

วารสาร

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ เดือนมกราคม - เมษายน ๒๕๕๖

ISSN 2286-9301

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhonsawan Buddhist College

วารสาร

บัณฑิตศึกษานิตยสาร

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ISSN 2286-9301

ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ เดือน มกราคม – เมษายน ๒๕๕๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๙๙๙ หมู่ ๖ ถนนพวงทอง ตำบลนครสวรรค์ อำเภอเมือง

จังหวัดนครสวรรค์ รหัส ๖๐๐๐๐

โทรศัพท์ : ๐๕๖-๒๑๙-๙๗๐ โทรสาร : ๐๕๖-๒๑๙-๙๙๘

<http://www.nbc.mcu.ac.th>, E-mail : mcu.nakhonsawan@gmail.com

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ISSN 2286-9301 ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ เดือน มกราคม – เมษายน ๒๕๕๖

ที่ปรึกษา

พระธรรมโกศาจารย์, ศ.ดร.

พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร.

พระวิสุทธิภัทรธาดา,ดร.

ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

พระศรีคัมภีร์ญาณ, รศ.ดร.

พระครูปลัดมารุต์ วงมงคล,ผศ.ดร.

พระสุธีธรรมานุวัตร,ผศ.ดร.

ผศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู

พระราชวรมณี,ดร.

ผศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความทางวิชาการ (Peer Review)

พระราชวชิรเมธี,ดร.

ผศ.ดร.ไพศาล สรรสรวิสุทธิ

พระมหาวรญาณ วรณฺญ,ดร.

ผศ.ดร.วรกฤต เกื่อนช้าง

ศ.พิเศษ ดร.กาญจนา เจริญชัย

ผศ.ดร.วิรัช จงอยู่สุข

รศ.ดร.อภิรักษ์ จันทะนี

ดร.อดิศักดิ์ กอวัฒนา

รศ.บุญเรือง อินทวรินทร์

ดร.สมจิตรา กิตติมานนท์

ผศ.ดร.สุพรต บุญอ่อน

ผศ.อานนท์ เมธีวรฉัตร

บรรณาธิการ:

ผศ.ดร.วรกฤต เกื่อนช้าง

กองบรรณาธิการ

พระครูศรีสุธรรมนิวิฐ

พระครูสิริศิริรักษ์

อาจารย์รุ่งอรุณ อบเชย

พระครูสิริภุญญินัทสน์

พระโสภณวราภรณ์, ดร.

อาจารย์ศศิกิจจ อ่ำจ้อย

พระครูนิวิฐศีลขันธ

อาจารย์เนาวรัตน์ หอมขจร

พระมหาไธ้ ธมฺมเมธี

อาจารย์สิริกร นวมนาค

อาจารย์อัครเดช พรหมกัลป์

อาจารย์ศศิพิชฌ์นาฏ ดีสิงห์

พิสูจน์อักษร:

อาจารย์วัฒนะ กัลยาณพัฒนกุล

อาจารย์ศิริโรจน์ นามเสนา

อาจารย์สันติก มุงคุณ

อาจารย์พุลลาภ จันทร์เฉลิม

อาจารย์กิตติ รัตมี

อาจารย์อนงค์นาฏ พรหมบุตร

นายดิเรก ด้วงลอย

อาจารย์ชลธิชา เพชรานรากร

นายธีระพันธ์ เชิญรัมย์

พิมพ์ :

พฤษภาคม ๒๕๕๖

จำนวนพิมพ์ ๕๐๐ เล่ม

จำนวนหน้า :

๓๘๕ หน้า

ออกแบบและจัดรูปเล่ม :

ผศ.ดร.วรกฤต เกื่อนช้าง

ออกแบบปก : ชาคริต เกื่อนนก

พิมพ์ที่ :

ศูนย์ถ่ายเอกสารธัญญา

๘๖๗/๔ ตำบลนครสวรรค์ตก อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

โทรศัพท์-๐๕๖-๒๒๘-๔๓๒, โทรสาร ๐๕๖-๒๒๘-๔๓๒, E-mail :Tanya_copy@hotmail.com

สารจากอธิการบดี

ภารกิจหลักของศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ซึ่งดูแลและกำหนดนโยบายหลักในการบริหารงานโดยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คือการผลิตมหาบัณฑิตให้มีความรู้ดีและความประพฤติดี สามารถนำไปบูรณาการเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม รวมทั้งการศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ทางพระพุทธศาสนาและบูรณาการกับศาสตร์อื่นๆ อย่างเหมาะสม ตลอดหลายปีที่ผ่านมาบัณฑิตวิทยาลัยได้มีการจัดพิมพ์บทความวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทและปริญญาเอกอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งผลงานทางวิชาการคณาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัยและสถาบันภายนอก ทำให้การเผยแพร่บทความวิจัยหรือวิชาการไม่ทั่วถึงในส่วนของวิทยาเขตและวิทยาลัยสงฆ์ในส่วนภูมิภาคที่มีคณาจารย์และนิสิตที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาเอกจำนวนมาก

ดังนั้นมหาวิทยาลัยจึงมีนโยบายให้ส่วนงานทั้งวิทยาเขตและวิทยาลัยสงฆ์ในแต่ละแห่งสามารถดำเนินการจัดทำวารสารของตัวเองภายใต้การกำกับดูแลของบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อให้การดำเนินการตีพิมพ์วารสารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ได้เปิดดำเนินการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามาตั้งแต่ปี ๒๕๔๙ จนถึงปัจจุบันเป็นเวลา ๖ ปีกว่าแล้ว มีนิสิตระดับปริญญาโทที่สำเร็จการศึกษาไปแล้วและกำลังศึกษาอยู่เป็นจำนวนมาก เพื่อให้การจัดพิมพ์วารสารบทความวิจัยและบทความวิชาการเป็นไปตามนโยบายของมหาวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์จึงได้ดำเนินการจัดพิมพ์วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ขึ้น เพื่อเปิดเวทีให้คณาจารย์ นิสิตนักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิชาการทั้งด้านพุทธศาสตร์และสังคมศาสตร์ซึ่งกันและกัน นับว่าเป็นความก้าวหน้าอีกขั้นหนึ่งของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โดยปี ๒๕๕๖ นับเป็นปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือน มกราคม- เมษายน ๒๕๕๖

ในนามมหาวิทยาลัย ขออนุโมทนาในกุศลเจตนาของคณะผู้บริหารศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ที่มีวิริยะอุตสาหะจัดทำวารสารฉบับนี้ขึ้นมา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นประโยชน์แก่การพัฒนาการศึกษาตามนโยบายของมหาวิทยาลัยสืบต่อไป

(พระพรหมบัณฑิต)

อธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทบรรณาธิการ

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ฉบับนี้ เป็นปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือนมกราคม- เมษายน ๒๕๕๖ ซึ่งเราได้รับเกียรติจากผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการหลายท่านที่เป็นผู้บริหารและคณาจารย์ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์และหน่วยฯ ได้กรุณาส่งบทความวิจัยและบทความวิชาการมาลงตีพิมพ์ ในนามบรรณาธิการขอล่าถึงเนื้อหาที่เป็นส่วนต่างๆ ของวารสารโดยสังเขป ดังนี้

ภาค ๑ เป็นบทความวิชาการของผู้บริหารและคณาจารย์ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์และหน่วยวิทยบริการฯ วัดพระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชรโดยยกตัวอย่างบทความวิชาการแรกชื่อว่า **พระพุทธศาสนาสมัยสุโขทัยในลุ่มแม่น้ำปิงตอนล่าง โดย พระราชวชิรเมธี,ดร.** ผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วัดพระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชร ผู้เขียนมุ่งที่จะนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจทางพระพุทธศาสนาของพระมหาธรรมราชาที่ ๑ที่เกี่ยวข้องกับบ้านเมืองในลุ่มแม่น้ำปิงตอนล่างในรัชกาลของพระองค์ เพื่อเป็นการรวบรวมองค์ความรู้อันจะเป็นประโยชน์ต่อพระสังฆาธิการ ตลอดจนผู้สนใจเพื่อจะได้ใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาเรียนรู้ถึงภูมิหลังทางพระพุทธศาสนาในสมัยสุโขทัยที่เกิดขึ้นในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำปิงตอนล่างนี้ รวมทั้งมีบทวิเคราะห์ที่แสดงให้เห็นถึงเบื้องหลังของการพระพุทธศาสนาในลุ่มแม่น้ำปิงตอนล่างของพระมหาธรรมราชาที่ ๑ที่มีเรื่องการเมืองมาเกี่ยวข้องด้วย

ภาค ๒ เป็นบทความวิชาการของคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โดยยกตัวอย่างบทความวิชาการแรกชื่อว่า **สุนทรียะรสจากพุทธวจนะ โดยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา เจริญศิริ** ผู้เชี่ยวชาญพิเศษวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ที่ปรึกษาคณะกรรมการพิจารณาผลงานทางวิชาการ มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก บทความฉบับนี้นำเสนอรูปแบบของเทคนิคการสอนของพระพุทธองค์ ที่เป็นโครงสร้างของการใช้ภาษาเชิงอุปมาอุปมัย (Figurative language) ที่ปรากฏอยู่ในพุทธวจนะ ๒๖ หมวด ๔๒๓ บท จากหนังสือพุทธวจนะในธรรมบท (the Buddha's words in the Dhammapada) แปลโดย เสฐียรพงษ์ วรรณปก ทั้งนี้เพื่อแสดงถึงพระเมตตาของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ได้ทรงทำให้ธรรมที่ลึกซึ้ง ยากต่อการเข้าใจได้เป็นที่กล่าวชัดโดยใช้ภาษาธรรมดาๆ แห่งพุทธวจนะที่เป็นการเปรียบให้เห็นจริง

ภาค ๓ เป็นบทความวิจัยของนิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ที่นำเสนอองค์ความรู้ที่รับจากการศึกษาวิจัยทางด้านคุณภาพ ซึ่งจะยกตัวอย่างบทความวิจัยแรกในภาคนี้ชื่อว่า **การศึกษาเปรียบเทียบสถานภาพบทบาทและสิทธิของสตรีในสมัยพุทธกาลกับสังคมไทย โดย พระครูนิพัทธ์กัลยาณวัฒน์ (คนอง ลายน้ำทอง)** ซึ่งผู้เขียนเสนอผลการวิจัยพบว่าโดยธรรมชาติสถานภาพของหญิงและชาย มีความแตกต่างกันทางด้านสรีระร่างกาย แต่ทั้งหญิงและชาย

ล้วนมีความเหมือนกันทางด้านสติปัญญา คือ สามารถพัฒนาจิตใจ และยกระดับสติปัญญาของตนให้สูงขึ้น จนสามารถบรรลุธรรมได้ ด้วยเหตุนี้หลักการของพระพุทธศาสนา จึงได้ปฏิเสธสิ่งที่แตกต่างกันระหว่างสตรีกับบุรุษ แต่ขึ้นอยู่กับกระทำความกรรม เพราะผลของกรรมทั้งฝ่ายกุศล และฝ่ายอกุศล เป็นตัวกำหนดให้สตรีและบุรุษมีความแตกต่างกันไปด้วย และสถานภาพบทบาทและสิทธิสตรีในสังคมไทยปัจจุบัน โดยภาพรวมมีความเท่าเทียมกันในทางสังคม โดยเฉพาะภาพลักษณ์ของสตรีผู้นำของประเทศ ซึ่งเป็นไปทบทวนนิติของกฎหมาย ตามมาตรา ๓๐ ของฉบับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้บัญญัติหลักการต่างๆ ถึงสิทธิความเท่าเทียมกันระหว่างสตรีกับบุรุษ ที่นักกฎหมายเขียนขึ้นมา แต่เมื่อพิจารณาตามความเป็นจริงแล้ว สังคมไทยทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย ยังมีทัศนคติต่อสตรีอยู่ในฐานะเพศที่รองรองจากบุรุษเสมอ ดังได้ปรากฏตามสื่อโทรทัศน์ หมายความว่า สตรีอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบทางสังคม ส่วนสิทธิการบวชเป็นภิกษุณี ในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทของสังคมไทยนั้น ได้ขาดช่วงไปนานแล้ว จึงมีทัศนคติการบวชของสตรีในสังคมไทยว่า สตรีเมื่ออยู่ใกล้บุรุษ(ภิกษุ) ย่อมมีเหตุไม่เหมาะสมเกิดขึ้นได้ ด้วยเหตุนี้ สตรีจึงอยู่ในฐานะเป็นอุบาสิกา เป็นผู้สนับสนุนส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงต่อไป

ภาค ๔ เป็นบทความวิจัยของนิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ที่นำเสนอองค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยทางด้านเชิงปริมาณ ซึ่งจะขอยกตัวอย่างบทความวิจัยแรกในภาคนี้ชื่อว่า **การใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชน ให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์** โดย พระชาตรี สทธาริโก (ใจตรง) ซึ่งผู้เขียนบทความได้เสนอผลการวิจัยพบว่า แนวทางการประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชน ให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า การนำหลักฆราวาสธรรม ๔ (หลักธรรมสำหรับคฤหัสถ์) มาใช้ในสถานศึกษา มีความเหมาะสม ทำให้นักเรียนมีความรู้เรื่องหลักธรรมที่ดีและรู้ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ และนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน สาเหตุปัญหา อุปสรรค สภาพครอบครัวยังเกิดความแตกแยก ครอบครัวไม่ใส่ใจดูแล สภาพครอบครัวย้ายถิ่นมาจากเดิม ความไม่เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของนักเรียนไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง การตัดสินใจไม่ถูกยังขาดความรับผิดชอบ ขาดการเสียสละ อยากรู้อยากลอง สื่อโฆษณามีสิ่งยั่วยุให้เกิดการกระทำตามใจตนเอง ตามกระแสสังคม ความสะดวกสบายทำให้เกิดความมักง่ายขาดความอดทน ตัวอย่างไม่ดีในสังคมมีมาก สื่อต่างๆ ถ่ายทอดตัวอย่างที่ไม่เหมาะสม ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไข ผู้ปกครองผู้ใหญ่นักเรียนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องที่รับผิดชอบต้องรู้จักเสียสละ เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน รู้จักคิดและทำในสิ่งที่ถูกต้อง สร้างความรักในโรงเรียนขึ้นและบอกหลักการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องดูแลเอาใจใส่ครอบครัว ดูแลเอาใจใส่บุตรใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ให้ความรู้ความเข้าใจ กับเด็กเยาวชนว่าตนเองมีหน้าที่อะไร ควรปฏิบัติตนอย่างไร เพื่อที่จะได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในสังคมต่อไปในอนาคต

ภาค ๕ เป็นบทความวิจัยของนิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ที่นำเสนอองค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยทางด้านเชิงปริมาณ ซึ่งจะขอยกตัวอย่างบทความวิจัยแรกในภาคนี้ชื่อว่า **คุณภาพการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของที่ว่าการอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดย พระมหาวัชชัย วิทฺชเมธี (เถื่อนมูลแสน)** โดยผู้เขียนได้เสนอปัญหาอุปสรรค ในการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของที่ว่าการอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ในการให้บริการของเจ้าหน้าที่ ไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน บางท่านมีความอนุเคราะห์ดี บางท่านเข้มงวดในกฎเกณฑ์มากเกินไป ประชาชนไม่ได้รับการบริการอย่างเพียงพอ ไม่มีการจัดน้ำดื่มและช่องทางสำหรับผู้สูงอายุเจ้าหน้าที่บางคนยังขาดความเป็นกันเองกับประชาชนที่มาขอรับบริการ ขาดการชี้แจง จึงได้เสนอข้อเสนอแนะที่ว่าควรจัดน้ำดื่มให้กับประชาชนที่มาขอรับบริการและช่องทางสำหรับผู้สูงอายุและควรให้คำอธิบายต่างๆกับประชาชนที่มาขอรับบริการ เจ้าหน้าที่ควรปฏิบัติตนให้เป็นกันเองกับประชาชนที่มาขอรับบริการและควรมีการชี้แจงสิ่งต่างๆให้กับประชาชนในทุกด้านพร้อมการให้บริการเท่าเทียมกันโดยยึดกฎระเบียบข้อบังคับเดียวกัน เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนสืบไป

อย่างไรก็ตามบทความวิจัยและบทความวิชาการทั้งหมดที่ปรากฏในวารสารนี้ จะปรากฏต่อหน้าท่านผู้อ่านไม่ได้เลย ถ้าไม่ได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนาและด้านสังคมศาสตร์หลายท่านซึ่งคณะบรรณาธิการต้องขอขอบพระคุณทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้ รายละเอียดที่ลุ่มลึกของบทความเหล่านี้ ผู้อ่านทั้งหลายสามารถศึกษาได้จากงานเขียนเหล่านี้ ซึ่งพร้อมแล้วที่จะให้ท่านทั้งหลายได้พิสูจน์และใช้โยนิโสมนสิการต่อไป และทางกองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านผู้อ่านทั้งหลายจะได้รับความรู้ความเข้าใจ ได้แง่คิดและมุมมองจากบทความเหล่านี้ตามสมควร

คณะบรรณาธิการ

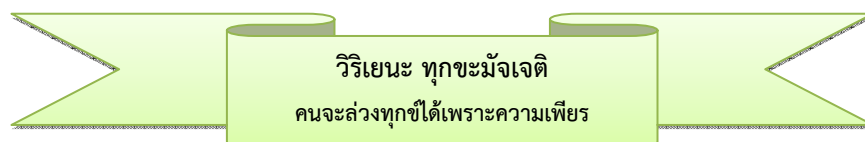
วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ เดือน มกราคม – เมษายน ๒๕๕๖

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
สารจากอธิการบดี	ก
บทบรรณาธิการ	ข
สารบัญ	จ
ภาค ๑ บทความวิชาการ คณาจารย์	
๑ พระพุทธศาสนาสมัยสุโขทัยในกลุ่มแม่น้ำปิงตอนล่างรัชกาลพระมหาธรรมราชาที่ ๑(ลิไท) พระราชวชิรเมธี,ดร.	๑
๑ หลักธรรมสำหรับเจ้าอาวาสที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก พระศรีสุทธิพงษ์	๑๑
๑ วิฤตการสอนและการเรียนภาษาอังกฤษในประเทศไทย อาจารย์คณิต จันทวานิช	๒๔
๑ ข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาอังกฤษ อาจารย์ชลธิชา เพชรานรากร	๓๔
๑ การฟังภาษาอังกฤษให้เข้าใจ อาจารย์ศศิพิชญ์นาฏ ดิสิงห์	๔๑
ภาค ๒ บทความวิชาการ คณาจารย์ภายนอก	๕๒
๑ สุนทรียรสจากพุทธวจนะ ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.กาญจนา เจริญชัย	๕๓
๑ การจัดการความรู้สู่อาเซียน อาจารย์จิตาภา เร่งมีศรีสุข	๕๘
ภาค ๓ บทความวิทยานิพนธ์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา	๗๐
๑ การศึกษาเปรียบเทียบสถานภาพบทบาทและสิทธิของสตรีในสมัยพุทธกาลกับสังคมไทย พระครูนิพัทธ์กัลยาณวัฒน์ (คนอง ลายน้ำทอง)	๗๑
๑ พุทธวิธีการบำบัดรักษาโรคทางใจ พระมหาภาณุวิชญ์ ปญญาปโชโต (บุญคอย)	๗๙
๑ การศึกษาการบูรณาการแนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมมจิตโต) กับศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี พระครูสังฆรักษ์กรกิจ ปิยธมโม (หงษ์สุข)	๘๐
๑ บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการลดความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนา พระอธิการสุนทร อาภาธโร (แสงมิม)	๘๘
๑ ศึกษาวิเคราะห์จิตวิญญาณวิชาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พระวินัยธรประสิทธิ์สุจินโณ (คำมาก)	๑๐๘

เรื่อง	สารบัญ (ต่อ)	หน้า
ภาค ๕ บทความวิธานิพนธ์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์		๒๗๘
๑คุณภาพการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของที่ว่าการอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์	พระมหาวชิชัย วิชาชเมธี (เถื่อนมูลแสน)	๒๗๙
๑การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์	พระมหาปรีชา วรทสสี (บุญทอง)	๒๘๖
๑ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาส ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์	พระมหาศุภโชค มณีโชติ (มณีโชติ)	๒๙๓
๑การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์	พระธรรมา ชยากรโร (เจริญรัตน์)	๓๐๑
๑บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในอำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชร	พระมหาสกล ฐานวุฑโฒ (วงศ์เชียด)	๓๐๗
๑การบริหารงานตามหลักอปริหานิยธรรมของสถานีตำรวจภูธรลาดยาวจังหวัดนครสวรรค์	ดาบตำรวจ กมล เรือนทอง	๓๑๕
๑การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา อำเภอขามเฒ่าลักษ์บุรี จังหวัดกำแพงเพชร	ดาบตำรวจกฤษณ พลอาจ	๓๒๙
๑ประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจ สถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์	พันตำรวจตรีมานพ เนียรภาค	๓๓๘
๑คุณภาพการให้บริการประชาชนของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์	ดาวสวรรค์ ศรีบรรเทา	๓๕๑
๑การพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกรณีศึกษาสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตร	จารุวรรณ บัวทุม	๓๖๑

พระพุทธศาสนาสมัยสุโขทัยในกลุ่มแม่น้ำปิงตอนล่างรัชกาลพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (ลิไท)

Sukhothai Buddhism in Lower Ping River in the reign of King Mahathammaraja 1 (Lithai)

พระราชวชิรเมธี, ดร.*

๑. ความนำ

อาณาจักรสุโขทัยเป็นรัฐที่มีความรุ่งเรืองในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๘ จนถึงปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ระยะแรกมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองสุโขทัยในกลุ่มน้ำยม ต่อมาระยะหลังได้ย้ายศูนย์กลางไปอยู่ที่เมืองสองแคว (พิษณุโลก) ในลุ่มน้ำน่าน นอกจากนี้อาณาจักรสุโขทัยยังมีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำปิงตอนล่าง ซึ่งได้แก่พื้นที่จังหวัดตาก กำแพงเพชรและนครสวรรค์ในปัจจุบัน ทำให้ปรากฏร่องรอยชุมชนโบราณ และโบราณวัตถุสถานศิลปะสุโขทัยในเขตพื้นที่จังหวัดดังกล่าว

ในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำปิงตอนล่างได้เป็นที่ตั้งของเมืองโบราณสมัยสุโขทัยหลายเมือง เช่น เมืองนครชุม, เมืองไตรตรึงษ์ เมืองบางพาน เมืองตาก เมืองพระบาง (นครสวรรค์) และเมืองคนที (หรือคนที) ซึ่งเมื่อพิจารณาเบื้องต้นแล้วก็จะพบว่า ส่วนใหญ่เมืองเหล่านี้เป็นเมืองที่มีความสำคัญทางพระพุทธศาสนาของอาณาจักรสุโขทัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัชกาลพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (ลิไท) ที่พบหลักฐานระบุว่า พระองค์ได้อุปถัมภ์การพระพุทธศาสนาโดยสร้างปูชนียสถานหลายแห่งขึ้นในเมืองต่างๆ ในลุ่มแม่น้ำปิงตอนล่างนี้

ในบทความนี้ ผู้เขียนมุ่งที่จะนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจทางพระพุทธศาสนาของพระมหาธรรมราชาที่ ๑ ที่เกี่ยวข้องกับบ้านเมืองในกลุ่มแม่น้ำปิงตอนล่างในรัชกาลของพระองค์ เพื่อเป็นการรวบรวมองค์ความรู้อันจะเป็นประโยชน์ต่อพระสงฆ์สาธุการ ตลอดจนผู้สนใจเพื่อจะได้ใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาเรียนรู้ถึงภูมิหลังทางพระพุทธศาสนาในสมัยสุโขทัยที่เกิดขึ้นในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำปิงตอนล่างนี้ รวมทั้งมีบทวิเคราะห์ที่แสดงให้เห็นถึงเบื้องหลังของการพระพุทธศาสนาในลุ่มแม่น้ำปิงตอนล่างของพระมหาธรรมราชาที่ ๑ ที่มีเรื่องการเมืองมาเกี่ยวข้องด้วย

๒. พระราชประวัติพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (ลิไท)

พระมหาธรรมราชาที่ ๑ ปรากฏพระนามในศิลาจารึกว่า “ศรีสุริยพงศ์รามมหารัชมหาราชธิราช”^๑ นอกจากนี้ยังปรากฏพระนามสั้นๆ ว่า “พระญาลิไท” ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ราชวงศ์พระร่วงแห่งอาณาจักรสุโขทัย รัชกาลที่ ๖ เป็นพระโอรสของพระยาเลอไทย และพระราชนัดดาของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ครองราชย์ประมาณปี พ.ศ. ๑๘๙๐-๑๙๑๑ ต่อจากพระยาจ๋วนำถม พระโอรสของพ่อขุนบานเมือง พระองค์ทรงนำธรรมะในพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการปกครอง จึงปรากฏพระนามในเอกสารชั้นหลังที่กล่าวถึงพระองค์ว่า “พระมหาธรรมราชา” คือ ราชากษัตริย์ที่ทรงธรรม

* ป.ธ.๙, พธ.บ., ศษ.บ., อ.ม., กศ.ด. (การบริหารการศึกษา) ผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วัดพระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชร

^๑ กรมศิลปากร, ประชุมจารึก ภาคที่ ๘ จารึกสุโขทัย, (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๔๘), หน้า ๗๓.

พระมหาธรรมราชาที่ ๑ ทรงสนพระทัยศึกษาพระธรรมคำสอน ทรงออกผนวชระหว่างครองราชย์ที่วัดป่ามะม่วง ในเขตอรัญญิกทางทิศตะวันตกของกรุงสุโขทัย ทรงสร้างวัดขึ้นหลายวัด และสร้างพระพุทธรูปสำคัญหลายองค์ รวมทั้งทรงพระนิพนธ์ “ไตรภูมิพระร่วง” (เตภูมิกถา) ซึ่งเป็นคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญ พระองค์ทรงได้รับการยกย่องว่าเป็น “ปราชญ์” และ “ธรรมราชา”^๒ การที่พระองค์ทรงศึกษาเล่าเรียนพุทธวจนะคือพระไตรปิฎกนั้น ยังโด่งดังไกลไปถึงอาณาจักรข้างเคียงอย่างอาณาจักรล้านนา^๓ นอกจากนี้ พระองค์ยังส่งพระสุมนเถระไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เมืองเชียงใหม่ด้วย^๔

ในรัชกาลของพระองค์ได้มีการนิมนต์สมเด็จพระมหาสวามีสังฆราชมาจากนครพน (เมืองมะตะมะ พม่า) มาเผยแผ่พระพุทธศาสนาและเป็นพระราชาอุปฌาย์ในการเสด็จออกผนวชของพระองค์ โดยเส้นทางเดินทางของพระสังฆราชจากเมืองนครพนได้อาศัยเส้นทางผ่านบ้านเมืองในลุ่มน้ำปิงตอนล่างหลายเมืองก่อนที่จะไปถึงกรุงสุโขทัย ในระหว่างนั้น พระมหาธรรมราชาที่ ๑ ได้ทรงโปรด “...ให้จัดหมาก ข้าวตอก เทียน รูป ดอกไม้ กลัปพฤกษ์ ปลุกสร้าง..ทำการบูชาตลอดหนทาง ใช้ให้อำมาตย์มนตรีราชสกุลทั้งหลายไปรับบูชาสักการะ จากเมืองฉอดมาถึงเมืองเชียงทอง ถึงเมืองบางจันท์ บางพารแล้วถึงเมืองสุโขทัยนี้...”^๕

การเดินทางผ่านบ้านเมืองในลุ่มแม่น้ำปิงตอนล่างของพระสังฆราชครั้งนี้ นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความเป็นเส้นทางคมนาคมโบราณแล้ว ยังแสดงให้เห็นว่าประชาชนในเมืองต่างๆ ลุ่มแม่น้ำปิงตอนล่างนี้ได้มีการนับถือพระพุทธศาสนาแล้ว ดังปรากฏมีการจัดเครื่องสักการะต่างๆ มาเตรียมรับพระสังฆราชตลอดเส้นทางที่ผ่านบ้านเมืองนั้น

๓. พระพุทธศาสนาในลุ่มแม่น้ำปิงตอนล่างรัชกาลพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (ลิไท)

ช่วงเวลาที่พระมหาธรรมราชาที่ ๑ ขึ้นครองราชย์นั้น กรุงสุโขทัยได้มีความขัดแย้งทางการเมืองทั้งภายในและภายนอก ทำให้กรุงสุโขทัยต้องล่อแหลมต่ออันตรายเป็นอย่างมาก เพื่อปรับปรุงความมั่นคงภายในจำเป็นที่พระองค์จักต้องเสริมสร้างบุคลิกภาพของพระองค์ให้เป็นที่เชื่อถืออย่างหนึ่งคือการดำเนินรอยตามเยี่ยงพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ผู้เป็นวีรบุรุษของชาวสุโขทัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นปราชญ์รู้ธรรมและการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา^๖ ดังนั้น พระองค์จึงทรง

^๒ วิชาสงฆ์ พงศะบุตร และวุฒิชัย มูลศิลป์, “ลำดับพระมหากษัตริย์ไทย”, ใน สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฉบับเสริมการเรียนรู้ เล่ม ๓, (กรุงเทพฯ: โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, ๒๕๔๘), หน้า ๑๔-๑๕.

^๓ แสง มนวิฑูร, ร.ต.ท. (แปล), **ชินกาลมาลีปกรณ์**, (พิมพ์เป็นอนุสรณ์งานฌาปนกิจศพนางทองคำ สุวรรณิชกุลณ สุสานพระบาท จ.ลำปาง ๑๗ มกราคม ๒๕๑๕), หน้า ๑๑๔.

^๔ **ตำนานมูลศาสนา**, (พิมพ์เป็นอนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๑๘), หน้า ๑๙๙-๒๐๒.

^๕ กรมศิลปากร, **ประชุมจารึก ภาคที่ ๘ จารึกสุโขทัย**, (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๔๘), หน้า ๓๐๒.

^๖ พิเศษ เจียจันทร์พงษ์, **ศาสนาและการเมืองในประวัติศาสตร์สุโขทัย-อยุธยา**, (กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑๑-๑๑๒.

ใช้พระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการสร้างความมั่นคงให้แก่อาณาจักร บ้านเมืองในลุ่มแม่น้ำปิงตอนล่างซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของกรุงสุโขทัยจึงเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่พระองค์ทรงเลือกที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาและสร้างปูชนียสถานต่างๆ ดังนี้

ภาพที่ ๑ แผนที่แสดงที่ตั้งของเมืองโบราณในลุ่มแม่น้ำปิงจังหวัดกำแพงเพชร

๑. การสถาปนาพระบรมธาตุที่เมืองนครชุม

เมืองนครชุม ตั้งอยู่ในเขตตำบลนครชุม อำเภอเมืองกำแพงเพชร เป็นชุมชนที่มีคูน้ำและคันดินล้อมรอบ อยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง เป็นชุมชนขนาดใหญ่รูปสี่เหลี่ยมรี มีขนาด ๒,๙๐๐ x ๔๐๐ เมตร พบบริเวณที่เป็นโบราณสถานทั้งภายในและภายนอกเมือง วัดสำคัญในบริเวณเมืองนี้คือ วัดพระบรมธาตุ ได้รับการซ่อมแซมสมัยรัชกาลที่ ๕ จนทำให้เจดีย์องค์เดิมแบบทรงดอกบัวตูมกลายเป็นเจดีย์แบบพม่า บริเวณทางทิศตะวันตกห่างจากตัวเมืองประมาณ ๒๕๐ เมตร เป็นที่ตั้งของกลุ่มวัดที่มีสถาปัตยกรรมแบบสุโขทัย เจดีย์ วิหาร ล้วนก่อด้วยอิฐขนาดใหญ่ รูปแบบของพระสถูปเจดีย์และวิหารจัดเป็นศิลปะสถาปัตยกรรมแบบสุโขทัย^๗

ในจารึกนครชุมได้กล่าวถึงการเสด็จมายังเมืองนครชุมของพระมหาธรรมราชาที่ ๑ เพื่ออัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ พร้อมด้วยหน่อพระศรีมหาโพธิ์จากลังกาทวีสมาสถาปนาไว้ในเมืองนครชุม ซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นพระบรมธาตุเจดีย์และต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่วัดพระบรมธาตุ พระอารามหลวง ตำบลนครชุม อำเภอเมืองกำแพงเพชรในปัจจุบัน

ข้อความในจารึกระบุว่า เมื่อปี พ.ศ.๑๙๐๐ พระมหาธรรมราชาที่ ๑ ได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ พร้อมด้วยหน่อพระศรีมหาโพธิ์จากลังกาทวีสมาสถาปนาไว้ในเมืองนครชุม “...หากเอาพระศรีรัตนมหาธาตุอันนี้มาสถาปนาในเมืองนครชุมนี้ปีนั้น พระมหาธาตุอันนี้ใช้ธาตุอันสามัญคือพระธาตุแท่งจริงแลเอาลูกแต่ลังกาทวีสมาดาเอาทั้งพืชพระศรีมหาโพธิ์ อันพระพุทธเจ้าเราเสด็จอยู่ใต้ต้นและผจญพญามาราราชได้ปราบแก้สัพพัญญุตญาณเป็นพระพุทธ มาปลูกเบื้องหลังพระมหาธาตุนี้...”^๘

^๗ ศรีศักร วัลลิโภดม, เมืองโบราณในอาณาจักรสุโขทัย, (กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, ๒๕๕๒), หน้า ๓๗๗-๓๗๘.

^๘ กรมศิลปากร, ประชุมจารึก ภาคที่ ๘ จารึกสุโขทัย, (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๔๘), หน้า ๕๙-๖๐.

พร้อมทั้งกล่าวอ้างถึงอนาคตกาลเมื่อสิ้นพระศาสนาของพระสมณโคตมพุทธเจ้าว่า พระบรมสารีริกธาตุส่วนต่างๆของพระพุทธเจ้าที่มีการอัญเชิญไปประดิษฐานอยู่ตามสถานที่ต่างๆ ในชมพูทวีป และเสด็จมารวมกันที่พระบรมธาตุเมืองนครชุมนี้

ภาพที่ ๒ พระบรมธาตุนครชุม วัดพระบรมธาตุ พระอารามหลวง ซึ่งได้รับการปฏิสังขรณ์จากเจดีย์ทรงดอกบัวตูมให้เป็นเจดีย์แบบพม่าสมัยรัชกาลที่ ๕

๒. การประดิษฐานพระพุทธรูปจำลองที่เมืองบางพาน

เมืองบางพาน อยู่ในเขตบ้านวังพาน ตำบลเขาศรีริศ อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร เป็นเมืองโบราณรูปค่อนข้างกลม มีคูน้ำและคันดินล้อมสามชั้น ภายในเมืองมีซากวัดกลางเมือง มีกองศิลาแลงและลานยกสูงจากพื้นดิน เป็นเมืองที่มีศิลาจารึกกล่าวถึงว่าทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือของเมืองมีเขานางทองตั้งอยู่กลางทุ่ง บนนยอดเขานี้มีซากวัดโบราณ มีฐานพระเจดีย์ทรงดอกบัวตูม มณฑปพระพุทธรูปที่พระมหากษัตริย์ราชที่ ๑ ทรงประดิษฐาน เมืองบางพานนี้ตั้งอยู่บนเส้นทางพระร่วงจากเมืองกำแพงเพชรไปยังเมืองสุโขทัย^๙

ข้อความในจารึกเขาสุมนภู ซึ่งจารึกขึ้นในรัชกาลพระมหากษัตริย์ราชที่ ๑ ระบุว่าพระองค์ได้โปรดให้มีการไปพิมพ์หรือจำลองเอารอยพระพุทธรูปของพระพุทธเจ้าที่เขายอดเขาสุมนภูบรรพตในลังกามาประดิษฐานไว้เหนือยอดเขาทางด้านทิศตะวันตกของเมืองสุโขทัย ในจารึกจึงเรียกเขาภูนั้นว่า “เขาสุมนภู” ด้วย^{๑๐} ปัจจุบันคือ เขาพระบาทใหญ่ ในเขตอรัญญิกของเมืองเก่าสุโขทัย^{๑๑}

นอกจากนี้ ยังปรากฏข้อความในจารึกนครชุมว่า พระองค์ได้ประดิษฐานพระพุทธรูปจำลองไว้บนยอดเขานางทองพร้อมกับยอดเขาอื่นๆ อีก ๔ แห่ง ความว่า “...พระยาธรรมิกราชให้ไปพิมพ์เอารอยดิน___พระเป็นเจ้าถึงสิ่งหลอันเหยียบเหนือจอมเขาสุมนภูบรรพต...อันหนึ่ง

^๙ ศรีศักร วัลลิโภดม, เมืองโบราณในอาณาจักรสุโขทัย, (กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, ๒๕๕๒), หน้า ๓๗๐.

^{๑๐} กรมศิลปากร, ประชุมจารึก ภาคที่ ๘ จารึกสุโขทัย, (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๔๘), หน้า ๙๑.

^{๑๑} กรมศิลปากร, นำชมอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัย กำแพงเพชร, (สุโขทัย: วิทยาคอมพิวเตอร์-ออฟเซต, ๒๕๔๖), หน้า ๓๘.

ประดิษฐานไว้ในเมืองศรีสัชชนาลัยเหนือจอมเขา_____อันหนึ่งประดิษฐานไว้ในเมืองสุโขทัยเหนือจอมเขาสุมนภู อันหนึ่งประดิษฐานไว้ในเมืองบางพานเหนือจอมเขานางทอง...”^{๑๒}

การที่พระมหาธรรมราชาที่ ๑ โปรดให้อัญเชิญพระพุทธรูปจำลองไปประดิษฐานบนยอดเขานางทองที่เมืองบางพานนั้น คงไม่ใช่เพราะเมืองบางพานเป็นเมืองใหญ่และมีความสำคัญมากมาแต่เดิมแน่ แต่หากเป็นเพราะว่าเขานางทองซึ่งเป็นภูเขาสูงๆที่ตั้งอยู่กลางทุ่งใกล้เมืองบางพานตามเส้นทางคมนาคมจากเมืองสุโขทัยไปเมืองนครชุม เขาภูนี้น่าจะเป็น “จุดสังเกต” ของเมืองบางพาน และชุมชนโดยรอบ เพราะเป็นภูเขาสูงเดียวที่มีอยู่ในละแวกนี้ สามารถมองเห็นเป็นที่หมายสำหรับนักเดินทางได้แต่ไกล อีกทั้งความเชื่อเรื่องภูเขาศักดิ์สิทธิ์นี้เป็นความเชื่อดั้งเดิมที่ปรากฏอยู่ทั่วภูมิภาคนี้มาก่อนอยู่แล้ว การที่ประดิษฐานพระพุทธรูปจำลองไว้บนยอดเขานางทองก็เหมือนการสร้างความศักดิ์สิทธิ์ของภูเขาลูกๆ นี้ให้มีเพิ่มมากขึ้น^{๑๓}

รอยพระพุทธรูปจำลองที่ประดิษฐานบนยอดเขานางทองถูกอัญเชิญลงไปกรุงเทพมหานครในสมัยรัชกาลที่ ๕ โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งดำรงพระยศสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ปัจจุบันประดิษฐานจัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

ภาพที่ ๓ เขานางทอง ในเขตเมืองบางพาน ซึ่งเป็นอีกสถานที่หนึ่งที่พระมหาธรรม

ราชาที่ ๑ โปรดให้

ประดิษฐานรอยพระพุทธรูปจำลอง

๓.การประดิษฐานพระพุทธรูปจำลองที่เมืองพระบาง

เมืองพระบาง เป็นชื่อเรียกเมืองนครสวรรค์ในสมัยสุโขทัย ตั้งอยู่ที่เชิงเขาภในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ เป็นชุมชนโบราณ มีคูน้ำและคันดินล้อมรอบขนาด ๖๐๐ x ๕๐๐ เมตร แต่ปัจจุบันอยู่ในสภาพลบเลือน เพราะอยู่ในเขตเขตเมืองที่มีชุมชนและสิ่งก่อสร้างมากมาย แต่บริเวณกลางเมืองมีวัดวรนาถบรรพตเป็นวัดสำคัญเพราะมีพระสถูปเจดีย์ โบสถ์ วิหารโบราณให้เห็นอยู่ แต่โบราณสถานเหล่านี้มีลักษณะว่าได้ปฏิสังขรณ์เรื่อยมาแต่สมัยอยุธยาพระสถูปประธานเป็นสถูปทรงกลม แต่มีเค้าเงื่อนให้เห็นว่าได้ถูกซ่อมเปลี่ยนแปลงและพอกทับ เดิมน่าจะเป็นสถูปทรงดอกบัวตูม

^{๑๒} กรมศิลปากร, ประชุมจารึก ภาคที่ ๘ จารึกสุโขทัย, (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๔๘), หน้า ๖๙-๗๐.

^{๑๓} ธีระวัฒน์ แสนคำ, “เมืองบางพาน : พัฒนาการของเมืองขนาดเล็กตามเส้นทางถนนพระร่วง”, ในวารสารพิบูล คณมานุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, (ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๔), หน้า ๕-๖.

แบบสุโขทัย นอกจากนั้นบนยอดเขากบยังพบซากวัดโบราณ รวมทั้งรอยพระพุทธรูปจำลองบนยอดเขานี้ด้วย^{๑๔}

ในจารึกนครชุมได้ปรากฏข้อความว่า พระมหาธรรมราชาที่ ๑ ได้ประดิษฐานพระพุทธรูปจำลองไว้บนยอดเขานางทองพร้อมกับยอดเขาอื่นๆ อีก ๔ แห่ง รวมทั้งเหนือจอมเขาที่ปากพระบางด้วย ความเป็นว่า

“...พระยาธรรมมิกราชให้ไปพิมพ์เอารอยดิน _____ พระเป็นเจ้าถึงสิงหลอันเหยียบเหนือจอมเขาสุมณภูบรรพต...อันหนึ่งประดิษฐานไว้ในเมืองศรีสัชชนาลัยเหนือจอมเขา _____ อันหนึ่งประดิษฐานไว้ในเมืองสุโขทัยเหนือจอมเขาสุมณภู อันหนึ่งประดิษฐานไว้ในเมืองบางพานเหนือจอมเขานางทอง อันหนึ่งประดิษฐานไว้ในเหนือจอมเขาที่ปากพระบาง จารึกก็ยังไว้ด้วยทุกแห่งฯ”^{๑๕}

จอมเขาที่ปากพระบางนั้น จะเป็นที่ยืนเสียไม่ได้นอกจากเขากบในเขตวัดวรนาถบรรพต พระอารามหลวง เนื่องจากบนเขาลูกนี้ได้มีการพบรอยพระพุทธรูปศิลาจำลอง มีลักษณะลวดลายคล้ายคลึงกับรอยพระพุทธรูปจำลองจากเขาพระบาทใหญ่ เมืองเก่าสุโขทัย และที่เขานางทอง จังหวัดกำแพงเพชร นอกจากนี้ ตำแหน่งที่ตั้งของเขากบยังอยู่ติดกับตัวชุมชนโบราณเมืองพระบางหรือนครสวรรค์เก่า ใกล้เคียงกับปากน้ำโพ ซึ่งเป็นจุดที่แม่น้ำปิงและแม่น้ำน่านไหลมาบรรจบกันจนกลายเป็นแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งแต่เดิมบริเวณดังกล่าวน่าจะมีชื่อเรียกว่า “ปากพระบาง” เพราะปากน้ำอยู่ใกล้กับเมืองพระบาง

ภาพที่ ๔ รอยพระพุทธรูปจำลองบนยอดเขากบ วัดวรนาถบรรพต ในเขตเมืองพระบาง สันนิษฐานว่าคือรอยพระพุทธรูปจำลองที่สร้างขึ้นในรัชกาลพระมหาธรรมราชาที่ ๑ ตามข้อความที่ปรากฏในจารึกนครชุม

^{๑๔} ศรีศักร วัลลิโภดม, เมืองโบราณในอาณาจักรสุโขทัย, (กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, ๒๕๕๒), หน้า ๓๘๒-๓๘๓.

^{๑๕} กรมศิลปากร, ประชุมจารึก ภาคที่ ๘ จารึกสุโขทัย, (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๔๘), หน้า ๖๙-๗๐.

๔.บทวิเคราะห์พระพุทธศาสนาในกลุ่มแม่น้ำปิงตอนล่างรัชกาลพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (ลิไท)

ในรัชกาลพระมหาธรรมราชาที่ ๑ พระพุทธศาสนาที่ลัทธิลังกาวงศ์มีความเจริญรุ่งเรืองมาก ในอาณาจักรสุโขทัย ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าพระองค์ได้นิมนต์พระสังฆราชมาจากเมืองนครพนมเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ลัทธิลังกาวงศ์ในอาณาจักรสุโขทัย เมื่อทรงรับพระพุทธศาสนาที่ลัทธิลังกาวงศ์แล้ว พระองค์ก็เสด็จออกผนวชที่วัดป่ามะม่วง สร้างพระพุทธรูป วิหาร เจดีย์และโบสถ์ในเมืองต่างๆ จนพัฒนาขึ้นเป็นลักษณะทางสถาปัตยกรรมโดยเฉพาะคือ เจดีย์ทรงดอกบัวตูม มีการสถาปนาพระบรมธาตุและประดิษฐานรอยพระพุทธรูปจำลองในบ้านเมืองในอาณาจักร ตลอดจนนำไพร่พลมาทำการสักการะพระพุทธรูปที่เขาสุมนภูฏาน นอกจากนี้ ยังทรงส่งพระสมณเถระไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ลัทธิลังกาวงศ์ที่เมืองเชียงใหม่ และมอบพระบรมสารีริกธาตุไปประดิษฐานยังเมืองน่านอีกด้วย^{๑๖}

การที่พระมหาธรรมราชาที่ ๑ แห่งกรุงสุโขทัยมีการสถาปนาพระบรมธาตุและประดิษฐานรอยพระพุทธรูปจำลองในบ้านเมืองในกลุ่มแม่น้ำปิงตอนล่างนั้น น่าจะมีความเกี่ยวข้องกับการขยายอำนาจเข้ามายังลุ่มน้ำปิงของกรุงสุโขทัยด้วย เนื่องจากว่าต้องการที่จะเข้ามามีบทบาทในการควบคุมผลประโยชน์ที่ได้รับจากการค้าขายและแลกเปลี่ยนสินค้าของเมืองเหล่านี้ ซึ่งตั้งอยู่บนเส้นทางการค้าที่สำคัญนั่นก็คือ แม่น้ำปิง

จากการศึกษาของธีระวัฒน์ แสนคำ เรื่อง “การเมืองและศาสนา : การขยายอิทธิพลของกรุงสุโขทัยสู่เมืองในลุ่มน้ำปิงเขตจังหวัดกำแพงเพชร”^{๑๗} ยังพบว่าอีกประการหนึ่งก็คือ อำนาจกรุงสุโขทัยในช่วงหลังไม่สามารถเข้าไปควบคุมเมืองตากซึ่งอยู่ริมแม่น้ำปิงทางตอนเหนือของเมืองนครชุมนี้ได้อย่างมั่นคง ทั้งนี้ก็เพราะว่าเมืองตากมีลักษณะเป็นเมืองชายขอบที่อยู่ระหว่างอาณาจักรสุโขทัยกับอาณาจักรล้านนา บางครั้งเมืองตากก็ไปขึ้นกับล้านนา^{๑๘} ทำให้ไม่สามารถควบคุมได้ทั้งที่เมืองตากอยู่ห่างจากเมืองสุโขทัยน้อยกว่าเมืองนครชุมและเมืองอื่นๆ ในบริเวณลุ่มน้ำปิงด้วยซ้ำ

ในตอนปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๙ อำนาจควบคุมของเมืองสุโขทัยได้อ่อนแอลงหลังจากการสวรรคตของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ทำให้บรรดาเมืองใหญ่น้อยหลายเมืองประกาศตัวเป็นอิสระอยู่นอกการควบคุมของเมืองสุโขทัย ดังปรากฏความในจารึกนครชุม ความว่า

“...เป็นเจ้าเป็นขุนอยู่บ้านเมืองขาด___หลายบันหลายท่อนแซว___หลายบันหลายท่อนดังเมืองพ___นกเป็นขุนหนึ่ง เมืองคนที พระบางหาเป็นขุนหนึ่ง___เมืองเชียงทองหาเป็นขุนหนึ่งเมือง___หาเป็นขุนหนึ่ง เมืองบางพานหาเป็นขุนหนึ่ง...”^{๑๙}

^{๑๖} พิเศษ เจียจันทร์พงษ์, ศาสนาและการเมืองในประวัติศาสตร์สุโขทัย-อยุธยา, (กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑๒-๑๒๑.

^{๑๗} ธีระวัฒน์ แสนคำ, “การเมืองและศาสนา : การขยายอิทธิพลของกรุงสุโขทัยสู่เมืองในลุ่มน้ำปิงเขตจังหวัดกำแพงเพชร”, ใน วารสารพิภฏ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, (ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๓), หน้า ๖-๑๐.

^{๑๘} ดำนันทมูลศาสนา, (พิมพ์เป็นอนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๑๘), หน้า ๒๐๙.

^{๑๙} กรมศิลปากร, ประชุมจารึก ภาคที่ ๘ จารึกสุโขทัย, (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๔๘), หน้า ๖๗.

หากเรามองจากสภาพปัจจุบันก็คงที่จะอดสงสัยไม่ได้ว่า เมืองเหล่านี้ทำไมถึงกล้าที่จะปฏิเสธอำนาจจากเมืองใหญ่อย่างเมืองสุโขทัย และไม่ปรากฏชื่อเมืองนครชุมซึ่งเป็นเมืองขนาดใหญ่เลย แต่อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจนก็คือว่าบ้านเมืองในกลุ่มน้ำปิง อย่างน้อยก็เมืองคนที เมืองพระบาง เมืองเชียงทองและเมืองบางพาน ต่างก็มีกลุ่มอำนาจท้องถิ่นดั้งเดิมอยู่ก่อนแล้ว และพยายามที่จะตีตัวออกห่างจากการควบคุมของกรุงสุโขทัย

เมื่อเหตุการณ์บ้านเมืองเป็นเช่นนี้จึงทำให้พระมหาธรรมราชาที่ ๑ ต้องนำกำลังทหารจากเมืองศรีสัชนาลัยมาปราบปรามศัตรูที่เมืองสุโขทัยแล้วก็ขึ้นครองราชย์แทนพระบิดา หลังจากนั้นก็ทรงปราบปรามเมืองใหญ่น้อยที่แข็งข้อกระด้างกระเดื่อง แล้ว “แต่งให้ขุนพิชุนน้องลูกหลาน” ไปปกครองเมืองเหล่านั้น^{๒๐}

ดังนั้นในสมัยนี้เมืองต่างๆ ในกลุ่มน้ำปิงตอนล่างเหล่านี้จึงน่าจะมีเจ้าเมืองที่เป็นเชื้อพระวงศ์ที่มาจากเมืองสุโขทัย-ศรีสัชนาลัยปกครอง และถนนพระร่วงที่เป็นเส้นทางคมนาคมโบราณระหว่างเมืองสุโขทัยกับเมืองนครชุม-กำแพงเพชรก็น่าจะสร้างขึ้นในระยะหลังจากนี้ไม่นาน เพราะการสร้างถนนพระร่วงที่เชื่อมเมืองต่อเมืองทำให้เกิดความสะดวกในการติดต่อ ควบคุมและอาจมีประโยชน์ในการขยายพระราชอาณาเขตด้วย^{๒๑}

นอกจากนี้ ข้อความในจารึกนครชุมที่กล่าวถึงการเสด็จมายังเมืองนครชุมของพระมหาธรรมราชาที่ ๑ เพื่ออัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุพร้อมด้วยหน่อพระศรีมหาโพธิ์จากลังกาทวีปมาประดิษฐานไว้ในเมืองนครชุมนั้น การเสด็จมาเมืองนครชุมของพระองค์ครั้งนี้หาได้เป็นการกระทำในด้านศาสนาแต่เพียงอย่างเดียวไม่ หากแต่เป็นการแสดงพระราชอำนาจของพระองค์เหนือบ้านเล็กเมืองน้อยในกลุ่มน้ำปิงที่อยู่ใกล้เคียงกับเมืองนครชุมอันเป็นเมืองใหญ่

ในขณะเดียวกันก็ใช้เมืองนครชุมเป็นศูนย์กลางในการปกครองและควบคุมดูแลบ้านเล็กเมืองน้อย เช่น เมืองคนที เมืองไตรตรังซ์และเมืองบางพานแทนเมืองราชธานี เพราะในส่วนหลังของจารึกนครชุมได้กล่าวคำสรรเสริญพระเกียรติคุณของพระองค์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความชอบธรรมและพระราชอำนาจที่มีเหนือเมืองต่างๆ^{๒๒}

๕. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากข้อมูลและผู้เขียนนำเสนอข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในรัชกาลพระมหาธรรมราชาที่ ๑ พระองค์ได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ ที่ทรงยอมรับนับถือจากพระสังฆราชจากเมืองนครพนม นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงสถาปนาพระบรมสารีริกธาตุที่เมืองนครชุม และประดิษฐานรอยพระพุทธรูปจำลองที่ทรงโปรดให้จำลองมาจากยอดเขาสุมนภูมিবรพต ลังกาทวีป มาประดิษฐาน

^{๒๐} กรมศิลปากร, ประชุมจารึก ภาคที่ ๘ จารึกสุโขทัย, (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๔๘), หน้า ๖๘.

^{๒๑} นคร พันธ์ธรรค์, ประวัติศาสตร์ไทยสมัยสุโขทัย, (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๘), หน้า ๒๒.

^{๒๒} วีระวัฒน์ แสนคำ, เมืองโบราณนครชุมและพิพิธภัณฑสถานบ้าน วัดพระบรมธาตุ, (กำแพงเพชร: เจริญการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๙.

ไว้เหนือยอดเขานางทอง เมืองบางพาน และเขาปากพระบาง (เขากบ) เมืองพระบาง (นครสวรรค์) ซึ่งล้วนแต่เป็นบ้านเมืองในลุ่มแม่น้ำปิงตอนล่าง

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในลุ่มแม่น้ำปิงของพระมหาธรรมราชาที่ ๑ ยังมีนักวิชาการวิเคราะห์ว่า พระองค์มีนโยบายทางการเมืองแฝงอยู่กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วย แต่การสถาปนาอำนาจของพระองค์ผ่านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในลุ่มแม่น้ำปิงตอนล่างก็ไม่น้อยมากนัก เมื่อกรุงศรีอยุธยาได้ขยายอิทธิพลเข้ามาโดยใช้ทั้งกำลังทหารและระบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติเข้ามายึดครองดินแดนอาณาจักรสุโขทัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมืองกำแพงเพชรที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์สืบเนื่องต่อจากเมืองนครชุม

ปัจจุบันเรามักมองถึงเฉพาะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่เมืองหลวงในแต่ละยุคของประเทศไทยและประเทศใกล้เคียง แต่เรายังขาดการศึกษาถึงการเข้ามาของพระพุทธศาสนาในท้องถิ่นต่างๆ ภายในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่บ้านเมืองนั้นมีหลักฐานประวัติศาสตร์กล่าวถึง หรือแม้แต่การมองพัฒนาการทางพระพุทธศาสนาในชุมชนโบราณต่างๆ ก็มีค่อนข้างน้อย เพราะเราก่อนข้างให้ความสำคัญกับเรื่องการเมืองการปกครองมากไป รวมทั้งเห็นเจดีย์วิหารเป็นเพียงซากโบราณสถานจนลืมที่จะกล่าวให้เห็นความสำคัญหรือบทบาททางพระพุทธศาสนา ดังนั้นบทความนี้จึงเป็นเสมือนการจุดประกายแนวคิดที่จะผลักดันสนับสนุนให้แต่ละท้องถิ่นศึกษาพัฒนาการทางพระพุทธศาสนาในท้องถิ่นของตัวเอง นอกจากจะเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาแล้วยังจะทำให้เราความเป็นมาของท้องถิ่นของเราด้วย

นอกจากนี้ กรณีที่พระมหาธรรมราชาที่ ๑ ทรงสถาปนาพระบรมธาตุและประดิษฐานรอยพระพุทธบาทจำลองในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำปิงตอนล่างนั้น เรายังสามารถขยายผลการศึกษาพัฒนาส่งเสริมทางด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาได้อีกด้วย กล่าวคือ สามารถจัดเส้นทางศึกษาท่องเที่ยวหรือแสวงบุญตามรอยพระราชศรัทธาของพระมหาธรรมราชาที่ ๑ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำปิงตอนล่างได้ นอกจากจะเป็นการเดินทางท่องเที่ยวแสวงบุญแล้ว ผู้ที่ร่วมเดินทางในเส้นทางนี้ยังจะได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชุมชนต่างๆ ในเส้นทางนั้นไปในขณะเดียวกันด้วย อันจะทำให้เราเข้าใจอดีตของท้องถิ่นแห่งนี้มากขึ้นกว่าเดิม

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. **นำชมอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัย กำแพงเพชร**. สุโขทัย: วิทยา
คอมพิวเตอร์ออฟเซต, ๒๕๔๖.

กรมศิลปากร. **ประชุมจารึก ภาคที่ ๘ จารึกสุโขทัย**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๔๘.

ตำนานมูลศาสนา. พิมพ์เป็นอนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์
๑๗ ธันวาคม ๒๕๑๘.

ธีระวัฒน์ แสนคำ. **เมืองโบราณนครชุมและพิพิธภัณฑสถานบ้าน วัดพระบรมธาตุ**. กำแพงเพชร:
เจริญการพิมพ์, ๒๕๕๓.

_____. “การเมืองและศาสนา : การขยายอิทธิพลของกรุงสุโขทัยสู่เมืองในลุ่มน้ำปิง
เขตจังหวัดกำแพงเพชร”. ใน **วารสารพิบูล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร**. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๓.

_____. “เมืองบางพาน : พัฒนาการของเมืองขนาดเล็กตามเส้นทางถนนพระร่วง”.

วารสารพิบูล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๔.

นคร พันธุ์ณรงค์. **ประวัติศาสตร์ไทยสมัยสุโขทัย**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๘.

พิเศษ เจียจันทร์พงษ์. **ศาสนาและการเมืองในประวัติศาสตร์สุโขทัย-อยุธยา**. กรุงเทพฯ: มติชน,
๒๕๔๕.

วิทยาลัยครูกำแพงเพชร. **รายงานการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง กำแพงเพชร: อดีต ปัจจุบัน
และอนาคต**. กำแพงเพชร: วิทยาลัยครูกำแพงเพชร, ๒๕๓๓.

วิลาสวงศ์ พงศบุตร และวุฒิชัย มูลศิลป์. “ลำดับพระมหากษัตริย์ไทย”. ใน **สารานุกรมไทยสำหรับ
เยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฉบับเสริมการเรียนรู้
เล่ม ๓**. กรุงเทพฯ: โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์
ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, ๒๕๔๘.

ศรีศักร วัลลิโภดม. **ความหมายพระบรมธาตุในอารยธรรมสยามประเทศ**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ,
๒๕๔๖.

ศรีศักร วัลลิโภดม. **เมืองโบราณในอาณาจักรสุโขทัย**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, ๒๕๕๒.

ศูนย์สุโขทัยศึกษา. **รายงานผลการสัมมนาการเมืองและสภาพสังคมสมัยสุโขทัย**. พิษณุโลก:
ศูนย์สุโขทัยศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, ๒๕๒๑.

สุจิตต์ วงษ์เทศ (บรรณาธิการ). **กำแพงเพชรมาจากไหน?**. กรุงเทพฯ: โรงเรียนสตรีวิทยาจัดทำ
เป็นที่ระลึกงานถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน ปี พ.ศ.๒๕๕๕ ณ วัดพระบรมธาตุ
พระอารามหลวง จ.กำแพงเพชร, ๒๕๕๕.

แสง มนวิthur, ร.ต.ท. (แปล). **ชินกาลมาลีปกรณ์**. พิมพ์เป็นอนุสรณ์งานฌาปนกิจศพนางทองคำ
สุวรรณิชกุล ณ สุสานพระบาท จ.ลำปาง ๑๗ มกราคม ๒๕๑๕.

หลักธรรมสำหรับเจ้าอาวาสที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก Dhamma for abbots in Tipitaka texts

พระศรีสุทธิพิงศ์^๑

๑. บทนำ

พระพุทธองค์ได้แสดงหลักธรรมสำหรับภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสไว้อย่างชัดเจนในพระไตรปิฎก แต่ที่ปรากฏชัดเจน คือ อวาสสิกวรรค แห่งอังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต มี ๑๐ สูตร^๒ สามารถจำแนกกว้างๆ เป็น ๒ ลักษณะ คือ หลักธรรมที่ส่งเสริมการทำหน้าที่ของเจ้าอาวาสและข้อปฏิบัติที่เจ้าอาวาสผู้หวังความเจริญจะต้องละเว้น มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑.๑ หลักธรรมที่ส่งเสริมการทำหน้าที่ของเจ้าอาวาส

(๑) อวาสสิกสูตร ว่าด้วยธรรมของเจ้าอาวาส ความโดยสรุปว่า ภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสผู้ไม่ประกอบ ด้วยธรรม ๕ ประการจะเป็นผู้ที่ไม่ควรยกย่อง แต่ถ้าภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการเป็นผู้ที่ควรยกย่อง^๓ คือ

- ๑) เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยอากัปกิริยาและวัตรปฏิบัติ^๔ (มีกิริยามารยาทท่าทีการแสดงออกทางกาย วาจาสำรวมงดงาม และเอาใจใส่ปฏิบัติหน้าที่สม่ำเสมอเรียบร้อย)
- ๒) เป็นพหูสูต (ได้ศึกษาเล่าเรียนมาก รู้หลักพระธรรมวินัย มีความรู้ความเข้าใจกว้างขวางลึกซึ้ง)
- ๓) เป็นผู้ประพฤติดีชดเชลา (ฝึกอบรมตนในไตรสิกขา ชอบความสงบ ยินดีในกัลยาณธรรม)
- ๔) มีกัลยาณพจน์ (มีวาจางาม กล่าวกัลยาณพจน์ รู้จักพูด รู้จักเจรจาสร้างศรัทธาและนำปัญญา)

๕) มีปัญญา (รู้เข้าใจ รู้คิด รู้พิจารณา เฉลียวฉลาด สามารถแก้ปัญหาได้ทันทุกที่)^๕

พระสูตรนี้แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาสผู้ควรยกย่องนั้นต้องประกอบด้วยหลักธรรมทั้งส่วนที่เกี่ยวกับมรรยาทและข้อวัตรอันเป็นทำเนียบของหมู่สงฆ์ ต้องสนใจการศึกษาจนสามารถจดจำคำสอนได้ไม่ลืมเลือนเป็นพหูสูต ในด้านความประพฤติก็ต้องสนใจการประพฤดิเพื่อชดเชลาให้กิเลสเบา

^๑ ป.ธ.๙, พธ.บ., กศ.ม. (บริหารการศึกษ), อาจารย์ประจำสาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์, นิสิตปริญญาเอก พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^๒ อวาสสิกวรรค หมายความว่าด้วยภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสมี ๑๐ สูตร. อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๑-๒๔๐/๓๗๓-๓๘๓.

^๓ อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๑/๓๗๓.

^๔ หมายถึงมรรยาทของความเป็นสมณะ. อัง.ปญจก.อ. (ไทย) ๓๖/๓/๔๘๖.

^๕ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๘๓-๑๘๔.

บาง เจริญจากกับคนอื่นด้วยคำที่สัตย์จริงและด้วยถ้อยคำไพเราะรื่นหู พร้อมกันนั้นก็ต้องมีปัญญาเฉลียวฉลาด สามารถนำพาหมู่คณะและแก้ปัญหาได้อย่างเรียบร้อย

(๒) **ปิยสูตร** ว่าด้วยธรรมเป็นเหตุให้เป็นที่ยรัก ความโดยสรุปว่า ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นที่ยรัก เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนสหพรหมจารีทั้งหลาย^๖ คือ

๑) เป็นผู้มั่งคิล (ตั้งมั่นอยู่ในศีล สำรวมในพระปาฏิโมกข์ ประพฤติเคร่งครัดในสิกขาบท)

๒) เป็นพหูสูต

๓) มีกัลยาณพจน์

๔) เป็นฉนลานาถิ (ได้แคล่วคล่องในฉนลาน ๔ ที่เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน)

๕) ประจักษ์แจ้งวิมุตติ (บรรลุเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ สันอาสวะแล้ว)^๗

พระสูตรนี้แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาสผู้ที่จะเป็นที่ยกย่องของเพื่อนสหพรหมจารี นอกจากจะถึงพร้อมด้วยศีล สำรวมในปาฏิโมกข์เป็นต้นอันเป็นส่วนของความประพฤติแล้ว ในด้านสติปัญญาก็ต้องผ่านการศึกษาค้นคว้าจนเข้าใจดีและสามารถถ่ายทอดแก่คนอื่นได้อย่างไม่ติดขัด เจริญจากกับคนอื่นก็ใช้คำที่งาม ไพเราะ เข้าใจได้ง่าย แต่คุณสมบัติสำคัญที่จะทำให้ได้รับความเคารพรักจากสหพรหมจารี คือ ต้องเป็นผู้มีประสบการณ์ด้านการกระทำความเพียรจนได้บรรลุฉนลาน ๔ อันเป็นผลระดับโลกิยะ พร้อมกันนั้นก็ต้องชวนชววยปฏิบัติต่อจนรู้แจ้งด้วยเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ ทำลายอาสวะกิเลสได้หมดสิ้น อันถือว่าเป็นเป้าหมายสูงสุดของพรหมจรรย์ในพระพุทธศาสนา

(๓) **โสภณสูตร** ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้อาวาสงดงาม ความโดยสรุปว่า ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมทำอาวาสให้งาม^๘ คือ

๑) เป็นผู้มั่งคิล

๒) เป็นพหูสูต

๓) มีกัลยาณพจน์

๔) สามารถกล่าวธรรมมีกถา (สามารถกล่าวสอนธรรมให้ผู้มาหาเห็นแจ่มชัด ยอมรับไปปฏิบัติ เร้าใจให้แก้แกล้งกล้า และเบิกบานใจ)

๕) เป็นฉนลานาถิ^๙

พระสูตรนี้แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาสผู้ที่จะทำอาวาสให้งดงามได้ นอกจากจะถึงพร้อมด้วยศีล สำรวมในปาฏิโมกข์ ผ่านการศึกษามาดีจนเป็นพหูสูต เจริญจากกับคนอื่นด้วยวาจางาม สละสลวย เข้าใจความหมายได้ง่ายแล้ว คุณสมบัติที่สำคัญที่จะทำให้วัดกลายเป็นสถานที่ที่คนเห็นแล้วประทับใจ อยากแวะเวียนมาเรื่อยๆ นั้น คือ เจ้าอาวาสจะต้องมีความสามารถในการชี้แจงแสดงธรรมให้เห็นชัด ชวนอยากให้รับไปปฏิบัติ ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง ในส่วนของการปฏิบัติก็ต้องก้าวหน้าได้พบกับความสงบ คือ ได้ฉนลาน ๔ อันทำให้จิตสงบปราศจากกิเลสด้วยอำนาจของฉนลาน

^๖ อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๒/๓๗๔-๓๗๕.

^๗ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๘๔.

^๘ อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๓/๓๗๕.

^๙ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๘๔.

สมบัติ คุณสมบัติเหล่านี้จะทำให้วัดงดงาม คือ งามด้วยอำนาจแห่งความสงบทั้งด้านการปฏิบัติและบรรยากาศในวัด

(๔) **พหูการสูตร** ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้มีอุปการะมากแก่อาวาส ความโดยสรุปว่า ฤๅษเฐเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นผู้มีอุปการะมากแก่อาวาส^{๑๐} คือ

- ๑) เป็นผู้มึศีล
- ๒) เป็นพหูสูตร
- ๓) รู้จักปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่ปรักหักพัง (เอาใจใส่ดูแลซ่อมแซมเสนาสนะที่ชำรุดหักพัง)
- ๔) บอกกล่าวในคราวจะได้ทำบุญแก่พระสงฆ์หมู่ใหญ่ (เมื่อมีพระสงฆ์หมู่ใหญ่มาจากต่างถิ่นต่างแคว้น ก็ชวนชวนบอกชาวบ้านผู้ปวารณาไว้ให้มาทำบุญ^{๑๑})
- ๕) เป็นฉนลานาถิ^{๑๒}

พระสูตรนี้แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาสผู้ที่จะมีอุปการะต่อวัดนั้น นอกจากจะถึงพร้อมด้วยศีล สำรวมในปาติโมกข์ ผ่านการศึกษา มาติจนเป็นพหูสูตรแล้ว คุณสมบัติสำคัญที่จะขาดไม่ได้คือ เจ้าอาวาสจะต้องมีความฉลาดและสามารถในการชักชวนคฤหัสถ์ผู้ได้ทำการปวารณาไว้ให้มาช่วยกันปฏิสังขรณ์ซ่อมแซมเสนาสนะที่ชำรุดทรุดโทรมให้กลับมามั่นคงแข็งแรงสวยงาม พร้อมกันนั้น เมื่อถึงคราวที่ในวัดมีภิกษุอาศัยอยู่จำนวนมาก หรือมีอาคันตุกภิกษุเดินทางมาจากถิ่นอื่น นอกจากเจ้าอาวาสจะต้องรับและจัดให้เข้าอาศัยในเสนาสนะแล้ว จะต้องชักชวนคฤหัสถ์ให้มาร่วมถวายการอุปถัมภ์บำรุงด้วย ด้านการปฏิบัติส่วนตัวก็ต้องชวนชวนในการทำความเพียรเพื่อรักษาจิตใจให้สงบ เพื่อความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติต่อไป

(๕) **อนุกัมปสูตร** ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุอนุเคราะห์คฤหัสถ์ ความโดยสรุปว่า ฤๅษเฐเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมอนุเคราะห์คฤหัสถ์ได้^{๑๓} คือ

- ๑) ชักนำคฤหัสถ์ให้ถือปฏิบัติในอธิศีล^{๑๔}
- ๒) ยังคฤหัสถ์ให้ตั้งอยู่ในการเห็นธรรม^{๑๕}
- ๓) ไปเยี่ยมให้สติคฤหัสถ์ผู้เจ็บไข้
- ๔) บอกกล่าวคฤหัสถ์ในคราวจะได้ทำบุญแก่พระสงฆ์หมู่ใหญ่
- ๕) ไม่ทำศรัทธาไทยให้ตกไป (ชาวบ้านถวายโภชนะใดๆ จะด้อยหรือดี ก็ฉันด้วยตนเอง ไม่ทำของที่เขาถวายด้วยศรัทธาให้หมดคุณค่าไป)^{๑๖}

พระสูตรนี้แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาสผู้จะอนุเคราะห์คฤหัสถ์ก็ต้องทำอย่างเอื้อเฟื้อพระธรรมวินัย ไม่ให้เป็นภาระประจบคฤหัสถ์ หรือ อนเสนา (การแสวงหาลาภด้วยวิธีอันไม่สมควร) เพื่อ

^{๑๐} อัง.ปณจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๔/๓๗๖.

^{๑๑} บอกชาวบ้าน หมายถึง บอกในตระกูลที่ได้ปวารณาไว้. อัง.ปณจก.อ. (ไทย) ๓๖/๓/๔๘๙.

^{๑๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๘๕.

^{๑๓} อัง.ปณจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๕/๓๗๗.

^{๑๔} อธิศีล ในที่นี้หมายถึงศีล ๕. อัง.ปณจก.อ. (ไทย) ๓๖/๓/๔๙๐.

^{๑๕} ธรรม ในที่นี้หมายถึงอริยสัจ ๔. อัง.ปณจก.อ. (ไทย) ๓๖/๓/๔๙๐.

^{๑๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๘๕-

สงเคราะห์คฤหัสถ์ผู้ถวายการบำรุงวัด เจ้าอาวาสจึงควรแนะนำสั่งสอนให้เขารักษาศีล ๕ และมีโอกาสปฏิบัติธรรมเพื่อจะให้เห็นแจ้งด้วยปัญญาตามความเป็นจริง ในยามที่คฤหัสถ์เจ็บป่วยก็ควรไปให้กำลังใจด้วยการสั่งสอนให้มีสติมั่นคงในพระรัตนตรัยอันเป็นที่พึ่งสูงสุด ในยามปกติเมื่อมีภิกษุเดินทางจากต่างถิ่นมาหลายๆ ก็ให้บอกแก่คฤหัสถ์เพื่อจะได้มาร่วมทำบุญ เมื่อคฤหัสถ์ถวายของเคี้ยวของฉัน ไม่ว่าจะ เป็นของธรรมดาหรือของประณีตก็ให้ฉลองศรัทธาตามสมควร ไม่ควรเลือกฉันแต่ของที่ประณีต เพราะจะเป็นการทำศรัทธาไทยให้ตกไป

๑.๒ หลักธรรมที่เป็นปณิธานต่อการทำหน้าที่ของเจ้าอาวาส

(๑) **ปฐมอวัณณหารสูตร** ว่าด้วยคนที่ควรเตือน สุตที่ ๑ ความโดยสรุปว่า ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้ คือ

- ๑) ไม่พิจารณาใคร่ครวญโดยรอบคอบแล้ว จึงกล่าวสรรเสริญคนที่ควรเตือน
- ๒) ไม่พิจารณาใคร่ครวญโดยรอบคอบแล้ว จึงกล่าวเตือนคนที่ควรสรรเสริญ
- ๓) ไม่พิจารณาใคร่ครวญโดยรอบคอบแล้ว จึงแสดงความเลื่อมใสในฐานะที่ไม่ควรเลื่อมใส
- ๔) ไม่พิจารณาใคร่ครวญโดยรอบคอบแล้ว จึงแสดงความไม่เลื่อมใสในฐานะที่ควรเลื่อมใส

๕) ทำศรัทธาไทยให้ตกไป^{๑๗}

ภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการตรงกันข้ามกับที่กล่าวถึงนี้ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

(๒) **ทุติยอวัณณหารสูตร** ว่าด้วยคนที่ควรเตือน สุตที่ ๒ ความโดยสรุปว่า ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้^{๑๘} คือ

- ๑) ไม่พิจารณาใคร่ครวญโดยรอบคอบแล้ว จึงกล่าวสรรเสริญคนที่ควรเตือน
- ๒) ไม่พิจารณาใคร่ครวญโดยรอบคอบแล้ว จึงกล่าวเตือนคนที่ควรสรรเสริญ
- ๓) เป็นผู้ตระหนี่หวงแหนที่อยู่อาศัย (หวงแหน ไม่พอใจให้ภิกษุอื่นเข้ามาอยู่แทรกแซงหรือกีดกันภิกษุอื่นที่มีใช้พวของตนไม่ให้เข้าอยู่)

๔) เป็นผู้ตระหนี่หวงแหนตระกูลอุปฐาก (ไม่พอใจให้โยมอุปฐากไปบำรุงภิกษุอื่น)

๕) ทำศรัทธาไทยให้ตกไป^{๑๙}

ภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการตรงกันข้ามกับที่กล่าวถึงนี้ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

(๓) **ตติยอวัณณหารสูตร** ว่าด้วยคนที่ควรเตือน สุตที่ ๓ ความโดยสรุปว่า ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้^{๒๐} คือ

- ๑) ไม่พิจารณาใคร่ครวญโดยรอบคอบแล้ว จึงกล่าวสรรเสริญคนที่ควรเตือน

^{๑๗} อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๖/๓๗๘.

^{๑๘} อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๗/๓๗๙.

^{๑๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๘๖.

^{๒๐} อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๘/๓๘๐.

๒) ไม่พิจารณาใคร่ครวญโดยรอบคอบแล้ว จึงกล่าวติเตียนคนที่ควรสรรเสริญ

๓) เป็นผู้ตระหนี่หวงแหนที่อยู่อาศัย

๔) เป็นผู้ตระหนี่หวงแหนตระกูลอุปฐาก

๕) เป็นผู้ตระหนี่หวงแหนลาภ (หวงลาภ พยายามกีดกันภิกษุอื่นไม่ให้ได้ลาภ)^{๒๑}

ภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการตรงกันข้ามกับที่กล่าวถึงนี้ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

พระสูตรทั้ง ๓ นี้แสดงความโดยสรุปว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่รับผิดชอบหลายอย่าง ในด้านการดำเนินงานก็ต้องเกี่ยวข้องกับคนมากมายทั้งที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ จึงมีโอกาสที่จะถูกติเตียนจากสังคม เจ้าอาวาสจึงต้องกระทำการต่างๆ ด้วยความระมัดระวัง คือ การจะยกย่องสรรเสริญหรือตำหนิติเตียนใครจะต้องใคร่ครวญให้ดีกว่า ไม่ศรัทธาเลื่อมใสในสิ่งมลายไร้เหตุผล ศรัทธามั่นคงในสิ่งที่ควรเลื่อมใสมีพระรัตนตรัยเป็นต้น ด้านการเป็นอยู่ก็ไม่หวงแหนอาวาส ภิกษุจากทิศทั้ง ๔ สามารถเข้าพักอาศัยได้ ไม่หวงแหนตระกูลโยมอุปฐาก ต้องบอกให้ภิกษุอื่นรู้จักตระกูลที่ศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา เมื่อได้ลาภสักการะก็แจกจ่ายแก่ภิกษุอื่นไม่หวงไว้บริโภคคนเดียว ไม่อิจฉาริษยาภิกษุอื่นที่มีคุณความดีมากกว่าตน เมื่อมีผู้ต้องการฟังธรรมต้องเอาใจใส่ในการชี้แจงให้เกิดความเข้าใจ และไม่ทำลายศรัทธาของสาธุชน คฤหัสถ์ถวายสิ่งของใดมาก็ต้องใช้สอย ไม่เลือกว่าเป็นของธรรมดาหรือประณีต

(๔) ปฐมัจฉริยสูตร ว่าด้วยความตระหนี่ สูตรที่ ๑ ความโดยสรุปว่า ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้ คือ

๑) เป็นผู้ตระหนี่หวงแหนที่อยู่อาศัย

๒) เป็นผู้ตระหนี่หวงแหนตระกูลอุปฐาก

๓) เป็นผู้ตระหนี่หวงแหนลาภ

๔) เป็นผู้ตระหนี่หวงแหนวรรณะ (ไม่พอใจให้ภิกษุอื่นมีคุณความดีมาแข่งตน)

๕) ทำศรัทธาไทยให้ตกไป^{๒๒}

ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการตรงกันข้ามกับที่กล่าวถึงนี้ย่อมดำรงในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้

(๕) ทุตติยัมจฉริยสูตร ว่าด้วยความตระหนี่ สูตรที่ ๒ ความโดยสรุปว่า ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในนรก เหมือนถูกนำไปฝังไว้ คือ

๑) เป็นผู้ตระหนี่หวงแหนที่อยู่อาศัย

๒) เป็นผู้ตระหนี่หวงแหนตระกูลอุปฐาก

๓) เป็นผู้ตระหนี่หวงแหนลาภ

๔) เป็นผู้ตระหนี่หวงแหนวรรณะ

๕) เป็นผู้ตระหนี่หวงแหนธรรม (หวงแหนความรู้ ไม่ยอมบอก ไม่ยอมสอนคนอื่น เพราะเกรงว่าเขาจะรู้เท่าตน)^{๒๓}

^{๒๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๘๗.

^{๒๒} อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๙/๓๘๑.

^{๒๓} อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๔๐/๓๘๒.

ภิกษุเจ้าอาวาสประกอบด้วยธรรม ๕ ประการตรงกันข้ามกับที่กล่าวถึงนี้ย่อมดำรงในสวรรค์ เหมือนได้รับอภัยเชิญไปประดิษฐานไว้

พระสูตรทั้ง ๒ นี้แสดงความโดยสรุปว่า เจ้าอาวาสของวัดอยู่ในฐานะผู้นำหมู่คณะ และบางรูปมีฐานะเป็นพระสังฆเถระ อุปัชฌาย์หรืออาจารย์ อีกทั้งมีหน้าที่ต้องดูแลผลประโยชน์ของสงฆ์ และติดต่อกับคฤหัสถ์ผู้เป็นเจ้าของวัด จึงมีโอกาสใกล้ชิดติดสอยห้อยตามมากกว่าคนอื่น จึงอาจถูกความตระหนี่ครอบงำได้ เจ้าอาวาสจึงควรระวังความตระหนี่อาวาส ต้องจัดให้ภิกษุเข้าพักอาศัยในเสนาสนะได้ตามความเหมาะสม ไม่ตระหนี่โยมอุปัฏฐาก ต้องบอกให้ภิกษุอื่นรู้จักตระกูลที่มีศรัทธา เมื่อได้ลาภสักการะก็แจกจ่ายแก่ภิกษุอื่นด้วย ไม่อิจฉาภิกษุอื่นที่มีคุณความดีหรือมีชื่อเสียงมากกว่าตน เมื่อมีผู้ต้องการฟังธรรมต้องเอาใจใส่ในการชี้แจงให้เกิดความเข้าใจ และเมื่อคฤหัสถ์ถวายสิ่งของใดมาก็ต้องใช้สอย ไม่เลือกว่าเป็นของธรรมดาหรือประณีต เพราะจะเป็นการทำลายศรัทธาของผู้ถวาย

๒. วิเคราะห์ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก

จากที่กล่าวมานั้นจะเห็นว่า ภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสในคัมภีร์พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะที่ปรากฏในอวาสีวรรค เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญมากต่อพระพุทธศาสนาและสังคม การทำหน้าที่เจ้าอาวาสจำต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่ายทั้งที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ แต่สิ่งหนึ่งซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจ คือ พระพุทธองค์จะให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองของเจ้าอาวาส กล่าวคือ ในอวาสีวรรค พระพุทธองค์ให้ความสำคัญกับการฝึกหัดพัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขาของเจ้าอาวาสเป็นอันดับแรก เมื่อพัฒนาตนเองได้ดีพอสมควรแล้วค่อยผันตัวเองไปช่วยพัฒนาส่วนอื่นทั้งที่เป็นบุคคล (บรรพชิตและคฤหัสถ์) และทำการบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะภายในวัด ดังนั้น ผู้ที่เป็นเจ้าอาวาสจะต้องเป็นคนมีความรู้และความสามารถ จากการศึกษาหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าแสดงไว้เป็นหลักในการปฏิบัติของเจ้าอาวาสโดยละเอียดแล้ว สามารถประมวลสรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ของเจ้าอาวาสในฐานะผู้นำของวัดที่เป็นไปตามพุทธประสงค์นั้นครอบคลุมใน ๕ ด้านที่สำคัญ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๑ ภาวะผู้นำด้านการพัฒนาตนของเจ้าอาวาส

ในการแสดงหลักธรรมเพื่อเป็นข้อปฏิบัติแก่ภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสนั้น พระพุทธองค์จะให้ความสำคัญแก่คุณสมบัติส่วนตัวของเจ้าอาวาสมาก โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับกิริยามารยาท วัตรปฏิบัติอันเป็นทำเนียบของภิกษุสงฆ์ รวมทั้งความรอบรู้ในพระธรรมวินัย ความใส่ใจในการพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขา และความก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรมตามลำดับ พอประมวลภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสด้านการพัฒนาตนของเจ้าอาวาสได้ดังต่อไปนี้

(๑) เจ้าอาวาสที่สังคมาควรยกย่องต้องมีากักปิริยาเรียบร้อย ถึงพร้อมด้วยมรรยาทและข้อวัตรปฏิบัติตามแบบแผนของสมณะ^{๒๔} คุณสมบัติข้อนี้นอกจากจะเป็นที่มาของความเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชนแล้ว ก็จะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ภิกษุสามเณรที่อยู่ใต้ปกครองด้วย

(๒) เจ้าอาวาสต้องเอาใจใส่ในการศึกษาพระธรรมวินัย ให้รู้หลักการสำคัญของพระพุทธศาสนาทั้งที่เป็นหลักการและข้อปฏิบัติ สามารถสั่งสอนแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ได้อย่างไม่

^{๒๔} ดูรายละเอียดใน อภ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๑/๓๗๓.

ติดขัด คุณสมบัติข้อนี้นอกจากจะเป็นคุณต่อพระศาสนาด้านการสืบทอดคำสอนแล้ว ยังเป็นเครื่องมือสำคัญของการปกครองดูแลวัดด้วย เพราะการที่พระพุทธรองค์ตั้งวัดขึ้นก็เพื่อให้มีสภาพแวดล้อมบรรยากาศ ระบบความสัมพันธ์ที่เอื้อต่อการที่แต่ละบุคคลจะได้พัฒนาตนขึ้นมาด้วยหลักไตรสิกขา^{๒๕} ไม่อนุญาตให้ภิกษุใหม่ปลีกตัวไปอยู่คนเดียวโดยไม่เกี่ยวข้องกับภิกษุอื่น ดังนั้น ในแต่ละวัดจึงต้องมีเจ้าอาวาส อุปัชฌาย์อาจารย์เป็นผู้ปกครองดูแลภิกษุใหม่ให้ได้รับการศึกษาจนกว่าจะมีปัญญารักษาตน

(๓) เจ้าอาวาสต้องฉลาดในการใช้คำพูดในเวลาสั่งสอนภิกษุในวัดและคฤหัสถ์ ต้องฝึกใช้คำพูดที่งดงาม สื่อสารได้เข้าใจง่าย ในการสั่งสอนธรรมก็ต้องฝึกหัดจนสามารถกล่าวสอนธรรมให้ผู้มาหาเข้าใจได้อย่างชัดเจน ยอมรับไปปฏิบัติ เราใจแก่กล้าและเบิกบานใจ โดยการกล่าวสั่งสอนนี้ต้องเป็นไปด้วยความหวังดี ปราศจากอคติและหวังความเจริญในพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ

(๔) เจ้าอาวาสต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการทำความเพียรเพื่อขัดเกลากิเลส เนื่องจากพระ พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการศึกษา ชีวิตของผู้บวชในพระพุทธศาสนาจึงเป็นชีวิตของผู้ศึกษาไปจนตลอดชีวิตโดยมีเป้าหมายสูงสุด คือ ความสิ้นกิเลส ตราบใดที่ยังไม่สำเร็จเป็นพระอรหันต์ก็ต้องศึกษากันต่อไป

(๕) เจ้าอาวาสต้องบริหารจัดการวัดเพื่อฝึกหมู่คณะให้เป็นผู้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา การทำหน้าที่ของเจ้าอาวาสนั้นต้องสอดคล้องกับเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ มีปัญญารู้แจ้งโลกตามความเป็นจริง (ทั้งเจโตวิมุตติและปัญญาวิมุตติ) ในส่วนตัวเจ้าอาวาสก็ต้องไม่ละเลยเป้าหมายนี้ จะเห็นว่า วัดซึ่งเจ้าอาวาสทำหน้าที่ปกครองดูแลก็ต้องพยายามให้เกิดประโยชน์ที่สอดคล้องกับเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา ตามความหมายนี้ แม้ว่าเป็นเจ้าอาวาสแล้วก็ต้องเอาใจใส่ในการฝึกหัดพัฒนาตนต่อไป โดยไม่ให้ภาระการบริหารจัดการวัดมาเบียดบังเวลากระทำความเพียร คุณสมบัติข้อนี้เป็นหลักธรรมที่พระพุทธรองค์ตรัสย้ำในเกือบทุกพระสูตรที่กล่าวถึงเจ้าอาวาส โดยรับสั่งว่า เจ้าอาวาสผู้เป็นฆานลาภีเป็นผู้ที่ควรยกย่อง เป็นที่เคารพรักของหมู่คณะและทำวัดให้งาม^{๒๖}

๒.๒ ภาวะผู้นำด้านการบริหารจัดการเสนาสนะในวัด

ในการแสดงบทบาทของภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสด้านการบริหารจัดการวัดนั้น พระพุทธรองค์แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาสเป็นผู้มีหน้าที่บริหารจัดการวัดเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่เพื่อนสหธรรมิกเจ้ามา จากทิศทั้ง ๔ พอประมวลภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสด้านการบริหารจัดการวัดได้ดังต่อไปนี้

(๑) เจ้าอาวาสจะต้องเป็นผู้พักอาศัยอยู่ในวัดเป็นเวลายาวนาน ข้อนี้ทำให้เจ้าอาวาส มักจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างวัดมาตั้งแต่ต้น ทำให้รู้จักเสนาสนะต่างๆ ในวัดดีว่า เหมาะสมแก่ภิกษุเช่นใด การจัดให้อาคันตูกิษุได้พักในที่พักที่เหมาะสมเป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งของเจ้าอาวาส

(๒) เจ้าอาวาสจะต้องมีความรู้ในการก่อสร้างเสนาสนะต่างๆ ต้องรู้หลักการทำหน้าที่ของภิกษุผู้ชำนาญการก่อสร้าง (นวกัมมิกะ)^{๒๗} การก่อสร้างเสนาสนะในวัดนั้นจะต้องใช้ทัพสมภาระหลาย

^{๒๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *ต้องฟื้นฟูวัดในชนบทพัฒนาสังคมไทยจึงจะก้าวหน้าได้มั่นคง*, หน้า ๓.

^{๒๖} คุรยละเอียดใน อ.ป.ญก. (ไทย) ๒๒/๒๓๑-๒๓๓/๓๓๓-๓๓๕.

^{๒๗} คุรยละเอียดใน วิ.จ. (ไทย) ๗/๒๓๒/๑๔๕-๑๕๐.

อย่าง เช่น ไม้ ดิน ศิลา หิน เสนาสนะแต่ละอย่าง เช่น ศาลา วิหาร มณฑป วัจจุฎฐี เรือนไฟ เรือนโพธิ์ โรงย้อม สิ่งก่อสร้างนี้ต้องใช้สิ่งก่อสร้างต่างกันไป การได้มาซึ่งวัสดุเหล่านี้จะต้องอาศัยศฤกษณ์

(๓) เจ้าอาวาสจะต้องเอาใจใส่ในการปฏิสังขรณ์เสนาสนะในวัดที่ชำรุดหักพัง^{๒๘} โดยหน้าที่เจ้าอาวาสต้องรู้จักชักชวนศฤกษณ์ที่ได้ปวารณาไว้ให้มาช่วยดำเนินการ เพราะภารกิจนี้บางอย่างภิกษุทำด้วยตนเองไม่ได้ต้องอาศัยศฤกษณ์ช่วยเหลือ

(๔) เจ้าอาวาสต้องเอาใจใส่ดูแลบริหารหรือสิ่งของเครื่องใช้อันเป็นสมบัติของสงฆ์ เพื่อให้อยู่ในสภาพที่ดีพร้อมใช้งานเวลามีอคันตฤกษุมหาพัทอาศัย เนื่องจากบางวัดมีอาณาบริเวณกว้างและมีสิ่งของมาก เช่น เตียง ตั่ง หมอน เมื่อไม่มีภิกษุอาศัยประจำก็อาจไม่มีคนดูแล สิ่งของเหล่านี้อาจจะชำรุดเสียหายไปเพราะตากแดด ตากฝน หรือถูกปลวกกัดทำลาย เมื่อเป็นเช่นนี้เจ้าอาวาสจะต้องมอบหมายให้ภิกษุในวัดรูปอื่นเก็บสิ่งของเหล่านั้นให้เรียบร้อย เพื่อจะได้นำมาใช้ในโอกาสต่อไป

(๕) เจ้าอาวาสจะต้องฉลาดในการจัดให้ภิกษุในวัดและอคันตฤกษุเข้าพัทอาศัยในเสนาสนะตามความเหมาะสม โดยให้คำถึงถึงลำดับพรรษา สุขภาพ ภาระหน้าที่และความสะดวกในการพัทอาศัย โดยหน้าที่นี้อาจมอบหมายให้ภิกษุผู้เป็นเจ้าอธิการแห่งวิหารเป็นผู้ช่วยแบ่งเบาภาระ

จะเห็นว่า การดูแลวัดของเจ้าอาวาสในสมัยพุทธกาลนั้น นอกจากจะให้ความสำคัญกับการก่อสร้างและปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่ชำรุดหักพังแล้ว ยังเน้นไปที่จัดการให้ภิกษุทั้งหลายได้เข้าพัทตามความเหมาะสมด้วย ไม่ได้เน้นไปที่การใช้วัดไปทำประโยชน์อย่างอื่น ตามความหมายนี้ เจ้าอาวาสจึงไม่ใช่ผู้มีกรรมสิทธิ์โดยสมบูรณ์ที่จะทำอะไรกับวัดก็ได้

๒.๓ ภาวะผู้นำด้านการปกครองดูแลภิกษุในวัด

ในการแสดงหน้าที่ของภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสนั้น หน้าที่สำคัญประการหนึ่งที่พระพุทธองค์ให้ความสำคัญมากคือ การให้การศึกษอบรมแก่ภิกษุที่อยู่ในวัด เนื่องจากเจ้าอาวาสส่วนมากจะเป็นพระสังฆเถระ หรือไม่ก็เป็นอุปัชฌาย์อาจารย์ของภิกษุทั้งหลาย การทำหน้าที่อบรมให้การศึกษาแก่ภิกษุในวัดจึงเป็นเรื่องไม่ยากนัก พอประมวลภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสด้านการปกครองดูแลภิกษุในวัดได้ดังต่อไปนี้

(๑) หากเจ้าอาวาสเป็นอุปัชฌาย์ผู้ให้การอุปสมบทแก่ภิกษุ ภิกษุในวัดจะมีฐานะเป็นสัทธิวาริก อุปัชฌาย์จะต้องทำวัตรต่อศิษย์ คือ สัทธิวาริกวัตร กล่าวโดยสรุปดังต่อไปนี้

๑) เอาธุระในการศึกษา พระอุปัชฌาย์ถึงสงเคราะห์อนุเคราะห์สัทธิวาริกด้วยการสั่งสอนอบรมศิษย์ให้มีความรู้แตกฉานในไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และด้านสาธิพ (สิกขาบทที่บัญญัติสำหรับภิกษุผู้ดำเนินชีวิตร่วมกัน มีความประพฤติเสมอกัน)^{๒๙} มีความปรองดองกัน เป็นแบบแผนแห่งความประพฤติที่ดี ทำให้มีชีวิตร่วมกันเป็นอันเดียวกัน ทำให้ภิกษุทั้งหลายผู้มาจากถิ่นฐานชาติตระกูลต่างๆ กันมามีความเป็นอยู่เสมอเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๒) สงเคราะห์ด้วยบาตร จีวรและบริวารอื่นๆ ถ้าสัทธิวาริกไม่มีบริวารที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต พระอุปัชฌาย์จะต้องจัดหาให้ จากนั้นคอยให้ความช่วยเหลือด้วยกิจที่พอจะช่วยให้ได้ ในลักษณะเดียวกับที่ศิษย์กระทำต่อตนเอง

^{๒๘} อด.ปณจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๔/๓๗๖.

^{๒๙} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๔๕/๓๓.

๓) ขวนขวายป้องกันหรือระงับความเสื่อมเสีย เช่น ความคิดจะสึก เปลื้องความเห็นผิดเป็นต้น พระอุปัชฌาย์ต้องคอยดูแลความเป็นอยู่ของสัทธิวิหาริกให้อยู่ในเพศพรหมจรรย์ได้อย่างมั่นคง หากเกิดความเสียหายแก่สัทธิวิหาริกต้องหาทางช่วยเหลือตามสมควร

๔) เมื่ออาพาธเอาใจใส่พยาบาลจนตลอดชีวิต หรือรอนจนกว่าจะหาย^{๓๐}

(๒) หากเจ้าอาวาสไม่ได้เป็นอุปัชฌาย์ แต่เป็นพระสังฆเถระหรืออาจารย์ผู้สอนพระธรรมวินัยแก่ภิกษุ ภิกษุในวัดจะมีฐานะเป็นอันเตวาสิก อาจารย์จะต้องทำวัตรต่อศิษย์ คือ อันเตวาสิกวัตร โดยเน้นที่การให้การศึกษาอบรมเพื่อให้รอบรู้พระธรรมวินัย หากศิษย์ไม่มีบริวาร เช่น บาตร จีวรก็ต้องหาให้ และแนะนำการเลี้ยงชีพตามแบบของภิกษุ กล่าวโดยสรุปดังต่อไปนี้

๑) เอาธุระในการศึกษาของอันเตวาสิกให้เป็นไปตามหลักไตรสิกขา

๒) พึงอนุเคราะห์อันเตวาสิกด้วยสมณบริวารตามสมควร

๓) ขวนขวายป้องกัน ระงับความเสื่อมเสียที่จะเกิดแก่อันเตวาสิกจากหนักให้เป็นเบา

๔) เมื่ออันเตวาสิกอาพาธ ให้ดูแลพยาบาลจนกว่าจะหาย^{๓๑}

จะเห็นว่า หน้าที่ปกครองดูแลภิกษุที่อาศัยอยู่ร่วมกันในวัดเป็นหน้าที่หลักของเจ้าอาวาสที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า วัดหรือคณะสงฆ์เป็นหมู่หรือชุมชนที่มีการจัดวางระเบียบเป็นอย่างดี มีอุดมคติมีจุดมุ่งหมายว่าจะอยู่ร่วมกันด้วยความสงบเพื่อประพฤติปฏิบัติสิ่งดีงามคือการฝึกตนให้เจริญงอกงามในศีล สมาธิ ปัญญา การที่กำหนดให้มีพระอุปัชฌาย์และอาจารย์ปกครองนี้จึงเป็นหลักประกันว่าภิกษุผู้บวชเข้ามาใหม่จะได้รับการฝึกฝนตามหลักไตรสิกขา โดยเริ่มต้นตั้งแต่อุปสมบทใหม่ไปจนกว่าจะได้บรรลุปะระกัณฐะและให้ภิกษุทุกรูปถือปฏิบัติพระธรรมวินัยไปในแนวเดียวกัน^{๓๒}

๒.๔ ภาวะผู้นำด้านการอนุเคราะห์อาคันตุกษิ

การทำหน้าที่ของเจ้าอาวาสอันดับต่อมาที่พระพุทธองค์ให้ความสำคัญมากคือ การทำหน้าที่ต้อนรับอาคันตุกษิที่เดินทางผ่านมาพัก เนื่องจากความเป็นไปของพระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธองค์และพระสาวกจะไม่ค่อยพักอาศัยอยู่ในที่ใดที่หนึ่งตลอดเวลา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องอาศัยการเดินทางสัญจรพักค้างแรมในที่ต่างๆ ในเมืองที่ไม่มีวัด พระพุทธองค์และพระสาวกก็จะอาศัยพักตามป่าเขาบ้าง โรงปั้นหมอบ้าง ศาลาบ้าง แต่หากมีวัดก็จะมาพักในวัด ดังนั้นวัดจึงกลายเป็นที่พักของอาคันตุกษิโดยปริยาย ส่งผลให้เจ้าอาวาสนอกจากจะมีหน้าที่ดูแลภิกษุในวัดแล้ว ยังมีหน้าที่ต้องดูแลภิกษุที่สัญจรผ่านมาจากเมืองอื่นด้วย พอประมวลภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสด้านการอนุเคราะห์ภิกษุผู้เดินทางไกลได้ดังต่อไปนี้

(๑) เจ้าอาวาสเป็นตัวแทนของวัดต้อนรับอาคันตุกษิ คือ เมื่อมีอาคันตุกษิเดินทางผ่านมาพักในวัด หากเจ้าอาวาสมีพรรษาแก่กว่า หลังจากนุ่งห่มให้เรียบร้อย เก็บบริวารและทำกิจ

^{๓๐} วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๗/๘๘-๙๒.

^{๓๑} ดูรายละเอียดใน วิ.ม.(ไทย) ๔/๗๙/๑๑๒-๑๑๘.

^{๓๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), สถานการณ์พระพุทธศาสนา กระแสสายศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๙๔-๙๕.

ส่วนตัวแล้ว อาคันตุกษิจะต้งไปไหว้พระสังฆเถระที่เป็นเจ้าอาวาสแล้วค่อยเข้าพักในเสนาสนะที่สงฆ์จัดให้ แต่หากเจ้าอาวาสมีพรรษาอ่อนกว่า เจ้าอาวาสจะเป็นฝ่ายไหว้อาคันตุกษิ^{๓๓}

(๒) เจ้าอาวาสจะต้องไม่มีความหวงเห่นที่อยู่อาศัย ต้องเอาใจใส่จัดให้อาคันตุกษิได้เข้าพักอาศัยในเสนาสนะตามสมควรแก่พรรษา สุขภาพและภาระหน้าที่

(๓) เมื่อจัดหาที่พักให้แล้ว เจ้าอาวาสจะต้องบอกคฤหัสถ์ผู้ได้ปวารณาไว้ให้มาถวายความอุปถัมภ์ภักษิที่เดินทางมาจากเมืองอื่นให้ดำรงชีพอยู่ได้ตามสมควร^{๓๔}

(๔) ในตอนที่อาคันตุกษิพักอยู่ในวัดนั้น ก่อนถึงเวลาออกบิณฑบาต เจ้าอาวาสจะต้องบอกให้ทราบโครงการ (สถานที่ที่เียรวรับบิณฑบาต) รวมทั้งตระกูลที่มีศรัทธาสามารถไปรับบิณฑบาตได้ และตระกูลที่ไม่มีศรัทธา โดยไม่มีความหวงเห่นโยมอุปัฏฐาก

(๕) เมื่อมีคฤหัสถ์นำลาภสักการะมาถวาย เจ้าอาวาสต้องแจกจ่ายให้ทั้งแก่ภักษิที่อยู่ในอาวาสและอาคันตุกษิ ไม่หวงไว้บริโภคเพียงคนเดียว^{๓๕}

ตามความหมายนี้ เจ้าอาวาสถือว่ามีส่วนสำคัญในการอำนวยความสะดวกให้แก่ภักษิที่เดินทางผ่านมาให้ได้พักอาศัยในวัดตามเจตนาของอุบาสกอุบาสิกาที่ได้ถวายวัดแก่สงฆ์ในทิศทั้ง ๔ ดังจะเห็นได้จาก ในสมัยพุทธกาล หากเจ้าอาวาสรูปใดไม่สามารถบริหารจัดการวัดให้เพื่อนสพรหมจารีได้พักอาศัยตามสมควร และมีนิสัยชอบด่า บริภาษ เบียดเบียนและเสียดสีพระอาคันตุกษิจนไม่สามารถอาศัยอยู่ในวัดได้ ก็จะถูกอุบาสกอุบาสิกาขับไล่ให้พ้นจากอาวาส บางครั้งพระพุทธร่องค์ต้องแนะนำให้ปรับปรุงให้ระวังการใช้คำพูด ไม่ให้เบียดเบียนเพื่อนสพรหมจารีผู้มีคุณความดีเสมอตน^{๓๖}

๒.๕ ภาวะผู้นำด้านการสงเคราะห์คฤหัสถ์

ในการทำหน้าที่ของภักษิผู้เป็นเจ้าอาวาสนั้น พบว่าประเด็นหนึ่งที่พระพุทธร่องค์ให้ความสำคัญมาก คือ การสงเคราะห์คฤหัสถ์ ที่เป็นเช่นนี้เพราะวิถีชีวิตของนักบวชในพระพุทธรศาสนาจะต้องพึ่งพาอาศัยปัจจัยเครื่องเลี้ยงชีพจากคฤหัสถ์ ทำให้ภักษิมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ปรตตูปชีวิ”^{๓๗} ในการดำเนินชีวิตนั้น ทรงสอนให้อาศัยปัจจัยเครื่องเลี้ยงชีพที่จำเป็น ๔ อย่าง คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะและยารักษาโรค^{๓๘} เมื่อได้รับความอุปถัมภ์จากคฤหัสถ์แล้ว จึงสอนให้สงเคราะห์คฤหัสถ์เป็นการตอบแทนด้วยวิธีที่ไม่เป็นการประจบคฤหัสถ์และไม่เป็นอนเสนา (การแสวงหาลาภด้วยวิธีไม่สมควร) พอประมวลภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสด้านการสงเคราะห์คฤหัสถ์ได้ดังต่อไปนี้

(๑) เมื่อมีพระสงฆ์หมู่ใหญ่มาจากต่างถิ่นต่างแคว้น ก็ชวนชวนบอกชาวบ้านผู้ปวารณาไว้ให้มาทำบุญ ให้คฤหัสถ์ได้มีโอกาสถวายทานในหมู่ภักษิผู้เป็นบุญเขตอันยัง โดยไม่หวงลาภ เป็นการเปิดโอกาสให้โยมอุปัฏฐากได้บำรุงภักษิอีกด้วย (ทาน)

^{๓๓} วิ.จุ. (ไทย) ๗/๓๕๖/๒๒๒-๒๒๓.

^{๓๔} อัง.ปณจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๔/๓๗๖.

^{๓๕} อัง.ปณจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๘/๓๘๐.

^{๓๖} ุรยละเอียดใน อัง.ปณจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๗-๒๔๐/๓๗๙-๓๘๓.

^{๓๗} คำว่า “ปรตตูปชีวิ” ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธรศาสนา ๒ ความหมาย คือ (๑) เปรตผู้คอยรับส่วนบุญส่วนกุศลที่คนเราอุทิศให้แต่มนุษย์โลกนี้มีชื่อว่า “ปรตตูปชีวิเปรต” (๒) ภักษิในพระพุทธรศาสนา เพราะเป็นผู้อาศัยอาหารที่บุคคลอื่นให้เลี้ยงชีพ. ุรยละเอียดใน ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๓/๑/๒/๔/๓๖๖.

^{๓๘} ุรยละเอียดใน วิ.มหา. (ไทย) ๔/๗๓/๑๐๑-๑๐๒.

- (๒) แนะนำสั่งสอน ชักนำให้คฤหัสถ์สมาทานรักษาศีล ๕ เพื่อความเจริญแก่ชีวิต (ศีล)
(๓) แนะนำสั่งสอนคฤหัสถ์ให้มีโอกาสเจริญภาวนาเพื่อให้ตั้งอยู่ในการเห็นธรรม (ภาวนา)
(๔) คฤหัสถ์ถวายโภชนะใดๆ จะด้อยหรือดี ก็ใช้สอยด้วยตนเอง ไม่ทำของที่เขาถวายด้วย
ศรัทธาให้หมดคุณค่าไป ไม่ทำศรัทธาไทยให้ตกไป^{๓๙}
(๕) เมื่อคฤหัสถ์เจ็บป่วยหรือถึงวัยชรา เจ้าอาวาสจะต้องหาเวลาไปเยี่ยมเยียนให้สติ ให้
คฤหัสถ์ตั้งสติมีใจแนบแน่นมั่นคงในพระรัตนตรัยอันเป็นที่พึ่งสูงสุด

จะเห็นว่าการดำเนินชีวิตของภิกษุที่ต้องพึ่งพาอาศัยปัจจัย ๔ จากคฤหัสถ์นั้น ที่เป็นเช่นนี้
เพราะพระพุทธองค์มีพระประสงค์ให้ภิกษุต้องพบปะกับชาวบ้าน เป็นโอกาสให้ได้สนทนาธรรม
แลกเปลี่ยนความเห็น ความสัมพันธ์เช่นนี้เรียกว่า “ระบบบุญกุศล” เป็นการเปิดโอกาสให้ทั้งสองฝ่าย
ได้กระทำอุปการะต่อกัน ระบบความสัมพันธ์เช่นนี้ทำให้ทั้งสองฝ่ายได้ประโยชน์ตามสมควรแก่
สถานภาพของตน ดังความในพหุการสูตรคือ (๑) คฤหัสถ์จะได้ทำการอุปถัมภ์บำรุงภิกษุด้วยปัจจัย ๔
เรียกว่า “อามิสทาน” (๒) ฝ่ายภิกษุเมื่อได้รับการอุปถัมภ์บำรุงแล้วก็จะได้ทำอุปการะตอบด้วยการ
อบรมสั่งสอนและแนะนำวิธีปฏิบัติเพื่อจะกระทำที่สุดแห่งทุกข์พ้นจากการเวียนว่ายในวัฏสงสาร
เรียกว่า “ธรรมทาน”^{๔๐} การทำการสงเคราะห์คฤหัสถ์นั้นให้ความสำคัญรวมไปถึงตอนเจ็บป่วยด้วย

๓. บทสรุป

จากการศึกษาหลักธรรมสำหรับสร้างภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสตามที่ปรากฏในคัมภีร์
พระไตรปิฎกสรุปความได้ว่า ภิกษุผู้มีหน้าที่ปกครองดูแลวัดซึ่งในสังคมไทยเรียกว่า “เจ้าอาวาส” นั้น
ตรงกับภาษาบาลีว่า “อาวาสิกะ” หมายถึง ภิกษุผู้ที่อยู่ประจำวัดแห่งใดแห่งหนึ่งเป็นเวลายาวนานจน
เป็นที่รับรู้และยอมรับของพุทธบริษัท ภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสนั้นจะมีเฉพาะในวัดที่
พระพุทธเจ้าไม่ได้ประทับอยู่ด้วยเท่านั้น เพราะถ้าในวัดมีพระพุทธเจ้าประทับอยู่ด้วย ความเป็นใหญ่
ต่างๆ ในวัดจะมีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน เจ้าอาวาสในสมัยพุทธกาลไม่พบหลักฐานอย่างเป็นทางการ
ว่าจะต้องได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ ส่วนมากผู้เป็นเจ้าอาวาสจะเป็นพระสังฆเถระ อุปัชฌาย์
หรืออาจารย์ที่มีพรรษามากกว่าภิกษุอื่นในวัดเดียวกัน จึงอยู่ในฐานะเป็นที่เคารพบูชาเป็นที่ยกย่อง
ของภิกษุอื่นและอุบาสกอุบาสิกาไปในตัว นอกจากเจ้าอาวาสจะมีหน้าที่หลักในการชักชวนคฤหัสถ์ผู้
ได้ปวารณาไว้ให้ช่วยสร้างเสนาสนะใหม่แล้วก็มีหน้าที่ต้องคอยปฏิสังขรณ์เสนาสนะเก่าที่ชำรุดด้วย
พร้อมกันนั้นก็มีหน้าที่สำคัญคือการจัดให้ภิกษุในวัดได้ศึกษาพระธรรมวินัยและนำพากระทำความเพียร
ในรูปแบบต่างๆ ด้วย และหากเวลาใดมีอาคันตุกภิกษุเดินทางจากเมืองอื่นมาพักเป็นจำนวนมาก ก็
ต้องชวนช่วยบอกคฤหัสถ์ที่ได้ปวารณาไว้ให้มาถวายการอุปถัมภ์บำรุงด้วย หากคฤหัสถ์เจ็บป่วยหรือ
ชราภาพ ก็มีหน้าที่ต้องไปให้กำลังใจด้วยการให้สติ ให้มีจิตใจมั่นคงในพระรัตนตรัย ถือเป็นการไปให้
กำลังใจแก่คฤหัสถ์ผู้เป็นกำลังหลักในการอุปถัมภ์บำรุงวัด การทำหน้าที่นี้เป็นเรื่องที่เจ้าอาวาสต้องให้
ความสำคัญ เพราะถือว่าเป็นการไปแสดงความเมตตาและความกรุณาในนามตัวแทนของคณะสงฆ์

^{๓๙} อด.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๕/๓๗๗.

^{๔๐} ขุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๑๐๗/๔๘๖-๔๘๗.

จากการศึกษาพบว่าพระพุทธองค์ตรัสถึงธรรมสำหรับเจ้าอาวาสไว้บ่อยครั้ง แต่ที่ปรากฏอย่างชัดเจนคือในอวาสีวรรค แห่งอังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต มีทั้งหมด ๑๐ สูตร สารสำคัญของพระสูตรว่าด้วยพุทธดำรัสที่ตรัสถึงหลักธรรมที่เป็นแนวทางปฏิบัติของเจ้าอาวาส สรุปเป็น ๒ ลักษณะ คือ (๑) หลักธรรมที่ส่งเสริมการทำหน้าที่ของเจ้าอาวาส ว่าด้วยธรรมที่ทำให้เจ้าอาวาสเป็นบุคคลที่น่ายกย่อง ธรรมที่ทำให้เจ้าอาวาสเป็นเป็นที่เคารพรักของเพื่อนสหพรหมจารี ธรรมของเจ้าอาวาสที่ทำให้วัดงาม ธรรมที่ทำให้เจ้าอาวาสเป็นผู้มีอุปการะมากต่อวัด ธรรมที่เจ้าอาวาสควรยึดเป็นหลักในการอนุเคราะห์คฤหัสถ์ผู้ถวายการอุปถัมภ์บำรุงวัด และ (๒) ข้อปฏิบัติอันไม่สมควรที่เจ้าอาวาสควรงดเว้น ว่าด้วยข้อปฏิบัติที่จะทำให้เจ้าอาวาสถูกติเตียนและความตระหนี่หวงแหนในเรื่องต่างๆ ที่จะทำให้เจ้าอาวาสทำหน้าที่ไม่เป็นไปตามพุทธประสงค์

พิจารณาจากหลักธรรมที่พระพุทธองค์แสดงเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติแก่เจ้าอาวาสทำให้เห็นว่า เจ้าอาวาสเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาและสังคม เกี่ยวข้องกับบุคคลในพระพุทธศาสนาทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ นอกจากจะมีหน้าที่คอยปกครองดูแลแล้ว เจ้าอาวสยังมีหน้าที่สำคัญต้องเป็นผู้นำคอยประสานความร่วมมือจากบุคคลในหลายภาคส่วน ด้วยภาระหน้าที่อันสำคัญนี้จึงทำให้ผู้เป็นเจ้าอาวาสจะต้องเป็นคนที่มีใจใส่ในการศึกษา ทั้งการศึกษส่วนตัวเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถของเจ้าอาวาสเองและการส่งเสริมภิกษุในอาวาสและอุบาสกอุบาสิกาให้ได้รับการศึกษาพระธรรมวินัย จากการวิเคราะห์หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสเป็นหลักปฏิบัติสำหรับเจ้าอาวาสสามารถสรุปเป็นแนวทางเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสได้ ๕ ด้าน คือ (๑) ภาวะผู้นำด้านการพัฒนาตนของเจ้าอาวาส เพื่อให้เป็นคนที่มีความรอบรู้ในพระธรรมวินัย รู้จักข้อวัตรปฏิบัติของคณะสงฆ์ เป็นตัวอย่างในการปฏิบัติเพื่อขัดเกลาจิตใจ และดำเนินชีวิตด้วยปัญญา (๒) ภาวะผู้นำด้านการบริหารจัดการเสนาสนะในวัด เพื่อให้เจ้าอาวาสรู้หลักในการจัดเสนาสนะให้เหมาะสมแก่ภิกษุผู้พักอาศัยเกิดประโยชน์สูงสุด (๓) ภาวะผู้นำด้านปกครองดูแลภิกษุในวัด เพื่อให้เจ้าอาวาสรู้จักจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของวัดให้เป็นชุมชนของผู้ที่ต้องการมาฝึกหัดพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขา ทำหน้าที่เป็นอุปชฌาย์อาจารย์ปกครองดูแลศิษย์ให้มีความรู้ในพระธรรมวินัย (๔) ภาวะผู้นำด้านการอนุเคราะห์หาค้นตักภิกษุ เพื่อให้เจ้าอาวาสรู้จักทำเนียมในการต้อนรับภิกษุที่เดินทางมาจากเมืองอื่น และ (๕) ภาวะผู้นำด้านการสงเคราะห์คฤหัสถ์ผู้เป็นกำลังหลักในการอุปถัมภ์บำรุงวัด เพื่อให้เจ้าอาวาสรู้หลักในการทำปฏิการะตอบแทนคุณของอุบาสกอุบาสิกา โดนเน้นหลักที่การให้คำแนะนำสั่งสอนและคอยให้กำลังใจในยามเจ็บป่วย (ธรรมทาน) อันถือว่าเป็นการตอบแทนแก่คฤหัสถ์ผู้ทำการบำรุงวัด (อามิสทาน) จนทำให้ภิกษุสามารถดำรงชีพอยู่ได้ตามสมควร

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาบทบาทหน้าที่ของเจ้าอาวาสในฐานะผู้นำของวัดตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาแล้วทำให้ทราบว่า บทบาทหน้าที่ของเจ้าอาวาสรวมทั้งหลักธรรมที่พระพุทธองค์แสดงเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของเจ้าอาวาสในสมัยพุทธกาล มีรายละเอียดบางอย่างแตกต่างกับเจ้าอาวาสในสังคมไทยปัจจุบัน เนื่องจากในสังคมไทยเจ้าอาวาสมีสถานะผูกพันกับกฎหมายบ้านเมืองด้วย แต่เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วจะเห็นว่าส่วนมากตรงกัน แต่ถึงอย่างนั้น การศึกษาเรื่องนี้ให้เข้าใจก็จะเป็นประโยชน์ต่อเจ้าอาวาสในปัจจุบัน เพราะสามารถนำหลักการที่

กล่าวถึงนี้ไปปรับใช้ในการทำหน้าที่ของเจ้าอาวาสในปัจจุบันได้ จึงหวังว่าบทความนี้จะเป็นแนวทางให้เจ้าอาวาสทั้งหลายได้ทราบแนวทางแล้วนำไปประยุกต์ใช้ในการทำหน้าที่เจ้าอาวาสของตนสืบไป

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกและอรรถกถา แปล (ชุด ๙๑ เล่ม). พิมพ์ครั้งที่ ๔.

กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระโมศคัลลานเถระ. คัมภีร์อภิธานวรรณานา. พระมหาสมปอง มุทีโต แปลและเรียบเรียง.

พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัทประยูรพรินท์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๗.

พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตฺโต). พระกัมปาล มีปัญญอะไร. กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). ต้องฟื้นฟูวัดในชนบทพัฒนาสังคมไทยจึงจะก้าว หน้าได้มั่นคง.

กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๖.

_____. สถานการณ์พระพุทธศาสนา กระแสสายศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร :

มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). ตอบ ดร.มาร์ติน : พุทธวินัยถึงภิกษุณี. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

กรุงเทพมหานคร : สามลดา, ๒๕๕๓.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร :

บริษัท เอส.อาร์.พรินท์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร :

นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. วินัยมุข เล่ม ๓. พิมพ์ครั้งที่ ๒๖.

กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

T.W. Rhys Davids, William Stede. PALI-ENGLISH DICTIONARY. London : Chipstead, Surrey : Pali Text Society, 1921.

English Language Teaching and Learning in Thailand Crises : Challenges for ALL (วิกฤตการสอนและการเรียนภาษาอังกฤษในประเทศไทย: สิ่งท้าทายสำหรับทุกคน)

Khanit Jantavanit¹

I. Introduction

The importance of English as a world language, the advance of technology and education reform envisaged by the new Thai Constitution are key determinants for new developments for English language teaching and learning in Thailand in this decade. The role of English in Thailand is quite important as it is in many other developing countries. New technology and the adoption of the internet have resulted in a major transition in terms of business, education, science, and technological progress, all of which demand high proficiency in English. This paper focuses on the role of English and the problems of English language teaching and learning in Thailand, then many aspects of problems are discussed. Some approaches will be also touched on and finally, attempts to tackle problems are presented.

III. Obstacles

Thai students are too shy to communicate in English especially speaking; however, other skills they have used are still fair or poor level. As a result, Thai students do not enjoy studying English and are unable to develop the English speaking or communication skills even though they have sitting in English classes for many years.

Phra sarith Iddhisaro (Sun) points out that there are several reasons why Thai students are unsuccessful in English as their second language. Firstly, they do not like to study English because they find it difficult and the classroom environment is

¹ B.A. (English), M.A. (Language and Communication), Teacher in English Department Lecturer, Nakhon Sawan Buddhist College

boring. Secondly, they are afraid of making mistakes in front of their teachers and friends. Thirdly, some teachers often make instant corrects of grammar and pronunciation, thus paying less attention to the amount of language a student is attempting to produce. Fourthly, they feel they do not have sufficient vocabulary to express their ideas. Fifthly, they feel they do not have enough response to “real” English. Sixthly, the tasks they are given are not challenging enough. Seventhly, the instruction methods fail to prove the models to analyze and understand effective teaching concepts. Finally, students have difficult ways to tackle with pronunciation. In his view, pronunciation in class had not always been as successful as other aspects of English and one of the most important problems in learning English is reading aloud, which is essential in using English for communication.

It can be said that at present English language teaching in Thailand has not prepared Thais for the changing world. We will lag behind in the competitive world of business, education, science, technology, etc. if English teaching and learning is not improved. Some comments concerning the importance of English and problems of English language teaching in Thailand are Dr. Rom Hiranyapruet, director of Thai Software Park, stated that English is as important to the domain of information technology as other infrastructures. Thais have high proficiency in technology but because of below average English competence, we cannot make much progress in terms of science and technology.

Mrs. Arunsi Sastramitri, director of the Academic Training Section of the Tourist Authority of Thailand (TAT), stated that tourism is the main source of income in our country. However, Thai graduates who are in the tourism industry have a poor command of English. This has contributed to misunderstanding and a negative attitude towards Thailand.

According to Biyaem, 1997, the difficulties that has caused in English language teaching and learning in Thailand are as follows:

For teachers, they face many problems such as

- heavy teaching load
- too many students in a class (45 – 60)
- insufficient English language skills and native speaker cultural knowledge.

- inadequately equipped classrooms and educational technology.
- university entrance examinations which demand a tutorial teaching and learning style.

As for the learners, they wish they could speak English fluently but most of them think that English is too challenging to be competent because of these difficulties;

- interference from the mother tongue (Thai) particularly in pronunciation, syntax, and idiomatic usage.

- lack of opportunity to use English in their daily lives.

- unchallenging English lessons.

- being passive learners.

- being too shy to speak English with classmates or teachers.

- lack of responsibility for their own learning.

According to **Tipa Thep-Ackrapong**, the difficulties can be found in the areas of pronunciation, word, grammar, text, and different cultural notion.

Pronunciation

In most cases, pronunciation problems result from the loss of muscular plasticity in the mouth of an adult foreign language learner (Brown, 1987). In other words, it is hard for an adult language learner to pronounce certain sounds that are unfamiliar to them.

Some conspicuous samples of wrong pronunciation are in English phonemes. Some sounds are difficult for Thai learners to produce. For instance, Thai people are confused by the sounds /l/ and /r/ as in rice and lice. For example, Please give me some fried *lice* (instead of fried *rice*). Furthermore, English final consonant may be the most difficult part of the word for Thais to pronounce. For example, Thai final stop sounds are all unvoiced. Therefore, it is hard for Thai students to produce a final voiced consonant such as **bed**, or **bid**. Thus, some of them incline to say *bate* instead of *bed* and *beat* instead of *bid*.

Grammar

Grammar is probably the most difficult part for Thai students. The difficulty results from many factors: the typological differences between the two languages and the negative influence of the mother tongue. Thai and English come from different linguistic families. Thai is in the Thai Kadai linguistic family, a language group spoken in Thailand, in the Shan State in Myanmar, in a small part in Bangladesh and in Yunnan, the Southern part of China. English is in the Germanic family, which is in the Indo-European family. Some major conceptual discrepancies between the two languages are as follows:

1. Subject-verb agreement

For example: He works everyday.

The verb **works** agrees with the number of the subject, and it indicates the tense used. If Thai students are aware of the subject-verb agreement, it is likely to be that they can make progress in their lessons. In other words, they do not pay too much attention to their learning of English.

The concept of subject-verb agreement is hard for Thai learners because we do not have an obvious boundary of a sentence. In Thai, we can go from one sentence to another. The subject can be deleted if assumed known between the addresser and addressee. The verb or adjective is the center of a sentence. All these Thai sentential characteristics impede Thai students from developing an accurate English sentential concept. Therefore, they produce errors as follows:

– In Bangkok have a lot of traffic jam instead of the correctness as ***there are a lot of traffic jam in Bangkok***. Or in spite of studying English is difficult, I will try to study it. The correct one should be *In spite of the difficulty of studying English, I will try to study it*.

2. Noun Phrase

In English, only one noun phrase is allowed to act as the subject, but many Thai students put two noun phrases or the topic-comment structure, in the initial position of a sentence. Many errors of this wrong usage can be listed as follows:

- Present I give my mother

- The first reason, the transportation is convenient. Sometimes, the word ***about*** is used to introduce the topic as in,

- About French, I like food.
- About study, I study English and other subjects.

3. Passive voice

In English the passive voice is characterized by its syntactic structure, by the verb ***be*** and the past participle.

For example:

- The room is cleaned everyday.
- The room was cleaned yesterday.
- The room has been cleaned.

In Thai, the passive voice can be interpreted by its contextual clues. For example:

- Khao pad, put egg and lunch box. (It means put an egg in Khao pad, a Thai dish, then put the khao pad in the lunch box.)

Therefore, Thai students often produce fascinating errors concerning the passive voice. For example:

- She was continuously taken the photos.
- The restaurant located on Sukhumvit Road.

In brief, the English passive voice is syntactic but the Thai one is contextual. With such a discrepancy, some Thai students make a great number of errors concerning this structure. Therefore, it is a milestone for English teachers if the Thai students can use the English passive voice accurately. If they can, they are good enough to go further in their English lessons.

4. Relative clause

The relative clause is also a difficult structure for Thai students. If they can master it, it means that they are ready for other complex sentences. In English, a common error in the relative clause is; for instance,

-The man who live next door he is a doctor.

5. Participial phrase

This is difficult for even advanced students. The deleted subject is the same one as in the main clause.

- Running along the street, *he saw a car accident*.
- Running along the street, *there is a car accident*.
- Analyzing the data, the results show that the students did better in the post-test.

6. Subordination

Some errors produced by Thai students in this regard are as follows:

- When my mother went out. She forgot to turn off the lights.
- Because I want to go abroad.

In other words, the students produce fragments instead of grammatical sentences. All these structures are difficult for Thai students. It must takes time and patience for them to master the English grammar structures.

In sum, the typological differences between the two languages make it hard for Thai students to fully understand the English sentential concept. Explanations to account for errors consist of

1. The linguistic discrepancies are enormous.
2. English is a complex language with a great number of rules which seem not to make sense to many Thai students.

In the process of learning a foreign language, beginners are not familiar with all the rules. Metaphorically, for them, using English is similar to a right-handed who is forced to use the left-hand to do things. They are awkward, having a tendency to make a lot of errors.

Therefore, Thai students need a tremendous amount of time and practice to understand and master the English sentential concept.

Text

At the text level, the Thai rhetorical pattern is different from the English one. thesample of the word “*never mind*” From the text, the rhetorical pattern is not acceptable by the academic English native speaking audience. In English, a thesis statement, which indicates the main idea of the text, is expected. Then in each paragraph, there should be a topic sentence, elaboration and an example. In the text, the author discusses the subject matter immediately without a thesis statement. Then at the end, the author’s purpose of writing is revealed.

Cultural notions

Some different cultural notions between Thai and English can be described as follows:

1. Collectivism VS individualism

A Thai student wanted to see her English native speaking advisor, so she asked one of her friends to keep her company. The advisor thought that the two students wanted to see her, but she was surprised to find that only one student did.

2. Plagiarism

Plagiarism is not taken as seriously as it is in the West because in the Thai context, copying is the first step of learning. Students are expected to follow a predecessor's footsteps. As a result, it is difficult, for example, to teach summary writing to Thais because students assume that original words can be copied without acknowledging the source. Since the author's words are highly regarded, they should copy them as they are. Changing the original words may insult the author!

3. Critical thinking

Thais are not encouraged to criticize the teacher or what she/he says. Textbooks are regarded as holy materials. However, critical thinking is a major aspect to evaluate a student's development, especially in writing.

For example, the essay on a Thai descriptive or an expository would be interesting if we changed it into an argumentative essay. The author should argue why some tourist attractions are unsafe since this has some negative impacts to Thailand.

III. Approach to teaching and learning English

1. Grammar-translation
2. Communicative approach
3. Process and interactive approaches (Flower and Hayes, 1981 and Carrell and Eisterhold 1988)
4. Order of acquisition (Ellis, 2001:1-35)
5. Functional grammar

In Thailand, many English teachers are acquainted with most of the approaches except for order of acquisition approach and functional grammar. In the order of acquisition approach, the idea is that a foreign language should be taught after the order of a native speaking person acquiring his or her language. Various

research methods such as different types of testing have been administered to different groups of informants to examine the order of linguistic features acquired. However, the research results are inconclusive.

Functional grammar is developed from Halliday's(1973) systemic approach, which is composed of ideational, interpersonal and textual functions. These two approaches have recently arrived in Thailand through people who have been trained overseas. Yet, they are not well-known among Thai teachers.

The practice of English teaching in Thailand is as follows:

In **grammar-translation**, the characteristics of the approach are,

1. Explanations of grammar are rule-oriented
2. Separate skills are taught
3. Student's native language is used as a means of instruction.
4. Grammatical usage is focused. Errors are not tolerated.

Criticisms

1. Rules are borrowed from Latin, they are not practical.
2. Students who know rules cannot use the language.
3. Students cannot integrate the skills taught. For example, they cannot apply what they have learned in their reading to writing.

Grammar-translation is harshly criticized, yet it is widely practiced in Thailand because it is easy for the teacher to explain the English grammar rules in Thai.

As a reaction to the grammar-translation approach, the **communicative approach** is recommended, for example, in teaching Basic English at Mahachulalongkornrajavidyalaya University. The approach is briefly applied in the aspects of

1. Meaningful communication and practical use of language are focused.
2. Integrated skills are taught.
3. Implicit explanations of grammar are given.

Criticisms

1. Exercises are too steep. Only a limited number of exercises are devoted to the teaching of each skill. Then they move on to another step.
2. Students cannot generalize rules from the exercises. Students who have learned a grammatical structure cannot use it in some other contexts.
3. Written exercises are limited because learning activities must be oriented to listening, speaking and reading as well.

4. Errors are tolerated if they do not impede the communication. As a result, broken English is frequently found because students falsely assume that they can ignore grammaticality.

5. Most of the activities are oral; therefore, the students cannot retain what they have learned in their long-term memory.

Many Thai teachers say that the **communicative approach** has a very harmful effect on the English teaching in Thailand. Thai students produce broken English; yet, they are not aware of the errors they make.

As an attempt to teach the students after their psychological process, the process and **interactive approaches** are proposed. They are used mostly to teach reading and writing.

The basic assumptions of the approaches are as follows:

1. Learning is a cognitive process in which a teacher can intervene.
2. The cognitive process is recursive. Students are encouraged to write and revise drafts and in reading, to read and reread.
3. Learning is an interactive process among the text, teacher and the student. Therefore, the students are encouraged to respond to the reading text according to their background knowledge.
4. Summary writing can be used to bridge reading and writing.
5. Errors are idiosyncratic; therefore, a one-to-one conference between the teacher and the student is recommended.

Criticisms

1. It is time-consuming.
2. It works with a small group of students.

Mass Education

All approaches work best with small groups of students. However, problems in Thailand exist because English is taught as mass education.

1. In big classes, students do not receive frequent and appropriate feedback from the teacher.
2. The university entrance exam is a major influence to orient the teaching and assessing tasks in English to be of a multiple-choice type.
3. Writing is not feasible for a big class. Without writing, the teaching of English tends to fail.
4. Because of the teaching load and other administrative tasks, teachers are overwhelmed.

5. With big classes and a heavy workload, the salary is not attractive enough to draw in many competent teachers.

The Lord Buddha says that in the process of learning, a student should listen, think, ask and then write. However, in mass education where writing is mostly left out, the process of learning is not complete. It also explains why English teaching is a failure in this country.

IV. Conclusion

There are many reasons why teaching English in Thailand is considered difficult. First of all, the behavior of students' study should be improved. The linguistic discrepancies between English and Thai are so vast that they have become a major obstacle for many Thai students to learn English successfully. Another difficulty is that mass education is not appropriate for teaching English. Without proper feedback from the teacher and without written practice, the students are confused by English grammatical rules and thus resort to Thai, which is extremely different from English. With such a vicious circle, teaching English in Thailand is an uphill impediment. However, the outlook is not so bleak. There are attempts to change the curriculum, and there are opportunities for educational institutions to propose quality programs as an alternative for Thai people. Consequently, if money is raised from the quality programs, more competent teachers can be hired for students and thus this opportunity will enable the Thai students to acquire better English.

Bibliography

Arune Wiryachitra, **English Language Teaching and Learning in Thailand in this Decade**. Retrieved from Web site: <http://www.apecknowledgebank.org>

Phra sarith Iddhisaro (Sun), **A study of English pronunciation problems: A case study of the third to fourth year students, majoring in English in Mahachulalongkornrajavidyalaya University**. รวมบทความวิทยานิพนธ์ระดับพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โครงการสัมมนาเผยแพร่ผลงานวิทยานิพนธ์ ประจำปีการศึกษา 2553, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.2553.

Tipa Thep-Ackrapong, **Teaching English in Thailand: An Uphill Battle**. มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ (51-62) Web site: ejournals.swu.ac.th/index.php/hm/article/

ข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาอังกฤษของคนไทย

Errors in the English language of Thai Peoples

ชลธิชา เพชรานรากร ^๑

๑.ความนำ

ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สำคัญมากอีกภาษาหนึ่งในโลก และยังเป็นภาษาสากล ประชาชนจำนวนมากในโลกสื่อสารโดยใช้ภาษาอังกฤษ ดังนั้นการเรียนรู้ภาษาอังกฤษจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นในสังคมปัจจุบัน การที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC: ASEAN Economics Community) ยิ่งทำให้ประชาชนต้องเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อให้ทันต่อโลกยุคปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารและเศรษฐกิจก็ตาม

ในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ผู้เรียนจำต้องฝึกฝนทักษะทางภาษาอังกฤษทั้ง ๔ ทักษะ คือ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ทั้งทักษะทั้ง ๔ ทักษะมีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือทักษะการเขียนนั้นมีความยุ่งยากซับซ้อนมากจึงต้องอาศัยทั้งสามทักษะมาประกอบกันจึงสามารถเขียนและสื่อให้เข้าใจได้อย่างชัดเจน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการเรียนภาษาอังกฤษจึงมีความสำคัญไม่น้อยกว่าภาษาอื่น

อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนยังมีข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาอังกฤษค่อนข้างมาก ส่วนใหญ่ปัญหาที่พบมากที่สุดของผู้เรียนคือ ทักษะการเขียนผู้เรียนแปลภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษแบบคำต่อคำ ปัญหาอีกประการหนึ่งคือ ปัญหาเกี่ยวกับการใช้โครงสร้างไวยากรณ์ที่ผิด เนื่องจาก ผู้เรียนใช้เทียบโครงสร้างไวยากรณ์ของภาษาไทยกับภาษาอังกฤษ ซึ่งโครงสร้างไวยากรณ์ของทั้งสองภาษามีความแตกต่างกัน

นอกจากการที่ผู้เรียนต้องใช้ภาษาอังกฤษให้ถูกต้องตามหลักทางภาษา และผู้เรียนจะต้องรู้จักการใช้สำนวน หรือถ้อยคำที่ถูกต้องตามสถานการณ์ ซึ่งนับว่าจะต้องมีความชำนาญพอสมควร ผู้เรียนไม่ว่าจะระดับสูงแค่ไหนก็มีข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาทั้งนั้น

๒.ความหมายและความสำคัญของข้อผิดพลาดในการใช้ภาษา

^๑ กศ.บ.(ภาษาอังกฤษ) , อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาต่างประเทศ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ , นิสิตปริญญาโท การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

ข้อผิดพลาดในการใช้ภาษา หมายถึง ลักษณะของการใช้ภาษาที่ไม่ถูกต้อง อาจเกิดจาก ความรู้ที่ไม่สมบูรณ์ หรือ การรับอิทธิพลมาจากภาษาแม่ ข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาของผู้เรียน เป็นการใช้ภาษาที่ผิดของผู้เรียนภาษา โดยเฉพาะในการเรียนรู้ภาษาที่สองซึ่งไม่เป็นไปตามหลักของการใช้ภาษาที่มีมาตรฐานและข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาเป็นได้ทั้ง Errors ซึ่งเป็นการใช้ภาษาที่ไม่สามารถใช้ภาษาได้ เพราะขาดความรู้ทางด้านภาษาและ Mistakes ซึ่งเป็นการใช้ภาษาที่ผู้ที่มีความรู้ทางด้านภาษาแต่มีปัจจัยอื่นๆ ที่ทำให้การใช้ภาษานั้นไม่ถูกต้อง ซึ่งสามารถเกิดได้ทั้งผู้ใช้ภาษาแม่และผู้ใช้ภาษาที่สอง

ข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาเกิดกับผู้เรียนแสดงให้เห็นถึงการใช้ภาษาของผู้เรียนที่มีจุดบกพร่อง เช่น ข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาของผู้เรียนที่สำคัญต่อผู้สอน เพราะจะทราบถึงความก้าวหน้าในการใช้ภาษาของผู้เรียนว่ามีมากน้อยแค่ไหน ทำให้ทราบว่าผู้เรียนเรียนรู้ภาษาโดยใช้ยุทธวิธีและการดำเนินการในการเรียนรู้อย่างไร และทำให้ทราบถึงสิ่งที่จำเป็นสำหรับตัวผู้เรียนเอง เพราะผู้เรียนสามารถใช้ข้อผิดพลาดของตนเองเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ภาษา

Errors หมายถึง ข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาของผู้เรียนที่เกิดจากผู้เรียนมีความรู้ที่ไม่สมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นข้อผิดพลาดทางด้านคำศัพท์ (Lexical Errors) ข้อผิดพลาดในการออกเสียง (Phonological Errors) ข้อผิดพลาดทางด้านไวยากรณ์ (Grammatical Errors) ข้อผิดพลาดที่เกิดจากการไม่เข้าใจของความหมายหรือความตั้งใจของผู้พูด (Interpretive Errors) นอกจากนี้ Errors ยังเป็นการเบี่ยงเบนทางระบบภาษาเนื่องจากผู้เรียนยังต้องพัฒนาความรู้ของภาษาที่สอง และยังสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่าง (Gap) ของความรู้ของ ผู้เรียน ส่วน Mistakes เป็นข้อผิดพลาดในการใช้ภาษา ซึ่งมีสาเหตุมาจากการขาดความตั้งใจ ความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า ความไม่ใส่ใจของผู้เรียน หรือความสะเพร่าในการแสดงออกทางภาษา ทุกคนสามารถที่จะใช้ผิดกันได้ นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงการแสดงออกทางภาษาที่ผู้เรียนพลั้งเผลอ (Lapse) ซึ่งเป็นกรณีเฉพาะที่ผู้เรียนไม่สามารถใช้ภาษาอย่างที่ท่านเองรู้ ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ง่ายว่าเป็น Errors หรือ Mistakes คือ สังเกตการณ์แสดงออกในการใช้ภาษาของผู้เรียน ถ้าผู้เรียนใช้ภาษาผิดในข้อนั้นเป็นประจำไม่สามารถแก้ไขได้ เช่น ใช้ explain เป็น explained ทุกครั้งแสดงว่าข้อผิดพลาดนั้นเป็น Errors และถ้าบางครั้งผู้เรียนใช้ explain และ บางครั้งใช้ explained แสดงว่าเป็น Mistakes อีกประการหนึ่งถ้าผู้เรียนไม่สามารถแก้ไขภาษาได้แสดงว่าข้อผิดพลาดในการใช้ภาษานั้นเป็น Errors แต่ถ้าผู้เรียนสามารถแก้ไขได้และประสบความสำเร็จในการใช้ภาษา ข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาที่เกิดขึ้นนั้นเป็น Mistakes นั้นเอง

ข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาเกิดกับผู้เรียนแสดงให้เห็นถึงการใช้ภาษาของผู้เรียนที่มีจุดบกพร่อง เช่น ข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาของผู้เรียนที่สำคัญต่อผู้สอน เพราะจะทราบถึงความก้าวหน้าในการใช้ภาษาของผู้เรียนว่ามีมากน้อยแค่ไหน ทำให้ทราบว่าผู้เรียนเรียนรู้ภาษาโดยใช้ยุทธวิธีและการดำเนินการในการเรียนรู้อย่างไร และทำให้ทราบถึงสิ่งที่จำเป็นสำหรับตัวผู้เรียนเอง เพราะผู้เรียนสามารถใช้ข้อผิดพลาดของตนเองเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ภาษา

๓.การวิเคราะห์ข้อผิดพลาด

การวิเคราะห์ข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาอาจพิจารณาได้ดังนี้ ประการแรกคือการเลือกข้อมูลในการใช้ภาษาที่ต้องการวิเคราะห์ ต่อมาต้องระบุข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาว่าเป็น Errors หรือ Mistakes หลังจากนั้นให้จำแนกข้อผิดพลาดและบรรยายหรืออธิบายข้อผิดพลาดแต่ละชนิด สุดท้ายคือ ประเมินข้อผิดพลาดในการใช้ภาษา นอกจากนี้ แอลลิสได้อธิบายขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาไว้ดังนี้

๑. ระบุข้อผิดพลาด (Identifying Errors) ในการระบุข้อผิดพลาดนั้นต้องเปรียบเทียบประโยคที่ผู้เรียนสร้างว่าเป็นประโยคที่ถูกต้องหรือไม่และต้องระบุข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นให้ชัดเจน

๒. บรรยายข้อผิดพลาด (Describing Errors) หลังจากที่มีการระบุข้อผิดพลาดไปแล้วนั้น ต้องบรรยายและแยกแยะเป็นชนิดต่างๆ ซึ่งวิธีที่นิยมใช้คือ การแยกชนิดของไวยากรณ์

๓. อธิบายข้อผิดพลาด (Explaining Errors) หากมีการอธิบายว่าทำไมผู้เรียนถึงมีข้อผิดพลาดในการใช้ภาษา ก็จะสามารถหาสาเหตุหรือที่มาของข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาแบบต่างๆได้

๔. ประเมินข้อผิดพลาด (Evaluating Errors) วัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ข้อผิดพลาด คือ ช่วยให้ผู้เรียนเรียนภาษาที่สองได้ดี จึงต้องมีการประเมินข้อผิดพลาดนั้น ข้อผิดพลาดบางอย่างสามารถพิจารณาได้อย่างชัดเจนมากกว่าข้อผิดพลาดบางอย่าง

ดังนั้น การวิเคราะห์ข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาจะต้องมีการรวบรวมข้อมูล ระบุชนิดของข้อผิดพลาดอธิบายข้อผิดพลาด จำแนกข้อผิดพลาด และประเมินผลข้อผิดพลาดนั้น ข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาของผู้เรียนที่เกิดขึ้นนั้นมีความสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนทราบถึงกระบวนการเรียนและสิ่งที่ควรแก้ไขปรับปรุง ส่วนผู้สอนได้ใช้ข้อผิดพลาดนั้นให้เป็นประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน

๔.ประเภทของข้อผิดพลาด

เมื่อมีการวิเคราะห์ข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาแล้ว ต้องมาจำแนกประเภทของข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาที่เกิดขึ้น สำหรับการจำแนกประเภทของข้อผิดพลาดในการใช้ภาษานั้นมีหลากหลายหลักเกณฑ์แต่สามารถสรุปมาได้ดังนี้

๑.ข้อผิดพลาดตามลักษณะทางภาษาศาสตร์ หรือ Linguistic Category กล่าวคือ การแยกประเภทของข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นโดยอาศัยองค์ประกอบทางภาษาศาสตร์ เช่น ข้อผิดพลาดที่ชี้ให้เห็นถึงระดับภาษา ได้แก่ ระดับของเสียง (Phonological Level) ระดับไวยากรณ์ (Grammatical Level) ระดับคำ (Lexical Level) และ ระดับเนื้อหา (Text or Discourse Level) และข้อผิดพลาดที่เกิดจากระบบไวยากรณ์ (Grammatical System) ได้แก่ การใช้ Tense

๒.ข้อผิดพลาดตามลักษณะพื้นผิว หรือ Surface Category เป็นการแยกประเภทข้อผิดพลาดที่ใช้โครงสร้างพื้นผิว เช่น การละ (Omission) การเพิ่ม (Additions) การใช้รูปแบบผิด (Misformation) และการเรียงลำดับผิด (Misordering)

๓.ข้อผิดพลาดตามลักษณะการวิเคราะห์เปรียบเทียบ (Comparative Analysis) กล่าวคือ การแยกประเภทของข้อผิดพลาดโดยการเปรียบเทียบระหว่างข้อผิดพลาดของโครงสร้างภาษาที่สองกับข้อผิดพลาดชนิดอื่นในการสร้างภาษา เช่น ข้อผิดพลาดที่เกิดจากการพัฒนาการเรียนรู้ภาษา (Developmental Errors) ข้อผิดพลาดที่เกิดจากภาษาระหว่างกลาง (Interlingual Errors) ข้อผิดพลาดที่กำกวม (Ambiguous Errors) และข้อผิดพลาดในรูปแบบอื่น (Other Errors)

๔.ข้อผิดพลาดตามลักษณะผลของการสื่อสาร (Communicative Effect) เช่น ข้อผิดพลาดองค์รวม (Global Errors) เป็นข้อผิดพลาดที่มีผลกระทบต่อการใช้โครงสร้างทั้งประโยค และขัดขวางการสื่อสาร และ ข้อผิดพลาดเฉพาะที่ (Local Errors) เป็นข้อผิดพลาดที่มีผลต่อส่วนต่างๆของภาษาในประโยคซึ่งไม่เป็นอุปสรรคต่อการสื่อสาร

๕.ข้อผิดพลาดแบบอุปนัย (Induced Error) เกิดจากกระบวนการสอนที่ผิด ได้แก่ Material-induced Error เกิดจากสื่อการสอนผิด Teacher-talk induced Error เกิดจากตัวผู้สอน และ Exercise-based Induced Error เกิดจากการทำแบบฝึกหัด

๕.สาเหตุของข้อผิดพลาด

ส่วนใหญ่สาเหตุของข้อผิดพลาดเกิดมาจากการถ่ายโอนภาษา(Transfer Errors) การถ่ายโอนมีทั้งการถ่ายโอนด้านลบและการถ่ายโอนด้านบวก การถ่ายโอนด้านลบคือการถ่ายโอนภาษาที่หนึ่งของผู้เรียนซึ่งมีอิทธิพลทำให้ผู้เรียนมีความกดดันในการเรียนรู้ภาษาที่สอง ส่วนการถ่ายโอนด้านบวกคือการถ่ายโอนภาษาที่หนึ่งของผู้เรียนซึ่งมีอิทธิพลทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ภาษาที่สองได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้สาเหตุของข้อผิดพลาดเกิดมาจากยุทธวิธีในการเรียนรู้และการสื่อสารภาษาที่สอง (strategies of second Language Learning and Communication) และ เกิดจากการใช้มากเกินไป หรือบ่อยเกินไป (Overgeneralization Error) เป็นข้อผิดพลาดที่เกิดภายในตัวภาษาเอง ซึ่งอาจสังเกตจากการเรียนรู้ภาษาที่หนึ่งของผู้เรียน หรือเป็นข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาที่นำกฎที่ไม่เหมาะสมมาใช้ในสถานการณ์ต่างๆ

อย่างไรก็ตาม สาเหตุของข้อผิดพลาดเกิดมาจากวิธีการสอนหรือสื่อการสอน (Methods or Materials used in the Teaching/ Teaching-induced Error) การแทรกแซงภายในตัวภาษา (Intralingual Interference) สถานการณ์ภาษาศาสตร์สังคม (Sociolinguistic Situation) อายุ (Age) และ ความต่อเนื่องของการใช้ระบบภาษาใกล้เคียง (Successions of Approximate Systems)

นอกจากนี้ยังสามารถสรุปสาเหตุของข้อผิดพลาดที่เกิดจากยุทธวิธีการเรียนรู้ได้ดังนี้

๑. False Analogy เป็นข้อผิดพลาดที่เกิดจากการสันนิษฐานของผู้เรียน
๒. Misanalysis เป็นข้อผิดพลาดที่เกิดจากผู้เรียนตั้งสมมติฐานของรูปแบบผิด
๓. Incomplete Rule Application เป็นข้อผิดพลาดที่เกิดจากการที่ผู้เรียนไม่ใช้กฎทางภาษาที่มีอยู่ทั้งหมดให้ถูกต้องโดยการเปลี่ยนกฎเอง
๔. Exploiting redundancy เป็นข้อผิดพลาดที่เกิดจากการซ้อนเกินซึ่งเป็นการใช้รูปแบบของคำที่ไม่จำเป็นและใช้มากกว่าหนึ่งคำ
๕. Overlooking co-occurrence restrictions เป็นข้อผิดพลาดที่เกิดจากการมองข้ามข้อยกเว้นของกฎทางไวยากรณ์ต่างๆ
๖. Hypercorrection เป็นข้อผิดพลาดที่เกิดจากการที่ผู้เรียนระมัดระวัง เข้มงวดกับกฎต่างๆ ทางภาษามากเกินไป

๖. คำและประโยคที่คนไทยมักใช้ผิด

๑. การใช้คำว่า Affect กับ Effect – Affect ที่เป็นคำกริยาและ Effect ที่เป็นคำนาม เช่น The rainstorm will affect tomorrow's game but the rainstorm will bring about disastrous effect to the game

๒. การใช้คำว่า There กับ their – คำว่า “There” แสดงถึงคน, สัตว์ และสิ่งของ เช่น “Look, there is my dog Max”. ส่วนคำว่า “Their” แสดงความเป็นเจ้าของ เช่น “It's their anniversary next week”

๓. การใช้คำว่า Its กับ it's – คำว่า “Its” การใช้แสดงความเป็นเจ้าของบางสิ่งบางอย่าง เช่น The chair has its legs sawed off. แต่คำว่า “It's” เป็นรูปย่อมาจาก “it is” เช่น It's going to rain today.

๔. การใช้คำว่า Turn off, switch off, close – คนไทยการใช้คำว่า “ปิด – close” เป็นคำเดียวกันหมด เช่น close the air conditioner, close the light, close the TV และ close

the door. แต่ในหลักสูตรของภาษาอังกฤษจะถือว่าไม่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ เพราะว่าในกรณีที่ใช้ “you close the air conditioner” ถือว่าผิด / ที่ถูกต้องคือต้องเขียนว่า “you turn off the air conditioner” แต่สำหรับคนไทย

๕. I see เรามักจะได้ยินฝรั่งพูดบ่อยๆ ในการสนทนา เป็นการเชิงรับ แปลว่า อ้อ เหนอ หรือครับ เราสามารถนำไปใช้แทนคำว่า Yes ได้ จะทำให้การสนทนามีความสนุกสนานมากขึ้น และคำว่า You know? แปลว่า รู้ไหม หากเป็นภาษาไทยก็น่าจะแปลว่า นี่ ๆ เธอรู้ไหม

๖. Where you go? แปลว่า คุณไปไหน เป็นภาษาอังกฤษไทยที่เราได้ยินค่อนข้างบ่อย เวลาคนฝรั่งมาขึ้นรถเมล์ หรือเวลามาถามทาง เราควรจะใช้คำว่า Where are you going เหมาะสมกว่า

๗. “I cooked my grandma.” คุณกำลังพูดถึงสุดสัปดาห์ที่ผ่านมาว่า “My grandma visited and I cooked her.” มันแน่นอนอยู่แล้วว่าคุณไม่ได้ cook คุณยายคุณซักหน่อย คุณเพียงแค่ “cooked FOR her”. คำกริยาอาจเปลี่ยนความหมายไปโดยสิ้นเชิงถ้าหากมีคำ preposition ตามหลัง มา (เช่น find, find out หรือ grow, grow up) เพราะฉะนั้นระวังให้ดี ! จงใช้คำว่า ‘for’ เสมอเมื่อคุณกำลังพูดถึงการทำอาหารให้คนอื่นทาน และไม่ต้องใช้มันเมื่อคุณพูดถึงการทำอาหารจานนั้นๆ เช่น “I cooked spaghetti.” และไม่ว่าอย่างไรก็ตาม อย่าทาน Grandma Betty ที่ปรุงชะสุกแล้วเป็นอาหารเย็นเชียวละ !

นอกจากคำที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้แล้วยังมีคำและประโยคอีกมากมายที่คนไทยพยายามใช้แต่ไม่ถูกต้อง และอาจทำให้เกิดความสับสน ความหมายก็อาจผิดเพี้ยนไปอีกด้วย

๗.สรุป

ความผิดพลาดในการใช้ภาษาของผู้เรียนเกิดมาจากยุทธวิธีที่ผู้เรียนใช้ในการเรียนรู้ภาษาและแทรกแซงไปสู่ภาษาเป้าหมาย การวิเคราะห์ข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาของผู้เรียนจึงมีความสำคัญ ทั้งตัวผู้เรียนและผู้สอน การพัฒนาการใช้ภาษาของผู้เรียนทำให้ผู้เรียนได้ทราบจุดบกพร่องของผู้เรียนในการใช้ภาษาของตนเอง นอกจากนั้นยังเป็นประโยชน์กับผู้สอนเพราะผู้สอนทราบถึงข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น ทำสามารถพัฒนาการสอนและการใช้สื่อให้ตรงกับสิ่งที่ผู้เรียนยังมีปัญหาอยู่ให้หมดไป ดังนั้นเพื่อให้ผู้เรียนใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ผู้สอนจึงไม่ควรละเลยข้อผิดพลาดต่างๆ ในการใช้ภาษาของผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

- สุวิมล จุฑิน, อรุณศรี ศักดิ์หิรัญ และอาภาภรณ์ ธาดาภักย์. การเปรียบเทียบปัญหาข้อผิดพลาดในการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม จังหวัดพิษณุโลกที่มีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษสูงและต่ำ. พิษณุโลก. ๒๕๕๑.
- Brown, H.D. (2000). Principles of language learning and teaching (๔th ed.). New York: Pearson Education.
- Corder, P.S. (1967). The significance of learners' errors. In J.C. Richards, (Ed.), Error analysis perspectives on second language acquisition. Singapore: Ban Wah Press.
- (1971). Idiosyncratic dialects and error analysis. In J.C. Richards, (Ed.), Error analysis perspectives on second language acquisition. Singapore: Ban Wah Press.
- Dulay, H., Burt, M., and Krashen, S. (๑๙๘๒). Language two. New York: Oxford University Press.
- Ellis, R. (1992). Understanding second language acquisition (8th ed.). Hong Kong: Oxford University Press.
- (๒๐๐๐). Second language acquisition (5th ed.). Hong Kong: Oxford University Press.
- Littlewood, W.T. (1984). Foreign and second language learning: language acquisition research and its implications for the classroom. Cambridge: Cambridge University Press.
- Richards, J.C. (1971). A Non-contrastive approach to error analysis. In J.C. Richards, (Ed.), Error analysis perspectives on second language acquisition. Singapore: Ban Wah Press.
- Selinker, L. (1972). Interlanguage. In J.C. Richards, (Ed.), Error analysis perspectives on second language acquisition. Singapore: Ban Wah Press.

ข้อมูลออนไลน์

- The Knowledge สถาบันสอนภาษาสำหรับคนรุ่นใหม่, [ออนไลน์]
แหล่งที่มา: <http://www.theknowledge.in.th/๒0๑๒/๑๑>
(๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๖)
- Englishtown, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://www.englishtown.com/community/Channels/article.aspx?articleName=90-laugh> (๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๖)

การฟังภาษาอังกฤษให้เข้าใจ

Understanding listening English

ศศิพิชญ์นาฏ ดิสังห์*

๑. บทนำ

การที่คนไทยจะฟังภาษาอังกฤษให้เข้าใจและพูดให้รู้เรื่องนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ง่ายเลยเพราะเราไม่ค่อยได้ใช้หรือแทบไม่ได้ใช้ในชีวิตประจำวันมากนักและดูเหมือนจะห่างไกลจากการที่ต้องใช้ แม้กระทั่งผู้ที่ศึกษาในวิชาเอกภาษาอังกฤษเองก็ตามที่เนื่องจากตอนเรียนบางครั้งอาจารย์ผู้สอนมิใช่เจ้าของภาษา(Native Speaker) ดังนั้นเสียง(Voice)และสำเนียง(Pronunciation)ที่ได้ยินและรับฟัง อาจมีความผิดเพี้ยนไปจากสำเนียงที่แท้จริงได้ หรือไม่ก็ได้เรียนกับอาจารย์ที่เป็นเจ้าของภาษาจริงแต่ไม่เข้าใจ ไม่รู้เรื่อง ไม่กล้าถาม และสุดท้ายก็ทำให้ไม่สนใจฟังไม่ตั้งใจเรียนในที่สุดซึ่งส่วนตัวมักจะได้ยินนิสิตพูดกันบ่อยๆว่าเรียนแค่ผ่านๆก็พอ เนื่องจากนิสิตมักจะคิดว่าภาษาอังกฤษไม่มีความจำเป็นมากนัก หรือแม้จะตระหนักดีว่าสำคัญแต่ก็ขาดความอดทนขาดความเพียรพยายามในการเข้าถึงแก่นแท้ของภาษาอังกฤษ นิสิตและคนทั่วไปมักจะพูดว่าภาษาอังกฤษไม่ใช่ภาษาพ่อภาษาแม่ เพราะฉะนั้นไม่แปลก ถ้าเราจะพูดและฟังไม่รู้เรื่อง ซึ่งส่วนตัวแล้วไม่เห็นด้วยถ้าจะคิดเช่นนี้ เพราะการคิดแบบนี้แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนได้ทำการปฏิเสธและยอมแพ้ที่จะพยายามฟังและพูดภาษาอังกฤษให้เข้าใจไปแล้วกว่า ๗๕ เปอร์เซ็นต์ แต่นั่นก็ยังไม่ใช่อุปสรรคทั้งหมด ส่วนตัวแล้ว ดิฉันพยายามที่จะชักจูงนิสิตและคนรอบตัวที่มาปรึกษาเรื่องการฟังและการพูดภาษาอังกฤษว่า จริงๆแล้วภาษาอังกฤษไม่ยากอย่างที่คิด มันมีเทคนิคง่ายๆที่เราสามารถเรียนรู้และฝึกฝนได้ด้วยตัวเอง ถ้าเราเปิดใจยอมรับภาษาอังกฤษเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการดูหนัง ฟังเพลง อ่านข่าว หรือแม้กระทั่งนิยายต่างๆที่เป็นภาษาอังกฤษแล้ว เมื่อนั้นเราจะพบว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ตรงตาม ฟังแล้วไพเราะ ที่สำคัญผู้ที่ฟังเข้าใจและพูดรู้เรื่องย่อมได้เปรียบกว่าผู้ที่รู้ภาษาเดียว(ภาษาไทยเท่านั้น) เนื่องจากยุคนี้เป็นยุคโลกาภิวัตน์ เราต้องติดต่อกับคนมากมายหลายเชื้อชาติ แน่แน่นอนว่าภาษาที่ใช้คือภาษากลาง(ภาษาอังกฤษ) ดังนั้น ภาษาอังกฤษจึงสำคัญอย่างยิ่งในยุคนี้และใครหลายๆคนก็ได้ตระหนักดีแล้วว่า ต่อไปภายภาคหน้าประเทศไทยจะเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน(ASEAN)ปี พ.ศ.๒๕๕๘ที่จะถึงนี้ ซึ่งคนส่วนใหญ่ตื่นตัวและตื่นตัว พยายามอยากจะไปทำงานในที่ต่างๆที่ไม่ใช่แค่ในประเทศไทยเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและรายได้ที่มากขึ้น คนส่วนใหญ่จึงหันกลับมาให้ความสำคัญกับภาษาอังกฤษมากขึ้นกว่าเดิม นับว่าเป็นนิมิตหมายที่ดี เพราะคนทุกคนมีความสามารถในการรับ

* กศ.บ. (ภาษาอังกฤษ), อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาต่างประเทศ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ฟังและเรียนรู้สิ่งต่างๆตลอดเวลา ซึ่งขอเน้นย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า ภาษาอังกฤษไม่ยากอย่างที่คิด แค่เราตั้งใจและเอาใจใส่ที่จะเรียนรู้ แค่นี้ก็ทำให้ผู้ที่ต้องการศึกษามีความสามารถเพิ่มขึ้นกว่า ๓๐ เปอร์เซนต์ที่เหลือนั้นอยู่กับพื้นฐาน ความเพียรพยายาม ความตั้งใจใฝ่ศึกษา และการฝึกฝน ของแต่ละบุคคล

๒.การฟังภาษาอังกฤษอย่างไรให้เข้าใจ

การฟังภาษาอังกฤษให้เข้าใจนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย โดยปกติแล้วเราจะคุ้นเคยกับภาษาไทยตั้งแต่เกิดจนโต จึงเป็นเรื่องยากที่อยู่ๆจะฟังภาษาอังกฤษให้เข้าใจความหมาย แต่การฟังภาษาอังกฤษให้เข้าใจก็ไม่ได้ยากเกินความสามารถของมนุษย์เนื่องจาก มนุษย์มีความสามารถในการรับฟังและเรียนรู้สิ่งใหม่ๆได้เสมอ แต่การที่จะเรียนรู้นั้นก็ต้องมีใจรักและความต้องการที่จะเรียนรู้จริงๆ ให้เราลองสังเกตว่าเรามีความสามารถในการฟังจริงหรือไม่ อย่างไร ลองคิดว่า คนที่เราไม่รู้จักคุยกันห่างจากเราแค่ช่วงแชน แต่เราก็สามารถได้ยินและรับรู้เรื่องราวได้ว่าเขาคุยอะไรกัน นี่ไงความมหัศจรรย์ของหู เพราะฉะนั้นภาษาอังกฤษก็เช่นเดียวกัน ถ้าผู้ศึกษาต้องการเรียนรู้ที่จะฟัง ก็จงฟัง ฟังอย่างตั้งใจ ฟังให้เหมือนว่าเป็นภาษาของเราเอง ฟังแบบไม่มีข้อสงสัย ฟังไปเรื่อยๆ สักพักผู้ศึกษาจะเข้าถึงแก่นของภาษาอังกฤษ บางคนอาจสงสัยว่า ฟังแล้วจะเข้าใจและเข้าถึงได้อย่างไร มันก็จริงเพราะ พื้นฐานของแต่ละคนต่างกัน ความรู้ความสามารถทางภาษาอังกฤษต่างกัน

สรุปปัญหาหลักที่พบบ่อยในการฟังภาษาอังกฤษ

๑. ผู้ศึกษาฟังไม่รู้เรื่อง(ไม่รู้คำศัพท์ในภาษาอังกฤษ)
๒. ผู้ศึกษาฟังภาษาอังกฤษไม่ทัน(เจ้าของภาษาพูดเร็วและเร็ว)
๓. ผู้ศึกษาไม่เข้าใจสำนวนในภาษาอังกฤษ
๔. ผู้ศึกษาสนใจกับคำแสดงในภาษาอังกฤษ
๕. ผู้ศึกษาท้อแท้ที่จะฟังและยอมแพ้ในที่สุด

ในเมื่อมีปัญหา ก็ต้องมีการแก้ไข ให้บรรลุเป้าหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้และเข้าใจในการฟังภาษาอังกฤษโดยมีการประมวลปัญหาและวิธีการแก้ไข ดังนี้

๑. ฟังภาษาอังกฤษไม่รู้เรื่อง การที่ผู้ศึกษาฟังภาษาอังกฤษไม่รู้เรื่องอาจมีหลายปัจจัย แต่ในหัวข้อนี้จะพูดถึงเรื่องของคำศัพท์(Vocabularies)เนื่องจากแบบแผนการศึกษาของประเทศไทย โดยปกติแล้วการศึกษาไทยจะเน้นหลักไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ(Grammar)มากกว่า ดิฉันเองก็เรียนภาษาอังกฤษตั้งแต่อนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาปีที่๖ เรียนซ้ำๆเดิมๆจนท่องจำขึ้นใจ ส่วนมากจะเน้นเรื่อง TENSE ต่างๆในภาษาอังกฤษ โครงสร้างในภาษาอังกฤษ(Structure of English) ส่วนของคำพูด (Part of Speech) และกฎต่างๆอีกมากมายที่เด็กไทยต้องจำบางครั้งก็จำไปอย่างนั้น จำได้เวลาเรียน

ท่องก่อนสอบโดยดูจากแบบฝึกหัดที่ทำ เทียบเคียงคำตอบ แต่ถามว่าเรารู้เรื่องหรือไม่ เป็นเรื่องยากที่จะเข้าใจจริงจัง เรียนแล้วก็คืนความรู้ให้คุณครูผู้สอน เนื่องจากท่องจำอย่างเดียวโดยไม่มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้แน่นอน ซึ่งประเด็นหลักอยู่ตรงนี้ค่ะ นักเรียนท่องจำกฎ ดูตัวอย่างจากการทำแบบฝึกหัด โดยไม่สนใจคำศัพท์ที่อยู่ในประโยคเลยแม้แต่หน่อย มุ่งแต่จะเติมคำตอบอย่างเดียว ดังนั้นก็ไม่ใช่ว่าเรื่องแปลกที่จะไม่รู้ไม่เข้าใจคำศัพท์ในภาษาอังกฤษ เนื่องจากตัวผู้ศึกษาละเลย ไม่เคยใส่ใจในความหมายของคำศัพท์ต่างๆ บางครั้งอาจารย์ผู้สอนให้ท่องศัพท์ ก็ท่องจำมาสอบปากเปล่า วิธีการเดิมๆท่องเป็นนกแก้วนกขุนทอง ท่องแล้วไม่นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ขาดการต่อยอด การต่อยอดที่วันนี้คือ ตัวของผู้สอนไม่ค่อยให้นักเรียนแต่งประโยค หรือเขียนเรียงความมาส่งเลย สรุปคือการศึกษาของไทยตั้งแต่อนุบาลจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายถือว่าล้มเหลวเป็นอย่างมาก เน้นแต่ทฤษฎี แต่ขาดการปฏิบัติและ ขาดการนำมาประยุกต์ใช้ นักเรียนไม่สามารถพูดและฟังภาษาอังกฤษได้ดีเท่าที่ควรนักบางรายอาจจะพูดได้ ฟังได้บ้างในระดับเบื้องต้น แต่ถ้าให้พูดเข้าเรื่องจริงจังก็คงไม่ไหว ต้องหนีชาวต่างชาติไปก่อน เพราะอะไรกันเรียนมาตั้งยาวนานทำไมถึงฟังภาษาอังกฤษไม่เข้าใจไม่รู้เรื่อง สรุปง่าย ๆ คือ ผู้ศึกษาขาดความสนใจ ไม่ใส่ใจเท่าที่ควรเรียนให้ผ่านไปเพราะสนใจในตัวเกรดเฉลี่ยมากกว่ารายวิชาที่จะได้รับความรู้

วิธีแก้ไข: ต้องเริ่มที่ตัวผู้เรียนเอง อยากได้ดีก็ต้องค้นคว้า ไขว่คว้าเอง เริ่มจากใส่ใจการเรียนให้มากขึ้น ท่องศัพท์วันละ ๑๐ - ๒๐ คำ แล้วแต่ความสามารถในการจำ แนะนำให้ฟังการออกเสียงด้วยว่า เจ้าของภาษาเขาออกเสียงอย่างไร เพราะเวลาที่ฟังจะได้คุ้นเคยกับสำเนียงนั้นๆ มีให้เลือกทั้งสำเนียงอังกฤษแบบอังกฤษ (British English) และสำเนียงอังกฤษแบบอเมริกัน (American English) ขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้เรียนว่าชอบสำเนียงแบบไหน จากนั้นลองแต่งประโยคดูและนำไปให้อาจารย์ผู้สอนช่วยตรวจทาน หรือไม่ก็ลองเขียนบันทึกส่วนตัว (Diary) เพราะเราจะได้สนุก และเพลิดเพลินกับการเขียน เนื่องจากเป็นเรื่องของตัวเอง ที่สำคัญเราจะจดจำคำศัพท์ได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นกิจวัตรของผู้เขียนในแต่ละวัน

เมื่อทำตามวิธีที่บอกข้างต้นอย่างตั้งใจจริงแล้ว ก็ลองเพิ่มอีกขั้นด้วยการดูหนังที่เราชื่นชอบ บังคับให้ดูหนัง Soundtrack และมี Sub-title เป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น ฟังเพลง ดูTalk Show TV Show หรือจะดูข่าวก็ได้ตามสะดวก สรุปคือ ดูหนังฝรั่ง ฟังสำเนียงภาษาอังกฤษ และก็ดูคำบรรยายเป็นภาษาอังกฤษ แรกๆอาจเป็นเรื่องยากเพราะเราไม่คุ้นเคยแต่ให้ทำวิธีนี้เพื่อเราจะได้ปรับตัวให้คุ้นเคยกับการฟังภาษาอังกฤษมากขึ้น บางครั้งไม่รู้ศัพท์ ไม่เข้าใจว่าคำศัพท์นั้นหมายความว่าอย่างไร แต่ถ้าดูหนังเราจะสามารถเดาได้จากภาษาท่าทางการแสดงของตัวละคร หรือถ้าไม่รู้จริงๆ แนะนำให้จำคำศัพท์นั้นมาหาความหมายเพื่อที่เราจะได้คลายข้อสงสัย รับรองว่าถ้าทำได้อย่างน้อยวันละ ๒ ชั่วโมงติดต่อกันเป็นเวลาอย่างต่ำ ๒ เดือน ผู้ศึกษาจะรู้สึกถึงการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น จะเข้าใจและคุ้นเคยกับการฟังมากขึ้น ที่สำคัญผู้ศึกษาจะได้เพิ่มพูนความสามารถในการฟังและรู้คำศัพท์

เพิ่มมากขึ้น ทั้งหมดนี้ เพียงแค่ผู้ศึกษามีความตั้งใจจริงที่จะเรียน ฝึกฝนตัวเองเท่านั้นก็ถือว่าประสบผลสำเร็จไปอีกขั้นแล้ว

๒. ผู้ศึกษาฟังภาษาอังกฤษไม่ทัน เนื่องจากเจ้าของภาษาพูดเร็วและรัวมาก ขอให้ผู้ศึกษาอย่ากลัวที่จะฟังค่ะ เพราะว่าถ้าเปรียบเทียบกันแล้วเวลาที่เรารู้ภาษาไทยเราก็พูดเร็วและรัวเช่นกัน ยิ่งถ้าคุยกับเพื่อนแล้วแย่งกันพูด ชนิดที่ว่านกระจอกแตกริง ย้ำอีกรอบว่าอย่ากลัวค่ะ ในเมื่อเราฟังไม่ทัน เราก็ต้องพยายามจับใจความให้ได้ ว่าผู้พูดเน้นย้ำตรงไหน เพราะในภาษาอังกฤษนั้น หลักการง่ายๆ เวลาที่เราต้องการทราบข้อมูลที่เขาพูด คือ ผู้พูดจะพูดเน้น (Stress) คำที่ต้องการสื่อสารว่าเขาต้องการอะไร ประเด็นอยู่ตรงไหน ในประโยคภาษาอังกฤษอาจจะมีการเน้นเสียง หนักในคำได้หลายแห่ง บางประโยคอาจมีการเน้นถึง ๓-๔ แห่ง ซึ่งขึ้นอยู่กับความยาวของประโยคและความหมายที่ผู้พูดต้องการให้เข้าใจส่วนคำหรือพยางค์ที่ไม่เน้น อาจจะมีการออกเสียงเร็วและรวบมากขึ้น เราจะมีหลักการและยกตัวอย่างง่ายๆ แสดงให้คุณะคะ

การลงเสียงเน้นหนักในประโยคต้องลงให้ถูกต้องมักจะลงเสียงหนักที่คำ จำพวก content words ซึ่งเป็นคำประเภทที่มีความหมายในตัวเองได้แก่พวกคำ nouns, verbs, adjectives, demonstratives or Interrogative ส่วนคำจำพวก function words ซึ่งเป็นคำพวกไม่ค่อยมีความหมายหรือมีความหมายน้อยจะลงเสียงเบาได้แก่ articles, prepositions, pronouns, conjunctions, auxiliary verbs และ relative pronouns เช่น

/ /
For example: He won it in the afternoon.

แต่ถ้าลงเสียงหนักที่คำประเภท Function words ในประโยคนั้น ก็แสดงว่า ผู้พูดต้องการให้ผู้ฟังสนใจจุดนั้น ๆ เช่น

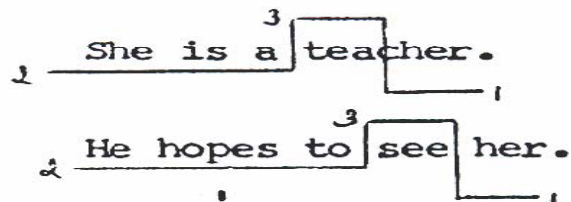
/ /
For example: Bob got the first prize. (not you or Jim)

ระดับเสียงสูงต่ำในภาษาอังกฤษ (Intonation)

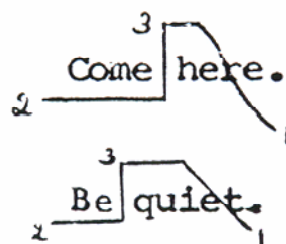
สำหรับระดับเสียงสูงต่ำในประโยคนั้น เรียกว่า Intonation ในภาษาอังกฤษจะไม่มีการใช้เสียงสูงต่ำในคำเหมือนภาษาไทย แต่จะกลับปรากฏในระดับประโยค

ระดับเสียงสูงต่ำในภาษาอังกฤษ มี ๓ รูปแบบ คือ

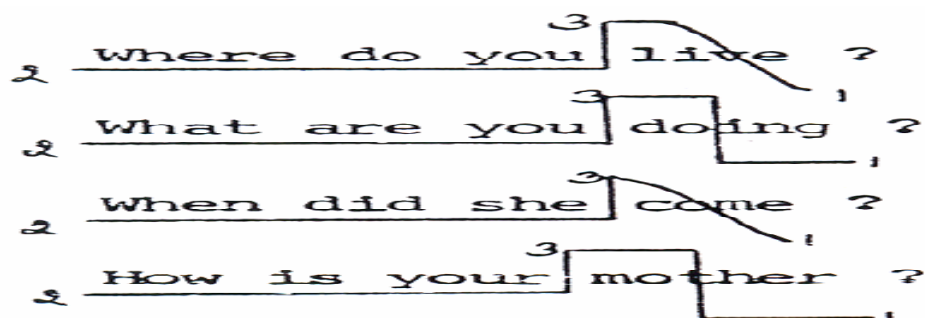
- Rising-Falling Intonation มีรูป /๒๓๑/ คือเริ่มด้วยระดับ ๒ และขึ้นเสียงไประดับ ๓ แล้วจึงลดมาระดับ ๑ เราจะใช้ Rising-Falling Intonation ในประโยคประเภทต่าง ๆ ต่อไปนี้
ประโยคบอกเล่า (Simple Statement)

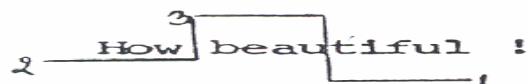
ประโยคคำสั่ง (Command)

ประโยคคำถามที่ขึ้นต้นด้วย WH – question (Question Words)

ประโยคอุทานแสดงอารมณ์ผู้พูด

- Rising Intonation มีรูป /๒๓๓/ คือจะเริ่มด้วยระดับ ๒ และเลื่อนขึ้นไประดับ ๓ แล้วยังคงใช้เสียงสูงจนจบประโยค Rising Intonation ใช้ในประโยคประเภทต่าง ๆ ต่อไปนี้

ประโยคคำถามที่ตอบด้วย Yes, No

1 Is she your sister ?
2 Did you need some money ?
3 Are you going to London ?

ใช้กับประโยคคำถามเสริม (Tag questions หรือ Attached questions) เมื่อผู้ตอบต้องการข้อมูลจากคำตอบ

1 She is coming, isn't she ?
2 He won't go, will he ?

ใช้คำถามสั้น ๆ เพื่อแสดงว่าเราสนใจในเรื่องที่เขากำลังพูด

1 Is it ?
2 Are you ?

ใช้กับประโยคที่แนะนำตัวคนอื่นในการสนทนา รวมทั้งการทักทายผู้ที่ได้รับการแนะนำ

1 Bill, this is Mrs. Wyson.
2 How do you do, Mrs. Wyson ?

- Rising และ Rising-Falling Intonation ใช้ในประโยคประเภทต่างๆ ต่อไปนี้

ใช้กับคำที่เราต้องการให้ผู้ฟังสนใจเป็นพิเศษ

1 She is a clever student in my class.

ใช้เมื่อกล่าวถึงของประเภทเดียวกันและเชื่อมด้วย "and"

She prefers oranges, apples and cherries.

ใช้เมื่อเรียกชื่อบุคคลที่เรากำลังพูดด้วย

Are you coming, George ?

Can you do it, Jeff ?

ใช้เมื่อต้องการให้ผู้ฟังเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง

Do you want tea or coffee ?

Would you like orange juice, or iced tea, or iced coffee ?

นอกจากนี้ ในประโยคที่ยาวและประกอบด้วย ๒ clause เราจะมีวิธีออกเสียงที่ต่างไปดังนี้

- ประโยคบอกเล่าที่มีคำเชื่อม and, but, or จะมีระดับเสียงเป็น /๒๓๒ :๒๓๑/

Bill can read, but he can't write.

We went downtown and bought some new clothes.

- ประโยคที่เป็นการทักทายจะมีระดับเสียงเป็น ๒๓๒ และวลีที่ ๒ จะขึ้นไปเป็นระดับ ๒ และเสียงสูงตอนท้ายเช่น

Good morning, Jane.

Good evening, Bob.

แต่อาจออกเสียงตรงชื่อคนเป็นระดับ ๑ ก็ได้เช่น

How do you do, Dr. Smithes ?

How do you do, Mr. Johnson ?

ถ้าชื่อคนขึ้นก่อนก็จะเป็นระดับเสียงอีกแบบดังนี้

² Mary, ² this is ³ John.

- ประโยคขอร้องจะมีระดับเสียง /๒๓๒/ เช่น

² Please sit ³ down.

² Please don't talk too ³ loud.

- ประโยคที่เชื่อมด้วยคำว่า before, if, because, since, when จะมีระดับเสียงเป็น /๒๓๒ : ๒๓๑/

² I 'll ³ come here ² when I finish my ³ homework.

² We changed our ³ clothes, ² before we ate ³ dinner.

² She laughed out ³ loud ² while she was watching ³ T.V.

๓. ผู้ศึกษาไม่เข้าใจสำนวนในภาษาอังกฤษ (Idiom) บางครั้งเวลาดูหนัง หรือ ฟังเพลง เราจะรู้สึกงงกับความหมายที่มันไม่ได้ตรงกับที่เราคิด แต่ที่เราแปลเองมันฟังดูแปลกๆ ไม่เหมาะกับเนื้อหา และที่เขาแปลมามันมีความหมายเข้าท่ากว่ามาก แม้ว่าประโยคที่พูดนั้นจะไม่ได้เกี่ยวกับที่ผู้พูดเลยแต่ถ้าเราฟังแล้วไม่จับผิดและคิดมาก เราก็จะไม่งงค่ะ เพียงแค่รับรู้เพื่อเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เพราะในภาษาไทยก็มีสำนวน สุภาษิต คำพังเพย ไม่ต่างจากภาษาอังกฤษเลยมาดูตัวอย่างกันค่ะ

For Example:

as easy as pie/ piece of cake = ง่ายปอกกล้วยง่ายมาก

I thought you said this was a difficult problem. It isn't. In fact, it's **as easy as pie**.

beat around the bush = หลีกเลียงคำตอบตรงๆ หลีกเลียงโดยการหลอกลวง

Quit beating around the bush! If you don't want to go with me, just tell me!

get a kick out of something = พบว่าเป็นเรื่องน่าสนใจ

I really **get a kick out of** listening to children talk. They say some very funny things.

keep/ stay in touch (with someone) = รักษาการติดต่อหรือความสัมพันธ์

I haven't seen Frank for two or three years but we keep (stay) in touch by e-mail.

on the dot = ตรงเวลาเป๊ะ

We're leaving at ๙.๐๐ **on the dot**. If you're late, we'll go without you.

ยังมีสำนวนในภาษาอังกฤษอีกมาก ดังนั้นผู้ศึกษาควรค้นคว้าหาสำนวนใหม่ๆ อยู่เสมอจะได้ไม่
ง ที่สำคัญรู้อย่างมากก็เป็นประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนค่ะ

๔. ผู้ศึกษาคุ้นกับคำแสลง(Slang)ในภาษาอังกฤษอย่าคิดมากและไม่ต้องเครียดกังวล ถ้าเราฟังแล้วไม่เข้าใจ แปลไม่ออก เปิดดูในดิกชันนารีก็หาไม่เจอความหมาย ให้ผู้ศึกษาคิดไว้เลยว่าเป็นคำแสลง แล้วจะทำไมถึงเพื่อแก้ปัญหา อาศัยการเทียบเคียงในกรณีที่เรารู้มาเกือบทั้งเรื่อง ก็ไม่ยากที่จะตีความได้ ซึ่งปกติแล้วก็จะเป็คำที่วัยรุ่นคิดขึ้นมาใหม่ หรือ เป็นคำที่นิยมพูดกันในขณะที่นั้น อาจพูดกันในหมู่ดาราหรือ กลุ่มเพื่อนสนิท คำสแลงบางครั้งอาจใช้เพียงแค่ช่วงเวลาสั้นๆ แล้วก็หายไป แต่บางครั้งอาจยาวนานกลายเป็นส่วนหนึ่งของภาษาพูดก็ได้ คำสแลงเป็นคำที่ได้จากประสบการณ์ และมักหาตามหนังสือไม่เจอ เพราะบางคำจะไม่ค่อยสุภาพ เหมือนอย่างในภาษาไทยก็มีคำสแลงมากมาย ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับแต่ละยุคสมัยเช่นกัน ซึ่งปกติคำสแลงมักมีรากศัพท์หรือพื้นฐานมาจากคำเดิมๆ เช่น

For example:

ace = ทำได้ดีมาก

My dream is to ace the Cambridge University Exam.

airhead = คนโง่

My sister is really stupid. Sometimes I think she is an airhead.

awesome = ดีเยี่ยมและน่าประทับใจ

Tiger Woods is awesome.

beat = เหนื่อย

I was really beat after studying for my entrance exam.

broke = ว่างแตก ไม่มีเงิน

No, I can't lend you ten dollars, I'm broke.

cool = วิเศษ ประณีต เจ๋ง

The trick you played on her is really cool!

ที่ยกตัวอย่างมาให้เป็นคำที่ได้ยินบ่อย นอกจากนี้อีกมีหลายคำ ซึ่งก็ใช้ต่างสถานที่และโอกาส เวลาใช้ต้องเลือกให้เหมาะกับระดับบุคคลด้วย ถ้าเป็นเพื่อนสนิทก็ไม่มีปัญหา แต่ถ้าใช้ผิวนำคำแสดงที่ไม่เหมาะสมไปพูดให้ผู้ใหญ่ฟัง แบบนี้แล้วจะทำให้ผู้พูดกลายเป็นคนที่ไม่รู้จักกาลเทศะได้

๕. ผู้ศึกษาข้อเท็จจริงที่ฟังและยอมแพ้ในที่สุด ในบางกรณี หมายถึงคนบางกลุ่มอาจต้องใช้เวลามากกว่าคนอื่น เนื่องจากมีพัฒนาการหรือการเรียนรู้ช้า อยากให้ลองพยายามไปเรื่อยๆอย่าเพิ่งถอดใจเสียก่อนค่ะ เพราะว่าผู้ศึกษาได้ก้าวผ่านมาหลายขั้นตอนแล้ว ถ้าคุณคิดจะหยุดกลางคัน ก็อยากให้ลองคิดทบทวนให้คิดว่าคุณนั้นได้เดินมาไกลแค่ไหนแล้ว คุณฟังแล้วไม่เข้าใจเพราะเหตุใดจากนั้นน่าจะจุดบอดของเรามาพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจ เพื่อไม่เป็นการเสียเวลาและเสียโอกาส

กรณีศึกษา: ขณะนั้นดิฉันได้ศึกษาอยู่ที่เมืองซิดนีย์ ประเทศออสเตรเลีย มีรุ่นน้องร่วมชั้นเป็นคนไทยด้วยกัน น้องจบคณะมนุษยศาสตร์เอกภาษาอังกฤษ น้องเป็นเด็กเซียงราย ร่าเริง มีมนุษยสัมพันธ์ดี คุยเก่ง แต่พอเข้าชั้นเรียนน้องจะพูดน้อยมาก ส่วนตัวค่อนข้างจะงง พอเราเปิดอกคุยกันจึงได้ทราบว่าตัวน้องมีปัญหาในเรื่องการฟัง น้องบอกว่าเป็นตั้งแต่สมัยเรียนแล้ว ฟังไม่รู้เรื่องก็ปล่อยผ่านไป น้องบอกว่าเวลาอาจารย์ต่างชาติสอนฟังไม่รู้เรื่องก็จะถามเพื่อน ลอกเพื่อนได้ อาจารย์สั่งงานส่ง ทำรายงาน เวลาที่มีรายงานหน้าชั้นก็อาศัยทำงานกลุ่มให้เพื่อนที่ฟังและพูดภาษาอังกฤษได้ออกไป ส่วนตัวเองก็ทำรูปเล่มเพราะถนัดอ่านและเขียนมากกว่า ได้ยินดังนี้ ส่วนตัวไม่เห็นด้วยจึงให้คำแนะนำ โชคดีที่น้องอยากพัฒนาตนเองจึงมีการติดตัวกันเกิดขึ้น ง่ายมากค่ะวิธีดี๊ว ชวนเพื่อนต่างชาติ พูดง่ายๆว่ามีเกือบทุกประเทศจากนั้นเราก็จับกลุ่มคุยกัน เข้า กลางวัน และตอนเลิกเรียน ผ่านไปประมาณ ๔ เดือน น้องฟังเข้าใจมากขึ้นจากเดิมที่ต้องมีดิฉันเป็นล่ามส่วนตัว ปัจจุบันนี้ น้องก็ยังเรียนอยู่ที่ซิดนีย์ ไม่ต้องถามว่าฟังรู้เรื่องหรือไม่ ด้วยการไปอยู่ต่างประเทศเป็นโอกาสที่ดีและได้เปรียบทางด้านภาษามากกว่าอยู่ประเทศไทยแน่นอน ฟังทุกวันก็เกิดการเรียนรู้และคุ้นชิน จนถึงตอนนี้ก็ติดต่อกัน น้องเขาขอบคุณดิฉันที่จัดตัวแบบนี้ให้ ซึ่งส่วนตัวไม่ได้เป็นการเสียเวลาเลยนะคะ ชอบเสียด้วยซ้ำเวลาที่เราเจอเพื่อนใหม่ เพราะว่าเราจะได้รู้จักและเรียนรู้วัฒนธรรมที่แท้จริงที่มีได้มีอยู่แต่ในตำรา เพราะว่าเจ้าของประเทศมาพูดให้ฟังเองเลยแต่อย่างไรก็ดี ถ้าผู้ศึกษาไม่มีโอกาสที่จะไปศึกษาต่างประเทศก็ไม่ใช่ว่ามีปัญหาเพราะทุกวันนี้มีระบบอินเทอร์เน็ตดังนั้นจึงเป็นเรื่องง่ายที่จะติดต่อสื่อสารกับชาวต่างชาติ นอกจากนี้ก็ยังมีวิดีโอคลิปต่างๆอีกมากมาย ที่มีการนำเสนอรูปแบบการฟังอย่างหลากหลายและมีการสอนฟรีอีกด้วย จึงเป็นโอกาสดีสำหรับทุกคนที่ต้องการศึกษาแต่ไม่สามารถไปต่างประเทศได้

๓. บทสรุป

เป็นอย่างไบบ้างคะ เริ่มอยากจะศึกษาการฟังกันแล้วใช่ไหม จริงๆแล้วไม่มีอะไรที่เป็นไปไม่ได้ถ้าเรามีความพยายามและตั้งใจจริง ลองนึกกลับกันตอนที่เราเป็นเด็ก ฟังรู้บ้างไม่รู้บ้าง เข้าใจแต่ไม่ทั้งหมด บางส่วนนั้นก็ยากที่จะตีความในภาษาไทย(ภาษาแม่) เพราะฉะนั้นไม่แปลกที่คนส่วนใหญ่จะกลัวที่ต้องศึกษาเรียนรู้การฟังภาษาอังกฤษ ส่วนตัวแล้วดิฉันไม่ชอบเลย การคุยโทรศัพท์กับชาวต่างชาติพยายามหลีกเลี่ยงเสมอเนื่องจาก เราไม่สามารถเห็นรูปปากของอีกฝ่าย หลายคนอาจสงสัยว่าจะดูรูปปากทำไม อธิบายง่ายๆคะ ภาษาอังกฤษเวลาพูดค่อนข้างมีรูปปากที่ชัดเจนแตกต่างจากภาษาไทยอย่างเช่นตัว “th” เวลาที่พูดต้องแลบลิ้นออกมาด้วย ส่วนเสียงที่ได้ยินจะก้องหรือไม่ก้องก็ขึ้นอยู่กับพยัญชนะหรือสระตัวถัดมานั่นเอง เห็นรึยังคะว่าแตกต่างกับภาษาไทยโดยสิ้นเชิง จึงไม่แปลกที่การคุยโทรศัพท์จะคาดเดาได้ยากกว่าสิ่งที่เราได้ยินนั้นจะใช่หรือไม่ ประเด็นหลักคือไม่กล้าจะเห็นโทรศัพท์แล้วใจไม่ดี แต่ก็เหมือนมีเหตุการณ์บังคับให้ต้องรับโทรศัพท์จนได้เนื่องจาก ผู้จัดการร้านไม่อยู่วันนั้นดิฉันเฝ้าร้านจะอยู่โทรศัพท์ก็ดัง เหมือนฝันร้าย แต่ก็รวบรวมสมาธิแล้วสู้กับความกลัวจะขอบอกว่าปัญหาที่พบคือคู่สายพูดเร็วมาก แต่ด้วยความที่เราฝึกฝนมาอย่างดี ก็อาศัยการจับใจความจากสิ่งที่ได้ยิน อะไรที่เขาพูดเน้นๆย៉ายั้นแหละคือประเด็นหลักที่เขาต้องการสื่อ แต่ก็มีบางช่วงที่จับใจความได้ลำบาก ถึงตอนนี้แล้วอย่างกลัวที่จะถามกลับคะ ประโยคที่ติดปากคือ “ Could you repeat that please?” หรือมีที่ง่ายกว่า “Pardon?” แต่ถ้าในกรณีที่ถามเพื่อความแน่ใจ “Did you mean?” ไม่แปลกที่จะถามคะ เพราะเราสามารถถามเพื่อความมั่นใจได้ว่าเราฟังไม่ผิด ที่สำคัญตัวเราและคู่สายต้องเข้าใจตรงกันด้วย ซึ่งทุกอย่างเป็นไปได้ด้วยดี หลังจากวันนั้นก็ไม่เคยกลัวที่จะรับโทรศัพท์คะ ไม่กลัวที่ต้องเผชิญหน้าฟังและพูดกับชาวต่างชาติอีกต่อไป เรื่องทั้งหมดนี้เขียนมาจากประสบการณ์จริงและวิธีการเรียนรู้ส่วนตัว แต่มีความตั้งใจจริง เชื้อมั่น และฝึกฝนเป็นอย่างดี เเท่านี้ก็สามารถทำให้ผู้ศึกษาบรรลุถึงเป้าหมายในการฟังให้เข้าใจได้ หวังว่าทุกคนจะเชื่อมั่น ฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆระหว่างศึกษา ที่สำคัญอย่าย่อท้อและเหนื่อยหน่ายไปก่อน เพราะความสำเร็จที่ได้รับคุ้มค่ามากกว่าเวลาที่เสียไปให้กับการฝึกฝนอย่างแน่นอน

เอกสารอ้างอิง

รองศาสตราจารย์พัชรี พลาวงศ์. การออกเสียงภาษาอังกฤษ English Pronunciation. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, พิมพ์ครั้งที่ ๓, ๒๕๔๙.
POST GRADE TEAM. เจาะเกราะ CU-TEP แนวใหม่ พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์ สุโลกกว้างจำกัด, ๒๕๕๔.

ภาค ๒

บทความคณาจารย์ภายนอก

สุนทรียรสจากพุทธวจนะ

Aesthetics taste from Buddha's Word

ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.กาญจนา เจริญศรี*

๑. บทนำ

บทความฉบับนี้นำเสนอรูปแบบของเทคนิคการสอนของพระพุทธองค์ ที่เป็นโครงสร้างของการใช้ภาษาเชิงอุปมาอุปไมย (Figurative language) ที่ปรากฏอยู่ในพุทธวจนะ ๒๖ หมวด ๔๒๓ บท จากหนังสือพุทธวจนะในธรรมบท (the Buddha's words in the Dhammapada) แปลโดย เสฐียรพงษ์ วรรณปก ทั้งนี้เพื่อแสดงถึงพระเมตตาของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ได้ทรงทำให้ธรรมที่ลึกซึ้ง ยากต่อการเข้าใจได้เป็นที่กล่าวชัดโดยใช้ภาษาอรรถกถา แห่งพุทธวจนะที่เป็นการเปรียบให้เห็นจริง

๒. ภาษาอุปมาอุปไมย (Figurative language)

การใช้ภาษาอุปมาอุปไมยถือได้ว่าเป็นรูปแบบของการบ่งบอกถึงความสามารถในการใช้ภาษาอย่างสูง เพราะนอกจากจะแสดงถึงความสามารถในการหีบยกคำศัพท์มาร้อยเรียงเข้าด้วยกัน โดยนัยของสำนวนแห่งสุนทรียศาสตร์แล้ว ยังแสดงถึงความสามารถของผู้ใช้ภาษาในการสังเกตปรากฏการณ์ต่างแล้วนำมาเปรียบเทียบกันเพื่อสร้างภาพพจน์ และทำให้ผู้ฟังหรือผู้อ่าน ได้เกิดความเข้าใจในข้อความที่ต้องการแสดงออกนั้น ๆ

ดังนั้นการใช้ภาษาอุปมาอุปไมย จึงไม่เพียงแต่จะเป็นที่นิยมในทางวรรณกรรม หรือวรรณคดีเท่านั้น แต่ยังมีนิยมนำมาใช้ในหลากหลายโอกาสของการแสดงออกทางภาษาไม่ว่าจะเป็นภาษาโฆษณา ภาษาทางการเมือง ภาษาหนังสือพิมพ์ และภาษาศาสนา เป็นต้น

การใช้ภาษาอุปมาอุปไมย เป็นการอธิบายถึงถ้อยคำที่มีความหมายในแวดวงจกัทำให้ชัดเจนโดยใช้จัดถ้อยคำหนึ่งทีรู้จักกว้างกว่ามาเปรียบเทียบ ให้เห็นภาพโดยทั่วไป ภาษาอุปมาอุปไมย จะแบ่งออกเป็นประเภทย่อย ๆ ๖ ประเภท ด้วยกันคือ^๑

๑. อุปมาอุปไมยตรง (Similar) คือ การใช้ถ้อยคำในการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งที่มีลักษณะมีคำว่า “เหมือน” หรือ “ดั่ง” ปรากฏอยู่ในการเปรียบเทียบนั้นเช่น “ริมโอษฐ์ดั่งใบไม้อ่อน”

* อ.บ., M.A., Ph.D., อดีตรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยนเรศวร , ผู้เชี่ยวชาญพิเศษด้านภาษาอังกฤษ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^๑ David Crystal ed. The Cambridge Encyclopedia of The English Language. (Cambridge University Press. 2003).

๒. อุปมาอุปไมยซ่อนแฝง (Metaphor) คือ การใช้ภาษาอธิบายบุคคลหรือวัตถุ โดยเปรียบกับบางอย่างที่มีคุณลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น “นครนี้คือป่าช้า”

๓. อุปมาอุปไมยขัดแย้ง (Paradox) คือการเปรียบเทียบของสองสิ่งที่มีคุณลักษณะขัดแย้งกันหรือไม่น่าจะไปด้วยกันได้ เช่น “อริวิชา คือ พลั้ง”

๔. อุปมาอุปไมยแทนที่ (Metonymy) คือการเปรียบเทียบของสิ่งหนึ่งให้เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่มีคุณลักษณะที่อธิบายถึงสิ่งนั้น ๆ เช่น “เธอคือแก้วตาดวงใจ”

๕. อุปมาอุปไมยตรงข้ามความหมาย (Oxymoron) คือการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งที่มีความหมายตรงข้าม เช่น “ความหมายที่ยังมีลมหายใจ”

๖. อุปมาอุปไมยบุคคลสมมุติ (Personification) คือการเปรียบเทียบสิ่งที่ไม่ใช่บุคคลด้วยบุคคลหรือคุณลักษณะของบุคคล เช่น “มวลดอกไม้เรียงระบำรำฟ้อนอยู่ในดงไพร”

๓.ประเภทของภาษาอุปมาอุปไมยในพระพุทธรวิจนะ

ในกลุ่มของผู้ใช้ภาษาอุปมาอุปไมยโดยอย่างยิ่ง ในการใช้ภาษาวรรณคดีหรือบทประพันธ์ ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง อุปมาอุปไมยประเภท อุปมาอุปไมยตรง (Simile) และอุปมาอุปไมยซ่อนแฝง (Metaphor) จะนิยมใช้มากกว่าประเภทอื่น ๆ ในแวดวงวรรณกรรมของตะวันตก นิยมใช้อุปมาอุปไมยซ่อนแฝง มากกว่าประเภทอื่น^๒

ในพระพุทธรวิจนะที่เป็นหมวดธรรมบท ได้พบว่า จากพระพุทธรวิจนะที่ทรงสั่งสอนทั้ง ๒๖ หมวด ในหนังสือของอาจารย์เสถียรพงษ์ วรรณปก มีข้อความที่เป็นสำนวนอุปมาอุปไมย ๕๖ สำนวน ประเภทของอุปมาอุปไมยที่ใช้มากที่สุด คือ อุปมาอุปไมยตรง (Simile) เช่น ในบทที่เปรียบเทียบการพูดชั่วทำชั่ว ได้ทรงแสดงไว้ว่า

ภาสะติ วา กะโรติ วา	เพราะการพูดชั่วทำชั่วนั้น
อาโต นัง ทุกขะมันวะติ	ทุกข์ย่อมตามสนองเขา
จักกััง วะ ะหะโต ปะทัง	เหมือนล้อหมุนตามรอยเท้าโค ^๓

และอุปมาอุปไมยซ่อนแฝง (Metaphor) เช่น ในบทที่เปรียบเทียบกามคุณ ได้ทรงแสดงไว้ว่า

บุปผานัง เหวะ ปะจันนัง	นรชนที่มีวักเก็บดอกไม้เพลินอยู่ ^๔
ซึ่งในที่นี้ ทรงเปรียบเทียบกามคุณ เป็นการเก็บดอกไม้หรือในบทที่ว่า	
ทีปัง กะยิราละ เมธาวิ	ผู้มีปัญญาควรสร้าง เกาะ (ที่นั่ง) แห่งหน
ยัง โอโฆ นารัง กิระติ	ที่ห้วงน้ำ (กิเลส) ไม่สามารถท่วมได้

^๒ Cambridge Advanced. learner's Dictionary. (Cambridge University Press, 2003), p.421.

^๓ เสถียรพงษ์ วรรณปก.พุทธรวิจนะในธรรมบท. (กรุงเทพฯ : บริษัท เคสิดไทย จำกัด, ๒๕๒๗), หน้า ๓๕.

^๔ เสถียรพงษ์ วรรณปก. อ่างแก้ว, หน้า ๘๙.

๔. ลักษณะของสิ่งที่ใช้ในการอุปมาอุปไมยตามพระพุทธวจนะ

จากสำนวนอุปมาอุปไมย ๕๖ สำนวน ที่ปรากฏอยู่ใน ธรรมบท การเปรียบเทียบหลักธรรมกับสิ่งที่พระพุทธองค์ได้นำมาใช้ จะเป็นสภาวะการณ์หรือสิ่งของหรือสิ่งมีชีวิตได้แก่สัตว์ที่คุ้นเคย หรือสัตว์ที่มีอยู่ในสภาวะแวดล้อมของสมัยพุทธกาล ทำให้เห็นว่า พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงธรรมที่เป็นความเรียบง่ายที่ผู้คนทั่วไปจะสามารถจะทำความเข้าใจได้ เมื่อได้ฟัง หรือได้อ่านแล้วเกี่ยวกับการอุปมาอุปไมยที่ปรากฏอยู่การเปรียบเทียบหลักธรรมกับสภาวะการณ์ที่ปรากฏเป็นสภาพแวดล้อม ในสมัยนั้นได้ยืนยันความสอดคล้องกับหลักธรรมที่เรียกว่า ปัจจย ๔ (สิ่งจำเป็นชีวิต) ที่อยู่บนพื้นฐานของความพอเพียงได้แก่ จีวร – ผ้าห่ม บิณฑบาต – อาหาร เสนาสนะ – ที่อยู่อาศัย คิลานปัจจัยเภสัชบริขาร หรือเภสัช-ยา และอุปกรณ์รักษาโรค ซึ่งปัจจัย ๔ นี้ สำหรับพระภิกษุ เรียกว่า นิสสัย ๔ คือ เครื่องอาศัยของบรรพชิต ซึ่งได้แก่ ปิณฑยาโลปโกชนะ – คำข้าวที่ได้มาด้วยกำลังปลีแข้ง บังสุกุลจีวร – ผ้าที่เขทึงตามขยะหรือป่าช้า รุกขมูลเสนาสนะ อยู่อาศัยโคนไม้ และปุตติมุตตเภสัช – ยาน้ำมูตรเน่า ส่วนที่ได้รับนอกจากนี้จะเป็นเครื่องพิเศษเรียกว่า อติเรกลาภ^๕

เมื่อพิจารณาถึงสำนวนอุปมาอุปไมย ที่พบในพุทธวจนะในธรรมบท สามารถแบ่งลักษณะของสิ่งที่ใช้ในการเปรียบเทียบออกเป็นกลุ่มได้ดังนี้คือ

๑. อุปมาอุปไมยกับสภาวะธรรมชาติ เป็นสำนวนอุปมาอุปไมยที่พบมากที่สุด ใน ๕๖ สำนวน สภาวะธรรมชาติ ที่นำมาเปรียบเทียบกับหลักธรรมหรือจริยธรรมที่พึงปฏิบัติได้แก่ความหนักแน่นของแผ่นดิน ความไม่หวั่นไหวของภูเขา ความใสสะอาดของน้ำ การหมุนพัดของลม ความร้อนแรงของไฟ ความแรงของกระแสน้ำ ความกระฉ่างของดวงจันทร์ ความส่องสว่างของดวงอาทิตย์ ความแตกสลายของฟองน้ำ

๒. อุปมาอุปไมยกับสัตว์ ที่รู้จักคุ้นเคยหรือสัตว์เลี้ยงเป็นสำนวนเปรียบเทียบที่ใช้มากเป็นอันดับรองลงมา สัตว์ที่นำมาเปรียบเทียบกับมีสำนวนที่เปรียบกับสัตว์เลี้ยงในสมัยนั้นมากที่สุดคือโค ซึ่งการเปรียบเทียบจะกล่าวถึงลูกโคที่ติดแม่โคถึก (โคแก่ที่ไม่มีประโยชน์) นอกจากนี้ยังมีบทที่ใช้ในการเปรียบเทียบกับความไม่มีสมรรถภาพของนกกระเรียน ความอวดดีและความสกปรกของกา ความอดทนของพระยาक्षสาร พระยาช้างที่ติดหล่ม ม้าที่ชำนาญการฝึก สุกรที่ขุนให้อ้วน ความโลภของวานร พระยาหงส์ที่บินจากน้ำโดยไม่อาลัย ปลาที่กระเสือกกระสนลงน้ำ ผีเสื้อที่ดูดเกสรจากดอกไม้

๓. อุปมาอุปไมยกับต้นไม้ ได้แก่การนำต้นไม้และพืชพันธุ์ไม้ในการเปรียบเทียบต้นไม้ที่ล้มเพราะเถาวัลย์ ขุยไผ่ที่ฆ่าต้นไม้ ความขราของใบไม้เหลือง ความแข็งแรงของรากต้นไม้ หญ้าที่ทำให้นาเสียหาย ใบบัวที่ไม่ติดหยาดน้ำ เมล็ดผักกาดที่ไม่ติดปลายเข็ม

๔. อุปมาอุปไมยกับสิ่งของเครื่องใช้ เป็นสำนวนเปรียบเทียบที่เอาสิ่งของเครื่องใช้ที่มีอยู่ในสมัยนั้นมาเปรียบเทียบกับหลักธรรมที่ทรงชี้แสดงซึ่งสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ได้แก่ ความไม่รู้รสแกงของ

^๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. (กรุงเทพฯ : บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๕).

จวัก ความหลงใหลในรสน้ำผึ้ง ความไร้ประโยชน์ของธนูหัก ความเร็วของเรือที่ไม่มีน้ำซัง เงามที่ติดตามตัว ข่ายที่ใช้ดักสัตว์

๕. อุปมาอุปไมยที่ใช้กับการทำมาหาเลี้ยงชีพหรืออาชีพ โดยปรากฏสำนวนเปรียบเทียบกับอาชีพที่ดำเนินอยู่ในสมัยพุทธกาลเข้ากับหลักธรรมหรือสภาพการของหลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงใช้สั่งสอน ได้แก่ อาชีพเลี้ยงโค อาชีพแต่งดอกไม้ (นายมาลาการ) อาชีพช่างสอนตัดลูกศร อาชีพช่างทอง อาชีพนักเลงเต่า

๖. อุปมาอุปไมยกับดอกไม้ เป็นสำนวนเปรียบเทียบกับส่วนต่างๆ หรือคุณลักษณะของดอกไม้มาใช้เปรียบกับหลักธรรมหรือสภาวะธรรมที่ปรากฏอยู่ในพระพุทธวจนะ ได้แก่ดอกไม้ที่สวยงามแต่ไร้กลิ่น กลิ่นดอกไม้ที่ไม่สามารถหอมทวนลม ความหวานของดอกไม้ ดอกบัวที่ถูกถอนรากถอนโคน

๕. บทสรุป

จากการศึกษาถึงสำนวนอุปมาอุปไมยที่อยู่ในพระธรรมที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดง จะเห็นได้ว่านอกจากความไพเราะของภาษาอันแสดงถึงปิยะวาจาที่ได้ใช้แสดงธรรมแล้ว สำนวนเปรียบเทียบกับต่างๆ เหล่านี้ยังเป็นที่เข้าใจ ได้ทุกยุคทุกสมัย ทำให้ผู้ที่ได้มีโอกาสสดับรส พระธรรมมีความกระจ่างชัดแจ้งและเข้าใจได้ดี จนเกิดภาพพจน์ ขณะที่ได้ศึกษาของสำนวนอุปมาอุปไมยเหล่านี้ เช่น ในบทหนึ่งที่กำลังถึงโทษของความกำหนดเปรียบเทียบได้กับลูกโคที่ไม่หย่านมแม่ ว่า

ยาวัญหิ วนะโถวะ นะ ฉิชะติ	ตราบไต่บุรุษยังตัดความกำหนด
อณุมะตะปิ นะรัสสะ นาริสฺสุ	ต่ออิสตรี แม้นิดหน้อยยังไม่ขาด
ปฏิพัทธะมะโนวะ ตาวะ สะ	ตราบนั่นเขาก็กังมีจิตใจผูกพันอยู่ในภพ
วะจะโน ชีระยะโกวะ มาตริ	เหมือนลูกโคยังไม่หย่านมติดแม่โคแลฉนั้น

นอกจากนี้ สำนวนอุปมาอุปไมยต่างๆ ที่ปรากฏในพระพุทธวจนะ แห่งธรรมบทนี้ ยังสะท้อนให้เห็นอีกด้วย เมื่อพระพุทธองค์ได้ทรงแสดงพุทธลีลาในการสอน ๔ ประการ ซึ่งประกอบด้วย สันตัสสนา (ชี้แจงให้เห็นชัด) สมาทปนา (ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ) สมุตเตชนา (เร้าใจให้อาจหาญแก่งกล้า) สัมปหังสนา (ปลอบขวัญใจให้สดชื่นร่าเริง) นั้น ได้ทรงทำให้วิธีสอนได้บรรลุผลอย่างแท้จริง คือ การที่ได้เข้าใจและเห็นภาพจากการเปรียบเทียบ ได้ก่อให้เกิดสันตัสสนา สืบถึง สัมปหังสนา อย่างต่อเนื่อง และเป็นจริงที่สุด ซึ่งจะเป็นแนวทางที่ดีสำหรับยุทธวิธีการสอนว่า การสร้างสำนวนอุปมาอุปไมยจะเป็นการกล่าววิธีหนึ่งที่ทำให้การสอนหรือการสั่งสอนบรรลุผลมากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพฯ : บริษัท เอส.อาร์. พรินติ้ง
แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๕.

เสถียรพงษ์ วรรณปก. **พุทธวิจนะในธรรมบท**. กรุงเทพฯ : บริษัท เคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๗.

David Crystal ed. **The Cambridge Encyclopedia of The English Language**. Cambridge
University Press. 2003.

Cambridge Advanced. **learner's Dictionary**. Cambridge University Press, 2003.

การจัดการความรู้สู่อาเซียน

Knowledge management in ASEAN

จิตาภา เร่งมีศรีสุข*

มจร วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. ความนำ

ในปัจจุบันนับเป็นเวลา ๔๖ ปีแล้ว ที่อาเซียนได้ก่อตั้งขึ้นโดยมีสมาชิกทั้งหมด ๑๐ ประเทศด้วยการสร้างความเข้มแข็งของประชาคมด้วยการสร้างเข้มแข็งทั้ง ๓ เสาหลักคือ เสาประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political -Security Community - APSC) เสาประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community- AEC) และเสาประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio -Cultural Community - ASCC) ที่มีความสำคัญในการส่งเสริมซึ่งกันและกันเพื่อการก้าวเดินของประชาคมอาเซียนด้วยความมั่นคง และมีสันติภาพ โดยมีกาจัดการความรู้เป็นรากฐานองค์ความรู้ของแต่ละประเทศที่ผสมผสาน ความเชื่อ ค่านิยม ผ่านประชาชนและเทคโนโลยีที่เป็นสื่อกลางของแต่ละประเทศให้มีความเข้าใจซึ่งกันและกันโดยมีการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนความรู้ ความเข้าใจ ในความหลากหลายของแต่ละประเทศที่มีความแตกต่างทั้งในเรื่องวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม และศาสนา ที่แต่ละประเทศต้องยอมรับในความต่างและเรียนรู้ไปด้วยกันด้วยใจที่ยอมรับในความต่างของแต่ละประเทศด้วยด้วยความเข้าใจอย่างแท้จริง เพื่อการก้าวเดินต่อไปในอนาคตด้วยความเอื้ออาทรของแต่ละประเทศดังวิสัยทัศน์ของอาเซียนที่ว่า “หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งอัตลักษณ์ หนึ่งประชาคม” สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ต้องใช้ระยะเวลาในการขับเคลื่อนความคิด ค่านิยมของประชาชนในประชาคมด้วยการศึกษาที่เป็นการสร้างเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศต่างๆ ร่วมกัน เพื่อสร้างสันติภาพและความมั่นคงของอาเซียนต่อไป

๒. ก้าวแรกของอาเซียน

อาเซียนหรือสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations : ASEAN) นับเป็นเวลา ๔๖ ปีแล้ว ที่อาเซียนเกิดได้จากการริเริ่มโดยประเทศไทยก่อตั้งขึ้นที่กรุงเทพมหานครเมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๑๐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกในด้านการเมืองเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์การเกษตรอุตสาหกรรมความร่วมมือทั้งระดับรายได้และความเป็นอยู่ของประชาชนในปัจจุบันอาเซียนมีสมาชิกทั้งหมด ๑๐ ประเทศได้แก่ ไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ บรูไน ดารุสซาลาม เวียดนาม ลาว เมียนมาร์ และกัมพูชา มีประชากรในภูมิภาครวมกันประมาณ ๖๐๐ ล้านคน ซึ่งในการรวมตัวกันของอาเซียนนั้นมีความจำเป็นยิ่งยวด ต้องรวมตัวกันเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองและเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันกับประเทศในภูมิภาคใกล้เคียงและในเวทีระหว่างประเทศรวมทั้งเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงและสังคมและตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่าง

* อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช พิษณุโลก, นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แท้จริงผู้นำอาเซียนทั้ง ๑๐ ประเทศจึงเห็นพ้องกันว่าอาเซียนควรจะร่วมมือกันให้เหนียวแน่นเข้มแข็ง และมั่นคงยิ่งขึ้นจึงได้มีวิสัยทัศน์และประกาศให้มีการสร้างประชาคมอาเซียนขึ้นมาโดยประชาคมอาเซียนที่จะสร้างขึ้นประกอบด้วย ๓ เสาหลักได้แก่ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community) ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community) และเพื่อให้อาเซียนมีความเข้มแข็งในทุกด้าน^๖

การก่ออาเซียนมีวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งที่ประกอบด้วยประเด็นสำคัญ ๗ ข้อด้วยกัน คือ

๑. ส่งเสริมความร่วมมือและความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยีวิทยาศาสตร์และการบริหาร
 ๒. ส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคงส่วนภูมิภาค
 ๓. เสริมสร้างความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ พัฒนาการทางวัฒนธรรมในภูมิภาค เสริมสร้างความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ พัฒนาการทางวัฒนธรรมในภูมิภาค
 ๔. ส่งเสริมให้ประชาชนในอาเซียนมีความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดี
 ๕. ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในรูปของการฝึกอบรมและการวิจัย และส่งเสริม การศึกษาด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
 ๖. เพิ่มประสิทธิภาพของการเกษตรและอุตสาหกรรม การขยายการค้า ตลอดจนปรับปรุง การขนส่งและการคมนาคม
 ๗. เสริมสร้างความร่วมมืออาเซียนกับประเทศภายนอกองค์การความร่วมมือแห่ง ภูมิภาคอื่นๆ และองค์การระหว่างประเทศ
- นับตั้งแต่วันก่อตั้งอาเซียนได้แสดงบทบาทในการธำรงรักษาและส่งเสริมสันติภาพ เสถียรภาพ ความมั่นคง และความเจริญร่วมกันในภูมิภาค ตลอดจนมีวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่องในการ สร้างความไว้วางใจระหว่างประเทศสมาชิก ตลอดจนพัฒนาการในเรื่องความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และสังคมจนเป็นที่ประจักษ์แก่นานาชาติประเทศ^๗

๓. เสา ๓ หลักอาเซียน

เมื่ออาเซียนอายุครบ ๓๐ ปี ผู้นำของอาเซียนได้รับรองเอกสารเพื่อกำหนดการดำเนินงาน ของอาเซียนในอนาคตเรียกว่า “วิสัยทัศน์อาเซียน ๒๐๒๐ (ASEAN Vision ๒๐๒๐)” เพื่อให้ อาเซียนเป็นดินแดนแห่งสันติภาพ มีความเจริญรุ่งเรือง และความมั่นคงอย่างต่อเนื่องพร้อมทั้งส่งเสริม

^๖ กรมาอาเซียน, เราคืออาเซียน สู่ประชาคมอาเซียน ๒๕๕๘, (กรุงเทพมหานคร : กรมาอาเซียน กระทรวงต่างประเทศ, ๒๕๕๖), หน้า ๓.

^๗ สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ, การศึกษา : การสร้างประชาคมอาเซียน ๒๕๕๘, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ , ๒๕๕๖) หน้า ๒.

ให้เกิดสังคมที่ประชาชนทุกคนเอื้ออาทรและร่วมแบ่งปันกันไม่มีการแบ่งแยกกีดกันมีความสามัคคี นอกจากนี้ผู้นำอาเซียนได้ตกลงกันที่จะจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ภายในปี ๒๕๖๓ที่ประกอบด้วย๓เสาหลักได้แก่ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political -Security Community - APSC) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community- AEC)และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio -Cultural Community - ASCC)ที่มีความสำคัญในการสร้างความมั่นคงของประชาคมอาเซียนเป็นอย่างมาก ในแต่ละเสาหลักนั้นมีความสำคัญในการค้ำชูให้ประชาคมอาเซียนมีมั่นคงในการสร้างประชาคมอาเซียนดังนี้

๑.ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน(ASEAN Political -Security Community : APSC)

ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนเป็นเสาแรกของการร่วมตัวของประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีเป้าหมายเดียวกันคือการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีเสถียรภาพ ด้วยการร่วมกันพัฒนาประชาคมอาเซียนด้วยความเอื้ออาทรต่อกัน

ความสำคัญวัตถุประสงค์ และเป้าหมายสำคัญ

ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนเป็นการก่อตั้งเพื่อมุ่งส่งเสริมความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงเพื่อเสริมสร้างและธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงของประเทศในภูมิภาคตลอดจนทำให้ประเทศในภูมิภาคอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้โดยสันติวิธี เพื่อที่จะทำให้ประเทศในภูมิภาคอยู่อย่างสันติสุขโดยการแก้ไขปัญหาในภูมิภาคโดยสันติวิธีและยึดมั่นในหลักความมั่นคงรอบด้านประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนโดยจะใช้ข้อตกลงและกลไกของอาเซียนที่มีอยู่แล้วในการเพิ่มศักยภาพในการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทภายในภูมิภาครวมทั้งการเผชิญหน้ากับภัยคุกคามรูปแบบใหม่เช่นการก่อการร้ายการลักลอบค้ายาเสพติดการค้ามนุษย์อาชญากรรมข้ามชาติอื่นๆและการจัดอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูงโดยมีการริเริ่มกลไกใหม่ๆในการเสริมสร้างความมั่นคงและกำหนดรูปแบบใหม่สำหรับความร่วมมือด้านนี้ซึ่งรวมถึงการกำหนดมาตรฐานการป้องกันการเกิดข้อพิพาทการแก้ไขข้อพิพาทและการสร้างเสริมสันติภาพภายหลังการยุติข้อพิพาทและมีการส่งเสริมความร่วมมือทางทะเลทั้งนี้ความร่วมมือข้างต้นจะไม่กระทบต่อความเป็นอิสระของประเทศสมาชิกในการดำเนินนโยบายการต่างประเทศและความร่วมมือทางทหารกับประเทศนอกภูมิภาคและไม่นำไปสู่การสร้างพันธมิตรทางการทหาร^๑ โดยมีเป้าหมายสำคัญประกอบด้วย ประชาคมที่มีกติกาและการพัฒนาค่านิยมและบรรทัดฐานร่วมกัน (A rules-based community of shared values and norms) ซึ่งมี๒หลักการที่ต้องยึดมั่นควบคู่กันไปซึ่งกันและกันกล่าวคือการไม่แทรกแซงกิจการภายในและการส่งเสริมค่านิยมของประชาคม (Community values)ประชาคมที่ทำให้ภูมิภาคมีความเป็นเอกภาพมีความสุขมีความแข็งแกร่งพร้อมทั้งมีความรับผิดชอบร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาความมั่นคงที่ครอบคลุมในทุกมิติ (A cohesive, peaceful and resilient region with shared responsibility for comprehensive security) ซึ่งเป็นความพยายามที่จะส่งเสริมให้อาเซียนพึ่งพาอาศัยกลไกของตนมากขึ้นในการแก้ไขปัญหาและความท้าทาย

^๑ สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ, การศึกษา : การสร้างประชาคมอาเซียน ๒๕๕๘, หน้า ๓.

ต่างๆ ในภูมิภาค (อีกทั้งเป็นประเด็นที่อินโดนีเซียผลักดันมากที่สุด) และประชาคมที่ทำให้เป็นภูมิภาคที่มีพลวัตและมองไปยังโลกภายนอกที่มีการรวมตัวและลักษณะพึ่งพาซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น (A dynamic and outward looking region in an increasingly integrated and interdependent world) ซึ่งสะท้อนถึงการที่อาเซียนยอมรับว่าไม่ควรมุ่งเพียงเรื่องภายในแต่เน้นการสร้างหุ้นส่วนกับโลกภายนอกให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน^๙

คุณลักษณะสำคัญ

ลักษณะสำคัญประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนมีลักษณะที่สำคัญประกอบด้วย ประชาชนในอาเซียนอยู่ในภูมิภาคที่มีกฎกติกาชัดเจนยึดมั่นแนวคิดและค่านิยมเดียวกัน เช่นหลักนิติธรรมประชาธิปไตยสิทธิมนุษยชนและธรรมาภิบาลเพื่อช่วยส่งเสริมเสถียรภาพและความสงบสุขในภูมิภาคอาเซียนและ ประชาชนในอาเซียนสามารถอยู่ในภูมิภาคที่มีความมั่นคงและปลอดภัยปราศจากสงครามและการสู้รบรวมทั้งสามารถแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงอื่นๆ ร่วมกันเช่น การก่อการร้ายอาชญากรรมข้ามชาติยาเสพติดการค้ามนุษย์และโจรสลัด^{๑๐}

การพัฒนาการเมืองและความมั่นคง

การพัฒนาการเมืองและความมั่นคงนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ได้สร้างขึ้นในระยะสั้นเป็นแน่ เพราะด้วยความหลากหลายของการเมืองการปกครองของแต่ละประเทศในประชาคมอาเซียนนั้น เปรียบเสมือนบททดสอบความมุ่งมั่นและความจริงใจของประเทศต่างๆ ในประชาคมอาเซียนว่ามีความมุ่งมั่นมากน้อยเพียงใดในการสร้างการเมืองการปกครองที่มีบรรทัดฐานที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในการยึดหลักประชาธิปไตย นิติธรรม ธรรมาภิบาล รวมทั้งการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพภายใต้กฎบัตรอาเซียน ที่ประเทศต่างๆ ได้ร่วมกันกำหนดขึ้นมาเพื่อการสร้างความมั่นคงทางการเมืองของอาเซียน โดยการให้เคารพในเรื่องเพศความหลากหลายของเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมที่ปฏิบัติกันมาของแต่ละประเทศ^{๑๑}

๒. ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community- AEC)

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนให้ความสำคัญในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจร่วมกันอย่างต่อเนื่องโดยมุ่งให้เกิดการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจและการอำนวยความสะดวกในการติดต่อค้าขายระหว่างกันเพื่อให้ภูมิภาคมีความเจริญมั่งคั่งและสามารถแข่งขันกับภูมิภาคอื่นๆ ได้ เพื่อความอยู่ดีกินดีของประชาชนในประเทศอาเซียนอาเซียนมีประชากรรวมกันกว่า ๕๕๐ ล้านคนซึ่งจะรวมตัวเป็นฐานตลาดเดียวกันและจะมีการเคลื่อนย้ายสินค้าการบริการการลงทุนเงินทุนและแรงงานมีฝีมืออย่างเสรีภายในปี ๒๕๕๘ ซึ่งในปัจจุบันอาเซียนได้ยอมรับคุณวุฒิร่วมกันใน ๗ สาขาอาชีพเพื่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานโดยเสรีประกอบด้วยสาขาวิชาชีพต่างๆ ได้แก่ วิศวกรพยาบาลสถาปนิกนัก

^๙ กรมอาเซียน กระทรวงต่างประเทศ, แผนงานการจัดตั้งประชาคมอาเซียน (๓เสา) Roadmap for ASEAN Community ๒๐๑๕, (กรุงเทพมหานคร : บ.คาริสมา มีเดีย จำกัด , ๒๕๕๕), หน้า ๘.

^{๑๐} กรมอาเซียน กระทรวงต่างประเทศ, เราคืออาเซียน สู่ประชาคมอาเซียน ๒๕๕๘, (กรุงเทพมหานคร : กรมอาเซียน กระทรวงต่างประเทศ, ๒๕๕๖), หน้า ๔.

^{๑๑} กรมอาเซียน กระทรวงต่างประเทศ, แผนงานการจัดตั้งประชาคมอาเซียน (๓เสา) Roadmap for ASEAN Community ๒๐๑๕, หน้า ๗

สำรวจแพทย์ทันตแพทย์และนักบัญชีที่นั่นประเทศอาเซียนจะต้องเตรียมความพร้อมของผู้เรียนให้มีพื้นฐานด้านคณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์ภาษาอังกฤษและภาษาเพื่อนบ้านสำหรับใช้ในการติดต่อสื่อสารและการทำงานในประเทศสมาชิกอาเซียนได้อย่างคล่องตัว^{๑๒}

วัตถุประสงค์

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความมั่นคงมั่งคั่งและสามารถแข่งขันกับภูมิภาคอื่นๆได้โดยมุ่งให้เกิดการไหลเวียนอย่างเสรีของสินค้าบริการการลงทุนเงินทุนการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการลดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคมทำให้อาเซียนเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว (single market and production base) โดยจะริเริ่มกลไกและมาตรการใหม่ๆในการปฏิบัติตามข้อริเริ่มทางเศรษฐกิจที่มีอยู่แล้วให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศสมาชิกใหม่ของอาเซียนเพื่อลดช่องว่างการพัฒนาและช่วยให้ประเทศเหล่านี้เข้าร่วมกระบวนการรวมตัวทางเศรษฐกิจของอาเซียนและส่งเสริมความร่วมมือในนโยบายการเงินและเศรษฐกิจมหภาคตลาดการเงินและตลาดทุนการประกันภัยและภาษีอากรการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคมพัฒนาความร่วมมือด้านกฎหมายการเกษตรพลังงานการท่องเที่ยวการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการยกระดับการศึกษาและการพัฒนาฝีมือแรงงาน^{๑๓}

เป้าหมายและองค์ประกอบ

อาเซียนตั้งเป้าหมายการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนภายในปีพ.ศ. ๒๕๕๘ มีเป้าหมายสำคัญ๔ประการได้แก่

๑.การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวโดยให้มีการเคลื่อนย้ายสินค้าบริการการลงทุนและแรงงานฝีมืออย่างเสรีและการเคลื่อนย้ายเงินทุนอย่างเสรีมากขึ้นรวมทั้งการส่งเสริมการรวมกลุ่มสาขาสำคัญของอาเซียนให้เป็นรูปธรรม

๒. การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของอาเซียนซึ่งให้ความสำคัญกับประเด็นด้านนโยบายที่จะช่วยส่งเสริมการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเช่นกรอบนโยบายการแข่งขันของอาเซียนการคุ้มครองผู้บริโภคสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์นโยบายภาษีและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (การเงินการขนส่งเทคโนโลยีสารสนเทศและพลังงาน)

๓.การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเสมอภาคโดยการพัฒนา SMEs และการเสริมสร้างขีดความสามารถผ่านโครงการต่างๆเช่นโครงการริเริ่มเพื่อการรวมกลุ่มของอาเซียน (Initiative for ASEAN Integration: IAI) เพื่อลดช่องว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

๔.การบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลกเน้นการปรับประสานนโยบายเศรษฐกิจของอาเซียนกับประเทศภายนอกภูมิภาคเพื่อให้อาเซียนมีท่าทีร่วมกันอย่างชัดเจนเช่นการจัดทำเขตการค้าเสรีของอาเซียนกับประเทศคู่เจรจาต่างๆ เป็นต้น

^{๑๒} สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ, ฉันทโอ “เราคืออาเซียน” (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน), ๒๕๕๔), หน้า ๕.

^{๑๓} สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ, การศึกษา : การสร้างประชาคมอาเซียน ๒๕๕๘, หน้า ๗.

รวมทั้งส่งเสริมการสร้างเครือข่ายในด้านการผลิต/จำหน่ายภายในภูมิภาคให้เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลกทั้งนี้ในการดำเนินงานสามารถกำหนดให้มีความยืดหยุ่นในแต่ละเรื่องไว้ล่วงหน้าได้ (pre-agreed flexibilities) แต่เมื่อตกลงกันได้แล้วประเทศสมาชิกจะต้องยึดถือและปฏิบัติตามพันธกรณีที่ได้ตกลงกันอย่างเคร่งครัดด้วย^{๑๔}

ลักษณะสำคัญ

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเป็นเสาหลักที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะอาเซียนนั้นจะเป็นภูมิภาคที่มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน แรงงานฝีมืออย่างเสรี และการเคลื่อนย้ายเงินทุนอย่างเสรีมากขึ้น ด้วยการประสานผลประโยชน์ของประเทศสมาชิกโดยการส่งเสริมการรวมกลุ่มกันทางเศรษฐกิจในเชิงลึกและกว้างขวางมากขึ้นในอนาคต โดยที่ประเทศสมาชิกต้อง มองบริบทภายนอก พิจารณาถึงองค์รวมในการส่งเสริมกลไกตลาด ที่มีความสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ในกรอบพหุภาคี ให้มีความสอดคล้องกับพันธกรณีในด้านเศรษฐกิจมีการส่งเสริมความแข็งแกร่งในการปฏิบัติตามแผนงานด้านเศรษฐกิจที่มีอยู่เดิม การเร่งรัดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจรวมทั้งการลดช่องว่างในการพัฒนาและส่งเสริมการรวมกลุ่มของประเทศสมาชิกใหม่ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน^{๑๕}

การพัฒนาประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

การพัฒนาประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเป็นการพัฒนาที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการขับเคลื่อนประชาคมโดยรวมเพราะการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการของแต่ละประเทศนั้นทั้งในและนอกกลุ่มประเทศอาเซียน ที่มุ่งเน้นการร่วมตัวกันของกลุ่มประเทศสมาชิกในการร่วมมือ และแบ่งปัน ความรู้และวิทยาการต่างๆ ในการสร้างฐานการผลิตที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสมาชิก และประเทศคู่ค้าของอาเซียน ในการที่จะพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนและมั่นคงนั้นคงไม่ใช่แค่มีสินค้าและบริการที่มีคุณภาพแต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือความจริงใจของประเทศสมาชิกในการร่วมมือกันในการก่อสร้างประชาคมเศรษฐกิจที่มีเป็นฐานการผลิตที่มีการเอื้ออาทร เกื้อกูลกัน และแบ่งปันกันอย่างแท้จริง ถ้าสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นเศรษฐกิจก็จะเป็นการค้าขายสินค้าและบริการที่มีความมั่นคงและยั่งยืนอย่างแน่นอน

๓.ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน(ASEAN Socio-Cultural Community)

ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนเป็นเสาสุดท้ายของอาเซียนที่ได้ตั้งเป้าหมายการเป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลางในสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปันมีสภาพความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีรวมทั้งส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกในความเป็นหนึ่งเดียวกันของอาเซียนโดยมีความร่วมมือเฉพาะด้าน (Functional cooperation) ภายใต้ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนที่ครอบคลุมในหลายด้านไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษาด้านการพัฒนาเยาวชนด้านสิ่งแวดล้อมด้านวัฒนธรรมและการสาธารณสุข ซึ่งทำให้เกิดเกิดความร่วมมือกันในด้านต่างๆ อาทิเช่นการพัฒนาสังคม

^{๑๔} กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ, อาเซียนไฮไลท์๒๕๕๔ (aseanhightlights๒๐๑๑), (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เพจแมคเกอร์ จำกัด ,๒๕๕๔), หน้า ๓๐-๓๑.

^{๑๕} กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ, อาเซียนไฮไลท์๒๕๕๔ (aseanhightlights๒๐๑๑), หน้า ๖๓.

โดยการยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นการพัฒนาการศึกษาทุกระดับโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการส่งเสริมความร่วมมือในด้านสาธารณสุขเช่นการป้องกันและการควบคุมโรคติดต่อการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนและ การส่งเสริมความรู้สึกร่วมในการเป็นคนอาเซียนและอยู่ในครอบครัวอาเซียนร่วมกันเช่นการจัดกิจกรรมค่ายเยาวชนอาเซียนการจัดกิจกรรมที่จะช่วยให้พลเมืองอาเซียนเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกันและกัน^{๑๖}

จุดประสงค์และเป้าหมายสำคัญ

จุดประสงค์หลักของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนคือการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของ เน้นการสร้าง ๔ด้านสำคัญคือ (๑) การสร้างประชาคมแห่งสังคมที่เอื้ออาทร(๒) แก้ไขผลกระทบต่องานอันเนื่องมาจากการรวมตัวทางเศรษฐกิจ (๓) ส่งเสริมความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมและการจัดการดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องและ (๔) ส่งเสริมความเข้าใจระหว่างประชาชนในระดับรากหญ้าการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมรวมทั้งการรับรู้ข่าวสารซึ่งเป็นรากฐานที่จะนำไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียน^{๑๗} เพื่อให้ประชาคมอาเซียนมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง และเป็นสังคมที่รับผิดชอบเพื่อก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและความเป็นเอกภาพในหมู่ประชาชาติและประชาชนอาเซียน มีอัตลักษณ์ร่วมกัน เพื่อสร้างสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน ประชาชนมีส่วนร่วมโดยมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยการ เป็นเพื่อนบ้านที่ดีที่มีการแบ่งปันความรับผิดชอบมีการกำหนดลักษณะโดยวัฒนธรรมที่ยึดหยุ่นยึดมั่นในหลักการ มีความร่วมมือ มีความรับผิดชอบร่วมกันเพื่อส่งเสริมการพัฒนามนุษย์และสังคม เคารพในเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ความเท่าเทียมทางเพศ การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและการส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคมและเคารพความแตกต่างทาง วัฒนธรรม ภาษาและศาสนาของประชาชน จึงได้เน้นคุณค่าร่วมกันในการสร้างเอกภาพในความหลากหลาย โดยปรับเข้ากับสถานการณ์ โอกาสและสิ่งท้าทายในปัจจุบัน

การพัฒนาประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

การพัฒนาประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนถือเป็นเสาที่สำคัญที่สุดเพราะประชาคมอาเซียนมีประชาชนเป็นศูนย์กลางในการก่อตั้ง การสร้างประชาคมอาเซียนที่เข้มแข็งจะเกิดขึ้นไม่ได้เป็นอันตรายหากประชาชนในอาเซียนนั้นอ่อนแอ ในการสร้างประชาชนให้มีความเข้มแข็งนั้นต้องเริ่มต้นด้วยการเคารพในสิทธิ เสรีภาพ อันพึงมีของประชาชนในแต่ละประเทศที่มีความต่างตามบริบทของประเทศนั้น ด้วยความจริงใจ และเข้าใจซึ่งกันและกัน และสิ่งที่ขาดไม่ได้เลยในการสร้างประชาชน คือ การให้การศึกษาแก่ประชาชนทุกคนของอาเซียนอย่างเท่าเทียมกันอย่างมีคุณภาพ การศึกษาถือเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอด ความรู้ ความคิด ความเชื่อ และความเข้าใจซึ่งกันและกันอย่างแท้จริง เพราะการศึกษาถือเป็นการสร้างประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนที่ฐาน

^{๑๖} สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ, ฉันทะ “เราคืออาเซียน” (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน), ๒๕๕๔), หน้า ๑๕.

^{๑๗} สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ, การศึกษา : การสร้างประชาคมอาเซียน ๒๕๕๔, หน้า ๘.

รากของการสร้างความรู้ และความเข้าใจในประชาคมอาเซียน ซึ่งจะส่งผลถึงการพัฒนาอาเซียนให้ยั่งยืนต่อไป

๔. การจัดการความรู้

การพัฒนาอาเซียนนั้นเป็นสิ่งที่ต้องพัฒนาทั้ง ๓เสาหลักควบคู่กันไปเพราะแต่ละเสามีความสำคัญและเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน แต่ในการพัฒนานั้นสิ่งที่จะเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาที่ยั่งยืนของอาเซียนต้องมีการสร้างฐานความรู้ทั้ง ๓เสาเพื่อการถ่ายทอดและเผยแพร่ความรู้ที่ถูกต้อง และส่งเสริมความเข้มแข็งความเข้มแข็งของอาเซียน การจัดการความรู้ก็นับจึงถือว่าเป็นรากฐานความเข้มแข็งของอาเซียนที่ทุกประเทศต้องมีการวางรากฐานเพื่อการพัฒนาอาเซียนต่อไปในอนาคต

๔.๑ ความหมายของการจัดการความรู้

การจัดการความรู้ หมายถึง การยกระดับความรู้ขององค์กร เพื่อสร้างผลประโยชน์จากต้นทุนทางปัญญา โดยเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อนกว้างขวาง และครอบคลุมความหมายดังนี้

๑. การจัดการความรู้ เป็นการรวบรวม การจัดระบบ การจัดเก็บ และการเข้าถึงข้อมูล เพื่อสร้างเป็นความรู้ เทคโนโลยีด้านข้อมูลและด้านคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือช่วยเพิ่มพลังในการจัดการความรู้แต่เทคโนโลยีด้านข้อมูลและคอมพิวเตอร์ โดยตัวของมันเองไม่ใช่การจัดการความรู้

๒. การจัดการความรู้เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนความรู้ถ้าไม่มีการแลกเปลี่ยนความรู้แล้ว ความพยายามในการจัดการความรู้ก็จะไม่ประสบผลสำเร็จ พฤติกรรมภายในที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม พลวัต และวิถีปฏิบัติมีผลต่อการแลกเปลี่ยนความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมและสังคมมีความสำคัญต่อการจัดการความรู้อย่างยิ่ง

๓. การจัดการความรู้ต้องอาศัยผู้รู้ในการตีความและประยุกต์ใช้ความรู้ในการสร้างนวัตกรรมและเป็นผู้นำทางในองค์กร รวมทั้ง ต้องการผู้เชี่ยวชาญในสาขาใดสาขาหนึ่งแนะนำวิธีประยุกต์ใช้การจัดการความรู้ ดังนั้น กิจกรรมเกี่ยวกับคน ได้แก่ การดึงดูดคนดีและเก่ง การพัฒนาคน การติดตามความก้าวหน้าของคน และดึงคนมีความรู้ไว้ในองค์กร ถือเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการความรู้

๔. การเพิ่มประสิทธิผลขององค์กร การจัดการความรู้เกิดขึ้นเพราะมีความเชื่อว่าจะช่วยสร้างความมีชีวิตชีวาและความสำเร็จให้องค์กร ประเมินต้นทุนทางปัญญา และผลสำเร็จของการประยุกต์ใช้การจัดการความรู้เป็นดัชนีบอกว่าองค์กรมีการจัดการความรู้ได้อย่างได้ผลหรือไม่^{๑๘}

จะเห็นได้ว่า การจัดการความรู้ก็คือความสามารถในการจัดการกระบวนการสำคัญที่จะทำให้การแสวงหาความรู้ทั้งที่เป็นความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ที่อยู่

^{๑๘} วิจารณ์ พานิช, **การจัดการความรู้คืออะไร : ไม่ทำไม่รู้**, (สถาบันการจัดการความรู้เพื่อสังคม : กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๗), หน้า ๒.

ในรูปของหนังสือ เอกสาร รายงานต่างๆ และความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) แล้วนำความรู้นั้นไปใช้ในการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพการจัดการความรู้จำเป็นต้องมีการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เป็นกระบวนการที่ชัดเจนและมีความต่อเนื่อง เพื่อส่งผลให้เกิดพัฒนาคน การพัฒนางาน และการพัฒนาองค์การ เพื่อเป็นรากฐานของอาเซียนที่เข้มแข็ง

๔.๒ องค์ประกอบการจัดการความรู้

องค์ประกอบการจัดการความรู้ที่เกื้อหนุนขึ้นจากการผสมผสานการปฏิบัติงานของคน กระบวนการ และเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่มีคุณภาพมีความสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

คน (Man) กลยุทธ์หลักที่องค์การใช้เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ในทศวรรษนี้มุ่งที่ความสามารถของคนในองค์การคนจึงมีความสำคัญเป็นอันดับแรกการจัดการความรู้เป็นกลยุทธ์กระบวนการและเทคโนโลยีที่ใช้ในองค์การเพื่อแสวงหา สร้างจัดการ แลกเปลี่ยนและทำให้การใช้ความรู้จากหลายศาสตร์ เช่นการบริหารจัดการ(Management Science) การค้นคว้าสารสนเทศ(Information Retrieval)สิ่งประดิษฐ์ทางปัญญา(Artificial Intelligence) และพฤติกรรมองค์การ (Organization Behavior)

กระบวนการ (Process) กระบวนการของการจัดการความรู้ประกอบด้วยแนวทางและขั้นตอนของการจัดการความรู้โดยต้องระบุประเภทของสารสนเทศที่ต้องการ ทั้งจากแหล่งข้อมูลภายในและภายนอก เป็นการแยกแยะความรู้ชนิดใดที่ควรนำมาใช้ในองค์การแล้วนำความรู้นั้นมากำหนดโครงสร้าง รูปแบบ และตรวจสอบความถูกต้อง ก่อนที่จะนำมาผลิตและเผยแพร่ โดยการบริหารกระบวนการนั้นจะต้องเข้าใจวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนขององค์การว่าด้วยการบรรลุเป้าหมายอะไร

เทคโนโลยีสารสนเทศ(Information Technology) การจัดการความรู้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือ เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของความรู้ในองค์การให้เป็นความรู้ที่เกิดประโยชน์ต่อบุคคลนั้นเวลาและรูปแบบที่บุคคลนั้นต้องการ เรียกว่า “ระบบบริหารความรู้” ซึ่งองค์ประกอบของระบบบริหารความรู้ได้แก่ เทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดเก็บเอกสารสารสนเทศ(Repositories) แพลตฟอร์มที่ทำให้เกิดการทำงานร่วมกัน(Collaborative Platforms) การมีระบบและฐานข้อมูลที่ใช้กันร่วมกันได้^{๑๙}

จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบความรู้เป็นบาทฐานต่อการจัดการความรู้คือการผสมผสานขององค์ประกอบของความรู้ได้แก่ประสบการณ์ของคนในการตัดสินใจเท็จจริงพื้นฐาน ความซับซ้อนการเรียนรู้ผิดถูกด้วยตนเองค่านิยมและความเชื่อรวมทั้งคุณค่าความรอบรู้ในเนื้อหาสาระสารสนเทศและความเชี่ยวชาญที่ทำให้กรอบการทำงานมีการประเมินและเกิดการรวมเข้ากับประสบการณ์และสารสนเทศใหม่เพื่อนำไปสนับสนุนทำให้ศักยภาพความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคคลเพิ่มขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

^{๑๙} Davenport. andprusak.Working, Knowledge :New Organization Management What They Know. Boston : Harvard Business School, ๒๐๐๒

๕. การศึกษากับการขับเคลื่อนอาเซียน

การจัดการความรู้ที่ถือได้ว่าเป็นรูปธรรมและสังคมยอมรับและสามารถขับเคลื่อนความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม ผ่านการสอดประสานระหว่าง บุคคล เทคโนโลยี ของในทุกประเทศได้อย่างเป็นระบบมากที่สุดนั้นก็คือการศึกษาคือหัวใจหลักในการพัฒนาคน พัฒนาสังคม และพัฒนาอาเซียน ดังนั้นการจัดการความรู้ต้องอาศัยกลไกทางการศึกษาในการพัฒนาอาเซียน

๕.๑ ความสำคัญของการศึกษา

การศึกษาถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนปรากฏรูปธรรมอย่างชัดเจนดังวิสัยทัศน์อาเซียน๒๐๒๐ที่ได้กำหนดให้อาเซียนมีวิสัยทัศน์สู่ภายนอกมีสันติสุข และมีการเชื่อมโยงเข้าด้วยกันในการเป็นหุ้นส่วนในสิ่งแวดล้อมของประชาชาติไทยและอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนการพัฒนาที่มีพลวัตและการรวมตัวทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดและในสังคมที่เอื้ออาทรที่ระลึกถึงสายสัมพันธ์แน่นแฟ้นทางประวัติศาสตร์ตระหนักถึงความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีร่วมกัน และเชื่อมโยงในอัตลักษณ์ของภูมิภาค

๕.๒ การพัฒนาอาเซียน

การพัฒนาอาเซียนนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่ต้องพัฒนาคือประชาชนที่ถือเป็นศูนย์กลางของทุกกลไกในการขับเคลื่อนอาเซียน ดังนั้นการพัฒนาประชาชน โดยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงโอกาสในการพัฒนาต่าง ๆ อาทิ การศึกษา การเรียนรู้ตลอดชีวิต การฝึกอบรม วัฒนธรรม การส่งเสริมการป้องกันคุณภาพการทำงานและการประกอบการรวมถึงการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ การวิจัย การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสร้างความร่วมมือทางด้านวิชาการและการพัฒนาซึ่งจะช่วยสนับสนุนกระบวนการรวมตัวของอาเซียน การเสริมสร้างขีดความสามารถและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อลดช่องว่างการพัฒนาดังนั้นความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในอาเซียนจึงได้ทวีบทบาทมากขึ้นต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอาเซียนให้มีความเจริญก้าวหน้าและแข่งขันได้ในระดับสากลโดยเฉพาะอย่างยิ่งความเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงซึ่งเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องในหลากหลายด้านที่ส่งผลให้โลกเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์อันเป็นยุคของสังคมฐานความรู้โลกความร่วมมือด้านการศึกษาก็คือเป็นสิ่งที่จำเป็นพื้นฐานในการสร้างอาเซียนสู่การเป็นประชาคมที่มีความมั่นคงทั้งทางด้านเศรษฐกิจการเมืองและสังคมโดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพมนุษย์เพื่อสร้างอนาคตที่รุ่งเรืองของอาเซียน^{๒๐}

๕.๓ บทบาทของภาคการศึกษาในการขับเคลื่อน ๓เสาหลัก

การเสริมสร้างความร่วมมือด้านการศึกษาเพื่อบรรลุประชาคมอาเซียนที่เอื้ออาทรและแบ่งปันอย่างยิ่งบทบาทสำคัญของการศึกษาในการสร้างประชาคมอาเซียนภายในปี๒๕๕๘อันประกอบด้วย๓เสาหลักได้แก่ความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและความร่วมมือด้านสังคมและวัฒนธรรมโดยทั้ง๓เสาหลักนี้ต่างส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน

๑. บทบาทของภาคการศึกษาในเสาการเมืองและความมั่นคง

^{๒๐} สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ, การศึกษา : การสร้างประชาคมอาเซียน ๒๕๕๘, หน้า ๙.

อาเซียนจะสนับสนุนความเข้าใจและความตระหนักรู้เรื่องกฎบัตรอาเซียนให้มากขึ้นโดยผ่านหลักสูตรอาเซียนในโรงเรียนและเผยแพร่กฎบัตรอาเซียนที่แปลเป็นภาษาต่างๆของชาติในอาเซียนให้เน้นในหลักการแห่งประชาธิปไตยให้มากขึ้นเคารพในสิทธิมนุษยชนและค่านิยมในเรื่องแนวทางสันติภาพในหลักสูตรของโรงเรียนสนับสนุนความเข้าใจและความตระหนักรู้ในความหลากหลายทางวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อในภูมิภาคในหมู่อาจารย์ผ่านการฝึกอบรมโครงการแลกเปลี่ยนและการจัดตั้งข้อมูลพื้นฐานออนไลน์เกี่ยวกับเรื่องนี้จัดให้มีการประชุมผู้นำโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอในฐานะที่เป็นพื้นฐานสำหรับการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นในภูมิภาคอาเซียนที่หลากหลายการสร้างศักยภาพและเครือข่ายรวมทั้งยอมรับการดำรงอยู่ของเวทีโรงเรียนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia School Principals' Forum: SEA-SPF)

๒. บทบาทของภาคการศึกษาในเสาเศรษฐกิจ

อาเซียนจะพัฒนารอบทักษิณภายในประเทศของแต่ละประเทศสมาชิกเพื่อช่วยสนับสนุนการมุ่งไปสู่การทำการยอมรับทักษะในอาเซียนด้านการสนับสนุนอาเซียนจะสนับสนุนและขับเคลื่อนความสามารถของนักเรียนนักศึกษาให้ดีขึ้นโดยการพัฒนาบัญชีรายการระดับภูมิภาคของอุปกรณ์สารนิเทศด้านการศึกษาที่ประเทศสมาชิกอาเซียนจัดหาได้รวมทั้งสนับสนุนการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือในภูมิภาคอาเซียนโดยผ่านกลไกความร่วมมือในระดับภูมิภาคระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนซึ่งจะต้องดำเนินควบคู่ไปกับความพยายามในการปกป้องและปรับปรุงมาตรฐานทางด้านการศึกษาและวิชาชีพนอกจากนี้อาเซียนจะพัฒนามาตรฐานด้านอาชีพบนพื้นฐานของความสามารถในภูมิภาคอาเซียนโดยมุ่งไปที่การสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลกและเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของภาคอุตสาหกรรมโดยประสานกับกระบวนการการประชุมรัฐมนตรีอาเซียนด้านแรงงาน

๓. บทบาทของการศึกษาในเสาสังคมและวัฒนธรรม

บทบาทของการศึกษาในเสาสังคมและวัฒนธรรมเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมอาเซียนในมหาวิทยาลัยมุ่งเน้นการส่งเสริมการตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนให้แก่เยาวชนและอาเซียนจะรับรองการมีอยู่ของโครงการอื่นๆนอกเหนือจากนี้สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีพในประเทศสมาชิกอาเซียนโดยการสนับสนุนการศึกษาสำหรับทุกคนและส่งเสริมความร่วมมือทางการวิจัยและพัฒนาในภูมิภาคให้เป็นเวทีสำหรับนักวิจัยจากประเทศสมาชิกเพื่อแลกเปลี่ยนมุมมองในประเด็นและเรื่องที่เกี่ยวข้องของภูมิภาคสนับสนุนความเข้าใจและการตระหนักรู้ในประเด็นและเรื่องราวต่างๆเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในภูมิภาคอาเซียนโดยการบูรณาการให้อยู่ในหลักสูตรสมาชิกอาเซียนแบ่งปันทรัพยากรแก่กันและพิจารณาการจัดตั้งกองทุนพัฒนาทางการศึกษาของภูมิภาคเพื่อให้มั่นใจว่าจะได้รับการสนับสนุนทางการเงินอย่างเพียงพอและทั้งหมดนี้คือความมุ่งมั่นและข้อผูกพันของประเทศสมาชิกอาเซียนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการศึกษาเพื่อให้เกิดประชาคมอาเซียนที่มีพลวัตประชาคมที่มีความเชื่อมโยงกันเป็นประชาคมของประชาชนอาเซียนและเพื่อประชาชนอาเซียน^{๒๑}

^{๒๑} สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ, การศึกษา : การสร้างประชาคมอาเซียน ๒๕๕๘, หน้า ๒๑.

๖.สรุป

อาเซียนหรือสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นการรวมตัวของ ๑๐ ประเทศ ในการรวมตัวเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งมั่นคง ชีวิตความเป็นอยู่และการกินดีอยู่ดีของประชาชน เกิดจากการเสริมหนุนกันของ ๓ เสาหลักได้แก่ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community) เป็นเสาแรกของการร่วมตัวของประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีเป้าหมายเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีเสถียรภาพ ด้วยการร่วมกันพัฒนาประชาคมอาเซียนด้วยความเอื้ออาทรต่อกันประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community) ให้ความสำคัญในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจร่วมกันอย่างต่อเนื่องโดยมุ่งให้เกิดการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจและการอำนวยความสะดวกในการติดต่อค้าขายระหว่างกันเพื่อให้ภูมิภาคมีความเจริญมั่งคั่ง และสามารถแข่งขันกับภูมิภาคอื่นๆได้และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community) มีเป้าหมายการเป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลางในสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปันมีสภาพความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีรวมทั้งส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกในความเป็นหนึ่งเดียวกันของอาเซียนซึ่งในการจะสร้างประชาคมอาเซียนให้มี ๓ เสาที่เข้มแข็งได้นั้นต้องมีการจัดการความรู้ที่เป็นรากฐานของความรู้ต่างๆของประเทศสมาชิกผ่านกลไกทางการศึกษาของทุกประเทศในการขับเคลื่อนทางสังคมที่เป็นระบบและมีคุณภาพเพื่อสร้างความเป็นรูปธรรมในการพัฒนาอาเซียน เพราะการศึกษานั้นเป็นสิ่งที่ขับเคลื่อนการเรียนรู้ และถ่ายทอดความเข้าใจในความหลากหลายของแต่ละประเทศไม่ว่าจะเป็นในมุมมองของการเมืองและความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เพื่อสร้างขีดความสามารถและการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

Davenport. and prusak. Working. Knowledge : New Organization Management What They Know. Boston : Harvard Business School, 2002.

กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ. เราคืออาเซียน สู่ประชาคมอาเซียน ๒๕๕๘.

กรุงเทพมหานคร : กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ, ๒๕๕๖.

กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ. อาเซียนไฮไลท์ ๒๐๑๔ (aseanhighlights๒๐๑๔) .

กรุงเทพมหานคร : บริษัท เพจเมคเกอร์ จำกัด, ๒๕๕๔.

กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ. แผนงานการจัดตั้งประชาคมอาเซียน (๓เสา) Roadmap for ASEAN Community ๒๐๑๕. กรุงเทพมหานคร : บ.คาริสมา มีเดีย จำกัด, ๒๕๕๕.

วิจารณ์ พานิช. การจัดการความรู้คืออะไร : ไม่ทำไม่รู้. สถาบันการจัดการความรู้เพื่อสังคม : กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๗.

สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ. การศึกษา : การสร้างประชาคมอาเซียน ๒๕๕๘. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๖.

สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ. ฉันทะ "เราคืออาเซียน". กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๔.

ภาค ๓

บทความวิทยานิพนธ์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

การศึกษาเปรียบเทียบสถานภาพบทบาทและสิทธิของสตรีในสมัยพุทธกาลกับสังคมไทย

A Comparative study of Status, Role and Right of Women in Buddha's life time and the Present

พระครูนิพัทธ์กัลยาณวัฒน์ (คนอง ลายน้ำทอง)

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบสถานภาพบทบาทและสิทธิของสตรีในสมัยพุทธกาลกับสมัยปัจจุบัน” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาสถานภาพบทบาทและสิทธิสตรีในพระพุทธศาสนาเถรวาท ๒) เพื่อศึกษาสถานภาพบทบาทและสิทธิสตรีในสังคมไทย และ ๓) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบสถานภาพบทบาทและสิทธิสตรีในพระพุทธศาสนากับสตรีในสังคมไทย การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก ตลอดจนเอกสาร งานวิชาการ และผลงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วประมวลข้อมูลนำมาศึกษาเปรียบเทียบเนื้อหา และนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

๑) โดยธรรมชาติสถานภาพของหญิงและชาย มีความแตกต่างกันทางด้านสรีระร่างกาย แต่ทั้งหญิงและชายล้วนมีความเหมือนกันทางด้านสติปัญญา คือ สามารถพัฒนาจิตใจ และยกระดับสติปัญญาของตนให้สูงขึ้น จนสามารถบรรลุธรรมได้ ด้วยเหตุนี้หลักการของพระพุทธศาสนา จึงได้ปฏิเสธสิ่งที่แตกต่างกันระหว่างสตรีกับบุรุษ แต่ขึ้นอยู่กับกระทำความผิด เพราะผลของกรรมทั้งฝ่ายกุศล และฝ่ายอกุศล เป็นตัวกำหนดให้สตรีและบุรุษมีความแตกต่างกันไปด้วย

๒) สถานภาพบทบาทและสิทธิสตรีในสังคมไทยปัจจุบัน โดยภาพรวมมีความเท่าเทียมกันในทางสังคม โดยเฉพาะภาพลักษณ์ของสตรีผู้นำของประเทศ ซึ่งเป็นไปบทบัญญัติของกฎหมายตามมาตรา ๓๐ ของฉบับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้บัญญัติหลักการต่างๆ ถึงสิทธิความเท่าเทียมกันระหว่างสตรีกับบุรุษ ที่นักกฎหมายเขียนขึ้นมา แต่เมื่อพิจารณาตามความเป็นจริงแล้ว สังคมไทยทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย ยังมีทัศนคติต่อสตรีอยู่ในฐานะเพศที่สอง รองจากบุรุษเสมอ ดังได้ปรากฏตามสื่อโทรทัศน์ หมายความว่า สตรีอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบทางสังคม ส่วนสิทธิการบวชเป็นภิกษุณี ในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทของสังคมไทยนั้น ได้ขาดช่วงไปนานแล้ว จึงมีทัศนคติต่อการบวชของสตรีในสังคมไทยว่า สตรีเมื่ออยู่ใกล้บุรุษ (ภิกษุ) ย่อมมีเหตุไม่เหมาะสมเกิดขึ้นได้ ด้วยเหตุนี้ สตรีจึงอยู่ในฐานะเป็นอุบาสิกา เป็นผู้สนับสนุนส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงต่อไป

๓) สถานภาพบทบาทและสิทธิสตรีในพระพุทธศาสนากับสตรีในสังคมไทยปัจจุบันพบว่า มีสิ่งที่เหมือนกัน คือ สิทธิในการพัฒนาตน และปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา จนสามารถพัฒนาจิตใจให้บรรลุธรรม และหลุดพ้นจากความทุกข์ในปัจจุบันได้ โดยอาศัยบารมีของตน ส่วนที่ต่างกัน คือ สิทธิของสตรีในพุทธกาล มีโอกาสได้บวชเป็นภิกษุณีถูกต้องตามพุทธบัญญัติ ส่วนการบวชของสตรีในประเทศไทย ได้เพียงเป็นแม่ชี และอุบาสิกา แต่มากก็ได้ปฏิบัติถูกต้องตามคำสอนของพระพุทธองค์ สำหรับสถานภาพบทบาทอื่นๆ ที่สตรีจะต้องกระทำนั้น คือ อยู่ในฐานะเป็นแม่บ้าน

ซึ่งมีลักษณะคล้ายกันกับวิถีชีวิตของสตรีในปัจจุบัน และที่เห็นได้ชัดในสังคมไทย สิทธิของสตรีสามารถเป็นผู้นำของประเทศได้ ก็ได้อาศัยจากความรู้ ประสบการณ์ ความเป็นผู้นำ และความสามารถด้วย

ABSTRACT

The research titled “A Comparative study of Status, Role and Right of Women in Buddha’s life time and the Present” consisted of 3 objectives i.e., (1) to study Status, Role and Right of Women in Theravada Buddhism, (2) to study Status, Role and Right of Women of Thai society in the present and (3) to comparative study Status, Role and Right of Women between Buddha’s life time and Thai society in the present. This study was the approach as a documentary research focusing on the study of Tipitaka, commentaries, academic papers as well as other related researches and then bring data analysis to comparative study on contents and reveal the results of study on a descriptive research.

The Results of the Research

1). Natural Status of female and male were different, especially in the body. However, the female and the male were similar in the wisdom or the capacity in the self development to increase the wisdom till can attain the principles of Dhamma. Moreover, the Buddhism denied the difference of the female and the male but it depends on her or his actions (Kamma) because causes of good action and bad action made them different.

2) The Status, Role and Right of Women in Thai society in the present as a whole figure were social equality, especially the image of the female who are the leader of the country according to Regulations of the Law under Section 30 of the Constitution of the Kingdom of Thailand, 2550 B.E. regulated the various principles of Right of equality between the female and the male as the lawyer written. However, when considered on the real conditions of the female and the male in Thai society found “there are still attitudes on the female’s position as weak sex more than male” as appeared on TV media, that is the female is in a social disadvantageous position. For the right of ordination to be a Buddhist nun in Theravada Buddhism stopped for a long time. And view towards the ordination of women did not appear in Thai society because the women are near the men (Buddhist monks) may be inappropriate. Moreover, the female’s status is only Upasika (a female devotee) who promotes Buddhism to be permanent in the further.

3). In the present, Status, Role and Right of Women in Thai society in Buddhism found that the female and the male are similar in the self development,

follow towards the Buddha's teachings till the accomplishment of the mind to be enlightened one and release from sufferings in the present by self perfections. However, the Right of Women in the Buddha's life time had a right to be a Buddhist nun according to Buddha's regulations but the ordination of the women in Thailand could only be nuns and female devotees those who follow towards Buddha's teachings rightly, for other Status and Role of the Women have to do i.e. the position of housewife that is similar with the Women in the present. Moreover, it is obvious that the Right of the women could be the leader of the country by depending on knowledge, experience, leadership and capacity.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ถือปฏิบัติขึ้นมาได้ ๒๖๐๐ ปีเศษ มีพระอรหันตสาวกเกิดขึ้นมากมายด้วยคำสอนของพระองค์ ซึ่งในการประกาศพระพุทธศาสนาแต่เดิม ทรงให้พระสาวกทั้ง ๖๐ รูปในขณะนั้นออกไปประกาศพระพุทธศาสนา ด้วยพระดำรัสว่า

ภิกษุทั้งหลาย เราได้พ้นจากบ่วงทั้งปวงแล้ว ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้ท่านทั้งหลายก็เหมือนกัน จงเที่ยวไปในชนบท เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนเป็นอันมาก แต่อย่าไปรวมกัน ๒ รูป โดยทางเดียวกัน จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น ท่ามกลาง ที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ อันบริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง แม้เราก็จะไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อจะแสดงธรรม^๑

ในระยะต่อจากนั้น ผู้ที่มีบทบาทสำคัญมากที่สุดกล่าวคือ พุทธบริษัท ๔ จำพวก ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา^๒ ท่านทั้งหลายเหล่านี้ ได้มีส่วนช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยนั้น ทำกันหลากหลายรูปแบบ เช่น การปฏิบัติตนที่น่าเลื่อมใส การสนทนา การแนะนำ การตอบปัญหาข้อข้องใจและการแสดงธรรม โดยพระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการเผยแผ่ให้พระสาวกยึดถือเป็นหลักปฏิบัติให้แสดงธรรมมีเหตุผล สัมพันธ์ต่อเนื่องโดยลำดับ ชี้แจงให้เข้าใจแต่ละแง่แต่ละประเด็น แสดงธรรมด้วยเมตตาจิตมุ่งจะให้ประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเห็นแก่ลาภสักการะ ไม่แสดงธรรมยกตน ไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่น มีความสำรวมในพระปาฏิโมกข์ เป็นต้น^๓

ในอดีตสตรีได้มีส่วนเข้ามามีบทบาทในพระพุทธศาสนา เรียกชื่อว่า ภิกษุณีและอุบาสิกา ซึ่งเป็นพุทธบริษัทฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายครองเรือน ศฤงคารมีสิทธิในจุดหมายของพระพุทธศาสนา เท่ากับภิกษุ ภิกษุณี แต่ศฤงคารมีห้วงกังวลมีเรื่องที่เป็นอุปสรรคด้านการครองเรือนมากกว่าบรรพชิต ภิกษุภิกษุณีมีโอกาส มีระเบียบในสังคมที่อำนวยความสะดวกการเข้าสู่จุดหมายได้ดีกว่า แต่พวกเขาจะใช้โอกาสนั้นหรือไม่ก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง เมื่อกล่าวตามลำดับการเกิดนั้น พุทธบริษัทฝ่ายศฤงคารเกิดก่อนพุทธ

^๑ วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^๒ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๗๖/๑๒๔-๑๒๕.

^๓ สุชีพ ปุญญานุภาพ, ศาสนาเปรียบเทียบ, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๕),

บริษัทฝ่ายบรรพชิต พระพุทธเจ้าไม่ทรงเห็นว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะดีเพียงฝ่ายเดียว ทรงแยกแยะคุณวิเศษกับบรรพชิต หากปฏิบัติผิดก็ทรงตำหนิ หากปฏิบัติชอบก็สามารถหลุดพ้นได้^๔ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทมีเรื่องราวของภิกษุณีผู้ที่ถือได้ว่าเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงยกย่องไว้ในตำแหน่งผู้เลิศเรียกว่า “เอตทัคคะ” ในฝ่ายของภิกษุมีพระสารีบุตรเป็นเอตทัคคะด้านปัญญามาก พระโมคคัลลานะเป็นเอตทัคคะด้านมฤตมามาก พระอุบาลีเป็นเอตทัคคะด้านทรงพระวินัย ฝ่ายภิกษุณีมีพระอุบลวรรณาเถรีเป็นผู้เลิศทางด้านมฤตมามาก พระเขมาเถรีเป็นผู้เลิศทางด้านปัญญามาก พระปุกาจารย์เถรีเป็นผู้เลิศทางด้านทรงพระวินัย ในฝ่ายของคฤหัสถ์ก็มีหลายท่านที่ได้รับการยกย่องจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เช่น ท่านจิตตคหบดีอุบาสก ท่านอุบาสิกาขุชุตตรา เป็นต้น ดังพุทธพจน์ที่ว่า

อุบาสกผู้มีศรัทธา เมื่อปรารภนาโดยชอบพึงปรารภนาอย่างนี้ว่า “ขอให้เราเป็นเช่นกับจิตตคหบดี และหัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวีเถติ” จิตตคหบดีและหัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวีนี้ เป็นบรรพชิตฐาน เป็นมาตรฐานของอุบาสกสาวกของเรา อุบาสิกาผู้มีศรัทธาเมื่อปรารภนาโดยชอบพึงปรารภนาอย่างนี้ว่า “ขอให้เราเป็นเช่นกับอุบาสิกาขุชุตตราและอุบาสิกาเวฬุกันณุกินันทมาตาเถติ” อุบาสิกาขุชุตตราและอุบาสิกาเวฬุกันณุกินันทมาตานี้ เป็นบรรพชิตฐาน เป็นมาตรฐานของอุบาสิกาสาวกของเรา^๕

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การประกาศหลักธรรมคำสอน การชักจูงประชาชนให้มานับถือพระพุทธศาสนา และน้อมนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพื่อให้อยู่อย่างมีความสุขในสังคม หรือเพื่อความหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง และเพื่อเผยแผ่หลักการพระพุทธศาสนาเพื่อชี้แจงให้คนบวชลัทธิอื่น หรือแม้แต่ชาวพุทธเองที่ยังไม่เข้าใจให้ทราบ ให้เข้าใจหลักธรรมของพระพุทธศาสนาอย่างถ่องแท้ จากผลการศึกษาพบว่า อุบาสก อุบาสิกา ในครั้งพุทธกาลมีส่วนร่วมในหน้าที่คือ การปราบปราม การสร้างเหตุปัจจัย (หลักธรรม) ที่เป็นเหตุปัจจัยให้พระสัทธรรมดำรงอยู่ได้นาน การเกื้อกูลภิกษุ การอุปถัมภ์ภิกษุสงฆ์เพื่อเอื้อประโยชน์และอานิสงส์ของพระวินัย

จะเห็นว่าได้ว่า อุบาสก อุบาสิกา ในครั้งพุทธกาลได้มีบทบาทและเป็นกำลังสำคัญ ในการช่วยปกป้องรักษาพระพุทธศาสนา ช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามความสามารถ ตามกำลัง ตามความเหมาะสมแก่ฐานะของตน นอกจากนี้ยังพบว่า อุบาสก อุบาสิกา ได้เป็นกำลังสำคัญในการช่วยกำจัดบรรพชิต ได้เข้าร่วมชำระอธิกรณ์ที่เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ แต่ในปัจจุบัน อุบาสก อุบาสิกา ถูกมองและเข้าใจว่า ควรให้ความช่วยเหลือให้ความสนับสนุนด้านถวายปัจจัย ๔ เท่านั้น ไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวในด้านการเผยแผ่หลักคำสอน ไม่ควรเข้าไปก้าวก่ายเรื่องที่เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ เพราะเป็นเรื่องของสงฆ์ พระสงฆ์เท่านั้นที่จะจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น ความจริงในเรื่องนี้ ทางพระพุทธศาสนาถือว่า เป็นหน้าที่ของอุบาสก อุบาสิกาดำเนินการปกป้องรักษาพระพุทธศาสนา ช่วยชำระสะสางมลทินที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาด้วย^๖

^๔ ดุริยละเอียดใน ม.ม. (ไทย) ๑๓/๔๖๗/๕๘๕.

^๕ อัง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๑๓๓-๑๓๔/๑๑๗.

^๖ รังษี สุนทร, “การวิเคราะห์บทบาทของอนาถบิณฑิกอุบาสกที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๓-๔.

ผู้วิจัยได้ศึกษาบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของอุบาสิกา ตั้งแต่สมัยพุทธกาล พบว่า อุบาสิกามีบทบาทไม่น้อยไปกว่าภิกษุ ภิกษุณี และอุบาสก อุบาสิกาเป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลัง คอยให้ความอุปถัมภ์บำรุง ส่งเสริมพระพุทธศาสนา จากการศึกษาพบว่า อุบาสิกาที่เป็นเอตทัคคะมีบทบาทไม่เฉพาะแต่ละด้านเท่านั้น ยังมีบทบาทในการทำหน้าที่ในการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนาให้มั่นคงอีกด้วย^๗ นอกจากนี้ ยังสามารถที่จะพิจารณาบทบาทของสตรีในมุมมองอื่นๆ ได้อีก เช่น บทบาทการเป็นบุตรที่ต้องมีหน้าที่ในการดูแลบิดามารดา บทบาทในการเป็นภรรยาเมื่อคราวแต่งงาน บทบาทในการเป็นแม่ของลูก บทบาทในการบำรุงสมณชีพรามณ์ตามสมควรในขณะที่มีชีวิตอยู่ หรือมีบทบาทเหล่านี้เป็นบทบาทที่มีคุณค่าและเป็นบทบาทที่สตรีต่างศาสนาไม่อาจจะมีได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเปรียบเทียบถึงสถานภาพ บทบาท และสิทธิสตรีในพุทธกาลกับสถานภาพบทบาทและสิทธิสตรีในสังคมไทยปัจจุบันว่ามีประวัติความเป็นมาอย่างไร มีคุณสมบัติเฉพาะตัวอย่างไรบ้าง มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ อย่างไร มีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แพร่หลายอย่างไร รวมทั้งวิธีการรักษาพระพุทธศาสนาให้เจริญอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของสตรีที่ประสงค์จะบวชในอนาคตสืบไป

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๒.๑ เพื่อศึกษาสถานภาพ บทบาท และสิทธิสตรีในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๒.๒ เพื่อศึกษาสถานภาพ บทบาท และสิทธิสตรีในสังคมไทยปัจจุบัน
- ๒.๓ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบสถานภาพ บทบาท และสิทธิสตรีในพระพุทธศาสนา และสตรีในสังคมไทยปัจจุบัน

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

- ๑.แหล่งข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย จำนวน ๔๕ เล่ม คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และคัมภีร์ปกรณ์วิเสส
- ๒.แหล่งข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
- ๓.ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล
- ๔.เรียบเรียง สรุป และนำเสนอผลการวิจัย

^๗ สุนทรี สุริยะรังสี, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทของคฤหัสถ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีอุบาสิกาผู้ได้รับเอตทัคคะ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๙๓.

๔.สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า หลักธรรมคำสอนเกี่ยวกับผู้หญิงในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท กล่าวถึงผู้หญิงไว้ทั้ง ๒ ด้าน คือ ทั้งด้านที่ดูหมิ่นและด้านที่ยกย่อง ขึ้นอยู่กับบริบทในการสอนนั้นๆ แต่คำสอนที่เกี่ยวกับเพศหญิงอันนำมาซึ่งความรู้สึกลด้อยค่า ทำให้ผู้หญิงไม่เห็นคุณค่าในเพศของตนนั้นคือ คำสอนที่ว่าด้วยการเกิดมาเป็นผู้หญิงหรือเป็นผู้ชาย ซึ่งส่วนใหญ่คำสอนเหล่านี้จะปรากฏในคัมภีร์ อรรถกถาเป็นหลัก และมีการตีความกันต่อมา ทำให้สังคมไทยปัจจุบัน เมื่อจะอธิบายถึงเรื่องเพศหญิง เพศชาย ผู้อธิบายมักจะอ้างอิงข้อความจากอรรถกถาเหล่านี้จนทำให้กลุ่มสตรีนิยมมาวิพากษ์ถึง พระภิกษุสงฆ์ไทยว่าสอนเรื่องเกี่ยวกับผู้หญิงด้วยอคติ โดยเฉพาะในเรื่องที่ว่าเกิดเป็นผู้หญิงเพราะทำ อกุศลกรรมมา

พระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น จัดว่าเป็นศาสนาประเภท อเทวนิยม หมายถึงศาสนาที่ ปฏิเสธเทพเจ้า (พรหม) และยกย่องมนุษย์ว่าเป็นผู้มีศักยภาพเพียงพอในการพัฒนาตนเองโดยไม่พึ่ง อำนาจพิเศษภายนอก ดังนั้น คุณค่าความเป็นมนุษย์จึงถือว่าเป็นแนวคิดที่พระพุทธศาสนาเองยอมรับ และเมื่อกล่าวถึงความแตกต่างระหว่างเพศพระพุทธศาสนาก็มองรับว่าโดยธรรมชาติเพศหญิงและเพศ ชายมีความแตกต่างกันโดยเฉพาะในเรื่องสรีระร่างกาย แต่ก็เห็นว่าไม่ว่าหญิงหรือชายต่างก็มีความเท่า เทียมกันในเรื่องสติปัญญา หรือความสามารถในการพัฒนาตนเองให้มีสติปัญญาเพิ่มมากขึ้นได้ อนึ่ง พุทธศาสนาได้ยอมรับว่าเพศนั้นมีความเท่าเทียมกันและแตกต่างกันในเรื่องกรรมคือการกระทำ หมายถึงความว่า สตรีหรือบุรุษนั้นต่างมีกรรมเป็นของตนเองเหมือนกัน แต่เพราะเหตุแห่งกรรมก็ทำให้ สตรีและบุรุษมีความแตกต่างกันไปด้วย ถึงอย่างนั้นก็ตามในแง่ของการกำหนดบทบาทตามนัยของ ความแตกต่างทางเพศของมนุษย์นั้น พระพุทธศาสนาก็ได้มีการกำหนดบทบาทใน ๒ นัย กล่าวคือ ๑) กำหนดบทบาทตามหน้าที่ทางสังคม และ ๒) กำหนดบทบาทตามสถานะทางศาสนา ถึงกระนั้น พระพุทธศาสนาก็พยายามที่จะปฏิรูปแนวคิดของสังคมเกี่ยวกับการยอมรับหรือปฏิเสธความแตกต่าง ระหว่างเพศขึ้น ทำให้เกิดภาวะการณ์พหุทิศทางเพศขึ้นในช่วงสมัยก่อนและสมัยพุทธกาลขึ้นเมื่อ พระพุทธศาสนาได้อุบัติจึงมีความพยายามที่จะเสนอแนวทางในการขัดเกลาเพื่อให้สังคมยอมรับเรื่อง ความแตกต่างระหว่างเพศมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากการที่พระพุทธเจ้าทรงตั้งองค์ภิกษุสงฆ์ที่ เรียกว่าภิกษุณีขึ้นมา และภิกษุณีเหล่านั้นต่างก็เป็นกำลังสำคัญในการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา

จะเห็นได้ว่า การมีภิกษุณีสงฆ์ขึ้นมาเพื่อตอบโจทยความต้องการในด้านการช่วย แก้ไข ปัญหาของผู้หญิงด้วยกัน คือ การมีภิกษุณีเพื่อแสดงธรรมแก่ผู้หญิงด้วยกัน การเกิดขึ้นของภิกษุณีสงฆ์ ในสมัยพุทธกาลนั้นเกิดจากความต้องการของผู้หญิงที่ได้ฟังธรรมจนเกิดความเลื่อมใส หรือประสงค์ที่ จะปฏิบัติธรรมให้สูงยิ่งขึ้นไป หรืออาจเกิดจากปัญหาส่วนตัวไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพไม่ดี ชราภาพ หรือถูกลูกหลานทอดทิ้ง และที่พบบ่อยก็คือเกิดจากสามีหรือลูกได้ออกบวชไปก่อนแล้วทำให้ผู้หญิง เหล่านี้อยากออกบวชตามบ้าง ด้วยเป็นเพราะสังคมอินเดียในสมัยนั้นผู้คนไม่ยอมรับผู้หญิงหม้ายที่ สามีตายหรือถูกสามีทอดทิ้งไป แม้แต่ในปัจจุบันนี้ในประเทศเนปาลก็ยังมีวัฒนธรรมที่ผู้หญิงที่สามี ตายจะต้องปฏิบัติตัวแตกต่างจากผู้หญิงทั่วไป เช่น การให้แต่งชุดขาวตลอดไป ห้ามใส่เครื่องประดับ เพื่อให้เกียรติสามีที่ตายไปแล้ว การดำรงชีวิตของผู้หญิงเนปาลดังกล่าวมา ย่อมสื่อถึงผู้หญิงอินเดียใน สมัยพุทธกาลได้เป็นอย่างดีว่า ผู้หญิงที่เป็นหม้ายนั้นมีความเป็นอยู่ที่ลำบาก ถ้าไม่กระโดดเข้ากองไฟ

ตายตามสามเณรไปก็ต้องเป็นอยู่อย่างให้เกียรติ ไม่แต่งตัวเพื่อให้ดูสวยงามอันจะเป็นการแสวงหาสามเณรใหม่ ดังนั้น การที่สังคมมีวัฒนธรรมความเชื่ออย่างนี้ย่อมทำให้ผู้หญิงกลุ่มหนึ่งแสวงหาทางออกจากปัญหานี้ ด้วยการออกบวชเป็นภิกษุณี ถ้ามีสถาบันภิกษุณีกีย่อมเป็นการดีแน่ที่จะรองรับปัญหาเหล่านี้ได้ และภิกษุณีหลายรูปก็ได้สอนธรรมแก่ภิกษุณีด้วยกัน แต่ก็ไม่มีหลักฐานใดในสมัยพุทธกาลที่รับรองว่าภิกษุณีควรสอนธรรมแก่ผู้หญิงด้วยกันมากกว่าภิกษุ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์นั้นๆ ในคัมภีร์ปรากฏเรื่องราวทั่วไปที่มีทั้งภิกษุสอนผู้ชายและผู้หญิงหรือภิกษุณีก็สอนทั้งผู้หญิงและผู้ชาย

ปัจจุบันสตรีในสังคมไทยมีความมุ่งหวังมากกว่านั้น คือต้องการมีสิทธิเท่าเทียมกับบุรุษ ในทางศาสนาหลายอย่าง เช่น การเรียกร้องสิทธิในการขึ้นไปสักการะพระเจดีย์สำคัญๆ ทางภาคเหนือ และการเรียกร้องสิทธิทางการบวชเป็นภิกษุณีที่ไม่เคยมีปรากฏในประเทศไทย ในส่วนความต้องการของสตรีในปัจจุบัน คือความต้องการเรียกร้องสิทธิในทางศาสนา คือ การได้บรรพชาอุปสมบทเป็นภิกษุณี ซึ่งคณะสงฆ์อนุญาตไว้เพียงแม่ชี ซึ่งรักษาศิล ๘ หรือ ศิล ๑๐ เท่านั้น เช่น สำนักสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถาน ของแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุต ซึ่งปัจจุบันได้เป็นส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงกระนั้นสตรีก็ด้านกระแสดังกล่าวโดยความเห็นร่วมของพระสงฆ์เถระหลายรูปที่ให้การสนับสนุนให้มีการบวชเป็นภิกษุณี ซึ่งผู้ที่มีปลุกกระแสดังกล่าว คือ ธัมมนันท์ภิกษุณี (รศ.ดร.ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์) และมีสำนักภิกษุณีนี้อยู่ที่จังหวัดนครปฐม

สิทธิที่สตรีได้รับในทางศาสนาจะมีการยอมรับจากชนกลุ่มหนึ่ง แต่เป็นกลุ่มที่น้อยนิด เพราะสังคมไทยนั้นยังคงมองว่าสตรีมีหน้าที่เพียงสนับสนุนและส่งเสริมพระพุทธศาสนา เป็นเพียงผู้ปฏิบัติตามในฐานะอุบาสิกาเท่านั้น ส่วนหน้าที่การเป็นนักบวชไม่ว่าจะเป็นภิกษุณี สามเณรี หรือแม่ชีล้วนเป็นบทบาทที่ขัดต่อสายตาสังคม เพราะความที่สังคมมองว่าสตรีเมื่ออยู่ใกล้ชิดกับบุรุษย่อมมีเหตุไม่เหมาะสมขึ้น

ถึงแม้ในปัจจุบันนี้จะไม่มีการมีภิกษุณีในสายของเถรวาทแบบประเทศไทย แต่แม่ชีและอุบาสิกาเหล่านี้ก็สามารถที่จะทำหน้าที่ในฐานะนักบวชหญิงทั้งปฏิบัติธรรมจนได้รับผลของการปฏิบัติในระดับหนึ่งแล้ว ก็ช่วยกันสั่งสอนเผยแผ่ธรรมที่ตนได้ปฏิบัติมาอย่างเต็มที่จนเป็นยอมรับของพุทธศาสนิกชนทั้งชายและหญิงในสังคมไทย จากบทบาทของแม่ชีและอุบาสิกาเหล่านี้เป็นผู้ปฏิบัติธรรมและแสดงธรรมจนเป็นที่ยอมรับในสังคมไทยนั้น แสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาเถรวาทมิได้ปิดกั้นผู้หญิงมิให้เข้ามายุ่งเกี่ยวกับเรื่องกิจกรรมทางศาสนาเพื่อพัฒนาจิตใจของตน แต่กลับแสดงให้เห็นว่าผู้คนที่สามารถที่จะปฏิบัติธรรมและพัฒนาตัวเองได้อย่างเต็มที่ เพราะถ้าพระพุทธศาสนาเถรวาทโดยสถาบันสงฆ์ไทยปิดกั้นการเรียนรู้ของผู้หญิงเหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็นการไม่อนุญาตให้เข้าถึงการปฏิบัติธรรมในระดับต่างๆ จนถึงขั้นเป็นผู้สอนการปฏิบัติได้ก็ดี การเปิดโอกาสให้เป็นผู้แสดงธรรมและสอนธรรมในระดับต่างๆ ก็ดี ถ้าหากคณะสงฆ์ไทยอ้างว่า หลักธรรมคำสอนในทางศาสนานี้ไม่เหมาะสมสำหรับผู้หญิง หรือผู้หญิงไม่เหมาะที่จะเป็นผู้สอนธรรม พร้อมทั้งไม่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงเรียนปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี ย่อมเป็นที่แน่นอนว่า ผู้หญิงเหล่านี้ก็จะไม่สามารถที่จะพัฒนาตนเองมาได้จนถึงระดับนี้ และคณะสงฆ์ไทยก็สมควรถูกสังคมโดยเฉพาะกลุ่มสตรีนิยมวิพากษ์ได้ว่า เป็นผู้มัวคั่งไม่เปิดใจกว้างต่อผู้หญิงให้เข้ามามีบทบาทในทางศาสนา ถึงแม้ว่าจะมีผู้หญิงที่เป็นแม่ชีและอุบาสิกาที่สามารถเป็นผู้ปฏิบัติธรรมและสอนธรรมได้แล้ว ก็มิได้หมายความว่า จะไม่ควรมีภิกษุณีสงฆ์ขึ้นใน

สังคมไทย เพราะแม่ชีและอุบาสิกเหล่านี้ ได้กระทำหน้าที่ของตนในขณะที่ยังไม่มีทางเลือกให้เป็น ภิษุณี จึงใช้ทางเลือกเท่าที่มีอยู่ การมีภิษุณีจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งให้แก่ผู้หญิงที่สนใจทางด้าน ศาสนาจะได้เข้ามาพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มที่และอย่างมีความมั่นใจ

เอกสารอ้างอิง

ก.ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข.ข้อมูลทุติยภูมิ

สุชีพ ปุณฺณานุภาพ, ศาสนาเปรียบเทียบ, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๕.

สุนทร สุริยะรังสี, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทของคฤหัสถ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : ศึกษา เฉพาะกรณีอุบาสิกที่ได้รับเอตทัคคะ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

รังษี สุนทนต์, “การวิเคราะห์บทบาทของอนาถบิณฑิกอุบาสกที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พุทธวิธีการบำบัดรักษาโรคทางใจ

Buddhist approach to disease Burring with mental treatment

พระมหาภาณุวิชญ์ ปญญาปโชโต (บุญคอย)

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง พุทธวิธีการบำบัดรักษาโรคทางใจ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาพุทธวิธีการบำบัดรักษาโรคที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ใช้บำบัดรักษาโรคทางใจ ๓) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้พุทธวิธีการบำบัดรักษาโรคทางใจที่ปรากฏในสังคมไทย การวิจัยครั้งนี้เป็นงานศึกษาวิจัยภาคเอกสารเป็นหลัก ซึ่งได้ทำการศึกษาข้อมูล ๒ ส่วน ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลขั้นปฐมภูมิ (Primary Source) และศึกษาข้อมูลขั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และตำราวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และนำมาวิเคราะห์สรุปข้อมูลในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า

การใช้สมุนไพรรักษาโรคที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก หมวดเภสัชขันธกะ ซึ่งได้กล่าวถึงสมุนไพรรักษาโรคต่าง ๆ พร้อมทั้งสรรพคุณในการรักษาโรคไว้เป็นอย่างดี การใช้พลานุกาภาพ เป็นวิธีการรักษาโดยอาศัยพุทธานุภาพของพระพุทธเจ้า ในการรักษาผู้ป่วยให้หายจากโรคต่าง ๆ และการใช้ธรรมโอสธ เป็น การบำบัดรักษาโรคโดยใช้หลักธรรมะ หลักการปฏิบัติ เพื่อให้ผู้ป่วยนั้นเกิดความเข้มแข็งจิตใจ เบิกบานใจ และมีกำลังในการต่อสู้กับโรคร้ายต่าง ๆ ได้

หลักพุทธธรรมที่ถูกนำมาใช้ในการบำบัดรักษาโรคทางใจนั้น ส่วนใหญ่เป็นหลักธรรมที่สำคัญในทางพระพุทธศาสนาที่นำไปใช้เพื่อละคลายจากความยึดมั่นถือมั่นและนำไปสู่การบรรลุมรรค ผล นิพพาน โดยเฉพาะหมวดธรรมที่รู้จักกันดี ได้แก่ โพธิปักขิยธรรม ๓๗ สัณญญา ๑๐ ไตรลักษณ์ พระรัตนตรัย อนัตตา และ หลักธรรม เป็นต้น

การประยุกต์ใช้พุทธวิธีการบำบัดรักษาโรคทางใจได้ถูกนำมาใช้โดยพระสงฆ์ไทย เช่น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม) ซึ่งพระเถระทั้งสามรูปที่ยกมานี้ล้วนเป็นแบบอย่างที่ดีในการนำหลักพุทธวิธีการบำบัดรักษาโรคทางใจมาประยุกต์ใช้กับคนป่วยในสังคมไทยปัจจุบัน และยังได้ประยุกต์หลักพุทธวิธีการบำบัดรักษาเข้ากับการแพทย์สมัยใหม่ได้เป็นอย่างดีโดยยึดหลัก ๓ ประการ ดังนี้

๑. ยึดหลักพระธรรมวินัย เป็นวิธีการรักษาตามที่ปรากฏในพระธรรมวินัย ด้วยการให้สมุนไพรรักษาโรคประยุกต์ใช้กับการแพทย์สมัยใหม่ในการรักษา

๒. ยึดหลักเกณฑ์ของธรรมชาติ เป็นวิธีการบำบัดรักษาด้วยวิธีการไม่ฝืนกฎธรรมชาติ เช่น เมื่อรู้ว่าโรคนั้นรักษาไม่หายก็จะไม่ฝืนรักษา แต่จะปล่อยให้เป็นไปตามกฎธรรมชาติโดยมองว่าความตายใคร ๆ ก็หนีไม่พ้นล้วนต้องเจอกันทุกคน

๓. การยึดหลักธรรม หรือธรรมโอสธ เป็นวิธีการรักษาด้วยการนำหลักธรรมะมาใช้ในการบำบัดรักษาเยียวยาผู้ป่วย เช่น โพชฌงค์ ๗ สัจญา ๑๐ หลักความไม่ประมาท หลักของการปฏิบัติ และการให้ผู้ป่วยมีสติ เพื่อให้ผู้ป่วยเกิดกำลังใจต่อสู้กับโรคร้ายต่าง ๆ และเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับผู้ป่วยอีกด้วย

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study Buddhist approach to mental disease treatment appeared in Buddhist scriptures, 2) to study Buddha-Dhamma principles for the mental disease treatment, and 3) to study application of the Buddhist approach to the mental treatment appeared in Thai society. This research applied the documentary research by studying the primary data and the secondary data on the literary works, texts and related researches for analysis of data.

From the analytical study of the Buddhist approach to the disease treatment appeared in the Buddhist scriptures, it was found the Lord Buddha used the Buddhist approach to the disease treatment by the various ways according to the patient's conditions as follow:

1. Using the herbs appeared in Medicine section of Vinayapitaka mentioned the various herbs and their properties in the disease treatment.
2. Using the power was the approach to the treatment by the Power of the Buddha in treating the patients from the various diseases.
3. Using the Dhamma medicines was the disease treatment with the Dhamma and practice principles to make the patients happy, delighted and have the power to fight with the diseases.

the results found that the Buddha-Dhamma principles for the mental disease treatment was almost the important Dhamma principles in Buddhism to relieve from the adherence and lead to the achievement of Magga, Phala and Nibbana, especially Dhamma section: the thirty-eight Bodhipakkhiya-dhammas, the ten Sannas, Tilakkhana, Phratanattaya, Anatta and the Dhamma principles etc.

the results found that the application of the Buddhist approach to the mental disease treatment was applied by Thai Sangha such as Luang Phor Buddhathat Pikku, Phra Bahmagunabhorn (P. A.Payutto) and Phra Thamsinghaburachan (Charan

Thitthammo). These monks were the good prototype of applying the Buddhist approach to the mental disease treatment with the patients in the Thai society and applied Buddhist approach to the disease treatment with the modern medicine well by holding three principles:

1. Holding the Dhammavinaya principles was the approach to the treatment appeared in Dhammavinaya with the application of the ancient herbs and the modern medicine for the treatment.

2. Holding the rules of nature was the approach to the treatment with the natural rules. If the diseases cannot treat, don't try to treat. It was the natural rule that everybody cannot escape from the death.

3. Holding the Dhamma principles or the Dhamma medicine was the approach to the treatment with the Dhamma principles such as the seven Bojjhanagas, the ten Sannas, the principle of carefulness, the principle of practice and making the patients regain the consciousness to fight with the diseases and also prepare for the patients.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเจ็บป่วย ในทางพระพุทธศาสนามองว่าเป็นปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ เช่นเดียวกับปัญหาในเรื่องความเกิด ความแก่ และความตาย เพราะความเจ็บป่วยก็เป็นกระบวนการทางธรรมชาติอย่างหนึ่งของทุกชีวิต ที่ต้องดำเนินไปตามกฎของธรรมชาติ ใครๆ ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ แม้แต่พระพุทธเจ้าผู้สิ้นกิเลสแล้ว พระองค์ก็ทรงเจ็บป่วยทางกายและดับขันธปรินิพพานเช่นกัน ดังพุทธภาษิตที่ตรัสถึงหลักสี่จรรมนีว่า “เรามีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้ เรามีความเจ็บเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไปได้ เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้”^๘ หลักสี่จรรมนี่ที่ทรงตรัสแสดงนี้ ไม่ได้หมายความว่า จะต้องเรียงลำดับแน่นอนเช่นนั้นเสมอไป สิ่งใดจะเกิดก่อนหรือหลังไม่มีใครรู้ล่วงหน้าได้ ความเจ็บป่วย ก็เช่นเดียวกันไม่มีใครรู้ล่วงหน้าได้ เลยว่าจะป่วยเมื่อใดและป่วยด้วยโรคอะไร

บุคคลใดเมื่อมีความเจ็บป่วยเกิดขึ้นแล้ว ย่อมต้องแสวงหาวิธีการรักษาตามกระบวนการบำบัดที่แตกต่างกันไปในแต่ละสังคมนั้นๆ จะพึงมี เพื่อให้พ้นไปจากความทุกข์ทั้งปวง ที่เกิดขึ้นจากความเจ็บป่วยนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อให้ชีวิตรอดจากความตาย ถึงกระนั้นการบำบัดรักษาโรคนั้น

^๘ อภ. ปญจก. (บาลี) ๒๒/๕๗/๘๑, (ไทย) ๒๒/๔๗/๘๙-๑๐๐.

บางครั้งก็หาย บางครั้งก็ไม่หาย สุดท้ายแต่สาเหตุของโรคนั้นๆ และวิธีการรักษา โรคที่รักษาไม่หายทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า โรคกรรม แม้จะรักษาอย่างไร ใช้ความพยายามมากเพียงใดก็ไม่หายขาด จนกว่าจะสิ้นกระแสของกรรมนั้น

จากสภาพปัญหาของความเจ็บป่วย ที่บุคคลไม่อาจหลีกเลี่ยงได้และไม่อาจรู้ได้ว่า ความเจ็บป่วยจะเกิดขึ้นเมื่อใด เจ็บป่วยด้วยโรคอะไร อีกทั้งการรักษาโรคทางการแพทย์แนวต่างๆ ในบางครั้งก็ไม่สามารถรักษาให้หายได้ทุกโรค นับว่าเป็นปัญหาที่สร้างความทุกข์กายทุกข์ใจให้กับมนุษย์ทุกยุคทุกสมัย จนถึงยุคการแพทย์สมัยใหม่ที่ยืนยันว่ามีความเจริญก้าวหน้า และทันสมัยที่สุดแล้วก็ตาม ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ก็ยังไม่มีใครสามารถหาวิธีการเอาชนะได้ และพระพุทธศาสนามีวิธีที่จะจัดการและเอาชนะปัญหาดังกล่าวได้อย่างไร และด้วยวิธีการหลายอย่างเช่นไร

พุทธวิธีการบำบัดรักษาโรคเป็นสิ่งที่จำเป็นที่ทุกคนจะต้องทำการศึกษาและเรียนรู้ เพื่อที่จะดูแลสุขภาพของตนเองและดูแลผู้อื่น โรคคือสิ่งที่ทำให้เราเกิดความทุกข์ทางกายและทุกข์ทางใจ โรคภัยสามารถเกิดได้กับทุกๆ คน ไม่ว่าจะเป็นเด็กเล็ก คนหนุ่มสาว หรือคนแก่ ดังนั้นการเรียนรู้ในพุทธวิธีการบำบัดรักษาโรคจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น เมื่อครั้งพุทธกาลที่ผ่านมา พระพุทธเจ้าผู้เป็นยอดแห่งมนุษย์ พระองค์ผู้ทรงค้นพบวิธีการแห่งความหลุดพ้น คือการพ้นจากทุกข์ทั้งมวล ได้ทรงสั่งสอนวิธีการออกจากทุกข์ทั้งหลายเหล่านั้น ทุกข์เกิดได้ทั้ง ๒ ทาง คือทุกข์ทางกาย และทุกข์ทางใจ พระองค์ได้แนะนำให้พุทธศาสนิกชนปฏิบัติอย่างไรเพื่อออกจากทุกข์นั้น โรคก็เป็นทุกข์อีกอย่างหนึ่ง พระพุทธ ได้ทรงแนะนำ วิธีการบำบัดและรักษาโรคไว้ว่าอย่างไร ในอดีตไม่มีเครื่องมือวัสดุอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่ทันสมัย แต่ก็สามารถรักษาโรคให้หายได้

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิธีการของพระพุทธเจ้าในการแก้ปัญหาความเจ็บป่วยทางใจ ที่มีผลมาจากความป่วยทางกาย และแนวทางการนำพุทธวิธีมาประยุกต์ใช้บำบัดรักษาโรคทางใจ โดยมีจุดประสงค์ที่จะศึกษาถึงหลักพุทธธรรมและพุทธวิธีของพระพุทธเจ้าในกรณีต่างๆ ที่ทรงนำมาใช้ในการบำบัดรักษาโรคทางใจ นับตั้งแต่หลักธรรมทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับโรคทางใจ พุทธวิธีดูแลรักษาและเสริมสร้างสุขภาพจิตใจ ตลอดจนการประยุกต์พุทธวิธีการบำบัดรักษาโรคทางใจที่นำมาใช้ในสังคมไทยต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๒.๑ เพื่อศึกษาพุทธวิธีการบำบัดรักษาโรคที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
- ๒.๒ เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ใช้บำบัดรักษาโรคทางใจ
- ๒.๓ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้พุทธวิธีการบำบัดรักษาโรคทางใจที่ปรากฏในสังคมไทย

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

- ๓.๑ ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกและอรรถกถา
- ๓.๒ ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับพุทธวิธีการบำบัดรักษาโรคทางใจที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาและในสังคมไทย
- ๓.๓ วิเคราะห์หลักธรรมสำหรับบำบัดรักษาโรคทางใจจากพระไตรปิฎก
- ๓.๔ นำข้อมูลมารวบรวม เรียบเรียง วิเคราะห์
- ๓.๕ สรุปผลการศึกษา เรียบเรียงและนำเสนอวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

๔. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาพุทธวิธีในการบำบัดรักษาโรคที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาตามแบบทั่วไป พบว่า พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตการบำบัดรักษาโรคไว้ ดังนี้

๑. พระพุทธเจ้าแม้จะทรงมีพุทธานุญาตให้มีรูปแบบการรักษาโรคต่างๆ ไว้ให้หลายรูปแบบวิธีก็ตาม แต่ก็พบว่าพระพุทธเจ้าทรงมีการจำกัดขอบเขตด้านการรักษาโรคของหมู่ภิกษุสงฆ์ไว้ด้วย เช่น ทรงห้ามการผ่าตัดดริตสีดวงทวาร ห้ามฉินยาที่เจือด้วยน้ำเมาเจือเกินขนาด ห้ามการใช้อุปกรณ์ปฐยาและอุปกรณ์เกียยาที่ประดับตกแต่งสวยงาม เป็นต้น การที่พระพุทธเจ้าทรงมีบัญญัติต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นนี้ ผู้วิจัยเข้าใจว่าน่าจะเป็นเพราะทรงคำนึงถึงความเหมาะสมกับสมณเพศเป็นสำคัญ ซึ่งมีอย่างน้อย ๒ ประการ คือ การที่ต้องดำรงตนเป็นแบบอย่างของการใช้ชีวิตที่เรียบง่ายให้กับศฤงคารได้นำไปถือปฏิบัติตาม และการถือสันโดษในปัจจัย ๔ ได้แก่ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และยารักษาโรค เป็นต้น

๒. การที่ทรงห้ามมิให้ภิกษุผ่าตัดดริตสีดวงทวารนั้น ผู้วิจัยเข้าใจว่าน่าจะเป็นเพราะทรงพิจารณาเห็นแล้วว่าเป็นการไม่สมควรที่ต้องไปรบกวนศฤงคารให้เกินความจำเป็น เพราะเหตุว่าโรคริดสีดวงนั้นสามารถป้องกันได้ หากภิกษุได้ปฏิบัติตามคำแนะนำของพระองค์ที่ให้ไว้ต่างๆ เช่น การขับถ่าย ห้ามภิกษุแบ่งแรง โดยจะต้องรู้จักฝึกการขับถ่ายให้เป็นประจำทุกวัน การฉันอาหาร ภิกษุจะต้องรู้จักเลือกและพิจารณาอาหารที่ย่อยและขับถ่ายได้ง่าย เป็นต้น หากปฏิบัติตามได้ดังกล่าวนี้อีกก็จะป้องกันการเกิดโรคริดสีดวงทวารได้ เป็นต้น

๓. การใช้ยาสมุนไพร ตามที่พระพุทธเจ้าทรงมีพุทธานุญาตให้นั้น สังเกตเห็นได้ประการหนึ่งว่า ล้วนแต่เป็นยาตามแบบพื้นบ้านที่คนในสังคมยุคนั้นจะพึงมี และใช้กันอยู่แล้ว ซึ่งทำให้

พระภิกษุสงฆ์สามารถหาใช้ได้ง่ายและสะดวก วิธีนี้จึงนับว่าเป็นทางเลือกที่ทรงนำมาใช้ได้อย่างสอดคล้องกับเพศสมณผู้ดำรงอยู่ด้วยความสันโดษเป็นอย่างยิ่ง

๔. การใช้เภสัชสมุนไพร ตามที่ระบุไว้ในพระวินัยปิฎก หมวดเภสัชขันธกะนั้นพบว่ามี การจัดและเรียบเรียงหมวดหมู่ของใช้สมุนไพรต่างๆ ไว้ค่อนข้างดี แต่ส่วนใหญ่จะพบว่าไม่ได้มีการระบุถึงเครื่องประกอบยา กรรมวิธีในการปรุง รวมถึงถึงวิธีการใช้อย่างชัดเจนมากนัก ในบางแห่งจะระบุแต่เพียงสรรพคุณที่ใช้รักษาโรคไว้เท่านั้น ซึ่งผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตไว้ประการหนึ่งคือ พระพุทธเจ้าแม้จะทรงมีความรู้เรื่องการใช้ยาสมุนไพรเป็นอย่างดียิ่งก็ตาม แต่พระองค์ก็ไม่ได้เป็นผู้แนะนำหรือบอกตัวยาที่ใช้รักษาโรคไว้ทั้งหมด ดังจะพบว่าในบางครั้งเมื่อภิกษุอาพาธและเข้าไปกราบทูลว่าเคยฉนยาชนิดนั้นแล้วหาย เมื่อทรงวินิจฉัยแล้วว่าเหมาะสม พระองค์ก็จะตรัสอนุญาตให้นำไปใช้ได้ จึงไม่ได้ระบุกรรมวิธีต่างๆ ไว้อย่างชัดเจนมากนัก หรืออีกนัยหนึ่งอาจเป็นเพราะพระอรธกถาจารย์ในยุคหนึ่งหรือยุคต่อๆ มาไม่ได้นำรายละเอียดต่างๆ มาลงไว้ในพระคัมภีร์ทั้งหมดก็เป็นไปได้ อย่างไรก็ตามในอรธกถา ยังได้มีการอธิบายรายละเอียดต่างๆ ในการใช้ยาสำหรับภิกษุสงฆ์ไว้ให้ละเอียดเพื่อเพิ่มความชัดเจนยิ่งขึ้นในหลายๆ กรณีอีกด้วย เช่นเรื่องภิกษุใช้กินเนื้อสดและดื่มเลือดสด เป็นต้น

๕. การรักษาโรคด้วยพลาณภาพ นับว่าเป็นวิธีการรักษาโรคอีกแบบหนึ่งที่ได้อาศัยพทุธานภาพของพระพุทธเจ้าที่มีอยู่อย่างมหาศาลและแผ่ขยายมาให้กับผู้ป่วยให้หายจากโรคได้ และพบว่าเป็นวิธีการรักษาโรคที่พระพุทธเจ้าทรงนำมาใช้และปรากฏว่ามีการระบุไว้ในพระคัมภีร์พระไตรปิฎกเพียงแห่งเดียวเท่านั้น การใช้พลาณภาพรักษาโรคให้หายได้นั้นผู้วิจัยเชื่อว่าสามารถทำให้โรคหายได้จริง โดยมีเหตุผลในการสนับสนุน ๒ ประการ คือ ประการที่หนึ่ง พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ที่บำเพ็ญบารมีต่างๆ มาแล้วอย่างครบถ้วนบริบูรณ์ ดังนั้นพระองค์ย่อมจะต้องทรงมีพลาณภาพมากและสามารถแผ่พลาณภาพนั้นออกไปสู่ผู้ป่วยได้ ประการที่สอง อุบาสิกาหรือผู้ป่วยนั้นเป็นบุคคลผู้เลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัยอย่างมั่นคง ดังจะเห็นว่านางได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นเลิศในการบำรุงภิกษุอาพาธ ดังนั้นพลังแห่งพทุธานภาพและศรัทธาอันตั้งมั่นที่ผนวกเข้ามาด้วยกันนี้ ย่อมจะสามารถรักษาโรคให้หายได้จริง

๖. หลักในการบำบัดรักษาโรคตามพุทุธวิธีที่กล่าวไว้ข้างต้นนี้ จะพบเห็นได้ประการหนึ่งว่า พระพุทธเจ้าทรงมุ่งเน้นหรือให้ความสำคัญในองค์ประกอบที่ใช้ในการรักษาโรคไว้อย่างน้อยๆ มีอยู่ ๔ ประการ คือ ยา แพทย์ ผู้ป่วย และสิ่งแวดล้อมของผู้ป่วย โดยองค์ประกอบทั้ง ๔ ประการนี้จะต้องมีการดำเนินไปพร้อมๆ กันด้วยความสอดคล้องประสานและเชื่อมโยงซึ่งกันและกันอย่างดีด้วย จึงจะสามารถทำการรักษาโรคให้หายได้เร็วขึ้น

จากการศึกษาหลักพุทธธรรมที่ใช้บำบัดรักษาโรคทางใจ ผู้วิจัยได้ค้นพบหลักพุทธธรรมที่ประยุกต์ใช้ในการบำบัดรักษาโรคทางใจ ดังต่อไปนี้

๑. หลักธรรมที่นำมาใช้ในการบำบัดรักษาโรคนั้น ส่วนใหญ่พบว่าล้วนแต่เป็นหลักธรรมสำคัญที่ทางพระพุทธศาสนานำไปใช้เพื่อความสะดวกจากความยึดมั่นถือมั่นและนำไปสู่การบรรลุมรรค ผล นิพพาน ทั้งสิ้น ดังพุทธพจน์ที่ตรัสว่า “ธรรมที่เราแสดงล้วนมีความมุ่งหมายเพื่อคลายความกำหนัด” โดยเฉพาะอย่างยิ่งหมวดธรรมที่รู้จักกันดี ได้แก่ธรรมโอสธหมวดใหญ่ๆ ที่มีชื่อว่า โพธิปักขิยธรรม ๓๗ สัญญา๑๐ ไตรลักษณ์ พระรัตนตรัย อนัตตา และ หลักธรรม เป็นต้น

๒. ธรรมโอสธที่พระพุทธเจ้าทรงนำไปใช้ในการบำบัดรักษาโรคนั้น จะสังเกตเห็นได้ว่าทรงนำไปใช้เฉพาะในกรณีที่เจ็บป่วยหนักเท่านั้น ส่วนกรณีที่มีการเจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ จะทรงให้การรักษาด้วยวิธีตามแบบต่างๆ ไป

๓. บุคคลที่ใช้ธรรมโอสธในการบำบัดรักษาโรคพบว่า ปรากฏอยู่เฉพาะในหมู่ผู้เป็นอริยบุคคล ๔ ประเภท (พระอรหันต์ พระอนาคามี พระสกทาคามี พระโสดาบัน) ทั้งสิ้น โดยสังเกตเห็นได้ว่าต้องเป็นผู้ป่วยประเภทที่ร่างกายมีสภาพไม่เกินวิสัย หรือเกินเหตุปัจจัยที่พอจะรักษาได้ด้วย (ไม่ใช่ผู้ป่วยมรณวิถี)

๔. ธรรมโอสธที่พระพุทธเจ้าทรงนำไปให้กับผู้ป่วยหนักใกล้ตายที่ไม่อาจให้การเยียวยารักษาใดๆ ได้อีกแล้วนั้น (ผู้ป่วยมรณวิถี) พบว่าการใช้ธรรมโอสธจะสามารถนำไปใช้รักษาเยียวยาทางด้านจิตใจแทน ดังจะพบว่าในยามที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปเยี่ยมภิกษุไข้ที่ป่วยหนักใกล้ตาย เมื่อพระองค์ทรงพิจารณาเห็นแล้วว่าไม่อาจให้การรักษาเยียวยาทางกายให้กลับฟื้นคืนมาได้แล้ว พระองค์จะหันมาให้การรักษาเยียวยาทางด้านจิตใจแทน เพราะทรงถือหลักการว่า “ใจสำคัญที่สุด” ใจสามารถพัฒนาไปสู่การบรรลุพระนิพพานได้ แม้ว่าร่างกายจะไม่เอื้ออำนวยก็ตาม ดังนั้นธรรมโอสธที่พระพุทธเจ้าทรงนำมาใช้ในผู้ป่วยมรณวิถีมากที่สุดได้แก่หลักธรรมในเรื่องของ ขันธ์ ๕ อายุระตนะ ๑๒ วิญญาณ ๖ เวทนา ๖ เป็นต้น มาให้ได้พิจารณาเพื่อให้เห็นแจ้งในความเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ทั้งนี้ทรงมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคคลนั้นได้เข้าใจถึงแก่นแท้แห่งชีวิตว่าเป็นอย่างไร จะได้เกิดความเข้าใจในกระบวนการของชีวิต และสามารถวางจิตใจในขณะได้รับความเจ็บป่วยและความตายที่ใกล้ถึงวาระสุดท้ายได้อย่างถูกต้อง โดยไม่ต้องเป็นทุกข์ทรมานทรมานกระเสือกกระสนดิ้นรนหนีความทุกข์จากความเจ็บป่วย โดยเฉพาะในความตายที่กำลังจะคืบคานมาในอีกไม่ช้าได้อย่างดี จนสามารถเผชิญหน้าต่อความตายได้อย่างดีที่สุดในขณะที่ยังสามารถบรรลุธรรมได้ทันพร้อมกับการสิ้นชีวิต ซึ่งทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าเป็นชีวิต “สมสัส” นับว่าเป็นประโยชน์ที่สูงสุดของชีวิตในวาระสุดท้าย

ธรรมโอสธจะช่วยทำให้ผู้ป่วยที่ได้ฟังธรรมนั้น มีจิตใจน้อมระลึกนึกถึงพระรัตนตรัย บุญกุศล ตลอดจนคุณงามความดีต่างๆ ที่ได้เคยกระทำไว้ก่อน มาเป็นหลักยึดจิตใจอันจะส่งผลให้ภาวะจิตใจมีความเบิกบานผ่องใส และมีสติไม่หลงตาย เพื่อขณะที่อาสนนกรรม คือ กรรมขณะตายที่เป็นกรรมฝ่ายดี จะสามารถนำพาไปสู่สุคติได้ ดังพุทธภาษิตที่ตรัสแสดงว่า “ เมื่อจิตไม่เศร้าหมอง สุคติเป็นอันหวังได้ ” และพุทธภาษิตที่ตรัสแสดงไว้ตรงกันข้ามว่า “ เมื่อจิตเศร้าหมอง ทุกคติเป็นอันหวังได้ ”

กรณีที่ใช้กับผู้อยู่ใกล้ธรรมะและป่วยหนักใกล้ตายพบว่า ในระหว่างการฟังธรรมได้น้อมจิตพิจารณาตามธรรมนั้นไปด้วย ครั้นได้ฟังธรรมจบลงแล้ว และยังไม่สามารถบรรลุธรรมได้ทัน แต่สามารถทำจิตใจให้สงบลงได้และจิตสามารถละคลายความยึดมั่นถือมั่นลงได้เพียงบางอย่าง ดังนั้นผลที่ได้จากการใช้ธรรมโอสธนั้นก็จะทำให้ได้ผลรองลงมา คือ จะช่วยทำให้จิตใจผู้ป่วยได้ระลึกถึงพระรัตนตรัย บุญกุศล ตลอดจนคุณงามความดีที่ได้ทำไว้ดีแล้วหลังจากตายแล้วก็จะได้ไปเกิดในสวรรค์หรือพรหมโลก ดังเช่นกรณีของ อนาถปิณฑิกเศรษฐี และธัญชาณิพราหมณ์ เป็นต้น สำหรับกรณีนี้แม้จะไม่ใช่ว่าเป้าหมายสูงสุดนางพระพุทธานุสาสน์ก็ตาม แต่ก็ยังนับว่าเป็นวิธีที่ดีในระดับต้นๆ ได้ระดับหนึ่ง สำหรับบุคคลทั่วไป ไปที่ยังไม่อาจหลุดพ้นได้ทั้งหมด

สำหรับกรณีที่ใช้กับผู้ป่วยหนักที่เป็นปุถุชนที่ไม่เคยศึกษาธรรมและไม่เคยผ่านการฝึกอบรมตนในเรื่องศีล สมาธิและปัญญาตามแนวทางพระพุทธศาสนามาก่อนเลย การนำธรรมโอสธมาสวดสาธยายให้ผู้ป่วยกรณีนี้จะได้ผลจริงหรือไม่นั้น ข้อนี้ท่านพุทธทาสภิกขุได้กล่าววิเคราะห์เกี่ยวกับการใช้ธรรมะในลักษณะนี้ไว้ว่า น่าจะไม่เกิดผลใดๆ ที่จะรักษาโรคได้จริง นอกจากจะเป็นได้แค่เพียงพิธีรีตรอง เป็นของคลังของศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อถือที่สืบทอดกันมาเท่านั้นเอง อย่างมากก็จะเป็นเพียงช่วยให้คนป่วยนั้นสบายใจขึ้นมาได้บ้างเล็กน้อย แต่ว่าจะไม่อาจรักษาโรคให้หายขาดได้ และตามหลักฐานในพระไตรปิฎกเท่าที่ศึกษามากก็ไม่พบว่าการกล่าวถึงกรณีนี้ไว้เช่นกัน

ส่วนการประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธีในการบำบัดรักษาโรคทางใจที่ปรากฏในสังคมไทย ผู้วิจัยได้ศึกษาจากกรณีตัวอย่างของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ท่านพุทธทาสภิกขุ และพระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม) ซึ่งท่านเหล่านี้ ได้ประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธีในการบำบัดรักษาโรคทางใจ ดังนี้

ประเด็นการประยุกต์พุทธวิธีรักษาโรคของพระสงฆ์ไทย

๑. ท่านได้ยึดถือตามหลัก “พระธรรมวินัย” ที่เกี่ยวกับการรักษาพยาบาลตามที่มีการบัญญัติไว้ในพระธรรมวินัยมาใช้เป็นแนวทางการรักษาและพยาบาล ดังจะพบว่าในบางโอกาส ท่านได้ทำการรักษาโรคตามแบบพุทธกาลด้วยการใช้ยาสมุนไพร บางโอกาสท่านทำการรักษาโรคตามแบบแพทย์สมัยใหม่โดยท่านได้ยึดหลักตามความเหมาะสมไว้ด้วย เช่น การไม่ยอมให้มีการใช้เครื่องช่วยหายใจในการรักษาพยาบาลท่าน เป็นต้น

๒. ท่านได้ยึดถือเอาหลักเกณฑ์ของ “กฎธรรมชาติ” มาใช้ ดังจะเห็นว่าเมื่อถึงคราวที่ท่านได้รู้ชัดด้วยตนเองว่าไม่สามารถรักษาโรคให้หายได้แล้ว ท่านก็จะไม่ฝืนกฎธรรมชาติ (ความตาย) ด้วยการไม่หอบสังขารหนีความตาย ซึ่งกรณีนี้ก็จะเห็นได้จากการที่ท่านได้ปฏิเสธการไปรักษาตัวที่โรงพยาบาล เป็นต้น

๓. การถือเอาหลักธรรมสำคัญ มาใช้ ได้แก่ หลักธรรมที่ว่าด้วย โพชฌงค์ ๗ และสัญญา ๑๐ มาเป็นโอสถรักษาโรค ความไม่ประมาท มาใช้ในการเตรียมความพร้อมต่างๆ สำหรับต้อนรับกับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นไวล่วงหน้า การมีสติ มาใช้ในยามปัจฉิมอาพาธ ดังจะเห็นได้ก่อนการมีสติครั้งสุดท้ายท่านได้สวดบทพระนิพพานสูตรขึ้นเพื่อให้จิตท่านมีอารมณ์อยู่กับพระนิพพานและมีสติไม่หลงตายได้ และหลักธรรมที่ท่านได้ใช้ในยามเจ็บป่วยทุกครั้งคือธรรมพุทธานุสสติที่ว่า “ขณ โว มา อุปจจา” มาใช้เป็นโอกาสในการศึกษาธรรมในเรื่องความเจ็บ ความตาย และความทุกข์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังที่ท่านได้กล่าวไว้ในตอนต้นแล้วว่า ไม่สบายทุกทีก็ฉลาดทุกทีเหมือนกัน

ประเด็นการประยุกต์พุทธวิธีบำบัดโรคทางใจในสังคมไทย

การนำหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนามาช่วยบำบัดโรคทางใจ เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้ผู้ป่วยมีอาการดีขึ้น ผู้ป่วยส่วนใหญ่มีส่วนของอาการป่วย ที่เกิดจากสาเหตุมาจากโรคทางใจ หลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาได้มุ่งสอนให้คนรู้จักวิธีการดับทุกข์ โดยเฉพาะความทุกข์ที่เกิดทางใจ อันทำให้มนุษย์เกิดมีโรคภัยไข้เจ็บตามมามากมาย

วิธีการประยุกต์รักษาโรคทางใจตามหลักพระพุทธศาสนามี ๓ ประการคือ (๑) การใช้โยนิโสมนสิการ คือการพิจารณาหาเหตุผล คุณค่าประโยชน์และโทษ ในเรื่องนั้นๆ พร้อมกับการรู้จักแก้ไข ปัญหา และการรู้จักดำเนินชีวิตให้ถูกต้อง วิธีนี้เหมาะสำหรับผู้ป่วยมีอาการไม่รุนแรง ซึ่งสามารถช่วยเหลือตนเองได้ (๒) การใช้สมาธิบำบัด เช่น อานาปานสติ พุทธานุสสติ การเจริญเมตตา เมื่อสงบระงับนิเวศกิเลส จนทำให้เกิด ปิติสุข และความผ่อนคลาย (๓) การคบหา กัลยาณมิตร เช่น พ่อ แม่ ครู พระสงฆ์ จิตแพทย์ คนดี หรือคนใดคนหนึ่ง ที่สามารถให้คำแนะนำและคำปรึกษาได้ การประยุกต์หลักธรรมนี้สรุปกรณีใช้กับผู้ป่วยที่อยู่ใกล้ธรรมะและอยู่ห่างไกลธรรมะ ดังนี้

ก. การประยุกต์ใช้กับผู้ป่วยที่อยู่ใกล้ธรรมะ

การนำพระธรรมโอสธมาประยุกต์ใช้กับผู้ป่วยที่อยู่ใกล้ธรรมะ ดังที่ได้ยกมากล่าวไว้ข้างต้นนี้ สามารถสรุปได้ดังนี้

๑. หลักธรรมที่นำมาใช้ในการบำบัดรักษาโรคนั้น ส่วนใหญ่พบว่าล้วนแต่เป็นหลักธรรมสำคัญที่ทางพระพุทธศาสนาไปใช้เพื่อความละคลายจากความยึดมั่นถือมั่นและนำไปสู่การบรรลุ มรรค ผล นิพพาน ทั้งสิ้น ดังพุทธพจน์ที่ตรัสว่า ธรรมที่เราแสดงล้วนมีความมุ่งหมายเพื่อคลายความกำหนัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งหมวดธรรมที่รู้จักกันดี ได้แก่ธรรมโอสธหมวดใหญ่ๆ ที่มีชื่อว่า โพธิปักขิยธรรม ๓๗ สัญญา ๑๐ ไตรลักษณ์ ปฏิจจสมุปบาท อนัตตา และ โพชฌงค์ ๗ เป็นต้น

๒. ธรรมโอสธที่พระพุทธเจ้าทรงนำไปใช้ในการบำบัดรักษาโรคนั้น จะสังเกตเห็นได้ว่าทรงนำไปใช้เฉพาะในกรณีที่เจ็บป่วยหนักเท่านั้น ส่วนกรณีที่มีการเจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ จะทรงให้การรักษาด้วยวิธีตามแบบทั่วๆ ไป

๓. บุคคลที่ใช้ธรรมโอสธในการบำบัดรักษาโรคพบว่า ปรากฏอยู่เฉพาะในหมู่ผู้เป็น อริยบุคคล ๔ ประเภท (พระอรหันต์ พระอนาคามี พระสกทาคามี พระโสดาบัน) ทั้งสิ้น โดยสังเกตเห็นได้ว่าต้องเป็นผู้ป่วยประเภทที่ร่างกายมีสภาพไม่เกินวิสัย หรือเกินเหตุปัจจัยที่พอจะ รักษาได้ด้วย (ไม่ใช่ผู้ป่วยมรณวิถี)

๔. ธรรมโอสธที่พระพุทธเจ้าทรงนำไปให้กับผู้ป่วยหนักใกล้ตายที่ไม่อาจให้การเยียวยา รักษาใดๆ ได้อีกแล้วนั้น (ผู้ป่วยมรณวิถี) พบว่าการใช้ธรรมโอสธจะสามารถนำไปใช้รักษาเยียวยา ทางด้านจิตใจแทน ดังจะพบว่าในยามที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปเยี่ยมภิกษุไข้ที่ป่วยหนักใกล้ตาย เมื่อ พระองค์ทรงพิจารณาเห็นแล้วว่าไม่อาจให้การรักษาเยียวยาทางกายให้กลับฟื้นคืนมาได้แล้ว พระองค์ จะหันมาให้การรักษาเยียวยาทางด้านจิตใจแทน เพราะทรงถือหลักการว่า ใจสำคัญที่สุด ใจสามารถ พัฒนาไปสู่การบรรลุพระนิพพานได้ แม้ว่าร่างกายจะไม่เอื้ออำนวยก็ตาม

ข. การประยุกต์ใช้กับผู้ป่วยที่อยู่ห่างไกลธรรมะ

สำหรับกรณีที่ใช้กับผู้ป่วยหนักที่เป็นปุถุชน ที่ไม่เคยศึกษาธรรมและไม่เคยผ่านการ ฝึกอบรมตนในเรื่องศีล สมาธิและปัญญาตามแนวทางพระพุทธศาสนามาก่อนเลย การนำธรรมโอสธ มาสวดสาธยายให้ผู้ป่วยกรณีนี้จะได้ผลจริงหรือไม่นั้น ข้อนี้ท่านพุทธทาสภิกขุได้กล่าววิเคราะห์ เกี่ยวกับการใช้ธรรมะในลักษณะนี้ไว้ว่า น่าจะไม่เกิดผลใดๆ ที่จะรักษาโรคได้จริง นอกจากจะเป็นได้ แค่เพียงพิธีรีตรอง เป็นของคลังของศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อถือที่ทำสืบต่อกันมาเท่านั้นเอง อย่างมากก็ จะเป็นเพียงช่วยให้คนป่วยนั้นสบายใจขึ้นมาได้บ้างเล็กน้อย แต่จะไม่อาจรักษาโรคให้หายขาดได้ และตามหลักฐานในพระไตรปิฎกเท่าที่ศึกษามากก็ไม่พบว่าการกล่าวถึงกรณีนี้ไว้อย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตาม การใช้ธรรมโอสธในผู้ป่วยมรณวิถี ที่หันมาพึ่งธรรมโอสธเป็นทางเลือก สุดท้าย ด้วยหวังว่าจะรักษาโรคให้หายได้นั้น แม้จะเป็นความหวังที่ลืบลืมก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าอย่างน้อยก็เป็นทางเลือกสุดท้ายที่ดีที่สุดกว่าวิธีการใดๆ เพราะหากถือตามหลักอีกวิธีหนึ่งที่ท่านพุทธทาส ภิกขุแนะนำไว้เป็นแบบลัดสั้นที่เรียกว่า “ ตกกระไดพลอยโจน ” คือ เมื่อร่างกายไม่อาจอยู่ต่อไปได้ จิตหรือเจ้าของบ้านก็ควรพลอยกระโจนตามไปดีกว่าด้วยการใช้ปัญญาที่เด็ดขาดครั้งสุดท้ายว่า จะปิด ฉากชีวิตด้วยการปลงใจ ปล่อยว้าง และหยุดความอยากทุกชนิดให้ได้ก่อนตาย ก็เชื่อว่าเป็นผู้ดับไม่ เหลือ และสามารถบรรลุธรรมพร้อมกับการสิ้นชีวิตได้ ดังที่เรียกว่า “ ชีวิตสมสัส ” ซึ่งวิธีนี้นับว่าเป็น นาที่ทองช่วงสุดท้ายของชีวิต และถือว่าเป็นการตายที่ดีที่สุดในทางพระพุทธศาสนาด้วย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะวิธีการนำเอาธรรมโอสธ ให้กับผู้ป่วยในรายที่ไม่รู้หรือไม่ได้ ศึกษาธรรมะสำหรับเตรียมตัวในยามเจ็บป่วยไว้เลย ได้เป็นแนวทางในการปฏิบัติแต่อย่างไรก็ตามทาง ที่สมควรทำการศึกษาและส่งเสริมการปฏิบัติธรรมไว้เพื่อเป็นการเตรียมตัวไว้ล่วงหน้าแต่เนิ่นๆ เพื่อจะได้ นำไปใช้ได้ทันการณ์ เพราะไม่แน่ว่าจะเกิดเจ็บป่วยขึ้นมาเมื่อใด ดังนั้นการฝึกซ้อมไว้ให้เกิดความ ขำนาญย่อมจะเป็นการดีที่สุดตามหลักแห่งความไม่ประมาท

จึงสรุปได้ว่า “ พระธรรมโอสธ ” นับว่ามีความสำคัญยิ่งต่อการนำมาเยียวยารักษาโรค ต่างๆ ทั้งโรคทางกายและโรคทางใจพร้อมๆ กันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งธรรมโอสธของพระพุทธเจ้าที่มี

อยู่หลากหลายวิธี ซึ่งแต่ละวิธีบุคคลแต่ละคนสามารถเลือกนำไปใช้ได้ตามความเหมาะสมกับจริตของตนๆ ในอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างพร้อมๆ กัน โดยจะต้องมีการนำไปปฏิบัติอย่างเข้าใจและถูกต้องตามพุทธวิธี จึงจะได้รับผลการรักษาที่เป็นเลิศ คือ รักษาสรรพโรคให้หายได้อย่างสิ้นเชิง

เอกสารอ้างอิง

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี. ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก, ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาอรรถกถา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงพิมพ์วิญญูญาณ, ๒๕๓๒.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

จำลอง ดิษยวณิช, นพ., พุทธศาสนา และจิตเวชศาสตร์”, วารสารจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, ๒๕๔๑.

ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา, รศ.ดร., ศาสนาเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๑.

ธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). กรรมกับโรคพันธุกรรมในทัศนะพระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๔.

กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย, ๒๕๔๓.

_____. การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์. กรุงเทพมหานคร : อีระอรุณการพิมพ์, ๒๕๔๒.

การศึกษาการบูรณาการแนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาของ

พระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กับศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี

The study of integration of Buddhist philosophy according to concepts of

Phra Brahmaphandit (Prof. Dr. Prayoon Dhammajitto) and Prof.Dr. saroj buasri

พระครูสังฆรักษ์กรกิจ ปิยธมฺโม (หงษ์สุข)

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เพื่อศึกษาแนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาของกับศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี และศึกษาการบูรณาการแนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาและการประยุกต์พุทธปรัชญาการศึกษาในการจัดการศึกษาของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กับ ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการวิจัยเอกสาร และเอกสารที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วยพระไตรปิฎกที่เป็นหลักตลอดทั้งอรรถกถาและคัมภีร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เอกสารและงานเขียนของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) งานเขียนของศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธปรัชญาการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

๑) การศึกษาแนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) พบว่า มุ่งเน้นการพัฒนาที่ตัวบุคคลเป็นสำคัญ โดยเน้นแนวทางในการพัฒนา ๔ สดมภ์ ประกอบด้วย การพัฒนาศักยภาพ การพัฒนาสมรรถภาพ การพัฒนาคุณภาพ และการพัฒนามนุษยภาพ เพื่อให้สามารถผลิตคนที่มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งความรู้ ความสามารถ และอุดมด้วยคุณธรรมจริยธรรม เพื่อพร้อมที่เดินทางเข้าสู่การประกอบอาชีพได้อย่างมีคุณภาพ

๒) การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาของศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี พบว่า มีความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาตามแนวคิดของปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม ทั้งในด้านการกำหนดความหมายของการศึกษา จุดมุ่งหมายของการศึกษา หลักสูตร และวิธีสอน เพื่อเน้นที่การพัฒนาประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

๓) การศึกษา การบูรณาการแนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาและการประยุกต์พุทธปรัชญาการศึกษาในการจัดการศึกษาของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กับ ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี พบว่า ส่วนใหญ่แนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) มีความโดดเด่นในการนำเสนอตัวอย่างหรือเรื่องราวที่มีความสอดคล้องกับอภิปรัชญา ได้แก่ สมมติ เป็นหลัก ส่วนแนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาของศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี มีความ

สอดคล้องกับอริสเติลศึกษา ได้แก่ ศีล เป็นหลัก ในการบูรณาการแนวคิดเกี่ยวกับอริปัญญาศึกษา ได้แก่ ปัญญา พระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เน้นเกี่ยวกับองค์ประกอบของพุทธปรัชญาการศึกษา ที่เรียกว่า จตุสตรมภ์ของการศึกษา คือ การพัฒนาศักยภาพ โดยมุ่งสอนเรื่องโยนิโสมนสิการ และให้ผู้เรียนรู้จักกลั่นกรองข้อมูลดิบให้เป็นองค์ความรู้ใหม่ และการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษยภาพ โดยมุ่งให้เสรีภาพทางความคิด คือ คิดตามหลักโยนิโสมนสิการ แสวงหาความรู้ด้วยตนเองตลอดเวลา และในแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ด้านความหมายของการศึกษา มีเป้าหมายเพื่อสอนให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามทางปัญญา และด้านวิธีการสอน ที่เน้นวิธีการสอนด้วยวิธีการแห่งปัญญา ให้ยึดถือในปัญญาธรรมเป็นสำคัญ ในการจัดการเรียนการสอน

Abstract

This study had 3 main objectives: 1) to study the concept on Buddhist Educational Philosophy of Phra Brahmapandit (Prof. Dr. Prayoon Dhammajitto), 2) to study the concept on Buddhist Educational Philosophy of Prof. Dr. Saroj Buasri and 3) to study the integrated concepts and applying Buddhist Educational Philosophy into educational management between Phra Brahmapandit and Prof. Dr. Saroj Buasri. This study was a qualitative research focusing on the study of some documents consisting of Tipitaka, commentaries, other religious books, documents and writing of both Phra Brahmapandit and Prof. Dr. Saroj Buasri, including some related research papers on Buddhist Educational Philosophy

The results of this study revealed as follow

1) study the concept on Buddhist Educational Philosophy of Phra Brahmapandit, it was found that the main point emphasized significantly on the person's development by focusing on 4 types of development in order to build a person who would be fulfilled with knowledge, ability, virtue and moral and was ready to walk into qualified professional careers such as development of capacity, development of capability, development of quality and development of human resource.

2) The concept on Buddhist Educational Philosophy, it showed that his concepts got along with the educational management as the concept of Evolution Philosophy for the aspects of setting the definition of education, objectives, curriculum and teaching methods in order to focus significantly on the development of the learners' experiences.

3) Studying the integrated concepts and applying Buddhist Educational Philosophy into the educational management between Phra Brahmapandit and Prof. Dr. Saroj Buasri, it revealed that most of Phra Brahmapandit concepts pointed out the outstanding presentation of examples or matters which could get along with Adhicittasikkha (Training in higher mentality) such as Samadhi (concentration). For Prof. Dr. Saroj Buasri's concepts could get along with Adhisilasikkha (Training in higher mentality) such as Sila (moral). Due to the integrated concepts, it appeared that they dealt with Adhipannasikkha (Training in higher wisdom) such as Panna (wisdom). Phra Brahmapandit concepts emphasized on the complement of Buddhist Educational Philosophy called Jathusadom of Educational (The management of governing in the old time of Thai society) which meant to the development of capacity focusing on both teaching Yonisomanasikara (wise attention) and providing the learners to screen raw data into new knowledge, including the management of human resource by emphasizing on providing freedom to think according to the principle of Yonisomanasikara that the learners could seek for some knowledge by themselves all the time. For Prof. Dr. Saroj Buasri's concepts pointed out on the definition of education which having the goal to teach the learners to create wisdom prosperity. And for the aspect of teaching method, it was found that he emphasized on the teaching method of wisdom by holding on Panna-dhamma (perception on reasons, consideration to understand the matters of things to reach to the fact) in meaning the teaching and learning process

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปรัชญาการศึกษาทั่วโลกนั้นได้มีการแบ่งเป็นของแนวตะวันออกและตะวันตก โดยในทางตะวันออกมีนักปราชญ์ ประกอบด้วย ขงจื้อ เล่าจื๊อ จากประเทศจีน พระพุทธเจ้าที่เป็นนักปราชญ์จากอินเดีย และในส่วนของตะวันตกนั้นมี โสเครตีส เพลโต และอริสโตเติล ที่เป็นนักปราชญ์ในอดีตและมี จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ซึ่งเป็นนักปราชญ์ในยุคปัจจุบัน และแนวคิดในการพัฒนาระบบการศึกษาของไทยนั้นก็มีผลมาจากแนวคิดของนักปราชญ์เหล่านี้ด้วยเช่นกัน แต่เมื่อพิจารณาในด้านแนวคิดในทางการศึกษาพุทธศาสนานั้นมีเนื้อหาที่ครอบคลุม ๓ ด้าน ประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา รวมเรียกว่าไตรสิกขา แสดงเนื้อหาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนามนุษย์เกี่ยวกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ มีจิตใจที่ดีงาม และปัญญาเป็นเครื่องหนุนในการดำเนินชีวิต และผู้ที่ไม่ประมาท เห็นคุณค่าในการพัฒนาชีวิต ปฏิบัติ ฝึกหัด และพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขาอยู่เสมอย่อมนำไปสู่การประสบความสุข ความสำเร็จและความเจริญก้าวหน้าได้อย่างแน่นอน

ประเทศไทยได้นำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาและความเป็นมาของพระพุทธเจ้ามาบรรจุไว้ในหลักสูตรทางการศึกษาสำหรับการเรียนรู้ของผู้เรียนในสถานศึกษา และนักการศึกษาทั้งในฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ ต่างได้เสนอแนะแนวทางการประยุกต์หลักธรรมของพระพุทธศาสนามาใช้ในการจัดการศึกษา ได้แก่ การเสนอพุทธวิธีในการสอน เช่น นักการศึกษาไทยในปัจจุบันได้เสนอระบบการสอนตามแนวพุทธวิธีของ สุมณ อมรวิวัฒน์ ที่ประกอบด้วยหลักศรัทธา หลักกัลยาณมิตร วิธีคิดโดยแยบคาย (โยนิโสมนสิการ) ที่ถูกเชื่อมโยงด้วย สัมมาทิฐิ สัมมาญาณ และสัมมาวิมุติ ซึ่งวิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการนั้น คือ การนำเอาโยนิโสมนสิการมาใช้ในทางปฏิบัติ จำแนกเป็นวิธีการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ และวิธีคิดแบบแก้ปัญหา เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นวิธีคิดที่จะนำไปสู่การพัฒนาปัญญาของผู้ฝึกปฏิบัติ โดยมีแนวทางการจัดระบบหลักการกระบวนการและปัจจัยสนับสนุนการศึกษาเป็นโจทย์หลัก ทั้งนี้เพื่อให้ได้คำตอบที่เป็นแนวทางเพื่อพ้นจากปัญหา โดยมีสาระสำคัญเพื่อการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นชีวิตของผู้เรียนเป็นสำคัญ และมีจุดมุ่งหมายให้เยาวชนได้พัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์ในตน โดยมี ศีล สมาธิและปัญญา เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาเยาวชนของชาติ และมีงานวิจัยที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน คือ การศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนตามหลักไตรสิกขา จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาด้วยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเชื่อมโยงกับหลักสูตรการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนนั้น ปรากฏในงานเขียนของนักการศึกษาไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน

การจัดการศึกษาในทุกๆระดับของประเทศนั้นมีความสำคัญยิ่งผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาคือนักการศึกษา ซึ่งนักการศึกษาอีกท่านหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาการจัดการศึกษาของประเทศโดยการยึดแนวทางของปรัชญาการศึกษาและแนวทางทางพุทธศาสนาเชื่อมโยงกันแล้วนำเสนอสู่แนวทางในการปฏิบัติ คือ ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ดังจะเห็นได้จากผลงานของท่านที่ได้นำเสนอไว้อย่างมากมาย ได้แก่ ปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์ ที่เสนอแนวคิดว่าการศึกษา คือ การพัฒนาขั้น ๕ เพื่อว่ากุศลมูลจะได้ลดน้อยถอยไป และได้บรรลุชีวิตที่ร่มเย็น มีความมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อการบูรณาการ มีแนวนโยบาย ๓ ประการ

คือ ศึกษาตนเอง ศึกษาสิ่งแวดล้อม และศึกษาจริยธรรม โดยจริยธรรมย่อมช่วยให้อันตรกิริยาระหว่างตัวเราเองกับสิ่งแวดล้อมเป็นไปในทางที่สงบและร่มเย็น กล่าวคือ จริยธรรมช่วยทำให้อกุศลมูลลดน้อยลงไป และวิธีการของการศึกษา คือ การนำเอาขั้นตอนทั้ง ๔ ของอริยสัจ และกิจในอริยสัจมาประยุกต์ใช้เป็นวิธีสอน เรียกชื่อว่า “วิธีสอนตามขั้นทั้ง ๔ ของอริยสัจ” และศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ยังได้นำเสนอเกี่ยวกับครุศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์ การศึกษาแบบพิพัฒนาการศึกษาและการศึกษาและวัฒนธรรม และจริยธรรมศึกษา ที่เป็นเสมือนกลไกสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษาไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ในปัจจุบันการบูรณาการทางการศึกษาตามนัยแห่งพุทธธรรม ได้ถูกนำเสนอให้เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการสนับสนุนทางด้านการศึกษา สามารถพบได้จากงานเขียนของนักการศึกษาฝ่ายบรรพชิตผู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาทางด้านการศึกษาของสงฆ์และเชื่อมโยงกับการศึกษาของฝ่ายคฤหัสถ์ด้วยเช่นกัน คือ พระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) สามารถศึกษาแนวคิดของท่านได้จากผลงานที่พิมพ์เผยแพร่มากมายได้แก่ ขอบฟ้าแห่งความรู้ กับผลงานด้านการศึกษา โรงเรียนวิถีพุทธเพื่อสังคมไทย และทิศทางทางการศึกษาไทย โดยได้นำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาที่พึงประสงค์ ต้องมีองค์ประกอบ ๔ ประการ เรียกว่า จตุสตรมภ์ของการศึกษา (Four Pillars of Education) ประกอบด้วย ๑) การศึกษาเพื่อการพัฒนาศักยภาพ (Learning to know) ๒) การศึกษาเพื่อการพัฒนาสมรรถภาพ (Learning to do) ๓) การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ (Learning to live) และ ๔) การศึกษาเพื่อพัฒนามนุษยภาพ (Learning to be) แนวทางนี้มีความสอดคล้องกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา คือ กายภาวนา (การพัฒนาทางกาย) สีลภาวนา (การพัฒนาทางสังคม) จิตภาวนา (การพัฒนาทางจิต) ปัญญาภาวนา (การพัฒนาทางปัญญา ซึ่งการศึกษาจะพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้จำเป็นต้องมีองค์ประกอบของจตุสตรมภ์ของการศึกษานี้

จากการศึกษาแนวทางของนักการศึกษาที่ใช้พุทธปรัชญาการศึกษา พบว่า แนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโดยใช้พุทธวิธีในการสอนตามแบบอย่างของพระพุทธเจ้าน่าจะเป็นกลไกสำคัญที่จะใช้เป็นแนวทางการจัดการศึกษาในสังคมปัจจุบัน โดยมีการเชื่อมโยงระหว่างศาสตร์ทางด้านการศึกษากับศาสตร์ทางพุทธศาสนาที่เป็นความรู้และจริยธรรมที่ปรากฏในหลักธรรมที่ได้รับการบันทึกไว้ในพระไตรปิฎก ซึ่งถือว่าเป็นคุณลักษณะเฉพาะของปรัชญาการศึกษาในพุทธปรัชญา และเป้าหมายหลักของการพัฒนามนุษย์ให้มีความสมบูรณ์พร้อมที่ประกอบด้วยความรู้และจริยธรรมนั้น ได้มีนักการศึกษาทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ได้ดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในฐานะที่มีบทบาทในการพัฒนาสถาบันการศึกษาของประเทศ โดยการเชื่อมโยงแนวทางการจัดการศึกษาเชิงพุทธกับการจัดการศึกษาสมัยใหม่เข้าด้วยกัน แล้วนำเสนอสู่แนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้เห็นความเหมือนและความต่างระหว่างแนวทางการจัดการศึกษาที่ผสมกับแนวทางเชิงพุทธ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาของนักการศึกษาฝ่ายบรรพชิต คือ พระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และแนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาของนักการศึกษาฝ่ายคฤหัสถ์ คือ ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี เพื่อให้ทราบลักษณะเด่นของการนำแนวคิดพุทธปรัชญามาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาการศึกษา โดยการศึกษาเปรียบเทียบพุทธปรัชญาการศึกษาของพระพรหม

บัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธรรมจิตโต) กับ ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี ทั้งนี้ เพื่อเสนอการบูรณาการแนวความคิดพุทธปรัชญาการศึกษาและแนวทางการประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาของไทยต่อไป

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธรรมจิตโต)
- ๒.๒ เพื่อศึกษาแนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาของกับศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี
- ๒.๓ เพื่อศึกษาการบูรณาการแนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาและการประยุกต์พุทธปรัชญาการศึกษาในการจัดการศึกษาของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธรรมจิตโต) กับ ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ในการศึกษาแนวคิดของการนำแนวคิดทางพุทธปรัชญามาบูรณาการใช้กับการจัดการศึกษา เอกสารที่ใช้ในการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย พระไตรปิฎกที่เป็นหลักตลอดทั้งอรรถกถาและคัมภีร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เอกสารและงานเขียนของ พระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธรรมจิตโต) งานเขียนของศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธปรัชญาการศึกษา

เนื้อหาที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย ๑) ประวัติและผลงานของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร. ประยูร ธรรมจิตโต) และของศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี ๒) แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพุทธปรัชญาการศึกษาของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธรรมจิตโต) กับศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี ๓) สรุปแนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธรรมจิตโต) และศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี

๔.สรุปผลการวิจัย

๑.จากการศึกษาแนวคิดการบูรณาการพุทธปรัชญาการศึกษาของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธรรมจิตโต) พบว่า แนวทางการจัดการศึกษาตามแนวทางของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร. ประยูร ธรรมจิตโต) มุ่งเน้นการพัฒนาที่ตัวบุคคลเป็นสำคัญ โดยเน้นแนวทางในการพัฒนา ประกอบด้วย การพัฒนาศักยภาพ การพัฒนาสมรรถภาพ การพัฒนาคุณภาพ และการพัฒนามนุษย์ภาพ เพื่อให้สามารถผลิตคนที่มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมจริยธรรม เพื่อพร้อมที่เดินทางเข้าสู่การประกอบอาชีพได้อย่างมีคุณภาพ และแนวทางการจัดการศึกษาของ

ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี นั้น มีความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาตามแนวคิดของการบูรณาการพุทธปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม (Progressivism) ทั้งในด้านการกำหนดความหมายของการศึกษา จุดมุ่งหมายของการศึกษา หลักสูตร และวิธีสอน ทั้งนี้เพื่อเน้นที่การพัฒนาประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ แนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) มีความโดดเด่นในการนำเสนอตัวอย่างหรือเรื่องราวที่มีความสอดคล้องกับอภิปรัชญา ได้แก่ สมมติ เป็นส่วนใหญ่

๒. จากการศึกษาแนวคิดการบูรณาการพุทธปรัชญาการศึกษาของ ดร. สาโรช บัวศรี พบว่า แนวทางการจัดการศึกษาตามแนวทางของ ดร. สาโรช บัวศรี มุ่งเน้นการพัฒนาที่ตัวบุคคลเป็นสำคัญ โดยเน้นที่สัณฐานทั้ง ๔ เป็นแนวทางในการพัฒนา ประกอบด้วย ๑) การศึกษา คือ การพัฒนา ขั้น ๕ เพื่อว่าอกุศลมูลจะได้ลดน้อยถอยไปและได้บรรลุชีวิตที่ร่มเย็นตามควรแก่กรณี ๒) บูรณาการ หรือ เน้นความมีชีวิตที่ร่มเย็น ๓) แผนนโยบายทั้ง ๓ ประการของการศึกษา คือ ศึกษาตนเอง ศึกษาสิ่งแวดล้อม ศึกษา และศึกษาจริยธรรม ๔) จริยธรรมย่อมช่วยให้อันตรกิริยาระหว่างตัวเองกับสิ่งแวดล้อม เป็นไปในทางที่ สบและร่มเย็น กล่าวคือจริยธรรมช่วยให้อกุศลมูลลดน้อยถอยไป เอาขั้นตอนทั้ง ๔ ของอริยสัจ และกิจ ในอริยสัจมาประยุกต์ใช้เป็นวิธีสอนเรียกชื่อว่า “วิธีสอนตามขั้นทั้ง ๔ ของอริยสัจ” แนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาของศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี มีความสอดคล้องกับอภิปรัชญา ได้แก่ ศีล ซึ่งเป็นการ ปฏิบัติตามระเบียบของสังคมเป็นหลัก

๓. จากการศึกษาการบูรณาการแนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาและการประยุกต์พุทธปรัชญาการศึกษาในการจัดการศึกษาของไทยในปัจจุบัน การบูรณาการแนวคิดเกี่ยวกับอภิปรัชญาศึกษา (ปัญญา) พบว่า มีปรากฏในแนวคิดของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เกี่ยวกับองค์ประกอบของพุทธปรัชญาการศึกษา ที่เรียกว่า จตุสัณฐานของการศึกษา โดยปรากฏในสัณฐานที่ว่าด้วยการศึกษา เพื่อพัฒนาศักยภาพ โดยที่การศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพมุ่งสอนเรื่องโยนิโสมนสิการ และให้ผู้เรียน รู้จักกลั่นกรองข้อมูลดิบให้เป็นองค์ความรู้ใหม่ และสัณฐานที่ว่าด้วยการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษยภาพ โดยมุ่งให้เสรีภาพทางความคิด คือ คิดตามหลักโยนิโสมนสิการ แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ตลอดเวลา และปรากฏในแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ด้านความหมายของการศึกษา มีเป้าหมายเพื่อสอนให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามทางปัญญา และด้านวิธีการสอน ที่เน้นวิธีการสอน ด้วยวิธีการแห่งปัญญา ยึดถือในปัญญาธรรมเป็นสำคัญ ในการจัดการเรียนการสอนในสังคมไทย ปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ, **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๑.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- , **พุทธวิธีในการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๑.
- , **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- พระมหาบรรจง จนทศุตโต (แผ่นทอง), “คุณภาพการจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนตามหลักไตรสิกขา: กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ขอบฟ้าแห่งความรู้ กับผลงานด้านการศึกษา**, กรุงเทพมหานคร : หจก.สามลดา, ๒๕๔๘.
- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, **ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี รำลึก**, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๗.
- สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย, **สาโรช บัวศรี ศักยภาพตามแนวพุทธศาสตร์**, กรุงเทพมหานคร : เจริญผล, ๒๕๒๙.
- สุนน อมรวิวัฒน์, **หลักบูรณาการทางการศึกษานิยมแห่งพุทธธรรม**, นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๔.
- อารี วิชาชัย, “การพัฒนาชีวิตตามหลักไตรสิกขา”, **วารสารปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**, ๑ (๑), (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๐).

บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการลดความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนา The role of monks in the Promotion of reducing conflict in Buddhism

พระอธิการสุนทร อาภาธโร (แสงมณี)
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บทคัดย่อ

จากการศึกษาเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการลดความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ ๑) เพื่อศึกษาความหมายของความขัดแย้งและการบริหารความขัดแย้ง ๒) เพื่อศึกษาวิธีการจัดการความขัดแย้งจากคัมภีร์พระพุทธศาสนา และ ๓) เพื่อศึกษาบทบาทและวิธีการของพระสงฆ์ในการส่งเสริมลดความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้าทางเอกสารค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลมาจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เป็นตำราวารสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมลดความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า

๑. ความหมายของความขัดแย้งและการบริหารความขัดแย้ง ความหมายของความขัดแย้ง หมายถึง การไม่ทำตามฝ่าฝืน ขึ้นไว้ และ “แย้ง” หมายถึง ไม่ตรงหรือลงรอยเดียวกัน ต้านไว้ ทานไว้ เพราะความขัดแย้งเป็นความรู้สึกนึกคิด หรือการกระทำที่ขัดกันทั้งภายในตนเอง ระหว่างบุคคล และระหว่างกลุ่ม ซึ่งมีผลทำให้เกิดการแข่งขัน หรือการทำลายกัน ส่วนความหมายของความขัดแย้งในทัศนะพระพุทธศาสนา จะไม่พบคำในภาษาบาลีที่แปลว่า “ความขัดแย้ง” โดยตรง แต่จะมีคำอื่นในภาษาบาลีที่มีความหมายในลักษณะที่เป็นความขัดแย้งหรือบ่งบอกถึงความขัดแย้ง ซึ่งสามารถที่จะจัดกรอบเกี่ยวกับประเด็นที่ว่าด้วยความหมายของความขัดแย้ง ในมิติของพระพุทธศาสนาได้ ๒ ประเด็นหลักๆ คือความขัดแย้งในแง่ของธรรม และในแง่ของวินัย

๒. วิธีการจัดการความขัดแย้งจากคัมภีร์พระพุทธศาสนา กรณีทั่วๆ ไปนั้นเราสามารถที่จะดำเนินการได้ดังต่อไปนี้ คือ (๑) กรณีความขัดแย้งในเรื่องที่เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารจะต้องแก้ด้วยการสร้างโอกาสและให้การศึกษาอย่างถูกวิธี ทราบข้อมูลรอบด้านของปัญหาที่เกิดขึ้น (๒) กรณีความขัดแย้งเนื่องจากการใช้อำนาจช่วงชิง การแก้ไขปัญหานั้นมักจะใช้กรณีการส่งชุดไปเพื่อเจรจา หรือจะต้องอาศัยภาวะผู้นำของผู้นำไปเป็นผู้ให้ข้อมูลหรือข้อเท็จจริง (๓) ความขัดแย้งในด้านการตีความ เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากการตีความเรื่องใดเรื่องหนึ่งแตกต่างกัน เช่น กรณีการตีความเรื่องพระวินัยของพระธรรมธากับพระวินัยธร แห่งเมืองโกสัมพี ซึ่งในเรื่องดังกล่าวเป็นแค่กรณีเล็กคือเรื่องการรดน้ำชำระห้องน้ำก็ได้กลายมาเป็นปัญหาเนื่องจากพระธรรมธะและพระวินัยธรตีความเรื่องนั้นแตกต่างกัน เป็นต้น

๓. บทบาทและวิธีการของพระสงฆ์ในการส่งเสริมลดความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนา พระสงฆ์มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ ๒ ประการ คือ บทบาทหรือหน้าที่ต่อตนเอง และ บทบาทหรือหน้าที่ต่อผู้อื่น พระสงฆ์จึงมีบทบาทและวิธีการของพระสงฆ์ในส่งเสริมลดความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนา ใช้บทบาทตามภาวะที่มีอยู่เข้าไปมีส่วนร่วมการดำเนินกิจกรรมกับพระสงฆ์และประชาชน ตามภารกิจของพระสงฆ์ใน ๖ ด้านได้แก่ ด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ โดยสื่อกลางระหว่างศาสนจักรและอาณาจักร เพื่อดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ยังใช้วิธีการส่งเสริมลดความขัดแย้งโดยทำหน้าที่สั่งสอนประชาชนให้ปฏิบัติตามหลักพาสกวิหารธรรม มีเมตตาทายกรรม เมตตาจริกรรม เมตตาโนธรรม เพื่อดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีเกียรติและความสุขตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ย่อมก่อให้เกิดความสุขแก่ประชาชนนานัปการ ปัญหาต่างๆก็ลดน้อยลงไปเพราะอาศัยกำลังของพระสงฆ์

Abstract

The objectives of this study were: 1) to study the meaning of the conflict and the conflict management, 2) to study the ways for the conflict management in Buddhism, and 3) to study the role and the way of the monks on the promotion of reducing the conflict in Buddhism.

This research applied the documentary research with collecting data from Tipitaka in Thai of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, academic textbooks, related documents and researches.

Results of the Research

1.. The conflict and the conflict management mean the infringement, disobedience and disagreement because the conflict is the feeling, emotion or argumentative action in self, between the people, and between the groups. It made the competition or the defilement. In Buddhism, the conflict was not found in Pali. However, the other word had the similar meaning of the conflict. The meaning of the conflict had two items in Buddhism: the conflict in Dhamma and the conflict in Vinaya.

2. The ways for the conflict management in Buddhism were: 1) for the conflict in the information, it should give the opportunity and the education appropriately, 2) For the conflict in the usurpation, it should send the ambassadors to discuss or depend on the leadership of the leaders to be the information or fact giver, and 3) For the conflict in the interpretation, it was the conflict that happened the interpretation of something differently such as the interpretation of Vinaya of Phradhammathorn and Phravinayathorn in Kosumpee. The problem happened from showering in the bathroom.

3. The role and the way of the monks on the promotion of reducing the conflict in Buddhism had two kinds: the role to the self and the role to the others. The monks had the roles and the ways on reducing the conflict in Buddhism, apply the role in the participation of doing the activities with the monks and the people according to six duties: the government, religious studies, the supporting education, the propagation, the public construction, and the public support by the media between the religious authority and the government authority to do the activities in one way. Moreover, it should teach the people in the performance according to Phasukaviharadhamma (saraniyadhamma): Mettakayakamma (to be amiable in deed), Mettavacikamma (to be amiable in word), and Mettamanokamma (to be amiable in thought) to live happily in the society since the past to the present. It made the happiness to the people, and the problems decreased because of the power of the monks.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นกรอบแห่งความประพฤติปฏิบัติมาช้านานรูปแบบของการดำเนินชีวิตส่วนใหญ่จึงอยู่ในกรอบของศาสนา คนไทยก็ยึดถือตามอย่างบรรพบุรุษไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก ศาสนามีความผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทยเป็นอย่างมาก เป็นพลังสำคัญอย่างยิ่ง มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง เป็นระบบความเชื่อและความศรัทธาอย่างหนึ่ง ดุจประทีปให้แสงสว่างในการดำเนินชีวิตของพวกเขาหลายยุค สมัยที่พระมหากษัตริย์ไทยทรงใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการบริหารปกครองบ้านเมือง บางครั้งทรงบัญญัติออกมาในรูปแบบของกฎหมาย บางครั้งทรงพระนิพนธ์ออกมาในรูปแบบของวรรณกรรม เช่น “ไตรภูมิพระร่วง พระราชนิพนธ์ของพญาลิไท”^๙

ความขัดแย้งนับได้ว่าเป็นสถานการณ์ปกติของการอยู่ร่วมกันในสังคม ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งในเรื่องอำนาจ ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ความขัดแย้งในเรื่องสถานะทางสังคม และความขัดแย้งในเรื่องที่เป็นนามธรรม เช่น การคิด การพูด และการกระทำ แต่เมื่อสถานการณ์ความขัดแย้งเกิดขึ้น และมนุษย์ไม่สามารถที่จะแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ทันทั่วทั้งความขัดแย้งที่ก่อตัวขึ้น ก็จะขยายวงกว้างเป็นการทะเลาะวิวาทกันในระดับที่รุนแรงมากยิ่งขึ้น บทสรุปของความขัดแย้งก็จะกลายเป็นแบ่งฝักแบ่งฝ่ายเป็นหน่วยย่อยของสังคมที่ไม่ขึ้นตรงต่อกลุ่มใหญ่ทั้งในแง่ของความคิดและการปฏิบัติ ส่งผลกระทบเสียหายต่อสันติสุขของสังคม

^๙ พระมหาสุชาติ สุชาโต (สมมาตร), “การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมและวิธีการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในลิลิตตะเลงพ่าย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๒.

สังคมเป็นการรวมตัวของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีการติดต่อซึ่งกันและกันเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ในขณะที่เดียวกันมนุษย์ในสังคมก็อาศัยบรรทัดฐาน หรือกฎหมาย ระเบียบ ประเพณี และสมมติสถานภาพพร้อมทั้งบทบาทที่เหมาะสมให้แก่บุคคลต่างๆ ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี มีอภิสิทธิ์ และมีเกียรติ แต่ทว่าสังคมในโลกปัจจุบันเป็นสังคมยุคโลกาภิวัตน์ เป็นสังคมที่เต็มไปด้วยความไร้ระเบียบ (Chaos) ตัวแปรสำคัญของสภาวะที่อยู่บนพื้นฐานของบุคคลที่มีความแตกต่าง และหลากหลายไปด้วยค่านิยม ทัศนคติ ภาษา ศาสนา ความต้องการผลประโยชน์ และกลุ่มชาติพันธุ์

ดังนั้น ด้วยความแตกต่างของบุคคลผนวกเข้ากับความพยายามที่จะดำรงและรักษาอัตลักษณ์ของตนเองเอาไว้ จึงเกิดความไม่สมดุลงัน ไม่เข้าใจกัน ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งความไม่พอใจซึ่งกันและกัน จนทำให้สัมพันธภาพสิ้นสุดลง และอาจลุกลามเกิดเป็นสถานการณ์ของความขัดแย้งได้^{๑๐}

ฉะนั้นแนวทางที่นักคิดและนักปฏิบัติการกลุ่มนี้พยายามที่จะนำเสนอวิธีในความหมาย “การใช้ความรุนแรง” (Non-violence) ซึ่งมีนัยการมุ่งเน้นถึงเหตุที่จะใช้ความพยายามอย่างมหาศาลที่จะเอาชนะความชั่วร้ายด้วยความดี สันติวิธีมิได้มีกล้ำเนื้ออันแข็งแกร่งและอาวุธที่ชั่วช้า หากแต่อาศัยความกล้าหาญทางศีลธรรม การควบคุมตนเอง ความกรุณา ความรักในความยุติธรรมเคารพความดีและมีสัจจะที่จะเข้าถึงกันได้ถ้าใช้วิธีการที่ถูกต้อง^{๑๑}

พุทธจริยธรรมจึงเป็นหลักการหรือแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดี ประเสริฐ อันเป็นวิธีการหรือเครื่องมือในการสู่จุดมุ่งหมายอันเป็นประโยชน์สูงสุด เป็นอุดมคติของชีวิต ครอบคลุมถึงเกณฑ์ตัดสินว่า การกระทำใดดีหรือไม่ดี ควรหรือไม่ควร ด้วยเหตุนี้พุทธจริยธรรมจึงมีลักษณะที่แตกต่างจากทรรศนะของปรัชญาในสำนักอื่นๆ คือพุทธจริยธรรมไม่ได้เกิดจากโต้แย้งทางความคิด (Argument) การนิยามความหมาย การคาดคะเน หรือการพิจารณาเทียบเคียง เหมือนปรัชญาสำนักอื่นๆ แต่พุทธจริยธรรมมีธรรมชาติของความเป็นจริง เป็นสิ่งที่ผู้ปฏิบัติแล้วสามารถเห็นได้ด้วยตัวของตนเอง (สนธิภูริโก) ไม่จำกัดเวลา (อกาลิโก) ซึ่งเป็นผลของการตรัสรู้ธรรมอันยอดเยี่ยมของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่า “อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ” ซึ่งแยกได้เป็น ๒ ส่วนคือ

๑. สัจธรรมเป็นส่วนแสดงสภาวะหรือรูปลักษณะตัวจริง

๒. จริยธรรมเป็นส่วนแห่งข้อประพฤติปฏิบัติทั้งหมด

จากเหตุผลดังกล่าว พระพุทธศาสนาซึ่งถือเป็นศาสนาที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาเป็นเวลาช้านาน เป็นศาสนาแห่งสันติภาพ ซึ่งสังเกตได้จากวัฒนธรรมอันมาจากรากฐานทางพระพุทธศาสนาดีงามของสังคมไทย มีการเอื้อเฟื้อ แบ่งปัน สร้างความรัก^{๑๒} ความสามัคคี ซึ่งดำรงอยู่บนฐานของหลักการ ความเมตตาความกรุณา ความเสียสละ ความอดทน ชาวพุทธในสังคมไทยจะประยุกต์นำ

^{๑๐} กษิรา เทียนส่องใจ (ทพญ.) “การศึกษาวิเคราะห์ภัยอันตรายเพื่อจัดการความขัดแย้งในสังคมไทยปัจจุบัน”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘) หน้า ๑.

^{๑๑} Aldos Huxley, *An Encyclopedia of Pacifism* ตีพิมพ์โดยสมบุรณ์ใน Robert Seeley, *The Hoonbook of Nonviolence*, (Westport Conn : Lawrence Hill&Co., 1985), p.64.

^{๑๒} อภิ. สง. (ไทย) ๓๔/๑๐๖๕/๒๗๒-๒๗๓, อภิ. สง. (บาลี) ๓๔/๑๐๖๕/๒๕๑.

หลักพุทธจริยธรรมมาใช้ในลักษณะอย่างไร หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าด้วยหลักการใดบ้าง อย่างไรก็ตาม จึงจะสอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์นั้นๆ จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา โดยมุ่งเน้นไปที่ การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการลดความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนาต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาความหมายของความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้ง

๒.๒ เพื่อศึกษาวิธีการแก้ไขความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนา

๒.๓ เพื่อศึกษาวิธีการและบทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมการลดความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนา

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการลดความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนา เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย โดยศึกษาจากเอกสารปฐมภูมิ (Primary source) คือพระไตรปิฎกและอรรถกถาที่เกี่ยวข้อง เอกสารทุติยภูมิ (Secondary source) คือ หนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสงฆ์ และการลดความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนา

๔. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการลดความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ ๑) เพื่อศึกษาความหมายของความขัดแย้งและการบริหารความขัดแย้ง ๒) เพื่อศึกษาวิธีการจัดการความขัดแย้งจากคัมภีร์พระพุทธศาสนา และ ๓) เพื่อศึกษาบทบาทและวิธีการของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการลดความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนา การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้าทางเอกสารค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลมาจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง ผู้วิจัยจะศึกษาโดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง ผู้วิจัยจะศึกษาโดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เป็นตำราวารสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลต่างๆ จากหนังสือพจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ชุดคำวัด และรวบรวมข้อมูลเพื่อนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมลดความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า

๑. ความหมายของความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้ง

ความหมายของความขัดแย้งในทัศนะปัจจุบัน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้คำนิยามไว้ว่า คำว่า “ขัดแย้ง” ประกอบด้วยคำสองคำ กล่าวคือ “ขัด” ซึ่งหมายถึง การไม่ทำตามฝ่าฝืนขึ้นไว้ และ “แย้ง” หมายถึง ไม่ตรงหรือลงรอยเดียวกัน ด้านไว้ ทานไว้ เพราะความขัดแย้งเป็นความรู้สึกนึกคิด หรือการกระทำที่ขัดกันทั้งภายในตนเอง ระหว่างบุคคล และระหว่างกลุ่ม ซึ่งมีผลทำให้เกิดการแข่งขัน หรือการทำลายกัน

ความหมายของความขัดแย้งในทัศนะพระพุทธศาสนา จากการศึกษาในพระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์ต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนานั้น จะไม่พบคำในภาษาบาลีที่แปลว่า “ความขัดแย้ง” โดยตรง แต่จะมีคำอื่นในภาษาบาลีที่มีความหมายในลักษณะที่เป็นความขัดแย้งหรือบ่งบอกถึงความขัดแย้ง ซึ่งสามารถที่จะจัดกรอบเกี่ยวกับประเด็นที่ว่าด้วยความหมายของความขัดแย้ง ในมิติของพระพุทธศาสนาได้ ๒ ประเด็นหลัก ๆ กล่าวคือความขัดแย้งในแง่ของธรรม และในแง่ของวินัย

สาเหตุของการเกิดความขัดแย้ง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในองค์การสามารถแบ่งออกได้ ๖ ประเภท ตามระดับความขัดแย้งจากบุคคลถึงองค์การ ดังนี้

ประเภทที่ ๑. ความขัดแย้งภายในตัวบุคคล

ประเภทที่ ๒ ความขัดแย้งระหว่างบุคคล

ประเภทที่ ๓ ความขัดแย้งภายในกลุ่ม

ประเภทที่ ๔ ความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม

ประเภทที่ ๕ ความขัดแย้งในองค์การ

ประเภทที่ ๖ ความขัดแย้งระหว่างองค์การ

จากที่กล่าวมานี้เป็นการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นซึ่งมีสาเหตุมาจากความไม่โปร่งใส ไม่ทราบถึงข้อมูลหรือไม่เข้าถึงข้อมูลจึงทำให้เกิดความขัดแย้ง

วิธีจัดการความขัดแย้ง เพื่อแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น คือ ข้อตกลงร่วมกัน ซึ่งในบางสถานการณ์ข้อตกลงอาจเกิดขึ้นแล้วแต่ไม่ได้รับการรับรู้ ไม่ถูกพูดถึง หรือไม่ตระหนักถึงซึ่งมีขั้นตอนในการจัดการความขัดแย้ง ๕ ขั้นตอน ดังนี้ จรูญรัตน์ จันทุมมา และคณะได้กล่าวไว้ในหนังสือรายเรื่องความขัดแย้ง เมื่อนำมากล่าวโดยสรุป คือ ๑) การจัดการความขัดแย้งสิ่งแรกที่ต้องทำคือการเปิดเผยความขัดแย้งโดยความตระหนักตนเอง ในบางครั้งถ้าเรารู้สึกว่าต้องการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกันไว้ ๒) การเข้าใจสถานภาพของแต่ละฝ่ายจะทำให้ได้ข้อตกลงที่ทั้งสองฝ่ายพึงพอใจและนำไปปฏิบัติได้ การแก้ไขความขัดแย้งต้องมีความเคารพและนับถือคนอื่นพยายามศึกษาความขัดแย้งโดยพิจารณาอารมณ์ของอีกฝ่ายหนึ่งที่แสดงออกมาเพราะอารมณ์ที่แสดงออกมาเป็นพื้นฐานส่วนหนึ่ง

ของสาเหตุที่แท้จริงของความขัดแย้ง ๓) ทั้งสองฝ่ายจะต้องพยายามที่จะให้ความชัดเจนหรือจะต้องระบุปัญหาาร่วมกัน โดยที่เป็นที่ยอมรับของทั้งสองฝ่าย อีกทั้งมีการฟังข้อมูลย้อนกลับและเตรียมการเปลี่ยนแปลงเมื่อมีความจำเป็นการระบุปัญหาที่สร้างสรรค์จะต้องเน้นที่เรื่องราวไม่เน้นที่ตัวบุคคลและความร่วมมือในการระบุความขัดแย้งให้ชัดเจน การระบุปัญหาความขัดแย้งที่ชัดเจนจะช่วยให้ทั้งสองฝ่ายมีความร่วมมือกันในการแก้ไข ๔) เมื่อมีการแก้ปัญหาโดยแก้ไขที่ตัวปัญหา และการแสวงหาคำตอบ คือกระบวนการในการรวบรวมคำตอบต่างๆ โดยการระดมความคิดจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งนั้นในการให้คำตอบหรือทางเลือกต่างๆ ที่จะใช้แก้ไขความขัดแย้ง ซึ่งต้องระลึกเสมอว่าไม่ควรหาคำตอบหรือทางเลือกน้อยเกินไป โดยระลึกอยู่เสมอว่าคำตอบหรือทางเลือกที่ดีที่สุดคือคำตอบที่ตอบสนองความต้องการสูงสุดของทั้งสองฝ่าย และ ๕) ตกลงและนำทางเลือกที่ดีที่สุดไปใช้หลังจากได้ข้อตกลงที่เป็นที่พึงพอใจแล้ว แต่ละฝ่ายจะนำไปปฏิบัติ ในการปฏิบัติจะต้องมีการประเมินว่าเป็นไปตามข้อตกลงหรือไม่ ถ้าจำเป็นในระหว่างการปฏิบัติอาจมีการปรับปรุงข้อตกลงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น อาจมีการเจรจากันใหม่เพื่อแก้ไขและปรับปรุงข้อตกลงให้เกิดผลเป็นที่พึงพอใจของทุกฝ่ายและสามารถ ปฏิบัติได้โดยผลที่ได้ยึดหลัก ชนะ - ชนะ

๒. วิธีการแก้ไขความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนา

ความหมายของความขัดแย้งในแง่ของธรรม สามารถรวบรวมและวิเคราะห์ความหมายได้หลายนัย ได้แก่ การบาดหมาง การทะเลาะ การแก่งแย่ง การวิวาท การมุ่งร้ายกัน และการถกเถียงกัน ซึ่งชุดของความหมายที่มีหลายนัยดังกล่าวมานั้น จัดได้ว่าเป็นความขัดแย้งในมิติของพระพุทธศาสนา และเมื่อนำมาเทียบเคียงกับความหมายของความขัดแย้งทั่วไปแล้ว จะพบว่าความขัดแย้งในความหมายของพระพุทธศาสนามีนัยที่กว้างขวางกว่ากัน เพราะว่ากรอบความขัดแย้งในพระพุทธศาสนานั้นกินความตั้งแต่ความขัดแย้งภายในและภายนอกในทุกๆ มิติ กินความในแง่ของธรรมและวินัยดังจะได้กล่าวต่อไป และความขัดแย้งที่ปรากฏขึ้นในพระพุทธศาสนามีวิธีการจัดการความขัดแย้ง คือ อธิกรณ์ แปลว่า ภารกิจที่พึงทำให้สงบให้เรียบร้อยเหมาะสม อธิกรณ์ คือ เป็นชื่อแห่งเรื่องที่เกิดขึ้นแล้วจะต้องจัดต้องทำให้ลุล่วงไป มี ๔ ประการ คือ ๑. วิวาทาธิกรณ์ คือวิวาท ได้แก่ การเถียงกันปรารภพระธรรมวินัยนี้ จะต้องได้รับชี้ขาดว่าถูกว่าผิด หรือเรียกอีกอย่างว่าเป็นการถกเถียงกันด้วยเรื่องพระธรรมวินัย ๒. อนุวาทาธิกรณ์ คือ ความโจทก์กล่าวหากันด้วยปรารภพระธรรมวินัยนี้จะต้องได้รับชี้ขาดว่าถูกว่าผิด หรือเรียกอีกอย่างว่าเป็นการถกเถียงกันด้วยเรื่องอาบัติ ๓. อาปัตตาธิกรณ์ คือ กิริยาที่ต้องอาบัติหรือถูกปรับอาบัตินี้จะต้องทำคืน คือทำให้พ้นโทษ หรือเรียกอีกอย่างว่าเป็นการถกเถียงกันด้วยเรื่องการปรับอาบัติและวิธีการออกหรือพ้นจากอาบัติ ๔. กิจจาธิกรณ์ คือกิจธุระที่สงฆ์จะพึงสามัคคีร่วมกันทำ เรียกว่า สังฆกรรม เช่นให้อุปสมบทนี้จะต้องทำให้สำเร็จ

จากการศึกษาวิธีการแก้ปัญหาในพระพุทธศาสนา พบว่า จากการศึกษากรอบแนวคิดเรื่องกรรมและความขัดแย้งนั้นเราจะพบว่า ความขัดแย้งบางประการในทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นความขัดแย้งที่เกิดการกระทำที่ทั้งสองฝ่ายขาดข้อมูลซึ่งกันและกัน

สำหรับการจัดการความขัดแย้งภายนอกกรณีต่างๆ ไปนั้นเราสามารถที่จะดำเนินการได้ดังต่อไปนี้ คือ

(๑) กรณีความขัดแย้งในเรื่องที่เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารจะต้องแก้ด้วยการสร้างโอกาสและให้การศึกษาย่างถูกต้องวิธี ทราบข้อมูลรอบด้านของปัญหาที่เกิดขึ้น

(๒) กรณีความขัดแย้งเนื่องจากการใช้อำนาจช่วงชิง การแก้ไขปัญหานั้นมักจะใช้กรณีการส่งทูตไปเพื่อเจรจา หรือจะต้องอาศัยภาวะผู้นำของผู้ไปเป็นผู้ให้ข้อมูลหรือข้อเท็จจริง เช่น กรณีของพระประยูรญาติที่ทำสงครามแย่งน้ำกัน พระพุทธองค์จะต้องเสด็จไปโปรด ซึ่งกรณีนี้ถือว่าพระพุทธองค์ทรงใช้ความเป็นผู้นำในการเข้าไปแก้ไขโดยทรงแสดงให้พระประยูรญาติเห็นว่าการฆ่ากันเพราะเรื่องน้ำนั้นเป็นเรื่องที่เหมาะสมหรือไม่จนในที่สุดการทำสงครามก็ไม่เกิดขึ้น

(๓) ความขัดแย้งในด้านการตีความ เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากการตีความเรื่องใดเรื่องหนึ่งแตกต่างกัน เช่น กรณีการตีความเรื่องพระวินัยของพระธรรมธากับพระวินัยธร แห่งเมืองโกสัมพี ซึ่งในเรื่องดังกล่าวเป็นแค่กรณีเล็กน้อยคือการรดน้ำชำระห้องน้ำก็ได้กลายมาเป็นปัญหาเนื่องจากพระธรรมธและพระวินัยธรตีความเรื่องนั้นแตกต่างกัน เป็นต้น

๓. บทบาทและวิธีการของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการลดความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนา

บทบาทและวิธีการของพระสงฆ์ในการส่งเสริมลดความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนาสรุปได้ดังต่อไปนี้

บทบาทเป็นแบบแผนหรือพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคล ตามสิทธิ อำนาจ และหน้าที่ ตามความรับผิดชอบของสถานภาพหรือฐานะของตำแหน่งทางสังคมที่บุคคลนั้นดำรงอยู่และบทบาทของพระสงฆ์บทบาทของพระสงฆ์มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ ๒ ประการคือ

๑) บทบาทหรือหน้าที่ต่อตนเอง

๒) บทบาทหรือหน้าที่ต่อผู้อื่น

ในสมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ได้ทรงปรารภถึงฐานะหรือกิจที่พึงกระทำของพระสงฆ์ ๒ ประการ คือ

๑ . คັນธุระ หมายถึงการศึกษาถึงหลักธรรมต่างๆ ที่พระองค์ได้แสดงไว้จนสามารถจำได้ บอกกล่าวและถ่ายทอดได้เรียกว่า บทบาทในการศึกษา

๒.วิปัสสนาธุระ หมายถึง การปฏิบัติ การพิจารณาถึงทุกขลักษณะอนิจจลักษณะ และอนัตตลักษณะ ด้วยความพากเพียรพยายามจนกว่าจะบรรลุถึงพระนิพพาน

ในปัจจุบัน พระสงฆ์จึงมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญที่จะต้องกระทำเรียกว่า “การคณะสงฆ์” หมายถึง งานของคณะสงฆ์ สิ่งหรือเรื่องที่คณะสงฆ์ต้องทำ สิ่งหรือเรื่องที่คณะสงฆ์ควรทำฐานะของคณะสงฆ์ หน้าที่ของคณะสงฆ์ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน มาตรา ๑๕ ตรี(๑) และ(๓) และข้อ ๕ แห่งกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ.๒๕๔๑) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ กล่าวถึง การคณะสงฆ์หรือหน้าที่ของสงฆ์ที่ควรกระทำไว้ ๖ ประการดังต่อไปนี้

- (๑) การรักษาความเรียบร้อยดีงาม (การปกครอง)
- (๒) การศาสนศึกษา
- (๓) การศึกษาสงเคราะห์
- (๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- (๕) การสาธารณูปการ
- (๖) การสาธารณสงเคราะห์

บทบาทและวิธีการของพระสงฆ์ในส่งเสริมลดความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนา นั้น สรุปได้ว่า พระสงฆ์ใช้บทบาทตามภาวะที่มีอยู่เข้าไปมีส่วนร่วมการดำเนินกิจกรรมกับพระสงฆ์และประชาชน ตามภารกิจของพระสงฆ์ใน ๖ ด้านได้แก่ ด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ โดยสื่อกลางระหว่างศาสนจักรและอาณาจักร เพื่อดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนั้น ใช้วิธีการส่งเสริมลดความขัดแย้งโดยทำหน้าที่สั่งสอนประชาชนให้ปฏิบัติตามหลักศาสนาสุกวิหารธรรม มีเมตตาทายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตาโมรธรรม มีทิวฐิสามัญญตา มีศีลสามัญญตา และดำรงตนอยู่ในความเป็นกลาง ไม่คลาดเคลื่อนจากความเป็นธรรม ตั้งมั่นอยู่ในพรหมวิหารธรรม ไม่มีอคติ ประกอบด้วยสังคหัตถุธรรม สามัคคีธรรม

เอกสารอ้างอิง

กษิรา เทียนส่องใจ (ทพญ.). “การศึกษาวิเคราะห์ภัยทันทเพื่อจัดการความขัดแย้งในสังคมไทยปัจจุบัน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. “**ความรุนแรงกับมายาการแห่งเอกลักษณ์**” สันติศึกษากับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

พระเทพปริยัติเมธี (สฤชต์ สิริธโร). รายงานการวิจัยเรื่อง. “**ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย**”. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระเทวินทร์ เทวินโท. **จริยธรรมศาสตร์จริยธรรมและคุณธรรม**. กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์ ๒๕๕๐.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๒๒.

พระมหาสมเดช ศรีลาจิต. “การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดทางการปกครองของพระพุทธศาสนาและของอริสโตเติล”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๔.

พระมหาสุชาติ สุชาติ (สมมาตร), “การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมและวิธีการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในลิลิตตะเลงพ่าย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุญญากร) “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี : ศึกษาวิเคราะห์กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงใหม่” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระอธิการอำนาจ เลขาวิมลนะ และคณะ, “บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสันติวิธีในชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดกำแพงเพชร”. **สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. (สาขาวิชาการจัดการความขัดแย้ง), มหาวิทยาลัยนเรศวร. พ.ศ. ๒๕๕๕.

วันชัย วัฒนศัพท์ (ศ.นพ.), **ความขัดแย้ง: หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา** (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า ๒๕๔๗), พิมพ์ครั้งที่ ๒, หน้าที่ ๑๘๐ – ๑๘๒.

สุภารัตน์ รักษมณี. บทบาทพระสงฆ์ในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง : ศึกษากรณีชุมชนบ้านขุน อ.ฮอด จ.เชียงใหม่, **วิทยานิพนธ์ นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต), ๒๕๔๕.

อรุณ รักธรรม (ศ.), **องค์การ: พฤติกรรมความขัดแย้ง**. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๗.

อรุณ รักธรรม, **ความขัดแย้งในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาเฉพาะระดับเขต, สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์**, ๒๕๓๘.

ศึกษาวิเคราะห์ดิรัจฉานวิชาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

An Analytical Study of the Pseudo-Sciences Fouded In Theravada Buddhist Texts

พระวินัยธรประสิทธิ์ สุจินโณ (คำมาก)

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาความหมายแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับดิรัจฉานวิชาที่ปรากฏในศาสตร์อื่น ๒) เพื่อศึกษาดิรัจฉานวิชาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ๓) เพื่อศึกษาการปรับแนวคิดเกี่ยวกับดิรัจฉานวิชาให้สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาท การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในเชิงเอกสาร(Documentary Research) โดยศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา หนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำมาวิเคราะห์สรุปข้อมูลในเชิงพรรณนาจากการศึกษาความเป็นมาของดิรัจฉานวิชา หรือวิชาที่ว่าด้วยเรื่อง การพยากรณ์ การทำนายทายทัก การดูดวง ซึ่งเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักโหราศาสตร์

ผลการวิจัยพบว่า ดิรัจฉานวิชานี้มีความเป็นมายาวนาน ตั้งแต่สมัยก่อนพุทธกาลที่ได้มีการนำวิชาต่าง ๆ เหล่านี้มาใช้ในการทำนายทายทัก การทายลักษณะ เป็นต้น แม้ครั้งพุทธกาลเองก็ยังมิวิชาดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ใน

สังคมของคนในสมัยนั้น ในขณะเดียวกันในทางพระพุทธศาสนาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงห้ามมิให้พระสาวกศึกษาและเรียนวิชาเหล่านี้ เพราะไม่ใช่หนทางที่ทำให้พ้นทุกข์ได้หลักคำสอนเกี่ยวกับดิรัจฉานวิชาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา จากการศึกษวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่าหลักคำสอนเกี่ยวกับดิรัจฉานวิชาได้มีปรากฏมาแล้วตั้งแต่สมัยครั้งพุทธกาล ดังที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไว้แล้วในเบื้องต้นนั้น โดยยกพระสูตรต่าง ๆ ที่องค์สมเด็จพระ

สัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงสอนเหล่าพระสาวกเกี่ยวกับเรื่อง ดิรัจฉานวิชา ว่าเป็นวิชาที่ขวางต่อทางพระนิพพาน ซึ่งพระพุทธเจ้าก็ทรงห้ามมิให้พระภิกษุเรียนเพราะทรงเห็นว่าไม่มีประโยชน์ในการประพฤติปฏิบัติธรรม

ส่วนการปรับแนวคิดเกี่ยวกับดิรัจฉานวิชาให้สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาผลจากการวิจัยพบว่า ดิรัจฉานวิชา ถึงจะเป็นวิชาที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามมิให้พระภิกษุและพุทธบริษัทเรียนเพราะทรงเห็นว่าไม่ใช่ทางที่จะทำให้พ้นทุกข์ได้ แต่ในขณะเดียวกันถ้านักศึกษาดังกล่าวนั้นมาใช้ในทางที่ถูกต้อง ก็จะสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ได้เช่นเดียวกัน โดยมุ่งเน้นที่ผู้รับบริการกับผู้ให้บริการ

ผู้รับบริการ ชาวบ้านทั่วไปที่ชื่นชอบการดูดวง ควรจะหันมาศึกษาหลักพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการสร้างชีวิต หรือบำเพ็ญเพียรตามหลักพระพุทธศาสนา ควรจะมองว่า โหราศาสตร์เป็นเพียงเครื่องมือส่งเสริมกำลังใจในการสร้างชีวิตในกรณีที่โหราจารย์ทำนายไปในทางที่ดีสำหรับชีวิตแต่ในขณะเดียวกัน ถ้าโหราจารย์ทำนายในลักษณะจะเป็นไปในทางที่ไม่ดีสำหรับชีวิต ก็ควรจะมองว่านั่นคือบุคคลที่คอยชี้ทางชีวิตให้ดำรงตนอยู่ในความไม่ประมาท ซึ่งถือว่าสอดคล้องกับหลักอัปมาทธรรม

ผู้ให้บริการ บุคคลกลุ่มนี้ควรจะเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตให้ประชาชนทั่วไปได้เห็นว่าการชีวิตจะดีขึ้นหรือเลวร้ายลง ไม่ได้ขึ้นอยู่กับดวงชะตาเพียงอย่างเดียว แต่หากขึ้นอยู่กับสาเหตุที่สำคัญคือการกระทำของมนุษย์นั้นๆ ไม่ควรใช้โหราศาสตร์เป็นเครื่องมือในการหาหลักการะเพียงอย่างเดียว ควรสอดแทรกหลักของการ “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” หรือแนวคิดเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาให้ชาวบ้านด้วย การที่มนุษย์จะทำให้ชีวิต สังคมและชุมชนดีขึ้นนั้น ก็ด้วยสัมมาทิฐิ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ และสัมมาวายามะ ซึ่งก็คือการกระทำหรือกฎแห่งกรรม ไม่เกี่ยวข้องกับโชคชะตา

Abstract

This research had 3 main objectives: 1) to study the story of the Pseudo-Sciences, 2) to study the Pseudo-Sciences found in Theravada Buddhist Texts and 3) to study of applying the Pseudo-Sciences in Thai society with Theravada Buddhism to arise right thinking. This study was Documentary Research focusing on the study from Tipitaka, commentaries, sub-commentaries textbooks and other related researches and summarized the results of the descriptive data analysis.

The study of the story of the Pseudo-Sciences found in Buddhist Texts or Sciences of fortune-teller, augury which become a part of Astrology Science as results of the research found that the story of the Pseudo-Sciences had been occurred for a long time ago, since the early Buddha's life time, they were used on fortune-teller, augury and predict characters etc. Even though The Buddha's life time still had such Science as found in the society at that time. Thus, according to Buddhism the Buddha disallowed his disciples study and learn these Sciences because it is not the way of releasing from sufferings.

The principle of the Pseudo-Science teaching as found in analytical study in Buddhist Texts, it was found that The principle of the Pseudo-Science teaching had been occurred for a long time ago, since the Buddha's life time so, the researcher showed initially by introducing the various Suttas that the Buddha taught his disciples that Pseudo-Sciences are the Sciences discouraged the way of Buddhist monks to Nirvana. The Buddha disallowed Buddhist monks study and learn them because he pointed out it's useless on practicing Dhamma.

The concepts of applying the Pseudo-Science with Dhamma of Buddhism, it was found even though the Buddha disallowed Buddhist monks and Buddhist laymen study them because he found that it is not the way of releasing from sufferings. By the way, if the Sciences were used in the right way they could be useful at the same time it depended on service user and service person. Service users, the general villagers like to predict the characters should be

studying principles of Buddhism concerning with make a live or practice effort according to Buddhism, should be considering Astrology Science is only a tool of encourage on making a live when the fortune teller predicted the right ways of life, but at the same time if the fortune teller predicted the bad ways of life, should be considering this is person who gave an advice on carefulness for the ways of life which was consistent with Appamadha-dhamma (The Dhamma base on carefulness) service person, the group of this person should be a good model of making a live for general people. The life will be good or bad it does not depend on a fortune but it depends on the action of the human, should not be using Astrology Science to be a tool in seeking for gain and worship, should be bring principle of believe such as “You get what you give / You get what you deserved” (If you do something to others, others will do it to you) or the concepts of actions in Buddhism to teach villagers. Therefore; the life of human, society and community would be good has to consist of Sammaditthi (right view), Sammasati (right mindfulness), Sammasamadhi (right concentration) and Sammavayama (right effort) these are the actions or the law of actions, not concerning with a fortune.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสภาพของสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ได้ส่งผลให้ผู้คนจำนวนมาก ต้องหาทางออกด้วยการพึ่งพาความเชื่อในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ไสยศาสตร์ และการทรงเจ้าเข้าผี โดยเฉพาะการทรงเจ้าในปัจจุบันนี้เป็นที่นิยมของคนในสังคมไทยและนับวันแต่จะเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ไม่เว้นแม้แต่ในสังคมชนชั้นกลางที่ได้รับการศึกษา จนเกิดคำพูดว่า “ไม่เชื่ออย่าลบหลู่” ผู้คนที่เข้าหาร่างทรงเหล่านี้ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีปัญหาในชีวิต ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ร่างทรงบางรายถึงกับเผยแพร่คำสอนที่ขัดแย้งกับหลักพุทธธรรมออกมาตามสื่อต่าง ๆ การทรงเจ้าในทางพระพุทธศาสนาจัดว่าเป็นไสยศาสตร์แขนงหนึ่ง ซึ่งเป็นดิริจฉานวิชาที่พระพุทธองค์ทรงห้ามมิให้ภิกษุกระทำ แต่ทำไมลัทธิและพิธีกรรมเหล่านี้กลับเป็นที่นิยมในสังคมไทยเป็นอันมาก ในขณะที่เมืองไทยเองเป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนา^{๑๓} ไสยศาสตร์เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่สะท้อนให้เห็นเรื่องของชนชั้น และสถานะทางเศรษฐกิจของผู้คนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในยามที่เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจไสยศาสตร์กลายเป็นความหวังของผู้คนและเฟื่องฟูเป็นพิเศษในยามที่ประชาชนหาทางออกอย่างอื่นไม่ได้ และจัดแบ่งไสยศาสตร์ออกเป็น ๓ ระดับ คือ ไสยศาสตร์ระดับสูง ได้แก่ไสยศาสตร์แห่งอภิปรัชญา

^{๑๓} พระเกียรติวิทย์ อุตตสนโต, “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง :กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๘.

(ลัทธิกรรมเก่า) ระดับกลาง ได้แก่ความศักดิ์สิทธิ์ เช่น ลัทธิเกจิอาจารย์ และรูปเคารพกับการทำนายทายทัก ซึ่งเป็นลัทธิโหราศาสตร์ และระดับต่ำ ได้แก่การทรงเจ้าเข้าผี กับไสยดำ การใช้อำนาจลึกลับในการควบคุมบุคคลอื่นโดยตรง เช่น เสกหนังสือและตะปูเข้าท้อง เสกหย้าแผด หน้หน้าทอง น้ำมันพราย เป็นต้น^{๑๔}

การทำนายทายทักได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในสังคมปัจจุบัน ถึงกับมีการนำมาประกอบเป็นอาชีพหมอดูได้รับการยอมรับมากขึ้น มีบทบาทตามสื่อต่าง ๆ อย่างเห็นได้ชัด และอาจกล่าวได้ว่าศาสตร์แห่งการทำนายนั้นมีมาพร้อมกับมนุษย์ เมื่อมนุษย์สงสัยสิ่งใด ย่อมจะหาคำตอบในสิ่งนั้น อาจจะใช้วิธีคาดคะเน คาดเดา เทียบเคียง เป็นเบื้องต้น จนสะสมมากเข้าได้เป็นองค์ความรู้ขึ้นมา ในเบื้องต้นความรู้ต่าง ๆ มีความคลุมเครือไม่ชัดเจน มนุษย์ไม่สามารถอธิบายสาเหตุของปรากฏการณ์ได้ต้องโยนให้เป็นผลจากอำนาจเร้นลับ ต่อเมื่อวัฒนธรรมของมนุษย์เจริญขึ้น ความรู้ใดที่มนุษย์ศึกษาจนชัดเจน สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้แล้ว ก็ปรากฏออกมาในรูปของศาสตร์ต่าง ๆ^{๑๕}

การแสวงหาเลี้ยงชีพหรือการประกอบอาชีพเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ในสังคมในพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่ใช้ฝึกฝนในการเรียนรู้ โดยให้สอดคล้องกับองค์ประกอบแห่งการดำเนินชีวิตเรียกว่า มรรคมีองค์ ๘ ได้แก่ สัมมาทิฐิ เห็นชอบ สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ สัมมาวาจาจาชอบ สัมมากัมมันตะ การงานชอบ สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ สัมมาวายามะ เพียรชอบ สัมมาสติ ระลึกรู้ชอบ และสัมมาสมาธิ ตั้งใจชอบ สัมมาอาชีวะเป็นองค์มรรคในการพัฒนาในด้านพฤติกรรมทางด้านกาย และวาจา ซึ่งช่วยเสริมสร้างในการพัฒนาคุณภาพจิตและปัญญา ทำให้การพัฒนาครบกระบวนการพัฒนาไตรสิกขาเพื่อชีวิตที่ดีงามประณีตยิ่งขึ้น ถึงแม้การเลี้ยงชีพจะเป็นพื้นฐานการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกคน แต่การแสวงหาปัจจัยในการดำเนินชีวิตจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรม คือการดำรงชีวิตโดยสัมมาอาชีวะ^{๑๖}

ความไม่เข้าใจกลไกการทำงานหรือหลักการของโหราศาสตร์ ทำให้บุคคลมีความเชื่อถือโหราศาสตร์อย่างผิดเพี้ยน การเข้าใจว่าโหราศาสตร์เป็นศาสตร์วิเศษที่สามารถบอกได้ทุกอย่าง ทำให้บุคคลหลงมกมายในคำทำนาย ไม่มีความมั่นใจในการดำรงชีวิตด้วยตนเอง ในทางตรงข้ามการที่เข้าใจว่าโหราศาสตร์เป็นศาสตร์เหลวไหลไร้สาระ ก็ทำให้มองข้ามประโยชน์ที่พึงได้จากศาสตร์โบราณนี้ไป ส่วนในทางพระพุทธศาสนา ถือว่าการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์เป็นทางที่จะพึงทำได้ด้วยความสามารถของตนเอง พระพุทธองค์ทรงสอนให้มนุษย์ใช้ศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่อง

^{๑๔} ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์, **ไสยศาสตร์ ปรากฏการณ์ของสังคมไทย : ในไสยศาสตร์ครองเมือง**, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ พรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๑๐๕-๑๑๕.

^{๑๕} จักรเทพ รำพึงกิจ, “การศึกษาวิเคราะห์ทฤษฎีของพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีต่อโหราศาสตร์ในยุคปัจจุบัน”, **สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

^{๑๖} พระธานี เขมธมโม (จำปา), “ศึกษาสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

กำกับในเรื่องความเชื่อ โดยยึดหลักกาลามสูตร ทรงให้ใช้เหตุผลพิจารณาในสิ่งต่าง ๆ ว่าสมควรเพียงใดที่จะเชื่อได้ และให้เชื่อเรื่องกรรมเป็นสำคัญ และพึงพระรัตนตรัยที่สุด

การได้จัดความเชื่อทางพระพุทธศาสนาของประชาชนในสังคมแบบชาวบ้าน เป็นความเชื่อในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาผสมผสานกับลัทธิพราหมณ์และความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์หรือผีสิงเทวดา ประชาชนไม่อาจแยกได้ว่า ส่วนใดเป็นคำสอนมาจากพระพุทธศาสนาจริง และส่วนใดที่เป็นความเชื่อในเรื่องผีสิงเทวดาอันเป็นความเชื่อเดิม รวมไปถึงการเซ่นไหว้บรรพบุรุษและการเข้าทรงด้วย

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้นนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิเคราะห์ ตีรจนาวิชาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา สร้างความเห็นให้ถูกต้องตามหลักคำสอนของพระพุทธองค์ ไม่เชื่อหรือศรัทธาอะไรอย่างงมงาย แต่ให้ตั้งอยู่ในศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา เพื่อพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้สามารถดำรงชีวิตได้ด้วยตัวเอง โดยไม่พึ่งพาศาสตร์หรือไสยศาสตร์ที่ผิดเพี้ยนจากหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๒.๑ เพื่อศึกษาความหมายแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับตีรจนาวิชาที่ปรากฏในศาสตร์อื่น
- ๒.๒ เพื่อศึกษาตีรจนาวิชาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๒.๓ เพื่อศึกษาการปรับแนวคิดเกี่ยวกับตีรจนาวิชาให้สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาท

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

- ๓.๑ ศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พร้อมอรรถกถา และฎีกา
- ๓.๒ ศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ ตำรา เอกสาร และงานวิจัย อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- ๓.๓ วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นฐานสำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๔ เรียบเรียง สรุป และนำเสนอผลการวิจัย

๔.สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิเคราะห์ ดิรัจฉานวิชาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธานุญาตสาธยายธรรม เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพเพื่อที่จะประยุกต์หลักคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาใช้ในสังคมไทย โดยผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยได้ ดังต่อไปนี้

๑.ความหมายของดิรัจฉานวิชาตามแนวพระพุทธศาสนาจากการศึกษาวิเคราะห์ความหมายของ ดิรัจฉานวิชาตามแนวพระพุทธศาสนาผลการวิจัยพบว่า ดิรัจฉานวิชา หมายถึง วิชาที่ขวางกั้นความเจริญ เป็นวิชาที่ขวางทางบรรลุมรรคผลนิพพาน ความรู้ที่ขัดขวางมิให้ถึงมรรคผลนิพพาน เพราะเป็นวิชาที่ทำให้หมกมุ่นเพลิดเพลินยึดติด ทำให้มกมายลุ่มหลง ไม่ใช่ปัญญา ไม่ใช่เหตุผล อันเป็นเหตุให้เสียเวลาไม่ใช่ทางที่จะทำให้มนุษย์พ้นทุกข์ได้ และดิรัจฉานวิชาในทางพระพุทธศาสนานั้น หมายถึง วิชาทางด้านโหราศาสตร์ เช่น การพยากรณ์ ดูดวง การดูหมอ การทำนายทายทัก การดูลักษณะ การทำเสน่ห์ ฯลฯ วิชาต่าง ๆ เหล่านี้พระพุทธเจ้าทรงห้ามมิให้พระภิกษุเรียน เพราะไม่ใช่ทางพ้นทุกข์ไม่ใช่หนทางแห่งการดับทุกข์ที่แท้จริง

ดิรัจฉานวิชาในทัศนะของนักวิชาการทางศาสนาจากการศึกษาวิเคราะห์ในทัศนะของนักวิชาการต่าง ๆ ผลการวิจัยพบว่า มีนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาของไทยหลายท่านที่แสดงทัศนะเกี่ยวกับโหราศาสตร์ไว้ ทุกท่านเห็นไปในทางเดียวกันว่า โหราศาสตร์ไม่ใช่วิชาที่เหมาะสมกับพระภิกษุ เป็นวิชาที่ขวางการเจริญภาวนาเพื่อความดับทุกข์ และกรรมที่บุคคลกระทำให้มีความสำคัญมากกว่าคำทำนายที่ได้จากโหราศาสตร์ แต่ก็มีบางท่านที่ให้ทัศนะว่าบุคคลที่ยังต้องข้องเกี่ยวอยู่กับโลก โหราศาสตร์ก็เป็นวิชาที่มีประโยชน์อยู่บ้าง ในการเป็นแนวทางดำเนินชีวิตให้ถูกต้องของธรรมชาติ

ความเป็นมาของดิรัจฉานวิชาการศึกษาโหราศาสตร์โดยเริ่มจากประวัติความเป็นมาพบว่าโหราศาสตร์มีความเป็นมายาวนาน โดยเฉพาะโหราศาสตร์ที่ใช้ดวงดาวในการทำนายนั้น อาจกล่าวได้ว่ามีมาตั้งแต่มนุษย์เริ่มสังเกตเทหวัตถุบนท้องฟ้า ด้วยการบันทึกเก็บสถิติมาเป็นเวลานาน จึงเกิดเป็นศาสตร์ที่มีเนื้อหาเฉพาะขึ้น ในระยะแรกของโหราศาสตร์จะมีวิชาดาราศาสตร์รวมอยู่ด้วย เพราะตำแหน่งดวงดาวในท้องฟ้ารู้ได้โดยอาศัยการคำนวณที่ซับซ้อน ต่อเมื่อวิชาดาราศาสตร์มีสิ่งที่ต้องศึกษามากขึ้น มีเนื้อหาวิชามากขึ้นจึงได้แยกไปเป็นอีกวิชาหนึ่งต่างหาก ส่วนการทำนายด้วยวิธีอื่น ๆ ก็มีความเป็นมาอันยาวนานเช่นกัน

คำสอนเกี่ยวกับดิรัจฉานวิชาที่ปรากฏในพระไตรปิฎกหลักคำสอนเกี่ยวกับดิรัจฉานวิชาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธานุญาตสาธยายธรรม จากการศึกษวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า หลักคำสอนเกี่ยวกับดิรัจฉานวิชาได้มีปรากฏมาแล้วตั้งแต่สมัยครั้งพุทธกาล ดังที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไว้แล้วในเบื้องต้นนั้น โดยยกพระสูตรต่าง ๆ ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงสอนเหล่าพระสาวกเกี่ยวกับเรื่องดิรัจฉานวิชา คือ วิชาที่ขวางต่อทางพระนิพพาน ซึ่งพระพุทธเจ้าก็ทรงห้ามมิให้พระภิกษุเรียนเพราะทรงเห็นว่าไม่มีประโยชน์ในการประพฤติดุสิตธรรม และวิชาดังกล่าวนี้ปัจจุบันได้ถูกนำมาใช้กันแพร่หลายในสังคมไทย จนกลายเป็นอาชีพ ๆ หนึ่ง เช่น อาชีพหมอดู ซึ่งถือว่ามียอดฮิตพลอยมากต่อวิถีชีวิตของคนไทยในปัจจุบัน การทรงเจ้าเข้าผี ก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการนำหลักโหราศาสตร์มาใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า โหราศาสตร์เข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนไทย ในทุกมิติ

ตั้งแต่เกิดจนตาย องค์ประกอบแวดล้อมของชีวิตก็ยังต้องเกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์ อาทิ การเมือง เศรษฐกิจหรือแม้แต่ประเพณีท้องถิ่นในวิถีชีวิตชาวบ้านก็ตาม ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะโหราศาสตร์ถูก ประชาสัมพันธ์หรือโฆษณาตามสื่อมวลชนแทบจะทุกแขนง มีบทบาทต่อดารานักแสดงหรือนักการเมืองระดับประเทศ ซึ่งเป็นบุคคลสาธารณะที่มีชื่อเสียง ก่อให้เกิดพฤติกรรม ลอกเลียนแบบ และขยายวงกว้างออกไปอย่างมาก อีกมิติหนึ่งที่พบก็คือ การทำหน้าที่หมอดูหรือโหราจารย์ของ พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ขัดแย้งระหว่างการสอนศรัทธาชาวบ้านกับการ ประพฤติตามพระธรรมวินัย นอกจากนี้ โหราศาสตร์ยังเป็นศาสตร์ที่พระพุทธรักษาถือว่า เป็น เจริญงานวิชาคือขัดต่อวิถีแห่งการดำเนินชีวิตด้วยปัญญาไม่ส่งเสริมอุปมาทธรรมและวินัยธรรม

หลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่เกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์ในส่วนพระคัมภีร์ของพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีต่อโหราศาสตร์ในยุคปัจจุบัน ผู้วิจัยเริ่มด้วยการศึกษาเรื่องการทำนายทายทักสมัยก่อน พุทธกาล ซึ่งมีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกหลายแห่งจากนั้นจึงยกตัวอย่างการทำนายที่มีมาในสมัย พุทธกาล จะเห็นว่าการทำนายที่กล่าวถึงมากได้แก่การทำนายมหาบุริสลักษณะ ส่วนวิธีทำนายที่ ปรากฏชัดคือการทำนายฝัน มีปรากฏทั้งที่พระพุทธเจ้าทรงทำนายฝันของพระองค์เอง และทรง ทำนายฝันของพระเจ้าปเสนทิโกศล การทำนายฝันนี้เป็นการตีความสัญลักษณ์แบบหนึ่ง ซึ่งเป็น หลักการพื้นฐานของโหราศาสตร์นั่นเอง สรุปได้ว่าพระพุทธเจ้าเองไม่ได้ทรงปฏิเสธความมีอยู่และ ความเป็นไปได้ของการ ทำนายทายทักแต่ก็ไม่ทรงสอนให้สาวกวางใจในโหราศาสตร์ ดังที่ปรากฏในทั้ง พระวินัยปิฎกและพระสุตตันตปิฎกว่าพระพุทธเจ้าทรงเห็นว่า โหราศาสตร์เป็นดิรัจฉานวิชา ไม่เหมาะ ะกับชีวิตสมณะ ทรงบัญญัติมิให้ภิกษุภิกษุณีข้องเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทั้งการเรียน การสอน และการหาเลี้ยง ชีพ แต่ก็ทรงอนุญาตให้ภิกษุเรียนวิชาด้านดาราศาสตร์ไว้บ้างเพื่อใช้ในการนับวัน เวลา ส่วนในการ ทำนายนั้นทรงห้ามเด็ดขาด ในการอธิบายหลักการของโหราศาสตร์ด้วยหลักพุทธปรัชญาเถรวาท ผู้วิจัยได้ยกหลักธรรมมาอธิบายหลายข้อ ได้แก่ เรื่องนิยาม ๕ อันเป็นการอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของธรรมชาติ เรื่องกรรมและวิภวาทที่นักโหราศาสตร์มักจะอ้างถึง และเข้าใจคลาดเคลื่อนกับหลักพุทธ ศาสนา เรื่องของธาตุ ๔ ที่ดูจะพ้องกับโหราศาสตร์ จากนั้นอธิบายเรื่องจิตในฐานะที่เป็นทฤษฎี บุคลิกภาพของพุทธศาสนา และเรื่องความเพียร การพึ่งตนเองที่พุทธปรัชญาเถรวาทเน้นมากกว่าการ ที่จะยอมรับชะตากรรม รวมทั้งเรื่องเสรีภาพในพุทธปรัชญาเถรวาทซึ่งสรุปได้ว่าพุทธศาสนา สอนว่า บุคคล มีเสรีภาพที่จะเลือกกระทำได้ด้วยเจตนาที่ประกอบด้วยกุศลหรืออกุศล

เอกสารอ้างอิง

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกภาษาบาลี. ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๐๖.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรณัฐเตปิฎก. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

_____. อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับสยามรณัฐเตปิฎกอรรถกถา. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล. ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

จักรเทพ รำพึงกิจ, “การศึกษาวิเคราะห์ทรรศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีต่อโหราศาสตร์ในยุค
ปัจจุบัน”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์, โสยศาสตร์ ปรากฏการณ์ของสังคมไทย : ในโสยศาสตร์ครองเมือง,
กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์ พรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๓.

พระธานี เขมธมโม (จำปา), “ศึกษาสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

พระเตียรวิทย์ อดตสนโต, “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง :
กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

ศึกษาวิเคราะห์การบรรลุนิพพานของกลุ่มบุคคลหลากหลายอาชีพในพระพุทธศาสนาเถรวาท

An analytical study of enlightenment of people according to their occupations in Theravada Buddhist

วิระดา แก่นกระโทก
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องศึกษาวิเคราะห์การบรรลุนิพพานของกลุ่มบุคคลหลากหลายอาชีพในพระพุทธศาสนาเถรวาทนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) ศึกษาแนวคิดเรื่องอาชีพในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ๒) ศึกษาการบรรลุนิพพานของกลุ่มบุคคลหลากหลายอาชีพในสมัยพุทธกาล และ ๓) วิเคราะห์การบรรลุนิพพานของกลุ่มบุคคลหลากหลายอาชีพในพระพุทธศาสนาเถรวาท งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร โดยสำรวจข้อมูลชั้นปฐมภูมิจากพระไตรปิฎก อรรถกถา สำรวจข้อมูลทุติยภูมิจากตำราวิชาการ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า

๑) อาชีพในสมัยพุทธกาลที่ปรากฏในพระไตรปิฎกโดยการระบุชื่ออาชีพมี ๒๔ อาชีพ เช่น พลช้าง พลม้า ทาสเรือนเบี้ย พ่อครัว ช่างดอกไม้ นักบัญชี เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีอาชีพอื่นๆ ที่มิได้ระบุชื่อโดยตรง เพียงแต่ใช้คำว่า “อาชีพที่อาศัยศิลปะอย่างอื่นทำนองนี้” ส่วนในคัมภีร์อรรถกถาได้ระบุชื่อของอาชีพในสมัยพุทธกาลมากกว่าในพระไตรปิฎก โดยสามารถจัดเป็น ๗ กลุ่มอาชีพ คือ อาชีพบริการ อาชีพช่างฝีมือ วิชาชีพ อาชีพบันเทิงธุรกิจ อาชีพรับราชการ อาชีพค้าขาย และ การเลี้ยงสัตว์และเกษตรกรรม พุทธศาสนาเถรวาท เน้นย้ำในเรื่องอาชีพสุจริตเป็นเบื้องต้น ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติดำเนินไปตามหลักอาชีพที่สุจริตนั้น ย่อมมีความสัมพันธ์กับอาชีพในอริยมรรคอันได้แก่ สัมมาอาชีพะ ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการดำเนินไปสู่การบรรลุนิพพาน

๒) การบรรลุนิพพาน คือ การบรรลุผลในระดับต่างๆ ในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ตั้งแต่ระดับต้นจนถึงระดับสูงสุด ได้แก่ พระโสดาบัน พระสกทาทิ พระอนาคามี และพระอรหันต์ โดยปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา และกัมมัฏฐาน พระมหาสาวก ๘๐ องค์ มาจากกลุ่มบุคคลหลากหลายอาชีพในสมัยพุทธกาลที่ได้บรรลุนิพพาน คือ พระอรหันต์ผล จัดเป็น ๑๗ กลุ่มอาชีพ คือ นักบวช พระสงฆ์ กษัตริย์ พระโอรสหรือพระนัดดา บุโรหิต อำมาตย์ เศรษฐี บุตรหรือหลานเศรษฐี อาจารย์สอนมนต์ บุตรพราหมณ์ทั่วไป บุตรพราหมณ์ร่ำรวย หมอคู่ ช่างกลบกลบ ขาวประมง คนอาศัยวัด โจร คนลวงโลก และสามารถจัดลักษณะการบรรลุนิพพานเป็น ๓ ประเภท คือ บรรลุนิพพานจากการฟังธรรม บรรลุนิพพานจากการปฏิบัติ และบรรลุนิพพานจากการฟังธรรมและปฏิบัติคู่กัน

๓) อาชีพของบุคคล มีผลต่อการบรรลุธรรม โดยต้องเป็นสัมมาอาชีพ อันเป็นองค์ธรรมข้อ ๑ ในมรรค ดังกรณีพระมหาสาวก ๘๐ องค์ กลุ่มที่มีอาชีพเดียวกัน จะมีลักษณะการบรรลุธรรมที่คล้ายคลึงกันเป็นส่วนมาก การประกอบอาชีพในปัจจุบันอย่างเดียว ยังไม่พอเพียงที่จะส่งผลให้เกิดการบรรลุธรรมของแต่ละบุคคล หากแต่จะต้องมีปัจจัยที่ส่งผลต่ออาชีพและการบรรลุธรรมอีก ๔ ประการ คือ การได้สั่งสมบุญมาแต่ชาติปางก่อน การดำรงตนไว้ในทางที่ถูกต้อง การได้พบกัลยาณมิตรผู้บอกหนทาง และการได้อยู่ในสถานที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม อาชีพของมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน ยังสามารถส่งผลให้เกิดการบรรลุธรรมได้ ถ้าหากอาชีพนั้นเป็นสัมมาอาชีพจริงๆ และผู้ประกอบอาชีพนั้นดำเนินชีวิตตามอริยมรรค

ABSTRACT

The purposes of this thesis were 1) to study concepts of occupations in Theravada Buddhism, 2) to study Enlightenment of people according to their occupations in Buddha's life period, and 3) to analyze the Enlightenment of people according to their occupation in Theravāda Buddhism. This research applied the qualitative research focusing on documents by studying the Tipitaka Commentary in the primary level and academic texts, documents and other related researches in the secondary level.

Results of the research

1) The results of the analytical study revealed that the twenty-four occupations in Dhamma's life period appeared in Tipitaka with identifying names such as mahouts, grooms, slaves, florists and accountants etc. Moreover, there were the other occupations without identifying names directly. They identify "the occupations depending on the other arts". Identifying the names of the occupations was appeared in the commentaries more than in Tipitaka. The occupations were classified into seven groups: service, craftsman, profession, entertainment business, government service, commerce, and animal husbandry and agriculture. Theravada Buddhism focused on the honest occupations. The practitioners behave according to the principles of the honest occupations. They will have the relationship with the occupations in Ariyamagga such as Samma-ajiva, one of components in the Enlightenment.

2) The Enlightenment is attaining Magga in the various levels in Theravāda Buddhism on the primary level to the ultimate level such as Sotapanna, Sakadagami, Anagami and Arahanta by performing according to Three Sikkhas and Kammatthana.

The eighty senior monks coming from the various occupations in the Buddha's life period were Arahattaphala classified into seventeen groups of the occupations: ascetics, monks, kings, princes or princesses, priests, millionaires, children of the millionaires, magic teachers, children of general Brahman, children of rich Brahman, fortune tellers, barbers, fishermen, people living in the monasteries, robbers and con artists. Moreover, they can be classified by the characteristics of the Enlightenment into three kinds: the Enlightenment from listening to sermon, the Enlightenment from the practice and the Enlightenment from both listening to sermon and the practice.

3) The occupations of the people affect the Enlightenment by Samma-ajiva. For example, the eighty senior monks having the same occupation will have the similar characteristics of the Enlightenment. The occupation in the present has no enough in the Enlightenment of the individuals but has four factors effecting the occupations and the Enlightenment: collecting the merit in the past, behaving correctly, meeting the good friends, and living in the appropriate places. However, the occupations of the humans in the present society can affect the Enlightenment if the occupations are Samma-ajiva and the people live in Ariyamagga.

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาถือกำเนิดมาจนถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลายาวนานกว่า ๒๕๐๐ ปี ได้มีหลักคำสอนมากมาย และมีสาวก อุบาสก อุบาสิกาเป็นผู้ปฏิบัติตามหลักคำสอนนั้นๆ จนบรรลุมรรคผล ตามสมควรแก่สิ่งที่ตนได้ปฏิบัติ อนึ่งจะพบว่าพระพุทธศาสนามีลักษณะพิเศษคือ การเห็นว่ามีมนุษย์เป็นสัตว์พิเศษ คือเป็นสัตว์ที่ฝึกได้ และถือว่าเป็นสัตว์ประเสริฐก็ด้วยการฝึก อันเป็นลักษณะหนึ่งของการเป็นศาสนาประเภทมนุษยนิยม(Humanism)กล่าวคือการให้ค่าแก่มนุษย์ว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถเรียนรู้หรือฝึกฝนเพื่อการก้าวไปสู่การพัฒนาที่ดีกว่าได้ ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้ผุดไปจากศาสนาประเภทเทวนิยมอื่นๆที่มุ่งที่จะชี้ให้มนุษย์เห็นว่าตนเองถูกกำหนดหรือสร้างมาจากสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติที่มนุษย์เองจะต้องสยบยอมและตอบแทนต่อสิ่งนั้นด้วยความภักดี ความที่พระพุทธศาสนาได้มุ่งเน้นถึงการเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ดังกล่าวเราจะพบว่า “คำสอนพระพุทธศาสนานั้นล้วนมีจุดมุ่งหมายที่จะเปิดโอกาสให้มนุษย์ทุกเพศทุกวัยได้มีโอกาสในการพัฒนาตนเองตามแนวทางแห่งคำสอนที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสรู้นั้นโดยมิได้จำกัดเพศวัยหรือสถานะอาชีพและวรรณะดังปรากฏในพุทธประสงค์ครั้งแรกเมื่อทรงตัดสินพระทัยในการประกาศพระสัจธรรมเป็นครั้งแรกว่า “สัตว์ทั้งหลายเหล่าใดจงฟัง จงปล่อยศรัทธามาเถิด เราได้เปิดประตู อมตธรรมแก่สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นแล้ว” พุทธพจน์นี้มีความหมายว่าการเปิดประตู อมตธรรมของพระองค์นั้นมิได้จำกัดเฉพาะสัตว์จำพวกใดจำพวกหนึ่งเท่านั้นแต่มุ่งถึงสัตว์ทั้งหลายคือบรรดา พรหม เทวดา มารมนุษย์ อมนุษย์

ทั้งหลาย หรือหากจะกล่าวเฉพาะมนุษย์ก็ได้มีนัยแห่งการแบ่งชั้นวรรณะแต่ประการใด แม้เมื่อครั้งที่ทรงส่งพระสาวกออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาไม่ได้มุ่งส่งไปเพื่อคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นการเฉพาะ แต่มุ่งส่งไปเพื่อประโยชน์แก่บรรดาเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายดังปรากฏในพุทธพจน์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย” ซึ่งในระยะเริ่มแรกของการก่อตั้งความเป็นปึกแผ่นของพระพุทธศาสนานั้นพระพุทธองค์ได้หลอมรวมผู้ที่เข้ามาสู่กระแสแห่งหลักธรรมที่ทรงบรรจุโดยไม่มี การแบ่งชั้นวรรณะเพราะคนที่เข้ามาบวชนั้นไม่ว่าจะเป็นใครก็เรียกว่าเป็นพุทธสาวกทั้งสิ้น ดังปรากฏในพุทธพจน์ว่า “วรรณะ ๔ เหล่านี้ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพทย์ ศูทร ออกจากเรือนมาบวชใน ธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วย่อมละชื่อโคตรเดิมรวมเรียกว่า สมณะเชื้อสาย ศากยบุตรทั้งสิ้น เหมือนมหานทีทุกสาย คือ คงคา ยมuna อจิรวดี สรรพ มหิหิเลลงสู่มหาสมุทรแล้วย่อมละชื่อและโคตร เดิมรวมเรียกว่ามหานทีทั้งสิ้น”

ในสมัยพุทธกาลนั้นมีการประกอบอาชีพ ๒ อย่าง ได้แก่ ๑) อาชีพชั้นต่ำ อาชีพสามัญ เช่นอาชีพปลูกไม้ อาชีพทนาย ๒) อาชีพชั้นสูง เช่นอาชีพทำนา อาชีพค้าขาย อาชีพเลี้ยงโค อาชีพ เหล่านี้ล้วนเป็นอาชีพที่มีปรากฏอยู่ในทุกสังคม และเมื่อคนในอาชีพเหล่านี้ได้รับอิทธิพลของ พระพุทธศาสนาแล้วก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยตรงหากจะกล่าวถึง ความแตกต่างของอาชีพหรือการได้มาซึ่งอาชีพของคนในสังคมนั้น พระพุทธศาสนาได้กล่าวมาจาก สาเหตุหลักคือ “กรรม” ดังปรากฏในพระพุทธพจน์ที่ว่า “บุคคลเป็นชวานาก้เพราะกรรม เป็นช่างศิลปะ ก็เพราะกรรม เป็นพ่อค้าก็เพราะกรรม เป็นผู้รับใช้ก็เพราะกรรม บุคคลแม้เป็นโจรก็เพราะกรรม เป็น ทหารอาชีพก็เพราะกรรม เป็นบุโรหิตก็เพราะกรรม แม้เป็นพระราชา ก็เพราะกรรมทั้งนั้น” ในการ ประกอบอาชีพของมนุษย์นั้นพระพุทธศาสนาก็ได้กำหนดว่า “มีบางอาชีพที่ควรทำและมีบางอาชีพที่ไม่ ควรทำ เช่น การประกอบอาชีพค้าขายศีลศราวุธ การค้าขายสัตว์ การค้าขายเนื้อ การค้าขายของมีนเมา การค้าขายยาพิษ” อาชีพเหล่านี้จัดได้ว่าเป็นการประกอบอาชีพที่ผิดหรือ “อาชีวะวิบัติ” ในทางที่ถูกนั้น พระพุทธศาสนาสอนให้ทุกคนในสังคมประกอบอาชีพที่สุจริตตามหลักของ “สัมมาอาชีพ” ตามหลักของ อริยมรรคมีองค์แปดประการ

ในสังคมสมัยพุทธกาลนั้นเมื่อพระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้นแล้ว พระพุทธองค์ได้ทรงเสด็จไป เผยแผ่พระธรรมคำสอนแก่คนทุกสาขาอาชีพเป็นเหตุให้มีคนหลากหลายอาชีพได้บรรลุธรรมเป็น จำนวนมากบ้างน้อยบ้างแม้ในที่สุดจะมีการแบ่งออกเป็น ๔ กลุ่มได้แก่ “พระภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา แต่ทุกกลุ่มก็ล้วนเป็นผู้ที่มาจากทุกสาขาอาชีพ เช่น “พระอุบาสีมาจากอาชีพช่างกลบ (ช่าง ตัดผม) ของเจ้าศากยทั้ง ๕ ซึ่งเป็นผู้มาจากอาชีพของนักปกครอง” “พระองคฺลิมามาจากอาชีพ โจร” “พระอัมพปาสีภิกษุณีมาจากอาชีพหญิงนครโสภณ (หญิงขายบริการทางเพศ)” “พระนางขุตขุ ตรามมาจากอาชีพคนรับใช้ (นางทาสี)” “ขุนโจรเกราแดงผู้บรรลุโสดาบันก็มาจากอาชีพโจรนักฆ่าและ เพชฌฆาตหลวง” งานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่า พระพุทธองค์ทรงใช้อุบายวิธีเช่นใดในการ แสดงหลักการทางพระพุทธศาสนาให้กับผู้คนที่อยู่ในสถานะและอาชีพที่แตกต่างกันนั้น และในบรรดา อาชีพทั้งหลายนั้นผู้ที่บรรลุธรรมโดยมากมาจากอาชีพใดและเพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น และต้องการ ที่จะตอบคำถามต่อไปว่าอาชีพของคนมีผลกับการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้าอย่างไร อาชีพของคนมี ผลต่อการบรรลุธรรมในครั้งพุทธกาลอย่างไรอาชีพของคนทำให้เราารู้วิถีชีวิตของคนในยุคพุทธกาล

อย่างไร เห็นว่าปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่น่าสนใจและเป็นปัญหาใหม่ที่ยังไม่มีใครได้ศึกษามาก่อน หากมีการนำประเด็นปัญหาต่างๆ ไปศึกษาและได้ผลวิจัยอย่างเป็นรูปธรรมแล้ว ก็จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ใคร่ต่อการศึกษาในอนาคตต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องอาชีวะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๒.๒ เพื่อศึกษาการบรรลุของบุคคลหลากหลายอาชีพในสังคมสมัยพุทธกาล
- ๒.๓ เพื่อวิเคราะห์การบรรลุธรรมของกลุ่มบุคคลหลากหลายอาชีพในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

๑. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) โดยมีวิธีเก็บข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และปกรณ์วิเสส
๒. รวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่งานนิพนธ์ ของนักวิชาการร่วมสมัย และเอกสารงานวิจัย บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้
๓. นำข้อมูลมาศึกษาวิเคราะห์ ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
๔. สรุปข้อมูลเพื่อนำเสนอผลงานการวิจัยต่อไป

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. คำว่า อาชีวะ ทางภาษาศาสตร์ มาจากคำสันสกฤต แต่ในภาษาบาลีใช้คำว่า อาชีวะ หมายถึง การเลี้ยงชีวิต การทำมาหากิน เป็นต้น อาชีวะในสมัยพุทธกาลที่ปรากฏในพระไตรปิฎกโดยการระบุชื่ออาชีวะมี ๒๔ อาชีวะ เช่น พลช้าง พลม้า ทาสเรือนเบี้ย พ่อครัว ช่างดอกไม้ นักบัญชี เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีอาชีวะอื่นๆ ที่มีได้ระบุชื่อโดยตรง เพียงแต่ใช้คำว่า “อาชีวะที่อาศัยศิลปะอย่างอื่นทำนองนี้” ส่วนในคัมภีร์อรรถกถา ได้ระบุชื่อของอาชีวะในสมัยพุทธกาลมากกว่าในพระไตรปิฎก โดยสามารถจัดเป็น ๗ กลุ่มอาชีวะ คือ อาชีวะบริการ อาชีวะช่างฝีมือ วิชาชีวะ อาชีวะบันเทิงธุรกิจ อาชีวะรับราชการ อาชีวะค้าขาย และ การเลี้ยงสัตว์และเกษตรกรรม พุทธศาสนาเถรวาท เน้นย้ำในเรื่องอาชีวะสุจริตเป็นเบื้องต้น ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติดำเนินไปตามหลักอาชีวะที่สุจริตนั้น ย่อมมีความสัมพันธ์กับอาชีวะในอริยมรรคอันได้แก่ สัมมาอาชีวะ ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการดำเนินไปสู่การบรรลุธรรม หลีกเลียงจากมิจฉาอาชีวะ อันเป็นทางอบายหายนะ

๒. การบรรลุธรรม หมายถึง การสำเร็จหรือถึงจุดหมายในพระพุทธศาสนา ตั้งแต่การเข้าใจธรรมในระดับต้นๆ คือ ระดับโลกียะ จนถึงเข้าใจถึงธรรมในระดับมรรคผล คือ ระดับโลกุตระ จัดเป็น ๔ ระดับคือ ระดับโสดาบัน ระดับสกิทาคามี ระดับอนาคามี และระดับอรหัต กลุ่มบุคคลหลากหลายอาชีวะที่ปรากฏอยู่ในพุทธศาสนานั้น ล้วนมาจากหลายวรรณะ มีจิตและความคิดที่

แตกต่างกันไป บุคคลที่จะสามารถบรรลุธรรมในขณะที่มีอาชีวะที่แตกต่างกันนี้ถ้าหากปราศจากความคิดแบบโยนิโสมนสิการแล้ว การทำอาชีวะต่างๆย่อมไม่สามารถจะถึงความสมบูรณ์ได้ พระมหาสาวกทั้ง ๘๐ องค์ เป็นกรณีศึกษาที่แสดงให้เห็นความหลากหลายของกลุ่มบุคคลหลากหลายอาชีวะ

๓. อาชีวะของบุคคล มีผลต่อการบรรลุธรรม โดยต้องเป็นสัมมาอาชีวะ อันเป็นองค์ธรรมข้อ ๑ ในมรรค ดังกรณีพระมหาสาวก ๘๐ องค์ ที่ลักษณะการบรรลุธรรมของท่านที่มีอาชีวะเดียวกันจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันเป็นส่วนมาก การประกอบอาชีวะในปัจจุบันอย่างเดียว ยังไม่พอเพียงที่จะส่งผลให้เกิดการบรรลุธรรมของแต่ละบุคคล หากแต่จะต้องมีปัจจัยที่ส่งผลต่ออาชีวะและการบรรลุธรรมอีก ๔ ประการ คือ การได้สั่งสมบุญมาแต่ชาติปางก่อน การดำรงตนไว้ในทางที่ถูกต้อง การได้พบกัลยาณมิตรผู้ชี้แนะทรัพย์ให้ และการได้อยู่ในสถานที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม อาชีวะของมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน ยังอาจส่งผลให้เกิดการบรรลุธรรมได้ ถ้าหากอาชีวะนั้นเป็นสัมมาอาชีวะจริงๆ และยังมีผู้ดำเนินปฏิบัติตามอริยมรรคอยู่

เอกสารอ้างอิง

ก.ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙.

ข.ข้อมูลทุติยภูมิ

คุณ โทชน์, พระพุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน, กรุงเทพฯ : โอ เอส พริ้นติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๗.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

ดารณี กริชชาญชัย “การใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารธุรกิจขายส่ง” สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์

มหาบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา, กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย

มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

เดือน คำดี. พุทธปรัชญา. กรุงเทพมหานคร : โอ เอส พริ้นติ้งเฮาส์, ๒๕๓๔.

แนบ มหานิรณนธ์. วิปัสสนาภาคปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : สุทธิสารการพิมพ์, ๒๕๓๑.

ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา, ปรัชญาอินเดีย, กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์, ๒๕๓๕.

ธนิต อยู่โพธิ์. วิปัสสนานิยม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : หจก.ศิวิลพร, ๒๕๑๘.

บรรจบ บรรณรุจิ “ชื่อเรียกปัญญาในอัมมจักกัปปวัตตนสูตร”, วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, ปีที่ ๙

ฉบับที่ ๒ (๒๕๔๕)

_____, อสีติมหาสาวก. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : กองทุนศึกษาพุทธสถาน, ๒๕๓๘.

_____, ภิกษุณีพุทธสาวิกาครั้งพุทธกาล. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

การศึกษาหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์

A Study of Buddhist Ethics Found in Folk Songs of Nakhonsawan

พัชรินทร์ อินทร์น้อม

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในพระพุทธรูปศาสนานิกายเถรวาท (๒) เพื่อศึกษาความเป็นมาของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์และ (๓) เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) โดยศึกษาข้อมูลทางการค้นคว้าหนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำมาวิเคราะห์เป็นเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

๑) หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในพระพุทธรูปศาสนานิกายเถรวาท แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ (๑) จริยธรรมระดับต้น ได้แก่ ศีล ๕, ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒, พรหมวิหาร ๔ อิทธิบาท ๔, ทิศา ๖ และมงคล ๓๘ ประการ (๒) จริยธรรมระดับกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ (๓) จริยธรรมระดับสูง ได้แก่ มรรคมีองค์ ๘

๒) เพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตของชุมชนในอดีต ซึ่งสืบเนื่องมาจากที่จังหวัดนครสวรรค์ มีภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมกับการทำเกษตรกรรม เพราะมีแม่น้ำสายหลัก คือ แม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม วิถีชีวิตของชุมชนเป็นไปอย่างเรียบง่าย มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และสมัครสมานสามัคคี เมื่อมีงานหรือกิจกรรมต่างๆ ก็จะช่วยกันทำกิจกรรมนั้นจนสำเร็จ และเมื่อถึงฤดูการทำนาชาวบ้านก็จะรวมกลุ่มกัน เพื่อช่วยกันทำนาและในระหว่างการทำนาก็จะผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยด้วยการเปล่งเสียงร้องพร้อมๆ กัน เพื่อให้เกิดความพร้อมเพรียงและจังหวะในการทำงาน ต่อมาจึงเกิดเป็นเพลงขึ้น ซึ่งมีทั้งการร้องร่วมกันและร้องโต้ตอบกัน ซึ่งเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ เพลงร่ำวง, เพลงปฏิพากย์ และเพลงประกอบการละเล่นเบ็ดเตล็ด

๓) หลักพุทธจริยธรรมในพระพุทธรูปศาสนานิกายเถรวาท ที่สอดแทรกไว้ในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ ทั้ง ๓ ประเภท คือ เพลงร่ำวง, เพลงปฏิพากย์ และ เพลงประกอบการละเล่นเบ็ดเตล็ด ส่วนใหญ่สอดแทรกหลักพุทธจริยธรรมระดับต้น คือ ศีล ๕

ธรรมคัมภีร์โลก ๒, พรหมวิหาร ๔, อิทธิบาท ๔, ทิศา ๖ และมงคล ๓๘ ประการ เนื่องจาก หลัก พุทธจริยธรรมระดับต้น เป็นหลักจริยธรรมพื้นฐานซึ่งเป็นข้อปฏิบัติของชาวพุทธ ที่ทำให้ ทุกคนในสังคมอยู่ร่วมกันได้โดยปกติสุข.

ABSTRACT

The objectives of this research were: (1) to study the Buddhist ethics found in Theravada Buddhism, (2) to study the history of the folk songs of Nakhonsawan, and (3) to analyze the Buddhist ethics found in the folk songs of Nakhonsawan. This research applied the documentary research with collecting data from Tipitaka, academic textbooks, related documents and researches. Analysis of the data used the analysis of the content and the summary of the research used presenting the descriptive results of the research.

The results showed that

1. The Buddhist ethics found in Theravada Buddhism were divided into three categories: 1) the elementary level ethics: Penca-Sila (the Five Precepts), Lokapala (Virtues that protect the world), Four Brahmavihara (the Four sublime states of mind), Four Iddhipada (the Four Paths of Accomplishment), Six Disa (the Six direction) and Thirty-eight Mangala (the Thirty-eight Blessings), (2) the middle level ethics: Ten Kusalakammamagga (the Tenfold way of good action), and (3) the high level ethics: Atthangika-magga (the Noble Eightfold Path).

2. The folk songs are the local cultural heritage that reflects the lifestyle of the community in the past. Nakhonsawan Province has suitable geography for the agriculture because the Chao Phraya River flows through Nakhonsawan Province. The majority of the population performs the agriculture. The lifestyle is simple. The people have close relationship, are generous, and have the unity. When doing the activities, the people helped to do the activities together until finishing. When the farming season arrived, the farmers gather together to help the farming. Meanwhile, the farmers sing a song together to relax from the farming. Then, these songs singing as a duet and the interacting each other become the folk songs of Nakhonsawan

Province. The folk songs were divided into three categories: (1) Folk Dance songs, (2) Interactive songs, and (3) other theme songs.

3. Buddhist ethics in the Theravada Buddhism interfered in the folk songs were mostly the elementary level ethics: Penca-Sila (the Five Precepts), Lokapala (Virtues that protect the world), Four Brahmavihara (the Four sublime states of mind), Four Iddhipada (the Four Paths of Accomplishment), Six Disa (the Six direction) and Thirty-eight Mangala (the Thirty-eight Blessings) because the elementary level ethics is the basic ethics as the practice of the Buddhist, It makes everyone happy.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชีวิตของมนุษย์ที่เจริญขึ้นแล้วนั้น ย่อมต้องการศิลปะและความบันเทิงใจ ที่นอกเหนือไปจากความสุข และความสะดวกทางด้านกาย จึงจะเรียกได้ว่ามีชีวิตสมบูรณ์อย่างแท้จริง มนุษย์จึงคิดสร้างสรรค์วัฒนธรรมในรูปของศิลปะ และความบันเทิงใจแขนงต่าง ๆ ขึ้นอีกมากมาย บทเพลงนับเป็นศิลปะแขนงหนึ่งที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนอารมณ์ต่าง ๆ ให้ผู้อื่นได้ทราบจึงให้ความบันเทิงใจแก่มนุษย์มาเป็นเวลานาน เพลงเป็นภาษาสากลอันยิ่งใหญ่ที่ปรากฏในสังคมมนุษย์ชาติ มนุษย์ได้สร้างสรรค์เพลงตามอารมณ์สะท้อนใจ ตามแรงบันดาลใจ ผสมกับจินตนาการที่มีต่อชีวิตและธรรมชาติ เพลงจึงเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญสำหรับชีวิต “เราจะพบว่าเพลงต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของวัฒนธรรมที่เพลงเป็นส่วนหนึ่งอยู่ด้วยเพราะจากเพลงเราจะทราบถึงทัศนคติ ค่านิยมต่างๆ ที่เป็นอิสระของปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มที่แสดงออกในเนื้อเพลงทั้งอาจทราบถึงนิทานความเชื่อและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งเราไม่อาจพบได้จากการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลแต่ประการเดียว”^{๑๗}

บทเพลงถือกำเนิดขึ้นมาพร้อม ๆ กับสังคมมนุษย์ที่มีมาจากชีวิตมนุษย์และเป็นผลงานที่สร้างสรรค์โดยน้ำมือของมนุษย์ทั้งสิ้นบทเพลงเป็นศิลปะที่แพร่หลายทั่วไปในสังคม^{๑๘}

กระแสการเคลื่อนไหวของสังคมนั้น เป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงหลากหลายอย่างไม่วิวนหยุด ในกระบวนการเคลื่อนไหวจึงก่อให้เกิดของใหม่ขึ้นมาอย่างมากมายอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

^{๑๗} ฤกษ์ณา คงยิ้ม, “การวิเคราะห์เพลงพื้นบ้านประกอบการละเล่นเพลงพื้นบ้านจากตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์”, *ปริญญาณิพนธ์*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๑).

^{๑๘} จินตนา ดำรงเลิศ, “วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๑.

เช่นกัน พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่หลักธรรมเข้ามาในประเทศไทยโดยรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งอาจจะมาในหลักคำสอนโดยตรง หรืออาจจะแทรกเข้ามาในวรรณกรรมชาวบ้าน หรือแม้กระทั่งบทเพลงพื้นเมืองที่วาดด้วยเรื่องบุญ-บาป ซึ่งปรากฏให้เห็นชัด เช่น เพลงกล่อมเด็ก เพลงสอนธรรมะ ความสอดคล้องของบทเพลงกับพระพุทธศาสนาได้สัมพันธ์กันอย่างเห็นได้ชัด “ในครั้งพุทธกาล ภิกษุปล่อยกระแสนิจไปตามบทเพลงที่ได้ยินมาจากคนหาฟืนยังสามารถทำให้บรรลุธรรมวิเศษ”^{๑๙}

พระพุทธศาสนาเป็นกรอบแห่งความประพฤติปฏิบัติมาช้านานรูปแบบของการดำเนินชีวิตส่วนใหญ่จึงอยู่ในกรอบของศาสนา คนไทยก็ยึดถือตามอย่างบรรพบุรุษ ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก ศาสนามีความผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทยอย่างมาก เป็นพลังสำคัญอย่างยิ่ง มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง เป็นระบบความเชื่อและความศรัทธา อย่างหนึ่งดุจประทีปให้แสงสว่างในการดำเนินชีวิตของพวกเขา หลายยุคหลายสมัยที่พระมหากษัตริย์ไทยทรงใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการบริหารปกครองบ้านเมือง^{๒๐}

เพลงพื้นบ้านเป็นเพลงที่สอดแทรกในเรื่องคุณธรรมจริยธรรม ให้ข้อคิด คติสอนใจ และยังสะท้อนให้เห็นถึงความสามัคคี สภาพวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ รวมทั้งยังปลูกฝังให้คนไทยมีจิตใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นได้จากในอดีตคนไทยมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย อยู่กันแบบพี่น้อง แต่ในสังคมไทยปัจจุบัน มีปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นอย่างมากมาย ทั้งปัญหาสังคม ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาเศรษฐกิจ สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นเพราะคนไทยขาดการปลูกฝังอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรม และวิถีชีวิตแบบไทย^{๒๑}

เนื่องจากเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์เป็นภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่า และสอดแทรกหลักคุณธรรมจริยธรรมไว้ในบทเพลงซึ่งเป็นการบ่มเพาะ ชัดเจนจิตใจให้ เป็นผู้อ่อนน้อมถ่อมตน อีกทั้งเพลงพื้นบ้านยังเป็นมุขปาฐะที่จำเป็นต้องอาศัยการบอกกล่าว และจดจำสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยใช้วิธีการสืบทอดแบบปากต่อปากไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ดังนั้นข้อมูลอาจเกิดความคลาดเคลื่อนได้ อีกทั้งหากเรามองข้ามผู้ทรงคุณวุฒิด้านเพลงพื้นบ้านไปก็จะทำให้ผู้ทรงคุณวุฒิไม่สามารถบอกเล่าความเป็นมาของเพลงพื้นบ้านได้ ก็จะทำให้เพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ในด้านนั้น ๆ สูญหายไปตามกาลเวลา

^{๑๙} พระศรีมิ่งคลาจารย์, “มงคลตถทีปนี ปฐโม ภาค”, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๒๗๑-๒๗๒.

^{๒๐} พระมหาสุชาติ สุชาติ (สมมาตร), “การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมและวิธีการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในลิลิตตะเลงพ่าย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต(บัณฑิตวิทยาลัย : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

^{๒๑} ประทีป สุขโสภา, เอกสารประกอบการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต การแสดงศิลปะท้องถิ่น, (สุโขทัย : มปท., ๒๕๓๓), หน้า ๑๔.

จากเหตุผลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ว่ามีความเป็นมา และประเภทของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์อย่างไร มีวิธีการสอนจริยธรรมที่สอดแทรกอยู่ในเพลงพื้นบ้านตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไรบ้าง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบทอดเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ให้ดำรงอยู่คู่ นครสวรรค์ และเพื่อให้คนรุ่นหลังได้มีโอกาสสืบสาน รักษาไว้ซึ่งมรดกอันล้ำค่าทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเองต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๑ เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในพระพุทธรูปศาสนานิกายเถรวาท

๑.๒ เพื่อศึกษาความเป็นมาของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์

๑.๓ เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) และการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยนำการสัมภาษณ์มาประกอบเนื้อหาวิทยานิพนธ์ มีขั้นตอนการศึกษาดังนี้

๑. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) คือ ข้อมูลเพลงพื้นบ้านที่ได้จากปากคำของวิทยากร และผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความรู้เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านตำบลเขาทอง และข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่น ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์บุคคลในท้องถิ่นโดยตรง

๒. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ ข้อมูลที่ใช้ประกอบการศึกษาค้นคว้าได้แก่ หนังสือ ตำราทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ เอกสารสิ่งตีพิมพ์ ที่เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านตำบลเขาทอง เช่น วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๓. วิจัยภาคสนาม (practical part research) โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านตำบลเขาทอง จำนวนไม่ต่ำกว่า ๑๐ คน และบันทึกภาพการแสดงพื้นบ้านตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

๔. ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูล

๑) เรียบเรียงและจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ทั้งจากตำรา เอกสาร งานวิจัย ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และรูปถ่าย

๒) ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

๓) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาทั้งหมด โดยใช้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทางให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้

๔) นำเสนอผลงานวิจัย

๕) สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

๔.สรุปผลการวิจัย

๔.๑ จากการศึกษาหลักพุทธจริยธรรมในพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท พบว่าหลักพุทธจริยธรรมแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ จริยธรรมระดับต้น ได้แก่ ศีล ๕, ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒, พรหมวิหาร ๔, อิทธิบาท ๔ ทิศ ๖ และมงคล ๓๘ ประการ จริยธรรมระดับกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ จริยธรรมระดับสูง ได้แก่ มรรคมีองค์ ๘

๑. จริยธรรมระดับต้น

จริยธรรมระดับต้น หมายถึง จริยธรรมที่ใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งเป็นข้อปฏิบัติเพื่อห้ามมิให้ละเมิดทางกาย วาจา ปฏิบัติเพื่อให้กาย วาจาเป็นปกติ เป็นกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ปฏิบัติเพื่อบรรลุความสุขขั้นต้นของชีวิตเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้น เป็นพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ ได้แก่ ศีล ๕, ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒, พรหมวิหาร ๔, อิทธิบาท ๔, ทิศ ๖ และมงคล ๓๘ ประการ ซึ่งมีเนื้อหาของหลักธรรมระดับต้น ดังนี้

๑) ศีล ๕ หรือ เบญจศีล หมายถึง ความประพฤติชอบทางกายและวาจา,การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย, การรักษาปกติตามระเบียบวินัย, ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน ประกอบด้วย

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี สิกขาปทัง สมายิยามิ คือ เว้นจากการปลงชีวิต เช่น การฆ่าสัตว์ให้ถึงแก่ความตาย, การฆ่ามนุษย์ด้วยกันให้ถึงแก่ความตาย เป็นต้น

๒. อทินนาทานา เวรมณี สิกขาปทัง สมายิยามิ คือ เว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้มาเป็นของตน เช่น เด็กไปหยิบขนมโดยไม่จ่ายเงิน, การหยิบเงินจากกระเป๋าผู้อื่นมาครอบครองไว้เป็นของตนเองโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของก่อน เป็นต้น

๓. กาเมสุมิจณาจारा เวมณี สิกขาปทัง สมาทียามิ คือ เว้นจากการประพฤติดิฉินในกาม เช่น เป็นชู้กับภรรยาคนอื่น, จิตคิดจะผิดลูกผิดเมียคนอื่น เป็นต้น

๔. มุสสาวทา เวมณี สิกขาปทัง สมาทียามิ คือ เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง เจตนาเป็นเครื่องตแวนจากการพูดเท็จ เช่น การพูดจาที่ไม่ตรงกับข้อเท็จจริง การพูดเพื่อให้ผู้อื่นสำคัญผิด เป็นต้น

๕. สุราเมรยมัชชปมาทัญฐานา เวมณี สิกขาปทัง สมาทียามิ คือ เว้นจากน้ำเมา คือสุราอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เช่น ผู้ที่ดื่มสุรา และผู้ที่คิดจะดื่มสุรา เป็นต้น

๒) ธรรมคัมครองโลก หมายถึง ธรรมที่ช่วยคัมครองทั้งมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายให้อยู่ด้วยกันอย่างปกติสุข เป็นคุณธรรมที่สนับสนุนหลักมนุษยธรรมให้เป็นไปด้วยดี โดยชักนำจิตใจให้เกิดความละอายต่อความชั่วและความเกรงกลัวต่อความประพฤติชั่ว

๑. หิริ แปลว่า ความละอายแก่ใจ ความละอายต่อบาปเป็นธรรมรักษาคัมครองโลก ทำให้โลกเกิดสันติ ทำให้คนเราอยู่กันอย่างสงบสุข เพราะคนที่มีหิริจะเกลียดความชั่ว และละอายที่จะทำความชั่ว ทำให้ไม่ก่อความเดือดร้อนให้แก่โลกและสรรพสัตว์ทั้งปวง

๒. โอตตปปะ แปลว่า ความเกรงกลัว หมายถึงความสะดุ้งกลัวต่อผลของความชั่ว เป็นธรรมคัมครองโลกคู่กับหิริ เพราะคนที่มีโอตตปปะย่อมกลัวที่จะทำความผิดทำให้งดเว้นจากการประพฤติต่างๆ ได้ อันเป็นเหตุให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข เกิดสันติภาพขึ้น

๓. พรหมวิหาร ๔ หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ ประกอบด้วย

๑. เมตตา หมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับความสุข
๒. กรุณา หมายถึงความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์
๓. มุทิตา หมายถึง ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คำว่า "ดี"
๔. อุเบกขา หมายถึง การรู้จักวางเฉย การวางใจเป็นกลาง

๔. อิทธิบาท ๔ หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ, คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ประกอบด้วย

๑. ฉันทะ ได้แก่ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป

๒. วิริยะ ได้แก่ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง

๓. จิตตะ ได้แก่ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝนไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป

๔. วิมังสา ได้แก่ ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น

๕. ทิศ ๖ หมายถึง บุคคลประเภทต่างๆ ที่เราต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ทางสังคมดุจทิศที่อยู่รอบตัว

๑. ทิศเบื้องหน้า (ปรัถิมทิศ) คือ ทิศตะวันออก ได้แก่ มารดาบิดา เพราะเป็นผู้มีอุปการะแก่เรามาก่อน

๒. ทิศเบื้องขวา (ทักษิณทิศ) คือ ทิศใต้ ได้แก่ ครูอาจารย์ เพราะเป็นทักษิณบุพคุณ ควรแก่การบูชาคุณ

๓. ทิศเบื้องหลัง (ปัจฉิมทิศ) ทิศตะวันตก ได้แก่ บุตรภรรยา เพราะติดตามเป็นกำลังสนับสนุนอยู่ข้างหลัง

๔. ทิศเบื้องซ้าย (อุตตะระทิศ) ทิศเหนือ ได้แก่ มิตรสหาย เพราะเป็นผู้ช่วยให้ข้ามพ้นอุปสรรคภัยอันตราย และเป็นกำลังสนับสนุน ให้บรรลุความสำเร็จ

๕. ทิศเบื้องล่าง (เหมภูมิทิศ) ได้แก่ คนรับใช้และคนงาน เพราะเป็นผู้ช่วยทำการงานต่างๆ เป็นฐานกำลังให้

๖. ทิศเบื้องบน (อุปริมทิศ) ได้แก่ สมณพราหมณ์ คือ พระสงฆ์ เพราะเป็นผู้สูงด้วยคุณธรรม และเป็นผู้นำทางจิตใจ

๖. มงคล ๓๘ ประการ หมายถึง สิ่งที่ทำให้มีโชคดี, ธรรมอันนำมาซึ่งความสุขความเจริญ เรียกเต็มว่า อุดมมงคล คือมงคลอันสูงสุด ประกอบด้วย

๑. ไม่คบคนพาล (อเสวนา จะ พาลานัง)

๒. คบบัณฑิต(บัณฑิตานัญจะ เสวะนา) บัณฑิต หมายถึง ผู้ทรงความรู้ มีปัญญา มีจิตใจที่งาม และมีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง รู้ดีรู้ชั่ว

๓. บุชาคนที่ควรบูชา (บูชา จะ ปุชนะนียานัง) คือการแสดงความรักบุคคลที่เรานับถือ ยกย่อง เลื่อมใสในบุคคลคนนั้น

๔. อยู่ในปฏิรูปเทศ, อยู่ในถิ่นมีสิ่งแวดล้อมดี (ปฏิรูปะเทศะวาโส จะ)

๕. ได้ทำความดีให้พร้อมไว้ก่อน, ทำความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น (ปุพเพ จะ กะตะปัญญะตา)

๖. ตั้งตนไว้ชอบ (อัตตะสัมมาปณิธิ จะ) คือ การดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมาย ด้วยความถูกต้องและสุจริต อยู่ในสัมมาอาชีพ มีแผนการที่จะไป ให้ถึงจุดหมายนั้น ด้วยความไม่ประมาท มีการเตรียมพร้อม และมีความอดทนไม่ละทิ้งกลางคัน

๗. เล่าเรียนศึกษามาก, ทรงความรู้กว้างขวาง, ใส่ใจสดับรับฟัง คั่นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ (พาหุสัจฺญะ) คือเป็นผู้ที่ฟังมาก เล่าเรียนมาก เป็นผู้รอบรู้

๘. มีศิลปวิทยา, ขำนาญในวิชาชีพของตน (สิปปัญจะ) ศิลปะ คือสิ่งที่แสดงออกถึงความงดงาม และมีความสุนทรีย์

๙. มีระเบียบวินัย, ได้ฝึกอบรมตนไว้ดี (วินะโย จะ สุสิกขิโต) วินัย ก็คือข้อกำหนด ข้อบังคับ กฎเกณฑ์เพื่อควบคุมให้มีความเป็นระเบียบนั่นเอง มีทั้งวินัยของสงฆ์และของคนทั่วไป สำหรับของสงฆ์นั้นมีทั้งหมด ๗ อย่างหรือเรียกว่า อนุาการิยะวินัย ส่วนของบุคคลทั่วไปก็มี ๑๐ อย่าง คือการละเว้น จากอกุศลกรรม ๑๐ ประการ

๑๐. วาจาสุภาสิต, รู้จักใช้วาจาพูดให้เป็นผลดี (สุภาสิตา จะ ยา วาจา) คำว่าวาจาอันเป็นสุภาสิตในที่นี้ไม่ได้หมายถึงเพียงว่าต้องเป็นคำร้อยกรอง ร้อยแก้ว เป็นคำคมบาดใจ มีความหมายลึกซึ้งเท่านั้นแต่รวมถึงคำพูดที่ดีมีประโยชน์ต่อผู้ฟัง

๑๑. บำรุงมารดาบิดา (มาตาปิตุอุปัฏฐานัง) พ่อแม่นั้นเปรียบได้เป็นทั้งครูของลูก เทวดาของลูก พรหมของลูก และอรหันต์ของลูก เป็นเนื่อนาบุญของลูก

๑๒. การสงเคราะห์บุตร (ปุตตะทาริสะสะ สังคะโห = ปุตตะสังคะหะ)

๑๓. สงเคราะห์ภรรยา (ทาระสังคะหะ)

๑๔. การงานไม่อาภูล (อนากุลา จะ กัมมันตา) ว่าด้วยสาเหตุที่ทำให้งานค้างค้ำ

๑๕. รู้จักให้,เผื่อแผ่แบ่งปัน,บริจาคสงเคราะห์,บำเพ็ญประโยชน์(ทานัญจะ)

๑๖. ประพฤติธรรม, ดำรงอยู่ในศีลธรรม (ธัมมะจริยา จะ) การประพฤติธรรม ก็คือ การปฏิบัติให้เป็นไป แบ่งออกได้เป็น ๓ อัน ได้แก่ กายสุจริต, วาสุจริตและมโนสุจริต

๑๗. สงเคราะห์ญาติ (ญาติกานัญจะ สังคะโห) ลักษณะของญาติที่ควรให้การสงเคราะห์

๑๘. การงานที่ไม่มีโทษ, กิจกรรมที่ดีงาม เป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เป็นทางเสียหาย (อะนะวัชชานิ กัมมานิ)

๑๙. เว้นจากความชั่ว (อาระตี วิระตี ปาปา) บาปคือสิ่งที่ไม่ดี เสีย ความชั่ว ที่ติดตัว ซึ่งไม่ควรทำ

๒๐. เว้นจากการดื่มน้ำเมา(มัชชะปาณา จะ สัณฺญะโม) ว่าด้วยเรื่องของน้ำเมานั้นอาจทำมาจากแป้ง ข้าวสุก การปรุงโดยผสมเชื้อหรืออะไรก็ได้แต่ที่ดื่มแล้วทำให้ มึนเมา

๒๑. ไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย(อัปปะมาโท จะ ธัมเมสุ) ธรรมในที่นี้ก็คือหลักปฏิบัติที่ทำแล้วมีผลในทางดีและเป็นจริงที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงโปรดแนะทางไว้

๒๒. ความเคารพ, การแสดงออกที่แสดงถึงความเป็นผู้รู้จักคุณค่าของบุคคล สิ่งของหรือกิจการนั้นๆ และรู้จักให้ความสำคัญและความใส่ใจเอื้อเฟื้อโดยเหมาะสม(คาระโว จะ)

๒๓. ความสุภาพอ่อนน้อม, ถ่อมตน (นิวาโต จะ) ความอ่อนน้อมถ่อมตน คือการไม่แสดงออกถึงความสามารถที่ตัวเองมีอยู่ให้ผู้อื่นทราบเพื่อข่มผู้อื่น หรือเพื่อโอ้อวดการไม่โอวดดี เยอหยิ่งจองหอง แต่แสดงตนอย่างสงบเสถียร โทษของการอวดดีนั้นมีอยู่ดังนี้

๒๔. ความสันโดษ, ความเอิบอิ่มพึงพอใจในผลสำเร็จที่ได้สร้างขึ้น หรือ ในปัจจัยลาภที่แสวงหามาได้ ด้วยเรี่ยวแรงความเพียรพยายามของตนเองโดยทางชอบธรรม (สันตุฏฐิ จะ) คำว่าสันโดษไม่ได้หมายถึงการอยู่ลำพังคนเดียวอย่างเดียวกัหาไม่ แต่หมายถึงการพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ในของของตัว

๒๕. มีความกตัญญู (กตัญญูตา) คือการรู้จักคุณ และตอบแทนท่านผู้นั้น บุญคุณที่ว่ามีใช้ว่าตอบแทนกันแล้วก็หายกัน แต่หมายถึงการรำลึกถึง พระคุณที่เคยให้ความอุปการะแก่เราด้วยความเคารพ

๒๖. ฟังธรรมตามกาล, หาโอกาสแสวงหาความรู้เกี่ยวกับหลักความจริงความดีงาม และเรื่องที่เป็นประโยชน์ (กาเลนะ ฉัมมัสสะวะณัง) เมื่อมีโอกาส เวลา หรือ ตามวันสำคัญต่างๆ ก็ควรต้องไปฟังธรรมบ้าง เพื่อสดับตรับฟังสิ่งที่เป็นประโยชน์ ในหลักธรรมนั้นๆ และนำมาใช้ กับชีวิตเรา เพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น

๒๗. มีความอดทน (ขันตี จะ)

๒๘. เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย, พุดกันง่าย ฟังเหตุผล (โสวะจัสสะตา)

๒๙. พบเห็นสมณะ, เยี่ยมเยียนเข้าหาท่านผู้สงบกิเลส (สละมณานิฏจะ ทัสสะนัง) คำว่าสมณะแปลตรงตัวได้ว่า ผู้สงบ (หมายถึงผู้อยู่ในสมณเพศ)

๓๐. สนทนาธรรมตามกาล, หาโอกาสสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักความจริงความดีงามและเรื่องที่เป็นประโยชน์ (กาเลนะ ฉัมมะสากัจฉา) การได้สนทนากันเรื่องธรรม ทำให้ขยายขอบเขตการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ และได้รู้ในสิ่งใหม่ๆ ที่เราอาจนึกไม่ถึง หรือเป็นการเผื่อแผ่ความรู้ที่เรามีให้แก่ผู้อื่นได้ทราบด้วย

๓๑. มีความเพียรเพื่อกิเลส, รู้จักบังคับควบคุมตนไม่ปรนเปรอตามใจอยาก (ตะโป จะ) ตบะ โดยความหมายแปลว่า ทำให้ร้อน ไม่ว่าด้วยวิธีใด การบำเพ็ญตบะหมายถึงความถึงการทำให้กิเลส ความรุ่มร้อนต่างๆ หดไป หรือเบาบางลง

๓๒. ประพฤติพรหมจรรย์, ดำเนินตามอริยมรรค, การรู้จักควบคุมตนในทางเพศ หรือถือเมถุนวิรัตตามควร (พรหมะจริยัญจะ) คำว่าพรหมจรรย์หมายความว่า การบวชซึ่งละเว้นเมถุน การครองชีวิตที่ปราศจากเมถุน การประพฤติธรรมอันประเสริฐ ท่านว่าลักษณะ ของธรรมที่ถือว่าเป็นการประพฤติพรหมจรรย์นั้น (ไม่ใช่ว่าต้องบวชเป็นพระ)

๓๓. เห็นอริยสัจ, เข้าใจความจริงของชีวิต (อริยะสัจจานะ ทัสสะนัง) อริยสัจ หมายถึงความจริงอันประเสริฐ

๓๔. ทำพระนิพพานให้แจ้ง, บรรลุนิพพาน (นิพพานะสัจฉิกิริยา จะ) นิพพาน คือภาวะของจิตที่ดับกิเลสได้หมดสิ้น หลุดจากอำนาจกรรม และไม่ต้องวนเวียนอยู่ในสังสารวัฏอีก ซึ่งก็คือพ้นจากทุกข์นั่นเอง

๓๕. ถูกโลกธรรม จิตไม่หวั่นไหว (มุญฺหัสสะ โลกะฉัมเมหิ จิตตัง ยัสสะ นะ กัมปะติ) คำว่าโลกธรรม มีความหมายถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นอยู่เป็นประจำบนโลกนี้ ซึ่งเราไม่ควรมัวจิตหวั่นไหวต่อสิ่งต่างๆ เหล่านี้

๓๖. จิตไร้เศร้า (อะโสกัง) มีเหตุอยู่ ๒ ประการที่ทำให้จิตเราต้องโศกเศร้าคือ ความโศกเศร้าที่เกิดเนื่องมาจากความรักรวมถึงรักสิ่งของทรัพย์สินเงินทอง และความโศกเศร้าที่เกิดจากความใคร่

๓๗. จิตปราศจากธุลี (วิระขัง) กิเลส ก็คือสิ่งที่ทำให้เกิดความเศร้าหมอง ซึ่ง ได้แก่ ความโลภ ความโกรธ ความหลง

๓๘. จิตเกษม (เขมมัง) เกشم หมายถึงมีความสุขสบาย หรือสภาพที่มีจิตใจที่เป็นสุข มีจิตเกษมก็คือว่ามีจิตที่เป็นสุขในที่นี้หมายถึงการละแล้วซึ่งกิเลส

๒. จริยธรรมระดับกลาง

จริยธรรมระดับกลาง หมายถึง จริยธรรมที่เป็นทางแห่งความดีที่จะนำผู้ประพฤติปฏิบัติไปสู่ความสุข ความเจริญ ได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ คือ กายกรรม ๓ วจีกรรม ๔ มโนกรรม ๓ ซึ่งเป็นกรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่สุคติ ดังนี้

กายกรรม ๓ การกระทำทางกาย ประกอบด้วย (๑) ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากปลงชีวิต (๒) อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากถือเอาของที่เขามิได้ให้โดยอาการขโมย (๓) กาเมสุ มิจฉารานา เวรมณี เว้นจากประพฤติดิฉินในกาม

วจีกรรม ๔ การกระทำทางวาจาประกอบด้วย (๑) มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากพูดเท็จ (๒) ปิสุณายะ วาจาเย เวรมณี เว้นจากพูดส่อเสียด (๓) ผรุสสาย วาจาเย เวรมณี เว้นจากพูดคำหยาบ (๔) สัมผัสปะลาปา เวรมณี เว้นจากพูดเพ้อเจ้อ

ค. มโนกรรม ๓ การกระทำทางใจ ประกอบด้วย (๑) อนภิชชา ไม่โลภอยากได้ ของเขา (๒) อพยาบาท ความไม่คิดร้าย ไม่พยาบาทปองร้ายเขา (๓) สัมมาทิฐิ ปัญญาอันเห็นชอบ คือ เห็นอริยสัจจ์ เห็นชอบตามคลองธรรม

๓. จริยธรรมระดับสูง

จริยธรรมระดับสูง หมายถึง จริยธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาชีวิตให้ไปสู่หนทางแห่งความพ้นทุกข์อันชอบ ได้แก่ มรรคมีองค์ ๘ หรือ อัฐังคิกมรรค ประกอบด้วย

๑. ความเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) ได้แก่ ความรู้ริยสัจจ์ ๔ หรือ เห็นไตรลักษณ์

๒. ความดำริชอบ (สัมมาสังกัปปะ) ได้แก่ ดำริที่จะออกจากกาม, ดำริในการไม่พยาบาทปองร้ายผู้อื่น และดำริในการไม่เบียดเบียนผู้อื่น

๓. เจรจาชอบ (สัมมาวาจา) ได้แก่ วจีสุจริต ๔ คือ ไม่ประพฤตชั่วทางวาจา อันได้แก่ ไม่พูดเท็จ, ไม่พูดส่อเสียด, ไม่พูดคำหยาบคาย และไม่พูดเพ้อเจ้อ
๔. กระทำชอบ (สัมมากัมมันตะ) ได้แก่ กายสุจริต ทำการงานชอบ
๕. เลี้ยงชีพชอบ (สัมมาอาชีวะ) ได้แก่ เว้นมิฉฉาชีพ ประกอบสัมมาชีพชอบ
๖. พยายามชอบ (สัมมาวายามะ) ได้แก่ มีความเพียรชอบ
๗. ระลึกชอบ (สัมมาสติ) ได้แก่ สติปัฏฐาน ๔ ระลึกชอบได้แก่ การระลึกในกาย เวทนา จิต และธรรม ๔ ประการ
๘. ตั้งจิตมั่นชอบ (สัมมาสมาธิ) ได้แก่ การตั้งใจชอบ ทำจิตให้สงบระงับจากกิเลส

๔.๒ จากการศึกษาความเป็นมาของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า เพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยให้คำจำกัดความหมายถึง เพลงพื้นบ้านตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ และจากการศึกษา ค้นคว้าข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ สรุปความเป็นมาของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ ได้ว่าเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ เกิดจากวิถีชีวิตของชาวบ้านตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวขยาย มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน มีความโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักและสามัคคีกันดุจญาติทุกคนหากมีการจัดงาน หรือนาข้าวถึงฤดูเก็บเกี่ยว ทุกคนในหมู่บ้านจะรวมกลุ่มกันช่วยเหลือกัน และผลัดกันเอาแรง ซึ่งภาษาถิ่นเรียกว่า “ลงแขก” และเนื่องจากวิถีชีวิตของชาวบ้านสมัยนั้นเป็นไปอย่างเรียบง่าย ไม่มีสถานบันเทิง ไม่มีเครื่องอำนวยความสะดวกเหมือนกับสมัยปัจจุบัน จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้บรรพบุรุษของเราใช้ภูมิปัญญาในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและสนุกสนาน แม้จะเกิดความเหน็ดเหนื่อยจากการตรากตรำ ทำนา ก็ได้ทำให้ทุกคนท้อแท้ แต่กลับหาวิธีผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยโดยวิธีการเปล่งเสียงร้องพร้อมๆ กัน เพื่อให้เกิดความพร้อมเพรียงและจังหวะในการทำงานซึ่งต่อมาได้พัฒนาเสียงร้องให้เป็นทำนอง ทำให้เกิดความสนุกสนาน ผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อย ซึ่งเนื้อเพลงแต่ละเพลงก็เกิดขึ้นมาจากความคิดของบรรพบุรุษ ที่นำวิถีชีวิตมาสอดแทรกในการร้องเพลง และใช้ภาษาถิ่นที่เข้าใจง่าย ใช้วัสดุทางธรรมชาติ ที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่นเป็นอุปกรณ์ ในการร้องรำทำเพลงแทนเครื่องดนตรีที่หาได้ยากในสมัยนั้น จึงทำให้ทุกเพศทุกวัยได้มีโอกาสในการใช้ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษในการสร้างความบันเทิงใจให้แก่ตนเอง และสังคม อีกทั้งชุมชนดั้งเดิมเป็นชุมชนที่มีสถาบันครอบครัวที่เข้มแข็ง และมีจิตใจโอบอ้อมอารี การประพันธ์เพลงส่วนใหญ่จึงแฝงไปด้วยคติธรรม ซึ่งเป็นการปลูกฝังให้ผู้ขับร้องเพลงมีจิตใจอ่อนโยน สามารถน้อมใจนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่แฝงอยู่ในเนื้อเพลงไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพ

๔.๓ จากการศึกษาเนื้อหาของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ประเภทของเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑. เพลงร่ำวง เนื้อหาส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับหนุ่มสาวในด้านของความรัก การตัดพ้อต่อว่า เช่น เพลงสาวสวยรำนาคู, เพลงเสียดายตัว, เพลงแสงจันทร์วันเพ็ญ เป็นต้นงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลเพลงพื้นบ้านประเภทเพลงร่ำวง ได้ ๕๐ เพลง

๒. เพลงปฎิพากย์ หมายถึงเพลงพื้นบ้านซึ่งมีวิธีการร้องโดยผู้เล่นชายและหญิงร้องโต้ตอบกันในเชิงเกี่ยวพาราสี ซึ่งจุดเด่นอยู่ที่โวหารและปฏิภาณในการคิดคำร้องโต้ตอบกัน

งานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลเพลงพื้นบ้านประเภทเพลงปฎิพากย์ ได้ ๒๔ เพลง

๓. เพลงประกอบการละเล่นเบ็ดเตล็ด หมายถึง เพลงที่ใช้ร้องประกอบการพิธีกรรมของชาวบ้านอันมีรากฐานมาจากความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์และภูตผีปิศาจ เป็นการละเล่นเพื่อความสนุกสนานจะเล่นในเทศกาลตรุษสงกรานต์ งานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลเพลงพื้นบ้านประเภทการละเล่นเบ็ดเตล็ด ๓๕ เพลง

๔.๔ จากการศึกษาหลักพุทธจริยธรรมในพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้าน พบว่า

๑. หลักพุทธจริยธรรมระดับต้น ได้แก่ ศีล ๕, ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒ พรหมวิหาร ๔ อิทธิบาท ๔, ทิศา ๖ และมงคล ๓๘ ประการ ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ แยกตามประเภท ได้ดังนี้

- ๑) เพลงร่ำวง สอดแทรกหลักพุทธจริยธรรมระดับต้น จำนวน ๔๒ เพลง
- ๒) เพลงปฎิพากย์ สอดแทรกหลักพุทธจริยธรรมระดับต้น จำนวน ๒๕ เพลง
- ๓) เพลงประกอบการละเล่นเบ็ดเตล็ด สอดแทรกหลักพุทธจริยธรรมระดับต้น จำนวน ๑๗ เพลง

๒. หลักพุทธจริยธรรมระดับกลาง คือ หลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ซึ่งเป็นจริยธรรมที่เป็นทางแห่งความดีที่จะนำผู้ปฏิบัติไปสู่ความสุข ความเจริญ ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ แยกตามประเภท ได้ดังนี้

- ๑) เพลงร่ำวง สอดแทรกหลักพุทธจริยธรรมระดับกลาง จำนวน ๒ เพลง
- ๒) เพลงปฎิพากย์ สอดแทรกหลักพุทธจริยธรรมระดับกลาง จำนวน ๗ เพลง
- ๓) เพลงประกอบการละเล่นเบ็ดเตล็ด สอดแทรกหลักพุทธจริยธรรมระดับกลาง จำนวน ๓ เพลง

๓.หลักพุทธจริยธรรมระดับสูง คือ มรรคมีองค์ ๘ หมายถึง จริยธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาชีวิตได้อย่างถ่องแท้ เพื่อบรรลุมรรคผลนิพพาน บรรลุถึงบรมสุขความสุขที่ไม่หวนมาสู่ความทุกข์อีก ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ แยกตามประเภทได้ดังนี้

- ๑) เพลงร่ำวง สอดแทรกหลักพุทธจริยธรรมระดับสูง จำนวน ๔ เพลง
- ๒) เพลงปฎิพากย์ สอดแทรกหลักพุทธจริยธรรมระดับสูง จำนวน ๑ เพลง
- ๓) เพลงประกอบการละเล่นเบ็ดเตล็ด สอดแทรกหลักพุทธจริยธรรมระดับสูง จำนวน ๑ เพลง

สรุปได้ว่า หลักพุทธจริยธรรมที่สอดแทรกไว้ในเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ ทั้ง ๓ ประเภท คือ เพลงร่ำวง, เพลงปฎิพากย์ และเพลงประกอบการละเล่นเบ็ดเตล็ด ส่วนใหญ่สอดแทรกจริยธรรมระดับต้น คือ ศีล ๕ ,ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒, พรหมวิหาร ๔, อิทธิบาท ๔, ทิศา ๖ และมงคล ๓๘ ประการ เนื่องจากหลักพุทธจริยธรรมระดับต้นเป็นหลักจริยธรรมพื้นฐานซึ่งเป็นข้อปฏิบัติของชาวพุทธที่ทำให้ทุกคนในสังคมอยู่ร่วมกันได้โดยปกติสุข

เอกสารอ้างอิง

ก.ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, **“มงคลตถทีปนี ปฐโม ภาค**.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา-มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

ข.ข้อมูลทุติยภูมิ

กฤษณา คงยิ้ม, “การวิเคราะห์เพลงพื้นบ้านประกอบการละเล่นเพลงพื้นบ้านจากตำบลเขาทอง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดนครสวรรค์”, **ปริญญานิพนธ์**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๑.

จินตนา ดำรงเลิศ, **“วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง**.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๓.

ประทีป สุขไธยา, **เอกสารประกอบการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต การแสดงศิลปะท้องถิ่น**, สุโขทัย : มปท., ๒๕๓๓.

พระมหาสุชาติ สุชาติ (สมมาตร), **“การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมและวิธีการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในลิลิตตะเลงพ่าย”**, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องนรกและสวรรค์ ตามแนวทางคำสอนของ พระพุทธศาสนากับศาสนาคริสต์

The Comparative Study of Abyss and Heaven in Doctrine of Buddhism and Christianity

บุศรินทร์ วัฒนะภูติ

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับนรกและสวรรค์ในพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับนรกและสวรรค์ในศาสนาคริสต์ และ ๓) เพื่อเปรียบเทียบแนวคิดเกี่ยวกับนรกและสวรรค์ในพุทธศาสนากับในศาสนาคริสต์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า ความหมายของนรกในทัศนะของทั้งสองศาสนา หมายถึงอาณานิคมที่ปราศจากความเจริญ ส่วนสวรรค์ ก็หมายถึง สถานที่ซึ่งเต็มไปด้วยความสุข แต่ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์นี้รวมลงในความเชื่อ ๔ ประการ คือ ๑) กัมมสัทธา ๒) วิปากสัทธา ๓) กัมมัสสกตาสัทธา และ ๔) ตถาคตโพธิสัทธา ส่วนทัศนะทางศาสนาคริสต์ มนุษย์จะต้องยึดศรัทธาและความรัก ความเชื่อ ต่อพระเจ้าในรูปแบบพระตรีเอกานุภาพ เพราะพระองค์ทรงเป็นผู้ช่วยให้รู้และเข้าถึงสวรรค์พร้อมทั้งปิดประตูนรกได้สิ้นเชิง จัดเป็นอุดมคติสูงสุดของศาสนาคริสต์ ส่วนพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่นมนุษย์ ถือว่ามนุษย์เป็นศูนย์กลางของทุกสิ่ง มนุษย์มีศักยภาพในการกระทำสิ่งต่างๆ ได้ด้วยตนเอง วิถีชีวิตของมนุษย์และสังคมจะดีขึ้นหรือเลวลงอยู่กับการกระทำของมนุษย์เป็นผู้สร้างสรรค์หรือทำลายด้วยตัวมนุษย์เอง

ทั้งสองเห็นตรงกันว่ามิติของโทษหลังความตาย ถือว่ามนุษย์เป็นสัตว์ศีลธรรม ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ทัศนะของพระพุทธศาสนาแม้ไม่ปรากฏว่ามีผู้ลงโทษผู้กระทำผิดอย่างชัดเจน หากแต่มีบทลงโทษโดยอยู่บนพื้นฐานแนวคิดเรื่องกฎแห่งกรรมซึ่งสามารถจัดสรรให้ผู้กระทำบาปได้รับผลตอบแทนจากการกระทำของตนทั้งในชาตินี้และในชาติภพถัดไป ทัศนะศาสนาคริสต์ ปรากฏผู้พิพากษาอย่างชัดเจน คือ พระเจ้า พระองค์ทรงพิพากษาให้มนุษย์ได้รับรางวัลหรือบทลงโทษอันเป็นนิรันดร์ แม้ทั้งสองศาสนามีพื้นฐานแนวคิดเรื่องการลงโทษที่แตกต่างกัน หากแต่มีข้อสรุปที่คล้ายกันคือ การลงโทษนำไปสู่การถอยห่างจากการบรรลุลัทธิธรรมทางศาสนา กล่าวคือ ในทัศนะของพุทธศาสนานั้นยิ่งกระทำบาปหนักเท่าใดยิ่งถอยห่างจากการบรรลุลัทธิธรรมมากขึ้นเท่านั้น ขณะที่ทัศนะของศาสนาคริสต์ การกระทำบาปอย่างหนักย่อมทำให้ถูกลงโทษด้วยนรก อันเป็นนิรันดร์ซึ่งมีนัยของการแปลกแยกจากพระเจ้าอย่างเป็นนิรันดร์เช่นกัน

ABSTRACT

The purpose of this thesis were : (1) to study the concept of Abyss and Heaven in Doctrine of Buddhism, (2) to study the concept of Abyss and Heaven in Doctrine of Christianity (3) to analyze study the concept of Abyss and Heaven in Doctrine of Buddhism and Christianity. The study is qualitative.

The results of study is found that: both Buddhism and Christianity, Abyss is plane of loss and woe, Heaven is place of happiness. But in doctrine of Buddhism, which is Atheistic religion; not believing in the supremacy of any divine being, the concept of Abyss and Heaven must be on four faiths: (1) belief in Karma, (2) belief in the consequences of actions, (3) belief in the individual ownership of action and (4) confidence in the Enlightenment of the Buddha. According to the Doctrine of Christianity, which is Theistic religion; believing in the supremacy of divine being , human must belief in the God or Lord Jesus Christ only, because the God or Lord Jesus Christ are their personal Saviour and help to know and enter to heaven and the gates of abyss disclosed, which is the ideals of Christianity. But Buddhism emphasizes target on human, i.e. human are nucleus of everything. They have their own potentiality to do things. That human life and human society will be improved or worsened depends only on the human action.

Both religions agree that afterlife punishment exists because human are moral beings and therefore have to accept responsibility for their own actions. In Buddhism, although there is no definite judge figure, there is a set of punishments based on the Law of Karma, which justly distributes deserved punishment to all sinners, either in this life or the next. On the other hand, in Christianity, the role of the judge clearly belongs to God, who will reward the righteous with eternal life or pass on the sinners the sentence of eternal damnation. This concept of hell as infinite punishment has brought about related arguments from the point of view of moral justice. Although the concept of punishment differs in the two religions, a common conclusion can be drawn from them. This is that punishment leads to greater distance from spiritual enlightenment. In Buddhism, the more serious the sin a person commits, the farther she/he is from spiritual enlightenment ; however, in Christianity, committing a mortal sin will bring about everlasting punishment, which can signify separation from God forever.

๑.ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ความเชื่อเรื่องนรกและสวรรค์นั้นเป็นปัญหาที่นำมาถกเถียงกันระหว่างพุทธศาสนิกชนว่า นรก สวรรค์ นั้นมีจริงหรือไม่ ซึ่งเป็นปัญหาเกี่ยวกันว่า เทวดา พรหมมีจริงหรือไม่ ฝ่ายหนึ่งว่า นรกและสวรรค์มีจริง อีกฝ่ายหนึ่งก็แสดงทัศนะออกมาว่า “นรกและสวรรค์ไม่มี ซึ่งมีผู้พูดเปรียบเทียบต่างกันว่า สวรรค์ก็อยู่ในอก นรกก็อยู่ในใจนี้แหละ ต้นเหตุของข้อสงสัยน่าจะเกิดมาจากความคิดที่ว่าไม่มีใครเคยเห็นนรกและสวรรค์หรือเทวดาด้วยตาของตัวเอง เมื่อไม่เห็นจึงปักใจเชื่อว่าสิ่งนั้นมีจริงหรือไม่ตามกำลังสติปัญญาของตัวเอง อย่างไรก็ตามเรื่องนรกและสวรรค์ เป็นส่วนหนึ่งของพระพุทธานุศาสนานี้ที่มีความสำคัญมีใช้น้อย ไม่ควรตัดออกเสียเพราะความเชื่อในเรื่องนี้เป็นพื้นฐานสำคัญของจริยธรรมหรือศีลธรรม ทั้งส่วนบุคคลและสังคม เรื่องนรก สวรรค์ มีความสัมพันธ์อย่างแยกกันไม่ออกกับหลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิดตามหลักพระพุทธานุศาสนา”^{๒๒} แนวคิดเรื่องนรกสวรรค์ในพระพุทธานุศาสนาเป็นเรื่องเกี่ยวกับภายหลังการตาย ตามพระไตรปิฎกเมื่อตีความตามตัวอักษรแล้ว “มีวิธีลงโทษในนรกด้วยประการต่างๆ ในพาลบัณฑิตสูตร และ เทวทูตสูตรโดยมากพูดถึงนรก ไม่พูดถึงสวรรค์นอกจากนี้ยังมีบางแห่งพูดถึงอายุเทวดาในชั้นต่างๆ เช่น ชั้นจาตุมหาราช หรือชั้นโลกบาล ๔ ชั้นดาวดึงส์ ชั้นยามา ชั้นดุสิต ชั้นนิมมานรดี และ ชั้นปรนิมมิตวสวัตดี ยังมีอายุมนุษย์ ถึงอรุปรหม พุทธศาสนาดูถือว่า กรรม หรือการกระทำตอนใกล้ตายที่เรียกว่า “อาสนันกรรม” เป็นเรื่องสำคัญ ข้อความในวัฏฏปมสูตร ยืนยันความสำคัญของจิตเมื่อจวนตายเช่นกันว่า “จิตเต สงกิลิฏฐะ ทุกคฺติ ปาฏิกงฺขา จิตเต อสงกิลิฏฐะ สุขฺติ ปาฏิกงฺขา เมื่อจิตเศร้าหมองเป็นอันหวังทุกฺติได้ เมื่อจิตไม่เศร้าหมองเป็นอันหวังสุขฺติได้”^{๒๓} ซึ่งหมายถึง บุคคลจะไปสุขฺติหรือทุกฺติก็แล้วแต่จิตของตนเศร้าหมองหรือผ่องแผ้ว ผลกรรมที่สะสมไว้ในจิตจะเป็นตัวกำหนดว่า เราจะไปเกิดในภพภูมิใด เนื่องจากตลอดชีวิตของคนเราทำกรรมต่างๆ จนนับไม่ถ้วน ก่อนจะตายจากโลกนี้ไปจิตระลึกถึงกรรมใด ก็จะไปในภพใหม่ตามพลังของกรรมนั้น”^{๒๔} เพราะฉะนั้น “การที่พระพุทธเจ้าตรัสเรื่องผลดีผลร้ายต่างๆ จนถึงว่าตายแล้วไปตกนรก หรือขึ้นสวรรค์นี้ เป็นการตรัสในแง่กฎธรรมดา คือเป็นเรื่องความรู้สำหรับเราๆ ไม่ใช่เป็นคำสั่ง ไม่ใช่คำบงการบัญชาหรือบอกใบ้ให้เราต้องไปขอรับรองอันวอนอะไรอีก แต่เป็นการบอกให้เรารู้และมั่นใจว่าเมื่อทำอย่างนี้ ผลอย่างนั้นมันจะเกิดขึ้น”^{๒๕}

^{๒๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), นรก-สวรรค์ ในพระไตรปิฎก, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๕), หน้า ๘๙.

^{๒๓} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๖๔/๗๘.

^{๒๔} พ.สุวรรณ, หลักกรรมใหม่ เพื่อความสุขในชาตินี้และชาติหน้า, (กรุงเทพมหานคร : หจก. เม็ดทรายพรินต์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖๓.

^{๒๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), นรก-สวรรค์ ในพระไตรปิฎก, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๕), หน้า ๒๕.

ศาสนาคริสต์เชื่อว่า นรกและสวรรค์เป็นผลที่มาจากบาปของมนุษย์ และผลของบาปคือ ความตาย ทั้งความเจ็บปวดและความตาย เป็นสภาพที่ตรงกันข้ามกับความสุข ความดีงามและชีวิต ความทุกข์ทรมานใจมากที่สุดข้อหนึ่งคือการทำที่ผู้เป็นภรรยาไม่มีบุตร นอกนั้นก็มีความทุกข์ใจที่มาจากความตายของบุตรหัวปี การพลัดพรากจากบ้านเกิดเมืองนอน การเบียดเบียน การเป็นศัตรู อย่างไรก็ตามไม่ว่าความทุกข์ทรมานและความเจ็บป่วยทั้งหลายจะเป็นการลงโทษของพระเจ้า แต่ความจริงสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องเร้นลับซึ่งมนุษย์เองคงไม่สามารถหาคำอธิบายได้ทั้งหมด จึงไม่ใช้การหา “คำอธิบาย” แต่เป็นการแสวงหา “ความหมาย” ของเรื่องเหล่านี้มากกว่าและชาวคริสต์พบความหมายนี้ในชีวิตของพระเยซูคริสต์เอง พระองค์ทรงรับทรมานและสิ้นพระชนม์บนไม้กางเขน จะหาคำอธิบายแบบมนุษย์ได้ได้ เซนต์ปอล กล่าวว่าความตายของพระเจ้าเป็นความโง่สำหรับผู้ที่ไม่เชื่อ”^{๒๖} ในทัศนะของคริสต์ศาสนา พระศาสนจักรได้อธิบายไว้ในคำสอนพระศาสนจักรคาทอลิกว่า “ด้วยการพิพากษา ผู้เป็นและผู้ตาย ในบรรดาผู้มีความเชื่อทั้งที่ในสวรรค์ บนโลกนี้ และในการชำระ เรายังคงเป็นหนึ่งเดียวกันเสมอ โดยเฉพาะผ่านทางคำภาวนาของผู้มีความเชื่อในโลกนี้ ภาวนาอุทิศให้กับบรรดาผู้ที่อยู่ในการชำระ และพระเจ้าพร้อมทั้งผู้บรรลู่ถึงสวรรค์แล้วนั้น จะส่งความบรรเทาไปยังบรรดาผู้ที่มีความเชื่อที่อยู่ในการชำระนั้นเอง นี่เป็นคำสอนที่จะส่งผลต่อการปฏิบัติคริสตชนในโลกนี้ต่อผู้ศักดิ์สิทธิ์ โดยเฉพาะต่อผู้ล่วงลับด้วย นั่นคือ การฉลองนักบุญต่างๆ และการอุทิศคำภาวนาให้กับผู้ล่วงลับ”^{๒๗}

แนวคิดเรื่องนรก สวรรค์ ในศาสนาคริสต์และพระพุทธศาสนา มีอิทธิพลและมีความสำคัญกับวิถีชีวิตของมนุษย์ทุกคนในศาสนาที่ตนนับถือ แนวคิดดังกล่าวเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเชื่อถือที่สืบทอดมาจากหลักคำสอนของแต่ละศาสนา ที่ปลูกฝังให้ศาสนิกของตนเชื่อและศรัทธาตลอดถึงการยึดมั่นในการทำมาดี พระพุทธศาสนาสอนให้ทำความดีเพื่อตนเอง ทำความดีเพื่อความดี ความดีจะเป็นวิถีสู่สัมปรายภพที่สมบูรณ์และเป็นเส้นทางสู่ความหลุดพ้น ในขณะที่ศาสนาคริสต์สอนให้ศาสนิกทำความดีเพื่อการอยู่ร่วมกับพระเจ้า และได้รับใช้พระเจ้าเพื่อชีวิตที่ดีตามอุดมคติ หลักคำสอนเหล่านี้ยังมีบางประเด็นที่ไม่อาจอธิบายได้ด้วยเหตุผลทางศาสนา เพราะปัจจุบันนี้สภาพของสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป สังคมเป็นสังคมวัตถุนิยม มีแต่ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของตะวันตก ที่เน้นเกี่ยวกับวัตถุนิยม และสามารถเข้าถึงสัมผัสได้ด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ และการกลั่นกรองด้วยมุมมองแนวคิดและทฤษฎีเชิงวิทยาศาสตร์เท่านั้นจึงจะเป็นความจริง จึงทำให้วัตถุแผ่ขยายความเจริญรุดหน้าอย่างกว้างขวางรวดเร็ว แต่ในทางตรงกันข้ามสภาวะทางจิตใจของประชาชนในชาติกลับเสื่อมถอยและตกต่ำอย่างน่าเป็นห่วง เพราะการขาดความเจริญก้าวหน้าทางจิตใจ ขาดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต แนวคิดเรื่องนรกสวรรค์เป็นแนวคิดที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม มองในมุมศาสนาแล้วสามารถมองได้ว่า แนวคิดนี้เพื่อควบคุมความรู้สึกนึกคิด

^{๒๖} เสรี พงศ์พิศ, ศาสนาคริสต์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เอ็ดดิสัน, ๒๕๒๙), หน้า ๑๗๙.

^{๒๗} คำสอนพระศาสนจักรคาทอลิก ภาค ๓ : ชีวิตในพระคริสตเจ้า, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อัสสัมชัญ, ๒๕๔๑), หน้า ๑๖๖.

ให้คำนึงถึงบาปบุญคุณโทษ และศีลธรรมอันดีงามของประชาชนในสังคมมิให้มีการกระทำอันผิดต่อศีลธรรม และหลักการทางศาสนาได้มีการนำมาบัญญัติเป็นกฎหมายบังคับใช้ในสังคม ซึ่งก็ถือได้ว่าหลักการทางศาสนาเป็นที่มา หรือบ่อเกิดหนึ่งของกติกาสังคมหรือกฎหมาย เช่น การห้ามฆ่าคน “ตามหลักคำสอนศาสนา มีการนำมาบัญญัติเป็นกฎหมายอาญา ปัจจุบันมีการนำ ศาสนาเข้าไปมีส่วนในการอบรมฟื้นฟู ผู้กระทำผิดซึ่งในการดำเนินการของหน่วยงานราชทัณฑ์ ได้นำศาสนาไปใช้ในการอบรมจิตใจผู้ต้องขังโดยจัดให้มีการแสดงธรรมเป็นประจำ และมีการสอนศาสนา และหลักธรรมของศาสนาต่างๆ ในวันสำคัญทางศาสนา มีการนำผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดี ไปบำเพ็ญประโยชน์แก่วัด และทำบุญร่วมกับประชาชน นอกจากนี้ยังมีโครงการ ฝึกสมาธิ สงบใจ โดยจัดผู้มีความรู้มาอบรม และสอนให้ผู้ต้องขังให้ทำสมาธิเป็นประจำ”^{๒๘} และ “สถาบันทางศาสนา เป็นสถาบันหลักของสังคม สถาบันหนึ่ง ที่ถูกนำมาใช้เพื่อเป็นการป้องกัน และควบคุมระบบสังคมพัฒนาจิตใจของคนในสังคมตลอดถึงกระบวนการการก่ออาชญากรรมในรูปแบบต่างๆ ศาสนาถูกวางบทบาทให้ทำหน้าที่ต่อสังคมที่สำคัญประการหนึ่ง คือ เป็นมาตรการ ควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม”^{๒๙}

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงชีวิตหลังความตายของมนุษย์ ว่า เมื่อเราตายไปแล้ว จะไปที่ไหน เราต้องดำเนินชีวิตอย่างไรในขณะที่มีชีวิตอยู่ ตามแนวทางคำสอนของพระพุทธศาสนามีเกณฑ์ตัดสินเรื่องนรกสวรรค์อย่างไร ศาสนาคริสต์มีเกณฑ์ตัดสินเรื่องนรกสวรรค์อย่างไร เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้ที่ยึดถือศาสนาทั้งสอง อีกทั้งเพื่อให้เกิดผลเมื่อต้องตายจากโลกนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาเรื่องนี้อย่างเป็นระบบในลักษณะเปรียบเทียบ โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องนรกและสวรรค์ ตามแนวทางคำสอนพระพุทธศาสนากับศาสนาคริสต์” มีวัตถุประสงค์ดังนี้

- ๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับนรกและสวรรค์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๒.๒ เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับนรกและสวรรค์ในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก
- ๒.๓ เพื่อเปรียบเทียบแนวคิดเกี่ยวกับ นรกและสวรรค์ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก

^{๒๘} ประเทือง ธนียะผล, *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา*, พิมพ์ครั้งที่ ๓. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๘), หน้า ๒๙๕.

^{๒๙} แสง จันทร์งาม, *ศาสนศาสตร์ (the Science of Religion)*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๘.

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบ นรก และสวรรค์ ในพระพุทธศาสนากับศาสนาคริสต์” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) วิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) เป็นหลัก ศึกษาจากเอกสารปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับมูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย เอกสารทุติยภูมิ เช่น ตำราวิชาการ หนังสือ รายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ โดยมีขั้นตอนดังนี้

๓.๑ ศึกษาจากแหล่งข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎก (ภาษาไทย) คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และปกรณ์วิเสส คัมภีร์ใบเบิก ภาคพันธสัญญาเดิม และภาคพันธสัญญาใหม่

๓.๒ ศึกษาจากแหล่งข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ ตำรา เอกสาร และรายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

๓.๓ นำข้อมูลที่ได้จากแหล่งต่างๆ มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุป และอภิปรายผล นำเสนอ ผลการวิจัย

๔.สรุปผลการวิจัย

๔.๑ จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับนรกและสวรรค์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า ความหมายของนรกในทัศนะพระพุทธศาสนา หมายถึงสภาพที่ไม่มีความสุข สภาพที่ไม่มีความสุข เป็นสถานที่สำหรับเสวยผลวิบากทุกข์ของคนที่ทำบาปที่ได้ตายจากโลกแล้วไปเกิด การไม่เชื่อเรื่องนรก และสวรรค์จัดเป็นมิจฉาทิฐิ คือ มีความเห็นผิดจากความเป็นจริง เช่น สัสสตทิฐิ เห็นว่ายั่งยืน คือ อะไรเป็นอย่างไรงี้คงเป็นอย่างนั้น เช่น คนตายแล้วก็ไปเกิดเป็นคนเสมอไป และอุจเฉททิฐิ เห็นว่า ขาดสูญ คือ ตายแล้วก็สูญหมด เช่น คนตายแล้วไม่เกิดในภพในชาติต่อไป ความเห็นอย่างนี้ยังจัดเป็น นิยมิจฉาทิฐิ คือ เป็นความเห็นที่ดิ่งลงไป ยากที่จะแก้ไขได้ เป็นความเห็นผิดที่มีโทษมาก ในทัศนะพระพุทธศาสนา นรกมีอยู่ ๘ ชุมใหญ่และมีอุสสุทนรกเป็นบริวารชั้นใน ๑๖ ชุม และยมโลกนรกเป็นบริวารชั้นนอก ๔๐ ชุม เหมือนกันนั้นนรกน้อยใหญ่ด้วยกันเป็นนรก ๔๕๖ ชุม มูลเหตุที่ทำให้ได้เกิดในนรก ก็คือ กิเลสที่เป็นรากเหง้าของบาปหรือความชั่วที่กระตุ้นชักจูงเป็นสาเหตุให้มนุษย์กระทำความชั่ว ได้แก่ อกุศลมูล คือ โลภะ ความโลภ โทสะ ความโกรธ และโมหะ ความหลงนั่นเอง ซึ่งจะอยู่ในลักษณะหรือกรอบของกรรม ๓ กายกรรม วจีกรรมและมนิกรรมผ่านทางทวาร ๓ กายทวาร วจิตวาร และมนิทวาร ส่วนสวรรค์ หมายถึง ภูมิที่เลอเลิศเพียบพร้อมไปด้วยความสุข ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะอันน่าปรารถนาใคร่ เป็นผลกรรมในทางที่ดีของมวลมนุษย์หลังจากได้สิ้นชีวิตไปแล้ว แยกได้ ดังนี้ (๑) อภามาจรสวรรค์ ๖ ชั้น รูปพรหม ๑๖ ชั้น อรูปพรหม ๔ ชั้น วิธีการไปบังเกิดในสวรรค์ก็ด้วยปฏิบัติตาม ศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญา (สัมปรายิกัตถประโยชน์) อีกนัยหนึ่ง

พระพุทธศาสนาไม่เน้นที่ศรัทธา การยึดติดอยู่กับการสวดอ้อนวอนขอพรจากสิ่งลึกลับ พระพุทธศาสนากลับกระตุ้นเตือนให้มนุษย์หันมาใช้ปัญญาและการศึกษาปฏิบัติความดี สมรรถภาพ ศักดิ์ศรี และทุกอย่างในอันที่จะเสริมสร้างความผาสุกและสันติสุขในสังคมมนุษย์

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญาที่สามารถนำผู้ประพฤติปฏิบัติไปสู่ทางที่ปรารถนาได้ กล่าวคือ เป็นแนวทางของความรอบรู้ที่มีสาระอยู่ที่จะสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต มวลมนุษย์ถวายนานก็เพื่อต้องการความสุข ความสุข ก็คือ บุญกุศลนั่นเอง และสิ่งที่มนุษย์ปรารถนามากที่สุดหลังจากการตายแล้ว ก็คือ ได้ไปเกิดบนสวรรค์ การศึกษาเรื่องนรก และสวรรค์ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและสำคัญมากที่สุด เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับชีวิตหลังความตายที่มวลมนุษย์ไม่สามารถมองเห็นได้ คำสอนเรื่องนรกสวรรค์จึงสามารถทำให้คนต้องประพฤติความดี ละเว้นจากความชั่วทั้งปวง รู้จักควบคุมความประพฤติของตน จนสามารถทำให้เข้าใจกฎธรรมชาติของการกระทำว่าใครกระทำความชั่วอย่างไรก็ต้องได้รับผลกระทบ เช่นนั้น ผู้ที่ทำความดีก็ย่อมได้รับผลดีตอบแทน คือ ได้ไปเกิดบนสวรรค์ ส่วนผู้ที่ทำความชั่วย่อมต้องได้รับผลชั่วตอบแทน คือ ทำให้ไปเกิดในนรก อย่างไรก็ตาม สวรรค์ ซึ่งถือว่าเป็นภพภูมิที่เป็นสุคติ เป็นสถานที่ที่มนุษย์พึงปรารถนาจะไปอุบัติเกิดเพียงใดก็ตาม แต่สวรรค์ก็มีได้มีสภาพเที่ยงแท้แน่นอน ยังมีการเกิด การดับ เปลี่ยนแปลง แปรปรวน เป็นธรรมดาตามกฎแห่งกรรม ฉะนั้น พระพุทธศาสนา จึงมีหลักคำสอนที่ยิ่งกว่าเรื่องสวรรค์ มีความสุขยิ่งกว่าความสุขในสวรรค์ และมีสภาพที่เที่ยงแท้ ไม่มีการเกิด ดับ หลุดพ้นจากกฎแห่งกรรมได้อย่างแท้จริง นั่นก็คือ พระนิพพาน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดในคำสอนเรื่องนรกสวรรค์ตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท

๔.๒ จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับนรกและสวรรค์ในศาสนาคริสต์ พบว่า ความหมายของนรกในทัศนะคริสต์ศาสนา หมายถึงสภาพของมนุษย์ที่รู้ตัวและเต็มใจปฏิเสธความสัมพันธ์อันดีงามกับพระเจ้าและกับเพื่อนมนุษย์ ตกเป็นทาสของกิเลส ตัณหา ความหยิ่ง จงหอง ผู้ที่ตายไปแล้วตกนรกก็จะต้องอยู่ในนรกนั้นตลอดกาล นรกในคริสต์ศาสนาแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ ๑) นรก คือ สภาพที่มีบาปหนัก และ ๒) ไฟชำระ ต้องรับทรมานเพื่อชำระตนให้บริสุทธิ์ เพื่อจะเข้าสู่สวรรค์ในภายหลัง ดังนั้น กรรมของสัตว์ที่ไปบังเกิดในนรก ก็คือ การไม่ยอมรับ ไม่มีศรัทธา ความเชื่อมั่นในพระเจ้า ส่วนสวรรค์ ก็มีความหมายถึงโลกใหม่ อันเป็น ผลของความดีสูงสุด คือ การประพฤติปฏิบัติดำเนินไปกับพระเยซูคริสต์เจ้าด้วยความศรัทธา ความรักที่มีต่อพระองค์และเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน สวรรค์และนรกในทัศนะของศาสนาคริสต์เป็นสภาวะที่คงที่ ไม่เปลี่ยนแปลง ถูกสร้างขึ้นโดยพระเจ้า และพระองค์เป็นปกครองดูแลมวลมนุษย์ทั้งหลายทั้งในโลกมนุษย์นี้และโลกสวรรค์ คำสอนเรื่องนรกและสวรรค์ในศาสนาคริสต์ล้วนมีคุณค่าในการส่งเสริมให้มวลมนุษยชาติในโลก ได้หวนคำนึงถึงเรื่องราวต่างๆ ทั้งดี และไม่ดีที่ผ่านมาของมนุษย์ เป็นเครื่องเตือนใจ เป็นเครื่องปลอบใจ ให้อบอุ่น และเป็นเครื่องสร้างกำลังใจในการดำเนินชีวิตที่ต้งามถูกต้องตามหลักธรรมคำสอนของพระเจ้า ความสุขเกิดขึ้นได้ในชาติปัจจุบัน และยังส่งผลต่อไปในชาติหน้า นั่นก็คือ ให้ได้รับความสุขในดินแดนสวรรค์อันถือเป็นที่สุดของชีวิตที่สมบูรณ์ในทัศนะศาสนาคริสต์

๔.๓ จากการศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเกี่ยวกับนรกและสวรรค์ในพุทธศาสนากับในศาสนาคริสต์ พบว่า ความคล้ายคลึงกันในเรื่องนรก ทั้งสองศาสนาได้นำเสนอของผลของความเชื่อเกี่ยวกับนรกกว่า คือ ผลของความชั่วร้าย หากมนุษย์ไม่ยอมเกิดในนรก มนุษย์ก็ไม่พึงกระทำความที่เป็นความ

ชั่วหรือบาปหนักไม่ว่ากรณีใดๆ ในความแตกต่างกันในเรื่องนรกนี้ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประเภทอเทวนิยม กล่าวคือ ไม่มีหลักคำสอนที่เกี่ยวกับพระเจ้า ผู้ทรงอำนาจใดๆ ที่จะส่งผลต่อชีวิตมนุษย์ ส่วนศาสนาคริสต์ มีหลักคำสอนที่เกี่ยวกับพระเจ้า ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากพระเมตตาและความรักของพระเจ้าที่มีต่อมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์นั้นมีความสุข แนวคิดเรื่องนรกของทั้งสองศาสนา ถึงแม้ว่าจะเกิดขึ้นในทวีปที่แตกต่างกัน ด้านภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมก็ตาม แต่ก็มีคามหมายคล้ายคลึงกันในระดับพื้นฐาน กล่าวคือ นรก ก็คือ สถานที่กักขังทรมานบุคคลผู้กระทำความผิดหรือบาป และเห็นว่าชีวิตในนรกเต็มไปด้วยความทุกข์ ทั้งความทุกข์ทางกายและใจ ซึ่งเกิดจากความอยากเป็นสาเหตุหลัก พระพุทธศาสนาจึงเน้นไปที่การฝึกฝนอบรมด้วยศีล สมาธิ และปัญญาจึงจะเข้าถึงความสุข คือ การดับทุกข์ได้อย่างแท้จริงนั่นเอง ไม่มีนรกและสวรรค์ใดๆ อีกต่อไป ส่วนศาสนาคริสต์เน้นเพียงศรัทธา ความเชื่อ ความไว้วางใจ และความรักในพระเจ้าจึงจะรอดพ้นจากนรกได้ ความแตกต่างกันในเรื่องนี้กล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาจัดอยู่ในปรัชญาอินเดียสายอนาสติกะ ส่วนศาสนาคริสต์จัดอยู่ในสายอาสติกะ พระพุทธศาสนาปฏิเสธทฤษฎีเกี่ยวกับการเกิดทุนสังคตสี่ทรี หรือพระเจ้าตามแนวคำสอนของศาสนาฝ่ายเทวนิยม ที่สอนให้คนมอบความภักดี และชีวิตต่อพระเจ้า ตลอดจนคำสอนเกี่ยวกับการสร้างโลกมนุษย์ สังคม ทั้งนี้โดยการปฏิเสธแนวความเชื่อของฝ่ายเทวนิยมทุกประเด็น ไม่ว่าจะเป็นอภิปรัชญา (Metaphysics) จริยศาสตร์ (Ethics) ญาณวิทยา (Epistemology) และอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนาเป็นอเทวนิยม (Atheism) จึงไม่เชื่อ และไม่สอนเรื่องการมีพระเจ้า ตลอดจนหลักการมอบตนต่อพระเจ้า (Submitoneself to the God) ตามที่ศาสนาฝ่ายเทวนิยมเชื่อถือและสั่งสอนกัน ทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนาเสนอทัศนะเกี่ยวกับโลกและชีวิตในแง่ของเหตุผลนิยม(กรรมวาท) และในแง่สัญนิยม(สัจวาท) ซึ่งปรากฏฐานะของมนุษย์นิยมโดยถือว่าทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้นไปตามกระบวนการของเหตุผลตามสภาวะของมัน ในเรื่องของมนุษย์ก็เช่นเดียวกันย่อมเป็นไปตามข้อกำหนดและการกระทำของมนุษย์ มนุษย์เป็นศูนย์กลางของทุกสิ่งทุกอย่างและเป็นผู้รับผิดชอบความดีความชั่ว ความทุกข์หรือความสุขของมนุษย์เอง โดยไม่มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์จากเทพฤทธิ์ใดๆ มากำหนดนอกจากตัวมนุษย์เอง

ในภาพรวมของศาสนาทั้งสองมีแนวคิดเกี่ยวกับนรกและสวรรค์ทั้งคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันอยู่มากพอสมควร เหตุปัจจัยมีข้ออะไรอื่น นั่นคือ มุ่งแก้ไขปัญหาชีวิตของมนุษย์ทุกคนในสังคมเหมือนกัน แตกต่างกันเพียงพระพุทธศาสนาเน้นที่ตัวปัจเจกบุคคลตนเองเป็นหลักว่าจะดีจะชั่วก็ด้วยกาย วาจาและใจของตน และเน้นที่ความหลุดพ้นจากความทุกข์โดยสิ้นเชิงเป็นเป้าหมายสูงสุด สวรรค์จึงมิใช่เป้าหมายสุดท้ายของชีวิต ส่วนศาสนาคริสต์ สวรรค์เปรียบได้ดั่งบ้านหลังที่สองของมวลมนุษย์ผู้กระทำความดีเพื่อพระเจ้า เมื่อได้สิ้นชีวิตจากโลกนี้ไปแล้ว ก็จะเข้าไปรวมเป็นหนึ่งเดียวกับพระองค์ ซึ่งแตกต่างกับพระพุทธศาสนาอย่างมากในประเด็นนี้ กล่าวคือ ถึงแม้ว่าในทัศนะทางพระพุทธศาสนาจะยอมรับว่านรก (สามารถหลบหนีได้ด้วยตนเองเช่นกัน) และสวรรค์มีอยู่จริง แต่ยังมีใช้สถานที่สุดท้ายของชีวิตที่มวลมนุษย์ควรเข้าถึง ยังมีสถานที่อื่นอีกที่ยิ่งไปกว่าสวรรค์ นั่นก็คือ นครนิพพาน ซึ่งสามารถนำเอาแนวทางแห่งการประพฤติปฏิบัติมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์ของสังคมปัจจุบันที่นับวัน มวลมนุษย์ยิ่งห่างเหินจากคุณธรรมความดีงามตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ ถอยห่างจากโลก (พระเจ้า) และสวรรค์ทุกขณะ แม้ว่าจะดำรงชีวิตอยู่ในโลกมนุษย์ก็ตาม แต่กลับเข้าไปใกล้ความทุกข์ทรมานทุกขณะจิต (นรก) ซึ่งก็เนื่องมาจากความไม่

เชื่อถือในเรื่องดังกล่าวในพระศาสนาที่ตนนับถือ ไม่พยายามที่จะศึกษาประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ แต่กลับไปประพฤติผิดปฏิบัติชั่วต่างๆ ด้วยความโลภ ความโกรธ ความหลง ประมาทหัวเมาในชีวิตและทรัพย์สินต่างๆ อันนำไปยังนรกก็ไม่ได้ สวรรค์ก็ไม่ได้เช่นกัน

หลักธรรมเพื่อชีวิตที่ดั่งามในศาสนาทั้งสองนั้น แม้ว่ามียุ่อย่างมากมายก็ตาม แต่ในความมากมายของหลักธรรมเหล่านั้นสามารถรวมลงเป็น ๒ ลักษณะหรือ ๒ ความมุ่งหมาย ได้แก่ สำหรับโลกปัจจุบันอันมีความสุขในการมีชีวิตอยู่ในโลกอย่างหนึ่ง และสำหรับโลกในอนาคต (สวรรค์) อย่างหนึ่ง และหลักธรรมทั้ง ๒ ความมุ่งหมายนี้ยังรวมเป็นหนึ่งเดียวเท่านั้น นั่นก็คือ ความรัก (ศาสนาคริสต์ : รักพระเจ้าและรักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตนเอง ส่วนพระพุทธศาสนา รักในรูปแบบเมตตาพรหมวิหาร) เมื่อมีความรักก็ไม่ทำร้ายกัน ไม่เบียดเบียนกัน ความศรัทธาและความรักนี้ เป็นหลักประกันชีวิตได้ทั้งโลกปัจจุบันและโลกในอนาคตเป็นอย่างดี และหากมวลมนุษย์ในสังคมโลกยึดปฏิบัติศาสนธรรมคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือแล้ว ปัญหาต่างๆ จากการล่งละเมิดกฎหมาย บ้านเมืองและศีลธรรมนั้นก็จะไม่เกิดขึ้น และหลักธรรมดังกล่าวยังสามารถเปลี่ยนสภาพมนุษย์ให้เป็นเทวดา เปลี่ยนสังคมแห่งบาปกรรม สังคมแห่งความชั่วร้าย ให้เป็นสังคมแห่งศีลธรรม เป็นสังคมแห่งเทวดาได้อย่างแท้จริง ไม่ต้องตั้งตารอคอยชาติหน้าหรือชาติไหนๆ ทั้งนี้ก็เพราะว่า เมื่อผู้คนไม่สนใจหรือห่างเหินคำสอนทางศาสนาแล้ว ความเชื่อที่ผิด การกระทำที่ผิดก็ย่อมได้โอกาส ได้ช่องที่จะเข้าครอบงำจิตใจของคนนั้นได้ จึงจะมีผลเป็นความทุกข์ร้อน ความไม่สุขสบายในชีวิต และความมืดมนต่อไปในโลกหน้า ฉะนั้น ในความเป็นจริง ชีวิตของมนุษย์ก็ล้วนเกิดมาเพื่อทำประโยชน์สร้างคุณงามความดีให้แก่ตนเอง ผู้อื่น และสังคมส่วนรวมให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพราะอายุของมนุษย์นั้นไม่ยืนยาวเท่าใดนัก ไม่มีเวลามากพอที่จะสนใจหรือกอบโกยผลประโยชน์ และไม่มีเวลามากพอที่จะสร้างอาณาจักรแห่งการยึดมั่นถือมั่นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้เลย เมื่อมวลมนุษย์รู้ว่าตนมีอายุน้อยนิด ก็พึงรีบชวนชวยกระทำความดีไว้มากๆ เพื่อเป็นทุน เป็นพลวปัจจัย และเพื่อความไม่ประมาทในเรื่องต่างๆ ที่ชีวิตตนพึงประสบในชีวิตปัจจุบันและในชีวิตหลังความตาย แม้ว่าชั่วชีวิตนั้นไม่อาจเข้าถึงธรรมบรรลุดุธรรมได้ก็ตาม แต่ผลแห่งกรรมดี กรรมอันเป็นบุญกุศล ซึ่งก็คือ การได้ศึกษาและประพฤติปฏิบัติธรรมนั้นก็ไม่ไร้ผล ไม่สูญเปล่าไปไหน ยังคงอยู่ที่ตัวของมนุษย์ผู้ปฏิบัติ อยู่ภายในจิตใจที่สงบร่มเย็น รวมทั้งเป็นบุญเป็นกุศลที่คอยตามติดไปทุกหนทุกแห่งในกายภาคนั้น เมื่อถึงเวลาที่กรรมจะให้ผลแห่งความดีงามที่ได้บำเพ็ญมานั้น ก็จะส่งผลให้บรรลุมรรคผลนิพพานยิ่งยวดกว่าภพภูมิใดๆ ได้อย่างแน่นอนในชาติใดชาติหนึ่งแห่งสังสารวัฏอันยาวนาน

๔.๔ จากการศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าทางจริยธรรม พบว่า ถึงแม้ว่าศาสนิกชนบางคนยังมีความเห็นผิดอีกว่า ทานที่ให้นั้น ไม่มีผล บุญ บาป นรก สวรรค์ไม่มีจริง หากมนุษย์รู้ว่าเพียงทำบุญชั่วอายุของมนุษย์นั้น ผลบุญไม่อาจประมาณได้เลย มีพระพุทธพจน์ที่ตรัสถึงกองกระดูกของมนุษย์เพียงแค่คนหนึ่งเท่านั้นว่ามีขนาดใหญ่โตสูงเทียบเท่าภูเขาเวปุลลบรรพตซึ่งมีความสูงเสียดฟ้า ซึ่งแสดงถึงว่ามนุษย์ทั้งหลายแต่ละคนต่างได้เวียนเกิดเวียนตายมานับถือนักแล้ว หลักคำสอนเกี่ยวกับนรกสวรรค์นี้ เป็นเครื่องยืนยันได้เป็นอย่างดีว่า ผลของการให้กรรมต่างๆ ทั้งดีและไม่ดีที่เหล่ามนุษย์ได้กระทำไว้นั้นไม่ได้ขึ้นอยู่บนพื้นฐานของความจนหรือร่ำรวยของมนุษย์แต่ประการใด แต่ขึ้นอยู่กับการประพฤติดีหรือชั่วเท่านั้น เพราะว่ามีมนุษย์ทุกคนล้วนตกอยู่ในสภาพเดียวกัน นั่นก็คือ ต้องเกิด ต้องแก่ ต้องเจ็บ และต้องตายด้วยกันทุกคน แม้พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุดในโลกทั้งหลายยังหนีไม่พ้น

การเสด็จดับขันธปรินิพพานของพระพุทธเจ้านั้น เป็นการย้ายเตือนสติของมวลมนุษย์ได้ว่าบัดนี้ ชาตินี้ ตนกำลังทำอะไรอยู่ ชีวิตไม่ควรประมาทต่อสิ่งต่างๆ พุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า “ควรรีบทำความเพียรในวันนี้ทีเดียว ใครเล่าจะรู้ว่าความตายจะมีมาในวันพรุ่งนี้” เรื่องนรกและสวรรค์นี้ล้วนมีคุณค่าในการส่งเสริมให้มวลมนุษยชาติในโลกหวนคำนึงถึงการกระทำต่างๆ ที่ผ่านมาของตนว่าเป็นอย่างไร ดีหรือไม่ดี มีผลเป็นสุขหรือความทุกข์เดือดร้อนใจ กล่าวคือ เมื่อมนุษย์ทั้งหลายต่างกลัวนรก ปรรณนาจะไปสู่สวรรค์ก็ถือเป็นการเลือกที่ดีแล้ว แม้ว่าจะมีหนทางที่สุขกว่านี้อีกมากก็ตาม แต่หากมนุษย์ทุกคนในสังคม ในโลกนี้ประพฤติปฏิบัติเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เชื่อได้ว่าโลกมนุษย์ก็ไม่แตกต่างไปกว่าสวรรค์เท่าใดนัก เพราะว่าโลกมนุษย์นี้มีศักยภาพ มีสิ่งต่างๆ ที่เกื้อหนุนต่อความสุขในระดับต่างๆ ยิ่งกว่าภพภูมิใดก็ว่าได้ มนุษย์ทุกคนเมื่อเกิดมาแล้ว ย่อมประกอบด้วยธาตุ ๔ ขันธ์ ๕ เหมือนกัน ถ้าได้ศึกษาประพฤติปฏิบัติตามและความสามารถหรือศักยภาพดังกล่าวของมนุษย์นี้ไม่ได้ขึ้นตรงต่อระบบชนชั้นวรรณะใดๆ เหมือนอย่างลัทธิศาสนาอื่นๆ กล่าวอ้างไม่ พระพุทธศาสนาได้แบ่งมนุษย์ให้แตกต่างกันเพียงด้าน เพศ วัย วรรณะ ฐานะความเป็นอยู่ แต่พระพุทธศาสนาแบ่งมนุษย์ออกโดยการกระทำต่างหาก หากใครทำดีก็จัดว่าเป็นคนดี เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หากทำชั่วก็ถือว่าเป็นคนไม่ดี แต่สามารถกลับตัวกลับใจหันมาทำความดีได้เช่นกัน ขึ้นอยู่ที่ตัวของมนุษย์เป็นสำคัญ

แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องนรกสวรรค์นี้ไม่ต้องไปคำนึงถึง ไม่ต้องหวังผลที่อยู่ไกลเกินตัว เกินปัญญาของตน เพียงแค่ศึกษาประพฤติปฏิบัติธรรมเท่าที่ตนสามารถศึกษาปฏิบัติได้ก็พอ แล้วพุทธศาสนิกชนก็จะกลายเป็นเทพผู้ประเสริฐในโลกมนุษย์เหมือนกับเทพในสวรรค์ได้ และยังเหนือกว่าเทพในสวรรค์ด้วยซ้ำ เพราะเกิดเป็นเทพโดยที่ยังไม่สิ้นชีวิตในโลกมนุษย์นี้ถือเป็นหลักการหรือจุดประสงค์ที่แท้จริงประการหนึ่งของพระพุทธศาสนาเถรวาท หากมนุษย์ประพฤติปฏิบัติได้เช่นนี้ มนุษย์จะมีความสุขสงสัยในเรื่องต่างๆ สวรรค์มีจริงหรือไม่ นรกเป็นอย่างไร เป็นต้น จะไม่มีอคติต่อคนอื่น สังคมโลกมนุษย์จะไร้ปัญหา ความขัดแย้งกัน และจะมีความสุขหัวเราะไห้ใด ๆ ในชีวิต แม้กระทั่งความตาย อันเป็นหลักสัจธรรมที่เที่ยงแท้แน่นอนทั้งมนุษย์ เทวดา และสรรพสัตว์น้อยใหญ่ซึ่งยังต้องเวียนวนอยู่ในกระบวนการของเหตุปัจจัย อันเป็นเงื่อนไขที่จะทำให้ต้องหมุนวนตามสังสารวัฏอันไม่มีจุดสิ้นสุดได้ หากยังไม่สามารถบรรลุธรรมตามทศณะของพระพุทธศาสนาเถรวาทตราบใด การเวียนว่ายตายเกิด การพบประจักษ์สวรรค์และนรกก็ย่อมมีตราบนั่นเช่นกัน

เมื่อสัตว์เกิดมายุ้งต้องตกอยู่ในภายใต้หลักของการเวียนว่ายตายเกิด หรือสังสารวัฏอยู่เช่นนี้ ย่อมเป็นเครื่องชี้ชัดว่าสัตว์ต่างๆ นั้นยังมีกรรมเป็นของตนเอง ความเชื่อเช่นนี้ พระพุทธศาสนามองว่านั่นเป็นเงื่อนไขของการเกิดใหม่ของสัตว์นั้นๆ เมื่อสัตว์ต่างๆ ไปเกิด นั่นก็หมายความว่า สัตว์ที่ทำความดีมากก็ย่อมได้ไปเกิดในสถานที่ที่ดี เช่น ไปเกิดในสวรรค์ ไปเกิดในสวรรค์ชั้นพรหม เป็นต้น แต่ถ้าสัตว์ที่ทำความชั่วย่อมไปเกิดในสถานที่ที่ไม่ดี เช่น ไปเกิดในนรกหรือ ในอบายเป็นต้น ดังนั้นมนุษย์จึงมีความปรารถนาที่จะได้ไปเกิดในสวรรค์ เมื่อมนุษย์มีความต้องการจะไปเกิดในสวรรค์ ต้องทำความดีจึงจะได้ไปเกิดในสวรรค์ ด้วยเหตุแห่งความเชื่อนี้ กล่าวได้ว่า สวรรค์เป็นกุศโลบายอย่างหนึ่งที่ทำให้คนทำดี ละเว้นการทำความชั่ว และหลักคำสอนเรื่องนรกสวรรค์ในพระพุทธศาสนามีพื้นฐานจากความต้องการพ้นทุกข์ มีขอบเขต ระดับและวิธีการปฏิบัติที่ชัดเจน รวมทั้งมีผลหรือจุดหมายปลายทางที่ครอบคลุมชีวิตมนุษย์และสรรพสัตว์ไม่ว่าชาตินี้ ชาติหน้าหรือชาติไหนๆ

๕. ข้อเสนอแนะ

บรรดาลัทธิ ศาสนาทั้งหลายต่างมีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตอยู่ ๒ ระดับด้วยกัน หนึ่ง ก็คือ ในระดับที่เป็นโลกียธรรมเพื่อให้มนุษย์สามารถเข้าถึงความสุขแบบโลกียะอันประกอบด้วยประโยชน์ตนและสังคมส่วนรวมได้ ส่วนระดับโลกุตระธรรมนั้น บรรดาลัทธิและศาสนาทั้งหลายล้วนมีหลักแสดงเป้าหมายสูงสุดของชีวิตไว้ตามลักษณะความเชื่อของตนๆ เช่น สรวงสวรรค์ ความเป็นเทพเจ้า และความหลุดพ้นจากความทุกข์ เป็นต้น แต่เนื่องจากมนุษย์ชาติมุ่งเน้นเฉพาะความสุขความสบายทางวัตถุมากจนเกินไป จึงเป็นสาเหตุใหญ่สาเหตุหนึ่งที่น่าวลมมนุษย์ชาติไปความทุกข์ ก่อเกิดปัญหาทางสังคม เช่น ปัญหาด้านครอบครัว ปัญหาชีวิต ปัญหาด้านการเมืองการปกครอง เป็นต้น

แนวคิดและหลักคำสอนเรื่องนรกสวรรค์ทั้งของพระพุทธศาสนาและศาสนาคริสต์นี้จึงนับว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ต่อชีวิตมนุษย์ในปัจจุบัน เพราะเป็นหลักปฏิบัติที่ตรงจุดในการแก้ไข้ปัญหาของชีวิตในด้านต่างๆ เช่น หลักคำสอนเกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง การเมืองปกครอง หลักคำสอนสำหรับบุคคลพึงปฏิบัติต่อกันตามฐานะหน้าที่ ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ทางกาย จิตใจ และปัญญาได้ ฉะนั้น ถ้าสถาบันต่างๆ ทางสังคมอันมีสถาบันศาสนา สถาบันทางการเมืองการปกครองและสถาบันการศึกษา เป็นต้น ต้องการเห็นสังคมสวรรค์แห่งสันติสุขที่แท้จริงแล้ว สถาบันที่เกี่ยวข้องเหล่านั้นควรดำเนินในเรื่อง ดังนี้

๑) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความสำนึกทางมนุษยธรรม รู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว รู้ว่าคนเราเมื่ออยู่ร่วมกันพึงปฏิบัติต่อกันอย่างไร อันเป็นความดีงามทางด้านมโนธรรมสำนึก เช่น ความเมตตา กรุณา ความเสียสละ เป็นต้น

๒) ส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้ความสามารถ ใช้ปัญญาในการแก้ไข้ปัญหาทั้งหลายทั้งของตน ของครอบครัว และสังคมของตนเองได้ โดยให้มีการร่วมมือร่วมใจกันในการแก้ไข้ปัญหาเหล่านั้น อันเป็นการแสดงออกซึ่งปัญญาอันถูกต้อง

๓) สนับสนุนและส่งเสริมให้ความรู้ที่ถูกต้องทางด้านศาสนาแก่ประชาชน เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของศาสนานั้นๆ มีความสามารถ ให้รู้จักบทบาท และหน้าที่ของตนอย่างเหมาะสม และส่งเสริมให้มีค่านิยมที่ถูกต้อง มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนและผู้อื่นในฐานะต่างๆ เช่น เป็นบิดามารดา ญาติพี่น้อง เป็นเพื่อนร่วมงาน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), นรก-สวรรค์ ในพระไตรปิฎก, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร :

มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๕.

พ.สุวรรณ, หลักกรรมใหม่ เพื่อความสุขในชาตินี้และชาติหน้า, กรุงเทพมหานคร : หจก. เม็ดทราย-พรินต์, ๒๕๔๘.

เสรี พงศ์พิศ, ศาสนาคริสต์, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เอ็ดดิสัน, ๒๕๒๗.

คำสอนพระศาสนจักรคาทอลิก ภาค ๓ : ชีวิตในพระคริสตเจ้า, พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์อัสสัมชัญ, ๒๕๔๑.

ประเทือง ธนิยะผล, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๘.

แสง จันทร์งาม, ศาสนศาสตร์ (the Science of Religion), พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๔๒.

ศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา :กรณีศึกษา อำเภอ เก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์

An Analytical Study Of Behaviour Concerning Morality Of The Primary
School Students : a Case Study Kawlieo District, Nakhonsawan Province.

มาลี บุญมาก

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม
ของนักเรียนประถมศึกษา(๒) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา
กรณีศึกษา อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เพศ อายุ สถานภาพทาง
ครอบครัว และอาชีพของผู้ปกครอง และ(๓) เพื่อศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียน
ประถมศึกษากรณีศึกษาอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ในด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความ-
ซื่อสัตย์ ด้านความรับผิดชอบ ด้านเบญจศีล และด้านความมีหิริโอตตปปะ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียน
ประถมศึกษาชั้นปีที่ ๕ และ ๖ ในอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๒๔๖ คน การวิจัยครั้งนี้ใช้
ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถาม
มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๘๑ และ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่
ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

๑. จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ให้ความสำคัญกับการพัฒนาจริยธรรม
การแสดงออกทางพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ในเรื่องความมีวินัย ความอดทน การตรงต่อเวลา การประหยัด
ความขยัน และความกตัญญูต่อมารดา บิดา นอกจากนี้ยังศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ
คุณธรรมจริยธรรม ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา และความพร้อมของนักเรียนที่จะทำความดี
เพื่อให้มีคุณธรรมจริยธรรมที่ถูกต้องและเหมาะสม

๒. การเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา กรณีศึกษา อำเภอ
เก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เพศ อายุ สถานภาพทางครอบครัว และ
อาชีพของผู้ปกครอง พบว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา กรณีศึกษา อำเภอ
เก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เพศ อายุ และอาชีพของผู้ปกครอง
ไม่แตกต่างกันส่วนสถานภาพทางครอบครัว ส่งผลให้พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา
กรณีศึกษาอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

๓. พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา กรณีศึกษา อำเภอเก้าเลี้ยว
จังหวัดนครสวรรค์ในด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความรับผิดชอบ ด้านเบญจศีล
และ ด้านความมีหิริโอตตปปะในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านความซื่อสัตย์มีค่ามาก

แนวทางพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา กรณีศึกษา
อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ควรปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้เด็กด้วยการจัดการเรียนการสอนที่เน้น

การฝึกอบรม บ่มเพาะปลูกฝัง กล่อมเกลา ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ใช้กระบวนการทางสังคม ทางวัฒนธรรม และทางศาสนา การจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม ซึ่งต้องมีการบูรณาการทั้งด้านปัญญา วัฒนธรรม และศีลธรรม

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the theoretical concepts about the ethical behaviors of primary school students 2) to compare the ethical behaviors of primary school students classified by gender, age, family status and parents' career a case study Kaolieo district, Nakhonsawan province and 3) to study the ethical behaviors of primary school students in terms of discipline, honesty, responsibility, five Buddhist precepts and integrity.

The samples of this research were 246 grade 5th and 6th primary school students a case study Kaolieo district, Nakhonsawan province. Quantitative research method was mainly employed in this research. Questionnaire, with reliability value at 0.81, was used to collect the quantitative data. In-depth interview technique was used to collect qualitative data. Frequency, percentage, mean and standard deviation were used to analyze the data.

The results of this study were as follows;

1) From the documentary and related research study, the ethical behaviors of primary school students were related to discipline, endurance, punctuality, saving, diligence and gratitude for their parents. In addition, the moral and ethical behaviors according to the Buddhist teaching principle and the readiness of primary school students for doing good deeds were surveyed thoroughly.

2) The comparison of the ethical behaviors of primary school students classified by gender, age and parents' career a case study Kaolieo district, Nakhonsawan province had no significant difference except family status had statistically significant difference at the 0.01 level.

3) The ethical behaviors of primary school students a case study Kaolieo district, Nakhonsawan province in terms of discipline, honesty, responsibility, five Buddhist precepts and integrity in overall aspects were at the medium level except honesty were at the high level.

The appropriate approach for developing the ethical behaviors of primary school students a case study Kaolieo district, Nakhonsawan province was described as follows; the management of classroom and learning activities should be in accordance with the learning style of students. For example, the implementation of socio-cultural and moral-based curriculum and instruction and the appropriate learning environment should be integrated into the classroom instruction.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยในยุคปัจจุบัน เป็นยุคแห่งความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และวิทยาการสมัยใหม่ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เป็นไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้

คนในยุคปัจจุบันให้ความสำคัญกับวัตถุมากกว่าจิตใจ การดำเนินวิถีชีวิตแบบสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ขาดวิถีชีวิตที่มุ่งเน้นการประพฤติปฏิบัติที่ดั่งทางทางคุณธรรมจริยธรรม ศีลธรรมอันดีงาม^{๓๐}

จริยธรรมเป็นส่วนประกอบของมนุษย์ที่มีความสำคัญมากต่อความสงบสุข และความเจริญก้าวหน้าของสังคมในปัจจุบัน สภาพของสังคมได้เปลี่ยนไปค่านิยมของสังคมเน้นความสำคัญทางด้านวัตถุมากกว่าจิตใจ ยกย่องคนที่ประสบความสำเร็จในการประกอบธุรกิจและฐานะทางการเงินสูง ในขณะที่คนดีมีคุณธรรมไม่ได้รับการยกย่อง

สังคมไทยเริ่มเข้าสู่ภาวะความเป็นอยู่แบบต่างคนต่างอยู่มากขึ้น ผู้ปกครองมุ่งแต่ทำมาหากินเพื่อเลี้ยงชีพไม่มีเวลาให้ครอบครัว ไม่มีเวลาที่จะอบรมสั่งสอนบุตรหลาน จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมประเพณี ส่งผลให้เด็กส่วนมากไม่สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ได้จึงเป็นเหตุให้เด็กมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมแสดงความก้าวร้าวขาดคุณธรรม จริยธรรม ยึดถือแต่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม จนก่อให้เกิดความวุ่นวายในสังคม ขาดความรับผิดชอบ ไม่มีระเบียบวินัย ไม่มีความซื่อสัตย์ ขาดความกตัญญูกตเวที ขาดคุณธรรม จริยธรรมอันดีงาม^{๓๑}

หลายหน่วยงานให้ความสำคัญในการปลูกฝังอบรมและส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้รู้ในหน้าที่ของตน โดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม เพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิตที่ดี และ เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ ด้วยเหตุนี้ทางกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ในสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนา มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และมาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ หลักสูตรได้กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่ดี สามารถควบคุมกาย วาจา ใจให้อยู่ในขอบเขตที่ดีงาม สามารถสร้างประโยชน์แก่ตนเอง และสังคม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน และปฏิบัติได้จนเป็นนิสัย^{๓๒}

เด็ก คือ ทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญ และมีค่ายิ่งต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา และสถาบันโรงเรียน รวมทั้งสื่อมวลชนต่าง ๆ ล้วนแต่มีหน้าที่และความรับผิดชอบร่วมกันในการที่จะปลูกฝังและส่งเสริมให้เด็กได้ พัฒนาอย่างเต็มที่ในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทางด้านศีลธรรม จริยธรรมในเรื่องของความรับผิดชอบชั่วดี ซึ่งจะเกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติตั้งแต่ในวัยทารก และค่อย ๆ พัฒนาขึ้นไปเรื่อย ๆ^{๓๓}

^{๓๐} สุทธิลักษณ์ อรัญนารถ, “จริยธรรมของเด็กระดับอนุบาลศึกษาในจังหวัดระยอง”, **ปริญญาณินพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

^{๓๑} สิบพนนท์ เกตุทัต, **ความรู้ สู่อ่านาคต**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒.

^{๓๒} สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑**, (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ), หน้า ๖.

^{๓๓} ดวงเดือน พันธุมาวิน, **พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม ๒ จิตวิทยาและจิตวิทยาภาษา**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๔), หน้า ๑๕.

ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชนนั้นมียุทธศาสตร์ที่แตกต่างกันไป ตามความเหมาะสม และตามวัยของบุคคล โดยเฉพาะเด็กปฐมวัยและเด็กประถมศึกษา เพราะเด็กทั้งสองวัยนี้อยู่ในระยะเริ่มต้นที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ของสังคม รวมทั้งกฎเกณฑ์ทางจริยธรรมด้วย ซึ่งกฎเกณฑ์ และแนวทางการปฏิบัติต่างๆ ที่บุคคลรอบข้างปฏิบัติ หรือแสดงออกให้เด็กได้เห็น สิ่งเหล่านี้จะเป็น พื้นฐานสำหรับการพัฒนาทางจริยธรรมของเด็ก ซึ่งจะส่งผลต่อการสร้างบุคลิกภาพของเด็กในอนาคตต่อไป^{๓๔}

โรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมที่เกิดขึ้นจากความต้องการของสังคม เพื่อทำหน้าที่หลัก ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยให้การศึกษาอบรมสั่งสอน เพื่อพัฒนาบุคคลให้เจริญงอกงาม มีความรู้ ความสามารถ มีความซื่อสัตย์สุจริต เสียสละ มีคุณธรรม ศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงาม การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ในสิ่งที่เกิดขึ้นและเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ คุณธรรม ศีลธรรม และจริยธรรม เพื่อนำมาพัฒนาทางด้านทัศนคติ พฤติกรรมและความสามารถตามค่านิยมของ สังคมโดยส่วนรวมอันเป็นเจตคติที่ดีงามทางด้านความมีน้ำใจ และการปฏิบัติตามแนวทางที่เหมาะสม ในขอบเขตศีลธรรมทั้งความประพฤติภายนอกและคุณธรรมภายใน^{๓๕}

จึงมีความสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษา อนุบาลศึกษา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อหาแนวทางให้เกิดการพัฒนา โดยสร้างความเข้าใจ อันดีระหว่างครูผู้สอนและผู้ปกครอง ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่ดี รวมทั้งเป็น การปลูกฝังจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้กับเด็กระดับประถมศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านจริยธรรม ในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งส่งผลให้การดำเนินชีวิตในสังคมเป็นไปอย่างมีศักยภาพ

ในการศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนนั้น ผู้วิจัยได้นำแนวทางในการปฏิบัติตน โดยใช้หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนามาช่วยในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมอันดีงามในแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสม เพื่อการเป็นพลเมืองที่ดี สร้างประโยชน์ให้กับ ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ ด้วยการส่งเสริมพฤติกรรมจริยธรรมของนักเรียนโดยเน้นจริยธรรม ใน ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ด้านเบญจศีล และด้านความมี หิริโอตตปละ โดยพฤติกรรมเชิงจริยธรรมดังกล่าวแล้วแต่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับการ ปลูกฝังตั้งแต่ ในวัยเด็กเพราะเป็นวัยของการค้นหาเอกลักษณ์ และความเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งหากขาด วิจารณ์ญาณ และการชี้แนะที่ถูกต้องจากครูและผู้ปกครอง อาจทำให้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของ ความเสื่อมถอยทางด้านจริยธรรมได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรม เชิงจริยธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษา อนุบาลศึกษา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อหา แนวทางให้เกิดการพัฒนา โดยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างครูผู้สอนและผู้ปกครอง ในการอบรมเลี้ยงดู เด็กให้มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่ดี รวมทั้งเป็นการปลูกฝังจริยธรรมขั้นพื้นฐานให้กับเด็กระดับ ประถมศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านจริยธรรมในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งส่งผลให้การดำเนินชีวิตใน สังคมเป็นไปอย่างมีศักยภาพ

^{๓๔} วิณี ชิดเชิดวงศ์, *การศึกษาเด็ก*, (กรุงเทพมหานคร : ศิลปาบรรณาการ, ๒๕๓๗), หน้า ๑๕๓.

^{๓๕} ประภาศรี สีหอำไพ, *พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๑.

๒.วัตถุประสงค์ในการวิจัย

- ๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา
- ๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา กรณีศึกษา อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
- ๒.๓ เพื่อนำเสนอพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา กรณีศึกษา อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา กรณีศึกษา อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์” มีวิธีดำเนินการวิจัยในดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัย “ศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา กรณีศึกษา อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์” เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่แบบสอบถาม (Questionnaire) ผสมผสานกับการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนประถมศึกษาชั้นปีที่ ๕ และ ๖ กรณีศึกษา อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๖๓๔ คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนประถมศึกษาชั้นปีที่ ๕ และ ๖ กรณีศึกษา อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๒๔๖ คน ได้จากการเปิดตารางสำเร็จรูปของ ยามาเน่ (Yamane) และกลุ่มตัวอย่างสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๒๐ คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบเจาะจง แบ่งออกเป็น ครู ๕ คน ผู้ปกครองนักเรียน ๕ คน และนักเรียนอีก ๑๐ คน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ “ศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา กรณีศึกษา อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์”

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัย ตามขั้นตอนดังนี้

๑. ขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากศูนย์บัณฑิตเพื่อ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือไปยังโรงเรียนประถมศึกษา ในอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ แจกแบบสอบถามให้กับนักเรียนประถมศึกษาชั้นปีที่ ๕ และ ๖ จำนวน ๒๔๖ ชุด และสัมภาษณ์ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน ในอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ด้วยตนเอง จำนวน ๒๐ ชุด

๒. แบบสอบถาม แจกให้กับนักเรียนโดยเจาะจงในกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง จำนวน ๒๔๖ คน

๓. แบบสัมภาษณ์ ทำเป็นหนังสือแจ้งนัดเวลาสัมภาษณ์กับครูผู้สอน จำนวน ๕ คน ผู้ปกครอง จำนวน ๕ คน และนักเรียน จำนวน ๑๐ คน

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑. นำข้อมูลจากแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรม SPSS
๒. นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกของแต่ละกลุ่มได้แก่ ครูผู้สอน ผู้ปกครอง และนักเรียนมาสรุปตามประเด็นปัญหาที่ตั้งไว้ในแต่ละกลุ่ม เพื่อที่จะได้ทราบข้อมูล รู้ถึงปัญหา อุปสรรคที่ได้จากการสัมภาษณ์ตามความเหมาะสม

๓. นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก ที่กล่าวถึงปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้น มาค้นหาแนวทางตามหลักพุทธธรรม เพื่อใช้เป็นรากฐาน ของจริยธรรมที่จะพัฒนาตน ด้านคุณธรรม และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

สถิติพรรณนา (Descriptive statistics) ใช้อธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ ๕ และ ๖ กรณีศึกษา อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ สถิติที่ใช้ คือ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐานการวิจัย เพื่อเปรียบเทียบระดับการศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ ๕ และ ๖ กรณีศึกษา อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ สถิติที่ใช้คือ การทดสอบค่าที (t - test) และการทดสอบ ค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - way ANOVA)

๔.สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา กรณีศึกษา อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ สามารถสรุปได้ดังนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย จำนวน ๑๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๒ มีอายุระหว่าง ๑๑-๑๒ ปี จำนวน ๒๐๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๑ ด้านสถานภาพครอบครัว ส่วนใหญ่บิดามารดาอยู่ด้วยกัน จำนวน ๑๕๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๘ ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง จำนวน ๑๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๑

๔.๒ ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา กรณีศึกษา อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ สรุปได้ดังนี้

๑. ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา กรณีศึกษา อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามเพศ พบว่า นักเรียนเพศชายและเพศหญิง มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

๒. ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา กรณีศึกษา อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามอายุ พบว่า นักเรียนที่มีอายุระหว่าง ๑๑-๑๒ ปี และ ๑๓-๑๔ ปี มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

๓. ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา กรณีศึกษา อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามสถานภาพครอบครัว พบว่า แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

๔. ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา กรณีศึกษา อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามอาชีพของผู้ปกครอง พบว่า อาชีพของผู้ปกครองที่แตกต่างกันไม่ทำให้พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนแตกต่างกัน

๔.๓ ผลการศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา กรณีศึกษา อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ สรุปได้ดังนี้

๑. ด้านความมีระเบียบวินัย พฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัยของนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.58$, S.D. = 0.71)

๒. ด้านความซื่อสัตย์ พบว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ ของนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 0.62)

๓. ด้านความรับผิดชอบ พบว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$, S.D. = 0.67)

๔. ด้านเบี่ยงเบน พบว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านเบี่ยงเบนของนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.95$, S.D. = 0.78)

๕. ด้านความมีหิริโอตตปละ พบว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความมีหิริโอตตปละของนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.38$, S.D. = 0.74)

เอกสารอ้างอิง

- สุทธิลักษณ์ อธิฐานารณ, “จริยธรรมของเด็กระดับอนุบาลศึกษาในจังหวัดระยอง”, **ปริญญาานิพนธ์**
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
บูรพา, ๒๕๔๐.
- สิปปนนท์ เกตุทัต, **ความรู้ สู่อนาคต**, กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน**
พุทธศักราช ๒๕๕๑, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน, **พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม ๒ จิตวิทยาและจิตวิทยาภาษา**, กรุงเทพมหานคร :
สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๔.
- วิณี ชิตเชิดวงศ์, **การศึกษาเด็ก**, กรุงเทพมหานคร : ศิลปาบรรณาการ, ๒๕๓๗.
- ประภาศรี สีหอำไพ, **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

สถานการณ์พุทธศาสนิกชนไทยกับประชาคมอาเซียน

The Thai Buddhists' readiness preparation for ASEAN Community

วิรัชพัชร อภิเลิศทรงศักดิ์

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษาความเป็นมาของประชาคมอาเซียน ๒) เพื่อศึกษาการเตรียมความพร้อมของพุทธศาสนิกชนไทยสู่ประชาคมอาเซียน ๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การเตรียมความพร้อมของพุทธศาสนิกชนไทยสู่ประชาคมอาเซียน

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ๑) สืบค้นเอกสารและรวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ประกอบด้วย เอกสารงานวิจัย บทความ หนังสือ ตำรา บันทึก สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ๒) เก็บรวบรวม จัดลำดับข้อมูลที่ค้นคว้าได้มาวิเคราะห์ อธิบายความ และแสดงเหตุผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ชัดเจนมากที่สุด ๓) สรุปและนำเสนอข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ประชาคมอาเซียน ถือกำเนิดโดยการรวมตัวของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ๕ ประเทศ คือ ๑.สาธารณรัฐอินโดนีเซีย ๒.ประเทศมาเลเซีย ๓.สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ๔. สาธารณรัฐสิงคโปร์ และ ๕.ราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่ปี ๒๕๑๐ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อความมั่นคงในภูมิภาคที่ต้องการป้องกันภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีชื่ออย่างเป็นทางการว่า สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations : ASEAN) ปัจจุบันมีประเทศสมาชิกทั้งหมด ๑๐ ประเทศ ต่อมาเมื่อเดือนตุลาคม ปี ๒๕๔๖ ผู้นำอาเซียนได้ร่วมลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียน เห็นชอบให้จัดตั้งเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต่อกรความซับซ้อนผันผวนของโลกทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อสนับสนุนให้อาเซียนรวมตัวเป็นชุมชนหรือประชาคมเดียวกันและร่วมมืออย่างรอบด้านให้สำเร็จภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ (ค.ศ. ๒๐๒๐) แต่ต่อมาได้ตกลงที่จะร่นระยะเวลาจัดตั้งเป็นปี ๒๕๕๘

๒. การเตรียมความพร้อมของพุทธศาสนิกชนไทยสู่ประชาคมอาเซียน ใน ๓ ส่วนงานหลักที่ปรากฏเด่นชัด คือ ๑. **องค์กรภาครัฐ** ที่มีความเกี่ยวข้องข้องในการกำกับดูแลพระพุทธศาสนา ๒ หน่วยงาน ได้แก่ ก) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ข) กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ได้มีการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร, สถานที่, การพัฒนาศักยภาพองค์กร, งบประมาณ และเทคโนโลยีสารสนเทศ ๒. **องค์กรคณะสงฆ์** ได้แก่ ก) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ข) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้มีการเตรียมความพร้อมด้านนิสิต, บุคลากร, หลักสูตร, งบประมาณ, เทคโนโลยีสารสนเทศ, และความร่วมมือประสานงานกับองค์กรต่างๆ ๓. **องค์กรเอกชน**

ได้แก่ ก) มุลนิธิพุทธอุทยานนานาชาติ ข) ชมรมกัลยาณธรรม ได้มีการเตรียมความพร้อมด้านสถานที่ และเทคโนโลยีสารสนเทศ

๓. จากการวิเคราะห์การเตรียมความพร้อมของพุทธศาสนิกชนไทยสู่ประชาคมอาเซียน ใน ๓ ส่วนงานหลักนั้น **องค์กรภาครัฐ** ทั้ง ๒ หน่วยงานดังกล่าว ได้มีการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและการพัฒนาศักยภาพองค์กรแล้ว โดยการจัดให้มีกิจกรรมการส่งเสริมความรู้ เพื่อพัฒนา ศักยภาพบุคลากร และการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการดำเนินงานองค์กร ที่เด่นชัดคือ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้มีการเตรียมความพร้อมด้านสถานที่ และกรมการศาสนาได้มีการเตรียมความพร้อมในด้านงบประมาณ แต่สิ่งที่น่าสนใจคือยังไม่มีมีการเตรียมความพร้อมด้านภาษา ทั้งภาษาอังกฤษ และภาษาอาเซียนแต่อย่างใด ในส่วน**องค์กรคณะสงฆ์** ได้แก่ มหาวิทยาลัยทั้งสอง แห่ง มีการเตรียมความพร้อมด้านนิสิต และบุคลากร โดยการจัดพัฒนาด้านภาษาอังกฤษและกิจกรรม ส่งเสริมความรู้ประชาคมอาเซียน ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีบริการเว็บไซต์ภาคภาษาอังกฤษ และ ความร่วมมือประสานงานกับองค์กรต่างๆแล้ว นอกจากนี้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ มีการเตรียมความพร้อมด้านหลักสูตร โดยการร่างหลักสูตรพุทธศาสนากับอาเซียน พร้อมทั้งยังมีการ เตรียมความพร้อมด้านงบประมาณไว้แล้ว ส่วน**องค์กรเอกชน** คือ มุลนิธิพุทธอุทยานนานาชาติ ได้ เตรียมความพร้อมด้านสถานที่ โดยการจัดสร้างพุทธอุทยานนานาชาติ แต่ยังไม่ได้มีการเตรียมความ พร้อมด้านอื่นๆ ขณะที่ชมรมกัลยาณธรรมมีการเตรียมความพร้อมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยการ เปิดบริการผ่านเว็บไซต์ภาคภาษาอังกฤษ เพื่อเผยแพร่หลักธรรมและตอบปัญหาธรรมะทาง อินเทอร์เน็ต แต่ก็ยังไม่มีบริการภาษาอาเซียน

ABSTRACT

The Objectives of this research were to 1) study ASEAN historical background; 2) study the Thai Buddhists' readiness preparation for ASEAN Community; 3) make analytical study of Thai Buddhists' preparation for ASEAN Community.

The study applied qualitative research focusing on documentary survey the methodology covered 1) surveyed and gathered related documentary data from research work, articles, texts, book, records, media and e-media; 2) gathered and set order to data and analyzed explained and rationalized the data with the goal to utmost understanding; 3) concluded and presented the data analysis.

The study results revealed that:

1. ASEAN Community originated in 1967 from segregation of 5 Southeast Asian Countries: Indonesia, Malaysia, Philippines, Singapore and Thailand. Their aim was to prevent the Communist terrorism. The official name at that time was Association of Southeast Asian Nations – ASEAN. At present there are 10 country members. In October 2003, the ASEAN leaders sign in the Cooperative ASEAN MOU and set up ASEAN Community to cope with the global political and social

complexity. Besides, the ASEAN Community's aim to perfect cooperative one community was planned to be accomplished in 2015.

2. According to the Thai Buddhists preparation to join ASEAN Community's three pillars, the concern included: 1) the government organization related to be responsible for taking care of Buddhism namely the National Office of Buddhism and Department of Religious Affairs, Ministry of Culture had planned to make preparation on personal, location, organization potentiality, budget and IT development; 2) Sangha Organizations: Mahachulalongkornrajavidyalaya University and Mahamakut Buddhist University made preparation on their students, personal, curriculum, budget, IT and outside sector coordination; 3) Private Sectors: International Buddhist Park Foundation and Kalayanadhamma Club made preparation on location, and IT.

3. Relating to the analysis on preparation to become ASEAN Community showed that the first two organizations had already prepared themselves to cope up with becoming ASEAN Community. They set up promoted activities involving staff training as well as the workshops to upgrade their organization particularly the National Buddhism Office and Department of Buddhism. Only one thing was not included in the development program was language skill preparation. For the two Buddhist Universities had many preparation activities and programs including curriculum and English language development of which the internet and websites information had been prepared and operated. Concerning the two private sectors activities, the Foundation had planned to prepare their sites readiness in form of International Buddhist Parks Establishment. The Kalayanadhamma Club had prepared for IT readiness by having website information in English. However, their ASEAN languages preparation was still on line.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปีพุทธศักราช ๒๕๔๘ ได้เกิดเหตุการณ์สำคัญทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย คือการประชุมชาวพุทธนานาชาติ ณ ศูนย์ประชุมองค์การสหประชาชาติ ประจำภาคพื้นเอเชียแปซิฟิกซึ่งตั้งอยู่ที่กรุงเทพมหานคร ได้มีมติให้ "พุทธมณฑล" เป็นศูนย์กลางแห่งพุทธศาสนาโลกโดยการประสานงานและผลักดันของพระธรรมโกศาจารย์ (พระพรหมบัณฑิต) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งท่านได้เข้าชี้แจงต่อที่ประชุมมหาเถรสมาคมว่า พุทธมณฑล จะทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการประสานงานของเครือข่ายชาวพุทธทั่วโลก เป็นศูนย์กลางการศึกษา ปฏิบัติธรรม และศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้พระพุทธศาสนา โดยประเทศสมาชิกทั่วโลกจะรวบรวมข้อมูลสำคัญมาจัดเก็บ

ไว้ที่ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศของพุทธมณฑล ซึ่งชาวพุทธทั่วโลกสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์ได้โดยสะดวก^{๓๖} นับเป็นความภาคภูมิใจสำหรับประเทศไทยที่ได้รับเกียรติดังกล่าว

ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นประเทศพระพุทธศาสนา คือ มีประชากรนับถือพุทธศาสนาเถรวาทถึงร้อยละ ๙๔^{๓๗} ของจำนวนประชากรทั้งหมด ทั้งยังเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และศูนย์กลางพุทธศาสนาโลกนั้น ประเทศไทยจะต้องมีการส่งเสริมสนับสนุน การแสดงบทบาททางพระพุทธศาสนา ทั้งด้านการศึกษา การปฏิบัติ และเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนความรู้ทางพระพุทธศาสนา ให้สมกับการได้รับการยกย่องดังกล่าว ซึ่งถือว่าประเทศไทยมีความพร้อมในหลายด้าน เริ่มตั้งแต่การมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก ทั้งยังได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากทางภาครัฐและภาคเอกชน อีกทั้งยังมีมหาวิทยาลัยสงฆ์ ๒ แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนพระพุทธศาสนาในประเทศไทยให้มั่นคงอยู่ได้จนถึงปัจจุบันนี้

ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๘ นี้ ประเทศไทยจะต้องพบกับจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญกับการเข้าสู่สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations : ASEAN) หรือ “อาเซียน” ซึ่งเป็นองค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปัจจุบันมีประเทศสมาชิกรวมทั้งหมด ๑๐ ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย, กัมพูชา มาเลเซีย, ฟิลิปปินส์, อินโดนีเซีย, สิงคโปร์, บรูไนดารุสซาลาม, ลาว, เวียดนามและพม่า

ประชาคมอาเซียน ถือเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญที่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในอาเซียนทั้ง ๑๐ ประเทศ จะหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียว เปรียบเสมือนคนบ้านเดียวกัน อันจะนำไปสู่คุณภาพชีวิต เศรษฐกิจและสังคมที่มีความก้าวหน้าอย่างสมดุล มั่นคง และยั่งยืน เพื่อสร้างความเข้มแข็งเพิ่มอำนาจต่อรองขีดความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลกได้ ดังคำขวัญของประชาคมอาเซียนที่ว่า “หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งอัตลักษณ์ หนึ่งประชาคม” (One Vision, One Identity, One Community) ประชาคมอาเซียนจึงถือเป็นโอกาสและความท้าทายของประเทศไทย ที่จะส่งผลให้เกิดความร่วมมือทางเศรษฐกิจและสังคมของภูมิภาค เพื่อก้าวสู่ความสามารถในการแข่งขันกับประชาคมโลกต่อไปได้

^{๓๖} พระธรรมโกศาจารย์. วิสาขบูชาโลก : ตอนที่ ๓ กว่าจะมีเครือข่ายพันธมิตรทั่วโลก. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.mcu.ac.th/En/articlecontent_desc.php?article_id=617&articlegroup_id=21 [๑ สิงหาคม ๒๕๕๕].

^{๓๗} ปัทมาพร คำโท, เราคืออาเซียน ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๑ (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๕), หน้า ๓๐.

จากความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นต่อประเทศไทยดังกล่าวนั้น แม้อาเซียนจะมุ่งเน้นความร่วมมือทางเศรษฐกิจเป็นหลัก แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธถึงความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจากความร่วมมือด้านอื่นๆ ได้ เสมือนคนบ้านเดียวกันที่สามารถเดินทางไปมาหาสู่ ติดต่อสื่อสารระหว่างกันได้โดยสะดวก นำมาสู่การถ่ายเทแลกเปลี่ยนทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งหากพิจารณาแล้ว กลุ่มประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน ถือเป็นการรวมตัวกันที่มีความแตกต่างหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาทางด้านภาษาและศาสนา

การนับถือศาสนาของประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียนนั้นมีความหลากหลาย ซึ่งพิจารณาได้จากจำนวนศาสนาที่ประชากรนับถือดังต่อไปนี้ คือ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ศาสนาฮินดู ศาสนาซิกข์ ลัทธิเต๋า นับถือผี ไม่ระบุศาสนา และไม่มีศาสนา จากการสำรวจพบว่าประชากรของประชาคมอาเซียนส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาสำคัญ ๓ ศาสนาดังกล่าว คือ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม ซึ่งศาสนาอิสลามถือเป็นศาสนาที่มีประชากรในประชาคมอาเซียนนับถือมากที่สุด คือ มีประเทศอินโดนีเซียซึ่งเป็นประเทศมุสลิมที่ใหญ่ที่สุดในโลก ประเทศมาเลเซีย และบรูไน โดยศาสนาที่นับถือรองลงมาคือ ศาสนาพุทธ เป็นที่นับถือของประชากรในประเทศไทย, พม่า, เวียดนาม, ลาว, กัมพูชา และสิงคโปร์ ซึ่งมีทั้งนิกายเถรวาทและนิกายมหายาน ต่อมาคือ ศาสนาคริสต์ที่เป็นศาสนาประจำชาติของประเทศฟิลิปปินส์ ที่มีทั้งนิกายโรมันคาทอลิก นิกายโปรเตสแตนต์ และศาสนาอื่นๆ

“เป็นที่น่าสังเกตว่าองค์การหรือสมาคมความร่วมมือระหว่างประเทศระดับภูมิภาค โดยทั่วไปมักจะเป็นการรวมตัวของกลุ่มประเทศที่นับถือศาสนาเดียวกัน เช่น องค์การรัฐอเมริกา (OAS) ซึ่งประเทศสมาชิกล้วนนับถือคริสต์ศาสนา สันนิบาตแห่งรัฐอาหรับ (League of Arab States) หรือสมาคมความร่วมมือแห่งรัฐอ่าวอาหรับ (GCC) ซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม รวมทั้งสหภาพยุโรปที่ทุกประเทศนับถือศาสนาคริสต์ ดังนั้น อาเซียนจึงมีความแตกต่างจากองค์การภูมิภาคอื่นๆ”^{๓๔}

จากความหลากหลายทางความเชื่อทางศาสนาดังกล่าว แม้ในกลุ่มประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียนจะสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยมิได้มีความขัดแย้งกันในเรื่องของศาสนามาตั้งแต่อดีต แต่การที่แต่ละประเทศจะเปิดประตูบ้าน ซึ่งถือเป็นเกราะป้องกันตัวเองออกนั้น ต่างจะต้องมีการเตรียมตัวที่จะอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานของความแตกต่าง เพื่อเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ประสานความแตกต่างหลากหลายให้เป็นพลัง หล่อหลอมให้เกิดความมีน้ำใจเอื้ออาทร มีความเข้าใจอันดีต่อกันใน

^{๓๔} ประภัศสร เสวิกุล. ๓ ศาสนาใน ๑ ประชาคม. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.komchadluek.net/detail/20120504/129450/> [๑ สิงหาคม ๒๕๕๕].

การสร้างความสุขให้เกิดขึ้นในสังคมด้วยคุณธรรม เพื่อนำไปสู่การประสานประโยชน์ซึ่งกันและกันในด้านต่างๆ ดังวัตถุประสงค์ของการรวมตัวกันของประชาคมอาเซียน

การศึกษาวิจัยในการครั้งนี้มุ่งศึกษาการเตรียมความพร้อมทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย เพราะการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนถือเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ที่จะเกิดกับสังคมไทย ความร่วมมือและความเสรีที่เกิดขึ้น อาจถือเป็นโอกาสหรือความเสี่ยงที่ทุกฝ่ายจะต้องทำการศึกษาและหาแนวทางการเตรียมความพร้อม องค์กรทางพระพุทธศาสนาเองก็ต้องทำการศึกษาถึงโอกาสและความเสี่ยงอันอาจเกิดขึ้นนี้ เพื่อนำไปสู่การดำเนินแนวทางการเตรียมความพร้อมได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อรับกับความเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้เช่นกัน ดังเช่น เรื่องภาษาที่สอง ที่จะต้องมีการฝึกอบรม ให้ความรู้ทางด้านภาษาแก่บุคคลากรทางพระพุทธศาสนาให้มากขึ้น เนื่องจากประเทศไทยจะต้องแสดงศักยภาพความเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลก ที่จะเป็นหลักในการประสานงานชาวพุทธทั่วโลกเป็นศูนย์กลางการศึกษาและปฏิบัติธรรม ศูนย์กลางการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของโลกได้

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาความเป็นมาของประชาคมอาเซียน

๒.๒ เพื่อศึกษาการเตรียมความพร้อมของพุทธศาสนิกชนไทยสู่ประชาคมอาเซียน

๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์การเตรียมความพร้อมของพุทธศาสนิกชนไทยสู่ประชาคมอาเซียน

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เน้นการวิจัยเอกสารโดยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

๓.๑ สืบค้นเอกสารและรวบรวมข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) ที่เกี่ยวข้อง ข้องจากแหล่งข้อมูลทั้งหมด ประกอบด้วยเอกสารงานวิจัย บทความ หนังสือ ตำรา บันทึก จากสื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์

๓.๒ เก็บรวบรวม จัดลำดับข้อมูลที่ค้นคว้าได้มาวิเคราะห์ อธิบายความ และแสดงเหตุผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ชัดเจนมากที่สุด

๓.๓ สรุปและนำเสนอข้อมูล

๔. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์การเตรียมความพร้อมของพุทธศาสนิกชนไทยสู่ประชาคมอาเซียน” โดยมีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาความเป็นมาของประชาคมอาเซียน

๒. เพื่อศึกษาการเตรียมความพร้อมของพุทธศาสนิกชนไทยสู่ประชาคมอาเซียน ๓. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การเตรียมความพร้อมของพุทธศาสนิกชนไทยสู่ประชาคมอาเซียน สรุปผลการวิจัยพบว่า

๔.๑ ความเป็นมาของประชาคมอาเซียน

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ อาเซียน (Association of South East Asian Nations : ASEAN) ก่อตั้งขึ้นจากปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration) โดยมีเหตุเกิดจากปัญหาความวุ่นวายภายหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้มีการแบ่งขั้วอุดมการณ์ทางความคิดเป็นสองฝ่ายระหว่างฝ่ายเสรีนิยม กับฝ่ายสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ นำไปสู่ความไม่ไว้วางใจระหว่างกันจนเกิดเป็นสงครามเย็น ระหว่างประเทศมหาอำนาจ คือ สหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียต ขณะนั้นประเทศในแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้รับความสนใจจากมหาอำนาจทั้งสอง ทำให้ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต้องร่วมมือกันผนึกกำลังและสร้างความกลมเกลียวกันมากขึ้น เพื่อสร้างอำนาจการต่อรองและป้องกันการรุกรานจากการครอบงำของมหาอำนาจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยตรง โดยมี ดร.ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยในขณะนั้น ได้เชิญรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาหารือร่วมกันที่แหลมแท่น จ.ชลบุรี ซึ่งนำมาสู่การลงนามในปฏิญญากรุงเทพฯ เพื่อก่อตั้งอาเซียนที่วังสราญรมย์ เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๑๐ โดยมีผู้ก่อตั้งรวม ๕ ประเทศ ได้แก่ ๑. สาธารณรัฐอินโดนีเซีย ๒. ประเทศมาเลเซีย ๓. สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ๔. สาธารณรัฐสิงคโปร์ ๕. ราชอาณาจักรไทย ต่อมาได้มีประเทศอื่นๆ เข้าเป็นสมาชิก ดังนี้ ๖. บรูไนดารุสซาลาม ๗. สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ๘. สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ๙. สหภาพพม่า และ ๑๐. ราชอาณาจักรกัมพูชา ซึ่งจากการประชุมสุดยอดอาเซียนที่บาหลี เมื่อเดือนตุลาคม ปี ๒๕๔๖ ผู้นำอาเซียนได้ร่วมลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียนที่เรียกว่า ข้อตกลงบาหลี ๒ (Declaration of ASEAN Concord II หรือ Bali Concord II) เห็นชอบให้จัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต่อกรความซับซ้อนผันผวนของโลกทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อสนับสนุนให้อาเซียนรวมตัวเป็นชุมชนหรือประชาคมเดียวกันและร่วมมืออย่างรอบด้านให้สำเร็จภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ (ค.ศ. ๒๐๒๐) ซึ่งต่อมาได้ตกลงที่จะร่นระยะเวลาจัดตั้งเป็นปี ๒๕๕๘ โดยประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ที่จะเกิดขึ้นในปี ๒๕๕๘ นั้น ประกอบด้วยความร่วมมือใน ๓ ด้าน คือ ๑. ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ๒. ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ๓. ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

๔.๒ การเตรียมความพร้อมของพุทธศาสนิกชนไทยสู่ประชาคมอาเซียน

จากการศึกษาการเตรียมความพร้อมของพุทธศาสนิกชนไทยสู่ประชาคมอาเซียน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากหน่วยงานที่ดำเนินงานทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ซึ่งถือเป็นตัวแทนพุทธศาสนิกชนไทย อันได้แก่ องค์การภาครัฐ, องค์การสงฆ์ และภาคเอกชน ซึ่งจะศึกษาองค์การละ ๒

หน่วยงาน และจากการศึกษาการเตรียมความพร้อมของพุทธศาสนิกชนไทยสู่ประชาคมอาเซียนพบว่า ๑. องค์การภาครัฐ หน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องในการกำกับดูแลพระพุทธศาสนา ๒ หน่วยงาน ได้มีการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน ดังต่อไปนี้ (๑) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้เตรียมความพร้อมด้านบุคลากร, ด้านสถานที่ และด้านการพัฒนาศักยภาพองค์กร (๒) กรมการศาสนา ได้มีการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร, ด้านงบประมาณ และด้านการพัฒนาศักยภาพองค์กร ๒. องค์การสงฆ์ หมายถึง มหาวิทยาลัยสงฆ์ ๒ แห่ง ได้มีการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน ดังนี้ (๑) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้มีการเตรียมความพร้อมด้านนิสิต, ด้านบุคลากร, ด้านหลักสูตรการศึกษา, ด้านงบประมาณ, ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านความร่วมมือประสานงานกับองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ (๒) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้เตรียมความพร้อมด้านนิสิต, ด้านบุคลากร, ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านความร่วมมือประสานงานกับองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ๓. องค์การภาคเอกชน องค์กรที่ดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนพระพุทธศาสนาซึ่งมิได้ดูแลโดยรัฐบาล โดยองค์กรทั้ง ๒ แห่งได้มีการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน ดังต่อไปนี้ (๑) มูลนิธิพุทธอุทยานนานาชาติ ได้มีการเตรียมความพร้อมด้านสถานที่ (๒) ชมรมกัลยาณธรรมได้มีการเตรียมความพร้อมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

๔.๓ วิเคราะห์การเตรียมความพร้อมของพุทธศาสนิกชนไทยสู่ประชาคมอาเซียน

จากการวิเคราะห์การเตรียมความพร้อมของพุทธศาสนิกชนไทยสู่ประชาคมอาเซียนพบว่า ๑. องค์การภาครัฐ ได้แก่ (๑) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร แต่ยังเป็นเพียงการให้ความรู้ความเข้าใจประชาคมอาเซียน ไม่ใช่การกำหนดแนวการดำเนินงานที่ชัดเจน, ด้านสถานที่มีการพัฒนาวัดให้เป็นมาตรฐาน แต่การพัฒนาพุทธมณฑลยังไม่มีแนวทางในการดำเนินการพัฒนาพุทธมณฑลอย่างชัดเจน และด้านการพัฒนาศักยภาพองค์กรที่ยังต้องส่งเสริมให้มียิ่งขึ้นในทุกส่วนงาน (๒) กรมการศาสนา ถือว่ามีความพร้อมด้านบุคลากร โดยการปรับโครงสร้างบุคลากรได้อย่างเหมาะสม พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพการทำงาน, ด้านงบประมาณถือว่ามีความพร้อม คือมีการจัดงบประมาณสอดคล้องกับการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม และด้านการพัฒนาศักยภาพองค์กร โดยการปรับโครงสร้างการดำเนินให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ๒. องค์การสงฆ์ ได้แก่ (๑) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถือเป็นองค์กรที่มีความพร้อมหลายด้าน ได้แก่ ความพร้อมด้านนิสิตทั้งการพัฒนาด้านภาษาและส่งเสริมความรู้, ด้านบุคลากร โดยการส่งเสริมพัฒนาภาษาและส่งเสริมความรู้ แต่ยังคงมีการพัฒนาต่อไป, ด้านหลักสูตรการศึกษา มีการปรับหลักสูตรให้รองรับประชาคมอาเซียนเป็นอย่างดี และควรพัฒนาต่อไปอย่างต่อเนื่อง, ด้านงบประมาณ ได้มีการจัดงบประมาณเพื่อรองรับวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ, ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศถือว่ามีความพร้อมและมีความหลากหลาย แต่ยังคงพัฒนาปรับปรุงบางส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ และด้านความร่วมมือประสานงานกับองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ถือว่ามีความพร้อมทั้งจากองค์กรในประเทศและ

ต่างประเทศ (๒) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีการเตรียมความพร้อมในหลายด้าน ได้แก่ ด้าน
นิสิตทั้งการพัฒนาด้านภาษาและส่งเสริมความรู้ แต่ยังคงต้องการส่งเสริมให้มากยิ่งขึ้น, ด้านบุคลากร ที่
ยังเป็นเพียงการจัดกิจกรรมการให้ความรู้ ยังไม่ใช้การพัฒนาด้านบุคลากรทั้งทางด้านภาษา
ประสิทธิภาพในการทำงาน ดังนั้นจึงควรส่งเสริมและพัฒนาต่อไป, ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่ง
ความพร้อมในระดับหนึ่ง แต่ยังคงพัฒนาให้มากยิ่งขึ้น และด้านความร่วมมือประสานงานกับองค์กร
หรือหน่วยงานต่างๆ ถือเป็นความพร้อมอีกด้านหนึ่ง ซึ่งควรพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ๓. องค์การภาค
เอกชน ได้แก่ (๑) มูลนิธิพุทธรุทยานนานาชาติ มีความพร้อมด้านสถานที่โดยการจัดสร้างพุทธรุทยาน
นานาชาติ แต่ยังไม่มีการเตรียมความพร้อมด้านอื่นๆ (๒) ชมรมกัลยาณธรรม มีความพร้อมด้าน
เทคโนโลยีสารสนเทศรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยการให้ข้อมูลข่าวสารผ่านเว็บไซต์ของ
ชมรมในภาคภาษาอังกฤษ

เอกสารอ้างอิง

กรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรี. **ประเทศไทยกับอาเซียน**. กรุงเทพมหานคร :

กรมประชาสัมพันธ์, ๒๕๕๔.

ปัทมาพร คำโท, **เราคืออาเซียน ไทย**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๕.

สำนักงาน ก.พ., **ก้าวสู่ประชาคม ASEAN ๒๐๑๕**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน ก.พ., พิมพ์ครั้งที่ ๓,
๒๕๕๕.

พระธรรมโกศาจารย์, **วิสาขบูชาโลก : ตอนที่ ๓ กว่าจะมีเครือข่ายพันธมิตรทั่วโลก**. [ออนไลน์],

แหล่งที่มา :

http://www.mcu.ac.th/En/articlecontent_desc.php?article_id=617&articlegroup_id=21 [๑ สิงหาคม ๒๕๕๕].

ประภัสสร เสวิกุล, **๓ ศาสนาใน ๑ ประชาคม**. [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

<http://www.komchadluek.net/detail/20120504/129450/> [๑ สิงหาคม
๒๕๕๕].

ภาค ๔

บทความวิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

การใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชน ให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

Using the Four Gharavasa - Dhammas as A Norm of Youth Teaching Method to Have the Leadership in, Muang District Nakhonsawan Province.

พระชาติรี สหุทธิโก (ใจตรง)

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชน ให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ๒) เพื่อเปรียบเทียบการใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชน ให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ ๓) เพื่อวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาตามการใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชน ให้มีภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับสถานศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูที่ทำหน้าที่สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ได้แก่โรงเรียนในเขตจังหวัดนครสวรรค์ เขต ๑ โดยเลือกเฉพาะโรงเรียนในเขตอำเภอเมือง ๗ โรงเรียน จำนวนขนาดกลุ่มตัวอย่าง ๒๓๔ คน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบโดยการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และสรุปข้อมูลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้

ผลการวิจัยพบว่า การใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชน ให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า การใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชน ให้มีภาวะผู้นำ ในด้านจาคะมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.82$) ส่วนในด้านทมะมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.60$)

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อการที่ใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชน ให้มีภาวะผู้นำพบว่า การจำแนกตามเพศ, กลุ่มอายุ, วุฒิการศึกษา, อายุราชการ, ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการที่ใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชน ให้มีภาวะผู้นำไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้ง ๔ ข้อ

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชน ให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า การนำหลักฆราวาสธรรม ๔ (หลักธรรมสำหรับคฤหัสถ์)

มาใช้ในสถานศึกษา มีความเหมาะสม ทำให้นักเรียนมีความรู้เรื่องหลักธรรมที่ดีและรู้ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ และนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน สาเหตุ ปัญหา อุปสรรค สภาพครอบครัวเกิดความแตกแยก ครอบครัวไม่ใส่ใจดูแล สภาพครอบครัวเปลี่ยนบทบาทจากเดิม ความไม่เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของนักเรียนไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง การตัดสินใจไม่ถูกยังขาดความรับผิดชอบ ขาดการเสียสละ อายากรู้อยากลอง สื่อโฆษณาสิ่งยั่วยุให้เกิดการกระทำตามใจตนเอง ตามกระแสสังคม ความสะดวกสบาย ทำให้เกิดความมั่งง่ายขาดความอดทน ตัวอย่างไม่ดีในสังคมมีมาก สื่อต่างๆถ่ายทอดตัวอย่างที่ไม่เหมาะสม ข้อเสนอแนะแนวทางวิธีแก้ไข ผู้ปกครองผู้ใหญ่คุณครูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องที่รับผิดชอบต้องรู้จักเสียสละ เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนรู้จักคิดและทำในสิ่งที่ถูกต้อง สร้างความรักในโรงเรียนขึ้นและบอกหลักการดำเนินชีวิตให้ถูกต้อง ดูแลเอาใจใส่ครอบครัว ดูแลเอาใจใส่บุตรใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ให้ความรู้ความเข้าใจ กับเด็กเยาวชนว่าตนเองมีหน้าที่อะไร ควรปฏิบัติตนอย่างไร เพื่อที่จะได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในสังคมต่อไปในอนาคต.

ABSTRACT

This research had the following objectives: (1) To study the using the four Gharavasa - Dhammas as A Norm of Youth Teaching Method to have the leadership in Muang District, Nakhonsawan Province. (2) To compare the Using the Four Gharavasa - Dhammas as A Norm of Youth Teaching Method to Have the Leadership in, Muang District, Nakhonsawan Province. classified by personal factors. (3) To Analyze the problems and obstacles in order to develop the ways of the Four Gharavasa - Dhammas The sample of the study was the teachers who taught in the schools under the office of the Secondary Educational Service Area 42. The investigator was chosen the schools in Nakhonsawan Province, region 1 which composed of 7 schools in Muang District, Nakhonsawan Province. The sample size was 234 students. The method of the study was Survey Research. The questionnaire was used as the research tool. The analysis of data have been done by frequency, percentage, mean, t-test and One Way ANOVA, If they were statistical significance, the investigator would use the multiple comparisons by the method of (Least Significant Difference : LSD).

The results of this study were high as a whole ($\bar{X} = 3.69$) in using the four Gharavasa - Dhammas as A Norm of Youth Teaching Method to have the leadership in Muang District, Nakhonsawan Province. Considering to each dimension it was found that sajja has the highest mean ($\bar{X} = 3.82$). In the other hand Tama has the lowest mean ($\bar{X} = 3.60$).

The investigator was compared the using the four Gharavasa – Dhammas, classified by gender, age, level education, official period time. It was found that there were no statistical significance at .05 level. The investigator ought to reject the hypotheses.

The ways of using the four Gharavasa – Dhammas to train the youth in Muang District, Nakhonsawan Province. were as follows :

1. to teach the students using the four Gharavasa – Dhammas daily life
2. The teacher and the administrators should explain the roles and duties of the students. A lot of the students were not responsible for their duties. The parents and the teachers had to sacrifice their own treasures to the poor. The parents and the teachers should be the idols of their students.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์ทุกคนเป็นคนดี เพราะคนดีย่อมเป็นที่ปรารถนาที่ต้องการในที่ทุกหนทุกแห่งในทุกกิจการ และในทุกยุคทุกสมัย คนดีทำให้ครอบครัวเจริญ โรงเรียนเจริญ ชุมชนเจริญ สังคมและประเทศชาติเจริญและมีความสุข คุณธรรมคือคุณสมบัติและสัญลักษณ์ของคนดี เป็นหลักถือปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของสัตว์บวชคือ คนดีหรือคนในอุดมคตินั้นเอง ในสังคมชาวพุทธ คนมีคุณธรรมย่อมเป็นผู้ควรค่าแก่ความรัก เกียรติ ศักดิ์ศรีและการยกย่องสรรเสริญจากผู้อื่น ดังนั้นการพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้นำด้วยหลักคุณธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อมนุษยชาติ หลักธรรม ๔ ที่ว่า ๑.สังกะ คือความจริงสิ่งประเสริฐเกิดชื่อเสียงและศรัทธา ๒.ทมะ คือเกิดการข่มตนนิสัยจิตใจให้ปัญญา ๓.ขันติ คือความอดทนขยันหมั่นเพียรต่อหน้าที่ยอมมีทรัพย์ ๔.จาคะ คือช่วยให้บริจาคมากบุญมีผู้มิตรไมตรีไว้ได้ ในการอบรมให้แก่เด็กและเยาวชน เพื่อหล่อหลอมให้เป็นเยาวชนที่ดี เป็นพลเมืองที่มีคุณค่า และเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ การพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔) กำหนดขึ้นบนพื้นฐานการเสริมสร้างทุนของประเทศ โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา และอัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อบ่มบ่ม “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน”^๑

การศึกษาเป็นกระบวนการของการพัฒนาสติปัญญา อารมณ์ สังคมและทักษะชีวิตของทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ มีความสามารถที่จะประกอบอาชีพและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและด้วยความภาคภูมิใจ โดยเน้นพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีความรู้คุณธรรมโดยเฉพาะการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งถือว่าการศึกษาที่อยู่กึ่งกลางระหว่าง มัธยมต้น และมัธยมปลาย กับ

^๑ ฝ่ายวิชาการ บริษัท สกายบุ๊กส์ จำกัด, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สกายบุ๊กส์ จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๒๐-๒๕.

อุดมศึกษา ซึ่งเป็นช่วงที่มีความสำคัญต่อการศึกษาระดับสูงที่ต้องมีหลักสูตรทางพระพุทธศาสนายึดมั่นในการเรียน และการดำรงชีวิตในท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่แผ่กระจายแบบไร้พรมแดน ดังนั้นกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้มีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตลอดมา เพื่อให้สถาบันการศึกษาในระดับนี้ได้นำหลักสูตร คือวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนให้กับนักเรียนอย่างแท้จริง หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔^๒ โดยให้จัดทำหลักสูตรแกนกลางของสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่ทุกโรงเรียนสามารถนำไปใช้ร่วมกัน สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๒๗ วรรคแรกที่กำหนดให้มีการจัดทำ “หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ” เนื่องจากสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาจะทำให้ผู้เรียนมี “ความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ” จึงจำเป็นต้องทำหลักสูตรแกนกลางของสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาไว้ด้วย และเมื่อได้หลักสูตรแกนกลางของสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาแล้ว สถานศึกษาแต่ละแห่งก็สามารถนำไปใช้เป็นแกนกลางสำหรับเพิ่มเติมเนื้อหาด้านพระพุทธศาสนา “ในส่วนของเกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ” การนำแนวคิดเกี่ยวกับการนำหลักขรรยาวาสธรรม ๔ มาเป็นแนวทางในการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับความตระหนักในความสำคัญและความร่วมมืออย่างจริงจังของครูในโรงเรียน ดังนั้น การจัดการศึกษาต้องดำเนินการพัฒนาครูภายในโรงเรียนให้พร้อมในด้านต่อไปนี้

๑) ส่งเสริมให้ครูศึกษาหลักสูตรคำสอนปรัชญาทางศาสนา โดยให้ความสนใจเข้าใจอย่างถ่องแท้

๒) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูปฏิบัติตามแนวทางพระพุทธศาสนาให้ครบทั้ง ๓ ประการ ได้แก่ มีความรู้ (ปริยัติ) การฝึกฝน (ปฏิบัติ) และการประเมิณผลการปฏิบัติ หรือผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ (ปฏิเวธ)^๓

๓) ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม โดยการใช้หลักขรรยาวาสธรรม ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชน ให้มีภาวะผู้นำ

๔) ส่งเสริมให้ครูประเมินผลการสอนและการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

๕) ส่งเสริมให้ครูที่ทำการสอนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและชุมชน

๖) ยกย่องชมเชยและให้ขวัญกำลังใจแก่ครูที่ประพฤติดี เป็นแบบอย่างที่ดี

เนื่องจากสภาพปัญหาสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งยุคโลกาวิวัฒน์และยุคเทคโนโลยี(IT)ทำให้เกิดปัญหามีผลกระทบกับเด็กและเยาวชนไทยจำนวนมากถึงขั้นที่ต้องเร่งแก้ไข เนื่องมาจากการศึกษาในยุคปัจจุบันโรงเรียนต่าง ๆ ได้หันมาเน้นให้พัฒนาการเรียนรู้ระบบเทคโนโลยีหรือ

^๒ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๖), หน้า คำนำ.

^๓ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๓/๒๕๔.

(IT)ในด้านวัตถุก้นมากจนล้มการพัฒนาด้านจิตใจและเป็นปัญหาให้กับนักเรียนหรือเยาวชนตามโรงเรียนต่างๆ ซึ่งยังขาดคุณภาพ คุณธรรมจริยธรรมและศีลธรรม กันมากพอควรที่ต้องเร่งแก้ไขเพื่อให้เกิดคุณภาพ ประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลซึ่งในทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมคำสอนมากมายที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ และสร้างแรงจูงใจให้แก่เยาวชนประสบสุขและความสำเร็จโดยจำแนกปัญหาเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ ๑. ปัญหาจากความยากจนและด้อยโอกาสมีมาแต่กำเนิด หรือผลมาจากครอบครัว จากบุคคลหรือสังคม ๒. ปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมเบี่ยงเบน เช่น เรื่องเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน การดื่มเหล้า เปียร์ ของมึนเมาต่างๆ เสพบุหรี่ยาเสพติด ทะเลาะวิวาท เล่นการพนัน เที่ยวเตร่ ติดเกม อินเทอร์เน็ต เข้าถึงสื่อลามกอนาจารหรือที่แสดงความรุนแรงและชั่วร้าย และการหนีโรงเรียน เป็นต้น

สรุปได้ว่า การใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ มีความจำเป็นมาก ดังคำกลอนกล่าวไว้ว่า “ผู้นำดี ผู้ตามดี ต้องดีแน่ ผู้นำดี ผู้ตามแย่ พอแก้ไข ผู้ตามแย่ ผู้นำดี มีทางไป ผู้นำไม่ เอาไหน บรรลัยเลย” โดยมีสถานศึกษาในสังกัดความรับผิดชอบซึ่งแบ่งออกเป็นโรงเรียนที่มีการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาที่ ๑ ถึง ๖ จำนวน ๗ โรงเรียน รวมจำนวนครูผู้สอนทั้งหมด ๖๐๐ คน ผู้วิจัยมีความสนใจว่า ครูผู้ทำการสอนในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาในเขตอำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์ มีแนวคิดเกี่ยวกับการใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ อย่างไร และศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูผู้สอนต่อการใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำในระดับมัธยมศึกษา และนำเสนอแนวทางการพัฒนาตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ที่เหมาะสมกับสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาในเขตอำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์ โดยเฉพาะผู้นำของเยาวชนในโรงเรียน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ที่จะเป็แบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนหรือเยาวชนในอนาคตต่อไป ควรได้รับการปลูกฝังด้วยหลักธรรมฆราวาสธรรม ๔ ซึ่งเน้นความมีคุณธรรม ทั้งด้านความมีสัจจะ ความมีหะ ความมีขันติ และมีจาคะ ให้เกิดขึ้น ด้วยเหตุผลดังกล่าว ถ้ามีเยาวชนที่ไม่ดีก็จะเกิดความเสียหายต่อครอบครัว สถาบัน สังคม และประเทศชาติเป็นลำดับไป การวิจัยครั้งนี้จึงมีความมุ่งหมายเพื่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านจิตใจแก่ผู้นำเยาวชนให้มี การพัฒนา คุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ สำหรับไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ให้เกิดผลเป็นรูปธรรมเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของประเทศไทยต่อไป

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑. เพื่อศึกษาการใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

๒.๒. เพื่อเปรียบเทียบการใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓. เพื่อวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาตามการใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับสถานศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) กับประชากร จำนวนทั้งหมด ๖๐๐ คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๓๔ คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับข้อมูล ที่ได้รับรวบรวมมา สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบโดยการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยใช้วิธีผลต่างน้อยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และสรุปข้อมูลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

๔.สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญ ในการใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยจะสรุปตามลำดับ ดังนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิงจำนวน ๑๖๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๘.๘ มีกลุ่มอายุ ๔๕ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๓๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๕ วุฒิการศึกษาปริญญาตรี จำนวน ๑๗๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๔.๔ อายุราชการ มากกว่า ๑๕ ปี ๑๖๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๗

๔.๒ ความคิดเห็นของบุคลากรต่อการใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ

ผลการวิจัย พบว่า ครูผู้สอนมีความคิดเห็น ต่อการใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๙$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านซึ่งสรุปเป็นรายด้านดังนี้

๑) ด้านสัจจะ ผลการวิจัย พบว่า ครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ด้านสัจจะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๔$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒) ด้านทมะ ผลการวิจัย พบว่า ครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ด้านทมะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๐$) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับปานกลางได้แก่ ข้อ

ที่ ๑. นักเรียนรู้จักฝึกการข่มใจ ไม่หวั่นไหว รู้จักบังคับควบคุมอารมณ์ และระงับความรู้สึก เมื่อมีคนอื่นมา กล่าวหาว่าร้าย ส่วนข้อที่เหลืออื่นๆ ทุกข้ออยู่ในระดับมาก

๓) **ด้านขันติ** ผลการวิจัย พบว่า ครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการใช้หลักธรรมาธรรม ๔ เป็น ปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ด้านขันติ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๐$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๔) **ด้านจาคะ** ผลการวิจัย พบว่า ครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการใช้หลักธรรมาธรรม ๔ เป็น ปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ด้านจาคะ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๒$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๔.๓ เปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อการใช้หลักธรรมาธรรม ๔ เป็น ปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็น ของครูผู้สอนต่อการใช้หลักธรรมาธรรม ๔ เป็นปทัสถาน ในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการทดสอบสมมติฐาน โดย การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ การจำแนกตามเพศ, กลุ่มอายุ, วุฒิการศึกษา, อายุ ราชการ, ตามสมมติฐาน ดังนี้

เพศ เมื่อเปรียบเทียบเกี่ยวกับเพศระหว่างครูผู้สอนจากการศึกษาการใช้หลักธรรมาธรรม ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่ แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ครูผู้สอนที่มีเพศต่างกันการใช้หลักธรรมาธรรม ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

อายุ เมื่อเปรียบเทียบเกี่ยวกับอายุของครูผู้สอน จากการศึกษการใช้หลักธรรมาธรรม ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม ไม่ แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าครูผู้สอนที่มีอายุต่างกันใช้หลักธรรมาธรรม ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

วุฒิการศึกษา เมื่อเปรียบเทียบเกี่ยวกับวุฒิการศึกษาของครูผู้สอน จากการศึกษการใช้หลัก ธรรมาธรรม ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ เมื่อพิจารณาใน แต่ละด้าน พบว่าครูผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันใช้หลักธรรมาธรรม ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

อายุราชการ เมื่อเปรียบเทียบเกี่ยวกับอายุราชการของครูผู้สอน จากการศึกษการใช้หลัก ธรรมาธรรม ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ เมื่อพิจารณาใน แต่ละด้าน พบว่าครูผู้สอนที่มีอายุราชการต่างกันใช้หลักธรรมาธรรม ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

โดยภาพรวมระดับการใช้หลักธรรมาธรรม ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะ ผู้นำ ของครูสอนจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่ แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่าไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยเมื่อมองใน

ภาพรวม และแบ่งเป็นกลุ่มตามปัจจัยส่วนบุคคล คือ ด้านเพศ,ด้านอายุ,ด้านระดับการศึกษา,ด้านอายุราชการ, ก็พบว่าไม่แตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔.๔ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางการประยุกต์ใช้หลักทวารวาสธรรม ๔ กับการใช้หลักทวารวาสธรรม ๔ เป็นปทัสสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม ด้านสัจจะ ยังมีการพูดโกหกกันอยู่พอสมควรไม่ค่อยจริงจัง ๙ คน ด้านความซื่อสัตย์มีพอประมาณ ๗ คน ด้านสื่อนักเรียนยังไม่รู้ว่าสื่อไหนดี สื่อไหนไม่ดี ยังแยกแยะไม่ได้ บางเรื่อง ๗ คน ด้านเนื้อหาวิชานักเรียนไม่ค่อยทราบในหลักสูตรและไม่มีในหลักสูตร ๖ คน เรื่องเวลาการบริหารเวลาไม่เป็นในการมาโรงเรียนช้า ๕ คน ด้านทมะ ยังควบคุมอารมณ์จิตใจตนเองไม่ได้ ๑๓ คน ไม่มีสมาธิและเอาแต่ใจตนเองใจร้อนถูกเพื่อนชวนให้ทำสิ่งที่ไม่ดี ๙ คน และปัจจุบันด้านสื่อที่ผลิตขึ้นมา เป็นสื่อที่ไม่เหมาะสม นักเรียนชอบนำมาลอกเรียนแบบ ควรตรวจสอบในด้านสื่อ ๘ คน ด้านขันติ ไม่ค่อยมีความอดทนและเมื่อมีงานหรือได้รับมอบหมายงานนักเรียนจะมีความขยันอดทนขึ้นบางครั้งขาดความรับผิดชอบในการทำงานชอบท้อแท้ ๙ คน ไม่เข้มแข็งไม่ขยันไม่ชอบบออะไรเป็นเวลานานไม่มีกำลังใจ ๗ คน ชอบวัตถุนิยมมากกว่าการทำงาน รักความสะดวกสบาย ๗ คน ด้านจาคะ นักเรียนส่วนหนึ่งไม่ค่อยมีการเสียสละบริจาคสิ่งของ ๑๕ คน นักเรียนไม่ชอบเสียสละเวลาและการช่วยเหลือผู้อื่น ๑๑ คน นักเรียนไม่เคยช่วยเหลือสังคมส่วนหนึ่งยังทำงานร่วมกับผู้อื่นไม่ได้และบางส่วนไม่ค่อยยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ๙ คน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขดังนี้ ด้านสัจจะต้องพูดความจริง จริงใจ มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง พูดว่าจะทำอะไรก็ต้องปฏิบัติทำตามที่ได้พูดไว้ ด้านทมะทำจิตใจให้สงบ นั่งสมาธิสม่ำเสมอพยายามมีสติและให้อภัย ควบคุมตนเองทำให้หนักแน่น ค่อยๆ แก้ปัญหาด้วยสติและมีเหตุผลไม่ใช้อารมณ์ รู้จักปฏิเสธสิ่งไม่ดี ภูมิใจในสิ่งที่ตนเองมี ใจเย็นไม่ใช้กำลังแก้ปัญหา ใช้การพูดคุยกัน รู้จักบังคับใจตนเอง รู้จักพอใจในสิ่งที่ตนเองมี ด้านขันติฝึกตนเองให้มีความอดทนอดกลั้น พยายามเข้มแข็งไม่ท้อถอย ต่องานที่เราทำ ขยันหมั่นเพียร ช่วยพ่อ แม่ประหยัดต้องต่อสู้กับปัญหา ด้านจาคะรู้จักการให้แบ่งปันเสียสละบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวมไม่ตระหนี่เปิดใจให้กว้าง รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละเพียงน้อยนิดแต่คนอื่นได้ประโยชน์ ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น มีใจเมตตาต่อผู้อื่น เปิดใจรับฟังความคิดเห็นทุกคน หมั่นทำตัวให้เป็นคนเสียสละพยายามเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีความแบ่งปันของให้คนจน รู้จักแบ่งเวลาให้เป็น ทำบุญหรือช่วยเหลือผู้อื่นบ้าง ไม่ทำอะไรเกินตน ผู้ปกครองผู้ใหญ่คุณครูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องที่รับผิดชอบต้องรู้จักเสียสละ เป็นแบบอย่างที่ดีและเอาจริงกับเรื่องที่ไม่ดีเหล่านี้ จะต้องชี้ถึงโทษและผลที่ตามมา สอนให้รู้จักคิดและทำในสิ่งที่ถูกต้อง สร้างความรักในโรงเรียนขึ้นและบอกหลักการดำเนินชีวิตให้ถูกต้อง ดูแลเอาใจใส่ครอบครัวดูแลเอาใจใส่บุตรใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่นออกกำลังกายเล่นกีฬาฟังเพลงหากิจกรรมที่ตนเองชอบหาคบเพื่อนดีๆ กวดขันไม่เผยแพร่สื่อไม่ดี ให้ความรู้ความเข้าใจให้มีหน้าที่ในครอบครัว เพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมสิ่งที่ดีที่สุดก็คือ “จริงใจ ถูกต้อง รู้จักตนเอง ประมาณตน” เพื่อที่เยาวชนจะได้ นำไปประพฤติปฏิบัติตามให้เกิดผลสัมฤทธิ์แก่ตน จะได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในสังคมต่อไปในอนาคต

๕.อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงการใช้หลักทวารวาสธรรม ๔ เป็นปทัสฐานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจและนำมาอภิปรายผลตามลำดับ ดังนี้

๕.๑ ความคิดเห็นของบุคลากรในการใช้หลักทวารวาสธรรม ๔ เป็นปทัสฐานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

จากการศึกษาเกี่ยวกับการใช้หลักทวารวาสธรรม ๔ เป็นปทัสฐานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ จากผลการวิจัยพบว่า การใช้หลักทวารวาสธรรม ๔ เป็นปทัสฐานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ($\bar{X}=๓.๖๙$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ครูผู้สอนมีการใช้หลักทวารวาสธรรม ๔ เป็นปทัสฐานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำเมื่อพิจารณาเป็นในแต่ละด้านสามารถที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

๑) **ด้านสัจจะ** จากการศึกษา พบว่าครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักทวารวาสธรรม ๔ เป็นปทัสฐานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักทวารวาสธรรม ๔ เป็นปทัสฐานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต) ให้ความหมายของคำว่า สัจจะ หมายถึง ความจริง ซื่อสัตย์ จริงใจ พูดจริง ทำจริง และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมหมาย รัตตัญญู ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาความพึงพอใจการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างในกรมชลประทานตามหลักทวารวาสธรรม ๔” ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการและลูกจ้างประจำกรมชลประทานมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานซึ่งพบว่าการใช้หลักทวารวาสธรรม ๔ เป็นปทัสฐานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

๒) **ด้านทมะ** จากการศึกษา พบว่าครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักทวารวาสธรรม ๔ เป็นปทัสฐานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักทวารวาสธรรม ๔ เป็นปทัสฐานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต) ให้ความหมายของคำว่า ทมะ หมายถึง การฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดสินใจ แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมหมาย รัตตัญญู ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาความพึงพอใจการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างในกรมชลประทานตามหลักทวารวาสธรรม ๔” ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการและลูกจ้างประจำกรมชลประทานมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานซึ่งพบว่าการใช้หลักทวารวาสธรรม ๔ เป็นปทัสฐานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

๓) **ด้านขันติ** จากการศึกษา พบว่าครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักทวารวาสธรรม ๔ เป็นปทัสฐานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักทวารวาสธรรม ๔ เป็นปทัสฐานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับ

พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต) ให้ความหมายของคำว่า ชันติ หมายถึง ความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าทีการทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียรเข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นคงในจุดหมาย ไม่ท้อถอย และยังสามารถคล้อยตามผลการวิจัยของ **สมหมาย รัตตัญญู** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาความพึงพอใจการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างในกรมชลประทานตามหลักธรรมาภิบาล ๔” ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการและลูกจ้างประจำกรมชลประทานมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานซึ่งพบว่าการใช้หลักธรรมาภิบาล ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

๔) ด้านจาละ จากการศึกษา พบว่าครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมาภิบาล ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมาภิบาล ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับ **พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต)** ให้ความหมายของคำว่า จาละ หมายถึง ความเสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบาย และผลประโยชน์ส่วนตนได้ใจกว้าง พร้อมทั้งจะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็นและความต้องการของคนอื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว และยังสามารถคล้อยตามผลการวิจัยของ **สมหมาย รัตตัญญู** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาความพึงพอใจการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างในกรมชลประทานตามหลักธรรมาภิบาล ๔” ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการและลูกจ้างประจำกรมชลประทานมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานซึ่งพบว่าการใช้หลักธรรมาภิบาล ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

๕.๒ เปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อการใช้หลักธรรมาภิบาล ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

จากการเปรียบเทียบการใช้หลักธรรมาภิบาล ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๔ ด้าน คือ เพศ อายุ วุฒิ การศึกษา และอายุราชการ มีความแตกต่างกันออกไป เมื่อพิจารณาในแต่ละปัจจัย มีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

๑) เพศ ที่แตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการใช้หลักธรรมาภิบาล ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เนื่องจากระดับการใช้หลักธรรมาภิบาล ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำในหน้าที่ไม่ได้จำกัดอยู่ที่เพศ จะเป็นเพศใดก็สามารถปฏิบัติงานได้เหมือนกันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นภัสวรรณ ปรานค์พันธุ์** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณธรรมผู้นำเยาวชนตามหลักธรรมาภิบาล ๔” นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนสามพรานวิทยา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัย สรุปว่าความต้องการของเยาวชนทั้งเพศชายและเพศหญิง มีความต้องการเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ ไม่แตกต่างกัน

๒) อายุ ที่แตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการใช้หลักธรรมาภิบาล ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เนื่องจากระดับการใช้หลักธรรมาภิบาล ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะ

ผู้นำในหน้าที่ไม่ได้จำกัดอยู่ที่อายุ จะมีอายุเท่าใดก็สามารถปฏิบัติงานได้เหมือนกันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นภัสวรรณ ปรารงค์พันธุ์** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณธรรมผู้นำเยาวชนตามหลักขรവാธธรรม ๔” นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนสามพรานวิทยา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัย สรุปว่าความต้องการของเยาวชนที่มีอายุแตกต่างกัน มีความต้องการเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ ไม่แตกต่างกัน

๓) **วุฒิการศึกษา** ที่แตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการใช้หลักขรวาธธรรม ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เนื่องจากระดับการใช้หลักขรวาธธรรม ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำในหน้าที่ไม่ได้จำกัดอยู่ที่วุฒิการศึกษาครูผู้สอน จะมีวุฒิการศึกษาระดับใดก็ตามสามารถปฏิบัติงานได้เหมือนกันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นภัสวรรณ ปรารงค์พันธุ์** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณธรรมผู้นำเยาวชนตามหลักขรวาธธรรม ๔” นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนสามพรานวิทยา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัย สรุปว่าความต้องการของเยาวชนทั้งเพศชายและเพศหญิง มีความต้องการเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ ไม่แตกต่างกันตามคุณวุฒิการศึกษาของครูผู้สอน

๔) **อายุราชการ** ที่แตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการใช้หลักขรวาธธรรม ๔ เป็นปทัสถานในการสอนเยาวชนให้มีภาวะผู้นำ ในเขตอำเภอมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นภัสวรรณ ปรารงค์พันธุ์** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณธรรมผู้นำเยาวชนตามหลักขรวาธธรรม ๔” นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนสามพรานวิทยา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัย สรุปว่าความต้องการของเยาวชนทั้งเพศชายและเพศหญิง มีความต้องการเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ ไม่แตกต่างกัน แม้ว่าครูผู้สอนจะมีอายุราชการที่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

ก.ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข.ข้อมูลทุติยภูมิ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๖.

ฝ่ายวิชาการ บริษัท สกายบุ๊กส์ จำกัด, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ พ.ศ.๒๕๕๐ - ๒๕๕๔, กรุงเทพมหานคร : บริษัท สกายบุ๊กส์ จำกัด, ๒๕๔๙.

Krejcie, Robert V., & Morgan, Daryle W, *Determining Sample Size for Research Activities*, Educational and Psychological Measureme, 30 (3), 1970.

หลักพุทธธรรมของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

Dhamma Principles of the Educational Administrators in the Educational Administration of General
Buddhist Scripture School Nakhonsawan Province

พระมหาอาคม อานนโท (คมขำ)

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง หลักพุทธธรรมของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมและประวัติความเป็นมาของการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ๒) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ในการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารต่างๆ เพื่อให้ทราบถึงหลักพุทธธรรมที่มีความสอดคล้องกับการบริหารงานด้านงานวิชาการ ด้านงานบุคคล ด้านงานงบประมาณ และด้านงานทั่วไป และผู้วิจัยได้วิจัยภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้จัดการ และผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวน ๒๔ รูป/คน เพื่อให้ทราบถึงแนวทางในการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานด้านต่างๆ ดังกล่าว

ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมที่มีความสอดคล้องกับการบริหารงานด้านงานวิชาการ ด้านงานบุคคล ด้านงานงบประมาณ และด้านงานทั่วไป ๓๓ หลักธรรม ดังนี้

ด้านงานวิชาการมีหลักพุทธธรรมที่มีความสอดคล้องด้วยกัน ๑๐ หลักธรรม ได้แก่ กัลยาณมิตตา โยนิโสมนสิการ อปฺปมาหะ ธรรมมีอุปการะ ๒ โทส ๓ ปัญญา ๓ อธิธิบาท ๔ พละ ๕ มรรคมิองค์ ๘ ทศพิทธาชธรรม

ด้านงานบุคคลมีหลักพุทธธรรมที่มีความสอดคล้องด้วยกัน ๒๑ หลักธรรม ได้แก่ กัลยาณมิตตา โยนิโสมนสิการ ธรรมมีอุปการะ ๒ กุศลมูล ๓ กุศลวิตก ๓ อธิปไตย ๓ ปัญญา ๓ ขรवासธรรม ๔ พรหมวิหารธรรม ๔ พละ ๔ สังคหะวัตถุ ๔ เบญจธรรม เบญจศีลสาราณียธรรม ๖ กัลยาณมิตรธรรม ๗ สัมปยุตธรรม ๗ อปริหานิยธรรม ๗ มรรคมิองค์ ๘ สังฆคุณ ๘ นาถกรณธรรม ๑๐ ทศพิทธาชธรรม

ด้านงานงบประมาณมีหลักพุทธธรรมที่มีความสอดคล้องด้วยกัน ๑๕ หลักธรรม ได้แก่ โยนิโสมนสิการ อปฺปมาหะ ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒ ธรรมมีอุปการะ ๒ กุศลมูล ๓ ปัญญา ๓ สุจริต ๓ สันโดษ ๓ วิริตติ ๓ พละ ๔ เบญจธรรม เบญจศีล อริยทรัพย์ ๗ มรรคมิองค์ ๘ ทศพิทธาชธรรม

ด้านงานทั่วไป มีหลักพุทธธรรมที่มีความสอดคล้องด้วยกัน ๒๗ หลักธรรม ได้แก่ โยนิโสมนสิการ อปฺปมาหะ ธรรมอันทำให้งาม ๒ ธรรมมีอุปการะ ๒ โทส ๓ ปัญญา ๓ สุจริต ๓ สันโดษ ๓

ฆราวาสธรรม ๔ พรหมวิหารธรรม ๔ พละ ๔ สังกะวัตถุ ๔ อธิปาต ๔ พละ ๕ เบญจธรรม เบญจศีลทศ ๖ กัลยาณมิตรธรรม ๗ สาราณียธรรม ๖ สปัปฐธรรม ๗ อปริหานิยธรรม ๗ อริยทรัพย์ ๗ มรรคมงคล ๘ สังฆคุณ ๙ กาลามสูตรกัณยานิฐาน ๑๐ นาถกรณธรรม ๑๐ ทศพิธราชธรรม

แนวทางในการนำหลักพุทธธรรมไปใช้บริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาของผู้บริหารนั้น ควรศึกษาหลักพุทธธรรมให้เกิดองค์ความรู้กับตัวเองก่อน แล้วนำหลักพุทธธรรมนั้นมาตีความและนำไปเปรียบเทียบกับการบริหารงานแต่ละด้านว่าควรใช้หลักการอย่างไร และที่สำคัญผู้บริหารต้องมีประสบการณ์ในการบริหารงาน มีความรู้ มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้วยการใช้หลักพุทธธรรมเป็นยอดดี นอกจากการมีความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมแล้วผู้บริหารต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักของการบริหารงานการศึกษาด้วย เพื่อการบริหารงานที่จะเป็นไปด้วยความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ

ABSTRACT

The research entitled : “Dhamma Principles of the Educational Administrators in the Educational Administration of General Buddhist Scripture School Nakhonsawan Province”

The objectives of the study were as follows: 1) to study Dhamma principles and history of the General Buddhist Scripture School 2) to study Dhamma Principles of the Educational Administrators in the Educational Administrators of General Buddhist Scripture School 3) to study the application of Dhamma Principles of the Educational Administration of General Buddhist Scripture Schools

This research was a qualitative research, the researcher has studied the documents in order to get to the Dhamma principles that were consistent with the academic administration, fiscal budget, human resource management and general administration. The researcher had interviewed experts, manager and director of General Buddhist Scripture Schools of 24 people. To identify the ways to apply Dhamma principles in educational administration as mentioned above. The results showed that Dhamma principles which consistent with the academic administration, fiscal budget, human resource management and general administration consisted of 33 Dhamma principles as bellows:

Referring to the academic administration there were 10 principles were consistent with such as Kalyanamittata (good company), Yonisomanasikara (reasoned attention), Appamada (non-negligence), Bahukara-dhamma 2 (virtues of great assistance), Kosalla (skill), Panna (wisdom), Iddhipada (path of accomplishment), Bala (power), Atthangika-magga (the Noble Eightfold Path), Rajadhamma (virtues or duties of the king).

According to human resource management there were 21 Dhamma principles were consistent with such as Kalyanamittata (good company), Yonisomanasikara (reasoned attention), Bahukara-dhamma 2 (virtues of great assistance), Kusala-mula (wholesome roots), Kusala-vitakka (wholesome thoughts), Adhipateyya (dominant influence), Panna (wisdom),

Gharavasa-dhamma (virtues for a good household life), Brahnavihara (holy abiding), Bala (strength), Sangahavattu (bases of social solidarity), Panca-dhamma (the five ennobling virtues), Panya-sila (the five Precepts), Saraniyadhamma (States of conciliation), Kalyanamitta-dhamma (qualities of a good friend), Sappurisa-dhamma (qualities of a good man), Vajji-aparihaniyadhama (things leading never to decline but only to prosperity), Atthangika-magga (the Noble Eightfold Path), Sanghaguna (virtues of the Sangha), Nathakarana-dhamma (virtues which make for protection), Rajadhamma (virtues of duties of the king).

According to fiscal budget there were 15 Dhamma principles were consistent with such as Yonisomanasikara (reasoned attention), Appamada (non-negligence), Lokapala-dhamma (virtues that protect the world), Bahukara-dhamma (virtues of great assistance), Kusala-mula (wholesome roots), Panna (wisdom), Sucarita (good conduct), Santosa (contentment), Virati (abstinence), Bala (strength), Panca-dhamma (the five ennobling virtues), Panca-sila (the five Precepts), Ariya-dhana (noble treasures), Atthangika-magga (the Noble Eightfold Path), Rajadhamma (virtues of duties of the king).

According to general administration there were 27 Dhamma principles were consistent with such as Yonisomanasikara (reasoned attention), Appamada (earnestness), Sobhanakarana-dhamma (gracing virtues), Bahukara-dhamma (virtues of great assistance), Kosalla (skill), Panna (wisdom), Sucarita (good conduct), Santosa (contentment), Gharavasa-dhamma (virtues for a good household life), Brahnavihara (holy abiding), Bala (strength), Sangahavattu (bases of social solidarity), Iddhipada (path of accomplishment), Bala (strengths of a king), Panca-dhamma (the five ennobling virtues), Panca-sila (the five Precepts), Disa (directions), Kalyanamitta-dhamma (qualities of a good friend), Saraniyadhamma (states of conciliation), Sappurisa-dhamma (qualities of a good man), Vajji-aparihaniyadhama (things leading never to decline but only to prosperity), Ariya-dhana (noble treasures), Atthangika-magga (the Noble Eightfold Path), Sanghaguna (virtues of the Sangha), Kalamasuttha-kankhniyatthana (how to deal with doubtful matters), Nathakarana-dhamma (virtues which make for protection), Rajadhamma (virtues or duties of the king).

The ways to conduct the Buddhaddhamma Principles to Educational Administration of the General Buddhist Scripture Schools that the administrators should study and train themselves firstly. Later on they would take Buddhaddhamma Principles which had been well interpreted. The comparing along with each dimension of Educational Administration Principles in order to consider which Buddhaddhamma could be applied to. Nevertheless, the administrations should be keen in both Educational Administrative Principles and Buddhaddhamma Principles as well. Therefore the Education administration of the schools would be completed efficiently.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันนี้ประเทศไทยถือได้ว่าการแข่งขันกับสถานการณ์แห่งการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านอันได้แก่ด้านเศรษฐกิจการเมืองสังคมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ส่งผล

กระทบต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยโดยทั่วไปจากการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆดังกล่าวนี้บุคคลจะสามารถเผชิญกับปัญหาและการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งและสิ่งที่จะช่วยพัฒนาให้บุคคลมีศักยภาพสูงสุดที่จะเผชิญกับปัญหาทั้งปวงได้อย่างดีคือการศึกษาการศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีสันติสุขและสามารถเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้านของประเทศ

การจัดการศึกษาในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตต้องมุ่งเน้นกระบวนการพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นคนเก่งคนกล้าและคนดีเป็นผู้ที่มีความรอบรู้มีทักษะหลากหลายมีคุณธรรมและเจตคติที่ดีมีความรับผิดชอบพึ่งตนเองได้รู้จักตนเองและเข้าใจตนเองมีพลังในการคิดการตัดสินใจและการปรับตัวทั้งด้านการเรียนการดำเนินชีวิตการเลือกอาชีพด้วยความรอบคอบชาญฉลาดสมเหตุสมผลรักการทำงานเอางานเป็นชีวิตและดำเนินชีวิตในสังคมสมัยใหม่อย่างมีแบบแผนมีหลักเกณฑ์มีสุขภาพกายและจิตที่ดีตลอดจนมีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียนเพิ่มพูนพัฒนาตนเองพัฒนาอาชีพและพัฒนาสังคมให้ทันสมัยอยู่เสมอจึงจะมีชีวิตที่ประสบความสำเร็จและสงบสุขท่ามกลางปัญหาอันเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วฉับพลันทั้งทางเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมการเมืองและเทคโนโลยี

การจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิผลและการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพย่อมส่งผลกระทบในทางที่ดีต่อคุณภาพของผู้เรียนซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาผู้บริหารในฐานะตัวแทนของบุคลากรในโรงเรียนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารและการดำเนินงานเพื่อเปิดโอกาสให้สังคมและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้นการบริหารโรงเรียนโดยหลักพุทธศาสนานับเป็นอีกมิติหนึ่งที่มีความกลมกลืนที่ทันสมัยและเป็นที่ยอมรับกันในสังคมว่าได้สอนคนให้เป็นคนดีให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขสอนให้คนดำเนินชีวิตอย่างไรให้ประสบความสำเร็จไม่ว่าจะเป็นเรื่องครอบครัวการทำงานการดำเนินชีวิตและความสุขทางด้านจิตใจของแต่ละบุคคล

หลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถือได้ว่าเป็นคำสอนที่มีค่าสูงสุดควรค่าที่มนุษย์จะเรียนรู้และถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้ใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตดังที่พระครูวิจิตรธรรมโชติ^๑ได้กล่าวถึงเรื่องการบริหารโดยอาศัยหลักธรรมว่าการบริหารบ้านเมืองไทยได้ยึดเอาหลักพุทธธรรมมาบริหารไม่ว่าทางตรงและทางอ้อมได้ใช้หลักธรรมต่างๆมาบริหารแม้กระทั่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของชาวไทยปัจจุบัน พระองค์ก็ทรงใช้หลักธรรมในการบริหารบ้านเมืองให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขตลอดมาที่รู้จักกันดีว่า เป็นการปกครองโดยธรรมต่อมาอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกประกอบกับความเจริญทางด้านวัตถุมีมากขึ้นหลักธรรมในทางพุทธศาสนามีการนำมาใช้ในทางสังคมน้อยลง

การจัดการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมได้ส่งเสริมการนำหลักธรรมมาใช้ในโรงเรียนและเป็นโรงเรียนรูปแบบหนึ่งที่เปิดโอกาสทางการศึกษาพระภิกษุและสามเณร ที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาได้มีโอกาสเล่าเรียนวิชาสามัญเฉกเช่นเดียวกับเยาวชนทั่วไปเพื่อจะได้มีโอกาสพัฒนาตนเองทางด้านการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไปแต่การบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมนั้นได้มุ่งหวังถึงความเป็นเลิศทางวิชาการความเป็นผู้นำทางด้านจริยธรรมหรือวัตรปฏิบัตินับว่าเป็นภารกิจที่หนักและสำคัญของผู้บริหารที่จะต้องดำเนินการให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวให้ได้เนื่องด้วยมีลักษณะและรูปแบบเฉพาะเป็นสถานศึกษาที่แตกต่างจากสถานศึกษาอื่นๆเพราะมีความไม่แน่นอนหลายประการใน

^๑วิโรจน์ สารัตนะ, *การพัฒนา นโยบายการศึกษา*, (ขอนแก่น : ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๕), หน้า ๒-๓.

^๒พระครูวิจิตรธรรมโชติ, “พุทธธรรมกับการบริหาร” [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา <http://www.se-ed.net/sasana>, (๔ สิงหาคม ๒๕๕๐).

การบริหารและการจัดการศึกษาผู้บริหารการศึกษาที่มีบทบาทในโรงเรียนดังกล่าวล้วนแต่เป็นพระภิกษุ นักเรียนส่วนใหญ่จะเป็นบรรพชิต (พระภิกษุและสามเณร) การบริหารการจัดการศึกษาจึงยังต้องพัฒนา ปรับปรุงอีกระยะหนึ่งโดยเฉพาะเรื่องการบริหารตนบริหารคนและบริหารงานของโรงเรียน^๖

สำหรับการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษานั้นดังที่ระเบียบสำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ^๗ได้แสดงรูปแบบการบริหารโรงเรียนไว้ว่าผู้บริหารจะเป็นผู้ดำเนินการเองเกือบ ทั้งหมดโดยอาศัยศรัทธาของชาวบ้านเป็นส่วนใหญ่โรงเรียนพระปริยัติธรรมโดยมีสำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติและสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนเป็นพี่เลี้ยงในการ บริหารจัดการศึกษาดังที่พระราชบัญญัติการศึกษาวิชาชีพพุทธศาสนาได้กล่าวถึงทางต้นทางการศึกษาของ โรงเรียนพระปริยัติธรรมเฉพาะที่สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนนั้น โดยมากมักไม่ค่อยจะมีปัญหามากนักเพราะมีความพร้อมหลายประการในการอำนวยความสะดวกการศึกษาแต่ โรงเรียนพระปริยัติธรรมที่สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาตินั้นมีปัญหาเรื่องการค้าเงินเพราะ งบประมาณไม่เพียงพอต่อการจ้างครูต้องหางบมาเสริมเป็นรายเดือนบางแห่งต้องพึ่งความเป็นผู้นำของ ผู้บริหารที่เป็นพระสงฆ์จึงมีงบประมาณมาดำเนินการต่อไปได้สภาพการบริหารงานในเชิงวิชาการของ โรงเรียนยังไม่เอื้อต่อการศึกษามีประสิทธิภาพรวมทั้งการเข้าสู่ตำแหน่งของผู้บริหารการบรรจุแต่งตั้งครู การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาการนิเทศการศึกษารวมไปถึงการวางแผนการบริหารจัดการยังไม่สามารถทำ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการบริหารจัดการได้จำนวนนักเรียนที่ไม่มีความแน่นอนมีการย้ายเข้าย้ายออก ตลอดเวลาจึงเป็นปัญหาทางการบริหารงานและมีผลสะท้อนถึงการที่จะมุ่งพัฒนาและกำหนดเป้าหมาย ทางการศึกษาได้

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาพอสรุปได้ว่าการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติ ธรรมนั้นประสบปัญหาในการดำเนินงานหลายด้านไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานวิชาการการบริหารงาน บุคคลการบริหารงบประมาณการบริหารทั่วไป เป็นต้นซึ่งผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมและบุคลากรใน โรงเรียนจะต้องให้ความร่วมมือกันทุกฝ่ายเพื่อให้การดำเนินงานจัดการศึกษาประสบความสำเร็จตาม เป้าหมายที่วางไว้โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมจะต้องเป็นผู้มีความรู้และเข้าใจ กระบวนการบริหารงานรวมถึงต้องมีคุณธรรมจริยธรรมรู้จักการนำหลักพุทธธรรมมาใช้เป็นแนวทางในการ ปฏิบัติงานจากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมแก่การบริหารงานของ ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ว่าเป็นทางออกที่เน้นการบริหาร โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอันเป็นแบบพุทธวิธีบริหารงานของพระพุทธเจ้า

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมและประวัติความเป็นมาของการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

^๖ พระมหาธราบุญ คุณจินดา, (๒๕๕๐), ปัญหาและแนวทางการแก้ไข การบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติ ธรรม แผนกสามัญศึกษา, หนองคาย, [ออนไลน์], Available : [http : www.gotoknow.org/blog/tharabun/138279](http://www.gotoknow.org/blog/tharabun/138279),

^๗ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : โรง พิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๖), หน้า ๓.

๒.๒ เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยวิจัย และได้ลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านหลักธรรมและการบริหารงานการศึกษา ผู้จัดการ และผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มีขั้นตอนดังนี้

๑. ศึกษาเอกสาร ได้แก่ เอกสารที่ใช้ในเก็บรวบรวมข้อเพื่อการศึกษาวิเคราะห์ มีดังนี้

๑.๑ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยและภาษาบาลี หนังสือพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ทั้งฉบับประมวลธรรมและประมวลศัพท์ ของท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) และงานเขียนด้านหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาของผู้เชี่ยวชาญ

๑.๒ เอกสารทางหน่วยงานราชการและหน่วยงานเอกชน บทความทางการศึกษา และตลอดถึงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักการบริหารการศึกษาทั้งทางโลกและทางพระพุทธศาสนา

๒. ศึกษางานวิจัย ได้แก่ รายงานการวิจัย หนังสือจากการศึกษาวิจัยของผู้วิจัยเป็นรูปเล่มจากสถาบันการศึกษาหลายสถาบัน ตลอดถึงบทความทางการศึกษาที่ได้จากการวิจัย

๓. การสัมภาษณ์ ได้แก่ สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้จัดการ และผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ โดยใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เครื่องบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์

๔. สรุปวิเคราะห์ ได้แก่ สรุปและวิเคราะห์เนื้อหาจากการศึกษาเอกสาร งานวิจัย และการสัมภาษณ์

๔.สรุปผลการวิจัย

๑. หลักพุทธธรรมสำหรับผู้บริหารในการบริหารงานจากการศึกษาหลักพุทธธรรมของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารต่างๆ และจากการสัมภาษณ์ ได้พบว่ามีหลักพุทธธรรมที่มีความสอดคล้องกับการบริหารงานด้านงานวิชาการ ด้านงานบุคคล ด้านงานงบประมาณ และด้านงานทั่วไป ๓๓ หลักธรรม ดังนี้ กัลยาณมิตตา โยนิโสมนสิการ อปปมาทะ ธรรมมโอปปาสะ ๒ ธรรมคัมภรอกโลก ๒ ธรรมอันทำให้งาม ๒ กุศลมูล ๓ กุศลวิตก ๓ โกศล ๓ ปัญญา ๓ วิริตี ๓ สุจริต ๓ สันโดษ ๓ อธิปไตย ๓ ขรรวาสธรรม๔ พรหมวิหารธรรม ๔

พละ ๔ สังคหะวัตถุ ๔ อิทธิบาท ๔ พละ ๕ เบญจธรรมเบญจศีล ทิศ ๖ สาราณียธรรม ๖ กัลยาณมิตรธรรม ๗ สัปปริสธรรม ๗ อปริหานิยธรรม ๗ อริยทรัพย์ ๗ มรรคมืองค์ ๘ สังฆคุณ ๙ กาลามสูตรกังขานิยฐาน ๑๐ นาถกรณธรรม ๑๐ ทศพิธราชธรรม

๒. แนวทางการบริหารงานของผู้บริหาร มีแนวทางดังนี้ **๑) การบริหารงานวิชาการ** ผู้บริหารทุกระดับชั้นควรเป็นผู้มีใจใฝ่เรียนรู้อยู่เสมอมีการปฏิรูปแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและกำหนดหลักเกณฑ์ในการเรียนการสอนมีการวางแผนในการบริหารงานวิชาการ ความขยันในการทำงาน ตรวจสอบดูแลข้อบกพร่อง สะสางหรือกำจัดข้อบกพร่องเดิม มีใจรักในการทำงานด้านงานวิชาการและศึกษาหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับการบริหารงานวิชาการเพื่อปรับใช้ จากการสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้จัดการ และผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า หลักพุทธธรรมที่สามารถนำไปใช้ในการบริหารงานวิชาการได้อยู่ในระดับมากที่สุด คือ โยนิโสมนสิการ ธรรมมีอุปการะมา ๒ ปัญญา ๓ อิทธิบาท ๔ พละ ๔ พละ ๕ และนอกจากนั้นนำไปใช้ได้อยู่ในระดับปานกลางและน้อยลงมาตามลำดับการใช้ **๒) การบริหารงานบุคคล** ผู้บริหารควรให้มีการประชุมโดยสม่ำเสมอ ควรมีการเอื้อประโยชน์ให้บุคลากรดีขึ้นจัดบุคลากรให้อยู่ในงานที่เหมาะสมมีการพัฒนาตัวบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น โดยจัดประชุมอบรม สัมมนา กลุ่ม จัดศึกษาดูงานนอกสถานที่ ควรให้การสนับสนุนดูแลเอาใจใส่ช่วยเหลือในเรื่องความเดือดร้อนทุกข์ใจของบุคลากร อันเข้าในหลักที่ว่า พึงดูแลน้อง พ้องดูแลลูก จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้จัดการ และผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า หลักพุทธธรรมที่สามารถนำไปใช้ในการบริหารงานบุคคลได้อยู่ในระดับมากที่สุด คือ กัลยาณมิตรตตาทา ธรรมอันทำให้งาม ๒ ธรรมมีอุปการะ ๒ กุศลมูล ๓ อธิปไตย ๓ พรหมวิหารธรรม ๔ สังคหวัตถุ ๔ เบญจธรรม เบญจศีล ทิศ ๖ สาราณียธรรม ๖ กัลยาณมิตรธรรม ๗ สัปปริสธรรม ๗ อปริหานิยธรรม ๗ สังฆคุณ ๙ ทศพิธราชธรรม นาถกรณธรรม ๑๐ และนอกจากนั้นนำไปใช้ได้อยู่ในระดับปานกลางและน้อยลงมาตามลำดับการใช้ **๓) การบริหารงานงบประมาณ** ผู้บริหารต้องมี ๑) จัดทำแผนการจัดทำงบประมาณ ๒) จัดทำแผนปฏิบัติการในงบประมาณ สิ่งเหล่านี้จะทำให้แผนการบริหารจัดการงบประมาณมีระเบียบมีแบบแผน และผู้บริหารต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมในการบริหารงานงบประมาณ จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้จัดการ และผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า หลักพุทธธรรมที่สามารถนำไปใช้ในการบริหารงานงบประมาณได้อยู่ในระดับมากที่สุด คือ โยนิโสมนสิการอัปปมาทะ ธรรมคุ้มครองโลก ๒ ธรรมมีอุปการะ ๒ กุศลมูล ๓ สุจริต ๓ เบญจธรรม เบญจศีล และนอกจากนั้นนำไปใช้ได้อยู่ในระดับปานกลางและน้อยลงมาตามลำดับการใช้ **๔) การบริหารงานทั่วไป** กล่าวโดยรวม คือ ผู้บริหารควรเห็นคุณค่าของตนเอง ควรมีวินัยในตนเองปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ควรมีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ ควรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเรียน และรักการค้นคว้าควรมีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ ควรมีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการเทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด มีวิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์ จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้จัดการ และผู้อำนวยการโรงเรียน

พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า หลักพุทธธรรมที่สามารถนำไปใช้ในการบริหารด้านงานทั่วไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ธรรมอันทำให้งาม ๒ ธรรมมีอุปการะ ๒ กุศลมูล ๓ สุจริต ๓ ขรवासธรรม ๔ พรหมวิหารธรรม ๔ สังคหวัตถุ ๔ อิทธิบาท ๔ เบญจธรรม เบญจศีล สาราณียธรรม ๖ สัมปยุตธรรม ๗ ทศพิธราชธรรม และนอกจากนี้นำไปใช้ได้อยู่ในระดับปานกลางและน้อยลงมาตามลำดับการใช้

๕.อภิปรายผลการวิจัย

๑. การบริหารด้านงานวิชาการ มีหลักพุทธธรรมที่มีความสอดคล้องด้วยกัน ๑๐ หลักธรรม ได้แก่ กัลยาณมิตตตา โยนิโสมนสิการ อัปมาทะ ธรรมมีอุปการะ ๒ โกศล ๓ ปัญญา ๓ อิทธิบาท ๔ พละ ๕ มรรคมงคล ๘ ทศพิธราชธรรม และสำหรับหลักพุทธธรรมในการบริหารด้านงานวิชาการนี้ ที่ผู้บริหารควรใช้มาก คือ โยนิโสมนสิการ ซึ่งการทำงานในด้านงานวิชาการต้องมีความละเอียดรอบคอบ และต้องใช้ปัญญาพิจารณาถึงข้อบกพร่องข้อผิดพลาดบางประการ และหลักพุทธธรรมที่ต้องใช้มากอีกข้อคือ อิทธิบาท ๔ คือ ตัวผู้บริหารต้องมี ฉันทะ มีความพอใจในการทำงานด้านนี้ วิริยะ มีความเพียรพยายามในการทำงานวิชาการให้เกิดประสิทธิผลมากที่สุด จิตตะ มีใจฝักใฝ่จิตใจจดจ่อต่องานที่ทำอยู่นั้นเพื่อไม่ให้เกิดข้อผิดพลาดใดๆ และ วิมังสา มีความไตร่ตรอง หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อที่ยังหย่อนในสิ่งที่ทำนั้นๆ ต้องมีการวางแผนในการดำเนินงาน วัดผล ประเมินผลการดำเนินงาน และคิดค้นหาวิธีแก้ไขปรับปรุงปัญหาที่เกิดข้อบกพร่องบางประการให้มีความสมบูรณ์

๒. การบริหารด้านงานบุคคล มีหลักพุทธธรรมที่มีความสอดคล้องด้วยกัน ๒๑ หลักธรรม ได้แก่ กัลยาณมิตตตา โยนิโสมนสิการ ธรรมมีอุปการะ ๒ กุศลมูล ๓ กุศลวิตรก ๓ อธิปไตย ๓ ปัญญา ๓ ขรवासธรรม ๔ พรหมวิหารธรรม ๔ พละ ๔ สังคหวัตถุ ๔ เบญจธรรม เบญจศีล สาราณียธรรม ๖ กัลยาณมิตรธรรม ๗ สัมปยุตธรรม ๗ อปริหานิยธรรม ๗ มรรคมงคล ๘ สังฆคุณ ๙ นาถกรณธรรม ๑๐ ทศพิธราชธรรมและหลักพุทธธรรมที่ผู้บริหารควรนำไปใช้มากที่สุด คือ พรหมวิหารธรรม ๔ ซึ่งได้สอดคล้องกับการศึกษาของ อรรถพ โยนิจ^๔ เรื่อง การใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองเชียงใหม่ กล่าวว่า หลักพรหมวิหาร ๔ เป็นหลักพุทธธรรมเหมาะที่แก่การบริหารงานด้านงานบุคคล เพราะเป็นหลักธรรมที่จะทำให้ผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชามีความเคารพนับถือผู้บริหาร

๓. การบริหารด้านงานงบประมาณ มีหลักพุทธธรรมที่มีความสอดคล้องด้วยกัน ๑๕ หลักธรรม ได้แก่ โยนิโสมนสิการ อัปมาทะ ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒ ธรรมมีอุปการะ ๒ กุศลมูล ๓ ปัญญา ๓ สุจริต ๓ สันโดษ ๓ วิริย ๓ พละ ๔ เบญจธรรม เบญจศีล อริยทรัพย์ ๗ มรรคมงคล ๘ ทศพิธราชธรรม และหลักพุทธธรรมที่ผู้บริหารควรนำไปใช้มากที่สุด คือ สุจริต ๓ เนื่องด้วยการบริหารงบประมาณเป็นการ

^๔ อรรถพโยนิจ, การใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาอำเภอเมืองเชียงใหม่, การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๙.

บริหารเกี่ยวกับการเงิน ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดจิตอกุศลขึ้นภายในจิตใจได้ เมื่อเกิดขึ้นแล้วต้องใช้หลักอกุศลมูลสามเข้ามาข่ม แล้วยึดหลักสุจริต คือมีใจซื่อสัตย์สุจริต มีความโปร่งใสในการบริหารงานงบประมาณ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ภาวิณี ชินคำ^๙ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารงานด้วยหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต ๑ พบว่า ผู้บริหารควรมีคุณลักษณะทางด้านส่วนตัวในการบริหาร คือ ควรมีความยุติธรรม มีความซื่อสัตย์ มีอารมณ์มั่นคง

๔. การบริหารด้านงานทั่วไป มีหลักพุทธธรรมที่มีความสอดคล้องด้วยกัน ๒๗ หลักธรรม ได้แก่ โยนิโสมนสิการ อปฺปมาทะ ธรรมอันทำให้งาม ๒ ธรรมมีอุปการะ ๒ โกศล ๓ ปัญญา ๓ สุจริต ๓ สันโดษ ๓ ขรवासธรรม ๔ พรหมวิหารธรรม ๔ พละ ๔ สังคหะวัตถุ ๔ อิทธิบาท ๔ พละ ๕ เบญจธรรมเบญจศีล ทิศ ๖ กัลยาณมิตรธรรม ๗ สาราณียธรรม ๖ สปัปฺริสธรรม ๗ อปริหานิยธรรม ๗ อริยทรัพย์ ๗ มรรคมีองค์ ๘ สังฆคุณ ๙ กาลามสูตรกัณยานิฐาน ๑๐ นาถกรณกรรม ๑๐ ทศพิธราชธรรม และ หลักพุทธธรรมที่ผู้บริหารควรนำไปใช้ในการบริหารงานทั่วไปมากที่สุด คือ สังคหวัตถุ ๔ ซึ่งสอดคล้องกับ อรรถนพ โยนิจ^{๑๐} เรื่อง การใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองเชียงใหม่ กล่าวว่าอ้างถึง ไสว มาลาทอง ว่า สังคหวัตถุ เป็นคุณธรรมที่เป็นเครื่องประพடுத்தต่อกัน เรียกว่า วัตถุเครื่องสงเคราะห์ มี ๔ ประการ คือ ทาน การแบ่งปันวัตถุสิ่งของของตนให้แก่ผู้อื่นผู้ที่สมควรให้ ปิยวาจา เจรจาแต่วาจาหรือถ้อยคำอันไพเราะอ่อนหวานอรรถจริยา ประพடுத்தกันให้มีประโยชน์ต่อผู้อื่น เป็นการบริการรับใช้ทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม และสมานัตตตา วางตัวเป็นกลาง เสมอต้นเสมอปลาย ไม่ถือตัว ไม่ถือตัว ไม่ยกตัวข่มท่าน มีจิตใจมั่นคง หลักธรรมข้อนี้เป็นหลักธรรมที่คอยประสานหรือเหนี่ยวนำหมู่ชนในองค์การให้เกิดความสามัคคี เพื่อกะทำกิจตามหน้าที่ของแต่ละคนจนประสบผลสำเร็จ

^๙ ภาวิณี ชินคำ, รูปแบบการบริหารงานด้วยหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต ๑, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์), ๒๕๔๗.

^{๑๐} อรรถนพ โยนิจ, การใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองเชียงใหม่, การค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๙.

เอกสารอ้างอิง

- ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้จัดการ ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์, **ข้อมูลสัมภาษณ์**, (สัมภาษณ์ ณ วันที่ ๑๔-๒๐ มีนาคม ๒๕๕๖).
- ภาวิณี ชินคำ, รูปแบบการบริหารงานด้วยหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต ๑, **วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๔๗.
- อรรถณพ โยนิจ, การใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองเชียงใหม่, **การค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๙.
- พระครูวิจิตรธรรมโชติ, **“พุทธธรรมกับการบริหาร”** [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา <http://www.se-ed.net/sasana>, ๔ สิงหาคม ๒๕๕๐.
- พระมหาธราบุญ คูจินดา, ปัญหาและแนวทางการแก้ไข การบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาหนองคาย, [ออนไลน์], Available : <http://www.gotoknow.org/blog/tharabun/138279>, (๒๕๕๐),
- วิโรจน์ สารัตนะ, **การพัฒนานโยบายการศึกษา**, ขอนแก่น : ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๕.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, **ระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๖.

ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร Educational Management Administration Skills as Perceived Among Buddhist Abbots in Phichit Province Temples.

พระปลัดภานุมาศ นนทรโก (นนทรักษ์)
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษากระบวนการทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตรโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่าง คือ เจ้าอาวาสที่อยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตรจำนวน ๒๑๔ รูป ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบโดยการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และสรุปข้อมูลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้

ผลการวิจัยในการศึกษา ความคิดเห็นของเจ้าอาวาสต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุตั้งแต่ ๓๑ – ๓๕ ปี จำนวน ๗๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๙๒ มีพรรษา ๑๑ – ๒๐ พรรษา จำนวน ๑๑๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๒๑ มีการศึกษาทางธรรม จบนักธรรมชั้นเอก จำนวน ๒๑๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๙.๕๓ มีการศึกษาทางเปรียญธรรม ที่ยังไม่ได้เปรียญธรรม จำนวน ๑๖๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๑๗ และจบการศึกษาทางโลก ปริญญาตรี จำนวน ๑๐๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๑๓ พบว่า เจ้าอาวาสมีความคิดเห็นต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๓$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า เจ้าอาวาสมีความคิดเห็นต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ทักษะด้านความคิด ($\bar{X} = ๔.๐๘$) อยู่ในระดับมาก ทักษะด้านความคิดรวบยอด ($\bar{X} = ๔.๐๗$) ทักษะด้านการสอน ($\bar{X} = ๔.๐๗$) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ($\bar{X} = ๔.๐๔$) ทักษะด้านเทคนิค ($\bar{X} = ๓.๙๑$) อยู่ในระดับน้อยสุด

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของเปรียบเทียบความคิดเห็น ของเจ้าอาวาสต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลแล้วพบว่า เจ้าอาวาสที่มีการศึกษาทางโลกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้สำหรับในด้าน อายุ พรรษา การศึกษาทางธรรม และการศึกษาทางเปรียญธรรม มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ คือการสนับสนุนและส่งเสริมให้เจ้าอาวาสควรศึกษาในด้านการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาเขตปกครองในเขตปกครองจังหวัดพิจิตร โดยสรุปได้ดังนี้ ๑). ในทักษะการบริหารจัดการศึกษา เจ้าอาวาสควรมีการกระตุ้นบุคลากรให้มีการพัฒนาการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษา เมื่อเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตรเกิดความรู้และเข้าใจในการบริหารงาน ก็จะทำให้เกิดประสิทธิภาพและทำให้เกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด ๒). ในทักษะการบริหารจัดการศึกษา เจ้าอาวาสควรให้ความสำคัญในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ในองค์กรทุกระดับ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีในสังคมไทย ๓). ในทักษะการบริหารจัดการศึกษา เจ้าอาวาสควรมีความสม่ำเสมอภาคในการปฏิบัติหน้าที่หรือไม่เลือกปฏิบัติกับผู้ใต้บังคับบัญชา ๔). ควรที่จะมีการเพิ่มเครื่องมือในการทำวิจัยให้มากขึ้น นอกเหนือจากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม เช่น การสังเกตพฤติกรรม หรือการสนทนากลุ่ม เพื่อนำข้อมูลที่ได้ มาวิเคราะห์ให้ได้ผลตรงกับทักษะการบริหารจัดการการศึกษาให้ดียิ่งขึ้นไป

ABSTRACT

This research had the following objectives : 1) to study the Educational Management Administration skills as Perceived among Buddhist Abbots in Phichit Province Temples 2) to compare the opinions towards the Educational Management Administration. Skills as Perceived among Buddhist Abbots in Phichit Province Temples by classifying on personal factors and 3) to study the problems, barriers and recommendations in Educational Management Administration skills as Perceived among Buddhist Abbots in Phichit Province Temples.

The sample of the study consisted of 224 abbots in Phichit Province Temples which had been selected by Random sampling Method. Research tool used questionnaire. The data were analyzed with statistical approach to find frequency, percentage, mean and standard deviation. The test of hypotheses were applied t-test, F-test and Least significant difference : LSD.

The study was summarized the problems and suggestions by analyzing and synthesizing data.

The findings showed that the extent of the abbots to Educational Management Administration Skills as Perceived among Buddhist Abbots in Phichit Province Temples. Most respondences were aged 31 – 33 years old. It was equivalent to 79 bodies or 36.92%. According to Vassa (the Buddhist lent), there were 116 bodies which had 11 – 20 the rains. It was equivalent to 54.21%. The Dhamma scholar were 213 bodies that were equivalent to 99.53%. The abbots who did not have parinnu Dhamma were 163 bodies. It was equivalent to 67.17%. Referring to general education the abbots were graduated in bachelor's degree about 103 bodies. It was equivalent to 48.73% the abbots applied the Educational Management Administration Skills as a whole in high average mean scores ($\bar{X} = 4.03$).

When considering to the other dimensions, it was found that the descending order of the Educational Management Administration Skills were as follows : 1) Thinking Skills ($\bar{X} = 4.08$), Conceptual Skills ($\bar{X} = 4.07$), Teaching Skills ($\bar{X} = 4.07$), Interpersonal Skills ($\bar{X} = 4.04$), and Technical Skills ($\bar{X} = 3.91$) which was the least.

The test of hypotheses were found that there were not significant difference at .01 level by age, Vassa, Dhamma Tipitaka and Parinnu Dhamma. The only hypothesis which was significant difference at .01 level was general education level.

The suggestions of this study were as follows : 1) The related officials should encourage the abbots in Educational Management Administration Skills. 2) According to Educational management Administration Skills ; the abbots should give priority to strengthening ethics at all levels to set a good example in Thailand. 3) Referring to the Educational Management Administration Skills the abbots should have to serve justice and non-discrimination against the subordinates. 4) The researcher should increased more research tools such as observation form and focus group data in order to improve the data acquisition of Educational Management Administration Skills.

๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันศาสนามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ สำหรับประเทศไทย ถือว่าศาสนาเป็นสถาบันหลักของชาติหนึ่งในสามสถาบันหลักอันได้แก่ชาติศาสนาและพระมหากษัตริย์จึงถือได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ฉะนั้นพระพุทธศาสนาจึงมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีและการขัดเกลาทางสังคม ถ้าพิจารณาองค์ประกอบของพระพุทธศาสนานั้น ได้แก่พระพุทธเจ้า พระธรรมคำสั่งสอนมีพระสงฆ์ เป็นผู้เผยแผ่พระธรรมให้แก่อุบาสกอุบาสิกาหรือประชาชน ดังนั้นการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนาโดยมี

วัดเป็นองค์กรทางศาสนาที่เป็นพื้นฐานทางสังคมและพระภิกษุสงฆ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม แล้วจะเห็นได้ว่าไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้^{๑๑}

วัดเป็นศูนย์กลางแห่งการรวมน้ำใจของบรรดาพุทธศาสนิกชน ทำหน้าที่ในการวางรากฐานความเจริญให้แก่สังคม ส่งเสริมความเป็นปึกแผ่น ความมั่นคงให้แก่สังคม ช่วยลดปัญหาสังคม ส่งเสริมประสิทธิภาพการควบคุมทางสังคมหรือกล่าวได้ว่า วัดเป็นศูนย์กลางทางศาสนาและวัฒนธรรม ที่ผู้คนใช้เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตและเป็นเอกลักษณ์ของสังคมซึ่งจะพบได้จากการแสดงออกทาง ศิลปะ วรรณคดี คติธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี เป็นต้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันวัดและพระสงฆ์ยังมีบทบาทเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของคนในสังคมตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย พระสงฆ์นอกจากจะมีบทบาทเป็นผู้นำทางกิจกรรม เป็นผู้นำทางด้านจิตใจของคนในสังคมแล้วพระสงฆ์ยังมีบทบาทต่อสังคมส่วนรวมในด้านต่างๆ มากมาย เช่น การพัฒนาสังคม การสังคมสงเคราะห์ผู้ตกทุกข์ได้ยาก ผู้ที่ได้รับความลำบาก หรือกระทำการช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม^{๑๒}

วัดและพระสงฆ์มีอิทธิพลต่อความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา ซึ่งจะช่วยสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขส่งผลต่อความมั่นคงของประเทศได้เป็นอย่างดีจากสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปของวัดทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาและหันหลังให้วัดเพิ่มมากขึ้น จากการสำรวจพบว่า วัดมีลักษณะและบทบาทเปลี่ยนไปจากเดิมหลายประการคือ ประการที่หนึ่ง วัดเดิมเคยเป็นที่พำนักของพระภิกษุสามเณร กลายเป็นที่อยู่ของคฤหัสถ์มากขึ้น ประการที่สอง วัดเดิมเคยเป็นที่บวชเรียนของลูกหลานในท้องถิ่น ก็กลายเป็นที่บวชของหนุ่มท้องถิ่นอื่นซึ่งแม้อุปัชฌาย์ก็ไม่รู้จักประวัติของผู้ขอบรรพชาอุปสมบทมาก่อน นับเป็นจุดอันตรายจุดหนึ่งต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ประการที่สาม วัดซึ่งเคยมีความเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลของชาวบ้านตามแบบลัทธิเถรวาท ก็ได้ถูกเปลี่ยนให้มีสภาพคล้ายๆ กับวัดตามแบบมหายานในต่างประเทศไปเป็นจำนวนมาก ประการที่สี่ วัดซึ่งเคยเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ร่มรื่น เป็นสิ่งดึงดูดให้ชาวบ้านให้เข้าไปพักผ่อนหย่อนใจ ก็กลายเป็นวัดที่ขาดระเบียบ สกปรก ขาดความร่มรื่น ทำให้ประชาชนไม่ศรัทธาและไม่อยากเข้าวัด ประการที่ห้า วัดซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางสังคมที่พึงปรารถนา ก็กลายเป็นแหล่งอบายมุข ถ้าหากพระสงฆ์ในประเทศ ซึ่งมีจำนวนมากมีความรู้มีความเข้าใจว่า การพัฒนาที่สำคัญที่สุด คือ การพัฒนาคน ก็จะได้ช่วยกันชี้แจงให้ประชาชนและผู้นำประเทศเข้าใจ เพราะพระสงฆ์มีโอกาสพบปะสนทนากับคนทุกระดับ และวัดเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่งของสังคม ทั้งที่ดิน สิ่งก่อสร้างศาสนสถาน บุคลากร เงิน ศรัทธา จะมีการบริหารจัดการอย่างไรจึงจะทำให้เกิด

^{๑๑} พระมหานุกต์ จันทราลักษณ์, ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในจังหวัดมหาสารคาม, รายงานการค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๖) หน้า ๓.

^{๑๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ประยุตฺโต), การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก) ๒๕๔๕.

ประโยชน์สูงสุดแก่สังคมตามอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนา^{๑๓} สภาพปัญหาของวัด และพระสงฆ์ คือผู้เข้ามาบวช ในปัจจุบันมิได้มีการเลือกสรร ขาดความพิถีพิถัน บางรูปมุ่งบวชตามประเพณี มิได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยอย่างแท้จริง จึงทำผิดวินัยหลายๆ อย่าง การวางตัวของพระไม่เหมาะสมขาดความสำรวมบางวัดมุ่งในการพัฒนาวัตถุอาคารสถานที่มากกว่าการศึกษาหรือมากกว่าการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชน^{๑๔}

จากกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้สังคมไทยในปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาประเทศมุ่งเน้นการพัฒนาความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนเป็นสังคมเมือง ความสัมพันธ์และการพึ่งพาอาศัยกันของคนในชุมชนในสังคมเปลี่ยนไปเป็นคนต่างอยู่ เป็นสังคมบริโภคนิยมความเสื่อมถอยทางศีลธรรม จริยธรรมมีมากขึ้น และขาดศรัทธาในพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตของคนไทยเริ่มห่างไกลจากวัดมากขึ้นทุกทีเป็นปัญหาสังคมมากขึ้นเรื่อยๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับพระพุทธศาสนา ที่สังเกตได้จากปรากฏการณ์ทางสังคมไทยหลายประการ เช่น ผู้เข้าวัดส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุส่วนวัยรุ่นหนุ่มสาวไม่นิยมเข้าวัด อันเนื่องมาจากสาเหตุคือ พระภิกษุบางส่วน กระทำผิดหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาและปฏิบัติตนมาก่อให้เกิดศรัทธาประชาชน มีการสร้างโบสถ์วิหารเกินความจำเป็นวัดบางวัดอาศัยกลวิธีทางการธุรกิจดึงดูด ให้คนยินยอมบริจาคทรัพย์เพื่อตอบแทนทางวัตถุเป็นสำคัญ^{๑๕}

การบริหารจัดการองค์กรใดก็ตาม จุดมุ่งหมายที่สำคัญอยู่ที่ต้องการให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลอยู่เสมอ ทั้งนี้ย่อมจะต้องอาศัยองค์ประกอบหลายประการ คือ คนหรือบุคลากร (Man) เงินหรืองบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) การจัดการหรือเทคนิคในการบริหาร (Management) องค์ประกอบทั้ง ๔ ประการมีความสำคัญมาก แต่องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการบริหารจัดการองค์กรก็คือ คน หรือ บุคลากร ในการบริหารจัดการในองค์การทางศาสนาก็เช่นกัน วัดจะเจริญรุ่งเรือง เป็นที่ร่มรื่น เป็นที่ศรัทธา และอำนวยประโยชน์แก่ชุมชนมากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับคน บรรดาสิ่งก่อสร้าง โบสถ์ วิหาร ลานเจดีย์ ศาลาการเปรียญ วัสดุอุปกรณ์ และ

^{๑๓} พระมหานุกัณฑ์ จันทราลักษณ์, ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในจังหวัดมหาสารคาม, รายงานการค้นคว้าอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๖)

^{๑๔} กรมการศาสนา, คู่มือการบริหารและการจัดการวัดฉบับย่อ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา) ๒๕๔๐.

^{๑๕} ประเวศ วะสี, พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคมหลักการบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, ๒๕๔๕) หน้า ๓๕.

การเงิน จะมีความสมบูรณ์เพียงใดก็ไม่มี ความหมาย ถ้าบุคลากรเหล่านั้นไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอ ในการปฏิบัติงาน ให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๖}

การบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารจัดการของ พระภิกษุสามเณรภายในวัดเป็นสำคัญ เจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ระดับต้น ซึ่งมีหน้าที่ในการ บริหารจัดการวัดในด้านต่างๆ เจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้นำเบื้องต้นนับเป็นปัจจัยสำคัญในการนำองค์กรไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ ทั้งนี้เพราะเจ้าอาวาสเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ กำหนดนโยบายและ บริหารบุคลากรในองค์กร ให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติงานของบุคลากรจำเป็นจะต้องมี ความสามัคคีและทำงาน ให้สอดคล้องสัมพันธ์กันระหว่างผู้นำกับผู้ตาม เจ้าอาวาสนั้นมีภารกิจการบริหาร จัดการวัดตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส ตามภารกิจของคณะสงฆ์ คือ ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธิตสงเคราะห์^{๑๗}

เจ้าอาวาสที่มีความสามารถพิเศษเฉพาะตัวมีภาวะผู้นำ มีกระบวนการและวิธีการปฏิบัติงาน สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน รวมทั้งมีการพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์พร้อมในด้านธรรมวินัย จะส่งผลโดยตรง ต่อศรัทธาความเชื่อถือของพุทธศาสนิกชน ซึ่งจะช่วยให้การปฏิบัติศาสนกิจทุกอย่างบรรลุตาม วัตถุประสงค์โดยง่าย^{๑๘} เจ้าอาวาสจึงต้องมีการกิจที่ต้องรับผิดชอบต่อการบริหารจัดการวัดในทุกๆ ด้าน โดยให้พระภิกษุสามเณรในวัดทุกรูปได้ศึกษาและปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถ ให้เกิดประสิทธิภาพซึ่ง สอดคล้องกับกรมการศาสนา กล่าวว่าการบริหารวัด คือการปกครองบังคับบัญชากำกับดูแล แนะนำ สั่งสอนภิกษุสงฆ์ สามเณร และฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบ เรียบร้อยให้อยู่ในศีลธรรมอันดีและ ดำเนินกิจกรรมโครงการต่างๆ ให้สำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพสูงสุด เจ้าอาวาสจึงต้องมีการกิจที่ต้อง รับผิดชอบต่อการบริหาร จัดการ โดยให้พระภิกษุสามเณรในวัดทุกรูปได้ศึกษาและปฏิบัติอย่างเต็ม ความสามารถ และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด แต่ปัญหาที่ทำให้การบริหารจัดการวัดขาดประสิทธิภาพ ก็คือ เจ้าอาวาสจำนวนมากที่ยังขาดทักษะในการบริหารจัดการวัด ไม่มีศักยภาพในการพัฒนาวัด ไม่มีความรู้ในการ สั่งสอนประชาชน เจ้าอาวาสจำนวนมากยังปล่อยปะละเลยพระภิกษุสามเณร ในปกครองให้ประพฤ

^{๑๖} บุญช่วย จันทร์เห้า, พฤติกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขตการปกครอง คณะสงฆ์จังหวัดกรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปกร) ๒๕๔๗.

^{๑๗} ธีรภูมิ ทองโอษฐ์, การศึกษาการปฏิบัติศาสนกิจของเจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ด, วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ) ๒๕๔๖.

^{๑๘} พระมหาสุริยา หอมวัน, บุคลิกภาพของเจ้าอาวาสที่พึงประสงค์ : กรณีศึกษาพระภิกษุสามเณรวัดสระ กำแพงใหญ่ อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ, สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย เกริก) ๒๕๔๔.

ปฏิบัติไปตามยถากรรม ไม่มีการศึกษาอบรมพระธรรมวินัย จึงส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัด^{๑๙}

ดังนั้น เจ้าอาวาสต้องมีทักษะในการบริหารจัดการการศึกษาเพื่อให้งานในกิจการคณะสงฆ์บรรลุวัตถุประสงค์ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์กฎหมายมหาเถรสมาคม และพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาที่สำคัญที่ผู้วิจัยสนใจ คือทักษะการบริหารจัดการตามแนวคิดของแดรกและโรว์ (Drake, & Roe) ได้แก่ ทักษะทางด้านเทคนิค ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านความคิดรวบยอด ทักษะด้านความคิด และทักษะด้านการสอน ซึ่งหากเจ้าอาวาสมีทักษะทั้งห้าด้านจะช่วยให้เจ้าอาวาสสามารถบริหารจัดการวัดและกิจการคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและจะเป็นประโยชน์ต่อความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงแห่งพระศาสนาต่อไปในอนาคตผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับศึกษาทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษากระบวนการทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตรโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร เป็นการศึกษาเฉพาะเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ เจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) กับประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๑๔ คน ซึ่งใช้วิธีการการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับข้อมูล ที่ได้รวบรวมมา สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ (Percentage) สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) สำหรับหาค่าระดับความคิดเห็นต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขต

^{๑๙} ธีรภูมิ ทองโอษฐ์, การศึกษาการปฏิบัติศาสนกิจของเจ้าอาวาสจังหวัดร้อยเอ็ด, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๖), หน้า ๒๖.

ปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับวัดการกระจายของข้อมูลใช้การทดสอบ ค่าที (t - test), Independent Groups, One - Way ANOVA ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนสำหรับเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference LSD)

๔.สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญ ในการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร โดยจะสรุปตามลำดับ ดังนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุตั้งแต่ ๓๑ - ๓๕ ปี จำนวน ๗๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๙๒ มีพรรษา ๑๑ - ๒๐ พรรษา จำนวน ๑๑๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๒๑ มีการศึกษาทางธรรม จบนักธรรมชั้นเอก จำนวน ๒๑๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๙.๕๓ มีการศึกษาทางเปรียญธรรม ที่ยังไม่ได้เปรียญธรรม จำนวน ๑๖๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๑๗ และจบการศึกษาทางโลก ปริญญาตรี จำนวน ๑๐๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๑๓

๔.๒ ความคิดเห็นของบุคลากรต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร

ผลการวิจัย พบว่า เจ้าอาวาสมีความคิดเห็นต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๓$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า เจ้าอาวาสมีความคิดเห็นต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๑) ด้านทักษะทางด้านเทคนิคผลการวิจัย พบว่า เจ้าอาวาสมีความคิดเห็นต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ด้านทักษะทางด้านเทคนิคโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๑$) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อของด้านทักษะทางด้านเทคนิค พบว่า เจ้าอาวาสมีความคิดเห็นต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๒) ด้านทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ พบว่า เจ้าอาวาสมีความคิดเห็นต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ด้านทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๔$) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อของด้านทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ พบว่า เจ้าอาวาสมีความคิดเห็นต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๓) **ด้านทักษะด้านความคิด** พบว่า เจ้าอาวาสมีความคิดเห็นต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร **ด้านทักษะด้านความคิด** โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๘$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านทักษะด้านความคิด พบว่า เจ้าอาวาสมีความคิดเห็นต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔) **ด้านทักษะด้านความศรัทธา** พบว่า เจ้าอาวาสมีความคิดเห็นต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร **ด้านทักษะด้านความศรัทธา** โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๗$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านทักษะด้านความศรัทธา พบว่า เจ้าอาวาสมีความคิดเห็นต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕) **ด้านทักษะด้านการสอน** พบว่า เจ้าอาวาสมีความคิดเห็นต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร **ด้านทักษะด้านการสอน** โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๗$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านทักษะด้านการสอน พบว่า เจ้าอาวาสมีความคิดเห็นต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔.๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็น ของเจ้าอาวาสต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็น ของเจ้าอาวาสต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร เป็นการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปรย่อยของตัวแปรต้น ได้แก่ การจำแนกตามอายุ พรรษา การศึกษาทางธรรม การศึกษาทางเปรียญธรรม และการศึกษาทางโลก ตามสมมติฐาน ดังนี้

อายุ จากการศึกษาความคิดเห็นของเจ้าอาวาสต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ในภาพรวม พบว่า เจ้าอาวาสที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เจ้าอาวาสที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ไม่แตกต่างกันทุกด้านที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

พรรษา จากการศึกษาความคิดเห็นของเจ้าอาวาสต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เจ้าอาวาสที่มีพรรษาต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ไม่แตกต่างกันทุกด้านที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

การศึกษาทางธรรม จากการศึกษาความคิดเห็นของเจ้าอาวาสต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการ การศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เจ้าอาวาสที่มีการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ไม่แตกต่างกันทุกด้านที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

การศึกษาเปรียญธรรม จากการศึกษาความคิดเห็นของเจ้าอาวาสต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ในภาพรวมไม่แตกต่างกันที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เจ้าอาวาสที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ไม่แตกต่างกันทุกด้านที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

การศึกษาทางโลก จากการศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนต่อการใช้คุณธรรมด้านสังคหวัตถุ ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เจ้าอาวาสที่มีการศึกษาทางโลก ต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตรแตกต่างกันทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่โดยภาพรวมของ ด้านทักษะทางด้านเทคนิค ด้านทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านทักษะด้านความคิด ด้านทักษะด้านความคิดรวบยอด และด้านทักษะด้านการสอน ซึ่งจำแนกตามการศึกษาทางโลก ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) ดังนี้

ภาพรวมของการศึกษาทางโลก พบว่า เจ้าอาวาสที่จบการศึกษาทางโลก วุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมน้อยกว่าเจ้าอาวาสที่จบการศึกษาทางโลก วุฒิปริญญาตรีและปริญญาโท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และเจ้าอาวาสที่จบการศึกษาทางโลก วุฒิปริญญาตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมน้อยกว่าเจ้าอาวาสที่จบการศึกษาทางโลก วุฒิปริญญาโท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่น มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ด้านทักษะทางด้านเทคนิค พบว่า เจ้าอาวาสที่จบการศึกษาทางโลก วุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ด้านทักษะทางด้านเทคนิคน้อยกว่าเจ้าอาวาสที่จบการศึกษาทางโลก วุฒิปริญญาโท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และเจ้าอาวาสที่จบการศึกษาทางโลก วุฒิปริญญาตรี มีความคิดเห็น

ด้านทักษะด้านการสอน พบว่า เจ้าของาสที่จบการศึกษาทางโลก วุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าของาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดพิจิตร ด้านทักษะด้านการสอนน้อยกว่าเจ้าของาสที่จบการศึกษาทางโลก วุฒิปริญญาตรี และวุฒิปริญญาโทอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ส่วนด้านอื่น มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ในด้าน เทคนิค มนุษย์สัมพันธ์ ความคิดรวบยอด ความคิด และด้านการสอน

ผลการวิจัย พบว่า เจ้าอาวาสที่อยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร มีปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขกับการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษา ของเจ้าอาวาสในแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านเทคนิค เจ้าอาวาสบางรูปที่มีอายุมากบวชมานานไม่สามารถใช้สื่อและอุปกรณ์ที่ทันสมัยในการสอนได้ จำนวน ๔ คน เจ้าอาวาสบางรูปที่มีอายุมากบวชมานานไม่เข้าใจหน้าที่การทำงานของตัวตนเอง จำนวน ๓ คน และเจ้าอาวาสบางรูปไม่มีการพัฒนาพระภิกษุ-สามเณรภายในวัดให้เกิดประโยชน์ได้ จำนวน ๕ คน

ด้านมนุษย์สัมพันธ์ เจ้าอาวาสบางรูปพูดจาไม่สุภาพเรียบร้อยเท่าที่ควร จำนวน ๔ รูป เจ้าอาวาสบางรูปยึดติดในยศ ตำแหน่งหน้าที่การงาน ทำให้มีระเบียบมากในการเข้าพบ จำนวน ๔ รูป

ด้านความคิด เจ้าอาวาสบางรูปไม่เข้าใจการจัดรูปแบบการศึกษา จำนวน ๕ รูปเจ้าอาวาสบางรูปไม่มีการจัดรูปแบบการศึกษา นึกอยากจะสอนตรงไหนก็สอน ไม่มีแผนการจัดการเรียนการสอน จำนวน ๕ คน

ด้านความคิดรวบยอด เจ้าอาวาสบางรูปไม่มีการเก็บข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ทำให้ไม่เกิดองค์ความรู้ใหม่ จำนวน ๕ คน เจ้าอาวาสบางรูปไม่มีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน ทำให้ไม่รู้ทิศทางการศึกษาว่าสังคมเหตุการณ์ปัจจุบันต้องการอะไร จำนวน ๕ รูป

ด้านการสอน เจ้าอาวาสบางรูปไม่มีรูปแบบการเรียนการสอนที่ทันสมัย จำนวน ๕ รูปเจ้าอาวาสบางรูปไม่มีการประมวลผลจากการเรียนการสอนทำให้ไม่ทราบว่าที่สอนประสบความสำเร็จหรือไม่ จำนวน ๔ รูป เจ้าอาวาสบางรูปสอนโดยเน้นตัวเองเป็นจุดศูนย์ทำให้ผู้เรียนไม่มีส่วนร่วมในการเรียน จำนวน ๒ รูป

จากปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไขต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร เจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตรควรคำนึงถึงทักษะการบริหารจัดการการศึกษาทั้ง ๕ ด้านซึ่งได้แก่ ๑. ทักษะทางด้านเทคนิค ๒. ทักษะด้านมนุษย์สัมพันธ์ ๓. ทักษะด้านความคิดรวบยอด ๔. ทักษะด้านความคิด และ ๕. ทักษะด้านการสอน นำมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ซึ่งถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตรล้วนมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านคุณวุฒิ และวัยวุฒิ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน รวมไปถึงอุปนิสัยใจคอที่แตกต่างกัน แต่สิ่งหนึ่งที่เจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตรคาดหวังไว้ก็คือ การได้จัดการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามเหตุการณ์ปัจจุบัน ซึ่งสิ่งนี้มีอาจเกิดขึ้นได้หากเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตรปฏิบัติทั้ง ๕ ด้านซึ่งได้แก่ ๑. ทักษะทางด้านเทคนิค ๒. ทักษะด้านมนุษย์สัมพันธ์ ๓. ทักษะด้านความคิดรวบยอด ๔. ทักษะด้านความคิด และ ๕. ทักษะด้านการสอน และขาดการนำไปบูรณาการใช้จริงในการบริหารงาน

ดังนั้น สิ่งที่เหมาะสมที่สุดก็คือ การสนับสนุนและส่งเสริมในการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาทั้ง ๕ ด้านซึ่งได้แก่ ๑. ทักษะทางด้านเทคนิค ๒. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ๓. ทักษะด้านความคิดรวบยอด ๔. ทักษะด้านความคิด และ ๕. ทักษะด้านการสอน ที่กล่าวมานั้นควรให้เกิดขึ้นภายในหน่วยงานแท้จริง เจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตรต้องทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีต่อชุมชน ที่อยู่ภายในเขตการปกครองได้ให้เห็นเป็นแบบอย่าง และคอยกระตุ้นบุคลากรให้มีการพัฒนาการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษา เมื่อเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตรเกิดความรู้และเข้าใจในการบริหารงาน ก็จะทำให้เกิดประสิทธิภาพและทำให้เกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด

๕.อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงความคิดเห็นของเจ้าอาวาสต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจและนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๕.๑ ความคิดเห็นของเจ้าอาวาสต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร

จากผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของความคิดเห็นของเจ้าอาวาสต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน อันเนื่องมาจากหลักทักษะการบริหารจัดการการศึกษา เป็นหลักในการบริหารงานผู้ที่ศึกษาทักษะการบริหารจัดการดีแล้ว จะทำให้เกิดความเข้าใจในการบริหารงานได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ **ชาติรี รัตนพิพิธชัย** ได้วิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนกับการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต ๑ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีการใช้ทักษะการบริหารงานอยู่ในระดับมากทุกด้าน และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ **เนาวรัตน์ แก้วสว่าง** ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแบบความ เป็นผู้นำกับการใช้ทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนมีความเป็นผู้นำในแต่ละแบบอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณา รายด้านมีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

๑) **ด้านทักษะทางด้านเทคนิค** จากการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของความคิดเห็นของเจ้าอาวาสต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ด้านทักษะทางด้านเทคนิค โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร มีความเข้าใจต่อการใช้ทักษะทางด้านเทคนิค ในด้านการให้ความรู้ศิลปะวิชาการในด้านต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **เดรก และ โรว์ (Drake; & Roe)** ได้ขยายแนวคิดเกี่ยวกับทักษะของ **โรเบิร์ต แอล แคทซ์ (Robert L.Katz)**

ให้ความหมายของคำว่าทักษะด้านเทคนิค (Technical Skills) ไว้ว่า เป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับการมีความรู้ที่เชี่ยวชาญ และมีความชำนาญในกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง พร้อมทั้งมีความคล่องแคล่วในการใช้เครื่องมือ และเทคนิควิธีในการทำกิจกรรม และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **ปรากฏการ บุตรโยจันโท** ได้วิจัยเรื่อง “คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากรในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย” พบว่า การปฏิบัติตนเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง ๖ งาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **เกศนา พันทาเดช** ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาทักษะการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตกำแพงนครเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกำแพงนครเวียงจันทน์มีทักษะการบริหารงานทั้งหมด ๕ ด้าน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับดีมากเกือบทุกด้าน ยกเว้นทักษะทางความรู้ความคิดอยู่ในระดับปานกลาง และมีความต้องการในการพัฒนาทักษะทั้ง ๕ ด้านโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **เนาวรัตน์ แก้วสว่าง** ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแบบความเป็นผู้นำกับการใช้ทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนมีความเป็นผู้นำในแต่ละแบบอยู่ในระดับมากทุกด้าน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **สุภาพร รัตนน้อย** ได้ทำวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารงานกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต ๒ ผลการวิจัยพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ทักษะทางการศึกษาและการสอน ทักษะทางมนุษยสัมพันธ์ ทักษะทางความรู้ความคิด ทักษะทางความคิดรวบยอด และทักษะทางเทคนิค ตามลำดับ

๒) ด้านทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ จากการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของความคิดเห็นของเจ้าอาวาสต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ด้านทักษะทางด้านมนุษยสัมพันธ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเจ้าในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ในด้านการให้ความรู้ความร่วมมือนี้อย่างมีประสิทธิภาพกับบุคคลทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **เดรก และ โรว์ (Drake; & Roe)** ได้ขยายแนวคิดเกี่ยวกับทักษะของ **โรเบิร์ต แอล แคทซ์ (Robert L.Katz)** ให้ความหมายของคำว่าทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Skills) ไว้ว่า เป็นทักษะที่ช่วยให้ผู้บริหารทำงานกับปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการสร้างพลังแห่งความร่วมมือของทีมงาน เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **ปรากฏการ บุตรโยจันโท** ได้วิจัยเรื่อง “คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากรในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย” พบว่า การปฏิบัติตนเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง ๖ งาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **เกศนา พันทาเดช** ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาทักษะการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตกำแพงนครเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกำแพงนครเวียงจันทน์มีทักษะการบริหารงานทั้งหมด ๕ ด้าน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับดีมากเกือบ

ทุกด้าน ยกเว้นทักษะทางความรู้ความคิดอยู่ในระดับปานกลาง และมีความต้องการในการพัฒนาทักษะทั้ง ๕ ด้านโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เนาวรัตน์ แก้วสว่าง ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแบบความเป็นผู้นำกับการใช้ทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนมีความเป็นผู้นำในแต่ละแบบอยู่ในระดับมากทุกด้าน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุภาพร รัตนน้อย ได้ทำวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารงานกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต ๒ ผลการวิจัยพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ทักษะทางการศึกษาและการสอน ทักษะทางมนุษยสัมพันธ์ ทักษะทางความรู้ความคิด ทักษะทางความคิดรวบยอด และทักษะทางเทคนิค ตามลำดับ

๓) **ด้านทักษะด้านความคิด** จากการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของความคิดเห็นของเจ้าอาวาสต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ด้านทักษะทางด้านความคิด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเจ้าในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร มีความรู้ความคิดและมีวิสัยทัศน์การมองไกลในการบริหารงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เดรก และ โรว์ (Drake; & Roe) ได้ขยายแนวคิดเกี่ยวกับทักษะของโรเบิร์ต แอล แคทซ์ (Robert L.Katz) ให้ความหมายของคำว่า ทักษะด้านความรู้ความคิด (Cognitive Skills) ไว้ว่า ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ความคิด มีสติปัญญา และมีวิสัยทัศน์ และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปราการ บุตรโยจินโท ได้วิจัยเรื่อง “คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากรในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย” พบว่า การปฏิบัติตนเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง ๖ งาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เกศนา พันทาเดช ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาทักษะการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตกำแพงนครเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกำแพงนครเวียงจันทน์มีทักษะการบริหารงานทั้งหมด ๕ ด้าน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับดีมากเกือบทุกด้าน ยกเว้นทักษะทางความรู้ความคิดอยู่ในระดับปานกลาง และมีความต้องการในการพัฒนาทักษะทั้ง ๕ ด้านโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เนาวรัตน์ แก้วสว่าง ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแบบความเป็นผู้นำกับการใช้ทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนมีความเป็นผู้นำในแต่ละแบบอยู่ในระดับมากทุกด้าน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุภาพร รัตนน้อย ได้ทำวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารงานกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต ๒ ผลการวิจัยพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ทักษะทางการศึกษาและการสอน ทักษะทางมนุษยสัมพันธ์ ทักษะทางความรู้ความคิด ทักษะทางความคิดรวบยอด และทักษะทางเทคนิค ตามลำดับ

๔) **ด้านทักษะด้านความคิดรวบยอด** จากการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของความคิดเห็นของเจ้าอาวาสต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ด้านทักษะทางด้านความคิดรวบยอด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร มีความสามารถที่จะประสานกระบวนการสิ่งต่างๆ เข้าด้วยกันในการบริหารงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **เดรก และ โรว์ (Drake; & Roe)** ได้ขยายแนวคิดเกี่ยวกับทักษะของ **โรเบิร์ต แอล แคทซ์ (Robert L.Katz)** ให้ความหมายของคำว่าทักษะด้านความคิดรวบยอด (Conceptual Skills) ไว้ว่า เป็นความสามารถที่จะประสานสิ่งต่างๆ เข้าด้วยกัน และสามารถที่จะมองเห็นองค์การในภาพรวม ซึ่งผู้บริหารจำเป็นต้องรู้ถึงการพึ่งพาอาศัยกันของส่วนต่างๆ หรือหน้าที่ต่างๆ ขององค์การและเข้าใจได้ว่าการเปลี่ยนแปลงในส่วนหนึ่งจะมีผลกระทบต่อส่วนอื่นอย่างไรบ้าง และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **ปราการ บุตรโยจินโท** ได้วิจัยเรื่อง “คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากรในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย” พบว่า การปฏิบัติตนเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง ๖ งาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **เกศนา พันทาเดช** ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาทักษะการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตกำแพงนครเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกำแพงนครเวียงจันทน์มีทักษะการบริหารงานทั้งหมด ๕ ด้าน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับดีมากเกือบทุกด้าน ยกเว้นทักษะทางความรู้ความคิดอยู่ในระดับปานกลาง และมีความต้องการในการพัฒนาทักษะทั้ง ๕ ด้านโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **เนาวรัตน์ แก้วสว่าง** ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแบบความเป็นผู้นำกับการใช้ทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารโรงเรียนเอกชนมีความเป็นผู้นำในแต่ละแบบอยู่ในระดับมากทุกด้าน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **สุภาพร รัตน์น้อย** ได้ทำวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารงานกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุทพรปราการ เขต ๒ ผลการวิจัยพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ทักษะทางการศึกษาและการสอน ทักษะทางมนุษย์ ทักษะทางความรู้ความคิด ทักษะทางความคิดรวบยอด และทักษะทางเทคนิค ตามลำดับ

๕) **ด้านทักษะด้านการสอน** จากการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของความคิดเห็นของเจ้าอาวาสต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ด้านทักษะทางด้านความคิดรวบยอด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร เป็นผู้ที่มีทักษะสำหรับเจ้าอาวาสหรือผู้บริหารในฐานะผู้นำทางการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **เดรก และ โรว์ (Drake; & Roe)** ได้ขยายแนวคิดเกี่ยวกับทักษะของ **โรเบิร์ต แอล แคทซ์ (Robert L.Katz)** ให้ความหมายของคำว่าทักษะด้านการศึกษาและการสอน (Educational and Instructional Skills) ไว้ว่า

เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารในฐานะผู้นำทางการศึกษา ซึ่งจะต้องมีความรู้ความเข้าใจการสอนและการเรียน จะต้องเป็นผู้มีภูมิรู้ และเป็นนักวิชาการที่ดี และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **ปรการ บุตรโย จันท** ได้วิจัยเรื่อง “คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากรในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย” พบว่า การปฏิบัติตนเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง ๖ งาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **เกศนา พันทาเดช** ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาทักษะการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตกำแพงนครเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกำแพงนครเวียงจันทน์มีทักษะการบริหารงานทั้งหมด ๕ ด้าน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับดีมากเกือบทุกด้าน ยกเว้นทักษะทางความรู้ความคิดอยู่ในระดับปานกลาง และมีความต้องการในการพัฒนาทักษะทั้ง ๕ ด้านโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **เนาวรัตน์ แก้วสว่าง** ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแบบความเป็นผู้นำกับการใช้ทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน อำเภอดงเจริญ จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนมีความเป็นผู้นำในแต่ละแบบอยู่ในระดับมากทุกด้าน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **สุภาพร รัตนน้อย** ได้ทำวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารงานกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต ๒ ผลการวิจัยพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ทักษะทางการศึกษาและการสอน ทักษะทางมนุษยสัมพันธ์ ทักษะทางความรู้ความคิด ทักษะทางความคิดรวบยอด และทักษะทางเทคนิค ตามลำดับ

๕.๒ เปรียบเทียบความคิดเห็นของเจ้าอาวาสต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของเจ้าอาวาสต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ พรรษา การศึกษาทางธรรม และการศึกษาทางปริยัติธรรม และการศึกษาทางโลก พบว่าเจ้าอาวาสที่มีอายุ พรรษา การศึกษาทางธรรม และการศึกษาทางปริยัติธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นของเจ้าอาวาสต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนด้านการศึกษาทางโลก พบว่าเจ้าอาวาสที่มีการศึกษาทางโลกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าความคิดเห็นของเจ้าอาวาสต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร แตกต่างกันในทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาแต่ละส่วนอภิปรายดังนี้

อายุ ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตรไม่แตกต่างกัน เนื่องจากการถามความคิดเห็นของเจ้าอาวาสต่อการใช้

ทักษะการบริหารจัดการการศึกษา ของเจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร มีความรู้ทางเปรียญธรรมไม่แตกต่างกัน จึงไม่ส่งผลต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษา ซึ่งเจ้าอาวาสมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **บุศรา เข้มทอง** ได้วิจัยเรื่อง “คุณลักษณะผู้บริหารตามความคิดเห็นของพนักงานธนาคารที่ตั้งในเขต อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า พนักงานธนาคารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้บริหารในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นคุณลักษณะของผู้บริหาร ตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ลักษณะงาน ระยะเวลาการทำงานและประเภทธนาคาร ในภาพรวมพบว่า ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระธนดล นาคพิพัฒน์** ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ศึกษาเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งผลการวิจัยสรุปว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพรรษาวุฒิการศึกษาทางสามัญ การศึกษาทางธรรม วุฒิกการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน

พรรษา ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตรไม่แตกต่างกัน เนื่องจากการถามความคิดเห็นเจ้าอาวาสต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ไม่ได้เจาะจงช่วงพรรษาของพระแต่ละรูป จึงไม่ส่งผลต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษา ซึ่งเจ้าอาวาสมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระธนดล นาคพิพัฒน์** ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ศึกษาเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งผลการวิจัยสรุปว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพรรษาวุฒิการศึกษาทางสามัญ การศึกษาทางธรรม วุฒิกการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ อธิปญโญ** ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”

ผลการวิจัยพบว่าบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้าน และเมื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีที่มีจำนวนพรรษา ระดับการศึกษาสายสามัญ การศึกษาทางเปรียญธรรม ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ และการสังกัดวัดแต่ละขนาดแตกต่างกันมีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีไม่แตกต่างกัน

การศึกษาทางธรรม ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตรไม่แตกต่างกัน เนื่องจากการถามความคิดของเห็นเจ้าอาวาสต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ไม่ได้เจาะจงเล็งกวดมึการศึกษาทางธรรมและความรู้อยู่ในช่วงเดียวกัน จึงไม่ส่งผลต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษา ซึ่งเจ้าอาวาสมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระธนดล นาคพิพัฒน์** ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ศึกษาเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งผลการวิจัยสรุปว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพรรษาวุฒิการศึกษาทางสามัญ การศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่ต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน

การศึกษาทางเปรียญธรรม ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตรไม่แตกต่างกัน เนื่องจากการถามความคิดของเห็นเจ้าอาวาสต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษา ของเจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร มีความรู้ทางเปรียญธรรมไม่แตกต่างกัน จึงไม่ส่งผลต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษา ซึ่งเจ้าอาวาสมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระธนดล นาคพิพัฒน์** ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ศึกษาเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งผลการวิจัยสรุปว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพรรษาวุฒิการศึกษาทางสามัญ การศึกษาทางธรรม วุฒิ

การศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปญโญ** ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่าบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้าน และเมื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีที่มีจำนวนพรรษา ระดับการศึกษาสายสามัญ การศึกษาทางเปรียญธรรม ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ และการสังกัดวัดแต่ละขนาดแตกต่างกันมีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีไม่แตกต่างกัน

การศึกษาทางโลก ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษาของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตรแตกต่างกัน เนื่องจากการถามความคิดเห็นของเจ้าอาวาสต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษา ของเจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตรมีความรู้ทางโลกหรือทางสามัญแตกต่างกัน จึงส่งผลต่อการใช้ทักษะการบริหารจัดการการศึกษา ซึ่งเจ้าอาวาสมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระธนดล นาคพิพัฒน์** ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ศึกษาเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งผลการวิจัยสรุปว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพรรษาวุฒิการศึกษาทางสามัญ การศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน และยังไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปญโญ** ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่าบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้าน และเมื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีที่มีจำนวนพรรษา ระดับการศึกษาสายสามัญ การศึกษาทางเปรียญธรรม ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ และการสังกัดวัดแต่ละขนาดแตกต่างกันมีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีไม่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา, **คู่มือการบริหารและการจัดการวัดฉบับย่อ**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.
- ธีรภูมิ ทองโอษฐ์, **การศึกษาการปฏิบัติศาสนกิจของเจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ด**, วิทยานิพนธ์การศึกษา **มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖.
- ประเวศ วะสี, **พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคมหลักการบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์**, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาพัฒนาบวรราชภัฏ, ๒๕๔๕.
- บุญช่วย จันทร์เหาะ, **พฤติกรรมกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขตการปกครอง คณะสงฆ์จังหวัดกรุงเทพมหานคร**, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปกร, ๒๕๔๗.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ประยุตโต), **การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา**, กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๕.
- พระมหาอนุศักดิ์ จันทราลักษณ์, **ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในจังหวัดมหาสารคาม**, รายงานการค้นคว้าอิสระ **ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๖.
- พระมหาสุริยา หอมวัน, **บุคลิกภาพของเจ้าอาวาสที่พึงประสงค์ : กรณีศึกษาพระภิกษุสามเณรวัดสระกำแพงใหญ่ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ**, สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๔.

ศึกษาปัญหาของนักเรียนธรรมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา
ทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

A study of students' problems toward learning process of allBuddhist study
level: in Banphotphisai District NakhonSawan Province

พระพิศาล ปภัสโร (อำนวยการ)

สาขาการบริหารการศึกษา

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ๑) ศึกษาปัญหาของนักเรียนธรรมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ๒) เปรียบเทียบปัญหาของนักเรียนธรรมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับชั้นธรรมศึกษา ๓) ศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือนักเรียนธรรมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๕ จำนวน ๔๖๒ คน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ(Survey Research)เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire)สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเปรียบเทียบโดยการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) หากพบว่ามีความแตกต่างกันจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และสรุปข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขโดยการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้

ผลการวิจัยพบว่านักเรียนธรรมศึกษามีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้นในอำเภอบรรพตพิสัยจังหวัดนครสวรรค์โดยภาพรวมมีคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.41$)เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีคะแนนอยู่ในระดับมาก ได้แก่ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.41$)ส่วนด้านที่เหลือมีคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง

นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ($t = -3.67$, Sig = 0.000) ซึ่งตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้นโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

นักเรียนที่มีระดับชั้นธรรมศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้นโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

ข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไข ๑. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรจัดทำตารางเรียนในแต่ละวิชาให้เพียงพอกับความต้องการของนักเรียน และจัดหาสื่อการเรียนการสอนใหม่ๆ ที่มีความเหมาะสมเพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ๒. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรตระหนักถึงความสำคัญในการจัดสรรเวลาสำหรับการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาโดยเฉพาะ ๓. พระภิกษุผู้สอน ควรมีความรับผิดชอบต่อนักเรียนในการเข้าสอนหลักสูตรธรรมศึกษาให้มากขึ้น ๔. หน่วยงานที่รับผิดชอบควรจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาศักยภาพพระภิกษุผู้สอนอย่างต่อเนื่อง ๕. ควรจัดให้มีการอบรมพระภิกษุผู้สอนในด้านการใช้หลักสูตร ตลอดจนการวิเคราะห์หลักสูตร เพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ๖. ควรสนับสนุนส่งเสริมให้พระภิกษุผู้สอนได้รับการอบรมวิธีการสอนและเทคนิคใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์และศักยภาพของผู้เรียน ๗. ควรจัดให้มีการอบรมเกี่ยวกับการผลิตสื่อการสอน ขั้นตอนการใช้สื่อการสอน และควรใช้สื่อการเรียนการสอนที่มีความหลากหลาย เหมาะสมกับความสนใจของผู้เรียน ๘. ควรจัดอบรมให้พระภิกษุผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการวัดและประเมินผล รวมทั้งการสร้างและพัฒนาเครื่องมือในการวัดและประเมินผล เพื่อให้การวัดและประเมินผลมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ABSTRACT

The purposes of this research were as follows :

- 1) To study the problem of DhammaSuksa students toward the study of Tripitaka (Dhamma Section) in all level.
- 2) To compare the problem of DhammaSuksa Students toward the study of Tripitaka (Dhamma Section) in Banphotphisai District, Nakhonsawan Province classifying by gender, age and Dhamma level. The sample of this study was DhammaSuksa Students in all Dhammalevel of the academic year (2555 B.E.)

The sample of this research was 462 DhammaSuksa Students. The method of this study was Survey Research collecting data by the questionnaire.

The Data Analysis have been done by frequency, mean and standard deviation. The test of hypotheses have been performed by t-test and One Way ANOVA

The results of the study have been found that DhammaSuksa Students' opinions towards the study of Tripitaka (Dhamma Section) as a whole had the medium mean ($\bar{X}=3.14$). Considering learning and teaching dimension it was found that the mean score was high ($\bar{X}=3.41$).

The researcher was found that the DhammaSuksa Students toward the study of Tripitaka as a whole by gender having significant difference as .01 level. ($t = -3.697$). Furthermore: the hypothesis has been accepted. The DhammaSuksa Students classified by age toward the study of Tripitaka as a whole having no statistical difference so that hypothesis has been rejected.

The DhammaSuksa Students' opinions with different level were statistical significance. Therefore the hypothesis has been rejected .

The researcher had the following suggestions and advices as bellows :

1. The school administrators should prepare the textbooks and manuals covering all students.
2. The school administrators should be realized the importance of time for Dhamma Teaching.
3. The monks who have taught the morality should be responsible for their schedules.
4. The government should arrange the sufficient budget.
5. The monks who have taught the morality should be trained about the new learning and teaching method.
6. The monks should have been trained about instruction media .
7. The monks should have been trained about measurement and evaluation.
8. The monks should develop themselves for curriculum and instruction media.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามาสู่ดินแดนประเทศไทยมานานก่อนที่คนไทยจะมี การอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่ง ดินแดนที่เป็นประเทศไทยนั้นเมื่อก่อนมีชื่อว่าสุวรรณภูมิ เมื่อคนไทยได้เข้ามาตั้งหลักแหล่งในบริเวณสุวรรณภูมิก็ได้รับเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ประชาชนคนไทยนับตั้งแต่พระมหากษัตริย์จนถึงสามัญชนทั่วไปต่างก็นับถือพระพุทธศาสนาจนมาถึงปัจจุบันนี้ ทั้งนี้การที่พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองในประเทศไทยมาเป็นลำดับนั้น เนื่องจากพระพุทธศาสนา มีคำสอนที่เหมาะสมแก่อุปนิสัยใจคอของคนไทย และคำสอนของพระพุทธศาสนาได้แทรกซึมเข้าไปในชีวิตและสังคมไทยเป็นอย่างมากจนเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรม ระเบียบประเพณี ค่านิยม บรรทัดฐานทางศีลธรรม พิธีกรรมต่างๆ สถาปัตยกรรมกับศิลปกรรม วรรณคดี และสิ่งอื่นๆอีกมากมาย นับตั้งแต่อดีตเป็นต้นมาสถาบันพระพุทธศาสนาคือวัดและพระสงฆ์ได้มีส่วนช่วยให้การศึกษาของประชาชนไทยเป็นอย่างมาก

กล่าวคือวัดเป็นที่เรียนหนังสือสำหรับกุลบุตรโดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นครูสอน ชาวบ้านนิยมส่งลูกหลานไปเรียนหนังสือที่วัด โดยการเป็นศิษย์วัดหรือไม่ก็โดยการบวชเป็นพระภิกษุสามเณร แม้ในปัจจุบันทางรัฐบาลจะจัดการศึกษาแก่ประชาชนก็ตาม แต่วัดก็ยังมีบทบาทสำคัญในการศึกษาอยู่^{๒๐}

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยตั้งแต่อดีตมา มุ่งเน้นการศึกษาในทางด้านภาษาบาลีเป็นหลัก จนเมื่อปี พ.ศ.๒๔๓๕ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส เมื่อคราวปกครองวัดบวรนิเวศวิหาร ได้กำหนดหลักสูตรสอนพระภิกษุและสามเณรขึ้น เพื่อให้เรียนรู้หลักพระพุทธศาสนาทั้งด้านหลักธรรม พุทธประวัติ และพระวินัย ตลอดถึงหัตถ์แต่งแก่กระทุ้ธรรม ตกถึงวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๔๕๔ ได้ทรงปรับปรุงหลักสูตรใหม่เพื่อใช้สำหรับสอนพระนวกะ และได้โปรดให้จัดการสอบในส่วนกลางเป็นครั้งแรกในเดือนตุลาคมปีเดียวกัน โดยใช้วัดบวรนิเวศวิหาร วัดมหาธาตุ และวัดเบญจมบพิตรเป็นสถานที่สอบวิชาที่สอบมีอยู่ ๓ วิชาคือ ธรรมวิภาค แต่งความแก่กระทุ้ธรรม และแปลภาษามคธเฉพาะท้องถิ่นในอรรถกถาธรรมบท จนกระทั่งปี พ.ศ.๒๔๕๖ ได้ทรงปรับปรุงหลักสูตรใหม่อีกครั้งหนึ่งโดยการเพิ่มคิทธิปฏิบัติเข้าในธรรมวิภาค และได้ขยายหลักสูตรขึ้นอีกเป็นระดับชั้นโทและชั้นเอกดังมีหลักสูตรปรากฏในปัจจุบัน ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๗๒ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลงกรณ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ทรงเห็นว่าควรขยายโอกาสให้ฆราวาสได้ศึกษาธรรมบ้าง จึงมอบหมายให้คณะสงฆ์จัดการการศึกษาหลักสูตรนักเรียนสำหรับฆราวาสขึ้นเรียกว่า “ธรรมศึกษา” เปิดขึ้นแรกเป็นหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรีและต่อมาได้มีการขยายออกไปเป็นธรรมศึกษาชั้นโทและธรรมศึกษาชั้นเอกในปี พ.ศ.๒๔๗๓ และ พ.ศ.๒๔๗๔ ตามลำดับ จากการจัดการศึกษานี้ทำให้เกิดผลดีในด้านการศึกษาพระศาสนาหลายประการ เช่น ทำให้พระสงฆ์สามเณรมีความอุตสาหะในการศึกษาเล่าเรียนมากขึ้น เพื่อมิให้ความรู้ด้อยกว่าประชาชนที่เข้ามาศึกษาธรรมวินัย และทำให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น ซึ่งนับเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการเผยแผ่ศาสนา ปัจจุบันการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมนี้มีสมเด็จพระวันรัต (พรหมคุณฺตเถร) วัดบวรนิเวศวิหาร เป็นแม่กองธรรมสนามหลวง เน้นการพัฒนาศาสนทายาทให้มีคุณภาพสามารถดำรงพระศาสนาไว้ได้เป็นอย่างดี ทั้งถือว่าเป็นกิจการของพระสงฆ์ส่วนหนึ่งที่สำคัญยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย^{๒๑}

ปัจจุบันนี้มีปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลงบริบทแห่งการพัฒนาของประเทศที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ในขณะที่ทุกภาคส่วนยังคงมุ่งเน้นแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจและด้านวัตถุจนกลายเป็นวัตถุนิยม ส่วนด้านคุณธรรมจริยธรรมถูกละเลยเป็นผลทำให้คนในสังคมไทยห่างไกลศาสนา ปัญหาด้านการขาดคุณธรรมจริยธรรมโดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนในสังคมไทยปัจจุบัน

^{๒๐} พระอนูวรรตน์ พองศรี, “ศึกษาปัญหาและแนวทางในการจัดธรรมศึกษาในจังหวัดชลบุรี”, **ปริญญา นิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๕๑, หน้า ๑.

^{๒๑} พระมหาไชยา ขยสิทธิ, “ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของครูและนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา”, **ปริญญานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖, หน้า ๑.

ปัญหาสังคมหลายด้านรุมล้อมคุกคามเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา ซึ่งเป็นอนาคตของประเทศชาติให้หลงผิดและมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากเดิมขาดระเบียบวินัย จึงส่งผลให้วิถีชีวิตและค่านิยมดั้งเดิมที่ดีงามตามโครงสร้างของสังคมไทยจางหายไป ซึ่งทำให้ภูมิคุ้มกันของเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษาที่จะต้านทานกับสภาพปัญหาแวดล้อมจนทำให้เกิดปัญหาต่างๆของสังคมตามมา เช่น ปัญหาการก่อเหตุทะเลาะวิวาทของเด็กนักเรียน นักศึกษา ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ปัญหาการเรียน นักศึกษาประพฤติตนไม่เหมาะสมในเวลาเรียน ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน และปัญหาอาชญากรรม สถานการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว พบว่า รากเหง้าแห่งปัญหาที่แท้จริงคือการไม่ได้รับการกล่อมเกลาด้านจิตใจ ถูกละเลยจากสถาบันครอบครัว สถาบันทางการศึกษาที่จะปลูกฝังในเรื่องศีลธรรมจริยธรรม จนทำให้ขาดความสำนึกต่อหน้าที่ ขาดความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ขาดการใช้สติพิจารณาไตร่ตรอง และแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอกที่ไม่เหมาะสม ก่อปรด้วยสภาพแวดล้อมรอบตัวมีสิ่งที่ยูงส่งเสริมชักจูงและโน้มน้าวอย่างต่อเนื่องด้วยรูปแบบที่มีการพัฒนาอย่างหลากหลาย ทำให้ยากต่อการควบคุมป้องกันและแก้ไขปัญหาวุ่นวายแต่จะถูกจัดระเบียบทางความคิดจนมีจิตใจที่ฝืด และมีพลังใจที่เข้มแข็งสามารถเป็นภูมิคุ้มกันต้านทานเหตุปัจจัยในทางเสื่อมที่จะเข้ามาทำลายคุณภาพชีวิตที่ดีงามได้ด้วยหลักธรรมทางศาสนา การปฏิรูประบบราชการได้แยกงานศาสนาออกจากกระทรวงศึกษาธิการทำให้สิ่งดีงามที่เคยเกื้อกูลซึ่งกันและกันคือ บ้าน วัด โรงเรียน ไม่สามารถเชื่อมต่อในเรื่องการนำหลักธรรมเข้าไปในวิถีชีวิตของประชาชนได้อย่างทั่วถึง ขาดการพัฒนาทางด้านจิตใจของคนในชาติ การเรียนการสอนของสถานศึกษาไม่เห็นความสำคัญในเรื่องศาสนา ทำให้เด็กเยาวชนที่อยู่ในวัยเรียนมีความรู้แต่ไม่เห็นความสำคัญในเรื่องคุณธรรมจริยธรรม (เรื่องคุณงามความดี การประพฤติดีประพฤติชอบ) จึงเป็นสัญญาณบอกเหตุอย่างชัดเจนว่าการพัฒนาสังคมไทยต่อจากนี้ไปจะต้องพัฒนาในเชิงรุกในทุกด้าน โดยเฉพาะการนำมิติ ทางศาสนาไปสู่การปฏิบัติในวิถีชีวิตของประชาชนอย่างเร่งด่วนและเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ จึงได้ให้ความสำคัญในเรื่องยุทธศาสตร์การเสริมสร้างทุน ทางสังคม เพื่อการพัฒนาประเทศชาติในการเพิ่มคุณภาพและศักยภาพคน มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ประเมินทุนทางสังคมของประเทศไทย ได้ขอสรุปในเรื่องการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อการขับเคลื่อนประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน จะต้องอาศัยทุนทางสังคมที่มีคุณภาพได้กำหนดกรอบแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาและแนวทางการพัฒนาทุนทางสังคมที่ยั่งยืน โดยเฉพาะสถาบันศาสนา จะต้องเร่งปฏิรูปการบริหารจัดการวงการศาสนา โดยกระตุ้นให้สถาบันศาสนามีบทบาทสำคัญใน การเผยแพรศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข^{๒๒}

เหตุผลดังกล่าวข้างต้นได้สอดคล้องกับนโยบายของกรมการศาสนาที่กำหนดให้มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าสู่วิถีการดำเนินชีวิตของเด็ก เยาวชน และประชาชน ดังนั้นกรม การ

^{๒๒} กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, การศึกษารูปแบบและแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนธรรมศึกษาในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๓๓-๔.

ศาสนาได้พิจารณาว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม โดยเฉพาะฆราวาสศึกษา (ธรรมศึกษา) ที่เป็นการศึกษาสำหรับคฤหัสถ์ มุ่งเน้นในการเรียนรู้หลักธรรมตามหลักสูตรของสภามหาลงแผนกธรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าถึงแก่นแท้แห่งพุทธธรรมสามารถน้อมนำไปปฏิบัติในวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันและนำไปสอวัดความรู้ (ทางธรรม) ได้อีกด้วย ซึ่งเป็นการสนองตอบต่อนโยบายของกรมการศาสนาในการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเข้าสู่สถานศึกษาต่างๆทั่วประเทศ และเป้าหมายหลักคือให้นักเรียนได้เรียนธรรมศึกษาและสอบธรรมศึกษา ซึ่งจะเป็พื้นฐานในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนทั่วประเทศ

อำเภอบรรพตพิสัย เป็นอำเภอหนึ่งที่มีการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรธรรมศึกษาและมีการสอบประจำปี โดยในแต่ละปีนั้นมีผู้เข้ารับการศึกษาและสอบเป็นจำนวนมาก จากข้อมูลพบว่าในปี พ.ศ.๒๕๕๓ ได้มีผู้เข้ารับการศึกษาและสอบเป็นจำนวน ๑,๐๖๑^{๒๓} คน ในปี พ.ศ.๒๕๕๔ ได้มีผู้เข้ารับการศึกษาและสอบเป็นจำนวน ๑,๒๑๘^{๒๔} คน ในปี พ.ศ.๒๕๕๕ ได้มีผู้เข้ารับการศึกษาและสอบเป็นจำนวนถึง ๑,๐๖๙^{๒๕} คน แต่จำนวนพระภิกษุผู้สอนมีจำนวนเพียง ๑๔ รูป นอกจากนี้ยังมีปัญหาของนักเรียนธรรมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น โดยแบ่งปัญหาออกเป็น ๔ ด้านคือ ๑) ปัญหาด้านหลักสูตร ๒) ปัญหาด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ๓) ปัญหาด้านการใช้สื่อการสอน และ ๔) ปัญหาด้านการวัดผลและประเมินผล จึงส่งผลถึงประสิทธิภาพต่อการเรียนของนักเรียนธรรมศึกษาทุกระดับชั้นยังไม่ค่อยดีเท่าที่ควร

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นสาเหตุสำคัญทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาของนักเรียนธรรมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อจะนำผลการวิจัยที่ได้นำไปใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายของหลักสูตรและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของการจัดการเรียนการสอนศึกษาธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์อีกด้วย

^{๒๓} สำนักงานเจ้าคณะอำเภอบรรพตพิสัย, “สถิตินักเรียนธรรมศึกษา ตรี โท เอก อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์”, (พ.ศ.๒๕๕๓), อัดสำเนา.

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน. (พ.ศ.๒๕๕๔), อัดสำเนา.

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน. (พ.ศ.๒๕๕๕), อัดสำเนา.

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาปัญหาของนักเรียนธรรมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบปัญหาของนักเรียนธรรมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามเพศ, อายุ, ระดับ ชั้นธรรมศึกษา

๒.๓ เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง ศึกษาปัญหาของนักเรียนธรรมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ในการวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการวิจัยโดยวิธีการเชิงสำรวจ (Survey Research) กับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่สถานศึกษา/โรงเรียน ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๔๒๖ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ ๐.๙๕๒ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) หากพบว่ามีค่าความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

๔.สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาปัญหาของนักเรียนธรรมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ สรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๙๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๔๒ ในส่วนของระดับอายุผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มิ่ระดับอายุ ๑๒-๑๕ ปี จำนวน ๓๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๙๑ ในส่วนของระดับการศึกษาผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ศึกษาในระดับชั้นธรรมศึกษาชั้นตรี จำนวน ๒๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๕๘

๔.๒ ความคิดเห็นของนักเรียนธรรมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมมีคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.41$) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อที่ ๒. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนข้อที่เหลืออื่นๆทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง หากพิจารณาเป็นรายด้านสามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านหลักสูตร พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ด้านหลักสูตร โดยภาพรวมมีคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.29$) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อที่ ๓. เนื้อหาในหลักสูตรธรรมศึกษามีความน่าสนใจ ส่วนข้อที่เหลืออื่นๆทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน โดยภาพรวมมีคะแนนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ข้อที่ ๗. กิจกรรมการเรียนการสอนทำให้ นักเรียนเกิดความสนใจในบทเรียน และ ข้อที่ ๑๒. บรรยากาศภายในห้องเรียนเอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนข้อที่เหลืออื่นๆทุกข้ออยู่ในระดับมาก

ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน โดยภาพรวมมีคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.36$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อคำถามมีคะแนนอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

ด้านการวัดและประเมินผล พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ด้านวัดและประเมินผล โดยภาพรวมมีคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.43$) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อที่ ๗. เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลมีความเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนข้อที่เหลืออื่นๆทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง

๔.๓ เปรียบเทียบปัญหาของนักเรียนธรรมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามเพศ, อายุ, ระดับชั้นธรรมศึกษา

เปรียบเทียบปัญหาของนักเรียนธรรมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ การจำแนกตามเพศ, อายุ, ระดับชั้นธรรมศึกษา ตามสมมติฐานสรุปผลได้ดังนี้

เพศ เมื่อเปรียบเทียบเกี่ยวกับเพศของนักเรียน จากการศึกษาปัญหาของนักเรียนธรรมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ พบว่านักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้นในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ($t = -๓.๖๙๗$, $Sig = ๐.๐๐๐$) ซึ่งตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านหลักสูตร มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ($t = -๔.๘๒๔$, $Sig = ๐.๐๐๐$) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ($t = -๔.๔๑๔$, $Sig = ๐.๐๐๐$) ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ($t = -๒.๑๒๒$, $Sig = ๐.๐๓๔$) ด้านการวัดและประเมินผล มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ($t = -๒.๕๖๕$, $Sig = ๐.๐๑๑$) นักเรียนธรรมศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ทุกด้าน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

อายุ เมื่อเปรียบเทียบเกี่ยวกับอายุของนักเรียน จากการศึกษาปัญหาของนักเรียนธรรมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ พบว่านักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้นในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ส่วนในด้านที่เหลืออื่นๆทุกด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบระดับความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน จำแนกตามอายุ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) ดังนี้

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า นักเรียนที่มีอายุ ต่ำกว่า ๑๒ ปี มีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น มากกว่านักเรียนที่มีอายุ ๑๒ – ๑๕ ปี และ นักเรียนที่มีอายุ มากกว่า ๑๕ ปีขึ้นไป พบว่า ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของอายุนักเรียนที่มีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้นที่มีอายุ ต่ำกว่า ๑๒ ปี มีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น มากกว่านักเรียนที่มีอายุ ๑๒ – ๑๕ ปี มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และ เปรียบเทียบรายคู่ของอายุนักเรียนที่มีอายุ ต่ำกว่า ๑๒ ปี มีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น มากกว่านักเรียนที่มีอายุ มากกว่า ๑๕ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ระดับชั้นธรรมศึกษา เมื่อเปรียบเทียบเกี่ยวกับระดับชั้นธรรมศึกษาของนักเรียน จากการศึกษาปัญหาของนักเรียนธรรมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นธรรมศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดย

ภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านหลักสูตร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนในด้านที่เหลืออื่นๆทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบระดับความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ด้านหลักสูตร จำแนกตามระดับชั้นประถมศึกษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) ดังนี้

ด้านหลักสูตร พบว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นประถมศึกษาชั้นตรี มีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา น้อยกว่าธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก แต่พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติคือ นักเรียนระดับธรรมศึกษาชั้นตรี มีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา น้อยกว่าธรรมศึกษาชั้นโท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๔.๔ ข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

นักเรียนธรรมศึกษาที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ มีข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขการจัด การเรียนการสอน ธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

แนวทางการปรับปรุงแก้ไข ด้านหลักสูตร พบว่า นักเรียนธรรมศึกษาที่มีต่อปัญหา การจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ มีข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไข อันดับแรกคือ ควรปรับปรุงหลักสูตรให้มีเนื้อหายุ่งต่อ การทำความเข้าใจของนักเรียน รองลงมา ควรจะเพิ่มระยะเวลาการเรียนการสอนให้มากขึ้น ควรจัดทำตำราเรียนให้เพียงพอต่อความต้องการของนักเรียน และสุดท้ายควรจัดตารางเวลาเรียนให้พระภิกษุเข้ามาสอนวิชาธรรมศึกษาบ้าง **ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน** พบว่า นักเรียนธรรมศึกษาที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ มีข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไข อันดับแรกคือ พระภิกษุควรนำเทคนิคการเรียนการสอนใหม่ๆมาใช้ในห้องบ้าง รองลงมา พระภิกษุควรเข้ามาสอนอย่างสม่ำเสมอ พระภิกษุควรหากิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นความสนใจนักเรียนบ้าง ควรหาหนทางขาดกมาเล่าให้นักเรียนฟังบ้างเพื่อให้ไม่ง่วงนอนในเวลาเรียน พระภิกษุควรหากิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ จริงบ้าง เช่น ทัศนศึกษาตามวัดและสถานที่สำคัญต่างๆทางพระพุทธศาสนา **ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน** พบว่า นักเรียนธรรมศึกษาที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ มีข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไข อันดับแรกคือ ควรหาสื่อการเรียนการสอนมาใช้บ้าง รองลงมา สื่อการเรียนการสอนที่นำมาใช้ควรมีความหลากหลายเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจไม่น่าเบื่อ พระภิกษุควรนำสื่อการเรียนการสอนใหม่ๆที่ทันสมัย เช่น วีดีโอ ภาพถ่ายบัตรคำ แผนภูมิ ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา มาสอนบ้างเพื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียน ควรปรับปรุงและซ่อมแซมสื่อการเรียนการสอนให้พร้อมใช้งานอยู่เสมอ และสุดท้ายพระภิกษุควรติดต่อประสานงานกับทาง

โรงเรียนจัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์และเครื่องฉายนำมาใช้เพื่อให้สื่อการเรียนการสอนมีความน่าสนใจมากขึ้น **ด้านการวัดและประเมินผล** พบว่า นักเรียนธรรมศึกษาที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ มีข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไข อันดับแรกคือ ข้อสอบไม่ควรยากเกินไป รองลงมา พระภิกษุควรหาวิธีการวัดและประเมินผลที่มีความหลากหลายให้มากขึ้น และสุดท้ายพระภิกษุควรเลือกใช้การวัดและประเมินผลที่ครอบคลุมเนื้อหาวิชาที่เรียน

๕.อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงปัญหาของนักเรียนธรรมศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยผู้วิจัยจะอภิปรายผลตามลำดับ ดังนี้

๕.๑ ความคิดเห็นของนักเรียนธรรมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมมีปัญหายอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๑$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นักเรียนธรรมศึกษามีปัญหาต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ หากพิจารณาเป็นรายด้านสามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านหลักสูตร จากการศึกษา พบว่า มีปัญหายอยู่ในระดับปานกลาง ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่านักเรียนธรรมศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับ **สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ** กล่าวว่า ด้านหลักสูตร มีปัญหา/อุปสรรค คือ ภาษาที่ใช้ในหนังสือเข้าใจยาก ใช้ปัญหาคุณโบราณบางคำเข้าใจยากเกินความสามารถของผู้มีวุฒิภาวะน้อยจะรับรู้ได้ เนื้อหาเก่าและสอนแบบจำตำราไม่เน้นความเข้าใจ เนื้อหามากเกินไปไม่อาจจับประเด็นสาระได้ทั้งหมด ไม่มีการประยุกต์ให้เข้ากับปัจจุบัน เป็นเพียงเอกสารรวมหมวดธรรมมิใช่เป็นหลักสูตรตามหลักวิชาการ ขาดการปรับปรุงภาษาไม่ร่วมสมัย และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระมหาไพโรจน์ กนโก นวลสำลี** กล่าวไว้งานวิจัยเรื่อง ปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูอาจารย์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า มีปัญหาการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสื่อการเรียนการสอน รองลงมา คือ ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน จากการศึกษา พบว่า มีปัญหายอยู่ในระดับมาก ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่านักเรียนธรรมศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับ ซึ่งสอดคล้องกับ **สำนักงาน**

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน มีปัญหา/อุปสรรค คือ ครูไม่ชำนาญ การสอนเน้นการท่องจำ ขาดครูที่มีประสบการณ์และมาตรฐานในการสอน ขาดความรู้จริงในวิชาที่สอน สอนตามที่เคยเรียนมา เน้นการท่องจำมากเกินไป ขาดหลักวิชาครู ขาดการเรียนรู้วิธีการเรียนการสอน แบบใหม่ ไม่ได้มีการอบรมที่จะเป็นครูเหมือนวิชาชีพอื่น ทำให้ขาดความรู้ที่ดีเป็นลักษณะที่สอนน้อง จึงทำให้การสอนไม่ได้เท่าที่ควร ครูมีเวลาน้อยมากมักติดภารกิจ และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระธีระภีรพัฒน์ คะรัมย์** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูอาจารย์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๑๑ ผลการวิจัยพบว่า ครูบรรพชิตและครูฆราวาสโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ มีปัญหาการจัดการเรียนการสอนด้านกิจกรรมการเรียนการสอน โดยภาพรวมมีปัญหา อยู่ในระดับมาก

ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน จากการศึกษา พบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่านักเรียนธรรมศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอน ธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับ **สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ** ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน มีปัญหา/อุปสรรค คือ มีการใช้สื่อการเรียนน้อย แทบจะไม่มีเลยใช้การบรรยายอย่างเดียว ไม่ค่อยมีการจัดทำสื่อประกอบการสอน มีแต่กระดานและชอล์ค ขาดปัจจัยที่นำมาซื้ออุปกรณ์ ถ้ามีก็มีแต่ชำรุดหรือเสียหาย และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระมหาไพโรจน์ กนโก นวลสำลี** กล่าวว่า ปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูอาจารย์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า มีปัญหาการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสื่อการเรียนการสอน รองลงมา คือ ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล

ด้านการวัดและประเมินผล จากการศึกษา พบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่านักเรียนธรรมศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอน ธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับ **สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ** ด้านการวัดและประเมินผล มีปัญหา/อุปสรรค คือ ไม่มีเกณฑ์มาตรฐานวัดความจำมากกว่าการคิดวิเคราะห์ ขาดความรู้ในการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนเน้นการวัดความจำและด้านภาษาเป็นหลัก มิได้เน้นการวัดความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติของผู้เรียน ขาดการทดสอบความยากง่ายของข้อสอบมีความยากเกินไปและไม่สามารถจะวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนครอบคลุมได้ทุกด้าน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระมหาไพโรจน์ กนโก นวลสำลี** กล่าวว่าปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูอาจารย์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า มีปัญหาการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสื่อการเรียนการสอน รองลงมา คือ ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล

๕.๒ เปรียบเทียบปัญหาของนักเรียนธรรมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑) เพศ พบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **แสงจันทร์ มโนสร้อย** ได้ทำการวิจัย เรื่อง สภาพการเรียนการสอนจริยธรรมชั้นประถมศึกษาปีที่๓ โรงเรียนในอำเภอยางชุมน้อย พบว่า ด้านสภาพการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนประสบปัญหาด้านการเปรียบเทียบอุปมาอุปไมยที่ชัดเจน การใช้คำถามแบบปฏิจจาสัมปตสนีระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน การสนทนาที่ถูกต้องตามการสอนแบบพุทธวิธีการจัดทำสื่อที่ไม่สอดคล้องกับพุทธวิธีการสอน ตลอดจนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดประเมินผลที่สอดคล้องกับเนื้อหา เทคนิควิธีตามหลักพุทธธรรมเนื่องจากครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่เคยผ่านการอบรมเกี่ยวกับการสอนจริยธรรม ซึ่งพบว่า เพศที่ต่างกันของนักเรียนไม่ส่งผลต่อความแตกต่างทางสถิติของความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาทางการจัดการเรียนการสอน

๒) อายุ พบว่า นักเรียนที่อายุแตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูปัญญาวัฒน์กิจปณฺณวาทโน** ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ช่วงชั้นที่๓ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมาเขต ๔ พบว่า มีปัญหาการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ๒ ด้าน และมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ๒ ด้าน โดยด้านที่มีปัญหาระดับปานกลางเป็นอันดับแรก คือ ด้านอุปกรณ์และสื่อการสอนรองลงมา คือ ด้านหลักสูตร ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาทวน นวลสาย** ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม พบว่า ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยส่วนรวมและจำแนกตามประสบการณ์ในการสอนมีปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยรวม และหลายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระธีรชาติ ธีรวิโส (ธรรมวงศ์)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม (วิชาพระพุทธศาสนา) ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมาเขต ๑ พบว่า สถานศึกษามีปัญหาการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ๙ ข้อ และในระดับน้อย ๖ ข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก ได้แก่ ขาดความรู้และทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสาระพระพุทธศาสนาที่หลากหลาย และในการทำแผน และวางแผนการสอนสาระพระพุทธศาสนา ครูไม่ใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนในสาระพระพุทธศาสนา ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีปัญหาน้อยที่สุด ได้แก่ เครื่องมือวัดผลที่ใช้ไม่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูสังฆรักษ์สมจิต เดชคุณรัมย์** ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ปัญหาการเรียนการสอนมี ๕ ด้าน คือ ด้านอาจารย์ ด้านนิสิต ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล ผลการศึกษาปัญหาการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามทัศนะของอาจารย์และนิสิต โดยภาพรวมและเป็นรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสิ่งสนับสนุนการเรียน

การสอนรองลงมา ได้แก่ด้านนิสิต ด้านการวัดผลและประเมินผลด้านกิจกรรมการเรียนการสอนและด้านอาจารย์ ตามลำดับ ปัญหาการเรียนการสอน ตามทัศนะของอาจารย์ที่เป็นพระภิกษุและฆราวาสโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๓) **ระดับชั้นประถมศึกษา** พบว่า นักเรียนที่อายุแตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนประถมศึกษาทุกระดับชั้น ในอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูปัญญาวุฒิกิจ ปัญญาวัฒน์** ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ช่วงชั้นที่๓ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมาเขต ๔ พบว่า มีปัญหาการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ๒ ด้าน และมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ๒ ด้าน โดยด้านที่มีปัญหาระดับปานกลางเป็นอันดับแรก คือ ด้านอุปกรณ์และสื่อการสอน รองลงมา คือ ด้านหลักสูตร ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และยิ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาทวน นวลสาย** ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม พบว่า ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยส่วนรวมและจำแนกตามประสบการณ์ในการสอนมีปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยรวม และหลายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย และยิ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูปริยัติธรรมวฑู (วิรัช ต้นชวน)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกระบี่ ตรัง และพังงา พบว่า ปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกระบี่ ตรัง และพังงา มีปัญหาระดับปานกลางและมากทุกด้าน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, **การศึกษารูปแบบและแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนธรรมศึกษาในสังคมไทย**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๔๙.
- พระอนูวรรตน์ พองศรี, “ศึกษาปัญหาและแนวทางในการจัดธรรมศึกษาในจังหวัดชลบุรี”, **ปริญญา นิพนธ์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๑.
- พระมหาไชยา ชยสิทธิ, “ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของครูและนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา”, **ปริญญา นิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- สำนักงานเจ้าคณะอำเภอบรรพตพิสัย, “**สถิตินักเรียนธรรมศึกษา ตรี โท เอก อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์**”, พ.ศ.๒๕๕๓, อัดสำเนา.
- สำนักงานเจ้าคณะอำเภอบรรพตพิสัย, “**สถิตินักเรียนธรรมศึกษา ตรี โท เอก อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์**”, พ.ศ.๒๕๕๔, อัดสำเนา.
- สำนักงานเจ้าคณะอำเภอบรรพตพิสัย, “**สถิตินักเรียนธรรมศึกษา ตรี โท เอก อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์**” พ.ศ.๒๕๕๕, อัดสำเนา.

การศึกษาปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

A study of the Problems of monks and novices' toward Pariyattadhammalearning process, Dhamma section in muang district, phichit province

พระสมุห์บรรจบ ปิยจาโร (วิชัชสอน)

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ๒) เพื่อเปรียบเทียบปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตรโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและ ๓) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่าง คือพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๕ จำนวน ๒๙๒ รูป ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบโดยการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และสรุปข้อมูลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้

ผลการวิจัยพบว่าพระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็น ต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.18$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมในด้านหลักสูตรมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.31$) ส่วนในด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนและรักษาสิ่งแวดล้อมมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.07$)

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมพบว่า การจำแนกตามสถานภาพ, อายุ, ระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทางด้านหลักสูตร ($t = 2.406$, $Sig = 0.019$ *) นอกจากนั้นพบว่าด้านกิจกรรมการเรียนการสอนด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผลไม่แตกต่างกัน

การจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตรพบว่า พระภิกษุผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมในสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม ทำให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้พระภิกษุสามเณรแต่ละรูปต่างมีความคิดเห็นแตกต่างกันในด้านสาเหตุปัญหาและอุปสรรค ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการมีสถานภาพอายุระดับชั้นและอุปนิสัยใจคอที่แตกต่างกัน

สำหรับแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนควรมีการกำหนดนโยบาย และรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมในแผนปฏิบัติงานของโรงเรียน เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้รับทราบ และควรมีนโยบายและรูปแบบที่ชัดเจนด้วยวิธีการเหมาะสม โรงเรียนพระปริยัติธรรมควรมีการวางแผนร่วมกันในการปลูกจิตสำนึกให้พระภิกษุสามเณรได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และโรงเรียนควรจัดกิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ABSTRACT

This research had the following objectives;

1. To study the Monks and Novices' problems which are referring to the learning and teaching process of Tripitaka (Dhamma Section) in Muang District, Phichit Province.
2. To compare the Monks and Novices' problems referring to the study of Tripitaka (Dhamma Section) by personal factors.
3. To suggest the way of improving the study of Tripitaka (Dhamma Section) in Muang District, Phichit Province.

The sample of the study composed of Monks and Novices who have been studied Tripitaka (Dhamma Section) in the academic year (๒๕๕๕ B.E.). The sample has been collected for the number of 296 respondences. The method of this study was Survey Research using a questionnaire as a research tool. The Data Analysis has been done by Frequency, Mean, and Standard Deviation. The Test of Hypotheses have been performed by t-test, and One Way Anova.

The results of the study has been found that the study of Tripitaka (Dhamma Section) as a whole having Medium Mean ($\bar{X} = 3.18$).

Considering to each dimensions the curriculum was the highest Mean ($\bar{X} = 3.31$)

But the instruction media dimension had the lowest Mean ($\bar{X} = 3.07$) The comparison of Monks and Novices' opinions by personal factors had been statistical significance at 0.5 level.

According to measurement and evaluation dimensions, there was no statistical difference at 0.5 level.

According to learning and teaching dimensions, instruction media, and measurement and evaluation dimension, there was no statistical difference.

The way of applying the study of Tripitaka (Dhamma Section), it was found that Monks and Novices had more knowledge which can be used in daily life.

The weak points of study of Tripitaka (Dhamma Section) were as follows;

- 1) There was no school master plan and management model.
- 2) They should be the good cooperation among teachers, students, and their parents.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามาสู่ดินแดนประเทศไทย มานานก่อนที่คนไทยจะมีการอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่ง ดินแดนที่เป็นประเทศไทยนั้น เมื่อก่อนมีชื่อว่าสุวรรณภูมิ เมื่อคนไทยได้เข้ามาตั้งหลักแหล่งในบริเวณสุวรรณภูมิ ก็ได้รับเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ประชาชนคนไทยนับตั้งแต่พระมหากษัตริย์จนถึงสามัญชนทั่วไปต่างก็นับถือพระพุทธศาสนา จนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้การที่พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองในประเทศไทยมาเป็นลำดับนั้น เนื่องจากพระพุทธศาสนา มีคำสอนที่เหมาะสมแก่อุปนิสัยใจคอของคนไทย และคำสอนของพระพุทธศาสนาได้แทรกซึมเข้าไปในชีวิตและสังคมไทยเป็นอย่างมาก จนเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรม ระเบียบประเพณี ค่านิยม บรรทัดฐานทางศีลธรรม พิธีกรรมต่างๆ สถาปัตยกรรมกับศิลปกรรม วรรณคดี และสิ่งอื่นๆอีกมากมาย นับตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา สถาบันพระพุทธศาสนา คือวัดและพระสงฆ์ได้มีส่วนช่วยให้การศึกษาของประชาชนคนไทยเป็นอย่างมาก กล่าวคือวัดเป็นที่เรียนหนังสือสำหรับกุลบุตร โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นครูสอน ชาวบ้านนิยมส่งลูกหลานไปเรียนหนังสือที่วัด โดยการเป็นศิษย์วัดหรือไม่ก็โดยการบวชเป็นพระภิกษุสามเณร แม้ในปัจจุบันทางรัฐบาลจะจัดการศึกษาแก่ประชาชนก็ตาม แต่วัดก็ยังมียุทธศาสตร์สำคัญ ในด้านการศึกษาอยู่^{๒๖}

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยตั้งแต่อดีตมา มุ่งเน้นการศึกษาในทางด้านภาษาบาลีเป็นหลัก จนเมื่อปี พ.ศ.๒๔๓๕ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส เมื่อคราวปกครองวัดบวร

^{๒๖} พระอนูวรรตน์ พองศรี, “ศึกษาปัญหาและแนวทางในการจัดธรรมศึกษาในจังหวัดชลบุรี”, ปริญญา นิพนธ์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๑), หน้า ๑.

นิเวศวิหาร ได้กำหนดหลักสูตรสอนพระภิกษุและสามเณรขึ้น เพื่อให้เรียนรู้ หลักพระพุทธศาสนา ทั้งด้านหลักธรรม พุทธประวัติ และพระวินัย ตลอดถึงหัตถ์แต่งแก้กระทั้ธรรม ตกถึงวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๔๕๔ ได้ทรงปรับปรุงหลักสูตรใหม่เพื่อใช้สำหรับสอนพระนวกะ และได้โปรดให้จัดการสอบในส่วนกลาง เป็นครั้งแรก ในเดือนตุลาคมปีเดียวกัน โดยใช้วัดบวรนิเวศวิหาร วัดมหาธาตุ และวัดเบญจมบพิตร เป็นสถานที่สอบ วิชาที่สอบมีอยู่ ๓ วิชา คือ ธรรมวิภาค แต่งความแก้กระทั้ธรรม และแปลภาษามคธ เฉพาะท้องถิ่นทานในอรรถกถาธรรมบท จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๕๖ ได้ทรงปรับปรุงหลักสูตรใหม่อีกครั้งหนึ่ง และเพิ่มคหิปฏิบัติเข้าในธรรมวิภาค ยังได้ขยายหลักสูตรขึ้นอีกเป็นระดับชั้นโทและชั้นเอก ดังมีหลักสูตร ปรากฏในปัจจุบัน ต่อมา ในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราวุธฯ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ทรงเห็นว่า ควรขยายโอกาสให้ฆราวาสได้ศึกษาธรรมบ้าง จึงมอบหมายให้คณะสงฆ์จัดการการศึกษาหลักสูตรนักธรรมสำหรับฆราวาสขึ้นเรียกว่า “ธรรมศึกษา” เปิดขึ้นแรกเป็นหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี และต่อมาได้มีการขยายออกไปเป็นธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอกในปี พ.ศ. ๒๔๗๓ และ ๒๔๗๔ ตามลำดับ จากการจัดการศึกษานั้น ทำให้เกิดผลดีในด้านการศึกษาพระศาสนาหลายประการ เช่น ทำให้พระสงฆ์สามเณรมีความอุตสาหะในการศึกษาเล่าเรียน มากขึ้น เพื่อมิให้มีความรู้ด้อยกว่าประชาชนที่เข้ามาศึกษาธรรมวินัย และทำให้ประชาชนได้มีความรู้ความ เข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาดีขึ้น ซึ่งนับเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการเผยแผ่พระศาสนา ปัจจุบันการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมนี้ มีสมเด็จพระวันรัต (พรหมคุณฺตเถร) วัดบวรนิเวศวิหาร เป็นแม่กองธรรมสนามหลวง เน้นการพัฒนา ศาสนทายาทให้มีคุณภาพ สามารถดำรงพระศาสนาไว้ได้เป็น อย่างดี ทั้งถือว่าเป็นกิจการของพระสงฆ์ส่วนหนึ่งที่สำคัญยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย^{๒๗}

การศึกษาของประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตามยุคตามสมัย ปัจจัย ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง คือ ความเปลี่ยนแปลงไปของสังคมทำให้ระบบการศึกษาต้องปรับตัวให้ สอดคล้องกับสภาพในขณะนั้น ๆ หลักสูตร เนื้อหา กระบวนการจัดการศึกษาจึงเป็นไปตามความคิด ทศนคติ และภูมิปัญญาของผู้มีอำนาจในการจัดการศึกษาของชาติ ในการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุง หลักสูตรในแต่ละครั้งอาศัยเหตุผลว่า หลักสูตรที่ใช้อยู่ในขณะนั้นไม่เหมาะสมกับยุคสมัยจึงมีการตัดเติม เสริมแต่งของหลักสูตรกันอยู่ตลอด จากการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตรหลาย ๆ ครั้งที่ผ่านมาทำ ให้มีผู้วิพากษ์วิจารณ์ว่าการจัดการศึกษาของไทยเป็นไปตามแบบตะวันตกมากเกินไป เน้นเนื้อหาความรู้ ทางวิชาการมากกว่าการสร้างคน ไม่พัฒนาคนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์^{๒๘}

^{๒๗} พระมหาไชยา ชยสิทธิ, “ศึกษาทศนคติและความคาดหวังของครูและนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอน ธรรมศึกษา”, **ปริญญาณินพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๕๖), หน้า ๑-๒.

^{๒๘} พระมหาบุญเพียร ปุณณวิริโย. **ปฏิรูปการศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์**, (วารสาร วิชาการ. ๔ กันยายน ๒๕๕๔), หน้า ๓๗ - ๓๘.

การศึกษาของสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาของรัฐมาแต่สมัยโบราณเพราะ การศึกษาของไทยในอดีต มีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก พระสงฆ์เป็นครูผู้สอนหนังสือ และอบรมศีลธรรมจรรยาให้กับกุลบุตรชาวไทย ในขณะเดียวกันพระสงฆ์ก็ต้องทำการศึกษาพระปริยัติ ธรรมซึ่งเป็นการศึกษาคำสอนในพระพุทธศาสนา เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้สืบทอดอายุพระพุทธศาสนา การศึกษาของพระสงฆ์และประชาชน จึงเป็นการศึกษาที่จัดขึ้นภายในระบบเดียวกัน^{๒๙}

ครั้นถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นบทบาททางการศึกษาของวัดที่มีกับประชาชนเริ่มลดลง เมื่ออารยธรรมตะวันตก รวมถึงระบบการศึกษาสมัยใหม่ เริ่มเข้ามามีบทบาทในสังคมไทยมากขึ้น เมื่อ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นครองราชย์ (พ.ศ. ๒๔๑๑- ๒๔๕๓) ได้มีการปฏิรูปการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศอย่างกว้างขวาง รวมทั้งระบบการศึกษา ด้วยมีการแบ่ง การศึกษาออกเป็นสองสายอย่างชัดเจน คือ สายสามัญและสายอาชีพระบบหนึ่ง และสายพระปริยัติธรรม อีกระบบหนึ่ง โดยที่สายสามัญเป็นหน้าที่ของรัฐและเอกชนที่จัดบริการให้กับประชาชนทั่วไป สถานศึกษา ที่ใช้คือ โรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย ส่วนสายพระปริยัติธรรมยังคงเป็นระบบเดิม คือ ใช้วัดเป็น สถานศึกษาให้กับพระภิกษุสามเณร^{๓๐}

แม้ว่าการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมจะมีความสำคัญต่อความเจริญมั่นคงของ พระพุทธศาสนา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพยายามให้การสนับสนุน ดังที่กล่าวแล้วในเบื้องต้น แต่ผลการ สอบพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรมของสำนักศาสนศึกษาวัดหลักร้อยประจำปี ๒๕๔๕ – ๒๕๕๐ พบว่า ในจำนวนพระภิกษุสามเณร ที่ศึกษาและเข้าสอบในแต่ละปีประมาณ ๔๐-๕๐ รูป แต่สอบได้เพียงปีละ ประมาณ ๒๐ - ๒๕ รูปเท่านั้น จากสถิติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรม โดยรวมยังไม่ประสบความสำเร็จ^{๓๑}

ในอำเภอเมืองจังหวัดพิจิตร เป็นอำเภอหนึ่งที่มีการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรพระ ปริยัติธรรม แผนกธรรม และมีการสอบประจำปี โดยในแต่ละปีนั้นมีพระภิกษุสามเณรได้เข้ามาศึกษา และสอบเป็นจำนวนมาก จากข้อมูลพบว่าในปี พ.ศ.๒๕๕๒ ได้มีผู้เข้ารับการศึกษาศึกษาและสอบเป็นจำนวน ๔๓๐^{๓๒} รูป ในปี พ.ศ.๒๕๕๓ ได้มีผู้เข้ารับการศึกษาศึกษาและสอบเป็นจำนวน ๔๖๐^{๓๓} รูป ในปี พ.ศ.

^{๒๙} มนัส ภาคภูมิ, การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๒๓-๒๔

^{๓๐} สมชาย บัวเล็ก, การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ก่อน พ.ศ. ๒๕๓๕, (วารสาร การศึกษาแห่งชาติ, กุมภาพันธ์ - มีนาคม, ๒๕๓๕), หน้า ๔.

^{๓๑} พระมหาไพศาล ศรีสมพงษ์, “การพัฒนาบุคลากรในการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนก นักธรรมแบบบูรณาการ ของสำนักศาสนศึกษา วัดหลักร้อย อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา”, **หลักสูตร ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑), หน้า ๒.

^{๓๒} สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเมืองฯ จังหวัดพิจิตร, “สถิติพระภิกษุสามเณรที่ศึกษานักธรรมชั้น ตรี โท เอก อำเภอเมืองฯ จังหวัดพิจิตร”, (พ.ศ.๒๕๕๒), อัดสำเนา.

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, (พ.ศ.๒๕๕๓), อัดสำเนา.

๒๕๕๔ ได้มีผู้เข้ารับการศึกษาและสอบเป็นจำนวน ๔๘๐^{๓๔} รูป ในปี พ.ศ.๒๕๕๕ ได้มีผู้เข้ารับการศึกษาและสอบเป็นจำนวน ๔๑๘^{๓๕} รูป โดยมีพระภิกษุที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้สอน นอกจากนี้ยังมีปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม โดยแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านหลักสูตร ๒) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ๓) ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ๔) การวัดและประเมินผล จึงส่งผลถึงประสิทธิผลต่อการจัดการเรียนสอนของพระภิกษุสามเณร ยังไม่ค่อยดีเท่าที่ควร

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นสาเหตุสำคัญทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร เพื่อจะนำผลการวิจัยที่ได้นำไปใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุง และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพ ทางการศึกษาของพระภิกษุสามเณร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายของหลักสูตร และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตรอีกด้วย

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตรโดยจำแนกตามสถานภาพ อายุ ระดับชั้น พระปริยัติธรรม แผนกธรรม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อนำเสนอแนวทางการปรับปรุงแก้ไข การจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำ การศึกษาปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร เพื่อเปรียบเทียบปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยจำแนกตามสถานภาพ อายุ ระดับชั้น พระปริยัติธรรม

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, (พ.ศ.๒๕๕๔), อัดสำเนา.

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, (พ.ศ.๒๕๕๕), อัดสำเนา .

แผนกธรรม เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๙๒ รูป ซึ่งได้จากการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับข้อมูล ที่ได้รวบรวมมา สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบโดยการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) หากพบว่ามี ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติผู้วิจัยทำการตรวจสอบความแตกต่างรายคู่โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Scheffe's test for all possible comparison) และสรุปข้อมูลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร สรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

๕.๑. ข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นพระภิกษุจำนวน ๑๗๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๒ มีกลุ่มอายุ ตั้งแต่ ๒๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๖๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๕๓ และมีระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม นักธรรมชั้นตรี จำนวน ๑๔๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๙๕

๕.๒. ปัญหาของพระภิกษุสามเณรต่อการศึกษาปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๑๘$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า พระภิกษุสามเณรมีปัญหาต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน หากพิจารณาเป็นรายด้านสามารถสรุปได้ดังนี้

๑) ด้านหลักสูตร ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน พระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๓๑$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อคำถามส่วนใหญ่มีปัญหาในระดับปานกลางทุกข้อ

๒) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ผลการวิจัย พบว่า พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมมี ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๒๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อคำถามส่วนใหญ่มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

๓) **ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน** ผลการวิจัย พบว่า พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๐๗$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อคำถามส่วนใหญ่มีปัญหาในระดับปานกลางทุกข้อ

๔) **ด้านการวัดและประเมินผล** ผลการวิจัย พบว่า พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๑๐$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อคำถามส่วนใหญ่มีปัญหาในระดับปานกลางทุกข้อ

๔.๓ เปรียบเทียบปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยจำแนกตามสถานภาพ, อายุ, ระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม

เปรียบเทียบปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร เป็นการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ การจำแนกตามสถานภาพ, อายุ, ระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม, ตามสมมติฐาน ดังนี้

สถานภาพ เมื่อเปรียบเทียบเกี่ยวกับสถานภาพระหว่างพระภิกษุสามเณร จากการศึกษาปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการศึกษาปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม ของพระภิกษุสามเณร ($t = ๐.๙๙๖$, $Sig = ๐.๓๒๐$) ผลการเปรียบเทียบทางสถิติพบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการศึกษาปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ทางด้านหลักสูตร ($t = ๒.๔๐๖$, $Sig = ๐.๐๑๗$ *) ส่วนนอกจากนั้นพบว่าด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผลไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕

อายุ เมื่อเปรียบเทียบเกี่ยวกับอายุของพระภิกษุสามเณร จากการศึกษาปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการศึกษาปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นพระภิกษุสามเณรโดยมีความคิดเห็นที่มีต่อการศึกษาปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียน

การสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ($t = -๑.๐๕๒$, $Sig = ๐.๒๙๔$) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการเปรียบเทียบทางสถิติ พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ทางด้านหลักสูตร ($t = -๒.๔๖๒$, $Sig = ๐.๐๑๔^*$) ส่วนนอกจากนั้นพบว่า ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผลไม่แตกต่างกัน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕

ระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เมื่อเปรียบเทียบเกี่ยวกับระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของพระภิกษุสามเณรจากการศึกษาปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร พบว่า พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็น ต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านหลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบระดับความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ของโดยภาพรวมและรายด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน จำแนกตามระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) ดังนี้

ด้านหลักสูตร พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีระดับชั้น นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโทนักธรรมชั้นเอก มีความคิดเห็น ต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม แตกต่างกัน แต่ที่พบว่า มีการแตกต่างโดยนัยสำคัญทางสถิติ.๐๕ คือ พระภิกษุสามเณรที่มีระดับชั้น นักธรรมชั้นตรี มีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม น้อยกว่านักธรรมชั้นเอก ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕ และเมื่อเปรียบเทียบรายคู่ระหว่างพระภิกษุสามเณรที่มีระดับชั้น นักธรรมชั้นโท กับพระภิกษุสามเณรที่มีระดับชั้น นักธรรมชั้นเอก พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีระดับชั้น นักธรรมชั้นโท มีปัญหาน้อยกว่า พระภิกษุสามเณรที่มีระดับชั้น นักธรรมชั้นเอก ที่ระดับนัยสำคัญ ทางสถิติ.๐๕

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีระดับชั้น นักธรรมชั้นตรี มีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม น้อยกว่านักธรรมชั้นเอก ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕ และเมื่อเปรียบเทียบรายคู่ระหว่างพระภิกษุสามเณรที่มีระดับชั้น นักธรรมชั้นโท กับพระภิกษุสามเณรที่มีระดับชั้น นักธรรมชั้นเอก พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีระดับชั้น นักธรรมชั้นโท มีปัญหาน้อยกว่า พระภิกษุสามเณรที่มีระดับชั้น นักธรรมชั้นเอก ที่ระดับนัยสำคัญ ทางสถิติ.๐๕

ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีระดับชั้น นักธรรมชั้นตรี มีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม น้อยกว่านักธรรมชั้นเอก ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕ และเมื่อเปรียบเทียบรายคู่ระหว่างพระภิกษุสามเณรที่มีระดับชั้นนักธรรมชั้นโท กับพระภิกษุสามเณรที่มีระดับชั้น นักธรรมชั้นเอก พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีระดับชั้นนักธรรมชั้นโท มีปัญหาน้อยกว่า พระภิกษุสามเณรที่มีระดับชั้น นักธรรมชั้นเอก ที่ระดับนัยสำคัญ ทางสถิติ.๐๕

๔.๔. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขการศึกษาปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมส่วนใหญ่ตอบแบบสอบถามปัญหาและอุปสรรคว่า พบว่าพระภิกษุสามเณร มีปัญหาการศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร จำนวนปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไขต่อการศึกษามีปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ในแต่ละด้านดังนี้

ด้านหลักสูตร พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร มีปัญหา/อุปสรรค อันดับแรกคือ อาจารย์ผู้สอนไม่สอนตามเนื้อหาหลักสูตร มีจำนวน ๑๒ รูป และเนื้อหา ด้านหลักสูตรมากเกินไป มีจำนวน ๖ รูปด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร มีปัญหา/อุปสรรค อันดับแรก ครูไม่มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน มีจำนวน ๙ รูป และครูไม่มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกสถานที่ มีจำนวน ๗ รูป ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร มีปัญหา/อุปสรรค อันดับแรก สื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอต่อผู้เรียน มีจำนวน ๑๔ รูป และอุปกรณ์ ด้านสื่อการเรียนการสอน อิเล็กทรอนิกส์ ไม่เพียงพอ จำนวน ๕ รูป ด้านการวัดและประเมินผล พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร มีปัญหา/อุปสรรค อันดับแรกคือ ครูไม่มีการวัดประเมินผลการสอนให้กับตัวนักเรียน มีจำนวน ๑๒ รูป และครูไม่ทำการประเมินผลการเรียนการสอนในชั้นเรียน มีจำนวน ๑๐ รูป

ปัญหาและอุปสรรค แนวทางแก้ไข พระภิกษุสามเณร มีปัญหาการศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ด้านหลักสูตร พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร มีข้อเสนอแนะและแนวทางการปรับปรุงแก้ไข อันดับแรก อาจารย์ควรวิเคราะห์หลักสูตรแล้วนำออกมาสอนให้ตรงประเด็นให้มากขึ้น และควรจะ

ปรับปรุงหลักสูตรให้เข้าใจง่ายและเหมาะสมกับวัยผู้เรียน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร มีข้อเสนอแนะและแนวทางการปรับปรุงแก้ไข อันดับแรก อาจารย์ควรจัดพานักเรียนไปดูกิจกรรมนอกสถานที่บ้างเพื่อให้เกิดความเข้าใจยิ่งขึ้น อาจารย์ควรจัดกิจกรรมให้มีความหลากหลายขึ้น ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร มีข้อเสนอแนะและแนวทางการปรับปรุงแก้ไข อันดับแรก ครูจะต้องจัดหาสื่อให้มากและหลากหลายพอต่อผู้เรียน และครูควรจัดหาสื่อให้ทันสมัยมีใช้มีแต่ภาพโบราณ มันไม่เข้าใจผู้เรียนเลย ด้านการวัดและประเมินผล พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร มีข้อเสนอแนะและแนวทางการปรับปรุงแก้ไข อันดับแรก ครูหน้าจะจัดการวัดผล ประเมินผลแก่นักเรียนเป็นรายตัวว่านักเรียนมีวัยต่างกัน และครูควรจะทำการประเมินนักเรียนทั้งก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยเพราะไม่มีประเมินเลยเป็นเหตุให้นักเรียนเกิดความกดดันมาก

๕.อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงการศึกษาปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยจะอภิปรายผลตามลำดับ ดังนี้

๕.๑ ความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการศึกษาปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

จากการศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร พบว่า การจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๑๘$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พระภิกษุสามเณรมีปัญหาในการศึกษาที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร และยังมีความคิดเห็นต่อการศึกษาปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร เมื่อพิจารณาเป็นชั้นสามารถที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

๑) **ด้านหลักสูตร** จากการศึกษ พบว่ามีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าพระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน พระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ซึ่งสอดคล้องกับ **สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ** ว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมมีสภาพปัญหา/อุปสรรคในการจัดการศึกษา การอธิบายความหมายเป็นแบบเก่าไม่เคยปรับปรุง เป็นเพียงเอกสารรวมหมวดธรรมมิใช่เป็นหลักสูตรตามหลักวิชาการ ไม่มีการประยุกต์ให้เข้ากับปัจจุบัน นอกจากนั้น **พระมหา**

ไพโรจน์ กนโก นวลสำลี กล่าวไว้งานวิจัยเรื่อง ปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูอาจารย์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า มีปัญหาการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสื่อการเรียนการสอน รองลงมา คือ ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล

๒) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน จากการศึกษาพบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าพระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน พระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร สอดคล้องกับ **สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ** ซึ่งพบว่าการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมมีสภาพปัญหา/อุปสรรคในการจัดการศึกษา ครูผู้สอนมักจะเป็นพระที่เป็นพี่สอนน้องควรจะมีครูที่มีความรู้ความสามารถสูง ขาดการพัฒนา ขาดการส่งเสริม ขาดขวัญและกำลังใจ ครูสอนด้วย จิตวิญญาณหรือพลังภายในที่เหลืออยู่และถดถอยในที่สุด ค่าใช้จ่ายต่างๆ ไม่เพียงพอในการจ้างบุคลากร และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาไพโรจน์ กนโก นวลสำลี** กล่าวว่า ปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูอาจารย์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า มีปัญหาการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสื่อการเรียนการสอน รองลงมา คือ ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล

๓) ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน จากการศึกษาพบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าพระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน พระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ซึ่งสอดคล้องกับ **สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ** ว่าการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมมีสภาพปัญหา/อุปสรรคในการจัดการศึกษา มีการใช้สื่อการสอนน้อย มักขึ้นอยู่กับครูผู้สอนซึ่งควรจะมีการจัดทำสื่อประกอบการสอนด้วย แต่จะไม่มีเลยใช้การบรรยายอย่างเดียว มีบ้างแต่น้อยครูไม่ได้ถูกฝึกให้มีการใช้สื่อ ไม่มีการส่งเสริมให้ใช้สื่อการสอน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาไพโรจน์ กนโก นวลสำลี** กล่าวว่า ปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูอาจารย์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า มีปัญหาการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสื่อการเรียนการสอน รองลงมา คือ ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล

๔) ด้านการวัดผลและประเมินผล จากการศึกษาพบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าพระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอน พระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ซึ่งสอดคล้องกับ **สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ** ว่าการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมมีสภาพปัญหา/อุปสรรคในการจัดการศึกษา ไม่มีเกณฑ์มาตรฐานวัดความจำมากกว่าการคิดวิเคราะห์ ขาดความรู้ในการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน เน้นการวัดความจำ และด้านภาษาเป็นหลัก มิได้เน้นการวัดความรู้ความเข้าใจ และการปฏิบัติของผู้เรียน ไม่ได้มาตรฐานเนื่องจากการสอบยังไม่มีการลอกกัน และยังสอดคล้องกับงานวิจัย

ของ พระมหาไพโรจน์ กนโก นวลสำลี กล่าวว่าปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูอาจารย์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า มีปัญหาการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสื่อการเรียนการสอน รองลงมา คือ ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล

๕.๒ เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการศึกษาปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

จากการเปรียบเทียบการศึกษาปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการศึกษาปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓ ด้าน คือ เพศ, อายุ, ระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม มีความแตกต่างกันออกไป เมื่อพิจารณาในแต่ละส่วน มีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

๑) เพศ ที่แตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการศึกษาปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร เนื่องจากพระภิกษุ มีปัญหามากกว่าสามเณร คือ เพศ, อายุ, ระดับชั้นพระปริยัติธรรม จึงทำให้มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระครูปัญญาวุฒนกิจ ปรียญวฑฒโน วิจัยเรื่อง “สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ช่วงชั้นที่ ๓ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมาเขต ๔” ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีสภาพอยู่ในระดับมาก ๓ ด้านโดยด้านที่มีสภาพการจัดการเรียนการสอนมากที่สุดได้แก่ด้านหลักสูตร รองลงมาได้แก่ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามลำดับ ยกเว้นด้านอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนที่มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระครูปริยัติธรรมวาท (วิรัช ต้นชวน) ทำการศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกระบี่ ตรัง และพังงา” พบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาทั้ง ๖ ด้าน คือ ๑) ด้านพัฒนาหลักสูตร ๒) ด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอน ๓) ด้านการจัดการเรียนการสอน ๔) ด้านการวัดผลและประเมินผล ๕) ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และ ๖) ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษาพบว่า ปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกระบี่ ตรัง และพังงา มีปัญหาระดับปานกลางและมากทุกด้าน

๒) อายุ ที่แตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการศึกษาปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ.๐๕ ทั้งนี้เนื่องจาก การศึกษาที่แตกต่างกันไป ความหลากหลายของอายุ และระดับความคิดเห็นแตกต่างกันจึงส่งผลทำให้ปัญหาการศึกษาที่มีผลต่อให้พระภิกษุสามเณรมีการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปัญญาวุฒนกิจ ปรียญวฑฒโน วิจัยเรื่อง “สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ช่วงชั้นที่ ๓ ใน

สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมาเขต ๔” ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีสภาพอยู่ในระดับมาก ๓ ด้านโดยด้านที่มีสภาพการจัดการเรียนการสอนมากที่สุดได้แก่ด้านหลักสูตร รองลงมาได้แก่ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามลำดับ ยกเว้นด้านอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนที่มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระครูปริยัติธรรมวฑู (วิรัช ต้นชวน)** ทำการศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกระบี่ ตรัง และพังงา”พบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาทั้ง ๖ ด้าน คือ ๑) ด้านพัฒนาหลักสูตร ๒) ด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอน ๓) ด้านการจัดการเรียนการสอน ๔) ด้านการวัดผลและประเมินผล ๕) ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และ ๖) ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษาพบว่า ปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกระบี่ ตรัง และพังงา มีปัญหาระดับปานกลางและมากทุกด้าน

๓) ระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ที่แตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการศึกษาปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย เนื่องจากการศึกษาปัญหาของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ในหน้าที่ไม่ได้จำกัดอยู่ที่ระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จะมีระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรมเท่าใดก็สามารถศึกษาเล่าเรียนได้เหมือนกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูปัญญาวุฒิกิจ ปญญาทตโน** วิจัยเรื่อง “สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ช่วงชั้นที่ ๓ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมาเขต ๔” ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีสภาพอยู่ในระดับมาก ๓ ด้านโดยด้านที่มีสภาพการจัดการเรียนการสอนมากที่สุดได้แก่ด้านหลักสูตร รองลงมาได้แก่ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามลำดับ ยกเว้นด้านอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนที่มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระครูปริยัติธรรมวฑู (วิรัช ต้นชวน)** ทำการศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาทั้ง ๖ ด้าน คือ ๑) ด้านพัฒนาหลักสูตร ๒) ด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอน ๓) ด้านการจัดการเรียนการสอน ๔) ด้านการวัดผลและประเมินผล ๕) ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และ ๖) ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษาพบว่า ปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกระบี่ ตรัง และพังงา มีปัญหาระดับปานกลางและมากทุกด้าน

เอกสารอ้างอิง

พระอนูวรรตน์ ฟองศรี, “ศึกษาปัญหาและแนวทางในการจัดธรรมศึกษาในจังหวัดชลบุรี”, **ปริญญา**

นิพนธ์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๑.

พระมหาไชยา ชยสิทธิ, “ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของครูและนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนธรรม

ศึกษา”, **ปริญญานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระมหาบุญเพียร ปุณณวิริโย. **ปฏิรูปการศึกษาเพื่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์**, วารสาร วิชาการ. ๔

กันยายน ๒๕๕๔.

พระมหาไพศาล ศรีสมพงษ์, “การพัฒนาบุคลากรในการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนก

นักธรรมแบบบูรณาการ ของสำนักศาสนศึกษา วัดหลักร้อย อำเภอเมืองนครราชสีมา

จังหวัดนครราชสีมา”, **หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑.

มนัส ภาณุภูมิ, **การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม**, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑.

สมชาย บัวเล็ก, **การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ก่อน พ.ศ. ๒๕๓๕**, วารสาร

การศึกษาแห่งชาติ, กุมภาพันธ์ - มีนาคม, ๒๕๓๕.

สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเมืองฯ จังหวัดพิจิตร, “สถิติพระภิกษุสามเณรที่ศึกษานักธรรมชั้น ตริ โท เอก

อำเภอเมืองฯ จังหวัดพิจิตร”, (พ.ศ.๒๕๕๒), อัดสำเนา.

สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเมืองฯ จังหวัดพิจิตร, “สถิติพระภิกษุสามเณรที่ศึกษานักธรรมชั้น ตริ โท เอก

อำเภอเมืองฯ จังหวัดพิจิตร”, (พ.ศ.๒๕๕๓), อัดสำเนา.

สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเมืองฯ จังหวัดพิจิตร, “สถิติพระภิกษุสามเณรที่ศึกษานักธรรมชั้น ตริ โท เอก

อำเภอเมืองฯ จังหวัดพิจิตร”, (พ.ศ.๒๕๕๔), อัดสำเนา.

สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเมืองฯ จังหวัดพิจิตร, “สถิติพระภิกษุสามเณรที่ศึกษานักธรรมชั้น ตริ โท เอก

อำเภอเมืองฯ จังหวัดพิจิตร”, (พ.ศ.๒๕๕๕), อัดสำเนา .

**การศึกษาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษา ตาม
อัธยาศัย ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ การใช้หลักฆราวาส
ธรรม ๔ กับนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัย ในเขตอำเภอหนองบัว
จังหวัดนครสวรรค์**

A study of the morals and ethics of Nonformal education and in formal education students
in accordance with Gharavasa Ghamma 4 Nongbua district Nakhonsawan province

เบญญาภา ลอยเจริญ
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ในเขตอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ในเขตอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการศึกษาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ในเขตอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาที่กำลังศึกษา อยู่ในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในเขตอำเภอหนองบัว จำนวนขนาดกลุ่มตัวอย่าง ๒๓๔ คน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบโดยการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่ โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) สรุปข้อมูลปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะโดยวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้

ผลการวิจัยพบว่า ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ กับนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในเขตอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า กับนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในเขตอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ในด้านสัจจะ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.28$) ส่วนในด้านจาคะ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 4.17$)

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อการใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ ของนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในเขตอำเภอหนองบัว จังหวัด

นครสวรรค์ พบว่า การจำแนกตามเพศ, กลุ่มอายุ, วุฒิการศึกษา แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการใช้หลักธรรมาสน์ ๔ ของนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๑ ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้ง ๔ ข้อ และ Tay Out ที่ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ตัวอย่าง ๓๐ คน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ร้อยละค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบโดยการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๙๓๗

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมาสน์ ๔ ของนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในเขตอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า การนำหลักธรรมาสน์ ๔ มาใช้ในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้อย่างเหมาะสม ทำให้นักศึกษามีความรู้ เรื่องหลักธรรมที่ดีและรู้ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ และนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน สาเหตุ ปัญหา อุปสรรค สภาพครอบครัวเกิดความแตกแยก ครอบครัวไม่ใส่ใจดูแล สภาพครอบครัวเปลี่ยนบทบาทจากเดิม ความไม่เข้าใจบทบาท และหน้าที่ของนักศึกษาไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง การตัดสินใจไม่ถูกยังขาดความรับผิดชอบ ขาดการเสียสละ อยากรู้ อยากลอง สื่อโฆษณาสิ่งยั่วยุให้เกิดการกระทำตามใจตนเอง ตามกระแสสังคม ความสะดวกสบาย ทำให้เกิดความมั่งง่าย ขาดความอดทน ตัวอย่างไม่ดีในสังคมมีมาก สื่อต่างๆถ่ายทอดตัวอย่างที่ไม่เหมาะสม ข้อเสนอแนะแนวทางวิธีแก้ไข ผู้ปกครอง ผู้ใหญ่ คุณครู หรือผู้ที่เกี่ยวข้องที่รับผิดชอบ ต้องรู้จักเสียสละ เป็นแบบอย่างที่ดีให้นักศึกษา รู้จักคิด และทำในสิ่งที่ถูกต้อง สร้างความรักความสามัคคี ชี้นะ แนวทางในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้อง ดูแลเอาใจใส่ครอบครัว ดูแลเอาใจใส่บุตรใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ให้ความรู้ความเข้าใจ กับเยาวชนว่าตนเองมีหน้าที่อะไร ควรปฏิบัติตนอย่างไร เพื่อที่จะได้เติบโต เป็นผู้ใหญ่ที่ดี ทำให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง ประเทศชาติ อยู่ในสังคม อย่างมีความสุข.

ABSTRACT

The purposes of this study were as follows: 1) To study morals and Ethics of the Nonformal Education and Informal Education Students in Nongbua District, Nakhon sawan Province classifying by personal factors according to the Four Gharavasa-dhamma (rules of household conduct). 2) To compare the students' opinions toward morals and Ethics of Non formal Education and Informal Education Student referring to the Four Ghravasa-dhamma. 3) To study problems and obstacles including suggestions of Nonformal Education and Informal Education Students based on the Four Gharavasa-dhamma.

The sample of this research composed of Nonformal Education and Informal Education students. The method of the research was quantitative research using stratified sampling. The data analysis has been done by frequency, percentage, mean and standard deviation. The tests of hypotheses were performed by t-test and One Way ANOVA. The results of this study have been found that the opinions of Nonformal Education and Informal Education Students had high mean in every dimensions of the Four Gharavasa-dhamma. The highest mean score was sacca (truth). The lowest mean score was Dana (charity).

According to Sacca (truth), Dama (Adjustment), Khanti (Patience) and Caga (Sacrifice), The opinions of Nonformal Education and Informal Education Students toward Four Gharavasa-dhamma have been statistical differences by Gender, Age and Level of Education

The only hypothesis which has been rejected by Nonformal and Informal Education Student was Khanti (patience).

Furthermore, the Nonformal Education and Informal Education Students had the following suggestion:

1) Sacca (truth) the students should be trained to be the honest and sincere to their words. The students should not steal the other properties. The students should have been united in their works and duties.

2) Dama (adjustment) the students should find out the knowledge (wisdom) to improve their own thinkings. The students should be punctual to their classes and their working time.

3) Khanti (patience) the students should have the patience characteristic and did their duties to the best.

4) Caga (sacrifice) the students should be generous. They should sacrifice themselves and not to be selfish.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลง ของสังคมโลกที่หลั่งไหลเข้ามาสู่ประเทศไทย อย่างรวดเร็วทำให้สภาพแวดล้อมในสังคมปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด รวมทั้งด้านความเจริญทางด้านเทคโนโลยี และการสื่อสาร ส่งข่าวติดต่อกัน สะดวกสบายยิ่งขึ้น คนในสังคมยุคใหม่แต่งกายทันสมัย กล้าคิด กล้าทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสมมากขึ้น โดยไม่คำนึงถึงวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง และยังมีสถานเริงรมย์ที่ทันสมัยหลากหลายรูปแบบซึ่งกลายเป็นสถานที่ ที่เยวเตรและมั่วสุมของวัยรุ่น พร้อมทั้ง

มีการแพร่ระบาด ของยาเสพติดอย่างรุนแรง ทำให้รัฐบาลในปัจจุบันประกาศทำสงครามกับยาเสพติด และก็เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบสร้างความเสื่อมโทรมของสังคมได้ จะต้องเสริมสร้างวินัยให้บุคลากรที่อาศัยอยู่ในประเทศอย่างจริงจัง และต่อเนื่องไม่ควรปล่อยให้เป็นภาระ ของรัฐบาลแต่ฝ่ายเดียว แต่ควรเป็นหน้าที่ของทุกคนในประเทศชาติที่จะช่วยเหลือกันโดยเริ่มต้นที่เยาวชน ซึ่งเป็นนักเรียน ในระดับประถมศึกษาขึ้นไป ด้วยการอบรมจนเกิดเป็นนิสัย และนำเอาวินัยในตนเองให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก เปรียบเสมือนการเตรียมให้เด็กเป็นผู้ใหญ่ที่ดี ในอนาคตพฤติกรรมที่แสดงออกจะเป็นที่ยอมรับของสังคม ปัจจุบันนี้โรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกโรงเรียนประสบปัญหานักเรียนขาดคุณธรรม จริยธรรมสูงขึ้นเป็นส่วนมาก ปัญหานักเรียน ขาดคุณธรรมจริยธรรม เป็นปัญหาเริ่มจากนักเรียนขาดวินัยในตนเอง ขาดการรับผิดชอบ ขาดวินัยต่อสังคม และขาดวินัยต่อประเทศชาติในสังคมส่วนรวม^{๓๖}

พระพุทธศาสนา มีหลักจริยธรรมมากมายที่น่านำมาปรับ ใช้กับสถานศึกษา ซึ่งน่าจะมียุอยู่ในหนังสือต่างๆ ไป ยิ่งในปัจจุบันนี้นักเรียนเป็นวัยที่เจริญเติบโตเร็ว เรียนรู้อะไรต่างๆ ได้โดยอาศัยสื่อเทคโนโลยี ไม่ว่าจะเป็นสื่อโทรทัศน์ โทรศัพท์มือถือ หนังสือพิมพ์ สื่อเหล่านี้ได้สร้างปัญหาให้กับนักเรียน และครูเป็นอย่างมาก บางครั้งนักเรียนเหล่านั้นได้ทำผิดวินัยของโรงเรียน ไม่เข้าเรียนตามที่ครู อาจารย์บอก ก่อเรื่องทะเลาะวิวาท เล่นการพนัน พอเกิดปัญหาเหล่านี้แล้ว เด็กเหล่านั้นก็ไม่ได้ปรึกษา พ่อ แม่ ครู ผู้ปกครอง แต่อย่างใด แต่ก็ได้ไปปรึกษากับเพื่อนเป็นที่พึ่งพิง เพื่อนก็เลยแนะนำไปในทางที่ผิด เช่น แนะนำให้ไปสูบบุหรี่ ดื่มสุรา เสพยาเสพติดเพื่อที่จะทำให้ทุกขน้อยลง หรือเบาบางลง ซึ่งสิ่งเสพติดเหล่านั้นไม่ได้ช่วยอะไรเลย มีแต่ทำลายระบบประสาทของร่างกายเท่านั้นพระพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์ทุกคนเป็นคนดี เพราะคนดีย่อมเป็นที่ปรารถนาที่ต้องการในทุกหน ทุกแห่ง ในทุกกิจการ และในทุกยุคทุกสมัย คนดีทำให้ครอบครัวเจริญ โรงเรียนเจริญ ชุมชนเจริญ สังคม และประเทศชาติเจริญ มีความสุข คุณธรรม คือ คุณสมบัติ และสัญลักษณ์ของคนดี เป็นหลักถือปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ของคนดี หรือคนในอุดมคติ นั้นเองในสังคมชาวพุทธ คนมีคุณธรรมย่อมเป็นผู้ควรค่าแก่ความรัก เกียรติ ศักดิ์ศรี และการยกย่องสรรเสริญจากผู้อื่น ดังนั้น การพัฒนาเยาวชน ให้มีหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา จึงมีความสำคัญ และจำเป็นต่อมนุษย์ ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ที่ว่า

สัจจะ คือความจริงสิ่งประเสริฐเกิดชื่อเสียงและศรัทธา

ทมะ คือเกิดการข่ม บ่มนิสัย จิตใจ ให้ปัญญา

ขันติ คือความอดทน ขยันหมั่นเพียรต่อหน้าที่ ย่อมมีทรัพย์

จาคะ คือช่วยให้บริจาคมากบุญ

การผูกมิตรไมตรีที่ดีไว้ได้ ในการอบรมให้แก่เด็ก และเยาวชน เพื่อหล่อหลอมให้เป็นเยาวชนที่ดี การพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔) กำหนดขึ้นบนพื้นฐานการเสริมสร้างทุนของประเทศ โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา และอัญเชิญ “ปรัชญา

^{๓๖} เรวดี ศรีโกศล, “บทบาทในการเสริมสร้างวินัยของบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา”, สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี”. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (มหาสารคามมหาวิทยาลัยมหาสารคาม๒๕๕๒), หน้า ๑๓.

ของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางปฏิบัติ เพื่อมุ่งสู่“สังคมอยู่เย็น เป็นสุขร่วมกัน”^{๓๗} จากปัญหาดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้นผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษา คุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามหลักพราวาสธรรม ๔ ในเขตอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ มีความสงสัยว่า นักศึกษามีคุณธรรมและจริยธรรม กับการใช้หลักพราวาสธรรม ๔ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

ดังนั้น การศึกษาคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามหลักพราวาสธรรม ๔ ในเขตอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ มีความจำเป็นมาก ดังคำกลอนกล่าวไว้ว่า “ผู้นำดี ผู้ตามดี ต้องดีแน่ ผู้นำดี ผู้ตามแย่ พอแก้ไข ผู้ตามแย่ ผู้นำดี มีทางไป ผู้นำไม่เอาไหนบรรลัยเลย”^{๓๘} โดยเฉพาะนักศึกษา ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่จะเป็นอย่างที่ใด แก่นักศึกษาหรือเยาวชนในอนาคตต่อไป ควรได้รับการปลูกฝังด้วยหลักพราวาสธรรม ๔ ซึ่งเน้นความมีคุณธรรม ทั้งด้านความมีสัจจะ ความมี ทมะ ความมีขันติ และมีจาคะ ให้เกิดขึ้น ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะ ทำการศึกษาคุณธรรม จริยธรรม ของนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตามหลักพราวาสธรรม ๔ ในเขตอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ถ้ามีเยาวชน ที่ไม่ดีก็จะเกิดความเสียหาย ต่อครอบครัว สถาบัน สังคม และประเทศชาติเป็นลำดับไป การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงมีความมุ่งหมาย เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านจิตใจแก่นักศึกษา ให้มีการพัฒนาคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม ตามหลักพราวาสธรรม ๔ สำหรับนำไปใช้เป็นแนวทาง ในการดำเนินชีวิต ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม เพื่อสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ของประเทศไทยต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตามหลักพราวาสธรรม ๔ ในเขตอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามหลักพราวาสธรรม ๔ ในเขตอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการ ศึกษาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามหลักพราวาสธรรม ๔ในเขตอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์

^{๓๗} ฝ่ายวิชาการ บริษัท สกายบุ๊กส์ จำกัด, “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔”, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สกายบุ๊กส์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๒๐-๒๕

^{๓๘} การศึกษานอกโรงเรียน, “กรรมกรพัฒนาค้นโดยวิธีการศึกษานอกโรงเรียน”, (กรุงเทพมหานคร : ครูสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๑), หน้า ๒.

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ดำเนินการวิจัยโดย ได้สุ่มตัวอย่างจากนักศึกษาจำนวน ๒๓๔ คน ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Method) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่จัดทำโครงสร้างขึ้นเองในขั้นต้นแล้ว นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญวิเคราะห์ความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม จำนวน ๕ ท่านการวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ที่เปรียบเทียบโดยการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกัน จึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยใช้วิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และสรุปข้อมูลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ โดยสังเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัย

๔. สรุปผลการวิจัย

๔.๑ จากการศึกษาข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ที่เป็นนักศึกษาหญิง จำนวน ๑๕๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๙ มีอายุมากกว่า ๔๐ ปี จำนวน ๗๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๒ ระดับการศึกษาของนักศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๑๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๓

๔.๒ จากการศึกษาระดับความคิดเห็นของนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ คุณธรรมจริยธรรม ตามหลักพราวาสธรรม ๔ ในเขตอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ พบว่านักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในเขตอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ มีความคิดเห็นต่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม ตามหลักพราวาสธรรม ๔ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก $\bar{X} = ๔.๒๒$ และเมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า นักศึกษามีความคิดเห็น ต่อคุณธรรมจริยธรรม ตามหลักพราวาสธรรม ๔ ในทั้ง ๔ ด้านคือ ด้านสัจจะ ด้านทมะ ด้านขันติ และด้านจาคะ อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๔.๓ จากการศึกษาพบว่า เมื่อพิจารณาเฉพาะด้านทั้ง ๔ ด้าน มีความคิดเห็นค่าเฉลี่ยทางสถิติ มีรายละเอียดดังนี้

ด้านสัจจะ มีความคิดเห็นระดับมาก $\bar{X} = ๔.๒๘$ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อทั้ง ๗ ข้อด้านสัจจะ ก็อยู่ในระดับมากทุกข้อเช่นเดียวกัน

ด้านทมะ พบว่านักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยต่อการศึกษาคุณธรรมจริยธรรม ตามหลักพราวาสธรรม ๔ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๒$) เมื่อพิจารณารายละเอียดของแต่ละข้อก็พบเช่นเดียวกันว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ด้านขันติ พบว่านักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต่อการศึกษาคุณธรรมจริยธรรม ตามหลักพราวาสธรรม ๔ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นระดับมาก

($\bar{X} = ๔.๒๑$) เมื่อพิจารณารายละเอียดของแต่ละข้อก็พบเช่นเดียวกันว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ด้านจาละ พบว่านักศึกษา ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยต่อการศึกษาคุณธรรมจริยธรรม ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นระดับมาก

($\bar{X} = ๔.๑๗$) เมื่อพิจารณารายละเอียดของแต่ละข้อก็พบเช่นเดียวกันว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

โดยสรุปนักศึกษา ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีความคิดเห็นต่อการศึกษาคุณธรรมจริยธรรม ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ โดยภาพรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน และรายข้อ ก็พบว่าทั้งรายด้านทั้ง ๔ ด้าน คือด้านสัจจะ ด้านทมะ ด้านขันติ และด้านจาละ และรายข้อที่มีทั้งหมด ๒๘ ข้อในแบบสอบถามที่แบ่งเป็น ๔ ด้าน ด้านละ ๗ ข้อก็อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลในการศึกษาครั้งนี้ ได้อภิปรายผลของสมมติฐานที่ตั้งไว้ ๓ ข้อกับผลการวิจัยที่ทำมาแล้วว่ามีความสอดคล้องกับผลการวิจัย, การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการศึกษาคุณธรรมจริยธรรมตามหลักหลักฆราวาสธรรม ๔ โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลคือ เพศ อายุ และระดับการศึกษา นักศึกษา ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในเขตอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ที่มีเพศต่างกัน มีระดับความคิดเห็นแตกต่างกัน เกี่ยวกับการศึกษาคุณธรรมจริยธรรม ตามหลักฆราวาสธรรม ๔

สมมติฐานข้อที่ ๑ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ $t - test$ ของกลุ่มข้อมูลที่เป็นอิสระต่อกันพบว่า นักศึกษา ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในเขตอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ที่มีเพศต่างกันมีระดับ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาคุณธรรมจริยธรรม ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ด้านสัจจะ ด้านทมะ และด้านจาละ แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ มีเพียงด้านขันติเท่านั้นที่พบว่าไม่มีความแตกต่างกันจึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ มีเพียงด้านขันติเท่านั้น ที่ไม่มีความแตกต่างกันจึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุพงษ์ รัฐธรมย์ เรื่อง “การสร้างแบบวัดฆราวาสธรรมของของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” ผลการวิจัยพบว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่มี เพศ อายุ และระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความสัมพันธ์กับแบบวัดฆราวาสธรรม ของนักเรียนนั้นคือ ถ้ากล่าวอีกในหนึ่งก็คือนักเรียนที่มี เพศ อายุ และระดับการศึกษา ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการศึกษาคุณธรรมจริยธรรม ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕

สมมติฐานข้อที่ ๒ นักศึกษา ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในเขตอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ที่มีอายุต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ การศึกษาคุณธรรมจริยธรรม ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ แตกต่างกัน ผลจากการวิเคราะห์จากความแปรปรวนทางเดียว One Way ANOVA หรือ F- test ปรากฏว่า นักศึกษา ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม

อัยยาศัย ในเขตอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ มีความคิดเห็นต่อการศึกษาคุณธรรมจริยธรรม ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ จำแนกตามอายุ โดยภาพรวมแตกต่างกัน ($F = ๑๑.๓๓๖$) มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ จึงต้องยอมรับสมมติฐาน และเมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน คือด้านสัจจะ ด้านทมะ ด้านขันติ และด้านจาคะ ก็พบว่านักศึกษา ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการศึกษาตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ทั้ง ๔ ด้าน แตกต่างกัน ๓ ด้านที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ในข้อที่ ๒ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุพงษ์ รัฐิรมย์ เรื่อง “การสร้างแบบวัดฆราวาสธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” และสอดคล้องกับงานวิจัยของนิรันดร์ นาคบุรี ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีต่อการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามหลักฆราวาสธรรม ๔” ผลการวิจัยพบว่า นิสิตที่มีอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑

สมมติฐานข้อที่ ๓ นักศึกษา ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในเขตอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาคุณธรรมจริยธรรม ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ แตกต่างผลการศึกษาพบว่าโดยภาพรวม มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านสัจจะ ด้านทมะ ด้านขันติ และด้านจาคะ มีระดับนัยสำคัญที่ .๐๑ ส่วนด้านโดยระดับการศึกษามี มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อนุพงษ์ รัฐิรมย์ และนิรันดร์ นาคบุรีเช่นเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

เรวดี ศรีโกศล, “บทบาทในการเสริมสร้างวินัยของบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา”, สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี”. วิทยานิพนธ์ ศษม. มหาสารคามมหาวิทยาลัยมหาสารคาม .๒๕๔๒.

ฝ่ายวิชาการ บริษัท สกายบุ๊กส์ จำกัด, “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔”, กรุงเทพมหานคร : บริษัท สกายบุ๊กส์ จำกัด, ๒๕๔๙.

การศึกษานอกระบบ, “กรมการพัฒนาคณะโดยวิธีการศึกษานอกระบบ”, กรุงเทพมหานคร : ครูสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๑.

การบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์

The Administration in According to Four Brahmavihara of institution
Administrators in Nakhonsawan Municipal Schools

ทิพย์ฟ้า คลังแสง

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาบริบทการบริหารงานหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพนักงานครูเทศบาลต่อการบริหารงานหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาแนวทางและข้อเสนอแนะในการบริหารงานหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์

ดำเนินการวิจัยโดยใช้กลุ่มประชากร ได้แก่ พนักงานครูเทศบาลของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ในปีการศึกษา ๒๕๕๕ จำนวน ๓๔๙ คน มีทั้งหมด ๘ โรงเรียน ผู้วิจัยได้เลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๘๓ คน เป็นกลุ่มศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่จัดทำโครงสร้างขึ้นเองในขั้นต้นแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญวิเคราะห์ความเที่ยงตรงของแบบสอบถามจำนวน ๕ ท่านการวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Means) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เปรียบเทียบการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test), (F-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยใช้วิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และสรุปข้อมูลแนวทางและข้อเสนอแนะดังรายละเอียดต่อไปนี้

ผลการวิจัยพบว่าสถานภาพของพนักงานครูเทศบาล ส่วนมาก เป็นเพศชาย จำนวน ๙๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๓๐ เมื่อพิจารณาถึง อายุ ส่วนมาก มีอายุระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปีจำนวน ๙๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๕๐ และเมื่อพิจารณาถึงระดับการศึกษา พบว่า ส่วนมาก อยู่ในระดับปริญญาตรี มีจำนวน ๙๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๓๐ ส่วนประสบการณ์ทำงาน พบว่าส่วนมาก มีประสบการณ์ทำงานในระดับ ๑ - ๕ ปีจำนวน ๑๐๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๗๐ และจำนวนพนักงานครูเทศบาลที่สุ่มตัวอย่างมาจากขนาดของโรงเรียนเทศบาลนครสวรรค์ พบว่าอยู่ในระดับโรงเรียนขนาดใหญ่จำนวน ๑๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๘.๙๐

ระดับความคิดเห็นของการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้อำนวยการสถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากทุกด้าน ($\bar{X} = ๔.๐๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย พบว่า พนักงานครูเทศบาลมีความคิดเห็นต่อการบริหารงาน ด้านมุทิตาและด้านอุเบกขา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๒$) รองลงมาคือด้านกรุณา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๓$) และด้านเมตตา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๔$)

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลเป็นการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่าง ตัวแปรต้น ได้แก่ การจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ขนาดของโรงเรียน พบว่าโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณาการจำแนกตามประสบการณ์ทำงาน พบว่า มีความแตกต่างกัน คือ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีประสบการณ์ทำงานระหว่าง ๑ - ๕ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ น้อยกว่า กลุ่มที่มีประสบการณ์ทำงานระหว่าง ๑๑ - ๑๕ ปี ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ เมื่อพิจารณาต่อไปพบอีกว่า กลุ่มที่มีประสบการณ์ทำงานระหว่าง ๑๑ - ๑๕ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ มากกว่า กลุ่มที่มีประสบการณ์ทำงานระหว่าง ๑๖ ปีขึ้นไป ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕

ABSTRACT

The objectives of the study were as follows : 1) to study the context of the Four Brahnavihara of Institution Administrators in Nakhonsawan Municipal Schools 2) to compare the opinion of municipal teachers towards the administration in according to Four Brahmarihara of Institution Administrators by classifying on the personal factors, and 3) to study the ways of administration and suggestions to the Four Brahnavihara of Institution Administrators in Nakhonsawan Municipal Schools. Research using the population which was taken from 349 municipal teachers including 8 schools.

The research method used by Survey Research. The sample was drawn for 183 people. The tool used questionnaires with have been created initially by the researcher. The five experts were selected as the content validity checking. The data were analyzed with statistical approach to find frequency, percentage, mean and standard deviation. the test of hypotheses were applied t-test, F-test (One Way ANOVA)

and least Significant Difference : LSD. And summarize the ideas and suggestions were as follows.

The findings of the study found that most of municipal schools teachers were males for the number of 92 with equivalent to 50.30%. When considering to age, most of the responses had 31 – 40 years old for the number of 96 with equivalent to 52.50%. Moreover the responses graduated in bachelor's degree for 92 people with equivalent to 50.30%. Referring to working experiences ; most of them had working experiences during 1 – 5 years for 102 people with equivalent to 55.70%. The sample was drawn from the large school size which consisted of 126 people with equivalent to 68.90%. The opinion of administration according to the Four Brahmavihara of Institution Administrators in Nakhonsawan Municipal Schools were in high level ($\bar{X} = 4.05$) as a whole. Furthermore in every aspects of Brahmavihara : Metta (loving - kindness), Karuna (compassion), Mudita (sympathetic) and Upekkha (equanimity) were in high level in all aspects. The municipal teachers had the opinions towards Education Administration according .On the descending order of means it were found that Mudita and Upekkha were in high level ($\bar{X} = 4.12$). The lower mean scores were Karuna in high level ($\bar{X} = 4.03$) and Metta in high level ($\bar{X} = 3.94$). the comparison of the opinions of the administration in according to the Four Brahmavihara of Institution Administrators in Nakhonsawan Municipal Schools by classifying on personal factors ; the test of hypotheses were found that no significant differences. The hypotheses of the study have been rejected by gender, age, educational level and school size for significant differences at .05 level. The only hypothesis which has been accepted was working experiences with significant difference at .05 level. The responses who have been working experiences between 1 – 5 years indicated lower mean scores than the group of 11 – 15 working experiences years with significant difference at .05 level. The responses who have been working experience for 11 – 15 years expressed higher mean scores than the group of 16 years and above with significant difference at .05 level.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ ๓) พุทธศักราช ๒๕๕๓ มาตรา ๓๗ ได้บัญญัติให้การบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยการให้ยึดเขตพื้นที่การศึกษาโดยคำนึงถึงระดับของการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวนสถานศึกษา จำนวนประชากร วัฒนธรรมและความเหมาะสมทางด้านอื่นด้วย รวมถึงการจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์

สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือผู้ที่มีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ โดยมีการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดในรูปแบบการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัยและสำหรับคนที่มีความสามารถพิเศษ รวมทั้งการจัดการศึกษาทางไกล และการจัดการศึกษาที่ให้บริการในหลายเขตพื้นที่การศึกษา^{๓๙}

การจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช ๒๕๕๒ – ๒๕๕๙ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ยึดทางสายกลางอยู่บนพื้นฐานของความสมดุลพอดี รู้จักพอประมาณ อย่างมีเหตุผล มีความรอบรู้เท่าทันโลก เพื่อบ่มให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย เกิดการบูรณาการแบบองค์รวมที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีดุลยภาพทั้ง ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม เป็นแผนที่บูรณาการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และกีฬากับการศึกษาทุกระดับรวมทั้งเชื่อมโยงการพัฒนาการศึกษากับการพัฒนาด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เป็นต้นโดยคำนึงถึงการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยมีเจตนารมณ์เพื่อบ่มพัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและมีดุลยภาพใน ๓ ด้าน คือเป็นสังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทร^{๔๐}

ในสถานการณ์ปัจจุบันประเทศชาติต้องการนักบริหารผู้ที่มีความรู้ ความซื่อสัตย์ สุจริต เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารในระดับต่างๆย่อมต้องการผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริต เป็นคนที่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง ปฏิบัติหน้าที่ด้วยจิตสำนึกมุ่งมั่นในการเสริมสร้างคุณงามความดี มีความรับผิดชอบ ที่จะนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ขององค์กรนั้นๆ อีกทั้งร่วมไปถึงการทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะผู้ปฏิบัติงานในองค์กร การบริหารงานของผู้บริหารนั้นสามารถอ้างอิงการนำหลักการในทางทฤษฎีของการบริหารงานของท่านผู้รู้ซึ่งเป็นที่ยอมรับเป็นสากลทั่วไป แต่ในบางครั้งการบริหารงานในแนวต่างๆตามหลักการบริหารนั้นอาจจะมีความกระด้างอยู่บ้างก็เป็นได้ ซึ่งอาจเป็นเหตุให้การบริหารงานไม่ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวังแต่ถ้ามีการผสมผสานหลักการทางทฤษฎีต่าง ๆ ของการบริหารเข้ากับหลักการทางคำสอนทางพระพุทธศาสนาแล้ว เชื่อว่าจะทำให้เสริมสร้างทักษะการบริหารงานได้ดีและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะในทางพระพุทธศาสนานั้นสอนให้ทุกคนเป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งหากนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารงานจะเกิดความอ่อน

^{๓๙} ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓, ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๒/๗/๒๕๕๓ เป็นปีที่ ๖๕ ในรัชกาลปัจจุบัน, เล่มที่ ๑๒๗, ตอนที่ ๔๕ ก, หน้า ๑.

^{๔๐} กระทรวงศึกษาธิการ, แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๙), [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.moe.go.th/websm/2010/jan/003.htm>, [๘ มกราคม ๒๕๕๓].

นุ่มในการบริหารงานมากขึ้นและเกิดความยืดหยุ่นไปตามสถานการณ์ที่เหมาะสมได้^{๔๑} อนึ่งการบริหารงานยังต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ควบคู่กันไป ซึ่งคำว่า “ศาสตร์” นั้นอาจแปลความว่า การบริหารงานย่อมต้องยึดกฎระเบียบแบบแผนตามกฎหมาย ในขณะที่คำว่า “ศิลป์” เป็นการใช้ทักษะเทคนิคในด้านมนุษยสัมพันธ์ในการช่วยบริหารงานประคับประคองให้เกิดความยืดหยุ่นแต่ต้องไม่ผิดกติกา ระเบียบกฎหมายกำหนด หากไม่เช่นนั้นแล้วอาจทำให้การบริหารงานผิดไปจากกฎระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้ อันจะทำให้เกิดความเดือดร้อนในภายหลังได้ดังนั้นผู้บริหารต้องตระหนักในเรื่งดังกล่าวไว้ให้มาก

สำหรับคุณธรรมของนักบริหารนั้น พระราชวรมุนี ได้ให้แนวทางของคุณธรรมของนักบริหารไว้ ๔ ประการ คือ กำลังความรู้ กำลังความขยัน ความสุจริต กำลังการสงเคราะห์หรือมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ นักบริหารทั้งข้าราชการและนักการเมืองสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ซึ่งเหมาะสมกับสถานการณ์บ้านเมืองปัจจุบัน สืบเนื่องจากปัญหาเรื่องคอร์รัปชัน การขัดแย้งกันในองค์กรคงไม่เกิดขึ้นแน่นอนถ้าหากนักบริหารที่ดีสามารถจูงใจคนเก่งให้ปรองดองกันและพร้อมใจกันทำงาน เพื่อพาองค์กรไปสู่จุดหมายให้บรรลุผลตามเป้าหมายและคนไทยก็จะทำงานเป็นทีมได้ดีขึ้นถ้ามีนักบริหารที่ดีคอยกำกับดูแล^{๔๒}

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติหรือเป็นศาสนาแห่งความเพียรพยายามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าจึงเน้นมุ่งที่การปฏิบัติเป็นสำคัญ หลักคุณธรรมและศีลธรรมของพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อสังคมไทย คือ การศึกษาในระบบพุทธ เป็น “วิทยาศาสตร์ประชาชน” นิยามของวิทยาศาสตร์คือเป็นความรู้สาธารณะ (Public Knowledge) สามารถเข้ามาพิสูจน์ได้ด้วยตนเองว่าอะไรจริง อะไรไม่จริง พุทธศาสนาท้าทายตลอดเวลาว่าให้ทุกคนมาพิสูจน์ได้ด้วยการปฏิบัติด้วยตนเองว่าได้ผลจริงหรือไม่ จึงกล่าวว่าพุทธเป็นวิทยาศาสตร์ประชาชน การเลือกหลักธรรมมาปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายว่าการจะเป็นนักบริหารที่เก่งและดีเราควรปฏิบัติธรรมอะไรบ้าง เพื่อตอบคำถามนี้เราต้องทราบก่อนว่านักบริหารทำหน้าที่อะไร ซึ่งการบริหาร หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ดังนั้นนักบริหารต้องมีหลักธรรมหรือนำธรรมะข้อใดข้อหนึ่งมาเป็นแนวทางปฏิบัติ จึงจะสามารถแก้ปัญหานั้นได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นบุคลากรในองค์กรจะทำงานเป็นทีมได้ดียิ่งขึ้นจะต้องมีนักบริหารที่ดีคอยกำกับดูแล นักบริหารที่ดีในทางธรรม คือ ต้องมีพรหมวิหารธรรม ๔ ประการ^{๔๓} ได้แก่ เมตตา กรุณา มุติตา อุเบกขา^{๔๔}

^{๔๑} นายนพดล สุวรรณสุนทร, การบริหารงานตามหลักพระพุทธศาสนา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.siace.ac.th/index.php?option=com_content&view=article&id=129 : 2011-11-27-03-37-34&catid=40 : 2011-11-25-06-03-52, [๒๐ ก.ย. ๒๕๕๕].

^{๔๒} พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), คุณธรรมนักบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๖.

^{๔๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๔-๑๒๗.

^{๔๔} อัง.ปณฺจก, (บาลี) ๒๒/๑๙๒/๒๕๒.

ปัจจุบันสำนักงานเทศบาลนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ มีโรงเรียนเทศบาลที่อยู่ในการดูแลทั้งหมด ๘ โรงเรียน คือโรงเรียนเทศบาลวัดไทรใต้ (ท.๑) โรงเรียนเทศบาลวัดปากน้ำโพใต้ (ท.๒) โรงเรียนเทศบาลวัดพรหมจริยาวาส (ท.๓) โรงเรียนเทศบาลวัดวรนาทบรรพต (ท.๔) โรงเรียนเทศบาลวัดช่องศรีฯ (ท.๕) โรงเรียนเทศบาลวัดจอมศรีนาคพรต (ท.๖) โรงเรียนเทศบาลวัดสุคตวราราม (ท.๗) โรงเรียนเทศบาลวัดไทรเหนือ (ท.๘) มีการจัดการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษา (ระดับปฐมวัย-ระดับชั้นอนุบาล ๑-๓) และ (ระดับประถมศึกษาปีที่ ๑-๖) และ (ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นปีที่ ๑-๓) ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายปีที่ ๔-๖ คือโรงเรียนเทศบาลวัดจอมศรีนาคพรต(ท.๖) ในปีการศึกษา ๒๕๕๕ มีผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน ๘ คน (อาจารย์ใหญ่, ผู้อำนวยการ) มีพนักงานครูเทศบาลจำนวน ๓๔๙ คน มีนักเรียนจำนวน ๖,๙๖๙ คน^{๔๕}

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวว่า การบริหารงานในสถานศึกษานับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารต้องเป็นผู้ที่มีทักษะในการบริหารงานและเป็นผู้ที่นำวิสัยทัศน์ ความเข้มแข็ง และความคิดสร้างสรรค์มาสู่งานที่ต้องรับผิดชอบ โดยเฉพาะการนำความคิดใหม่ๆและความเชื่อในการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์มาสู่สถานศึกษาให้มีคุณภาพ มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการบริหาร คือ หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารโดยเฉพาะการนำมาใช้เพื่อดูแลและปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานศึกษาให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ภายใต้ความพึงพอใจจากการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษานั้น ผู้วิจัยเห็นว่าการนำหลักการบริหารเชิงพุทธโดยเฉพาะหลักพรหมวิหาร ๔ มาใช้เป็นหลักในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครสวรรค์จะเป็นแนวทางที่ดีในการพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาบริบทการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครสวรรค์

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพนักงานครูเทศบาลต่อการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครสวรรค์ โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของโรงเรียน

๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางและข้อเสนอแนะในการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครสวรรค์

^{๔๕}สำนักงานการศึกษาเทศบาลนครสวรรค์, รายงานผลการวิเคราะห์การประเมินคุณภาพการศึกษา, (นครสวรรค์ : สำนักงานการศึกษาเทศบาลนครสวรรค์), ๒๕๕๕.

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้กลุ่มประชากรได้แก่ พนักงานครูเทศบาลของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ในปีการศึกษา ๒๕๕๕ จำนวน ๓๔๙ คน มีทั้งหมด ๘ โรงเรียน ผู้วิจัยได้เลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๘๓ คน เป็นกลุ่มศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่จัดทำโครงร่างขึ้นเองในขั้นต้นแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญวิเคราะห์ความเที่ยงตรงของแบบสอบถามจำนวน ๕ ท่านการวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Means) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เปรียบเทียบการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยใช้วิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และสรุปข้อมูลแนวทางและข้อเสนอแนะดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.สรุปผลการวิจัย

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผลการสำรวจผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ๑๘๓ คน พบว่า เพศของพนักงานครูเทศบาล ส่วนมาก เป็นเพศชาย จำนวน ๙๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๓๐ เมื่อพิจารณาถึง อายุ ส่วนมาก มีอายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปีจำนวน ๙๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๕๐ และเมื่อพิจารณาถึงระดับการศึกษา พบว่า ส่วนมาก อยู่ในระดับปริญญาตรี มีจำนวน ๙๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๓๐ ส่วนประสบการณ์ทำงาน พบว่าส่วนมาก มีประสบการณ์ทำงานในระดับ ๑ - ๕ ปี จำนวน ๑๐๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๗๐ จำนวนพนักงานครูเทศบาลที่สุมตัวอย่างมาจากขนาดของโรงเรียนเทศบาลนครสวรรค์ พบว่าอยู่ในระดับโรงเรียนขนาดใหญ่จำนวน ๑๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๘.๙๐ รองลงมาเป็นโรงเรียนขนาดกลาง จำนวน ๕๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๑๐

๔.๒ ระดับความคิดเห็นของพนักงานครูเทศบาลต่อการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ พบว่า พนักงานครูเทศบาลมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครสวรรค์ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๕$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ด้านเมตตา ด้านกรุณา ด้านมุทิตา และด้านอุเบกขา อยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้

ด้านเมตตา พบว่า พนักงานครูเทศบาลมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครสวรรค์ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๔$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อที่ระดับมากที่สุดคือ การใช้คำพูดที่เหมาะสมในการตักเตือนในที่สาธารณะ และมีสนับสนุนให้ผู้ร่วมงานประสบความสำเร็จก้าวหน้า ($\bar{X} = ๔.๐๒$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก

และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อที่ระดับน้อยที่สุดคือ ไม่เอาเปรียบผู้ร่วมงานและมอบหมายงานตามความสามารถ ($\bar{X}=3.80$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก

ด้านกรณียา พบว่า พนักงานครูเทศบาลมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.03$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อที่ระดับมากที่สุด พบว่า การช่วยเหลือเกื้อกูลศาสนาในทางสร้างสรรค์อย่างเหมาะสม ($\bar{X}=4.10$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือช่วยเหลือครูที่ทำความผิดให้ถูกลงโทษเบาลง ($\bar{X}=4.09$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อที่ระดับน้อยที่สุด พบว่า ช่วยเหลือครูที่ป่วยเป็นโรคประจำตัวอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X}=3.98$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก

ด้านมุทิตา พบว่า พนักงานครูเทศบาลมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.12$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อที่ระดับมากที่สุด พบว่า เป็นมิตรกับผู้ร่วมงานทุกคน ($\bar{X}=4.14$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก รองลงมา พบว่า รู้จักยกย่องชมเชยผู้ทำความดีตามความเหมาะสม ($\bar{X}=4.13$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อที่ระดับน้อยที่สุด พบว่า มีส่วนช่วยในการเผยแพร่ผลงานที่ดีของผู้ร่วมงาน ($\bar{X}=4.11$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก

ด้านอุเบกขา พบว่า พนักงานครูเทศบาลมีความคิดเห็นต่อด้านอุเบกขา ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.12$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อที่ระดับมากที่สุด พบว่า มีความอดทนต่ออุปสรรคปัญหาต่างๆ ในที่ทำงาน ($\bar{X}=4.25$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก รองลงมา พบว่า มีความซื่อสัตย์ สุจริตในการปฏิบัติหน้าที่ ($\bar{X}=4.15$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อที่ระดับน้อยที่สุด พบว่า ตัดสินใจในการทำงานด้วยความเป็นกลางและเที่ยงธรรม ($\bar{X}=3.99$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบ ความคิดเห็นของพนักงานครูเทศบาลต่อการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลเป็นการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่าง ตัวแปรต้น ได้แก่ การจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน ขนาดของโรงเรียน ดังนี้

เพศ พนักงานครูเทศบาลที่มีเพศ ต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ โดยภาพรวม ($t=1.652$, $sig=0.100$) ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านมุทิตา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ($t=2.124^*$, $sig=0.028$) ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

อายุ พนักงานครูเทศบาลที่มี อายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ โดยภาพรวม ($F=1.099$, $sig=.351$) ไม่แตกต่าง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านของหลักพรหมวิหาร ๔ พบว่า ด้านเมตตา ($F=.790$, $sig=.501$) ด้านกรุณา ($F=.739$, $sig=.530$) ด้านมุทิตา ($F=1.195$, $sig=.313$) และด้านอุเบกขา ($F=1.252$, $sig=.292$) ไม่แตกต่างกันทุกด้าน จึงต้องปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ระดับการศึกษา พนักงานครูเทศบาลที่มีระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ โดยภาพรวม ($F=0.174$, $sig = 0.545$) ไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านของหลักพรหมวิหาร ๔ พบว่า ด้านเมตตา ($F=0.609$, $sig = 0.541$) ด้านกรุณา ($F=0.450$, $sig = 0.639$) ด้านมุทิตา ($F=0.373$, $sig = 0.689$) ด้านอุเบกขา ($F=0.428$, $sig = 0.512$) ไม่แตกต่างกันทุกด้าน จึงต้องปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ประสบการณ์ทำงาน พนักงานครูเทศบาลที่มีระดับประสบการณ์ทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ โดยภาพรวม ($F=0.796^*$, $sig=0.462$) แตกต่างกัน ที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเมตตา ($F=0.542$, $sig=0.588$) และด้านมุทิตา ($F=0.683$, $sig=0.412$) ไม่แตกต่างกัน จึงต้องปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนทางด้านกรุณา ($F=0.940^*$, $sig = 0.335$) และด้านอุเบกขา ($F=0.923^*$, $sig = 0.335$) พบว่า แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้นจึงต้องทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย จำแนกตามประสบการณ์ทำงานด้วยวิธีทำการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยน้อยที่สุด (**Lest Significant Difference : LSD**)

แสดงการเปรียบเทียบเป็นรายคู่ (LSD) ของตัวแปรตามในภาพรวมของการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ จำแนกโดย **ประสบการณ์การทำงาน** พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีประสบการณ์ทำงานระหว่าง ๑-๕ ปี มีความเห็นต่อการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ น้อยกว่า กลุ่มที่มีประสบการณ์ทำงานระหว่าง ๑๑-๑๕ ปี ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 เช่นเดียวกันเมื่อเปรียบเทียบกลุ่มที่มีประสบการณ์ทำงานระหว่าง ๑๑-๑๕ ปี พบว่า มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ มากกว่า กลุ่มที่มีประสบการณ์ทำงาน ๑๖ ปีขึ้นไป ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

แสดงการเปรียบเทียบเป็นรายคู่ (LSD) **ทางด้านกรุณา** จำแนกโดยประสบการณ์ทำงาน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีประสบการณ์ทำงานระหว่าง ๖-๑๐ ปี มีความเห็นต่อการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ด้านกรุณาของผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ น้อยกว่า กลุ่มที่มีประสบการณ์ทำงานระหว่าง ๑๖ ปีขึ้นไป ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และพบว่าต่อไปอีกว่ากลุ่มที่มีประสบการณ์ทำงานระหว่าง ๑๖ ปีขึ้นไป มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ด้านกรุณาของผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ มากกว่า กลุ่มที่มีประสบการณ์ทำงานระหว่าง ๑๑-๑๕ ปี ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

แสดงการเปรียบเทียบเป็นรายคู่ (LSD) **ทาง ด้านอุเบกขา** จำแนกโดยประสบการณ์ทำงาน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีประสบการณ์ทำงานระหว่าง ๑-๕ ปี มีความเห็นต่อการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ด้านอุเบกขาของผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ น้อยกว่า กลุ่มที่มีประสบการณ์ทำงานระหว่าง ๑๑-๑๕ ปี ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และพบต่อไป

อีกว่า กลุ่มที่มีประสบการณ์ทำงานระหว่าง ๑๑-๑๕ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ด้านอุเบกขาของผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ มากกว่ากลุ่มที่มีประสบการณ์ทำงานระหว่าง ๑๖ ปีขึ้นไป ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕

ขนาดของโรงเรียน พบว่า พนักงานครูเทศบาลที่มีขนาดของโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครสวรรค์ โดยภาพรวม ($t=0.903$, $sig = 0.367$) ไม่แตกต่างกัน ที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเมตตา ($t=0.156$, $sig = 0.884$), ด้านกรุณา ($t=-0.004$, $sig = 0.996$), ด้านมูทิตา ($t=0.665$, $sig = 0.507$) และด้านอุเบกขา ($t=0.184$, $sig = 0.858$) ไม่แตกต่างกันทุกด้าน จึงต้องปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.อภิปรายผลการวิจัย

เปรียบเทียบความคิดเห็นของพนักงานครูเทศบาลต่อการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครสวรรค์ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

สมมติฐานข้อที่ ๑ พนักงานครูเทศบาลที่มีเพศ ต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน จากผลการวิเคราะห์ข้างต้นพบว่าพนักงานครูเทศบาลที่มีเพศต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงต้องปฏิเสธสมมติฐานข้อที่ ๑ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **บุปผา พิกุลแก้ว** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการส่งเสริมวิชาการและด้านการวางแผนวิชาการโดยรวมอยู่ในระดับมาก เพศชายกับเพศหญิง มีความคิดเห็นโดยรวมทุกด้านไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕ นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ดิเรก เพิ่มดี** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์โดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามทัศนะของเจ้าหน้าที่สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยมีคุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์โดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และพบว่าเพศที่แตกต่างกันของเจ้าหน้าที่สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยมีคุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์โดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕

สมมติฐานข้อที่ ๒ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครสวรรค์ จังหวัด

นครสวรรค์ แตกต่างกัน จากผลการวิเคราะห์ข้างต้นพบว่าพนักงานครูเทศบาลที่มี อายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ดิเรก เพิ่มดี** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์โดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามทัศนะของเจ้าหน้าที่สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยมีคุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์โดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และพบว่าอายุที่แตกต่างกันของเจ้าหน้าที่สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยมีคุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์โดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุพล เครือมะโนรมย์** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่” ผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของพนักงานครูเทศบาลที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วิมุติ หยกพรายพันธ์** ที่ทำการวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาการศึกษาเขต ๕” พบว่า อายุไม่มีผลต่อพฤติกรรมคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียน

สมมุติฐานที่ ๓ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน จากผลการวิเคราะห์ข้างต้นพนักงานครูเทศบาลที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระเมธีธรรมาลังการ** ได้ทำการวิจัยเรื่อง " การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต ๑" ผลการวิจัยพบว่า สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต ๑ จำแนกตามระดับการศึกษาพบว่า ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย **สุชาติ น้ำประสานไทย** ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “วิสัยทัศน์ด้านคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการศึกษาประถมแห่งชาติดังจังหวัดกาญจนบุรี” พบว่า บุคลากรที่มีสถานภาพส่วนตัวทางวุฒิการศึกษาต่างกันมีวิสัยทัศน์ด้านคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการศึกษาประถมแห่งชาติดังจังหวัดกาญจนบุรี ไม่แตกต่างกันในภาพรวม

สมมุติฐานข้อที่ ๔ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน ผลการทดสอบสมมุติฐาน พบว่า พนักงานครูเทศบาลที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงาน ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของ

โรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ จึงต้องทำเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด LSD และต้องยอมรับสมมติฐานข้อที่ ๔ ที่ได้ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ **พระมหาวุฒิกิจ บัวทอง** ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗” พบว่า ผู้มีประสบการณ์ทำงานที่ต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนที่ต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **น้ำอ้อย อนุสนธิ์** ได้ศึกษาการวิจัยเรื่อง “การศึกษาการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร” ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวม การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษา ทุกด้าน อยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพนักงานครูที่มีต่อการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร จำแนกตามเพศและประสบการณ์ทำงานพบว่า พบว่าพนักงานครูในสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชรมีความคิดเห็นต่อการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษา แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ

สมมติฐานข้อที่ ๕ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีขนาดโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า พนักงานครูเทศบาลที่มีขนาดโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงาน ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ซึ่งสอดคล้องกับ **จตุรงค์ พุฒเกิดพันธ์** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธที่มีต่อพฤติกรรมนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต ๓” ซึ่งพบว่าขนาดของโรงเรียน ไม่มีผลต่อความคิดเห็นต่อโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ แต่ไม่สอดคล้องกับ **พระเมธีธรรมาลังการ** ได้ทำการวิจัยเรื่อง " การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต ๑" ผลการวิจัยพบว่าสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต ๑ จำแนกตามประเภทของโรงเรียน พบว่า ในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เอกสารอ้างอิง

ก.ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข.ข้อมูลทุติยภูมิ

พระราชวรมนู (ประยูร ธรรมจิตโต), **คุณธรรมนักบริหาร**, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘.

สำนักงานศึกษาพิเศษบาลนครสวรรค์, **รายงานผลการวิเคราะห์การประเมินคุณภาพการศึกษา**, นครสวรรค์ : สำนักงานศึกษาพิเศษบาลนครสวรรค์, ๒๕๕๕.

ราชกิจจานุเบกษา, **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓**, ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๒/๗/๒๕๕๓ เป็นปีที่ ๖๕ ในรัชกาลปัจจุบัน, เล่มที่ ๑๒๗, ตอนที่ ๔๕ ก.

ค.ข้อมูลออนไลน์

กระทรวงศึกษาธิการ, **แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๙)**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.moe.go.th/websm/2010/jan/003.htm>. [๘ มกราคม ๒๕๕๓].

นพดล สุวรรณสุนทร, **การบริหารงานตามหลักพระพุทธศาสนา**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.siace.ac.th/index.php?option=com_content&view=article&id=129:2011-11-27-03-37-34&catid=40:2011-11-25-06-03-52, [๒๐ ก.ย. ๒๕๕๕].

ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของ วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์

Educational Quality Assurance According to Four States of success of Nakhonsawan Buddhist College

ณฐยา ราชสมบัติ
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ๒) เพื่อศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ และ ๓) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล จำนวน ๒๑๑ รูป/คน ใช้วิธีเลือกตัวอย่างแบบสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบโดยการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และสรุปข้อมูลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้

ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต ต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายจำนวน ๑๒๙ รูป/คน คิดเป็น ร้อยละ ๖๑.๑๔ มีกลุ่มอายุ ๒๐ - ๒๕ ปี จำนวน ๑๐๖ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๒๔ สถานภาพ เป็นคนโสด จำนวน ๑๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๘๒ ระดับการศึกษา ปริญญาตรี จำนวน ๑๙๖ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๙๒.๘๙ ตำแหน่ง เป็นนิสิต จำนวน ๑๕๕ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๔๒ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๕$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความคิดเห็นต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ อยู่ในระดับมากทุกด้าน จำแนกเป็นรายด้านที่มีระดับมากที่สุดคือ ด้านวิริยะ และด้านวิมังสา

มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.09$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก ด้านจิตตะ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.07$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก ส่วนรายด้านที่มีระดับน้อยที่สุดคือ ด้านฉันทะ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.95$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็น ของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษากการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล แล้วพบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการศึกษากการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สำหรับในด้าน เพศ อายุ สถานภาพ และระดับการศึกษา มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ คือการนำหลักการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้เพื่อ การประกันคุณภาพการศึกษา ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ให้มีคุณภาพ ควรคำนึงถึงหลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานของหน่วยงานองค์กรของตนเอง ซึ่งถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตทุกคนที่ศึกษาและปฏิบัติหน้าที่ในวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ล้วนมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านคุณวุฒิ และวัยวุฒิ รวมไปถึงอุปนิสัยใจคอที่แตกต่างกัน แต่สิ่งหนึ่งที่ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตทุกท่านต่างคาดหวังไว้ก็คือ การประกันคุณภาพการศึกษาที่ดีและมีมาตรฐาน ซึ่งสิ่งนี้มีอาจเกิดขึ้นได้หากผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต ไม่นำไปหลักอิทธิบาท ๔ ไปบูรณาการใช้อย่างจริงจังในการบริหารงานและเรียนรู้ปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพ เพื่อนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ

ABSTRACT

The objectives of the study were as follows : 1) to study the problems, barriers and suggestions in the study of Educational Quality Assurance According to Four States of success of Nakhonsawan Buddhist college 2) to study Educational Quality Assurance According to Four States of success of Nakhonsawan Buddhist college 3) to compare the opinions of administrators, faculty and students with Educational Quality Assurance According to Four States of success of Nakhonsawan Buddhist college by classifying on personal factors. The study has focused on 211 respondents. Research methodology employed the Simple Random sampling. The questionnaire constructed and used for the study have been well established. The data analysis techniques used frequency, percentage, mean and standard deviation. The hypotheses of the study have been tested by t-test and F –test (One Way ANOVA). If there were significant difference the Least Significant Difference : (LSD) would be further computed. And summarized the problems, obstacles and suggestions by the analysis and synthesis of data.

The findings of the study were as follows : Opinions of administrators, faculty, staff and students towards Educational Quality Assurance According to Four States of success of Nakhonsawan Buddhist College, Most of the respondents were males for the number of 129 bodies (61.14%). The respondents aged 20 – 25 years were found 106 bodies (50.24%). The respondents had a status of laymen 122 bodies (57.82%). Educational level of respondents comprised of Bachelor's Degree 196 bodies (92.89%). Respondents were 195 students (92.42%). The administrators, faculty, staff and students had the opinions towards Educational Quality Assurance According to Four States of success of Nakhonsawan Buddhist College as a whole was in high mean scores ($\bar{X} = 4.05$). When considering to each aspect there were found that the administrators, faculty, staff and students had the opinions towards Educational Quality Assurance According to Four States of success of Nakhonsawan Buddhist College in high mean scores in all aspects. The descending order of each aspect for four States of success were Viriya (exertion) and Vimamsa (reasoning). This two aspects had equally high mean scores ($\bar{X} = 4.09$). the later two aspects viz Citta (thoughtfulness) and Chanda (will) had mean scores ($\bar{X} = 4.07$) and ($\bar{X} = 3.95$) respectively. When compare the opinions of administrators, faculty, staff and students of Educational Quality Assurance According to Four States of success of Nakhonsawan Buddhist College by classifying on personal factors there were found that the difference positions of respondents had been significant difference there were significant difference at .05 level. However, gender, age, status and education level were no significant difference at .05 level.

The suggestions of the study, in order to apply Educational Quality Assurance According to Four States of success of Nakhonsawan Buddhist College. The related persons should consider the important of Four States of success including Chanda (will). Viriya (exertion), Citta (thoughtfulness) and Vimansa (reasoning) to optimized of their own organization. These were because all related persons in Nakhonswan Buddhist College have had difference qualifications, seniority and temperament. But one thing the related persons should be expected a quality of education in accordance with Four States of success and there were impossibility if not all stakeholders to integrate and learnt and practiced effectively to lead their organization towards accomplishment.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันกระแสเรื่องคุณภาพได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับวงการต่างๆ เป็นอย่างมาก การตอบกระแสรับกระแสดังกล่าวนี้ในวงการศึกษามีให้เห็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากแทบทุกประเทศได้หันมาให้ความสนใจในการพัฒนาคุณภาพการศึกษากันอย่างจริงจัง เหตุผลสำคัญประการหนึ่งน่าจะอยู่ตรงที่ว่าสถาบันการศึกษาได้ทำหน้าที่ในการผลิตผู้จบการศึกษากลับไปมีคุณภาพเพียงพอต่อการตอบสนองให้กับสังคมได้หรือไม่ ด้วยข้อสงสัยดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการสร้างความเชื่อมั่นให้กับสังคมว่าสถาบันการศึกษาจะต้องมีภาระหน้าที่ที่สำคัญในการสร้างคนที่มีคุณภาพ เพราะในที่สุด คนจะกลายเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและคุณภาพ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาที่กำลังเป็นประเด็นสำคัญที่ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ หมวด ๖ ซึ่งเป็นหมวดที่ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา^{๔๖}

สถานศึกษาจึงเป็นสถาบันที่สามารถสร้างผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข มีศักยภาพในการให้ความร่วมมือ เพื่อการสร้างสรรค์สังคมไทยให้มีคุณภาพ และมีการบริหารสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายได้จะต้องอาศัย กระบวนการบริหารจัดการที่ดี มีประสิทธิภาพ สามารถสร้างปัจจัยเกื้อหนุนให้มีความเหมาะสม สอดคล้องและเพียงพอต่อการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาได้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕ ได้กำหนดจุดมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษา ที่ต้องมุ่งเน้นคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา โดยกำหนดรายละเอียดไว้ในหมวด ๖ มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษามาตรา ๔๗ มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก^{๔๗}

หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าจึงเน้นที่การปฏิบัติเป็นสำคัญ การอ่อนน้อมหรือการหวังผลบันดาลจากสิ่งเหนือธรรมชาติเพื่อให้ตนประสบความสุขหรือความสำเร็จในชีวิตนั้นไม่ใช่แนวทางของพระพุทธศาสนาด้วยเหตุนี้ หลักธรรมของพระพุทธศาสนาจึงมีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์ได้ และเป็นเรื่องใกล้ตัวมนุษย์ซึ่งสามารถสัมผัสรับรู้ได้ตลอดเวลา เพราะใจความสำคัญของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้นไม่มีสิ่งใดเกินเลยไปจากเรื่องปัญหาชีวิตและวิธีการแก้ปัญหาชีวิต^{๔๘}

ในสังคมไทยปัจจุบันจะเห็นว่าประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ การดำเนินชีวิตของคนไทยและวัฒนธรรมต่างๆ ได้รับอิทธิพลหล่อหลอมด้วยหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ซึ่งได้ฝังอยู่ในความคิดหรือชีวิตจิตใจของคนไทยเป็นเวลานาน สามารถสังเกตได้

^{๔๖} วีระยุทธ ชาทะการญจน์, เทคนิคการบริหาร สำหรับนักบริหารการศึกษามีอาชีพ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (ฉบับปรับปรุง), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งมหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๒๖.

^{๔๗} สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๓), หน้า ๘.

^{๔๘} พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล (เกษนคร), พระพุทธศาสนากับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, (อุบลราชธานี : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิริธรรมออฟเซต, ๒๕๕๔), หน้า ๓๕.

จากผลกระทบที่ปรากฏออกมาในด้านต่างๆ เช่น วิถีชีวิต ทศนคติ พฤติกรรม นิสัยใจคอของชาวไทย ตลอดจนถึงวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ลักษณะดังกล่าวซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยการนำมาปฏิบัติดัดแปลงให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต^{๔๙}

จากอดีตจนถึงปัจจุบันโดยทั่วไปมนุษย์มักจะมีการรวมตัวกันเป็นหมู่คณะนับแต่โบราณกาล เป็นต้นมา ก็มีการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ซึ่งมีการพัฒนามาจากกลุ่มเล็กๆ จากครอบครัว มาเป็นหมู่บ้าน เป็นตำบล และขยายวงกว้างออกมาเป็นสังคมที่ใหญ่ จนถึงปัจจุบัน จากวิวัฒนาการของสังคมดังกล่าว ย่อมก่อให้เกิดการขยายตัวในด้านต่างๆ อาทิเช่น การเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และ มนุษย์มีการดำรงชีวิตในรูปแบบที่แตกต่างกัน การดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมหรือชุมชนที่แตกต่างกัน นั้น ก็เพื่อความอยู่รอด ความปลอดภัยและความสุข เพราะเป็นความต้องการของมนุษย์^{๕๐}

การนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันนั้น สำหรับคุณธรรมที่จะทำให้การทำงานประสบความสำเร็จคงหนีไม่พ้นอริยาบท ๔ เพราะความหมายของอริยาบท ๔ แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรมเครื่องให้ลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อริยาบท ซึ่งจำแนกไว้เป็น ๔ อย่าง คือ ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น จิตตะ ความเอาใจใส่ ผักใฝ่ในสิ่งนั้น วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น บุคคลเมื่อประกอบด้วย คุณธรรม ๔ อย่างนี้แล้ว ย่อมประสบความสำเร็จ ในสิ่งที่ไม่เหลือวิสัยของมนุษย์ ซึ่งโดยตรงทางหมายถึงความดับทุกข์โดยสิ้นเชิง ที่เรียกว่า นิพพาน ส่วนเรื่องอื่น นอกนั้นไป ถือว่าเป็น เรื่องพิเศษ และ ไม่มี ขอบเขตจำกัด เพราะมีปัญหาเกี่ยวกับ เรื่องนอกเหนือ วิสัยธรรมดา อยู่มาก^{๕๑} โดยหลักอริยาบท ๔ นั้น เป็นหลักธรรมที่ทำให้เกิดสมาธิในการทำงานไม่ฟุ้งซ่านไปกับสังคมและกระแสต่างๆ พร้อมทั้งตีกรอบให้เราทำงานอย่างคงเส้นคงวาอีกด้วย

โลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงและมีการแข่งขันในเรื่องของคุณภาพโดยเฉพาะความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของมนุษย์ สิ่งที่จะทำให้มนุษย์เราอยู่รอดได้ในสังคมปัจจุบัน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ในทุกๆระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการศึกษาซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนตลอดจนประชาชน ให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้าน

^{๔๙} สมเด็จพระญาณสังวรญาณมุนี, **หลักพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๓๙), หน้า ๑๔.

^{๕๐} พระมหาสามารถ อานนโท (เนตรแสง), **ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม** พ.ศ.๒๕๔๘, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑.

^{๕๑} พุทธทาสภิกขุ, **ศึกษาธรรมะอย่างถูกวิธี หรือ ธรรมวิภาค นวกภูมิ คำบรรยายธรรมะ**, (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <http://www.buddhadasa.com/rightstudydham/tibath4.html>, (๒๓ กันยายน ๒๕๕๕).

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นอย่างดี โดยถือเป็นหัวใจสำคัญและเป็นนโยบายหลักของมหาวิทยาลัยในอันที่จะเป็นกลไกขับเคลื่อนให้มหาวิทยาลัยก้าวไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนา มีคุณภาพในทุกพันธกิจ เริ่มตั้งแต่การผลิตบัณฑิต การวิจัยและพัฒนา การส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ดังนั้นผู้บริหารวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำเป็นต้องใช้หลักพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อให้การทำงานประสบผลสำเร็จตามความประสงค์ คือ หลักอริยบท ๔ ธรรมซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จ ผู้วิจัยเห็นว่าการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอริยบท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์จะเป็นแนวทางที่ดีในการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาประสบผลสำเร็จตามความประสงค์ มีประสิทธิผลมากขึ้น เป็นที่ยอมรับของผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา นักเรียน และประชาชนทั่วไป ดังนั้นผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอริยบท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โดยศึกษาทัศนะของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิต

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอริยบท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

๒.๒ เพื่อศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอริยบท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

๒.๓ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอริยบท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์จำแนกตามสถานะภาพส่วนบุคคล

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) กับประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๑๑ คน ซึ่งใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับข้อมูล ที่ได้รวบรวมมา สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ (Percentage) สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) สำหรับหาค่าระดับความคิดเห็นต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอริยบท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับวัดการกระจายของข้อมูล ใช้การทดสอบ ค่าที (t – test), Independent Groups, One – Way ANOVA ในการวิเคราะห์ความ

แปรปรวนสำหรับเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่โดยวิธี ผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference LSD) จากผลการวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ดังนี้

๔.สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญ ในการศึกษาการประกันคุณภาพ การศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โดยจะสรุปตามลำดับ ดังนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศชายจำนวน ๑๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๑๔ มีกลุ่มอายุ ๒๐ – ๒๕ ปี จำนวน ๑๐๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๒๔ สถานภาพ เป็นคนโสด จำนวน ๑๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๘๒ ระดับการศึกษา ปริญญาตรี จำนวน ๑๙๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๒.๘๙ ตำแหน่ง เป็นนิสิต จำนวน ๑๙๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๒.๔๒

๔.๒ ความคิดเห็นของบุคลากรต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๕$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความคิดเห็นต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ อยู่ในระดับมากทุกด้าน จำแนกเป็นรายด้านที่มีระดับมากที่สุดคือ ด้านวิริยะ และด้านวิมังสา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๐๙$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก ส่วนรายด้านที่มีระดับน้อยที่สุดคือ ด้านฉันทะ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๙๕$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก

๑) ด้านฉันทะ พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ด้านฉันทะโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๕$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านฉันทะพบว่า คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ จำแนกเป็นรายข้อที่มีระดับมากที่สุด คือ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการจัดทำรายงานประเมินตนเองเพื่อขอรับรองการประเมินคุณภาพ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๐๔$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก ส่วนรายข้อที่มีระดับน้อยที่สุด คือ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีความพร้อมรับการประเมินคุณภาพการศึกษา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๗๔$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก

๒) **ด้านวิริยะ** พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษากการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์**ด้านวิริยะ** โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๙$) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อของด้านวิริยะ พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษากการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ จำแนกเป็นรายชื่อที่ระดับมากที่สุด คือ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการจัดการประชุม ฝึกอบรม ด้านการประกันคุณภาพการศึกษาให้บุคลากรทุกระดับเข้าใจ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๒๐$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก ส่วนรายชื่อที่มีระดับน้อยที่สุด คือ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการจัดทำรายงานการประเมินตนเอง (SAR) ตรงกับสภาพความเป็นจริง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๐๔$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก

๓) **ด้านจิตตะ** พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษากการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์**ด้านจิตตะ** โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๗$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านจิตตะ พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษากการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ จำแนกเป็นรายชื่อที่ระดับมากที่สุด คือ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการประชุมชี้แจงกำหนดบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างชัดเจน และวิทยาลัยนครสวรรค์มีการรวบรวมเอกสาร คู่มือ จากแหล่งต่างๆ เพื่อเป็นศูนย์ความรู้ให้แก่บุคลากร มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๐๘$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก ส่วนรายชื่อที่มีระดับน้อยที่สุด คือ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการจัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่เอื้ออำนวยต่อการตรวจสอบ และการประเมินคุณภาพโดยหน่วยงานภายนอก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๐๔$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก

๔) **ด้านวิมังสา** พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษากการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์**ด้านวิมังสา** โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๙$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อของด้านวิมังสา พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษากการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ จำแนกเป็นรายชื่อที่ระดับมากที่สุด คือ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์มีการส่งเสริมให้บุคลากรทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๑๗$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก ส่วนรายชื่อที่ระดับน้อยที่สุดคือ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์นำข้อมูลสารสนเทศรายงานการประเมินตนเอง (SAR) มาปรับปรุงและพัฒนางานที่ได้รับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๙๘$) ซึ่งอยู่ในระดับมาก

๔.๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็น ของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษากการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ไม่แตกต่างกัน ที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการศึกษาระหว่างคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน ที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตำแหน่ง จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาระหว่างคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ในภาพรวมพบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีตำแหน่งต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการศึกษาระหว่างคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการศึกษาระหว่างคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ แตกต่างด้านฉันทะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนด้านวิริยะ ไม่แตกต่างกัน ที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่โดยภาพรวมของ ด้านฉันทะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา จำแนกตามตำแหน่งด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) ดังนี้

โดยภาพรวมของตำแหน่ง พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต ที่มีตำแหน่ง เป็นนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษาระหว่างคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โดยภาพรวม น้อยกว่าผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่และนิสิต ที่เป็นอาจารย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ด้านฉันทะ พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีตำแหน่ง เป็นนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษาระหว่างคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ด้านฉันทะ น้อยกว่าผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่เป็นอาจารย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ส่วนด้านอื่นๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ด้านจิตตะ พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีตำแหน่ง เป็นนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษาระหว่างคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ด้านจิตตะ น้อยกว่าผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่เป็นเจ้าหน้าที่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ด้านวิมังสา พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีตำแหน่ง เป็นนิสิต มีความคิดเห็นต่อการศึกษาระหว่างคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ด้านวิมังสาน้อยกว่าผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่เป็นอาจารย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๔.๔ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขต่อการศึกษาการประกันคุณภาพ การศึกษาตามหลักอริยาบท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ในด้าน ฉันทะ วิริยะ จิตตะและวิมังสา

ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่อยู่ในวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มีปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขกับการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอริยาบท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ในแต่ละด้านดังนี้

ด้านฉันทะ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต้องการให้ปรับทัศนคติของบุคลากร ในวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ให้เข้าใจและเห็นความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาจำนวน ๕ คน ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต้องการให้มีการจัดอบรมเกี่ยวกับการประกันคุณภาพ การศึกษาอย่างต่อเนื่องเป็นประจำจำนวน ๓ คน

ด้านวิริยะ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความต้องการให้มีการจัดระบบการ จัดเก็บเอกสารให้เป็นระบบจำนวน ๔ คน ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต้องการให้มีการ วางแผนการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องจำนวน ๗ คน

ด้านจิตตะ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความต้องการให้มีการจัดตั้ง หน่วยงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในอย่างชัดเจนจำนวน ๕ คน และผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความต้องการให้มีการพัฒนาระบบและกลไกการควบคุมคุณภาพภายใน ในการประกัน คุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องจำนวน ๔ คน

ด้านวิมังสา ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความต้องการให้มีการนำข้อมูล จากคณะกรรมการผู้ตรวจประเมินมาใช้ปรับปรุงการดำเนินงานอย่างจริงจัง จำนวน ๕ คน และ คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความต้องการให้มีการส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการ ประกันคุณภาพการศึกษาอย่างจริงจังและต่อเนื่องจำนวน ๒ คน

จากปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไขกับการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอริยา บาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ การศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษา ของวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์ ควรคำนึงถึงหลักอริยาบท ๔ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานของหน่วยงานองค์กรของตนเอง ซึ่งถือเป็นสิ่งที่มี ความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตทุกคนที่ศึกษา และปฏิบัติหน้าที่ในวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ล้วนมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านคุณวุฒิ และวัยวุฒิ รวม ไปถึงอุปนิสัยใจคอที่แตกต่างกัน แต่สิ่งหนึ่งที่ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตทุกท่านต่าง คาดหวังไว้ก็คือ การประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอริยาบท ๔ ที่ดีและมีมาตรฐาน ซึ่งสิ่งนี้มีอาจ เกิดขึ้นได้หากผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต นำไปบูรณาการใช้จริงในการบริหารงานและ เรียนรู้ปฏิบัติ

ดังนั้น สิ่งที่เหมาะสมที่สุดก็คือ การสนับสนุนและส่งเสริมในการใช้หลักธรรมคืออริยาบท ๔ ที่กล่าวมานั้นควรให้เกิดขึ้นภายในหน่วยงานสถานศึกษาอย่าง ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และ นิสิตต้องทำตนให้เป็นผู้ใฝ่รู้อยู่ตลอดเวลาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในสถานศึกษาของตนเอง เมื่อ

ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตในสถานศึกษามีความรู้และเข้าใจในการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอริยาบท ๔ ก็จะมีความเข้าใจที่ตื้นตันก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการทำงานของตนให้ดียิ่งขึ้นไป

๕.อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษากการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอริยาบท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจและนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๕.๑ ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษากการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอริยาบท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

จากผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษากการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอริยาบท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน อันเนื่องมาจากหลักอริยาบท ๔ เป็นธรรมที่ผู้ปฏิบัติแล้วเกิดความพอใจ ความรักใคร่ในสิ่งที่ทำไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบากจดจ่อเฝ้าคิดเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้นด้วยการใช้ปัญญาพิจารณาหาเหตุและผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ พระมหาวุฒิกิจ บัวทอง “การใช้หลักอริยาบท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗” ผลการศึกษาพบว่า ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๗ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้อริยาบท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ ชชาติ แนวนำพา ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อริยาบท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการประยุกต์ใช้อริยาบท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การประยุกต์ใช้อริยาบท ๔ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ และด้านจิตตะ ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ วิชญาภา เมธีวรฉัตร ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอริยาบท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศรีรังควิทยา จังหวัดนครสวรรค์” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอริยาบท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน อยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ ไพบุลย์ ตั้งใจ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอริยาบท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการ” ผลการศึกษาพบว่า พนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ตามหลักอริยาบท ๔ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($X = ๔.๒๗$) ใน

ด้านจิตตะ (การเอาใจใส่ในการปฏิบัติงาน) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($X = ๔.๐๙$) อยู่ในระดับมากทุกด้าน และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ **กัญญ์วาทกรณ์ กลิ่นนิมมวล** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔” ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ ตามทัศนะของบุคลากรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($X = ๔.๑๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านฉันทะ อยู่ในระดับมากที่สุด ($X = ๔.๒๖$) ส่วนด้านวิริยะ จิตตะ และวิมังสา อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านมีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายดังนี้

๑) ด้านฉันทะ จากการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ด้านฉันทะ โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาในแต่ละรายการพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตในวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มีความพอใจความรักใคร่ในสิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้นให้สำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ในองค์ประกอบที่ ๑ ปรัชญาปณิธาน วัตถุประสงค์ และแผนการพัฒนา และยังสอดคล้องกับหลักธรรมของ **พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)** ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ให้ความหมายของคำว่า “ฉันทะ” คือ ความพอใจ ได้แก่ ความมีใจรักใคร่สิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จ อยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุ พุดง่าย ๆ ว่ารักงานและรักจุดหมายของงาน พุดให้ลึกลงไปทางธรรมว่า ความรักความใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ ของงานนั้น อยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ตั้งมานั้น เมื่อเห็นสิ่งนั้นหรืองานนั้นกำลังเดินทางไปสู่จุดหมาย ก็เกิดปิติเป็นความเอิบอิ่มใจ ครั้นสิ่งหรืองานที่ทำนั้นบรรลุจุดหมายก็รับโสมนัสเป็นความฉ่ำชื่นใจที่พร้อมด้วยความรู้สึกโปร่งโล่งผ่องใสเบิกบานแผ่ออกไปเป็นอิสระไร้ขอบเขต ถ้าสามารถปลูกเร้าฉันทะให้เกิดอย่างแรงกล้า เกิดความรักในคุณค่าความดีงามความสมบูรณ์ของสิ่งนั้นหรือจุดหมายนั้นอย่างเต็มที่แล้ว คนก็จะทุ่มเทชีวิตและจิตใจอุทิศให้แก่สิ่งนั้นเมื่อรักแท้ก็มอบใจให้อาถึงขนาดยอมสละชีวิตเพื่อสิ่งนั้นได้ เมื่อมีฉันทะนำแล้วก็ต้องการทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุดให้สำเร็จผลอย่างดีที่สุดของสิ่งนั้นของงานนั้น ไม่ท่วงพะวงกับสิ่งล่อเร้าหรือผลตอบแทนทั้งหลาย จิตใจก็มุ่งมั่นแน่วแน่มั่นคงในการดำเนินสู่จุดหมาย เดินเรียบสม่ำเสมอ ไม่ชาน ไม่ส่าย ฉันทสมาธิจึงเกิดขึ้นโดยนัยนี้ และพร้อมกับปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์ก็ย่อมเกิดควบคู่มาด้วย และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระมหาวุฒิกิจ บัวทอง** “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗” ผลการศึกษาพบว่า ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๗ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้อิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **ชาติรี แนวจำปา** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้าน

วิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ และด้านจิตตะ ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับมาก และยังสามารถสอดคล้องกับการวิจัยของ **วิชญาภา เมธีวรฉัตร** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศรีรังคีวิทยา จังหวัดนครสวรรค์” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน อยู่ในระดับมาก และยังสามารถสอดคล้องกับการวิจัยของ **ไพบุลย์ ตั้งใจ** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการ” ผลการศึกษาพบว่า พนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($X = ๔.๒๗$) ในด้านจิตตะ (การเอาใจใส่ในการปฏิบัติงาน) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($X = ๔.๐๙$) อยู่ในระดับมากทุกด้าน และยังสามารถสอดคล้องกับการวิจัยของ **กัญญ์วหาภรณ์ กลิ่นนันทนวล** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔” ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ ตามทัศนะของบุคลากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($X = ๔.๑๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านฉันทะ อยู่ในระดับมากที่สุด ($X = ๔.๒๖$) ส่วนด้านวิริยะ จิตตะ และวิมังสา อยู่ในระดับมาก

๒) ด้านวิริยะ จากการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษากการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ด้านวิริยะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตในวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มีความอาจหาญ แกล้วกล้า บากบั่น ก้าวไปไกลสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก ซึ่งสอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ในองค์ประกอบที่ ๒ การผลิตบัณฑิต องค์ประกอบที่ ๓ กิจกรรมพัฒนานิสิต องค์ประกอบที่ ๔ การวิจัย และยังสามารถสอดคล้องกับหลักธรรมของ **พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)** ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ให้ความหมายของคำว่า “วิริยะ” คือ ความอาจหาญ แกล้วกล้า บากบั่น ก้าวไป ไกลสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้ว แม้ได้ยืนาจุดหมายนั้นจะลุล่วงได้ยากนัก มีอุปสรรคมาก หรืออาจใช้เวลาเท่านั้นปีเท่านั้นเดือนเขาก็ไม่ท้อถอย กลับเห็นเป็นสิ่งที่ท้าทายที่เขาจะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จ คนที่มีความเพียร เท่ากับมีแรงหนุน เวลาทำงานหรือปฏิบัติธรรมก็ตาม จิตใจจะแน่วแน่มั่นคง พุ่งตรงต่อจุดหมาย สมาธิก็เกิดขึ้นได้ เรียกว่าเป็นวิริยสมาธิ พร้อมทั้งมีปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เข้าประกอบคู่ไปด้วยกัน และยังสามารถสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระมหาจุฑมกร บัวทอง** “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗” ผลการศึกษาพบว่า ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๗ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้อิทธิบาท ๔ ในการ

บริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **ชาตรี แนวจำปา** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ และด้านจิตตะ ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ **วิชญาภา เมธีวรฉัตร** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศรีรังค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน อยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ **ไพบุลย์ ตั้งใจ** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการ” ผลการศึกษาพบว่า พนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($X = 4.27$) ในด้านจิตตะ (การเอาใจใส่ในการปฏิบัติงาน) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($X = 4.09$) อยู่ในระดับมากทุกด้าน และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ **กัญญาพาภรณ์ กลิ่นนิมมวล** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔” ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ ตามทัศนะของบุคลากรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($X = 4.19$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านฉันทะ อยู่ในระดับมากที่สุด ($X = 4.26$) ส่วนด้านวิริยะ จิตตะ และวิมังสา อยู่ในระดับมาก

๓) ด้านจิตตะ จากการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต ต่อการศึกษากันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ด้านจิตตะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตในวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มีความคิดจ่อหรือเอาใจใส่ มีจิตผูกพัน จดจ่อเฝ้าคิดเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน ซึ่งสอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาการประกันศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ในองค์ประกอบที่ ๕ การบริการทางวิชาการแก่สังคม องค์ประกอบที่ ๗ การบริหารและการจัดการ องค์ประกอบที่ ๘ การเงินและงบประมาณ และยังสอดคล้องกับหลักธรรมของ **พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)** ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ ให้ความหมายของคำว่า “จิตตะ” คือ ความคิดจ่อหรือเอาใจใส่ได้แก่ ความมีจิตผูกพัน จดจ่อเฝ้าคิดเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง คนผู้นั้นจะไม่สนใจไม่รับรู้เรื่องอื่นๆ ใครพูดอะไรเรื่องอื่นๆ ไม่สนใจ แต่ถ้าพูดเรื่องงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันที บางทีจัดทำเรื่องนั้น งานนั้น ขลุกขจ้อยอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืนไม่เอาใจใส่ร่างกายการแต่งเนื้อแต่งตัว อะไรเกิดขึ้นก็ไม่สนใจ เรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ๆ บางทีก็ไม่รู้ ทำจนลืมวันลืมคืน ลืมกินลืมนอน ความมีใจผูกใจมั่นเช่นนี้ ย่อมนำไปสู่สมาธิ

เกิดขึ้น จิตจะแน่วแน่ แนบสนิทในกิจที่ทำ มีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้น เรียกว่าเป็นจิตตสมาธิ พร้อมกันนั้นก็เกิดปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์ร่วมสนับสนุนไปด้วย และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระมหาจุฬินกร บัวทอง** “การใช้หลักอริยบท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗” ผลการศึกษาพบว่า ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๗ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้อริยบท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **ชาติรี แนวจำปา** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อริยบท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการประยุกต์ใช้อริยบท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การประยุกต์ใช้อริยบท ๔ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ และด้านจิตตะ ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ **วิชญาภา เมธีวรฉัตร** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอริยบท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศรีรังสฤษดิ์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอริยบท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน อยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ **ไพบุลย์ ตั้งใจ** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอริยบท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการ” ผลการศึกษาพบว่า พนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ตามหลักอริยบท ๔ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($X = ๔.๒๗$) ในด้านจิตตะ (การเอาใจใส่ใฝ่ในการปฏิบัติงาน) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($X = ๔.๐๙$) อยู่ในระดับมากทุกด้าน และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ **กัญญ์วหาภรณ์ กลิ่นนิ่มนวล** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอริยบท ๔” ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอริยบท ๔ ตามทัศนะของบุคลากรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($X = ๔.๑๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านฉันทะ อยู่ในระดับมากที่สุด ($X = ๔.๒๖$) ส่วนด้านวิริยะ จิตตะ และวิมังสา อยู่ในระดับมาก

๔) ด้านวิมังสา จากการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษากการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอริยบท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ด้านวิมังสา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตในวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มีความสอส่วนไตร่ตรอง การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนข้อบกพร่องหรือขัดข้อง ซึ่งสอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ในองค์ประกอบที่ ๙ ระบบและกลไกการประกันคุณภาพ และยังสอดคล้องกับหลักธรรมของ **พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)** ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของอริยบท ๔ ให้ความหมายของคำว่า “วิมังสา” คือ ความสอส่วนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญ

ตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน เกินเลย บกพร่องหรือขัดข้อง เป็นต้นในกิจที่ทำ รู้จักทดลองและคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุง ข้อนี้เป็นการใช้ปัญญาชักนำสมาธิ ซึ่งจะเห็นได้ไม่ยากคนมีวิมังสาเป็นพวกชอบคิด ค้นหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลอง เมื่อทำอะไร ก็คิดพิจารณาทดสอบไป เช่นคิดว่าผลนี้เกิดจากสาเหตุอะไร ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบเหล่านี้เท่านั้น ลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้ว ไม่เกิดผลอย่างที่เคยคาดหมาย เป็นเพราะอะไร จะแก้ไขที่จุดไหน ฯลฯ เป็นเหตุให้จิตแน่วแน่แล่นดังไปกับเรื่องที่พิจารณา ไม่ฟุ้งซ่านไม่วกแวก และมีกำลังเรียกว่าวิมังสาสมาธิ ซึ่งจะมีประธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เกิดมาด้วย เช่นเดียวกับสมาธิข้ออื่นๆ และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระมหาจุฬินกร บัวทอง** “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗” ผลการศึกษาพบว่า ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๗ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้อิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **ชาตรี แนวจำปา** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ และด้านจิตตะ ในการปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ **วิชญาภา เมธีวรฉัตร** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศิวัังค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน อยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ **ไพบุลย์ ตั้งใจ** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษาบริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการ” ผลการศึกษาพบว่า พนักงาน บริษัทแอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($X = ๔.๒๗$) ในด้านจิตตะ (การเอาใจใส่ในการปฏิบัติงาน) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($X = ๔.๐๙$) อยู่ในระดับมากทุกด้าน และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ **กัญญ์กัฬากรณ์ กลิ่นนิ่มนวล** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔” ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ ตามทัศนะของบุคลากรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($X = ๔.๑๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านฉันทะ อยู่ในระดับมากที่สุด ($X = ๔.๒๖$) ส่วนด้านวิริยะ จิตตะ และวิมังสา อยู่ในระดับมาก

๕.๒ เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษากการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาระดับปริญญาตรีตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง พบว่าผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตที่มีเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาระดับปริญญาตรีตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนด้านตำแหน่ง พบว่าครูผู้สอนที่มีขนาดโรงเรียนต่างกันมีความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาระดับปริญญาตรีตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาระดับปริญญาตรีตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ แตกต่างด้านชั้นหะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนด้านวิริยะ ไม่แตกต่างกัน ที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณาแต่ละส่วนอภิปรายดังนี้

เพศ ที่แตกต่างกัน ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาระดับปริญญาตรีตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ไม่แตกต่างกัน ของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาระดับปริญญาตรีตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ไม่ได้แบ่งแยกชาย-หญิง จึงทำให้มีความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **ชาติรี แนวจำปา** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรที่มีเพศ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง ที่ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **วิชญาภา เมธีวรรณ** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์” ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง ไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **ไพบุลย์ ตั้งใจ** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานตามหลักอิทธิบาท ๔กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอนด์สตรี จำกัด อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการ” ผลการศึกษาพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ฝ่ายที่สังกัด และประสบการณ์ทำงาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีผลทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอมพาสอนด์สตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ตามหลักอิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **กัญญ์กัฬารณ์ กลิ่นนิมมวล** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา

ตำแหน่ง และรายได้ ต่างกันมีทัศนคติต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

อายุ ที่แตกต่างกัน ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษา การประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ไม่แตกต่างกัน ของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ไม่ได้เจาะจงช่วงอายุของแต่ละคน จึงทำให้มีความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **ชาตรี แนวจำปา** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนัก ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรที่มีเพศ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง ที่ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และ ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **วิษณุภา เมธีวรฉัตร** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศรีรังสฤษดิ์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์” ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนศรีรังสฤษดิ์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง ไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้อง กับผลการวิจัยของ **ไพบุลย์ ตั้งใจ** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอมืองจังหวัดสมุทรปราการ” ผล การศึกษาพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ฝ่ายที่สังกัด และประสบการณ์ทำงาน พบว่า ปัจจัย ส่วนบุคคลไม่มีผลทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ ตามหลักอิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัย ของ **กัญญ์พารณณ์ กลิ่นนันทนวล** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงาน จังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และรายได้ ต่างกันมีทัศนคติต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

สถานภาพ ที่แตกต่างกัน ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อ การศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ไม่แตกต่างกัน ของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ไม่ได้เจาะจงถามบุคคลที่อยู่ในสถานภาพเดียวกัน จึงทำให้มีความคิดเห็น ของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัย ของ **พระมหาสมคิด โครธา** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ การใช้อิทธิบาท ๔ ในการเรียนของพระนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ผลการศึกษาพบว่าพระนิสิตสถานภาพแตกต่างกันมีการใช้ อิทธิบาท ๔ แตกต่างกัน และยังไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระมหาวุฒิกิจ บัวทอง** ได้ ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน ตามความคิดเห็น ของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗” ผลการศึกษาพบว่า ครูโรงเรียนพระปริยัติ

ธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๗ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้อิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนครูที่มีสถานภาพต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔ แตกต่างกัน

ระดับการศึกษา ที่แตกต่างกัน ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษากการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ไม่แตกต่างกันของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษากการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ไม่ได้เจาะจงช่วงระดับการศึกษาของแต่ละคน จึงทำให้มีความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **ชาติรี แนวจำปา** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรที่มีเพศ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง ที่ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **วิชญาภา เมธีวรฉัตร** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศิริวงศ์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์” ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนศิริวงศ์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง ไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **ไพบุลย์ ตั้งใจ** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ” ผลการศึกษาพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ฝ่ายที่สังกัด และประสบการณ์ทางาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีผลทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ตามหลักอิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **กัญญ์พารณณ์ กลิ่นนิมมวล** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และรายได้ ต่างกันมีทัศนคติต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

ตำแหน่ง ที่แตกต่างกัน ความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตต่อการศึกษากการประกันคุณภาพการศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ทั้งนี้เนื่องจากตำแหน่งที่แตกต่างกันไป ทำให้มีความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **ชาติรี แนวจำปา** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรที่มีเพศ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง ที่ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **วิชญาภา เมธีวรฉัตร** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศิริวงศ์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์” ผล

การศึกษาพบว่า บุคลากรในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนศรีรังสรรค์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง ไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **กัญญ์พารณ์ กลิ่นนิมมวล** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔” ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และรายได้ ต่างกันมีทัศนคติต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

ก.ข้อมูลเอกสารและงานวิจัย

พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล (เกษนคร), **พระพุทธศาสนากับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**,

อุบลราชธานี : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิริธรรมออฟเซต, ๒๕๕๔.

พระมหาสามารถ อานนโท (เนตรแสง), **ภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม** พ.ศ.๒๕๔๘,

วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช

วิทยาลัย, ๒๕๔๘.

วีระยุทธ ชะตะการญจน์, **เทคนิคการบริหาร สำหรับนักบริหารการศึกษามีอาชีพ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓,

(ฉบับปรับปรุง), กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งมหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, **หลักพระพุทธศาสนา**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนา

พานิช, ๒๕๓๙.

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒** แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ ๒),

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๓.

ข.ข้อมูลออนไลน์

พุทธทาสภิกขุ, **ศึกษาธรรมอย่างถูกวิธี หรือ ธรรมวิภาค นวกภูมิ คำบรรยายธรรมะ**, (ออนไลน์),

แหล่งที่มา : <http://www.buddhadasa.com/rightstudydham/itibath4.html>, ๒๓ กันยายน

๒๕๕๕.

ภาค ๕

บทความวิทยานิพนธ์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

คุณภาพการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของที่ว่าการ อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

Quality of public service according four sangahavatthu of takfa
districtoffice, nakhonsawan province

พระมหาวัชชัย วิมุขเมธี (เถื่อนมูลแสน)
สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องคุณภาพการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของที่ว่าการอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์นี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ (๑) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ (๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อคุณภาพการให้บริการประชาชน โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ (๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔

การดำเนินการวิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๗๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way anova) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามี ความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการ (Least Significant Difference : LSD) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

ผลการวิจัยพบว่า

ประชาชนมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของที่ว่าการอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X}=3.63$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านทานอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านอื่นๆอยู่ในระดับมาก

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนของที่ว่าการอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ที่แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนของที่ว่าการอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ด้านเพศ และด้านอาชีพ ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านระดับการศึกษา แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ด้านอายุและด้านรายได้ต่อเดือน แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ปัญหา อุปสรรค ในการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของที่ว่าการอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ในการให้บริการของเจ้าหน้าที่ ไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน บางท่านมีความอนุเคราะห์ดี บางท่านเข้มงวดในกฎเกณฑ์มากเกินไป ประชาชนไม่ได้รับการบริการอย่าง

เพียงพอ ไม่มีการจัดน้ำดื่มและช่องทางสำหรับผู้สูงอายุเจ้าหน้าที่บางคนยังขาดความเป็นกันเองกับประชาชนที่มาขอรับบริการ ขาดการชี้แจง

ข้อเสนอแนะที่ว่า การอำนวยความสะดวกน้ำดื่มให้กับประชาชนที่มาขอรับบริการและช่องทางสำหรับผู้สูงอายุและควรให้คำอธิบายต่างๆกับประชาชนที่มาขอรับบริการ เจ้าหน้าที่ควรปฏิบัติตนให้เป็นกันเองกับประชาชนที่มาขอรับบริการและควรมีการชี้แจงสิ่งต่างๆให้กับประชาชนในทุกด้านพร้อมการให้บริการเท่าเทียมกันโดยยึดกฎระเบียบข้อบังคับเดียวกัน เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนสืบไป

Abstract

The objectives of this study were: 1) to study level of quality of public service according to four Sangahavatthu of Takfa District Office, Nakhonsawan Province, 2) to compare the opinion of the people toward the public service of Takfa District Office, Nakhonsawan Province by classifying on the personal factors and 3) to study problems, barriers and suggestions for the public service of Takfa District Office, Nakhonsawan Province.

This research applied Survey Research. The sample of the study was 370 people. The instrument of the study was the questionnaires. The analysis of data used Statistical Package for Social Science. The statistics used Frequency, Percentage, Mean, Standard deviation, and F-test by One Way ANOVA and Least Significant Difference: LSD at 0.05 of statistical significance.

The results of the study found that

Overall, the people had the opinion toward public service according to the four Sangahavatthu of Takfa District Office, Nakhonsawan Province in high level. When considering each aspect, it was found that the people having the opinion toward the public service according to the four Sangahavatthu of Takfa District Office, Nakhonsawan Province in Dana were in middle level. However, the people having the opinion toward the public service according to the four Sangahavatthu of Takfa District Office, Nakhonsawan Province were in high level for the other aspects.

For the comparison of the people's opinion toward the public service according to the four Sangahavatthu of Takfa District Office, Nakhonsawan Province by classifying on the personal factors: sex, age, educational degrees, occupations, and income per month, it was found that the people had no different opinion toward the public service according to the four Sangahavatthu of Takfa District Office, Nakhonsawan Province in the sex and the occupations. However, the people had the different opinion toward the public service according to the four Sangahavatthu of Takfa District Office, Nakhonsawan Province in the educational degrees at 0.01 of statistical significance, and the people had the different opinion toward the public

service according to the four Sangahavatthu of Takfa District Office, Nakhonsawan Province in the age and the income per month at 0.05 of statistical significance.

The problems and the barriers in the public service according to the four Sangahavatthu of Takfa District Office, Nakhonsawan Province was that each staff served unequally. Someone was generous. Someone was strict to the regulations. It made the people not served from the staffs sufficient. The staffs did not provide the drinking water and the way for the elders. The staffs had a lack of intimacy with the people. The people did not get the explanation from the staffs. The suggestions were that the staffs should provide the drinking water and the way for the elders, give the explanation for the people. The staffs should perform the intimacy with the people, and serve equally to develop permanently.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตั้งแต่มีการปฏิรูประบบราชการในปี ๒๕๔๕ เป็นต้นมานั้น รัฐบาลได้ดำเนินการเร่งรัดให้หน่วยงานของรัฐทุกองค์กรมีการปรับปรุงคุณภาพการให้บริการแก่ประชาชนหรือผู้รับบริการให้ได้รับบริการที่ดี เรียกว่า การบริหารภาครัฐที่ดีดังจะเห็นได้จากหน่วยงานภาครัฐ เริ่มดำเนินการปรับปรุงระบบการให้บริการแก่ประชาชนหรือ ผู้รับบริการในด้านต่างๆ เช่น ด้านความสะดวก ความรวดเร็ว ความยุติธรรม เป็นต้น โดยมีการลดขั้นตอนในการทำงาน การอำนวยความสะดวกต่างๆเพื่อให้ประชาชนหรือผู้รับบริการพึงพอใจหน่วยงาน ภาครัฐอย่างสูงสุด จากข้าราชการ เข้าขามเย็นขาม ดุ ช่มคู่ ประชาชน กลับกลายมาเป็นการบริการด้วยจิตใจ โดยความเต็มใจ ฝากฝัง ใส่ใจ ห่วงใยและเอื้ออาทร เพราะต้องตระหนักอยู่เสมอว่าประชาชนหรือผู้รับบริการคือนายจ้าง เพราะเงินเดือนของข้าราชการก็คือเงินภาษีของประชาชนนั่นเอง และสิ่งหนึ่งที่เป็นตัวชี้วัดประสิทธิภาพการปฏิบัติงานก็คือ ความพึงพอใจของประชาชนหรือผู้รับบริการนั่นเอง ฉะนั้นการทำให้ประชาชนหรือผู้รับบริการมีความเต็มใจ จึงเป็นเป้าหมายสูงสุดขององค์กรที่ให้บริการทุกแห่งทั้งภาครัฐและภาคเอกชนและหัวใจสำคัญในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ และเป็นที่พึงพอใจของประชาชนหรือผู้รับบริการก็คือ การบริการที่ดี ของผู้ให้บริการซึ่งก็คือเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรขององค์กร นั่นเอง การพัฒนาคุณภาพการให้บริการจะประสบความสำเร็จได้นั้น บุคลากรขององค์กรต้องมีจิตสำนึกต่อการบริการสาธารณะ และปรารถนาที่จะปรับปรุงพัฒนา คุณภาพการให้บริการแก่ประชาชนหรือผู้รับบริการ

การบริการเป็นเรื่องที่หน่วยงานของรัฐจะต้องจัดให้แก่ประชาชนในรูปแบบต่างๆอีกต่อไปอย่างเลี่ยงไม่ได้ ถึงแม้บริการที่รัฐกำหนดให้ประชาชนต้องมารับจากหน่วยงานรัฐ มีแนวโน้มที่จะลดลงก็ตาม สิ่งที่น่าจะเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับกระแสโลกาภิวัตน์ ก็คือประชาชนจะได้รับการศึกษาสูงขึ้น เวลาของผู้คนที่ต้องดิ้นรนเพื่อการดำรงชีวิตมีความหมายมากขึ้น ภาคเอกชนเน้นการแข่งขันด้านบริการ ปรากฏการณ์ทั้งหลายเหล่านี้ ได้สร้างความคาดหวังโดยประชาชนว่าจะต้องได้รับบริการที่ดีจากรัฐมากขึ้น ความคาดหวังเช่นนี้กำลังกลายเป็นสิ่งที่ประชาชน สื่อมวลชน และตัวแทนประชาชนผลักดันเพื่อให้เกิดผล และย่อมเป็นแรงกดดันซึ่งหน่วยบริการของรัฐและเจ้าหน้าที่บริการ

ต้องตอบสนองมากขึ้น ทางความต้องการแรงกดดันมิได้รับการตอบสนองที่ดีจากหน่วยบริการของรัฐ และความขัดแย้งระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่บริการย่อมเกิดขึ้นติดตามมา เท่าที่เป็นอยู่หน่วยงานของรัฐได้พยายามเร่งรัดพัฒนาบริการที่จัดให้แก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ ทำให้การบริการของรัฐมีความรวดเร็วขึ้นสะดวกขึ้นและถูกต้องขึ้นทำให้ได้รับความชื่นชมยกย่องจากประชาชน โดยทั่วไปกระนั้นก็ตามปัญหาของการบริการจากภาครัฐก็ยังคงอยู่ในหลายอีกหน่วยบริการ ปัญหาที่ได้บริการกล่าวหาว่าส่วนใหญ่ได้แก่เรื่องความยุ่งยากซับซ้อนโดยเฉพาะในแง่ของกฎระเบียบ ขั้นตอน และเงื่อนไขต่างๆ ที่ประชาชนต้องปฏิบัติให้ครบถ้วนในการขอรับบริการจากภาครัฐ นอกจากนี้ปัญหาใหญ่ที่คงค้างอยู่ ได้แก่ ความโปร่งใสในการบริการ และคุณภาพเป็นกันเองรวมทั้งความเต็มใจช่วยเหลือโดยเจ้าหน้าที่บริการของรัฐ^๑

ดังนั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะต้องศึกษาคุณภาพการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของที่ว่าการอำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ที่ว่าการอำเภอนี้ถือว่าเป็นองค์กรหนึ่งและเป็นที่ป็นศูนย์กลางของประชาชนและบัญชาการข้าราชการในอำเภอนั้นตลอดจนแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนที่เข้ามาขอรับการให้บริการในหน่วยงานของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเกิดจนถึงการตาย เป็นต้น ข้าราชการนั้นเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถได้ผ่านการฝึกอบรมองค์ความรู้ ได้ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อบรรณเท่าทุกข์บำรุงสุขของประชาชนที่มาติดต่อราชการ ฉะนั้นความพึงพอใจในการมาขอรับบริการจึงมีความสำคัญเพราะจะทำให้ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ได้ใกล้ชิดกับประชาชนและเข้าถึงประชาชนได้ง่าย การปกครองนั้นก็ จะทำไรเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มขึ้นและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อหน่วยงานของรัฐและประชาชนผู้มาใช้บริการ

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาระดับคุณภาพการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของที่ว่าการอำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนของที่ว่าการอำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของที่ว่าการอำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๗๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทาง

^๑ ปรัชญา เวสารัชช, การบริการประชาชนทำได้ไม่ยาก (ถ้าอยากทำ), (กรุงเทพมหานคร : กราฟิคฟอร์แมน (ไทยแลนด์) จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๘๙.

สังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way anova) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามี ความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการ (Least Significant Difference : LSD) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

๔.สรุปผลการวิจัย

๔.๑ ผลการศึกษาข้อมูลส่วนบุคคลพบว่าประชาชนที่ใช้ในการวิจัยส่วนใหญ่ พบว่า เป็น เพศหญิง จำนวน ๒๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๕.๑ มีอายุ ๒๑ – ๓๕ ปี จำนวน ๑๖๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๓ มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๐๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๒ มีรับจ้าง/ เกษตรกรรม จำนวน ๑๗๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๓ มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๒๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๑

๔.๒ ผลการศึกษาความคิดเห็นของประชากรกลุ่มตัวอย่างต่อสังคหวัตถุ ๔ พบว่า

๑.ด้านทาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของที่ว่าการอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับมาก ๓ ข้อ คือ ๑.เจ้าหน้าที่จัดสิ่งอำนวยความสะดวกสบายแก่ประชาชนที่มาติดราขการเป็นอย่างดี ๒. มีเจ้าหน้าที่คอยแนะนำช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ประชาชนที่มาติดราขการอย่างทั่วถึง ๓. เจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกทุกด้าน

๒.ด้านปิยวาจา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของที่ว่าการอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับปานกลาง ๓ ข้อ คือ ๑. เจ้าหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใสและพูดจาด้วยความจริงใจ ๒. เจ้าหน้าที่แสดงอาการพึงพอใจที่ได้ให้บริการต่อประชาชน ๓. เจ้าหน้าที่มีจิตสาธารณะ(จิตใจที่จะช่วยเหลือ)กับประชาชนผู้มาติดต่อ

๓.ด้านอรรถจริยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของที่ว่าการอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับมาก ๓ ข้อ คือ ๑. เจ้าหน้าที่ที่มาติดต่อราขการแสดงความเต็มใจที่ให้บริการแก่ประชาชน ๒. เจ้าหน้าที่มีความเสียสละในการให้บริการแก่ประชาชนที่มาติดต่อราขการ ๓. เจ้าหน้าที่ให้บริการประชาชนที่มาใช้บริการโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

๔.ด้านสมานัตตตา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของที่ว่าการอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับปานกลาง ๓ ข้อ คือ ๑. เจ้าหน้าที่ให้บริการแก่ประชาชนที่มาติดต่อราขการด้วยความเสมอภาคไม่เลือกปฏิบัติ ๒. เจ้าหน้าที่ให้บริการประชาชนด้วยความโปร่งใส ๓. เจ้าหน้าที่ช่วยแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าอย่างตรงไปตรงมาแก่ประชาชนที่มาใช้บริการ

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของที่ว่าการอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เมื่อพิจารณาผลการวิจัยในแต่ละด้านสามารถนำมาอภิปรายผลตามสมมติฐานได้ดังนี้

เพศ ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของที่ว่าการอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของที่ว่าการอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

อายุ ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของที่ว่าการอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านอัตถจริยา ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของที่ว่าการอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน

ระดับการศึกษา ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของที่ว่าการอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านอัตถจริยา ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของที่ว่าการอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน

อาชีพ ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของที่ว่าการอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านทานและด้านอัตถจริยา ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของที่ว่าการอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์แตกต่างกัน ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน

รายได้ต่อเดือน ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของที่ว่าการอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านทาน ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของที่ว่าการอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์แตกต่างกัน ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

- เกษมสันต์ ขาวดวง. “ความพึงพอใจคุณภาพการบริการแพทย์แผนไทย โรงพยาบาลชุมชน จังหวัดบุรีรัมย์, “**วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, ๒๕๔๗.
- ต้นจันทร์เพ็ญ ตูเทศนันท์. ,ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการดำเนินงานของสถานธนานุบาลเทศบาลในประเทศไทย.**วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑.
- ปรัชญา เวสารัชช์. **การบริการประชาชนทำได้ไม่ยาก (ถ้าอยากทำ)**, กรุงเทพมหานคร : กราฟิกฟอร์แมน (ไทยแลนด์) จำกัด, ๒๕๔๐.
- ปณณธร เจริญชัยพลกษ. “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ เพื่อสร้างความผูกพันต่อองค์การ : กรณีศึกษาโรงพยาบาลกรุงเทพ”,**วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระณปวร ไขสิตธมโม (โทวาท). “ทัศนะของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของสถานีนามัยในเขตอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระณปวร ไขสิตธมโม (โทวาท). “ทัศนะของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของสถานีนามัยในเขตอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระณปวร ไขสิตธมโม (โทวาท). “ทัศนะของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของสถานีนามัยในเขตอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พุทธวิธีการบริหาร**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **ธรรมานุญชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๘๒, กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๐.
- พระมหาบุญเพียร ปุณฺณวิริโย. “แนวคิดและวิธีการขัดเกลาทางสังคมในสถาบันครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา,” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- พระมหาสุรศักดิ์ สติสมปโน (พันธ์จันทร์). “ความพึงพอใจของประชาชนผู้ใช้บริการเรือด่วนเจ้าพระยาตามหลักสังคหวัตถุ ๔”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- พระยทุธภูมิ ธมฺมธโร, การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ตามความคิดเห็นของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอนาแก จังหวัดนครพนม”,**วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- รภัสสา พานิกุล, “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการจัดหางานของรัฐตามหลักสังคหวัตถุ ๔ กรณีศึกษาศูนย์จัดหางาน กรมการจัดหางานกระทรวงแรงงาน”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

Participation of people in public service of Takfa municipality in Takfa district,
Nakhonsawan province

พระมหาปรีชา วรทสสี (บุญทอง)
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

บทคัดย่อ

การวิจัยวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลตากฟ้าอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์นี้ มีวัตถุประสงค์คือ (๑) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ (๒) เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ(๓) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

ดำเนินการศึกษาวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับประชาชนที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลตากฟ้า ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งที่มีอายุ ๑๘ ปี ขึ้นไป สุ่มกลุ่มตัวอย่างได้ จำนวน ๓๓๘ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการ (Least Significant Difference : LSD) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

ผลการศึกษา พบว่า

๑. ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับ ปานกลาง ทุกด้าน

๒. เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ที่แตกต่างกัน ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์เทศบาลตำบลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า

จังหวัดนครสวรรค์ ด้านเพศ ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านอายุ ด้านการศึกษา แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และด้านอาชีพ และด้านรายได้ต่อเดือน แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ข้อเสนอแนะเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลตากฟ้า คือ ๑) การเพิ่มประสิทธิภาพของบุคลากรที่รับผิดชอบเรื่องการจัดทำบริการสาธารณะทั้งเรื่องจำนวนและคุณภาพ ๒) มุ่งเน้นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในการดำเนินการบริการสาธารณะสู่สาธารณะชน ๓) นำศักยภาพที่มีในทุกภาคส่วนมาใช้ในการจัดทำบริการสาธารณะ ๔) กระบวนการและกลไกที่สำคัญทางด้านการเมืองการบริหาร จะเป็นตัวช่วยเชื่อมโยงและประสานความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการเข้ามามีส่วนร่วม และ ๕) ควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริการสาธารณะเช่น การบริหารจัดการงบประมาณท้องถิ่น การทุจริตคอร์รัปชันในการบริหารงาน การประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น การประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดทำบริการสาธารณะเป็นต้น เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนในท้องถิ่นอย่างสูงสุด และเสมอภาคเท่าเทียมกันสืบไป

Abstract

The objectives of this study were: 1) to study participation of people in the public service of Takfa Municipality in Takfa District, Nakhonsawan Province, 2) to compare the participation of the people in the public service of Takfa Municipality in Takfa District, Nakhonsawan Province by classifying on the personal factors and 3) to study problems and barriers in the participation of the people in the public service of Takfa Municipality in Takfa District, Nakhonsawan Province.

This research applied Survey Research. The sample of the study was 338 people aging more than eighteen years old. The instrument of the study was the questionnaires. The analysis of data used Statistical Package for Social Science. The statistics used Frequency, Percentage, Mean, Standard deviation, t-test, and F-test by One Way ANOVA and Least Significant Difference: LSD at 0.05 of statistical significance.

The results of the study found that

1. Overall, the people had the opinion toward the participation of the people in the public service of Takfa Municipality in Takfa District, Nakhonsawan Province in middle level. When considering each aspect, it was found that the people had the opinion toward the participation of the people in the public service of Takfa Municipality in Takfa District, Nakhonsawan Province in middle level for all aspects.

2. For the comparison of the people had the opinion toward the participation of the people in the public service of Takfa Municipality in Takfa District, Nakhonsawan Province by classifying on the personal factors: sex, age, educational degrees, occupations, and income per month, it was found that the people had no different opinion toward the participation of the people in the public service of Takfa Municipality in Takfa District, Nakhonsawan Province in the sex. However, the people had the different opinion toward the participation of the people in the public service of Takfa Municipality in Takfa District, Nakhonsawan Province in the age and the educational degrees at 0.01 of statistical significance, and the people had the different opinion toward the participation of the people in the public service of Takfa Municipality in Takfa District, Nakhonsawan Province in the occupations and the income per month at 0.05 of statistical significance.

3. The problems and the suggestions for the participation of the people in the public service of Takfa Municipality in Takfa District, Nakhonsawan Province where 1) increasing the effectiveness of the personnel to respond to the public service in the quantity and the quality, 2) focusing on spreading the information and the news in the service for the people, 3) applying the potential of the personnel for the public service, 4) the political and administrative process and machinery helped to be connected to the cooperation of all section within the organization in the participation, and 5) having the research relating the public service such as the administration of the local budget, the corruption in the administration, the evaluation of the working according to the strategic plan for the local development, and the evaluation of the effectiveness and the efficiency in the public service for the benefit of the local people.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันสภาพการณ์ของประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งผลกระทบโดยตรงต่อการดำรงวิถีชีวิตของประชาชนไม่ว่าจะเป็นสังคม ชุมชนและท้องถิ่นต่าง ๆ ทำให้สังคมไทยและคนไทยพัฒนาไปสู่สังคมแห่งประชาธิปไตยยุคใหม่ ซึ่งได้รับอิทธิพลส่วนหนึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๔๐ สืบเนื่องมาจนถึงการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ว่าด้วยหลักการสนับสนุนการปกครองส่วนท้องถิ่นและการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นในหมวดต่าง ๆ อาทิเช่น สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชน การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และการปกครองท้องถิ่น ซึ่งความแตกต่างที่เกิดขึ้นและเห็นได้ชัดจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ คือ บทบัญญัติว่าด้วยเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะรัฐต้องจัดสวัสดิการขั้น

พื้นฐานแก่ประชาชนทุกชนชั้น ซึ่งมีสภาพบังคับให้รัฐต้องทำ สอดคล้องกับเรื่องของแนวนโยบายแห่งรัฐ ที่ได้กระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีโอกาสจัดทำบริการสาธารณะ ให้ประชาชนได้อย่างพอเพียงและตรงกับความต้องการของประชาชนการกระจายอำนาจการจัดทำบริการสาธารณะไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดังกล่าวมีพื้นฐานมาจากพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนและกระบวนการในการโอนถ่ายภารกิจ งบประมาณ และอัตรากำลังของราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาคไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีการกำหนดระยะเวลาและเงื่อนไขที่ชัดเจน เพื่อให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติ หลักการสำคัญส่วนหนึ่งที่ตอบสนองต่อเจตนารมณ์ที่จะส่งเสริมความเป็นอิสระขององค์กรปกครองท้องถิ่นในการกำหนดนโยบาย การจัดการบริการสาธารณะ การบริหารงานบุคคลท้องถิ่น ภายใต้กรอบของกฎหมายและการจัดแบ่งภารกิจในการบริการสาธารณะระหว่างรัฐบาลและองค์กรปกครองท้องถิ่น ได้แก่ หลักความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความอิสระภายใต้กรอบของกฎหมาย หลักการจัดความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานรัฐในการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบการจัดบริการสาธารณะระดับชุมชนท้องถิ่น และสุดท้ายหลักประสิทธิภาพในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ส่งเสริมให้มีทิศทางและการบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีคุณภาพมาตรฐาน บริหารงานอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น^๒

เทศบาลตำบลตากฟ้า" เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เดิมมีฐานะเป็น "สุขาภิบาลตากฟ้า" ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๕ ต่อมาได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะเป็นเทศบาลตำบลตากฟ้า" เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เดิมมีฐานะเป็น "สุขาภิบาลตากฟ้า" ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๕ ต่อมาได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะเป็นเทศบาล ในวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๔๒ ตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. ๒๕๔๒ เทศบาลตำบลตากฟ้า เป็นเทศบาลขนาดเล็กจากผลการดำเนินงานตามเป้าหมายยุทธศาสตร์ของเทศบาลตำบลตากฟ้า จากตารางเปรียบเทียบได้ดำเนินงานจัดทำแผนรองรับ ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนให้มีคุณภาพที่ดี มีคุณธรรมนำความรู้ ให้ความผาสุก จำนวน ๒๗๖ โครงการ ดำเนินการได้เพียง ๙๘ โครงการ คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๕๘ ของโครงการทั้งหมด จากผลการดำเนินงานตามเป้าหมายยุทธศาสตร์ของเทศบาลตำบลตากฟ้า จากตารางเปรียบเทียบได้ดำเนินงานจัดทำแผนรองรับ ยุทธศาสตร์การสร้างเสริมธรรมาภิบาลและการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี จำนวน ๘๐ โครงการ ดำเนินการได้เพียง ๓๐ โครงการ คิดเป็นร้อยละ ๖.๖๐ ของโครงการทั้งหมด^๓

^๒ ฐิติสาร ตันไชย, การกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๖), หน้า ๕.

^๓ แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๕๓- ๒๕๕๕). เทศบาลตำบลตากฟ้า, อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์.

จึงทำให้ประชาชนในท้องถิ่น เริ่มออกมาเคลื่อนไหว และตั้งคำถามเกี่ยวกับการตัดสินใจในการทำโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลว่ามีหลักเกณฑ์การตัดสินใจอย่างไร ให้การจัดทำบริการสาธารณะมีความโปร่งใสมากขึ้น โดยมีการรวมตัวกันของคนในท้องถิ่น เพื่อเรียกร้อง เสนอแนะต่อผู้บริหารมากขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจการที่เกี่ยวกับการจัดทำบริการสาธารณะต่าง ๆ ของเทศบาลตำบลตากฟ้า เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีโอกาสได้รับประโยชน์จากบริการสาธารณะของเทศบาลได้อย่างเสมอภาค และเป็นธรรมมากขึ้น

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ทั้งนี้ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการพัฒนาองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกปัจจัยตามส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลตากฟ้าอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ดำเนินการศึกษาวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับประชาชนที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลตากฟ้า ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งที่มีอายุ ๑๘ ปี ขึ้นไปมีจำนวน ๒,๘๒๖ คน^๔ สุ่มกลุ่มตัวอย่างได้จำนวน ๓๓๘ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการ (Least Significant Difference : LSD)

^๔ สำนักงานทะเบียน กรมการปกครอง, อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์, ๒๕๕๔.

๔.สรุปผลการวิจัย

๔.๑ ผลการศึกษาข้อมูลส่วนบุคคล สรุปผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นประชาชนเพศหญิง ๑๗๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๓๗ มีอายุ ๔๐-๕๐ ปี จำนวน ๑๒๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๘๗ มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๖๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๒๒ มีอาชีพการเกษตรกรจำนวน ๑๗๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๗๘ และมีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๕๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๗๕

๔.๒ จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจและการตรวจสอบการจัดทำบริการสาธารณะ เบื้องต้นเป็นไปตามหลักการและเจตนารมณ์ตาม พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๖) จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับที่ปานกลาง ($\bar{X}$ = ๒.๗๒) จึงแสดงให้เห็นว่าประชาชนมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ได้แก่ ๑) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภคและสาธารณูปการในชุมชน ๒) ด้านเศรษฐกิจภาคชุมชนและภาคธุรกิจ ๓) ด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของเทศบาลตำบลตากฟ้า ๔) ด้านการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ๕) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ๖) ด้านการเมืองการบริหาร ๗) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ๘) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ และ ๙) ด้านกระบวนการและกลไกการมีส่วนร่วม

๔.๓ จากการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจและตรวจสอบการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลตากฟ้า พบว่า อยู่ระดับปานกลาง แสดงให้เห็นถึงยังอยู่ในระดับที่ปานกลางอยู่ และการะบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจและการตรวจสอบการจัดทำบริการสาธารณะ เบื้องต้นเป็นไปตามหลักการและเจตนารมณ์ตาม พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๖)

๔.๔ จากการศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า

๑. **ด้านเพศ** ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ไม่ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านพบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ๑๗๗ ราย ร้อยละ ๕๒.๒๗ แสดงให้เห็นถึงเพศหญิงนั้นมีส่วนร่วมในการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ มากกว่าเพศชาย

๒. **ด้านอายุ** ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับ

สมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านพบว่า ทุกด้านนั้นแตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐.๑

๓. **ด้านระดับการศึกษา** ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนใหญ่ต่ำกว่าปริญญาตรี ๒๖๑ ราย คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๒๒ แสดงให้เห็นถึงประชาชนมีระดับการศึกษาต่ำ เมื่อพิจารณารายละเอียดโดยรวมทั้งหมด พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง

๔. **ด้านอาชีพ** ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมแตกต่างกัน ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณารายละเอียดโดยรวม พบว่า ด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของของเทศบาลตำบลตากฟ้า ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ และด้านกระบวนการและกลไกการมีส่วนร่วม แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ เมื่อพิจารณารายละเอียดโดยรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง

๕. **ด้านรายได้ต่อเดือน** ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านพบว่า มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ และด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมมีความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

เอกสารอ้างอิง

รัชชัย บุญเมือง. **แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๕๓- ๒๕๕๕).** เทศบาลตำบลตากฟ้า, อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์.

ประเสริฐศักดิ์ บุตรสา. “ความสอดคล้องของการจัดทำบริการสาธารณะกับความต้องการของประชาชน: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเก่าอำเภอนาทองจังหวัดชลบุรี”. **สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.

พงศ์สถิตย์ คำมูล. “ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลเมืองเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี”. **สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต,** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒.

วิระชัย แสงทองอร่าม. “แนวทางการปรับปรุงการให้บริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าสัก จังหวัดแม่ฮ่องสอน”. **สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓.

วุฒิสาร ตันไชย. **การกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.** กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๖.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **โครงการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารการเงินการคลังท้องถิ่น. การพัฒนาคุณภาพบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.** กรุงเทพมหานคร : อักษรโสภณ, ๒๕๕๔.

ภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม ๗ ของเจ้าอาวาส ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ Leadership according to seven Sappurisadhamma of the abbots in Takfa district, Nakhonsawan province

พระมหาสุภโชค มณีโชติ (มณีโชติ)
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์นี้มีวัตถุประสงค์คือ (๑) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ (๒) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ (๓) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระภิกษุ ในอำเภอตากฟ้า จำนวน ๕๕ รูป ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sandom) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๕ รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของ (Least Significant Difference : LSD) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕

ผลการศึกษา พบว่า

๑. พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านพบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ด้านกาลัญญุตายอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านอื่นๆอยู่ในระดับมากที่สุด

๒. เปรียบเทียบความคิดเห็นพระภิกษุต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ พรรษา ตำแหน่งพระสังฆาธิการ วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาแผนกธรรม วุฒิการศึกษาแผนกบาลี และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ ที่แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ด้านอายุ พรรษา ตำแหน่งพระสังฆาธิการ วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาแผนกธรรม วุฒิการศึกษาแผนกบาลี และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ ไม่แตกต่างกัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ (๑) พระสังฆาธิการบางรูปไม่มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตน (๒) พระสังฆาธิการบางครั้งเชื่อมั่นในการทำงานของตนเองสูงเมื่อเกิดข้อผิดพลาดแล้วทำให้งานเกิดความเสียหายและเสียเวลาแก้ไข เพราะไม่ยึดหลักการ (๓) พระสังฆาธิการยังขาดเหตุผลในการปฏิบัติงาน ยึดติดอยู่กับรูปแบบเดิมในการบริหารงาน ถือสิ่งที่เคยปฏิบัติมาแล้ว และไม่คอยแก้ไขหรือพัฒนาตนเอง ทำให้งานของพุทธศาสนาไม่เดินหน้า

Abstract

The objectives of this study were: 1) to study leadership a according to seven Sappurisadhamma of the abbots in Takfa District, Nakhonsawan Province, 2) to compare the leadership a according to the seven Sappurisadhamma of the abbots in Takfa District, Nakhonsawan Province, and 3) to study problems and barriers of the leadership a according to the seven Sappurisadhamma of the abbots in Takfa District, Nakhonsawan Province

This research applied Survey Research. The population of the study was 595 monks. The sample of the study was 194 monks by Simple Random Sampling. The instrument of the study was the questionnaires. The analysis of data used Statistical Package for Social Science. The statistics used Frequency, Percentage, Mean, Standard deviation, t-test, and F-test by One Way ANOVA and Least Significant Difference: LSD at 0.05 of statistical significance.

The results of the study found that

1. Overall, the monks had the opinion toward the leadership according to the seven Sappurisadhamma of the abbots in Takfa District, Nakhonsawan Province in the highest level. When considering each aspect, it was found that the monks having the opinion toward the leadership according to the seven Sappurisadhamma of the abbots in Takfa District, Nakhonsawan Province in Kalannuta(knowing the proper time)were in high level. However, the monks having the opinion toward the leadership according to the seven Sappurisadhamma of the abbots in Takfa District, Nakhonsawan Province aspects were in the highest level for the other aspects.

2. For the comparison of the monks' opinion toward the leadership according to the seven Sappurisadhamma of the abbots in Takfa District, Nakhonsawan Province by classifying on the personal factors: age, year, positions of the ecclesiastical monks, degree of General Education, degree of Dhamma Education, degree of Pali Education , and working experience of the ecclesiastical monks, it was found that the monks had no different opinion toward the leadership according to

the seven Sappurisdhamma of the abbots in Takfa District, Nakhonsawan Province in all aspects at 0.05 of statistical significance.

3.The problems, the barriers, and the suggestions for the leadership according to the seven Sappurisdhamma of the abbots in Takfa District, Nakhonsawan Province were 1) some ecclesiastical monks did not understand their roles and duties, 2) the ecclesiastical monks sometimes had the high confidence in working. If the mistakes happened, it made the working destroyed, and it used the time for the improvement, and 3) the ecclesiastical monks had no sufficient reasons in the working. The ecclesiastical monks administrated originally and did not improve and develop the administration to suitable to the present. Therefore, the working of the Buddhism was not developed.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการบริหารองค์กรคณะสงฆ์นั้น ผู้นำองค์กรคณะสงฆ์ถือว่ามีความสำคัญจะต้องมีคุณสมบัติหลายอย่าง ตามทัศนะของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะคุณสมบัติตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา จึงจะทำให้ผู้ตามเกิดความเชื่อมั่น และเป็นผู้ตามที่ทำให้ความร่วมมือ เพื่อที่จะได้นำสังคมไปสู่เป้าหมายร่วมกันอย่างมีเอกภาพ ผู้นำที่จะนำบุคคลอื่นนั้นพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญมาก ยิ่งองค์กรมีขนาดใหญ่เท่าใดความสำคัญของผู้นำที่มีต่อสมาชิกในกลุ่มก็ยิ่งทวีความสำคัญเป็นเงาตามตัว กลุ่มใดได้ผู้นำดีสมาชิกในกลุ่มก็พลอยดีไปด้วย ในทางตรงกันข้ามกลุ่มใดได้ผู้นำที่ไม่ดี สมาชิกในกลุ่มก็ต้องประสบกับความลำบาก แม้ในทางพระพุทธศาสนาก็ให้ความสำคัญของผู้นำ ดังพุทธพจน์ที่เกี่ยวข้องกับผู้นำว่า^๕

“เมื่อฝูงโคข้ามน้ำไป ถ้าโคจ่าฝูงไปคดเคี้ยว โคทั้งฝูงก็ไปคดเคี้ยวตามกัน ในเมื่อโคจ่าฝูงไปคดเคี้ยว” ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับการแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติไม่เป็นธรรม ประชาชนชาวเมืองนั้นก็ประพฤติไม่เป็นธรรมตามไปด้วย หากพระราชาไม่ตั้งอยู่ในธรรม ชาวเมืองนั้นก็อยู่เป็นทุกข์ เมื่อฝูงโคข้ามแม่น้ำไป ถ้าโคจ่าฝูงไปตรง โคทั้งฝูงก็ไปตรงตามกัน ในเมื่อโคจ่าฝูงไปตรง ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับการแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติชอบธรรม ประชาชนชาวเมืองนั้นก็ประพฤติชอบธรรมตามไปด้วย หากพระราชาตั้งอยู่ในธรรม ชาวเมืองนั้นก็อยู่เป็นสุข^๖

วัดเป็นองค์กรทางศาสนาและเป็นศูนย์รวมของประชาชน วัดซึ่งมีผู้บริหารคือ เจ้าอาวาสเป็นผู้คอยดูแลบริหารจัดการกิจต่างๆ ภายในวัดให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ภายในวัดจะประกอบด้วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เป็นผู้ปกครองสอดส่องดูแลพระภิกษุสามเณร

^๕ พระยุพธนา รมณียธมโม (แก้วกันหา), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจัดองค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), (๒๕๔๗), หน้า ๕๐-๕๑

^๖ อัง. จตุกก (ไทย) ๒๑/๗๐/๑๑๕-๑๑๖

ภายใต้บังคับบัญชา รวมถึงลูกศิษย์วัดซึ่งอาศัยอยู่ในวัด โดยเจ้าอาวาสจะต้องเอาใจใส่เป็นภาระในการอบรม ดูแล สั่งสอนให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พำนักอาศัยอยู่ในวัดให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎระเบียบคำสั่งของมหาเถรสมาคม บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอน พระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ให้ความสะอาดตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล บริหารกิจการภายในวัดให้บรรลุตามเป้าหมาย มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล บทบาทของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน นอกเหนือจากการให้การศึกษา อบรม สั่งสอน พระธรรมวินัยอันเป็นบทบาทหลักแล้ว ยังมีบทบาทอื่น ๆ อีกหลายประการ เช่น การประกอบพิธีกรรม ทางศาสนา การพัฒนาคน การพัฒนาสังคม ฉะนั้น จึงเห็นได้ว่า สถาบันศาสนามีบทบาทสูงในการหล่อหลอมกล่อมเกลาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในสังคมไทย การที่วัดจะประสบความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่เป็นที่ยอมรับนับถือของประชาชนนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของ เจ้าอาวาส ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ คือ ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งมีได้รับอนุญาตจากเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่อาศัยอยู่ หรือพำนักอาศัยอยู่ใน วัดทำงานภายในวัด ทำทัณฑ์บน หรือขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัดนั้น ประพฤติผิด คำสั่งของเจ้าอาวาส ซึ่งสั่งโดยชอบด้วย พระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบ ข้อบังคับ หรือ คำสั่ง ของมหาเถรสมาคม หน้าที่และอำนาจดังกล่าวนี้ มีปรากฏในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๓๕ โดยรวมแต่ถ้าจะให้กล่าวโดยละเอียดย่อยออกไป คงเป็นการยากเพราะมีหน้าที่มากมายเหลือที่จะบรรยายให้สิ้นสุดได้

อำเภอตากฟ้า นับว่าเป็นพื้นที่ที่มีความเจริญด้านเศรษฐกิจและสังคมในระดับหนึ่ง วัดในอำเภอตากฟ้ามีจำนวน ๕๓ แห่งใน ๗ เขตตำบลการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งถือว่ามีความจำนวนมากพอสมควร การบริหารวัดในเขตอำเภอตากฟ้า ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าใดนัก เนื่องจากพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ยังขาดองค์ความรู้ที่จะสนับสนุนการทำงาน เช่น ด้านการปกครอง พบว่ายังมีปัญหาอยู่หลายวัด เนื่องจากเจ้าอาวาสวัดบางวัด ยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน ทำให้พระภิกษุสามเณรซึ่งอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาขาดความเคารพเอื้อเฟื้อต่อเจ้าอาวาสผู้ปกครอง และประชาชนเข้ามามีบทบาทครอบงำกิจการของวัดจนทำให้เกิดปัญหาขึ้นในบางวัด ด้านการศึกษา ยังไม่ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร เนื่องจากพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสยังขาดองค์ความรู้และประสบการณ์ในการจัดการศึกษา ทำให้ไม่สามารถบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้ ในด้านการสาธารณูปการก็เช่นกันยังขาดการบูรณปฏิสังขรณ์ ปรับปรุงพัฒนาเสนาสนะ อาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนจัดระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ ให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเพื่อให้เป็นที่เคารพศรัทธาของประชาชนผู้ที่เข้ามาบำเพ็ญกุศลในวัด

ฉะนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า มีความประสงค์จะทำวิจัย เรื่อง บทบาทเจ้าอาวาสที่มีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในเขตอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ จะทำให้ทราบถึงพฤติกรรมการบริหารที่ส่งผลหรือเอื้อต่อการปฏิบัติงานวัดให้มีประสิทธิภาพ และเพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุง แก้ไขนโยบายในการบริหารงานคณะสงฆ์สืบต่อไป

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นพระภิกษุต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะสำหรับพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งจะทำการศึกษาการนำ หลักสัปปุริสธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการมีภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส โดยมีขอบเขตวิจัยดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยศึกษาจากเอกสาร ตำรา หนังสือ เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักภาวะผู้นำ และทฤษฎีทางตะวันตก ใน ๒ ด้าน

ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ พระภิกษุในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๓๙๕ รูป โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นพระภิกษุจำนวน ๑๙๔ รูป โดยใช้ตารางหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Stratified Sampling)

ขอบเขตด้านพื้นที่ ในเขตคณะสงฆ์อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งประกอบด้วย ๗ ตำบล คือ ตำบลตากฟ้า ตำบลสุขสำราญ ตำบลลำพยนต์ ตำบลอุดมธัญญา เขต ๑ ตำบลอุดมธัญญา เขต ๒ ตำบลพุนกยูง และตำบลหนองพิกุล-เขาชายธง

๔.สรุปผลการวิจัย

๔.๑ ผลการศึกษาข้อมูลระดับความคิดเห็นของพระภิกษุมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาส ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ด้านกาลัญญุดำรงอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านอื่นๆอยู่ในระดับมากที่สุด

^๗ สำนักงานเจ้าคณะอำเภอตากฟ้า, บัญชีสำรวจพระภิกษุ-สามเณร และศิษย์วัด ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๔, (จังหวัดนครสวรรค์ : สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะอำเภอตากฟ้า วัดถ้ำพรสวรรค์, ๒๕๕๔).

^๘ ชานินทร์ ศิลป์จารุ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : ปิสนิสนเทศอาร์แอนด์ดี, ๒๕๕๒), หน้า ๔๘ – ๔๙.

๔.๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นพระภิกษุต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ พรรษา ตำแหน่ง พระสังฆาธิการ วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาแผนกธรรม วุฒิการศึกษาแผนกบาลี และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ ที่แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ด้านอายุ พรรษา ตำแหน่งพระสังฆาธิการ วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาแผนกธรรม วุฒิการศึกษาแผนกบาลี และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ ไม่แตกต่างกัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔.๓ ผลการศึกษาปัญหาอุปสรรคและ ข้อเสนอแนะต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ (๑) พระสังฆาธิการบางรูปยังหาสาเหตุของการทำงานยังไม่พบ (๒) พระสังฆาธิการบางครั้งเชื่อมั่นในการทำงานของตนเองสูงเมื่อเกิดข้อผิดพลาดแล้วทำให้งานเกิดความเสียหาย และเสียเวลาแก้ไข เพราะไม่ยึดหลักการ (๓) พระสังฆาธิการยังขาดเหตุผลในการปฏิบัติงานยึดติดอยู่กับรูปแบบเดิมในการบริหารงาน ถือว่าสิ่งที่เคยปฏิบัติมาแล้วแต่ไม่ค่อยแก้ไขหรือพัฒนาตนเอง ทำให้งานของพุทธศาสนาไม่เดินหน้า

๕.อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของพระภิกษุต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาส ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ มีภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ อยู่ในระดับที่มาก มีคุณสมบัติของผู้บริหารตามหลักธรรมของสัตว์บุรุษ ได้แก่ ๑) อัมมัญญตา รู้หลักหรือรู้จักเหตุ ๒) อัตถัญญตา รู้ความมุ่งหมายหรือรู้เหตุผล ๓) อัตตัญญตา รู้จักตน ๔) มัตตัญญตา รู้จักประมาณ ๕) กาลัญญตา รู้จักกาลเวลา ๖) ปริสสัญญตา รู้จักชุมชน สังคม ๗) ปุคคสสัญญา รู้จักบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมที่ได้กล่าวไว้ของ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราช (อฎฺฐาภี) อธิบายว่า สัปปุริสธรรม ๗ หมายถึง คุณธรรม ๗ ประการที่บริบูรณ์ในผู้ใดย่อมส่งเสริมบุคคลนั้นให้เป็นสัปปุริสชนที่เจริญด้วยคุณสมบัติควรแก่ความเคารพนับถือของชนทั้งหลายทำให้บุคคลนั้นสามารถปฏิบัติกิจการงานให้บรรลุผลสำเร็จด้วยดี และเป็นหลักปฏิบัติเพื่อทำตนให้เป็นผู้สงบและเป็นผู้นำในทางสงบ และสามารถบริหารหมู่คณะประเทศชาติให้ถึงความสงบสุขและความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าได้ เมื่อพิจารณารายด้านมีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

๑) ด้านอัมมัญญตา พระภิกษุต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าเจ้าอาวาส เป็นผู้ที่เข้าใจปัญหาพื้นฐานทั่วไปขององค์กรสงฆ์ เข้าใจระเบียบกฎเกณฑ์ขององค์กรสงฆ์เป็นอย่างดี บทบาทหน้าที่ที่ตนเองจะต้องรับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมที่ได้กล่าวไว้ของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของคำว่า อัมมัญญตา ว่า รู้จักเหตุ รู้หลักการ รู้งาน รู้หน้าที่ รู้กติกาที่

มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน กล่าวคือผู้นำนั้นจะต้องรู้จักเหตุ รู้หลักการ รู้กฎ กติกาเหล่านี้ให้ชัดเจนเพื่อที่จะเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้

๒) ด้านอัตถิยญตา พระภิกษุต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่าเจ้าอาวาสเป็นผู้ที่มีจุดมุ่งหมาย หรือมีเป้าหมายในการทำงาน วางแผนแก้ไขปัญหาต่างๆ อย่างเป็นระบบ ให้มีความสำคัญกับทุกๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นปัญหาเล็กหรือปัญหาใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมที่ได้กล่าวไว้ของ **จันง อติวัฒนสิทธิ์** พบว่า ผู้นำที่ดีต้องมีการมองเห็นผลของงานที่จะตามมา รู้จักติดต่อกับบุคคลในหน่วยงานอื่นๆ ได้อย่างเหมาะสมเป็นประโยชน์ต่อตนเอง และต่อส่วนรวม และมีความทุ่มเทกำลังกายและใจเพื่องาน

๓) ด้านอัตตัญญตา พระภิกษุต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่าเจ้าอาวาส มีวิสัยทัศน์และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรู้ความสามารถในทางการบริหาร มีความรับผิดชอบสูง ได้รับการยอมรับจากบุคคลทั้งภายในและภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมที่ได้กล่าวไว้ของ **พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต)** ได้ให้ความหมายของคำว่า อัตตัญญตา ว่ารู้ตน รู้ว่าตนเองมีคุณสมบัติ มีความสามารถอย่างไร และต้องรู้จักพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ผู้นำที่ดีนั้นจะต้องสำรวจตนเองอยู่เสมอว่าตนเองมีจุดอ่อนจุดแข็งอะไรแล้วดำเนินการปรับปรุงจุดอ่อนของตน ในขณะที่ตนก็พัฒนาจุดแข็งของตนให้ดีขึ้นเรื่อย กล่าวคือ ผู้นำ ที่ดีควรมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถเข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงแห่งโลกอย่างแท้จริง เพื่อให้สามารถนำพา มวลชน และองค์กรไปสู่จุดหมายได้ตามเป้าหมายที่วางไว้

๔) ด้านมัตตัญญตา พระภิกษุต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าเจ้าอาวาส กำหนดแผน หรือ นโยบายสอดคล้องกับทรัพยากรการบริหารที่มีอยู่ ใช้จ่ายงบประมาณคุ้มค่าและเกิดประโยชน์ต่อองค์กรสงฆ์ สนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชายึดการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแบบอย่างที่ดีในการบริหารจัดการภายใต้ศักยภาพที่เป็นอย่างจำกัด ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมที่ได้กล่าวไว้ของ **ซึ่งสอดคล้องกับ ถวิน พรหมมีเดช ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่อำเภอตาคลี จังหวัดอุบลราชธานี** พบว่า ปัญหาด้านการบริหารงานคลังและงบประมาณ มีปัญหาระดับน้อย ได้แก่ระบบป้องกันความผิดพลาดไม่ให้เกิดการทุจริต ไม่รัดกุม รองลงมาคือการจัดเก็บภาษีและรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลมี ความยุ่งยาก การตรวจสอบ การควบคุมภายในไม่ครอบคลุมทุกขั้นตอน การปฏิบัติ ทั้งนี้อาจ เป็นเพราะว่าองค์การบริหารส่วนตำบลมีการวางแผนระบบการเงินที่เป็นระบบ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และสอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ว่า หลักมัตตัญญตาจักประมาณ คือ รู้จักพอดี เช่น รู้จักประมาณในการบริโภค รู้จักประมาณในการใช้จ่ายทรัพย์รู้จักความพอเหมาะพอดี ในการพูด การปฏิบัติและทำการต่างๆตลอดจนการพักผ่อนหลับนอน และการสนุกสนานรื่นเริงต่าง ๆ

๕) ด้านกาลัญญตา พระภิกษุต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่าเจ้าอาวาส จัดทำ

นโยบายหรือโครงการเหมาะสมกับโอกาสและเวลา สามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาตามสภาพการณ์ได้ดี เป็นผู้ที่แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันต่อสถานการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมที่ได้กล่าวไว้ของ **พระราชวรมณี(ป.อ.ปยุตโต)** ได้กล่าวไว้ว่า กาลัญญตา รู้กาลเวลาอันสมควร คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะที่พึงใช้ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงาน ปฏิบัติการต่าง ๆ และเกี่ยวข้องกับผู้อื่น เช่น รู้ว่า เวลาไหน ควรทำอะไร และทำให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะเวลา ให้ถูกเวลา

๖) ด้านปรีชาญาณ พระภิกษุต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่าเจ้าอาวาส เข้าใจในวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนคนอำเภออินทร์บุรี เข้าใจในขนบธรรมเนียม ประเพณี และศิลปวัฒนธรรมเป็นอย่างดีของชุมชน ให้ความสำคัญในการร่วมอนุรักษ์และฟื้นฟูขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ดีงาม ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมที่ได้กล่าวไว้ของ **สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์** พบว่า คุณสมบัติของผู้นำโดยการเรียนรู้และประสบการณ์ ที่ต้องประกอบด้วยคุณธรรมและยึดมั่นในหลักการ และเน้นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

๗) ด้านบุคคลปรีชาญาณ พระภิกษุต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาสสามารถจัดวางบุคคลได้เหมาะสมกับงานให้โอกาสและสนับสนุนคนที่มีความรู้ความสามารถให้ดำรงตำแหน่งที่เหมาะสมเอาใจใส่และสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ได้บังคับบัญชาได้พัฒนาความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมที่ได้กล่าวไว้ของ **พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต)** ได้ให้ความหมายของคำว่า บุคคลปรีชาญาณ ว่าการรู้บุคคล รู้ประเภทของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องด้วย รู้ว่าควรจะปฏิบัติต่อเขาได้ถูกต้องเหมาะสมและได้ผลอย่างไร ดังนั้นผู้นำที่ดีย่อมต้องรู้บุคคล รู้ประเภทของบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี เพื่อให้สามารถเลือกใช้คนให้เหมาะสมกับงาน ในการบริหารงานทุกๆด้าน เพื่อให้เกิดประโยชน์และคุณค่าแก่ผู้ปฏิบัติงานทุกคน ตลอดจนสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับหมู่คณะและองค์กรได้ตามเป้าหมายที่วางไว้

เอกสารอ้างอิง

ก.ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข.ข้อมูลทุติยภูมิ

พระยุพธนา รมณียธมโม (แก้วกันหา), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจัดองค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

สำนักงานเจ้าคณะอำเภอตากฟ้า, **บัญชีสำรวจพระภิกษุ-สามเณร และศิษย์วัด ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๔**, จังหวัดนครสวรรค์ : สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะอำเภอตากฟ้า วัดถ้ำพรสวรรค์, ๒๕๕๔.

ธานินทร์ ศิลป์จารุ, **การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, กรุงเทพมหานคร : บิสิเนสอาร์แอนด์ดี, ๒๕๕๒.

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

Human resource development in accordance with the threefold training (tri-sikkha) of non – formal and informal education center of muang district, Nakhonsawan province

พระธรรมา ชยากร (เจริญรัตน์)

สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการวิจัยแบบผสมหรือประสานวิธี (Mixed Research) โดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยศึกษากับประชากรกลุ่มตัวอย่างคือผู้บริหาร ครูอาจารย์ และนักศึกษาจำนวน ๒๖๐ คน โดยใช้แบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ความถี่ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานด้วยการทดสอบค่า (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวและเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่และการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิเคราะห์เอกสารจากเนื้อหาที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่าน

ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของประชากรต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งประกอบด้วยด้านศีลด้านสมาธิและด้านปัญญาในภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าประชากรมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับมากทุกด้าน

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชากรโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลแล้ว พบว่าประชากรที่มี อายุ และสถานภาพต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนประชากรที่มีเพศ ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ไม่แตกต่างกัน

มีข้อเสนอแนะคือการบริหารจัดการด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการบริหารจัดการที่ดีทุกประการ แต่ขอเสริมอีกประการหนึ่ง คือควรจัดทำห้องสมุดประชาชนให้ได้มาตรฐานเพื่อรองรับความเจริญทางเทคโนโลยี เช่นสื่อการเรียนการสอนต้องทันสมัยเพียงพอกับความต้องการของประชาชน ต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงมีแนวคิดสร้างสรรค์ ประชาชนคือศูนย์กลางของการพัฒนาเปิดห้องสมุดให้ประชาชนเข้าไปใช้บริการได้ตลอด ๒๔ ชั่วโมงโดยมีกฎ กติกา มารยาท และความถูกต้อง คร่งครัด ชัดเจนเป็นหลักในการบริหารจัดการและ /หรือ มีแนวคิดอื่นใดที่สอดคล้องกับความเจริญทางสติปัญญาของประชาชนก็ควรจะมีโครงการให้เป็นรูปธรรมสืบต่อไป

ABSTRACT

The research of Human Resource Development in Accordance with the Threefold Training (Tri-sikkha) of Non-Formal Education and Informal Education Center of Muang District, Nakhonsawan Province is the mixed research. The objectives of this research were (1) To study personnels' opinions on human resource development in accordance with the Threefold Training (Tri-sikkha) of Non-Formal Education and Informal Education in Muang Nakhon Sawan, Nakhon Sawan Province. (2) To compare personnels' opinions on human resource development in accordance with the Threefold Training (Tri-sikkha) of Non-Formal Education and Informal Education in Muang Nakhon Sawan, Nakhon Sawan Province by classifying on personal factors. (3) To find out the problems, the obstacle and suggestion concerning in human resource development in accordance with the Threefold Training (Tri-sikkha) of Non-Formal Education and Informal Education in Muang Nakhon Sawan, Nakhon Sawan Province. The samples of this research were 260 administrators, teachers officers and students by using stratified sampling approach. Questionnaire and interview form were selected to be the research tool. The statistics for analyzing data were frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, f-test, One-Way ANOVA and Least Significant Difference Method. : LSD. The qualitative research has been done by the contents analysis method along with the interview of five experts in the field.

The results of this research found personnels' opinions on human resource development in accordance with the Threefold Training (Tri-sikkha) of Non-Formal Education and Informal Education in Muang Nakhon Sawan, Nakhon Sawan Province, it appeared that the morality, concentration and wisdom aspects revealing in high average level as a whole figure. When considering into each item, it was found that personnels' opinions on human resource development in accordance with the Threefold Training (Tri-sikkha) of Non-Formal Education and Informal Education in Muang Nakhon Sawan, Nakhon Sawan Province were at high level for all aspects.

Comparing the personnels' opinions classified by personal factors. It was found that the samples with difference of ages and status had different opinions towards the human resource development in accordance with the Threefold Training (Tri-sikkha) of Non-Formal Education and Informal Education in Muang Nakhon Sawan, Nakhon Sawan Province at 0.01 of statistical significance. The personnels' opinions were not different regarding to gender.

The suggestion of this research entitled Human Resource Development in Accordance of the Threefold Training (Tri-sikkha) of Non-Formal Education and Informal Education in Muang Nakhon Sawan, in Nakhon Sawan Province are as follows: the management administrations on human resource development in accordance with the Threefold Training (Tri-sikkha) of Non-Formal Education and Informal Education in Muang Nakhon Sawan, Nakhon Sawan Province were excellent. Nevertheless the public library should be developed into general standard by using high technology. The public library should be recognized as people center and open for people 24 hours. The public library should set up regulation and rules for everyone to follow strictly. Finally the public library should have operational planning for every fiscal year.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันโลกได้ก้าวสู่ยุคเศรษฐกิจใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากสำหรับเศรษฐกิจยุคเก่านั้นเน้นการผลิตจะให้ความสำคัญอย่างมากต่อกระบวนการแปรรูปผลผลิตในเชิงกายภาพการพัฒนาประเทศจะมุ่งไปสู่เศรษฐกิจบนพื้นฐานของการผลิต โดยมีปัจจัยการผลิตที่สำคัญคือแรงงานและทุน ขณะเดียวกันแทบจะไม่ได้ใช้ประโยชน์จากพลังสมองของพนักงานจำนวนมากมาในการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ สำหรับเศรษฐกิจใหม่นั้นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด คือพลังสมองส่งผลให้กลยุทธ์การพัฒนาเศรษฐกิจต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย แต่ปัจจุบันกลยุทธ์การพัฒนาประเทศได้มุ่งไปสู่เศรษฐกิจบนพื้นฐานแห่งความรู้สำคัญที่กำหนดการเติบโตทางเศรษฐกิจประเทศต่าง ๆ จึงได้มุ่งเน้นพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับเศรษฐกิจยุคใหม่เป็นต้นว่า ประเทศไทยเดิมมีแนวคิดพื้นฐานว่าคนเป็นเพียงปัจจัยการผลิตอย่างหนึ่งเท่านั้น นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘ (ปี ๒๕๔๐ – ๒๕๔๔) เป็นต้นมาได้มีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดใหม่ โดยเปลี่ยนมาเป็นทิศทางการพัฒนาประเทศโดยมีคนเป็นศูนย์กลางสำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ ซึ่งใช้ในช่วงปัจจุบัน คือระหว่างปี ๒๕๕๐ – ๒๕๕๔ ได้สานต่อแนวคิดให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเช่นเดียวกัน โดยยุทธศาสตร์การพัฒนาให้ความสำคัญลำดับสูงกับการพัฒนาคนในทุกมิติอย่างสมดุลทั้งทางจิตใจ ร่างกายความรู้ และทักษะความสามารถโดยในส่วนของการพัฒนาเด็กและเยาวชนทั้งด้านจิตใจทักษะชีวิตและความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิตการพัฒนาสมรรถนะและทักษะแรงงานและเร่งผลิดกำลังคนเพื่อตอบสนองการพัฒนาประเทศ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นถือเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าและยั่งยืนที่สุดเมื่อ

เปรียบเทียบกับการลงทุนอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะความสำเร็จขององค์กรขึ้นอยู่กับศักยภาพของบุคลากร องค์กรใดหากมีทรัพยากรบุคคลที่มีความสามารถสูงมีคุณธรรมมีจริยธรรมย่อมสามารถสร้างความ ได้เปรียบทางการแข่งขันนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่ต้องการอย่างยั่งยืนทุกองค์กร จึงปรารถนาและให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นทั้งคนดีและคนเก่งอยู่ตลอดเวลา

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลัก ไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลัก ไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลัก ไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตาม หลักไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์”

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ร่วมกับวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์ความคิดเห็นและผสมผสานทั้งสองวิธีเข้าด้วยกันเพื่อให้การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์” มีสาระ ครอบคลุมครบถ้วน

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็น ผู้บริหาร ครูอาจารย์ และนักศึกษาของศูนย์ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ จำนวนทั้งสิ้น ๘๐๐ คน^๙ จำแนกตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

^๙ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์, แผนปฏิบัติการประจำปี, ๒๕๕๕.

๔.สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญในเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยจะสรุปตามลำดับดังต่อไปนี้

๔.๑ พบว่า ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง จำนวน ๑๔๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๕๔ มีอายุระหว่าง ๓๑ – ๔๐ ปี จำนวน ๑๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๙๒ มีสถานภาพเป็นนักศึกษาจำนวน ๒๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๐.๐๐

๔.๒ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๒$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ มีความคิดเห็นมากทุกด้าน

๔.๓ บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งประกอบด้วยทั้งสามด้านคือด้านศีลด้านสมาธิและด้านปัญญาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าบุคลากรมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับมากทุกด้านเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

๑) พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ด้านศีลโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๒$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่ามีความคิดเห็นมากทุกข้อ

๒) พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ด้านสมาธิ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๖$) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ศูนย์การศึกษานอกระบบฯ ส่งเสริมให้ ประชากร ทำสมาธิก่อนปฏิบัติงาน ($\bar{X} = ๓.๓๐$) ส่วนข้อที่เหลืออื่น ๆ ทุกข้ออยู่ในระดับมาก

๓) พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา ด้านปัญญาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๘$) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดได้แก่ศูนย์การศึกษานอกระบบฯ ให้การสนับสนุนประชากรในด้านการศึกษา ($\bar{X} = ๔.๖๗$) และศูนย์การศึกษานอกระบบฯ สนับสนุนให้ประชากร มีความก้าวหน้าในหน้าที่การงานและการศึกษา ($\bar{X} = ๔.๕๕$) ส่วนข้อที่เหลืออื่น ๆ ทุกข้ออยู่ในระดับมาก

๔.๔ เปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมยอมรับสมมติฐานการวิจัย และสรุปผลตามสมมติฐานดังนี้

๑) เพศ บุคลากรที่มีเพศ ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ($t = -.๘๓๗$, $sig = ๐.๔๐๓$) จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่าบุคลากรที่มีเพศแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ด้านศีลด้านสมาธิและด้านปัญญาไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

๒) กลุ่มอายุ พบว่าบุคลากรที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน ($F = ๗.๐๑๒$, $Sig = ๐.๐๐๐$) จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่าบุคลากรที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกันทุกด้าน

๓) สถานภาพ พบว่าบุคลากรที่มีสถานภาพต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน ($t = ๑๒.๗๑๑$, $Sig = ๐.๐๐๐$) จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าบุคลากรที่มีสถานภาพต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกันทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

เอกสารอ้างอิง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). สามไตร. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ ธรรมสภา, ๒๕๕๐.
พิชญ์ พงศ์ศรี. วิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เทียมฟ้าการพิมพ์, ๒๕๔๙.

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

คู่มือการปฏิบัติงาน หัวหน้า กศน. ตำบล. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : รัชการพิมพ์, ๒๕๕๓.

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. แผนปฏิบัติการประจำปี, ๒๕๕๕.

ธานินทร์ ศิลป์จารุ.การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS.พิมพ์ครั้งที่ ๑.กรุงเทพมหานคร: บิซิเนสอาร์แอนด์ดี, ๒๕๕๒.

บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

Roles of monks in promoting of sufficiency economy in daily life of people in muang district karnaphet province

พระมหาสกล ฐานวุฑฺโฒ (วงศ์เขียว)

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ๒) เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชรโดยจำแนกตามทัศนคติของประชาชน ๓) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ ต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

ผลการวิจัยพบว่า

๑) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการส่งเสริมการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ในภาพรวมมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ๓.๒๕

๒) ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชรโดยจำแนกตามทัศนคติของประชาชน พบว่าประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชรที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้ต่อเดือน แตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕

๓) ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า การอบรมเป็นสาเหตุสำคัญในการดำรงชีวิตของประชาชน และพระสงฆ์มีพื้นฐานจากครอบครัวที่ยากจน พระสงฆ์ควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนทางสื่อ โดยที่พระสงฆ์ควรปรับบทบาทให้ทันสมัย และพัฒนาตนให้มีความรู้ด้านวิชาการทางโลก เช่น เทคโนโลยีเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการถ่ายทอดและเผยแผ่หลักธรรมสู่ประชาชน

Abstract

The objectives of this study were: 1) to study roles of monks on promoting an application of Sufficiency Economy in living of people in Muang district, Kamphaeng Phet province, 2) to compare the roles of the monks on promoting the application of sufficiency economy in daily life of people in Muang district, Kamphaeng Phet province by classifying the viewpoint of people, and 3) to study problems, barriers, and suggestions for the roles of the monks on promoting the application of Sufficiency Economy in living of people in Muang district, Kamphaeng Phet province.

This research applied the Survey Research. The variables of the study were sex, ages, educational degree, social status, occupation and income per month. The sample was 385 people in Muang district, Kamphaeng Phet province. The tool of the research was questionnaire. The statistics for analysis data used Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, t-test, and One way ANOVA.

Results of the Research

The result of data analysis, the people had the opinion toward the roles of the monks on promoting the application of Sufficiency Economy in living of people in Muang district, Kamphaeng Phet province at the middle level, it was found that overall, the mean was at 0.04.

The result of comparison toward the roles of the monks on promoting the application of sufficiency economy in living of people in Muang district, Kamphaeng Phet province by classifying the viewpoint of people, it was found that the different sex, age, educational degree, social status, and income per month of the people in Muang district, Kamphaeng Phet province had not statistically different when considered each item, it was found that the differences were at 0.05 of the statistical significance.

Problems, barriers, and suggestions for the roles of the monks on promoting the application of Sufficiency Economy in living of people in Muang district, Kamphaeng Phet province, it was found that the saving caused significantly on living of people and the monks are from a poor family background. The monks should be promoting on the media by changing their roles get along with the condition of society and develop their knowledges of worldly academic such as technology to keep pace with the changing global society. Thus, it would be beneficial to the transfer and dissemination of the Dharma principles to the people.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ ๙ แห่งประเทศไทยมาโดยตลอดนานกว่า ๓๐ ปี และได้ทรงเน้นย้ำแนวทางพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตการป้องกันให้รอดพ้นจากวิกฤต และให้สามารถดำรงได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์^{๑๐}

พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนามีบทบาทการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นหลักยึดในหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ ดังนั้นบทบาทหนึ่งของพระสงฆ์ที่จะต้องเผยแพร่ให้พุทธศาสนิกชนยึดถือ นำไปประพฤติปฏิบัติคือการรู้จักคำว่าพอเพียง หรือหลักสันโดษ ที่กลายมาเป็นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงพระเมตตาให้นำมาเผยแพร่ให้แก่พสกนิกรชาวไทยทุกหมู่เหล่าของพระองค์ได้น้อมนำมาประพฤติปฏิบัติ จนทำให้มีชีวิตที่พอเพียง กินดีและอยู่ดีได้โดยทั่วไป

จากองค์ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับปัญหาและเกี่ยวโยงกับหลักธรรมตลอดจนบทบาทของพระสงฆ์จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชรและเพื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชรโดยจำแนกตามทัศนคติของประชาชนและ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อ บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชรโดยจำแนกตามทัศนคติของประชาชน

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ ต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในอำเภอเมืองจังหวัดกำแพงเพชร

^{๑๐} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, ๒๕๕๐, หน้า ๖ - ๙.

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร นี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ผู้วิจัยได้ใช้กลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชรจำนวน ๓๘๕คน ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ ๐.๙๖๔ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม แบ่งเป็น ๓ ตอน คือ ตอนที่ ๑ เป็นสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า ๕ ระดับ เกี่ยวกับ ๓หัวขั้ว ๒เงื่อนไข ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตอนที่ ๓ เป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคข้อเสนอแนะ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าความถี่ค่าร้อยละค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีสำหรับตัวแปรที่แบ่งออกเป็นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว one way ANOVA ในกรณีตัวแปรต้นมากกว่าสามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการเชฟเฟโดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔.สรุปผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ ๕๘.๗ มีอายุตั้งแต่ ๓๐-๓๙ ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๙ มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๘ มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๘ มีอาชีพเกษตรกรคิดเป็นร้อยละ ๒๓.๖ มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า ๕๐๐๐ บาท คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๑

ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๓.๒๕)

๕.อภิปรายผลการวิจัย

๕.๑ ผลการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็น โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๓.๒๕) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน สามารถนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

ด้านความพอประมาณ จากการศึกษาพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร แสดงว่าประชาชนคาดหวังว่า พระสงฆ์ควรเป็นต้นแบบการให้คำแนะนำทางด้านหลักธรรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพที่สุจริต ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บรรพต วีรสัย และคณะได้ทำวิจัยเรื่องพระสงฆ์กับสังคมไทย โดยพิจารณาในเชิงสังคมเศรษฐกิจการเมือง และการปกครอง;กรณีศึกษาวัดใน

กรุงเทพมหานครและฉะเชิงเทรา เพื่อต้องการทราบบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยในมิติทาง เศรษฐกิจ สังคมการศึกษา และการเมืองการปกครอง

ด้านความมีเหตุผล จากการศึกษาพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ บทบาท ของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการดำเนิน ชีวิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ภาพรวมอยู่ในปานกลาง แสดงว่าพระสงฆ์ ควรมีบทบาทในการเป็นผู้นำด้านจิตใจซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **มาณี ไชยธีรานุวัฒนศิริ และ คณะ**ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์เกี่ยวกับทัศนะของพระสงฆ์ที่ชาว พุทธให้ความเคารพศรัทธาและความนิยมของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทของพระสงฆ์ ผล การศึกษาพบว่า

๑) บทบาทด้านการอบรมตน พระสงฆ์มีบทบาทเป็นผู้นำทางด้านปัญญา ๒) บทบาท ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาคน เป้าหมายประการหนึ่งของการกำหนดให้ พระสงฆ์ต้องมีการอบรมตนและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๓) บทบาทด้านการพัฒนาสังคมและ สิ่งแวดล้อม โดยการร่วมโครงการพัฒนาชุมชนกับองค์กรต่างๆ ๔) บทบาทด้านการพัฒนาวัด การ พัฒนาสิ่งก่อสร้างเพื่อให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เป็นต้น

ด้านความมีภูมิคุ้มกัน จากการศึกษาพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของ พระสงฆ์ในการส่งเสริมการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตของ ประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร อยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่า พระสงฆ์ได้รับการ คาดหวังว่าควรมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การศึกษาและการปกครอง โดยการ พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ภัทรพร สิริ กาญจน์**ได้ทำการศึกษาเรื่อง การทำหน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ;แนวคิดและบทบาทของพระ คำเขียน ในการพัฒนาชนบท เพื่อศึกษาและวิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ โดยพิจารณาจากงานพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ว่ามีความสอดคล้องหรือขัดแย้งกับพุทธบัญญัติหรือไม่ ซึ่ง ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสารและการวิจัยภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนา ชุมชนของพระคำเขียน สุวณโณ ผลการศึกษาพบว่า ตามพุทธบัญญัติหรือพระวินัย พระสงฆ์มีบทบาท และหน้าที่ในการปฏิบัติธรรม เผยแผ่พุทธธรรม และช่วยเหลือชาวบ้านทั่วไปให้พ้นทุกข์ ตามความ เหมาะสมตามความสามารถ

ด้านความรู้ จากการศึกษาพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการนำปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัด กำแพงเพชร อยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่า พระสงฆ์ควรมีส่วนร่วมในการนำความรู้ทาง พระพุทธศาสนามาดำเนินการพัฒนาชุมชนเพื่อประโยชน์ของคนในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของ**วิสมัยญา พุยไธสงค์** การวิจัยครั้งนี้คือ การศึกษาบทบาทที่เป็นจริง โดยเฉพาะบทบาท พระสงฆ์ที่มีต่อสังคม บทบาทพระสงฆ์เข้าไปส่งเสริมกลุ่มองค์กรชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นบทบาทที่ พระสงฆ์ปฏิบัติจริงต่อการส่งเสริมกลุ่ม ด้านเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็งขึ้น

ด้านคุณธรรม จากการศึกษาพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการนำปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัด กำแพงเพชร อยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่า พระสงฆ์จำเป็นต้องศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้เพราะพระสงฆ์ไม่ได้ประกอบอาชีพมีเวลาว่างมาก พระสงฆ์ควรจะต้องจัดกิจกรรมหรือให้ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควบคู่กับการสอนศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิจจา เตชะศิริธนะกุล และธัญมัย เจียรกุลเรื่องรูปแบบการปรับตัวตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา ชุมชนเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่าประชากรในเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานี ได้รับทราบเรื่องราวเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด ซึ่งผู้มีอิทธิพลต่อการใช้จ่ายคือตนเอง โดยเป็นการใช้จ่ายเพื่อซื้ออาหาร และเพื่อการศึกษา ซึ่งสิ่งที่ยืนยัน ทำให้เห็นว่าประชากรไม่ฟุ่มเฟือย และมีรายได้ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท ต่อเดือน

๕.๒ จากการเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์การส่งเสริมการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชรจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.เพศ จากการศึกษาพบว่า ประชาชนมีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ไม่มีความแตกต่างทุกด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ ไม่ได้จำกัดเพศชาย หรือหญิง เพราะว่าการแสดงความคิดเห็นนั้นไม่ได้เลือกปฏิบัติต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันไม่ว่าเพศชายหรือหญิง ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของนางเยาว์ ปิฎกัธต์ได้ศึกษาวิจัย บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านในจังหวัดสงขลา จากพระสงฆ์ที่เป็นเจ้าอาวาสและพระลูกวัด ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๑๙ รูป พบว่า พระสงฆ์ในจังหวัดสงขลา มีบทบาทต่อการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๒.อายุ จากการศึกษาพบว่า ประชาชนมีอายุต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ บทบาทของพระสงฆ์ ในด้านอายุของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ประชาชนมีอายุแตกต่างกัน มีความเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ ไม่แตกต่างกัน ทุกด้าน ผลการวิจัยไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่า ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภิรม สุทาได้ศึกษาวิจัย บทบาทผู้นำต่อการพัฒนาท้องถิ่นศึกษาเฉพาะกรณีสุขาภิบาลแมริมจังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาพบว่า ประชาชนต้องการให้ประธานสุขาภิบาลต้องมาจากการเลือกตั้งซึ่งสรุปว่าประธานที่มาจากการเลือกตั้งมีความรู้ความสามารถไม่ด้อยไปกว่าประธานที่มาจากการแต่งตั้งและประธานที่มาจากการเลือกตั้ง เห็นว่า ความสำคัญของปัญหาของประชาชนมากกว่าประธานที่มาจากการแต่งตั้ง

๓.การศึกษา จากการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน แสดงว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน อาจมีความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติความเห็นไม่แตกต่างกันเพราะพระสงฆ์ตั้งอยู่ในสถานะทางผู้นำทางจิตวิญญาณ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสังฆรักษ์พศวีร์ อธิปญโญได้ทำการศึกษาเรื่อง ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับ

มากได้แก่ ด้านการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการศาสนศึกษาด้านการศึกษา สงเคราะห์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการและด้านการสาธารณสงเคราะห์พบว่า มี บทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้านและเมื่อเปรียบเทียบกับบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีที่มีจำนวน พระภิกษุระดับการศึกษาสายสามัญการศึกษาทางปริยัติธรรม ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ และการ สังกัดวัดแต่ละขนาดแตกต่างกันมีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีไม่แตกต่างกัน

๔.สถานภาพ จากการศึกษาพบว่า ประชาชนมีสถานภาพต่างกันมีความเห็นเกี่ยวกับ บทบาทของพระสงฆ์ ผลการศึกษาพบว่า เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนมีความเห็นเกี่ยวกับ บทบาทของพระสงฆ์ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิจจา เตชะศิริธนะกุล และธัญมัย เจียรกุลได้ทำการศึกษาเรื่องรูปแบบการปรับตัวตามแนวทาง **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา ชุมชนเมือง จังหวัดอุบลราชธานี** ผลการศึกษาพบว่าประชากร ในเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานี ได้รับทราบเรื่องราวเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด และมีความเข้าใจเห็นประโยชน์ของการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน มีการปรับตัวโดย การใช้จ่ายอย่างประหยัดมากที่สุด ซึ่งผู้มีอิทธิพลต่อการใช้จ่ายคือตนเอง โดยเป็นการใช้จ่ายเพื่อซื้ออาหาร และเพื่อการศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น ทำให้เห็นว่าประชากรไม่ฟุ่มเฟือยเนื่องจากรายได้ของประชาชนส่วนใหญ่มาจากการทำงาน และมีรายได้ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท ต่อเดือน

๕.อาชีพ จากการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับ บทบาทของพระสงฆ์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนมีความเห็น เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ ด้านความมีภูมิคุ้มกัน และด้านความมีคุณธรรม มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ แสดงว่าประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีผลและมีความสัมพันธ์ ต่อการแสดงความคิดเห็น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของของพิมพ์ิกา จันทไทย ได้ ศึกษาวิจัยเรื่อง **การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน** พบว่า คุณภาพชีวิตของครูในแต่ละภูมิภาคมีความ แตกต่างกัน พบว่า ครูในภาคใต้และภาคเหนือมีคุณภาพชีวิตสูงกว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีนัยสำคัญที่ ระดับ ๐.๕

๖.รายได้ต่อเดือน จากการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกัน มีความคิดเห็น เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นราย ด้านพบว่าทุกด้านไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่า การแสดงความคิดเห็น ของประชาชนไม่ได้จำกัดเฉพาะผู้มีรายได้ต่ำ หรือรายได้สูง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วิลาสินี บุญเรือง** ศึกษาถึงเรื่องกลยุทธ์การสื่อสารในโครงการพัฒนาเยาวชนตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของธนาคาร ไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ผลการศึกษาพบว่า โครงการพัฒนาเยาวชนตามแนวพระราชดำริมีจุดมุ่งหมายที่จะ ปลุกฝังวิถีชีวิตอย่างมีสติ รอบคอบ และเพิ่มคุณค่าด้านคุณธรรมจริยธรรม

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ, ๒๕๕๐.

กิจจา เตชะศิริธนะกุล และฉันทมัย เจียรกุล, รูปแบบการปรับตัวตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียง กรณีศึกษา ชุมชนเมือง จังหวัดอุบลราชธานี. **วิทยานิพนธ์พัฒนาบูรณาการ
ศาสตร์คณะบริหารศาสตร์** , มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๐.

การบริหารงานตามหลักอปริหานิยธรรมของสถานีตำรวจภูธรลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ An administration in Accordance with Aprihaniyadhamma in Ladyao Police Station, Nakhon Sawan Province

ดาบตำรวจ กมล เรือนทอง
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ คือ (๑) เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานของผู้บริหารงานตามหลักอปริหานิยธรรมในสถานีตำรวจภูธรลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ (๒) เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารงานของสถานีตำรวจภูธรลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้บริหาร ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติราชการอยู่ในสถานีตำรวจภูธรลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยใช้การวิจัยการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) จำนวน ๑๓๕ นาย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าร้อยละ แสดงค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)

ผลการวิจัยพบว่า

การบริหารงานตามหลักอปริหานิยธรรมของสถานีตำรวจภูธรลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๔.๓๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ข้าราชการมีความคิดเห็นว่า การบริหารงานตามหลักอปริหานิยธรรม อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักอปริหานิยธรรมของสถานีตำรวจภูธรลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า บางครั้งในการเข้าร่วมประชุมไม่พร้อมเพรียงกัน บุคลากรยังปฏิบัติตามคำสั่งแต่ไม่เคร่งครัด จึงควรมีการสั่งการชัดเจนตามลำดับสายงานการบังคับบัญชา โดยคำนึงถึงการให้เกียรติ ศักดิ์ศรี การให้ความสำคัญซึ่งกันและกัน โดยให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนที่วางไว้ มีปริมาณการการว่างงานแอบแฝงควรให้มีการลดขนาดองค์กรให้เหมาะสมกับปริมาณงาน การแบ่งงานตามกลุ่มงานไม่ชัดเจน จึงควรแบ่งกลุ่มงานให้ชัดเจนและแจ้งหรือประสานงานให้เกิดความเข้าใจตรงกัน

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารงานของสถานีตำรวจภูธรลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ มี ๗ หลัก ได้แก่ ๑) หมั่นประชุมกันเป็นประจำ ๒) พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่พึงกระทำ ๓) ไม่บัญญัติสิ่งขัดต่อหลักการเดิม ๔) เคารพผู้ใหญ่และฟังความเห็นผู้อาวุโสกว่า ๕) ให้สตรีเด็กและผู้ใต้บังคับบัญชาอยู่ด้วยดีโดยไม่ถูกข่มเหง ๖) คำนึงถึงเกียรติ ศักดิ์ศรีและเคารพในสิ่งที่ควรเคารพ ๗) ให้การอารักขาคุ้มครองป้องกันอันชอบธรรม

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the level of administration of executives in accordance with Aparihaniyadhamma in Ladyao Police Station, Nakhon Sawan Province, 2) to study the applying Aparihaniyadhamma in administration of Ladyao Police Station, Nakhon Sawan Province. There were 125 people sample groups, including executives, officers and police performing in Ladyao Police Station, Nakhon Sawan Province. Questionnaire was used as the research tool, SPSS Program was used for data analysis. The statistics used in this study percentage, mean, standard deviation.

The results of the research found that:

An Administration in Accordance with Aparihaniyadhamma in Ladyao Police Station, Nakhon Sawan Province, it was found as a whole figure at high level. When considered into each item, it appeared officers' opinion that An Administration in Accordance with Aparihaniyadhamma as a whole aspect was at high level.

The problems of An administration in Accordance with Aparihaniyadhamma in Ladyao Police Station, Nakhon Sawan Province, it was found that there sometime was no unity in meeting together, personnel seldom perform toward the command strictly, should be clearing in level of the command by pondering to honor, prestige and to respect to each other in order to reach the objectives of planned work, should be decreasing amount of unnecessary work to suit with amount of organization.

The applying Aparihaniyadhamma to use for An Administration in Ladyao Police Station, Nakhon Sawan Province. There are 7 principles as follow: 1) to hold regular and frequent meeting, including (1) to meet frequently in planning to follow up the effects of performance, (2) to meet frequently to evaluate the efficiency of organization or working groups, (3) to meet frequently to follow up the effect of commanded performance, (4) to meet frequently to follow up the effect of performance in department of coordination and (5) to meet frequently to follow up the effect of improving of department of control. (6) to honor and respect in what needs to respect (7) to provide the rightful protection.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิวัฒนาการของโลกยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้สถานการณ์บ้านเมือง เศรษฐกิจ สังคม รวมถึงการบริหารงานภาครัฐมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเพราะความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี ทำ

ให้การถ่ายทอดข้อมูลเป็นไปอย่างรวดเร็ว แต่การบริหารงานทั้งภาครัฐ ยังไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อองค์การมากมายตำรวจเป็นองค์กรหนึ่ง แต่เดิมทำหน้าที่เป็นองค์กรกึ่งติดตามดูแลรับใช้พระมหากษัตริย์ และได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงมาโดยตลอด ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เปลี่ยนชื่อจากกรมตำรวจภูธรและกรมพลตระเวนเป็น “กรมตำรวจ” และในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ รัชกาลปัจจุบัน ได้มีการปรับเปลี่ยนครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ตำรวจไทย คือ การปรับโอน กรมตำรวจจากกระทรวงมหาดไทยมาจัดตั้งเป็น “สำนักงานตำรวจแห่งชาติ” ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี

สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีภารกิจหลัก^{๑๑}ในการรักษาความมั่นคงของประเทศชาติ และราชบัลลังก์ ความสงบเรียบร้อยของสังคมและบ้านเมือง การรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน การอำนวยความสะดวกและการจัดการจราจร ดังนั้นสำนักงานตำรวจแห่งชาติจึงได้กำหนดนโยบายในการที่จะมุ่งมั่นรักษาความมั่นคงของประเทศชาติ โดยการเร่งพัฒนาบุคลากรของสำนักงานตำรวจแห่งชาติทุกระดับ โดยเฉพาะการให้ความสำคัญต่อการผลิตและการฝึกอบรมเพื่อให้ข้าราชการตำรวจมีความพร้อมทั้งความรู้ความสามารถ ความประพฤติระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม ความสามัคคีและมีจิตสำนึกที่รับผิดชอบต่อตนเองและสังคมส่วนรวม^{๑๒}

สถานีดารวจภูธรลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์เป็นหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายที่ประชาชนให้ความไว้วางใจเชื่อมั่นและศรัทธา เปรียบเสมือน ประตูของกระบวนการยุติธรรม พร้อมให้บริการและรับใช้ประชาชนตามอำนาจหน้าที่อย่างรวดเร็ว โปร่งใส เสมอภาคและเป็นธรรม โดยยึดหลักการพัฒนาหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นแล้วยังได้ปลูกฝังจิตใต้สำนึกที่ดีให้แก่ข้าราชการตำรวจในการเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในด้านวิชาการตำรวจและรอบรู้ในแขนงวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชีวิตและเอื้อต่อการนำไปประกอบอาชีพตำรวจรวมทั้งการหล่อหลอมคุณลักษณะทางกาย และคุณธรรมประจำใจ สืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของตำรวจด้วยความสำนึกในหน้าที่ เกียรติและศักดิ์ศรี ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความซื่อสัตย์ ความอดทน

หลักคุณธรรม และศีลธรรมของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทย หรือต่อมวลมนุษยโลก คือ พระพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์ทุกคนรู้ว่าอะไรเป็นอะไร อะไรควร อะไรไม่ควร และสอนให้รู้ว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยงแท้แน่นอน เป็นทุกข์ ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น^{๑๓} หลักคุณธรรม และศีลธรรมของพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อสังคมไทย คือ การศึกษาในระบบพุทธ เป็น “วิทยาศาสตร์ประชาชน” นิยามของวิทยาศาสตร์คือ เป็นความรู้สาธารณะ (public knowledge) สามารถเข้ามาพิสูจน์ได้ด้วยตนเองว่าอะไรจริง อะไรไม่จริง สำหรับความรู้ที่ไม่เป็นสาธารณะไม่ใช่วิทยาศาสตร์แต่เป็นอาถรรพเวท

^{๑๑} กองบรรณาธิการ, “๑๓ ตุลาคม วันตำรวจไทย”, ตำรวจเพื่อมวลชน, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ (ตุลาคม ๒๕๕๐) : ๙-๑๓.

^{๑๒} ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๗, เล่ม ๑๒๑ ตอนที่ ๑๘ ก หน้า ๓.

^{๑๓} พุทธทาสภิกขุ, “พระพุทธศาสนาและการนับถือพระพุทธศาสนา”, นิตยสารข้อฟ้า, ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๗ (กรกฎาคม ๒๕๓๙) : ๓๕-๔๓.

พุทธศาสนาทำหยาตลอดเวลาว่าให้ทุกคนมาพิสูจน์ได้ด้วยการปฏิบัติด้วยตนเอง ว่าได้ผลจริงหรือไม่ จึงกล่าวว่าพุทธเป็นวิทยาศาสตร์ประชาชน^{๑๔}

การเลือกหลักธรรมมาปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายว่าการจะเป็นนักบริหารที่เก่งและดี เราควรปฏิบัติธรรมอะไรบ้าง เพื่อตอบคำถามนี้เราต้องทราบก่อนว่านักบริหารทำหน้าที่อะไร ซึ่งการบริหาร จะหมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ดังนั้นนักบริหารจึงมีหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) การวางแผน ๒) การจัดองค์การ ๓) การแต่งตั้งบุคลากร ๔) การอำนวยการ และ ๕) การควบคุม ซึ่งในความเป็นจริงการบริหารองค์กรโดยไม่เกิดปัญหาเลยนั้นยังไม่เคยมีปรากฏ ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาขึ้น นักบริหารต้องมีหลักธรรมหรือนำธรรมะข้อใดข้อหนึ่งมาเป็นแนวทางปฏิบัติ จึงจะสามารถแก้ปัญหาได้ได้อย่างเหมาะสม ยิ่งไปกว่านั้นการทำงานร่วมกับคนหมู่มากย่อมมีความขัดแย้งในองค์กร กล่าวคือคนเก่งทั้งหลายต่างตั้งหน้าซัดขากันเอง นักบริหารจะต้องสามารถจูงใจคนเก่งให้ปรองดองกันและพร้อมใจกันทำงานให้บรรลุผลตามเป้าหมาย ดังคำที่ว่า “ผลัดกันดี ดีทุกคน ซิงกันดี ไม่ดีสักคน” ดังนั้นบุคลากรในองค์กรจะทำงานเป็นทีมได้ดียิ่งขึ้นจะต้องมีนักบริหารที่ดีคอยกำกับดูแล^{๑๕} ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดตามกระบวนการบริหารจัดการหรือปัจจัยที่มีส่วนสำคัญในการบริหารจัดการ คือพอคค์ (POCCC) ของ เฮนรี ฟาโยล์ (Henri Fayol) ประกอบด้วย ๕ ขั้นตอน ได้แก่ ๑) การวางแผน (Planning) ๒) การจัดองค์การ (Organizing) ๓) การบังคับบัญชาหรือสั่งการ (Commanding) ๔) การประสานงาน (Coordinating) และ ๕) การควบคุม (Controlling)^{๑๖}

หลักการบริหารงานของผู้บริหารจึงเป็นแนวทางหรือวิธีการหนึ่งของ การบริหารจัดการ ในหน่วยงานเพื่อปรับปรุงระบบการบริหารภายในของหน่วยงานของรัฐตลอดจนเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น โครงสร้าง อำนาจหน้าที่ กระบวนการ และบุคคล โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมภายในองค์กรด้วย ทั้งนี้จุดหมายปลายทางเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการประชาชนและเพื่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศ ดังนั้นในการบริหารงานจึงจำเป็นต้องใช้หลักธรรมคืออปฺรหฺณานิยธรรม ๗ มาบูรณาการกับหลักการบริหารเพื่อจะทำให้การบริหารงานตามนโยบายขององค์กรเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ซึ่งหลักธรรมอปฺรหฺณานิยธรรม ๗ นั้น เป็นหลักพุทธธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวสำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง ซึ่งประกอบด้วยหลัก ๗ ประการ คือ ๑) หมั่นประชุมอยู่เนืองนิตย์ ๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงกระทำ ๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ๔) เคารพนับถือผู้ใหญ่ ๕) ให้สตรีและเด็กอยู่ด้วยดีโดยไม่ถูกข่มเหง ๖) เคารพสักการบูชาเจดีย์และสิ่ง

^{๑๔} ประเวศ วะสี, การพัฒนาต้องเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : กองทุนส่งเสริมงานทางวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑.

^{๑๕} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), คุณธรรมสำหรับนักบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๔), หน้า ๒-๖.

^{๑๖} ชาญชัย อาจินสมาจาร, ทฤษฎีการบริหารตามแนวคิดของปราชญ์ตะวันตก Theories of Administration, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปัญญาชน, ๒๕๕๑), หน้า ๑๕.

ที่ควรเคารพ ๓) ให้การอารักขา ค้ำครอง ป้องกันอันชอบธรรม^{๑๗} ทั้งนี้หลักธรรมคือ อปริหานิยธรรม ดังกล่าวจะสามารถใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความเจริญมิให้เกิดปัญหาต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

การบริหารงานภายในสถานีดํารวจภูธรลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ในปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารงานเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการบริหารราชการของรัฐบาลและ เป็นไปตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ โดยเฉพาะการบริหารงาน แนวใหม่ที่มีการกระจายอำนาจการบริหารลงไปในแต่ละระดับเพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการ บริหารงาน ทั้งให้มีการกระจายอำนาจความรับผิดชอบครอบคลุมไปอย่างทั่วถึง เพื่อลดปัญหาความ ล่าช้าในการปฏิบัติงาน ทั้งเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามนโยบายที่กำหนด สำหรับการบริหารงานภายใน สำนักนโยบายและแผนสถานีดํารวจภูธรลาดยาวอำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ที่อยู่ระหว่างการ ปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารงานในปัจจุบันนั้น ยังคงเกิดปัญหาบางประการ อาทิ ระบบการส่ง การและการติดต่อสื่อสารที่บางครั้งขาดความชัดเจนอย่างพอเพียง โดยเฉพาะงานหรือภาระหน้าที่ที่ เป็นนโยบายเร่งด่วน จึงทำให้การปฏิบัติงานของหน่วยหรือฝ่ายปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องประสบผลสำเร็จ แต่ประสิทธิภาพของงานในบางครั้งไม่บรรลุตามเป้าหมายอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ จึงต้องปรับเปลี่ยน รูปแบบการปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับสภาวะแวดล้อมเสมอๆ โดยเฉพาะในด้านการสนับสนุน งบประมาณเพื่อการบริหารจัดการที่บางครั้งการส่งจ่ายค่อนข้างล่าช้า ทำให้การปฏิบัติงานไม่มี ประสิทธิภาพเท่าที่ควร อาทิ เช่นการสนับสนุนงบประมาณและกำลังพล เพื่อการดำรงสภาพด้านการ รักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเป็นต้น สำหรับวิธีการ ที่จะแก้ไขปัญหาล่าช้าได้ ผู้วิจัยเห็นว่าการนำหลักการบริหารเชิงพุทธตามหลักอปริหานิยธรรมมา ประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา น่าจะเป็นแนวทางที่ดี

ดังนั้น จึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การบริหารงานตามหลักอปริหานิยธรรมในสถานีดํารวจภูธรลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานตามหลัก อปริหานิยธรรม เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารงานของสถานีดํารวจภูธรลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์และผลจากการวิจัยดังกล่าวจะนำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนด แนวทางการบริหารงานของสถานีดํารวจภูธรลาดยาวจังหวัดนครสวรรค์ สามารถนำไปสู่การบริหาร จัดการแก้ไขปัญหา และนำไปใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาปรับปรุงการบริหารงาน ให้เกิด ประสิทธิภาพต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานตามหลักอปริหานิยธรรมในสถานีดํารวจภูธร ลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์

๒.๒ เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารงานของสถานีดํารวจภูธรลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์

^{๑๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๔๖-๒๔๗.

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การบริหารงานตามหลักการบริหารนิยธรรมของสถานีดารวจภูธรลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานตามหลักการบริหารนิยธรรมของสถานีดารวจภูธรลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์และเพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรมในการบริหารงานของสถานีดารวจภูธรลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหาร ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติราชการอยู่ในสถานีดารวจภูธรลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์จำนวน ๑๓๕ คน แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยมีการหาคุณภาพ โดยการหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่าน และมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ .๐๙๖๘ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) ซึ่งสามารถสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

๔.สรุปผลการวิจัย

๔.๑ จากการศึกษาข้อมูลส่วนบุคคลของประชากรพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน ๑๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๗.๗๘ รองลงมาคือ เพศหญิง จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๒๒

อายุของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๕๑ คน คิดเป็น ร้อยละ ๓๗.๗๘ รองลงมาคืออายุ ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๙๓ อายุ ๕๑-๖๐ ปี จำนวน ๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๑๙ และน้อยที่สุดคือผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ ๒๑-๓๐ ปี จำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๑๑

ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๖๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๑๕ รองลงมาคือผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับปริญญาตรี จำนวน ๖๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๖๗ และน้อยที่สุดคือผู้ตอบแบบสอบถามมีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรีขึ้นไป จำนวน ๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๑๙

ชั้นข้าราชการตำรวจของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ชั้นประทวน จำนวน ๙๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๖๓ รองลงมาปฏิบัติงานในตำแหน่งสัญญาบัตร จำนวน ๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๓๗

อายุราชการของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุราชการ ๒๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๗๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๘๕ รองลงมาคือผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุราชการ ๑๖ – ๒๐ ปี จำนวน ๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๙๓ มีอายุราชการ ๑๐ -๑๕ ปี จำนวน ๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๘๑ และน้อยที่สุดคือผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุราชการน้อยกว่า ๑๐ ปี จำนวน ๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๔๑

๔.๒ จากการศึกษาระดับความคิดเห็นของประชากร พบว่า ๑) ข้าราชการที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นว่า การบริหารงานตามหลักการบริหารนิยธรรม ของสถานีดารวจภูธรลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ด้านหมั่นประชุมกันเป็นประจำ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๔.๓๘$) เมื่อพิจารณา

รายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้าราชการมีความคิดเห็นว่าการบริหารงานตามหลักอปริหานิยธรรม ด้านนั้นประชุมกันเป็นประจำ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๒) ข้าราชการที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นว่าการบริหารงานตามหลักอปริหานิยธรรม ของสถานีดํารวจภูธรลาดยาวจังหวัดนครสวรรค์ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำ กิจที่พึงกระทำ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.33$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้าราชการมีความคิดเห็นว่าการบริหารงานตามหลักอปริหานิยธรรม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิก ประชุม และทำกิจที่พึงกระทำ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๓) ข้าราชการที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นว่าการบริหารงานตามหลักอปริหานิย ธรรม ของสถานีดํารวจภูธรลาดยาวจังหวัดนครสวรรค์ด้านไม่บัญญัติสิ่งที่ขัดต่อหลักการเดิม โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.20$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้าราชการมีความคิดเห็นว่าการบริหารงานตามหลักอปริหานิยธรรม ด้านไม่บัญญัติสิ่งที่ขัดต่อหลักการเดิม อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔) ข้าราชการที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นว่าการบริหารงานตามหลักอปริหานิย ธรรม ของสถานีดํารวจภูธรลาดยาวจังหวัดนครสวรรค์ด้านเคารพผู้ใหญ่และฟังความเห็นผู้น้อยกว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.33$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้าราชการมีความ คิดเห็นว่าการบริหารงานตามหลักอปริหานิยธรรม ด้านเคารพผู้ใหญ่และฟังความเห็นผู้น้อยกว่า อยู่ ในระดับมากทุกข้อ

๕) ข้าราชการที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นว่าการบริหารงานตามหลักอปริหานิย ธรรม ของสถานีดํารวจภูธรลาดยาวจังหวัดนครสวรรค์ด้านให้สตรีเด็กและผู้ใต้บังคับบัญชาอยู่ด้วยดี โดยไม่ถูกข่มเหง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.33$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้าราชการมีความคิดเห็นว่าการบริหารงานตามหลักอปริหานิยธรรม ด้านให้สตรีเด็กและ ผู้ใต้บังคับบัญชาอยู่ด้วยดีโดยไม่ถูกข่มเหง อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๖) ข้าราชการที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นว่าการบริหารงานตามหลักอปริหานิย ธรรม ของสถานีดํารวจภูธรลาดยาวจังหวัดนครสวรรค์ด้านคำนึงถึงเกียรติ ศักดิ์ศรีและเคารพในสิ่งที่ ควรเคารพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.33$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้าราชการมีความคิดเห็นว่าการบริหารงานตามหลักอปริหานิยธรรม ด้านคำนึงถึงเกียรติ ศักดิ์ศรีและ เคารพในสิ่งที่ควรเคารพ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๗) ข้าราชการที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นว่าการบริหารงานตามหลักอปริหานิย ธรรม ของสถานีดํารวจภูธรลาดยาวจังหวัดนครสวรรค์ด้านให้การอารักขาคุ้มครองป้องกันอันชอบ ธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.30$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ข้าราชการมี ความคิดเห็นว่าการบริหารงานตามหลักอปริหานิยธรรม ด้านให้การอารักขาคุ้มครองป้องกันอันชอบ ธรรม อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔.๓ จากการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่ได้จากแบบสอบถามปลายเปิด เกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักอปริหานิยธรรม ของสถานีดํารวจภูธรลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ สรุปผลการวิจัยดังนี้

๑) ด้านหมั่นประชุมกันเป็นประจำ คือ การประชุมวางแผนติดตามผลการปฏิบัติงานไม่ต่อเนื่องการประชุมติดตามประเมินประสิทธิภาพของหน่วยงานองค์กรหรือคณะทำงานยังไม่ต่อเนื่อง และการติดตามผลการปฏิบัติงานตามที่ได้สั่งการไม่ต่อเนื่อง ควรมีการติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ควรมีการติดตามประเมินประสิทธิภาพของหน่วยงานองค์กรหรือคณะทำงานอย่างต่อเนื่อง และควรมีการติดตามผลการปฏิบัติงานตามที่ได้สั่งการอย่างต่อเนื่อง

๒) ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่พึงกระทำ คือ ๑) การประชุมบางครั้ง มีการเข้าร่วมประชุมไม่พร้อมเพรียงกัน การประชุมจัดตั้งกลุ่มหน่วยงานหรือคณะทำงานดำเนินกิจกรรมต่างๆ ยังไม่พร้อมเพรียงกันโดยสม่ำเสมอ และการประชุมเพื่อสั่งการและกำกับดูแลการบริหารยังไม่พร้อมเพรียงกันโดยสม่ำเสมอ ควรเข้าร่วมประชุมให้พร้อมเพรียงกัน ควรการประชุมจัดตั้งกลุ่มหน่วยงานหรือคณะทำงานดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างพร้อมเพรียงกันโดยสม่ำเสมอ และควรประชุมเพื่อสั่งการและกำกับดูแลการบริหารอย่างพร้อมเพรียงกันโดยสม่ำเสมอ

๓) ด้านไม่บัญญัติสิ่งที่ขัดต่อหลักการเดิม คือ มีปริมาณในการวางแผนงานแบบแผนข้าราชการบางคนไม่สามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนดไว้ได้ และงานบางอย่างมีความสลับซับซ้อนมากเกินไป ยากต่อการเข้าใจ ควรให้มีการลดขนาดองค์กรให้เหมาะสมกับปริมาณงาน ควรมีหลักการปฏิบัติที่ไม่ผิดระเบียบแบบแผนให้ข้าราชการปฏิบัติได้ และควรลดความสลับซับซ้อนลง

๔) ด้านเคารพผู้ใหญ่และฟังความเห็นผู้อาวุโสกว่า คือ บุคลากรยังปฏิบัติตามคำสั่งแต่ไม่เคร่งครัด ยังมีการติฉินนินทาผู้บริหารและเพื่อนร่วมงาน และข้าราชการบางคนมีการก้าวก่ายการทำงานของคนอื่น ควรมีการสั่งการชัดเจนตามลำดับสายงานการบังคับบัญชา ควรเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปรึกษา และแสดงความคิดเห็น และควรควบคุมการปฏิบัติให้อยู่ภายใต้ขอบเขต และภาระหน้าที่ของตน

๕) ด้านให้สตรีเด็กและผู้ใต้บังคับบัญชาอยู่ด้วยดีโดยไม่ถูกข่มเหง คือ การทำงานบางครั้งไม่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้าจึงการสับสนในขั้นตอนการทำงาน ไม่คำนึงถึง สวัสดิภาพของลูกจ้างและพนักงานราชการ การจัดองค์กรทำให้ผู้ที่เริ่มเข้าทำงาน ปรับตัวเข้ากับเพื่อนร่วมงานค่อนข้างยาก และการสั่งการบางครั้งไม่ได้ให้ความคุ้มครองสวัสดิภาพของ ลูกจ้างและพนักงานราชการ ควรมีการวางแผนไว้ล่วงหน้า และคำนึงถึงสวัสดิภาพของลูกจ้าง และพนักงานราชการควรจัดองค์กรที่ทำให้ผู้ที่เริ่มเข้าทำงาน ปรับตัวเข้ากับเพื่อนร่วมงานได้ และควรสั่งการให้ความคุ้มครองสวัสดิภาพของลูกจ้างและพนักงานราชการ

๖) ด้านคำนึงถึงเกียรติ ศักดิ์ศรีและเคารพในสิ่งที่ควรเคารพ คือ การมอบหมายงานบางครั้งยังไม่ตรงกับความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชา การบริหารหน่วยงานหรือองค์กรบางครั้งไม่เป็นระบบ และบางครั้งบรรยากาศในการทำงานดูตึงเครียดเกินไป ควรมีการมอบหมายงานให้ตรงกับความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชา ควรบริหารหน่วยงานหรือองค์กรให้เป็นระบบมากยิ่งขึ้น และควรสร้างบรรยากาศในการทำงานที่ผ่อนคลาย ไม่ตึงเครียดเกินไป

๗) ด้านให้การอารักขาคุ้มครองป้องกันอันชอบธรรม คือ การแบ่งงานตามกลุ่มงานไม่ชัดเจน และการควบคุมการปฏิบัติงานตามระเบียบ/คำสั่ง บางคนไม่เข้าใจ และมีความลำเอียงบางครั้งจึงควรแบ่งกลุ่มงานให้ชัดเจน และควรแจ้งหรือประสานงานให้เกิดความเข้าใจตรงกัน

๔.๔ ผลการสัมภาษณ์ตำรวจระดับผู้บังคับบัญชาเกี่ยวกับการประยุกต์หลักอปริหานิยธรรมใช้ในการบริหารงานของสถานีตำรวจภูธรลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ โดยสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

๑) หมั่นประชุมกันเป็นประจำ

พ.ต.อ. ถาวร รวมกิ่ง ได้ให้ความคิดเห็นว่า การประยุกต์หลักอปริหานิยธรรมใช้กับการบริหารงานควรให้ความรู้กับข้าราชการ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการประชุมวางแผนติดตามผลการปฏิบัติงาน การติดตามประเมินผลประสิทธิภาพของหน่วยงานองค์กรหรือคณะทำงาน การปฏิบัติงานตามที่ได้สั่ง การติดตามผลการปฏิบัติงานด้านการประสานงาน และการติดตามผลการปรับปรุงงานด้านการควบคุมอย่างต่อเนื่อง จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมและหลักการบริหารงานด้วย^{๑๘}

๒) พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่พึงกระทำ

พ.ต.ท.อุทาร์ กันเชียง ได้ให้ความคิดเห็นว่า การประยุกต์หลักอปริหานิยธรรมใช้กับการบริหารงาน อาจจะไม่สามารถทำได้เนื่องจากนโยบายระดับสูงไม่เอื้ออำนวย และนโยบายเปลี่ยนแปลงไปตามผู้บังคับบัญชา อย่างไรก็ดี ส.ภ. ลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ได้มีการประชุมเพื่อวางแผนการปฏิบัติงานและติดตามสถานการณ์ จัดตั้งกลุ่มหน่วยงานหรือคณะทำงานดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างพร้อมเพรียงกัน มีการสั่งการและกำกับดูแลการบริหาร มีการบริหารด้านการประสานงาน มีการบริหารงานด้านการควบคุมอย่างพร้อมเพรียงกันโดยสม่ำเสมอ ก็จะทำให้ส.ภ. ลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น^{๑๙}

๓) ไม่บัญญัติสิ่งขัดต่อหลักการเดิม

พ.ต.ท.อนุชา เทียมกลิน ได้ให้ความคิดเห็นว่า แนวทางการประยุกต์หลักอปริหานิยธรรมใช้กับการบริหารงาน คือ การวางแผนปรับปรุงการบริหารงาน การปรับการจัดหน่วยงานหรือองค์กร การปรับปรุงระบบการสั่งการ การปรับปรุงระบบการประสานงาน และการปรับปรุงระบบการบริหารด้านการควบคุม โดยไม่ขัดต่อระเบียบและหลักการเดิม^{๒๐}

๔) เคารพผู้ใหญ่และฟังความเห็นผู้อาวุโสกว่า

พ.ต.ท. ศราวุธ ภมรกุล ได้ให้ความคิดเห็นว่า แนวทางการประยุกต์หลักอปริหานิยธรรมใช้กับการบริหารงาน เช่น การปรับการจัดหน่วยงานหรือองค์กร การวางแผนปฏิบัติงาน การสั่งการ การประสานงาน การบริหารด้านการควบคุม ต้องเป็นไปตามระเบียบคำสั่งและรับฟังความเห็นผู้อาวุโสกว่า^{๒๑}

๕) ให้สตรีเด็กและผู้ใต้บังคับบัญชายุ่งด้วยดีโดยไม่ถูกข่มเหง

พ.ต.ท. อีรวุฒิ สมสุข ได้ให้ความคิดเห็นว่า แนวทางการประยุกต์หลักอปริหานิยธรรมใช้กับการบริหารงาน คือ การวางแผนการปฏิบัติงาน การปรับการจัดองค์กร การสั่งการ การ

^{๑๘} สัมภาษณ์ พ.ต.อ. ถาวร รวมกิ่ง ผกก.สภ. ลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์, ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๕๕.

^{๑๙} สัมภาษณ์ พ.ต.ท.อุทาร์ กันเชียง, รอง ผกก.สส.สภ.ลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์, ๒๖ กรกฎาคม, ๒๕๕๕.

^{๒๐} สัมภาษณ์ พ.ต.ท.อนุชา เทียมกลิน, สวป.สภ.ลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์, ๒๗ กรกฎาคม, ๒๕๕๕.

^{๒๑} สัมภาษณ์ พ.ต.ท.ศราวุธ ภมรกุล, สวป.สภ.ลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์, ๒๘ กรกฎาคม, ๒๕๕๕.

ประสานงาน และการบริหารด้านการควบคุม โดยจะต้องให้ความสำคัญแก่ผู้ได้บังคับบัญชาและคำนึงถึง สวัสดิภาพของลูกจ้างและพนักงานราชการ^{๒๒}

๖) คำนึงถึงเกียรติ ศักดิ์ศรีและเคารพในสิ่งที่ควรเคารพ

พ.ต.ท.อนุชา เทียมกลีน ได้ให้ความคิดเห็นว่า แนวทางการประยุกต์หลักอภินิหารนิยธรรมใช้กับการบริหารงาน คือ การวางแผนการบริหารงาน การบริหารหน่วยงานหรือองค์กร การสั่งการ การประสานงาน และการบริหารด้านการควบคุม ต้องคำนึงถึงเกียรติ ศักดิ์ศรีและการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม^{๒๓}

๗) ให้การอารักขาคุ่มครองป้องกันอันชอบธรรม

พ.ต.ท. ศราวุธ ภมรกุล ได้ให้ความคิดเห็นว่า การประยุกต์หลักอภินิหารนิยธรรมใช้กับการบริหารงาน คือ การวางแผนบริหารงาน การจัดหน่วยงานหรือองค์กร การสั่งการปฏิบัติงานการประสานงาน และการควบคุม ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมและส่งเสริมระบบคุณธรรม^{๒๔}

สรุปได้ว่า การประยุกต์หลักอภินิหารนิยธรรมใช้กับการบริหารงาน อาจจะไม่สามารถทำได้เนื่องจากนโยบายระดับสูงไม่เอื้ออำนวย และนโยบายเปลี่ยนแปลงไปตามผู้บังคับบัญชา อย่างไรก็ตาม ส.ภ. ลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ได้มีการประชุมเพื่อวางแผนการปฏิบัติงานและติดตามสถานการณ์ จัดตั้งกลุ่มหน่วยงานหรือคณะทำงานดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างพร้อมเพรียงกัน มีการสั่งการและกำกับดูแลการบริหาร มีการบริหารด้านการประสานงาน มีการบริหารงานด้านการควบคุมอย่างพร้อมเพรียงกันโดยสม่ำเสมอ ก็จะทำให้ ส.ภ. ลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น และปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักอภินิหารนิยธรรมของสถานีดำรวจภูธรลาดยาวจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า บางครั้งในการเข้าร่วมประชุมไม่พร้อมเพรียงกัน บุคลากรยังปฏิบัติตามคำสั่งแต่ไม่เคร่งครัด จึงควรมีการสั่งการชัดเจนตามลำดับสายงานการบังคับบัญชา โดยคำนึงถึงการให้เกียรติ ศักดิ์ศรี การให้ความสำคัญซึ่งกันและกัน โดยให้บรรลุดัตุประสงค์ตามแผนที่วางไว้ มีปริมาณการการว่างงานแอบแฝงควรให้มีการลดขนาดองค์กรให้เหมาะสมกับปริมาณงาน การแบ่งงานตามกลุ่มงานไม่ชัดเจน จึงควรแบ่งกลุ่มงานให้ชัดเจนและแจ้งหรือประสานงานให้เกิดความเข้าใจตรงกัน การควบคุมการปฏิบัติงานตามระเบียบ/คำสั่ง บางคนไม่เข้าใจ และมีความลำเอียงบางครั้ง ข้าราชการบางคนไม่สามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนดไว้ได้ งานบางอย่างมีความสลับซับซ้อนมากเกินไป ยากต่อการเข้าใจ ยังมีการดิ้นนินทาผู้บริหารและเพื่อนร่วมงาน ข้าราชการบางคนมีการก้าวก่ายการทำงานของคนอื่น ผู้ที่เริ่มเข้าทำงาน จะมีการปรับตัวเข้ากับเพื่อนร่วมงานค่อนข้างยาก การจัดสรรงบประมาณเกินความจำเป็นต่อการบริหาร การทำงานบางครั้งไม่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้าจึงการสับสนในขั้นตอนการทำงาน การมอบหมายงานบางครั้งยังไม่ตรงกับความสามารถของผู้ได้บังคับบัญชา และบางครั้งบรรยากาศในการทำงานดูตึงเครียดเกินไป

ส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักอภินิหารนิยธรรมของสถานีดำรวจภูธรลาดยาวจังหวัดนครสวรรค์พบว่า ควรมีการจัดประชุมอย่างสม่ำเสมอซึ่งจะเป็นการระดมสมองในการ

^{๒๒} สัมภาษณ์ พ.ต.ท. อีรวุฒิ สมสุข, สว.สส.สภ.ลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์, ๒๕ กรกฎาคม, ๒๕๕๕.

^{๒๓} สัมภาษณ์ พ.ต.ท.อนุชา เทียมกลีน,

^{๒๔} สัมภาษณ์ พ.ต.ท. ศราวุธ ภมรกุล,

แก้ไขข้อบกพร่องได้ดี ตลอดจนทำให้เกิดการติดตามและประเมินผล และเป็นการกระตุ้นให้เจ้าหน้าที่เกิดความกระตือรือร้นในการทำงาน ควรมีการบริหารการจัดองค์กรโดยให้มีการจัดหน่วยงานหรือองค์กรโดยสนับสนุนคนดี คนเก่งที่มีความสามารถเข้ามาเป็นบุคลากรที่พัฒนาองค์กรให้เจริญก้าวหน้าขึ้น ควรมีการสั่งการเป็นไปตามระเบียบคำสั่งที่ยึดถือปฏิบัติร่วมกัน และเข้าใจง่าย ควรมีการติดต่อประสานงาน แนะนำ ติดตามผลการปฏิบัติงาน ควรมีการกำหนดมาตรฐานการควบคุม ปฏิบัติงานด้วยความไม่ประมาทโดยปฏิบัติตามกฎ ระเบียบข้อบังคับ และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ควรส่งเสริมให้ข้าราชการสามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนดไว้ได้ งานใดที่มีความสลับซับซ้อนมากเกินไป ควรมีคู่มือ และอธิบายให้ชัดเจน ควรปฏิบัติภายใต้ขอบเขต และภาระหน้าที่ของตน พยายามดูแลผู้เริ่มเข้าทำงานอย่างใกล้ชิด เพื่อการปรับตัวเข้ากับเพื่อนร่วมงานได้ง่าย ควรจัดสรรงบประมาณให้พอเหมาะกับความเป็นในการบริหาร ควรวางแผนการทำงานอยู่เสมอ เพื่อมิให้เกิดการสับสนในขั้นตอนการทำงาน ควรมอบหมายงานให้ตรงกับความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชา และควรสร้างบรรยากาศในการทำงานที่ผ่อนคลาย ไม่ตึงเครียดเกินไป

การบริหารงานตามหลักอภิปธานิยธรรมของสถานีดํารวจภูธรลาดยาวจังหวัดนครสวรรค์ ๓ ขั้นตอน คือ

๑) แผนงานการบริหารงานตามหลักอภิปธานิยธรรมของสถานีดํารวจภูธรลาดยาวจังหวัดนครสวรรค์

๒) การประยุกต์หลักอภิปธานิยธรรมกับการบริหารงานของสถานีดํารวจภูธรลาดยาวจังหวัดนครสวรรค์

๓) การบริหารงานของสถานีดํารวจภูธรลาดยาวจังหวัดนครสวรรค์ ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ แผนงานการบริหาร ของสถานีดํารวจภูธรลาดยาวจังหวัดนครสวรรค์ โดยมีนโยบายการบริหารงานของผู้นำสถานีดํารวจภูธรลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวม และกำหนดเป็นแผนงานเพื่อการการปฏิบัติของข้าราชการดํารวจลาดยาว อำเภอลาดยาวจังหวัดนครสวรรค์

ขั้นตอนที่ ๒ การประยุกต์หลักอภิปธานิยธรรม กับการบริหารงาน ของสถานีดํารวจภูธรลาดยาวจังหวัดนครสวรรค์ทั้ง ๗ หลัก คือ ๑) หมั่นประชุมกันเป็นประจำ ๒) พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่พึงกระทำ ๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่ขัดต่อหลักการเดิม ๔) เคารพผู้ใหญ่และฟังความเห็นผู้อาวุโสกว่า ๕) ให้สตรีเด็กและผู้ใต้บังคับบัญชาอยู่ด้วยดีโดยไม่ถูกข่มเหง ๖) คำนึงถึงเกียรติ ศักดิ์ศรีและเคารพในสิ่งที่ควรเคารพ และ ๗) ให้การอารักขาคุ่มครองป้องกันอันชอบธรรมมากำหนดเป็นรูปแบบการบริหารงานของสถานีดํารวจภูธรลาดยาวจังหวัดนครสวรรค์ โดยเป็นการประยุกต์ร่วมกัน จะออกมาเป็นแนวทางและวิธีการสำหรับผู้บริหารนำไปปฏิบัติกับผู้ใต้บังคับบัญชา

ขั้นตอนที่ ๓ การบริหารงานของสถานีดํารวจภูธรลาดยาวจังหวัดนครสวรรค์เป็นขั้นตอนสูงสุดของรูปแบบแนวทางการบริหารงานตามหลักอภิปธานิยธรรม ของสถานีดํารวจภูธรลาดยาวจังหวัดนครสวรรค์คือ เมื่อผ่านขั้นตอนที่ ๑ ขั้นตอนที่ ๒ แล้ว จะสามารถบริหารงานของของสถานีดํารวจภูธรลาดยาวจังหวัดนครสวรรค์และจะนำมาซึ่งการบริหารงานตามหลัก อภิปธานิยธรรมของสถานีดํารวจภูธรลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ในท้ายที่สุด

๔.๕ แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอภิปธานิยธรรมในการบริหารงานของสถานีดํารวจภูธรลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ มี ๗ หลัก ได้แก่

๑) หมั่นประชุมกันเป็นประจำ คือ (๑) มีการประชุมวางแผนติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง (๒) มีการประชุมติดตามประเมินผลประสิทธิภาพของหน่วยงานองค์กรหรือคณะทำงานอย่างต่อเนื่อง (๓) มีการประชุมเพื่อติดตามผลการปฏิบัติงานตามที่ได้สั่งการอย่างต่อเนื่อง (๔) มีการประชุมเพื่อติดตามผลการปฏิบัติงานด้านการประสานงานอย่างต่อเนื่อง (๕) มีการประชุมเพื่อติดตามผลการปรับปรุงงานด้านการควบคุมอย่างต่อเนื่อง

๒) พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่พึงกระทำ คือ (๑) มีการประชุมเพื่อวางแผนการปฏิบัติงานและติดตามสถานการณ์โดยสม่ำเสมอ (๒) มีการประชุมจัดตั้งกลุ่มหน่วยงานหรือคณะทำงานดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างพร้อมเพรียงกันโดยสม่ำเสมอ (๓) มีการประชุมเพื่อสั่งการและกำกับดูแลการบริหารอย่างพร้อมเพรียงกันโดยสม่ำเสมอ (๔) มีการประชุมเพื่อการบริหารด้านการประสานงานอย่างพร้อมเพรียงกันโดยสม่ำเสมอ (๕) มีการประชุมบริหารงานด้านการควบคุมอย่างพร้อมเพรียงกันโดยสม่ำเสมอ เป็นต้น

๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่ขัดต่อหลักการเดิม คือ (๑) มีการวางแผนปรับปรุงการบริหารงานโดยไม่ขัดต่อหลักการเดิม (๒) มีการปรับการจัดหน่วยงานหรือองค์กรโดยไม่ขัดต่อหลักการเดิม (๓) มีการปรับปรุงระบบการสั่งการโดยไม่ขัดต่อหลักการเดิม (๔) มีการปรับปรุงระบบการประสานงานโดยไม่ขัดต่อระเบียบและหลักการเดิม (๕) มีการปรับปรุงระบบการบริหารด้านการควบคุมโดยไม่ขัดต่อหลักการเดิม

๔) เคารพผู้ใหญ่และฟังความเห็นผู้น้อยกว่า คือ (๑) มีการปรับการจัดหน่วยงานหรือองค์กรเป็นตามระเบียบคำสั่งและรับฟังความเห็นผู้น้อยกว่า (๒) มีการวางแผนปฏิบัติงานเป็นไปตามระเบียบคำสั่งและรับฟังความเห็นผู้น้อยกว่า (๓) มีการสั่งการเป็นไปตามระเบียบคำสั่งและรับฟังความเห็นผู้น้อยกว่า (๔) มีการประสานงานเป็นไปตามระเบียบคำสั่งและรับฟังความเห็นผู้น้อยกว่า (๕) มีการบริหารด้านการควบคุมเป็นไปตามระเบียบคำสั่งและรับฟังความเห็นผู้น้อยกว่า

๕) ให้สตรีเด็กและผู้ใต้บังคับบัญชาอยู่ด้วยดีโดยไม่ถูกข่มเหง คือ (๑) มีการวางแผนการปฏิบัติงานโดยให้ความสำคัญแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาและคำนึงถึง สวัสดิภาพของลูกจ้าง และพนักงานราชการ (๒) มีการปรับการจัดองค์กรโดยให้ความสำคัญแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาและคำนึงถึง สวัสดิภาพของลูกจ้าง และพนักงานราชการ (๓) มีการสั่งการโดยให้ความสำคัญแก่ผู้ใต้บังคับ บัญชาและคำนึงถึงสวัสดิภาพของ ลูกจ้างและพนักงานราชการ (๔) มีการประสานงานโดยให้ความสำคัญแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาและคำนึงถึงสวัสดิภาพของลูกจ้างและพนักงานราชการ (๕) มีการบริหารด้านการควบคุมโดยให้ความสำคัญแก่ผู้ใต้บังคับ บัญชาและคำนึงถึง สวัสดิภาพของ ลูกจ้างและพนักงานราชการ เป็นต้น

๖) คำนึงถึงเกียรติ ศักดิ์ศรีและเคารพในสิ่งที่ควรเคารพ คือ (๑) มีการวางแผนการบริหารงานโดยคำนึงถึงเกียรติ ศักดิ์ศรีและการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม (๒) มีการบริหารหน่วยงานหรือองค์กรโดยคำนึงถึงเกียรติ ศักดิ์ศรีและการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม (๓) มีการสั่งการโดยคำนึงถึงเกียรติ ศักดิ์ศรีและการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม (๔) มีการประสานงานโดยคำนึงถึงเกียรติ ศักดิ์ศรีและการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม (๕) มีการบริหารด้านการควบคุมโดยคำนึงถึงเกียรติ ศักดิ์ศรีและการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

๗) ให้การอารักขาค้ำครองป้องกันอันชอบธรรม คือ (๑) มีการวางแผนบริหารงานโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมและส่งเสริมระบบคุณธรรม (๒) มีการจัดหน่วยงานหรือองค์กรโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมและส่งเสริมระบบคุณธรรม (๓) มีการสั่งการปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมและส่งเสริมระบบคุณธรรม (๔) มีการประสานงานโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมและส่งเสริมระบบคุณธรรม (๕) มีการควบคุมโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมและส่งเสริมระบบคุณธรรม เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

ก.ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข.ข้อมูลทุติยภูมิ

๑.เอกสาร

ชาญชัย อาจินสมาจาร, **ทฤษฎีการบริหารตามแนวคิดของปราชญ์ตะวันตก Theories of Administration**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปัญญาชน, ๒๕๕๑.

ประเวศ วะสี, **การพัฒนาต้องเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : กองทุนส่งเสริมงานทางวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **คุณธรรมสำหรับนักบริหาร**, กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๔.

๒.วิทยานิพนธ์

เจริญศรี พันปี, “ความพึงพอใจของครูต่อพฤติกรรมคุณธรรมและการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, ๒๕๔๖.

ปราการ บุตรโยจินโท, “คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากรในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๘.

พิทยาภรณ์ เรืองฤทธิ์, “ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษากับการสร้างความเข้าใจในเรื่องการปฏิรูปการเรียนรู้ให้แก่ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๔๗.

- ธีเรก วิทยายุทธ, “ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่สรรพสามิตในเขตพื้นที่สำนักงานสรรพสามิตภาคที่ ๖ ที่มีต่อการบริหารงานหลังการปฏิรูประบบราชการของกรมสรรพสามิต พ.ศ. ๒๕๔๕”, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการบริหารและพัฒนา
ประชาคมเมืองและชนบท มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, ๒๕๕๐.
- สุวิน สุขสมกิจ, “พุทธปรัชญากับการสร้างเสริมภาวะผู้นำ : กรณีศึกษากำนันผู้ใหญ่บ้านจังหวัด
กาญจนบุรี”, **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓.
- จิรวัดน์ สุวรรณสนธิ์, “การบริหารงานปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการ
ศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๔๘.
- สุกิจ อินแก้ว, “สภาพและปัญหาการบริหารและการจัดการศึกษาสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคลตาม
ความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษา : กรณีศึกษาอำเภอบัว จังหวัดน่าน”,
วิทยานิพนธ์ครุศาสตร มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย
ราชภัฏอุตรดิตถ์, ๒๕๕๐.
- ณัด เดชทรัพย์, “การบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลไทยชนะศึก อำเภอ พง์เสลี่ยม
จังหวัดสุโขทัยตามหลักธรรมาภิบาล”, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**,
สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาประชาคมเมืองและชนบท, มหาวิทยาลัย
ราชภัฏอุตรดิตถ์, ๒๕๕๑.
- พระปลัดคำภา สิมบิดา, “การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน
ตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗”,
วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๕๒.

๓.วารสาร

- กองบรรณาธิการ, “๑๓ ตุลาคม วันตำรวจไทย”, **ตำรวจเพื่อมวลชน**, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ (ตุลาคม
๒๕๕๐).
- ราชกิจจานุเบกษา, **พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๗**, เล่ม ๑๒๑ ตอนที่ ๑๘ ก.
พุทธทาสภิกขุ, “พระพุทธศาสนาและการนับถือพระพุทธศาสนา”, **นิตยสารข้อฟ้า**, ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๗
กรกฎาคม ๒๕๓๙.

๔.สัมภาษณ์

- พ.ต.อ. ถาวร รวมกิ่ง ผกก.สภ. ลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์, ๒๙. กรกฎาคม ๒๕๕๕.
- พ.ต.ท.อุทาร์ กันเชียง, รอง ผกก.สส.สภ.ลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์, ๒๖ กรกฎาคม, ๒๕๕๕.
- พ.ต.ท.อนุชา เทียมกลิน, สวป.สภ.ลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์, ๒๗ กรกฎาคม, ๒๕๕๕.
- พ.ต.ท.ศราวุธ ภมรกุล, สวป.สภ.ลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์, ๒๘ กรกฎาคม, ๒๕๕๕.
- พ.ต.ท. ธีรวุฒิ สมสุข, สว.สส.สภ.ลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์, ๒๕ กรกฎาคม, ๒๕๕๕.

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกำแพงเพชร

Administration applying the Good Governance of Paputsa Subdistrict Administrative Organization,
Khanuwoluksaburi District, Kumphangphet Province

ดาบตำรวจกฤษณ พลอาจ
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกำแพงเพชร ๒) เพื่อเปรียบเทียบทัศนะของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกำแพงเพชร ๓) เพื่อนำผลการวิจัยเป็นข้อมูลไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานภายในองค์การให้มีประสิทธิภาพ

ประชากรกลุ่มศึกษาที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน ๓๖๒ คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่(Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ทดสอบสมมติฐานการวิจัยโดยการทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One- way ANOVA) และเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ประชาชนมีทัศนะต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาทางด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๖$)

๒. ผลเปรียบเทียบทัศนะของประชาชนต่อการบริหารงานของตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน อายุต่างกัน ระดับการศึกษาต่างกัน และอาชีพต่างกัน มีทัศนะ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย แต่ในส่วนของประชาชนที่มีรายได้ที่แตกต่างกัน มีทัศนะต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕๐ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย (Sig = ๐.๐๑๒)และประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกัน มีทัศนะต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย (Sig = ๐.๐๔๐)

๓. แนวทางการนำหลักธรรมาภิบาลประยุกต์ไปใช้ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา อำเภอชาลวาลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อพัฒนาการบริหารงานให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลด้านหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า คือ บุคลากรในองค์การโดยเฉพาะผู้บริหารต้องมีความรอบรู้ข้อกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ รวมทั้งการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง การปฏิบัติงานของฝ่ายบริหาร ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ต้องมีความซื่อสัตย์ สุจริต ยึดหลักความถูกต้องเป็นธรรมกับทุกฝ่ายและมีความเสมอภาค เปิดโอกาสให้ประชาชนตรวจสอบกิจการภายในองค์การและเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนอย่างตรงไปตรงมา เปิดโอกาสให้ประชาชนรับรู้เพื่อเสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญและการมีส่วนร่วมทุกมิติ มีการกำหนดเป้าหมายและมาตรฐานโดยวางกรอบความรับผิดชอบขององค์การให้มีขอบเขตที่ชัดเจนครอบคลุมทั้งระบบงาน บริหารงานในองค์การให้เกิดความคุ้มค่า

ABSTRACT

The purposes of this research were to 1) study the administration applying good governance of PAPUTSA Subdistrict Administrative Organization, Khanuworalaksaburi District, Kamphaengphet Province, 2) compare people's opinions towards the administration applying good governance of PAPUTSA Subdistrict Administrative Organization, Khanuworalaksaburi District, Kamphaengphet Province, and 3) apply the research data to administer the organization effectively.

The population used in this study consisted of 362 people, derived from simple random sampling. The research instrument was a questionnaire. The data was analyzed by means of frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, One-way ANOVA, and LSD.

The results were as follows:

1. Overall opinions of the people toward the administration applying good governance of PAPUTSA Sub-district Administrative Organization, Khanuworalaksaburi District, Kamphaengphet Province were at the high level. Considering each aspect, it was found that all aspects ranked the high level ($\bar{X} = 3.66$).

2. In term of hypothesis testing, it was found that opinions of overall aspect and separated ones of the residents with different sex, age, education and revenue toward the administration applying good governance of PAPUTSA Sub-district Administrative Organization, Khanuworalaksaburi District, Kamphaengphet Province were not different. Thus, this rejected the research hypothesis. However, opinions of the people with different working revenue toward the administration

applying good governance were significantly different at the level of 0.01 This accepted the research hypothesis (Sig = 0.040)

3. The administration applying good governance of PAPUTSA Sub-district Administrative Organization, Khanuworaksuburi District, Kamphaengphet Province could be applied as guidelines to develop the administration following to the six principles, covering the rule of law, the principles of Ethics, the principle of transparency, the principles of participation, the main sense of responsibility, and the principles of efficiency. All officers in the organization, especially the administrator, had to be Intellectual in official laws, regulations, and principles. The officers had to receive people opinions and respect different views. The administrator, government officials, and authorities had to function their duties honestly, based on accuracy, impartiality, and equality. The organization should allow people to examine its internal affairs. The information useful for residents should be disclosed openly. The organization should allow people to acknowledge some occurred problems to share their opinions and participate in voting. Goals and standards of the organization should be clearly planned covering all working systems. Finally, the organization had to manage worthily.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การบริหารปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยประกอบไปด้วยประชากรจำนวนมาก และพื้นที่อันกว้างไกลรัฐบาลที่เป็นศูนย์กลางแต่เพียงสถาบันเดียวย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ยากหรือเกิดสภาพของความไม่ประหยัดงบประมาณในเชิงขนาดและขาดประสิทธิภาพในด้านการบริหารงานจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการถ่ายเทอำนาจในการปกครองให้อยู่ในมือขององค์กรส่วนท้องถิ่นหรือสถาบันที่อยู่นอกศูนย์กลางออกไป ด้วยเหตุนี้คุณค่า และความสำคัญของการปกครองท้องถิ่นเป็นการตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของชุมชนภายในท้องถิ่นนั้น ๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยทางการเมืองการปกครองขนาดเล็กๆ ที่มีมากมายกระจายอยู่ทั่วประเทศ โดยพื้นที่เหล่านั้นย่อมมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะทางกายภาพ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นนั้น ๆ ทำให้การบริหารและการปกครองที่มีลักษณะของการรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่รัฐบาลกลางเพียงแห่งเดียว ไม่สามารถที่จะตอบสนองต่อความต้องการและปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนนั้นๆ จึงจำเป็นต้องกระจายระบบงานให้มีลักษณะคล่องตัว และปรับตัวให้ยืดหยุ่น นั่นก็คือการสร้างหน่วยการปกครองที่เรียกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้มาจัดทำบริการและแก้ปัญหาของประชาชนในท้องถิ่น และยังจะเป็นการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับหลักความรับผิดชอบตามระบอบประชาธิปไตย

จากวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ได้ส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วนของสังคมดังทราบกันทั่วไปแล้วว่า สาเหตุสำคัญ ประการหนึ่งเกิดขึ้นจากความบกพร่อง ความอ่อนแอ และหย่อน

ประสิทธิภาพของกลไกด้านการบริหารจัดการในระดับชาติและระดับองค์กรของภาครัฐรวมไปถึงการทุจริตและการกระทำผิดจริยธรรมในวิชาชีพซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้^{๒๕}

๑. การขาดกลไกและกฎเกณฑ์ที่ดีพอในการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคม ขณะที่กลไกที่มีอยู่บกพร่องไม่สามารถเตือนภัยที่เคลื่อนตัวเข้ามากระทบระบบเศรษฐกิจและการเงินอย่างรวดเร็วได้ รวมทั้งเมื่อถูกกระทบแล้วยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนกลไก และฟื้นฟูเพื่อบริหารงานของภาครัฐให้ทันต่อสถานการณ์ได้

๒. ความอ่อนด้อยและถดถอยของกลุ่มข้าราชการ นักวิชาการ คนกลุ่มนี้ต้องมีบทบาทสำคัญในการศึกษา ค้นคว้า เสนอแนะนโยบายและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ที่จำเป็นในการบริหารประเทศ

๓. ระบบการตัดสินใจ และการบริหารจัดการของภาครัฐมีลักษณะที่ขาดความโปร่งใส บริสุทธิ์และยุติธรรม ส่งผลให้ตัวระบบเองไม่มีประสิทธิภาพขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสหรือช่องทางให้เกิดความฉ้อฉลผิดจริยธรรมในวิชาชีพขึ้นได้

๔. ประชาชนขาดข้อมูลข่าวสาร ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์บ้านเมืองอย่างชัดเจน จึงทำให้ไม่มีโอกาสในการร่วมตัดสินใจและร่วมแก้ไขปัญหา

๕. ปัญหาการทุจริตประพฤติมิชอบในภาครัฐ ซึ่งเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง และมีการร่วมกันการกระทำทุจริตอย่างเป็นกระบวนการ

จากสาเหตุดังกล่าว หากไม่ได้รับการจัดการแก้ไขและป้องกันโดยเร่งด่วนแล้ว โอกาสการฟื้นตัวจากวิกฤติเศรษฐกิจของไทย อาจต้องใช้เวลาอันยาวนานกว่าที่ควรจะเป็น ดังนั้นการแก้ไขปัญหายังยืนยาก็คือ การขจัดสาเหตุของปัญหาดังกล่าวข้างต้น แนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาล (Good Governance) ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะองค์การภาครัฐได้ให้ความสำคัญ และ นำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้กับการบริหารองค์การ หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) เกี่ยวข้องกับการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพสู่ประชาชน โดยมุ่งให้เกิดความเป็นอิสระในการบริหารงาน การลดการควบคุม ให้ผู้บริหารสามารถปฏิบัติงานได้บรรลุตามเป้าหมายสถาบัน ที่ทำหน้าที่บริหารงานภาครัฐ นอกจากจะต้องกำหนดบทบาทของตนอย่างชัดเจนแล้วมีความพร้อม ที่จะถูกตรวจสอบต่อแนวทางการใช้อำนาจในการดำเนินงาน

นอกจากนี้การบริหารงานภาครัฐได้ยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เพื่อให้การทำงานเกิดประสิทธิผล มีประสิทธิภาพและความคุ้มค่า เปิดเผย โปร่งใส และเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นไปตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖ ซึ่งทำให้ส่วนราชการต่าง ๆ ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการคิดให้มุ่งเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง และวิธีการทำงาน เพื่อมุ่งไปสู่การเป็นองค์กรสมัยใหม่ ทำงานเชิงรุกแบบบูรณาการ คล่องตัว รวดเร็ว มีขีดสมรรถนะสูง และสามารถรองรับต่อโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงได้อย่างหนึ่งของการ

^{๒๕} สำนักความต่างประเทศ สป., “แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล”, <http://gotoknow.org/blog/dhama/104786>, (เข้าถึงเมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๕๔).

เปลี่ยนแปลง ประกอบกับการบริหารจัดการภาครัฐในปัจจุบันยังได้นำแนวคิดในเรื่องของ การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ หรือ New Public Management : NPM มาปรับใช้ โดยให้ความสำคัญต่อการรับผิดชอบต่อผลงาน การควบคุมผลสัมฤทธิ์ การเชื่อมโยงให้เข้ากับการจัดสรรทรัพยากรและการให้รางวัล การปรับโครงสร้างองค์กรให้เหมาะสมต่อการปฏิบัติงาน ทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติงานสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจภาครัฐ เกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ ลดขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เกินจำเป็น ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและการตอบสนองความต้องการ รวมทั้งมีการติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ

องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดตั้งตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ มีฐานะเป็นนิติบุคคล ซึ่งอยู่ในกำกับดูแลของรัฐ ถือเป็นกระจายอำนาจจากส่วนกลาง เพื่อให้ประชาชนได้มีการปกครองตามความต้องการของท้องถิ่น และเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลในการบริหารราชการแผ่นดิน และมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายดังนี้

ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ต้องทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ดังต่อไปนี้^{๒๖}

(๑) จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก
(๒) รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะรวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

(๓) ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ
(๔) ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
(๕) ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
(๖) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
(๗) คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
(๘) บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
(๙) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมายโดยจัดสรรงบประมาณหรือ

บุคลากรให้ตามความจำเป็นและสมควร

ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย องค์การบริหารส่วนตำบลอาจจัดทำกิจการในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ดังต่อไปนี้^{๒๗}

(๑) ให้น้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร
(๒) ให้น้ำและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น

^{๒๖} สำนักพัฒนาระบบรูปแบบและโครงสร้าง(สพร.), รวมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น,(ม.ป.ท., ๒๕๕๐), หน้า ๘๒.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๒.

- (๓) จัดให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ
- (๔) ให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจและสวนสาธารณะ
- (๕) ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์
- (๖) ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว
- (๗) บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร
- (๘) การคุ้มครองดูแลและรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
- (๙) หาผลประโยชน์จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล
- (๑๐) ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม
- (๑๑) กิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์
- (๑๒) การท่องเที่ยว
- (๑๓) การผังเมือง

องค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นมีฐานะเป็นนิติบุคคลและเป็นส่วนราชการท้องถิ่นตามกฎหมาย มีงบประมาณใช้ในการบริหารจัดการตามอำนาจหน้าที่ การบริหารงานขององค์การจำเป็นต้องมีประสิทธิภาพการบริหารที่ดี เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา การจัดทำงบประมาณ การจัดซื้อจัดจ้าง การตรวจสอบการประเมินผลการปฏิบัติงาน การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลแนวทาง ปัญหา อุปสรรคและแนวทางพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกำแพงเพชร และนำผลการวิจัยเป็นข้อมูลไปประยุกต์ใช้ในการภายในองค์การให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกำแพงเพชร ตามทัศนะของประชาชน

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบทัศนะของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกำแพงเพชร โดยจำแนกปัจจัยบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกำแพงเพชร

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา^{๒๘} มีประชากรทั้งสิ้นจำนวน ๖,๑๓๘ คน

กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโรยามาเน (Taro Yamane) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๖๒ คน

ผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ได้สุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน ๓๖๒ คน

นำแบบสอบถามแจกกับประชากร ในแต่ละหมู่บ้านในเขตพื้นที่ตำบลป่าพุทรา อำเภอขาณุวรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน ๓๖๒ ชุดผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการวิจัยเชิงปริมาณใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์หาค่าสถิติ

๔. สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา อำเภอขาณุวรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจและนำมาอภิปรายผล ดังนี้

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ๖ หลัก พบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา ใช้หลักธรรมาภิบาลในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ ๓.๖๖) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าทั้งผู้บริหาร พนักงานราชการ เจ้าหน้าที่ และลูกจ้างให้ความสำคัญในการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานได้ดีมีประสิทธิภาพ ทำให้การบริหารงานขององค์การประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย เมื่อพิจารณารายด้านมีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

๑. ด้านหลักนิติธรรม จากการศึกษา ค้นพบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา ด้านนิติธรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ ๓.๖๔) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีการบริหารตามหลักนิติธรรมมาก แสดงให้เห็นว่า การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา ให้ความสำคัญกับการ บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยยึดหลักกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการการให้เป็นที่ยอมรับของสังคม อันจะทำให้สังคมยินยอมพร้อมใจกันปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับตามไปด้วย

๒. ด้านหลักคุณธรรม จากการศึกษา ค้นพบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา ในด้านคุณธรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก($\bar{X}$ = ๓.๗๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีการบริหารตามหลักคุณธรรมกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ ๕,๐๐๐ บาทมีทัศนคติต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลด้านคุณธรรมมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ ๕,๐๐๑ – ๑๐,๐๐๐ บาท แสดงให้เห็นว่า การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา

^{๒๘} ข้อมูลท้องถิ่นตำบลป่าพุทรา . ๑ กันยายน ๒๕๕๓

ให้ความสำคัญกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ต้องปรับปรุงเรื่องความเที่ยงธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความยึดมั่นในศีลธรรมและจริยธรรม ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีในสังคม กำหนดกรอบการบริหารงานตามอำนาจหน้าที่ให้ถูกต้องทุกขั้นตอนการบริหารงานตามหลักคุณธรรมนับว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากในองค์กร ถ้าผู้บริหารยึดหลักคุณธรรมในการทำงานจะสร้างความรักความสามัคคีขึ้นในองค์กร ดังนั้นในการบริหารงานในองค์กรในด้านต่างๆ จะต้องมียึดหลักคุณธรรมและปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

๓. ด้านหลักความโปร่งใส จากการศึกษา ค้นพบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา ในด้านความโปร่งใสโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๒$) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับปานกลางได้แก่ ข้อ.เปิดโอกาสให้ประชาชนติดตามตรวจสอบการบริหารงานของ อบต. ส่วนข้อที่เหลืออื่นๆอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา ให้ความสำคัญกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยมีการจัดระบบงานและข้อมูลข่าวสารเพื่อเปิดเผยข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณชนพร้อมที่จะได้รับการตรวจสอบอยู่ตลอดเวลาเพื่อสร้างความโปร่งใส และสร้างความเชื่อถือศรัทธาให้แก่ประชาชน

๔. ด้านหลักการมีส่วนร่วม จากการศึกษา ค้นพบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา ในด้านการมีส่วนร่วมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๑$) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับปานกลางได้แก่ .อบต. เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องสำคัญที่มีผลกระทบต่อชุมชน/หมู่บ้าน และ อบต. เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลงานส่วนข้อที่เหลืออื่นๆอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา ให้ความสำคัญกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของ อบต. เช่น การแข่งขันกีฬา การรณรงค์ห้าผู้สูงอายุ งานประเพณีต่างๆ เป็นต้น

๕. ด้านหลักความรับผิดชอบ จากการศึกษา ค้นพบว่าการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา ในด้านความรับผิดชอบโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๒$) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อพบว่า มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลด้านหลักความรับผิดชอบอยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา ให้ความสำคัญกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล บุคลากรของ อบต.มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายโดยการวางกรอบความรับผิดชอบให้มีขอบเขตที่ชัดเจนครอบคลุมทั้งระบบงาน มีความตั้งใจและเอาใจใส่ต่อการบริหารงานคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและประชาชนโดยรวม

๖. ด้านหลักความคุ้มค่า จากการศึกษา ค้นพบว่าการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา ในด้านความคุ้มค่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๖๕$) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อพบว่า มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลด้านหลักความคุ้มค่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทราให้ความสำคัญกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล มีการความสามารถในการบริหารงาน

เพิ่มผลผลิตของงานในทางบวกให้เกิดความคุ้มค่ากับต้นทุน และประโยชน์ที่ได้รับ รณรงค์ให้ประชาชนประหยัดทรัพยากรยึดแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ใช้งบประมาณแผ่นดินอย่างคุ้มค่า

เอกสารอ้างอิง

สำนักพัฒนาระบบรูปแบบและโครงสร้าง(สพร.), รวมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น,ม.ป.ท., ๒๕๕๐.

สำนักความต่างประเทศ สป., “แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล” , <http://gotoknow.org/blog/dhama/104786>, เข้าถึงเมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๕๔.

เอกสารข้อมูลท้องถิ่นตำบลป่าพุทรา(อัดสำเนาเย็บเล่ม), ๑ กันยายน ๒๕๕๓.

ประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจ สถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ Effectiveness in narcotic suppression of policeman at muang Nakhonsawan police station.

พันตำรวจตรี มานพ เนียรภาค
สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติของเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปราม ยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และมีการสัมภาษณ์เชิงลึกเพิ่มเติมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๑๖๙ นาย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยหาค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ ท่านและหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ ๐.๙๓๐ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญที่น้อยที่สุด (Least Significant Different : LSD.)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับชั้นยศ และอายุราชการ พบว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ คือ ขาดแคลนงบประมาณ สวัสดิการ อุปกรณ์ และเครื่องมือที่ทันสมัย และกำลังพลมีค่อนข้างจำกัดและควรได้รับการพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทั้งด้านความรู้ ทักษะ ความชำนาญ และการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ปัญหาด้านภาคเอกชนและประชาชนเข้ามามีส่วน

ร่วมในกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอยู่ในระดับน้อย-ปานกลาง และนอกจากนั้นยังพบปัญหาการใช้พื้นที่อำเภอเมืองนครสวรรค์ ซึ่งมีลักษณะเป็นสังคมเมือง มีแหล่งชุมชน แหล่งบันเทิง สถานบริการ หอพัก บ้านเช่า ร้านเกม ร้านอินเทอร์เน็ต และสวนสาธารณะจำนวนมากที่เอื้อต่อการใช้เป็นแหล่งพักยาเสพติด กระจายยาเสพติด และลำเลียงยาเสพติดไปสู่ภาคกลางและภาคอื่นๆ ของประเทศโดยใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑ (ถนนเอเชีย) ซึ่งผ่านพื้นที่รับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์

๔.แนวทางในการแก้ไขปัญหายาเสพติดและพัฒนา คือ รัฐบาลและผู้บังคับบัญชาาระดับสูงต้องให้ความสำคัญในการบริหารจัดการกับปัญหาด้าน กำลังพล งบประมาณ สวัสดิการ อุปกรณ์ และเครื่องมือที่ทันสมัยให้เพียงพอต่อความจำเป็น ส่วนปัญหาเรื่องการให้ความร่วมมือของภาคเอกชนและประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดนั้นหัวหน้าส่วนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญกับการออกตรวจและพบปะเยี่ยมเยียนประชาชนในพื้นที่เพื่อรับทราบปัญหา ข้อมูลข่าวสาร และเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนให้เกิดความไว้วางใจ เชื่อมั่น ศรัทธา ขณะเดียวกันควรใช้สื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบและตระหนักถึงโทษ พิษภัยของยาเสพติดและสร้างจิตสำนึกของการมีส่วนร่วมและกระแสด้านยาเสพติดควบคู่กันไป ปัญหาการใช้พื้นที่เป็นแหล่งพัก กระจาย และลำเลียงยาเสพติดไปสู่ภาคกลางและภาคอื่นๆ ของประเทศนั้นต้องอาศัยการบูรณาการด้านการข่าวกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง และใช้งานการข่าวชิ้นงานการปราบปราม และนำเทคโนโลยีเกี่ยวกับการสำรวจ การติดต่อสื่อสาร การสืบสวน และการสกัดกั้นมาสนับสนุนงานการข่าวให้มากขึ้น เพื่อยกระดับงานด้านการปราบปรามให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

Abstract

The objectives of this study were: 1)to study effectiveness in narcotics suppression of police officers at Muang Nakhonsawan Police Station, Nakhonsawan Province 2)to compare opinion of police officers toward the effectiveness in narcotics suppression of police officers at Muang Nakhonsawan Police Station, Nakhonsawan Province by classifying on the personal factors, and 3)to study problems, barriers, and ways for the narcotics suppression of police officers at Muang Nakhonsawan Police Station, Nakhonsawan Province.

This research applied Survey Research. The sample of the study was 169 police officers at Muang Nakhonsawan Police Station, Nakhonsawan Province The instrument of the study was the questionnaires with 0.930 of reliability. The analysis of data used Statistical Package for Social Science. The statistics used Frequency, Percentage, Mean, Standard deviation, t-test, and F-test by One Way ANOVA and Least Significant Difference: LSD.

The results of the study found that

1. Overall, the police officers had the opinion toward the effectiveness in narcotics suppression of police officers at Muang Nakhonsawan Police Station, Nakhonsawan Province was in high level. When considering each aspect: prevention and suppression, it was found that these were in high level.

2. For the comparison of the police officers' opinion toward the effectiveness in narcotics suppression of police officers at Muang Nakhonsawan Police Station, Nakhonsawan Province by classifying on the personal factors: sex, age, educational degrees, ranking and working years, it was found that the police officers had no different opinion toward the the effectiveness in narcotics suppression of police officers at Muang Nakhonsawan Police Station, Nakhonsawan Province. The hypothesis is denied.

3. The problems and barriers were the organization had the insufficient budget, welfare, modern equipment and tools, and reserves and should be developed to increase the effectiveness in knowledge, skills, proficiency, and new technology. The private and people problems participated in the activities about preventing and improving the narcotics problem in low to middle level. Moreover, the problem in using the area in Muang Nakhonsawan District facilitated to the narcotics store, expansion, and transportation into the other areas in Thailand. The ways for the narcotics suppression of police officers at Muang Nakhonsawan Police Station, Nakhonsawan Province were that the government and the upper supervisors should provide the budget, welfare, modern equipment and tools, and reserves sufficiently. For the private and people problems participated in the activities about preventing and improving the narcotics problem, the chief should meet and visit the people in the area to know the problems, the information and the news and make the good relationship with the people.

4. Moreover, the organization should promote the danger of the narcotics to the people in order to know and realize the danger of the narcotics and have the consciousness of the participation and resisting the narcotics. For the problem in using the area to be the narcotics store, expansion, and transportation into the other areas in Thailand must depend on the integration of the news and the technology in exploration, communication, investigation, and interception to upgrade the suppression effectively.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยประสบกับปัญหายาเสพติดทั้งในด้านการเป็นพื้นที่ผลิต การเป็นพื้นที่การค้า การเป็นพื้นที่แพร่ระบาด และการเป็นทางผ่านยาเสพติด ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยมีส่วนที่ติดกับพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำซึ่งถือว่าเป็นแหล่งผลิตยาเสพติดที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลกจึงทำให้ประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งในการผลิตและการค้ายาเสพติดประเภท ผิ่น และ เฮโรอีน ซึ่งผลิตมากในบริเวณพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ และนอกจากนั้นยังมีการผลิตยาบ้าในพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำด้วย ส่วนยาเสพติดที่มีการค้าและการแพร่ระบาดที่สำคัญๆ มี ๓ ชนิด คือเฮโรอีน กัญชา และยาบ้า การค้าเฮโรอีนส่วนใหญ่จะกระจายอยู่บริเวณพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทยบริเวณที่ติดกับสามเหลี่ยมทองคำ และมีเครือข่ายงานในต่างประเทศเชื่อมโยงกับเครือข่ายงานภายในประเทศรวมทั้งชนกลุ่มน้อยในพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ เฮโรอีนส่วนใหญ่ถูกลำเลียงไปยังต่างประเทศแต่บางส่วนจำหน่ายในตลาดภายในประเทศไทย ส่วนการค้ากัญชานั้นส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กัญชาที่รวบรวมได้จะส่งออกไปต่างประเทศเป็นหลัก ปัจจุบันการค้ากัญชาจะทำการค้าเพื่อใช้เสพภายในประเทศเท่านั้น ส่วนการค้ายาบ้าในประเทศไทยที่ผ่านมาพบว่าการแพร่กระจายอยู่ทุกภูมิภาคโดยมีผู้ค้ากระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆ มีทั้งรายใหญ่ รายระดับกลาง และรายย่อย เครือข่ายการค้ายาบ้าไม่มีการจัดเป็นองค์กรที่ชัดเจนเหมือนกับเฮโรอีนและกัญชา แม้แต่นักค้ารายย่อยบางครั้งก็สามารถจัดหายาบ้าจากพื้นที่ผลิตบริเวณพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำครั้งละปริมาณมากได้²⁹

การแพร่ระบาดของยาเสพติดในประเทศไทยก่อให้เกิดเป็นปัญหาสังคมอย่างมากประชาชนต่างก็ได้รับผลกระทบจากปัญหาเสพติดทั้งโดยตรงและทางอ้อมกล่าวคือ

ผลกระทบต่อตัวบุคคลเนื่องจากประชาชนเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติยาเสพติดทุกชนิดจะมีผลกระทบโดยตรงต่อร่างกายและจิตใจโดยเฉพาะด้านบุคลิกภาพสุขภาพอนามัย ชีวิตและทรัพย์สิน

ผลกระทบต่อครอบครัวชุมชนและสังคม เนื่องจากครอบครัวที่มีผู้ติดยาเสพติดมักได้รับความเดือดร้อนจากผู้ติดยาเสพติดในทุกด้านจนนำไปสู่ความยุ่งยากขัดแย้งแตกแยกและความสิ้นเปลืองเงินทองเมื่อเกิดปัญหาผู้ติดยา มักจะหาทางแก้ปัญหาโดยการเข้าไปเกี่ยวข้องกับแหล่ง อบายมุข การลักเล็กขโมยน้อย การประทุษร้ายต่อชีวิตและทรัพย์สิน การพนันและอาชญากรรม ต่างๆ สำหรับผู้ค้าหรือผู้เสพซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว เมื่อถูกจับกุมและดำเนินการทางกฎหมายจะส่งผลกระทบให้สมาชิกภายในครอบครัวได้รับความเดือดร้อนในการดำรงชีวิตทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนที่อยู่ภายใต้การปกครองจะต้องออกจากโรงเรียน ซึ่งเป็นการทำลายอนาคตของประเทศชาติ

ผลกระทบต่อการบริหารจัดการภาครัฐ เนื่องจากคดียาเสพติดที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจะเป็นภาระต่องานด้านกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบซึ่งส่งผลกระทบต่อภาระค่าใช้จ่ายของรัฐที่เพิ่มสูงขึ้นและทำให้การดำเนินคดีด้านอื่นๆ เกิดความล่าช้า นอกจากนี้ปัญหายาเสพติดได้ก่อให้เกิดการทุจริต

²⁹ เสกสรรค์ แสนมโน, “ปัญหาและอุปสรรคในการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจภูธรในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ ระหว่างเดือนกันยายน ๒๕๔๙-ธันวาคม ๒๕๕๑”, รัฐศาสตรมหาบัณฑิต,(บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒)

คอร์ปชั่นโดยเฉพาะการทุจริตต่อหน้าที่ การรับสินบน การกลั่นแกล้งรีดไถแสวงหาผลประโยชน์จากผู้กระทำความผิดซึ่งทำให้ประชาชนและสังคมเกิดความไม่ศรัทธาเชื่อมั่นในการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ผลกระทบต่อเศรษฐกิจและการคลังของประเทศ เนื่องจากการผลิตและการค้ายาเสพติดจัดเป็นกลุ่มธุรกิจนอกกฎหมายที่ไม่ก่อให้เกิดการผลิตแม้ว่าการค้ายาเสพติดบางส่วนจะก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มและสร้างรายได้เมื่อมีการค้าขายแต่ก็เป็นรายได้สำหรับคนบางกลุ่มที่กระทำความผิดกฎหมายและเอาเปรียบผู้อื่น สังคม รัฐบาลต้องทุ่มเทงบประมาณจำนวนมากเพื่อใช้ในการป้องกันปราบปราม บำบัดรักษา และฟื้นฟู แทนที่จะนำไปใช้ในการด้านอื่นๆ ที่มีความจำเป็น ต้องสูญเสียทรัพยากรในการป้องกันและแก้ไขปัญหาโดยไม่จำเป็น

ผลกระทบต่อความมั่นคงและชื่อเสียงของประเทศ เนื่องจากปัญหายาเสพติดได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศโดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านซึ่งเป็นที่ตั้งของแหล่งผลิตยาเสพติด การแพร่ระบาดของยาเสพติด จะก่อให้เกิดความเสื่อมเสียชื่อเสียงและเกียรติภูมิของประเทศไทยไม่เป็นที่ไว้วางใจของนานาชาติในด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินทำให้ไม่กล้าเข้ามาท่องเที่ยวหรือลงทุนทางการค้า และธุรกิจต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้ประเทศคู่แข่งฉวยโอกาสในการโจมตีประเทศไทย³⁰

ขณะนี้ยาเสพติดได้หวนกลับมาเป็นปัญหาสำคัญและมีแนวโน้มที่จะขยายตัวรุนแรงมากขึ้น ใกล้เคียงกับระดับก่อนประกาศสงครามกับยาเสพติด พ.ศ.๒๕๔๖ ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งก็คือพลังแผ่นดินทุกภาคส่วนยังไม่เข้มแข็งพอที่จะผนึกกำลังเป็นวาระของคนในชาติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงห่วงใยพสกนิกรชาวไทยจากปัญหายาเสพติด และเมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๔ ที่ผ่านมา สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ มีกระแสพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่คณะบุคคลที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๔ ณ ศาลาดุสิดาลัย โดยขอความร่วมมืออย่างจริงจังจากรัฐบาลและคนไทยทั้งชาติในการแก้ไขปัญหาเสพติด รัฐบาลจึงได้กำหนดให้ปัญหายาเสพติดเป็นวาระแห่งชาติที่ทุกภาคส่วนในสังคมจะต้องมีความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจเร่งแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างจริงจังและต่อเนื่องโดยกำหนดให้มียุทธศาสตร์ “พลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด” ด้วยการรวมพลังทุกภาคส่วนเป็นพลังแผ่นดินในการต่อสู้กับยาเสพติดยึดหลักนิติธรรมในการปราบปรามลงโทษผู้ผลิต ผู้ค้า ผู้มีอิทธิพล ผู้ประพฤติดมขอบ มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด และดำเนินการอย่างจริงจังและแสวงหาความร่วมมือเชิงรุกกับต่างประเทศในการควบคุมสกัดกั้นยาเสพติด สารเคมี สารตั้งต้นที่ลักลอบเข้าสู่ประเทศ ภายใต้การบริหารจัดการอย่างบูรณาการกำหนดกลยุทธ์สำคัญที่จะดำเนินการคือ ๗ แผน ๔ ปรับ ๓ หลัก ๖ เร่ง โดยให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยึดเป็นหลักในการขับเคลื่อนนโยบาย³¹

³⁰ ศูนย์วิชาการด้านยาเสพติด สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.ผลกระทบของปัญหายาเสพติด.[ออนไลน์].แหล่งที่มา : <http://www.nctc.oncb.go.th> [๑๒ พ.ค. ๒๕๕๕].

³¹ ศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะยาเสพติดแห่งชาติ(ศพส.), “แผนยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดของรัฐบาล พ.ศ.๒๕๕๕”, (สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๕๕) (อัดสำเนา).

จังหวัดนครสวรรค์ เป็นจังหวัดที่เป็นประตูภาคเหนือ มีพื้นที่ประมาณ ๙,๕๙๗ ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น ๑๕ อำเภอ ๑๒๘ ตำบล ๑,๔๓๑ หมู่บ้าน ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจังหวัดนครสวรรค์ (ศตส.จ.นว.) ได้สรุปผลการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในปีงบประมาณ ๒๕๕๓ หัวข้อ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๒ – ๓๐ กันยายน ๒๕๕๓ ว่าจังหวัดนครสวรรค์ไม่ปรากฏว่ามีแหล่งผลิต แต่ยังคงมีผู้ค้ารายย่อยและผู้เสพ ด้วยยาเสพติดที่พบมีการแพร่ระบาดคือ ยาบ้า ยาไอซ์ ยาอี กัญชา ยาเค, ยาบ้ามีการลำเลียงมาจากภาคเหนือ, ยาไอซ์ ยาอี ยาเค ถูกลำเลียงมาจากกรุงเทพมหานคร ส่วนกัญชาจะถูกลำเลียงมาจากทางภาคอีสาน การขนย้ายและการลำเลียงยาเสพติดทำโดยวิธีการจ้างบุคคลลำเลียงมาทางรถยนต์ส่วนตัวและรถยนต์โดยสารประจำทางโดยใช้เส้นทางถนนพหลโยธินจะมีการซุกซ่อนยาเสพติดไว้ในตัวบุคคลและตามตัวรถหรือพื้นที่ว่างของรถยนต์³²

อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ มีพื้นที่ประมาณ ๗๔๘.๒๗ ตารางกิโลเมตร มีประชากร จำนวน ๒๔๐,๕๕๕ คน (ข้อมูลปี ๒๕๕๒) มีความหนาแน่น ๓๒๑.๔๘ คน/ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น ๑๗ ตำบล ได้แก่ ตำบลปากน้ำโพ ตำบลกลางแดด ตำบลเกรียงไกร ตำบลแควใหญ่ ตำบลตะเคียนเลื่อน ตำบลนครสวรรค์ตก ตำบลนครสวรรค์ออก ตำบลบางพระหลวง ตำบลบางม่วง ตำบลบ้านมะเกลือ ตำบลบ้านแก่ง ตำบลพระนอน ตำบลวัดไทร ตำบลหนองกรด ตำบลหนองกระโดน ตำบลหนองปลิง ตำบลบึงเสนาท มีปัญหาการค้ายาเสพติดทั้งผู้ค้ารายย่อย และเครือข่ายผู้ค้าส่ง โดยเฉพาะชุมชนเมืองในเขตเทศบาล หอพักบ้านเช่าซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ และพื้นที่บางตำบลได้แก่ ตำบลหนองกระโดน ตำบลปากน้ำโพ ตำบลบ้านมะเกลือ ตำบลวัดไทร ตำบลนครสวรรค์ตก ตำบลนครสวรรค์ออก มีปัญหาการแพร่ระบาดของยาบ้า ยาไอซ์ กัญชา สารระเหย กระเทียม ในกลุ่มผู้ใช้แรงงาน จากการตรวจสอบสถิติผลการจับกุมคดียาเสพติดหัวเดือน ตุลาคม ๒๕๕๒ - มีนาคม ๒๕๕๓ พบว่ามีการจับกุมยาบ้าถึงร้อยละ ๘๓.๗๑ รองลงมาเป็นยาไอซ์ ร้อยละ ๙.๗๗ นอกนั้นเป็นตัวยาอื่นๆ และพื้นที่อำเภอเมืองนครสวรรค์เป็นพื้นที่ที่มีผลการจับกุมคดียาเสพติดมากที่สุดในจังหวัดนครสวรรค์³³

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับพัฒนา/ปรับปรุง/แก้ไข เสนอแนะแนวทางในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดในการแก้ไขปัญหาเสพติด

³² ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจังหวัดนครสวรรค์(ศตส.จ.นว.), “เอกสารสรุปรายงานผลการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดจังหวัดนครสวรรค์ ปีงบประมาณ ๒๕๕๓”, (จังหวัดนครสวรรค์, ๒๕๕๓) (อัดสำเนา).

³³ ศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะยาเสพติดตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์, “เอกสารสรุปสถานภาพของยาเสพติดในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ พ.ศ.๒๕๕๓”, (ตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์, ๒๕๕๓) (อัดสำเนา).

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปฏิบัติงานต่อไป

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และได้มีการสัมภาษณ์เพิ่มเติมผู้บังคับบัญชาของสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อความสมบูรณ์ในการนำเสนอผลการวิจัยครั้งนี้ด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับศึกษาประสิทธิภาพ นโยบายและแผนการปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของรัฐบาล ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และเอกสารตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดภายใต้กรอบตัวแปรตาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบโดยการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่ โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และสรุปข้อมูลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะวิเคราะห์โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique) โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๑๖๙ คน จากจำนวนประชากร ๓๐๐ คน คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Robert V. Krejcie and Eayrle W. Morgan) ซึ่งกำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากรเท่ากับ ๐.๕ ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ ๕% และระดับความเชื่อมั่น ๙๕% สามารถคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างกับประชากรที่มีขนาดเล็กได้ตั้งแต่ ๑๐ ขึ้นไป

๔.สรุปผลการวิจัย

๔.๑ จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน ๑๕๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๒.๙๐ เพศหญิง จำนวน ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๑๐ มีกลุ่มอายุ ๓๖-๕๐ ปี จำนวน ๗๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๖๐ มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน ๙๓ คน คิดเป็นร้อยละ

๕๕.๐๐ มีระดับชั้นยศ จ.ส.ต.-ต.ต. จำนวน ๗๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๔๐ และมีอายุราชการ ๒๑-๓๐ ปี จำนวน ๖๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๖๐

๔.๒ จากการศึกษาระดับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ ต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ($\bar{X} = ๔.๐๙$) แสดงว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจมีความคิดเห็นที่ค่อนข้างดีโดยมองว่าเจ้าหน้าที่สถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ มีการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดตามที่ได้รับมอบหมายอย่างจริงจัง มีการนำนโยบายของรัฐบาลตลอดจนแผนการปฏิบัติงานของผู้บังคับบัญชามาปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ซึ่งจะเห็นได้จากผลการจับกุมคดียาเสพติดย้อนหลังของสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ ตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๔๙-๒๕๕๔ (ตารางที่ ๒.๑) ซึ่งสามารถจับกุมคดียาเสพติดได้มากที่สุดในจังหวัดนครสวรรค์มาโดยตลอด และจากผลการดำเนินการตามแผนการปราบปรามยาเสพติดและบังคับใช้กฎหมายของตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์ ปีงบประมาณ ๒๕๕๕ สถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ สามารถดำเนินการได้เกินเป้าหมายที่กำหนด แม้ว่าสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จะประสบปัญหาขาดแคลนด้านกำลังพล งบประมาณ อุปกรณ์ และเครื่องมือเครื่องใช้ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญในการบริหารงานและอาจส่งผลกระทบต่อกระบวนการบริหารงานของผู้บริหารและต่อประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานก็ตาม ย่อมแสดงให้เห็นว่าคณะผู้บริหารของสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ มีระบบการบริหาร การจัดการ และการควบคุมภายในที่ดี จึงทำให้ผลการดำเนินงานปราบปรามยาเสพติดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้านมีประเด็นที่จะนำมาสรุปดังนี้

ด้านการป้องกัน พบว่าความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก($\bar{X} = ๔.๐๒$) แสดงว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจมีความคิดเห็นที่ค่อนข้างดี โดยมองว่าเจ้าหน้าที่สถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ มีการปฏิบัติงานด้านการป้องกันยาเสพติดอย่างจริงจัง โดยเฉพาะในด้าน มีการมอบหมายให้ผู้บังคับบัญชาทุกระดับสอดส่องควบคุมดูแลความประพฤติของเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างเคร่งครัดเพื่อไม่ให้เข้าไปพัวพันกับยาเสพติด, มีการให้ความร่วมมือและสนับสนุนการป้องกันและแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน โรงเรียนและสถานประกอบการอื่นๆ อย่างจริงจังและมีการแสวงหาความร่วมมือจากภาคประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ซึ่งพบว่าระดับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ตำรวจอยู่ในระดับมากที่สุด และในด้าน มีการใช้มาตรการทางบริการสนเทศคือการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนผ่านสื่อชนิดต่างๆ เพื่อป้องกันยาเสพติด, มีการเปิดโอกาสให้ผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดเข้าสู่ระบบการบำบัดด้วยความสมัครใจ, มีเจ้าหน้าที่ที่มีประสิทธิภาพและเพียงพอไปบรรยายให้ความรู้และปรับเปลี่ยนเจตคติแก่กลุ่มเป้าหมายและกลุ่มเสี่ยง, มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การเผาทำลายยาเสพติดให้ประชาชนทราบเพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อประชาชน, มีการพัฒนาระบบบริการสนเทศและตัวบุคลากรที่ทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดให้มีประสิทธิภาพและทันกับสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา, มีการใช้มาตรการป้องปรามโดยการสุ่มตรวจปัสสาวะกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มเป้าหมาย เช่น ในโรงเรียน มหาวิทยาลัย สถานบันเทิง โรงงาน, มีการประสานการปฏิบัติกับ ป.ป.ส. และหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติการ

ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่องจริงจัง, มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การพิพากษาลงโทษผู้ค้ายาเสพติดรายสำคัญให้ประชาชนทราบเพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อประชาชน, มีการใช้มาตรการประชาคมเพื่อให้เกิดกระแสของชนหมู่มากทำให้เกิดผลต่อผู้กระทำความผิดยาเสพติดคิดละเลิกด้วยกระบวนการทางสังคม, มีการรวบรวมข้อมูลข่าวสารของบุคคลผู้เกี่ยวข้อง และพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดเพื่อควบคุมป้องกันและลดปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด, มีการจัดทำลงเจ้าหน้าที่ตำรวจออกตรวจตรากดดันในพื้นที่ที่ปรากฏข่าวสารว่ามีการแพร่ระบาดรุนแรงอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นการป้องปราม และมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบเกี่ยวกับอัตราโทษของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่กำหนดไว้ในกฎหมายให้ประชาชนทราบ พบว่าระดับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ตำรวจ อยู่ในระดับมาก ซึ่งการดำเนินการในแต่ละด้านดังกล่าวสอดคล้องกับมาตรการในการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และแนวทางในการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามแผนยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะยาเสพติดของรัฐบาล ๒๕๕๕, แผนปฏิบัติการปราบปรามยาเสพติดและบังคับใช้กฎหมายของกองบัญชาการตำรวจภูธรภาค ๖ พ.ศ.๒๕๕๕ และแผนปฏิบัติการปราบปรามยาเสพติดและบังคับใช้กฎหมายของตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์ พ.ศ.๒๕๕๕ แสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ มีความตระหนักถึงหน้าที่ของตนที่ได้รับมอบหมายโดยมีการนำมาตรการในการดำเนินงานป้องกันยาเสพติด และนโยบายของรัฐบาลตลอดจนแผนการปฏิบัติงานของผู้บังคับบัญชามาปฏิบัติอย่างเคร่งครัดจริงจัง ทำให้ประสิทธิภาพในการป้องกันปัญหายาเสพติดอยู่ในระดับมาก

ด้านการปราบปราม พบว่าความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.16$) แสดงว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจมีความคิดเห็นที่ค่อนข้างดี โดยมองว่าเจ้าหน้าที่สถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ มีการปฏิบัติงานด้านการปราบปรามยาเสพติดอย่างจริงจัง โดยเฉพาะในด้าน มีการเปิดช่องทางรับแจ้งข้อมูลจากประชาชนทางเว็บไซต์ หรือทาง ตู้ ปณ. เพื่อรับเรื่องราวร้องทุกข์และแจ้งข้อมูลข่าวสารได้อย่างสะดวก และรวดเร็ว, มีการดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอย่างเด็ดขาดทั้งทางอาญาและทางวินัย โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีพฤติกรรมค้ายาเสพติด และยึดหลักนิติธรรมในการดำเนินการกับผู้ผลิต ผู้ค้า ผู้อยู่เบื้องหลังกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดเป็นธรรม ยึดหลักผู้เสพคือผู้ป่วยที่ต้องได้รับการบำบัดรักษา ซึ่งพบว่าระดับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ตำรวจอยู่ในระดับมากที่สุด และในด้านมีการจัดทำลงเจ้าหน้าที่รับผิดชอบด้านการปราบปรามด้านการข่าวด้านตรวจสอบทรัพย์สินและจับกุมผู้ต้องหาตามหมายจับคดียาเสพติดไว้อย่างชัดเจนและเพียงพอ, มีการรวบรวมข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก เครือข่ายผู้ค้าผู้เกี่ยวข้อง และพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดไว้อย่างเป็นระบบเพื่อดำเนินการปราบปราม, มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายดำเนินการกับผู้ค้ารายสำคัญผู้ค้ารายย่อยและหมายจับคดีเกี่ยวกับยาเสพติดไว้อย่างเป็นระบบ, มีการเร่งรัดสืบสวนจับกุมผู้ค้าที่อยู่เบื้องหลังนายทุน และผู้เกี่ยวข้องแล้วทำการสอบสวนขยายผลทำลายเครือข่ายโดยเฉพาะเครือข่ายในเรือนจำอย่างจริงจัง, มีการสอดส่องดูแลควบคุมสกัดกั้นจุดเสี่ยงและจุดผ่านของสารตั้งต้นและสารเคมีที่อาจนำไปใช้ในการผลิตยาเสพติดอย่างเข้มงวดจริงจัง, มีการใช้ พ.ร.บ.

มาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๓๔ ดำเนินการตรวจสอบ ยึด อาัยด ทรัพย์สินผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่เข้าหลักเกณฑ์อย่างจริงจัง, มีการจัดทำสำนวนการสืบสวน ก่อนการจับกุมโดยเน้นกลุ่มเป้าหมายเพื่อเชื่อมโยงกลุ่มผู้ค้า นายทุนผู้เกี่ยวข้องเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการ ดำเนินคดีในชั้นพนักงานสอบสวนและชั้นศาลอย่างจริงจัง, มีการสร้างเครือข่ายการทำงานการเรียนรู้ ร่วมกันการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับเจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการ ปราบปรามยาเสพติดอย่างจริงจัง, มีการนำเทคโนโลยีเกี่ยวกับการสืบสวน การข่าว การปราบปราม การ สืบสวน และการสกัดกั้นมาใช้ประโยชน์เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ, มีการใช้ พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ กับกลุ่มผู้ค้า ผู้อยู่เบื้องหลัง นายทุน และ กลุ่มเครือข่ายที่มีหลักฐานเชื่อมโยงถึงอย่างเคร่งครัด และบุคลากรในหน่วยงานได้รับการฝึกอบรมเพิ่มพูน ความรู้ทักษะต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อใช้ในการดำเนินการปราบปรามกับผู้ค้ายาเสพติด พบว่าระดับ ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ตำรวจอยู่ในระดับมาก ซึ่งการดำเนินการในแต่ละด้านดังกล่าวสอดคล้องกับ มาตรการในการดำเนินงานปราบปรามยาเสพติดของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยา เสพติ ๒๕๔๗, แนวทางในการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามแผนยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะยาเสพ ติดของรัฐบาล ๒๕๕๕, แผนปฏิบัติการปราบปรามยาเสพติดและบังคับใช้กฎหมายของกองบัญชาการ ตำรวจภูธร ภาค ๖ พ.ศ. ๒๕๕๕ และแผนปฏิบัติการปราบปรามยาเสพติดและบังคับใช้กฎหมายของ ตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์ พ.ศ. ๒๕๕๕ แสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมือง นครสวรรค์ มีความตระหนักถึงหน้าที่ของตนที่ได้รับมอบหมายโดยมีการนำมาตรการในการดำเนินงาน ปราบปรามยาเสพติดและนโยบายของรัฐบาลตลอดจนแผนการปฏิบัติงานของผู้บังคับบัญชามาปฏิบัติ อย่างเคร่งครัดจริงจัง ทำให้ประสิทธิภาพในด้านการปราบปรามยาเสพติดอยู่ในระดับมาก

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมือง นครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

เพศ พบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการ ปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมไม่ แตกต่างกัน ($Sig=0.๑๒๐$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจ สถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปัจจัยส่วนบุคคล ด้านเพศที่แตกต่างกันไม่มีผลให้เกิดความแตกต่างในเรื่องความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการ ปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **อำพน ธรรม โชติ**³⁴ ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัด เพชรบุรี” ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคใน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อันดับที่ หนึ่งด้านจิตสำนึกในการให้บริการ รองลงมาด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการตระหนักถึงประโยชน์ส่วนรวมขององค์กร ด้านความรับผิดชอบ

³⁴อำพน ธรรมโชติ, “การพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัด เพชรบุรี”, ภาคนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, (สาขาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๘)

ในหน้าที่การงาน และด้านความรู้ความสามารถในงานตามลำดับ ส่วนผลการทดสอบสมมติฐานพนักงานไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเพชรบุรี ที่มีเพศ อายุ ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน อัตราเงินเดือน และระดับตำแหน่งที่แตกต่างกัน มีการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานในภาพรวมไม่แตกต่าง

อายุ พบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ($Sig=0.๓๕๔$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุที่แตกต่างกันไม่มีผลให้เกิดความแตกต่างในเรื่องความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุชาดา กาญจนนิมมาน**³⁵ ศึกษาเรื่องประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานงบประมาณ พบว่าปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง ระดับเงินเดือนและระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

ระดับการศึกษา พบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปราม ยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ($Sig=0.๔๒๒$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปัจจัยส่วนบุคคลด้านระดับการศึกษาที่แตกต่างกันไม่มีผลให้เกิดความแตกต่างในเรื่องความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปราม ยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ขวัญใจ มีทิพย์**³⁶ ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยจูงใจที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน : ศึกษาเฉพาะกรณีกองพันปฏิบัติการพิเศษ ๑ (คอมแมนโด) กองทัพอากาศ” ผลการศึกษาพบว่าประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการพิเศษ กองพันปฏิบัติการพิเศษ ๑ (คอมแมนโด) กองทัพอากาศอยู่ในระดับสูง ส่วนปัจจัยจูงใจที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการพิเศษ ได้แก่ โอกาสความก้าวหน้าในหน้าที่การงานและผลประโยชน์ตอบแทนมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการพิเศษ สำหรับปัจจัยด้านอื่น ได้แก่ การมีส่วนร่วม

³⁵ สุชาดา กาญจนนิมมาน, “ศึกษาเรื่องประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานงบประมาณ”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๘)

³⁶ ขวัญใจ มีทิพย์, “ปัจจัยจูงใจที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน : ศึกษาเฉพาะกรณีกองพันปฏิบัติการพิเศษ ๑(คอมแมนโด)กองทัพอากาศ”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓)

ในการวางแผน การเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ (อัตราเงินเดือนและเงินเพิ่มพิเศษ) ระดับชั้นยศ และระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ไม่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการพิเศษ

ระดับชั้นยศ พบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีระดับชั้นยศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปราม ยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ($Sig=0.084$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ **ระพิน ขาดีไทย**³⁷ ได้ศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นของข้าราชการตำรวจกองสรรพาวุธต่อการปฏิบัติงานเก็บกู้วัตถุระเบิด” พบว่า สังกัดและประสบการณ์ที่ปฏิบัติงานด้านเก็บกู้วัตถุระเบิดมีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของข้าราชการตำรวจกองสรรพาวุธต่อการปฏิบัติงานเก็บกู้วัตถุระเบิดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนอายุ ภูมิลำเนา ชั้นยศ วุฒิการศึกษา ความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานเก็บกู้วัตถุระเบิด การรับรู้ข้อมูลข่าวสารการเก็บกู้วัตถุระเบิด และความรู้เกี่ยวกับวิทยาการสมัยใหม่ด้านการเก็บกู้วัตถุระเบิด ไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของข้าราชการตำรวจกองสรรพาวุธต่อการปฏิบัติงานเก็บกู้วัตถุระเบิด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีระดับชั้นยศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ ด้านการป้องกันไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการปราบปรามแตกต่างกัน ($Sig=0.017$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงทำการเปรียบเทียบรายคู่ด้านการปราบปรามโดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อย ที่สุด (Least Significant Difference : LSD) พบว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ตอบแบบสอบถามที่มีชั้นยศ ส.ต.ต.-ส.ต.อ. และ จ.ส.ต.-ต.ต. มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปราม ยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมน้อยกว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ตอบแบบสอบถามที่มีชั้นยศ ร.ต.ต.-ร.ต.อ. ส่วนเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ตอบแบบสอบถามที่มีชั้นยศ พ.ต.ต.ขึ้นไปมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อายุราชการ พบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีอายุราชการต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปราม ยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ($Sig=0.428$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีอายุราชการต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุราชการที่แตกต่างกันไม่มีผลให้เกิดความแตกต่างในเรื่องความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการปราบปราม ยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **อรรณภูมิ ตัญญาวิทย์**³⁸ ศึกษาเรื่องประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการกองการสื่อสารสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้าน เพศ อายุ ระดับตำแหน่ง ระดับการศึกษา อายุราชการ ไม่มี

³⁷ ระพิน ขาดีไทย, “ความคิดเห็นของข้าราชการตำรวจกองสรรพาวุธต่อการปฏิบัติงานเก็บกู้วัตถุระเบิด”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘)

³⁸ อรรณภูมิ ตัญญาวิทย์, “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการกองการสื่อสารสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย”, **ภาคินพนธ์พัฒนาบริหารศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๕)

ความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน แต่ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานได้แก่ ความก้าวหน้าในการทำงาน ความมั่นคงในการทำงานและการได้รับความยุติธรรมในหน่วยงานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

เอกสารอ้างอิง

ก.วิทยานิพนธ์

- ขวัญใจ มีทิพย์. “ปัจจัยเชิงจิตที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน : ศึกษาเฉพาะกรณีกองพันปฏิบัติการพิเศษ ๑ (คอมแมนโด) กองทัพอากาศ”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๓.
- ระพี นชาติไทย. “ความคิดเห็นของข้าราชการตำรวจกองสรรพาวุธต่อการปฏิบัติงานเก็บกู้วัตถุระเบิด”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๘.
- เสกสรร แสงมโน. “ปัญหาและอุปสรรคในการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจภูธรในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ ระหว่างเดือนกันยายน ๒๕๕๙ - ธันวาคม ๒๕๕๑”. รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒.
- สุชาติ กาญจนนิมมาน. “ศึกษาเรื่องประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการศึกษาธิการศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานงบประมาณ”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขารัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๘.
- อรอุตม์ ตัญญาวิทย์. “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการกองการสื่อสารสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย”. ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๕.
- อำพน ธรรมโชติ. “การพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดเพชรบุรี”. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. สาขาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๘.

ข.เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์

- ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจังหวัดนครสวรรค์ (ศตส.จ.นว.). “เอกสารสรุปรายงานผลการดำเนินการปราบปรามยาเสพติดจังหวัดนครสวรรค์ ปีงบประมาณ ๒๕๕๓”. จังหวัดนครสวรรค์, ๒๕๕๓ (อัดสำเนา).
- ศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะยาเสพติดตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์. “เอกสารสรุปสถานภาพของยาเสพติดในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ พ.ศ. ๒๕๕๓”. ตำรวจภูธรจังหวัดนครสวรรค์, ๒๕๕๓ (อัดสำเนา).
- ศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะยาเสพติดแห่งชาติ (ศพส.). “แผนยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดของรัฐบาล พ.ศ. ๒๕๕๕”. สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๕๕ (อัดสำเนา).

ค.ข้อมูลออนไลน์

- ศูนย์วิชาการด้านยาเสพติด สำนักคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. “ความเป็นมาของยาเสพติด. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.nctc.oncb.go.th>, [๑๑ พ.ค. ๒๕๕๕].
- ศูนย์วิชาการด้านยาเสพติด สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. “ผลกระทบของปัญหายาเสพติด. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.nctc.oncb.go.th>, [๑๒ พ.ค. ๒๕๕๕].

คุณภาพการให้บริการประชาชนของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดนครสวรรค์

Roles of monks in promoting of sufficiency economy in daily life
of people in muang district kampangphet province

ดาวสวรรค์ ศรีบรรเทา
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

บทคัดย่อ

การวิจัยวิจัยเรื่อง คุณภาพการให้บริการประชาชนของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ (๒) เพื่อเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ (๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชนของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์

ในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ประชาชนที่ได้รับบริการจากสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์จำนวน ๒๗๙ คน โดยการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ด้วยการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เป็นแบบสอบถามที่จัดทำขึ้นเอง วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบโดยการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบมีความแตกต่างกัน จึงทำการเปรียบเทียบรายคู่ โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

ผลการวิจัยพบว่า

คุณภาพการให้บริการประชาชนของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ ด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านคุณภาพการให้บริการ และด้านความเชื่อมั่นเกี่ยวกับการให้บริการ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล สรุปได้ว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมแตกต่างกัน (sig. = 0.001)

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน มีความคิดเห็นไม่แตกต่าง จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ผลการศึกษา ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนประชาชนที่มีอาชีพทำการเกษตรกรรม และรับจ้าง จึงทำให้ประชาชนไม่ได้รับข่าวสารจากทางราชการ และ ได้รู้ถึงสิทธิและประโยชน์ที่พึงได้รับและโทษที่จะได้รับตามกฎหมายที่บัญญัติไว้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ ราชการควรจัดทำเอกสารเผยแพร่ และควรมีการประชาสัมพันธ์เชิงรุก เพื่อให้ประชาชนได้รับ ข่าวสารจากทางราชการ และเพื่อประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ และการให้บริการแก่ประชาชน ผู้มารับบริการจากสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนนครสวรรค์ ควรนำหลักพุทธธรรมมาใช้ เป็นยุทธวิธีประกอบการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อเป็นการส่งเสริมและสร้างศักยภาพในการบริการให้แก่ ประชาชน ด้วยการจัดทำหลักสูตรอบรมข้าราชการให้มีความรู้ ความเข้าใจ ถึงหลักพุทธธรรม และแนวทางปฏิบัติหน้าที่โดยยึดหลักพุทธธรรม โดยจัดให้มีการหมุนเวียนฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ เข้ารับการอบรมตามหลักสูตรพุทธธรรม เพื่อจะได้นำมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปในแนวทาง เดียวกัน

Abstract

The objectives of this study were : 1) to study levels of satisfaction toward public service quality of staffs at Juvenile Observation and Protection Centre of Nakhonsawan Province, 2) to compare the levels of the satisfaction toward the public service quality of staffs at Juvenile Observation and Protection Centre of Nakhonsawan Province by classifying the personal factors, and 3) to study problems, barriers and ways for the development of the public service quality of the staffs at Juvenile Observation and Protection Centre of Nakhonsawan Province.

The sample of the study was 279 people served from the staffs at Juvenile Observation and Protection Centre of Nakhonsawan Province by Accidental Sampling. The study applied Quantitative Research. The study applied Survey Research. The instrument of the study was the questionnaires. The statistics for data analysis used Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, t-test, One Way ANOVA and Least Significant Difference : LSD.

Results of the Research

overall, the public service quality of the staffs at Juvenile Observation and Protection Centre of Nakhonsawan Province was high. When considering each aspect : process, service, accommodation, quality, and reliability, it was found that these were in high level.

For the comparison of the people's opinion toward the public service quality of staffs at Juvenile Observation and Protection Centre of

Nakhonsawan Province by classifying the personal status, it was found that the people having different age had different opinion toward the public service quality of staffs at Juvenile Observation and Protection Centre of Nakhonsawan Province at 0.05 of statistical significance. The hypothesis is accepted. However, the people having different sex, educational degree, occupation and income per month had no different opinion. The hypothesis is denied.

For the comparison of number of agriculturists and employees, it was found that the people did not get information for the public and know the rights and advantages and the disadvantages according to law. It was important that the public should provide the information and the proactive public relations. The service should apply the Buddha-Dhamma principles to be the strategy for the performance to promote the potential in the service for the people with training the staffs to know and understand the Buddha-Dhamma principles and the ways for the practice according to the Buddha-Dhamma principles to apply in the performance.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในโลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ รอบตัวเกิดขึ้นมากมาย ทั้งจากกระแสโลกาภิวัตน์ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความเข้มแข็งภาคธุรกิจและเอกชน รวมถึงการพัฒนาสู่สังคมประชาธิปไตย และความตื่นตัวของประชาชนที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานภาครัฐ ซึ่งระบบราชการไทยนับเป็นกลไกที่สำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของการบริหารประเทศ โดยเฉพาะในระยะเวลาที่ประเทศต้องประสบกับสภาวะวิกฤติการณ์ ทางเศรษฐกิจและสังคม ในขณะนี้ ภาครัฐต้องเป็นพลังขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศให้มีคุณภาพและสามารถสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ

อย่างไรก็ตามระบบราชการไทย มีโครงสร้างขนาดใหญ่ โดยเฉพาะราชการส่วนกลาง มีกระทรวง ทบวง กรมจำนวนมาก บางหน่วยงานมีการทำงานที่ซ้ำซ้อน มีสายการบังคับบัญชาหลายชั้นตอนในการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นผลให้ขาดคุณภาพ ล่าช้า ไม่ทันเหตุการณ์ สิ้นเปลือง สูญเปล่า ไม่ประหยัด ไม่คุ้มค่า มีความบกพร่องผิดพลาด และไม่เป็นที่พอใจของผู้รับบริการ ทำให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปฏิรูประบบราชการอย่างจริงจัง ให้ระบบราชการเป็นราชการยุคใหม่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนสังคมไทยไปสู่การแข่งขันในสังคมโลก สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง และในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๕๐ หมวด ๔ หน้าที่ของชนชาวไทยมาตรา ๗๔ กำหนดให้ “บุคคลที่เป็นข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย เพื่อรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม อำนวยความสะดวก และให้บริการแก่ประชาชนตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารบ้านเมืองที่ดี ในการปฏิบัติหน้าที่และในการปฏิบัติกรอื่นที่เกี่ยวข้องกับประชาชน บุคคล ตามวรรคหนึ่ง ต้องวางตนเป็นกลางทางการเมือง..” และมาตรา ๗๘ (๔) และ (๕) รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดินดังต่อไปนี้^{๓๙}

สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ เป็นหน่วยให้บริการส่วนภูมิภาค สังกัดกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม ฉะนั้นการจัดระบบให้บริการในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับภารกิจที่รับผิดชอบนั้น เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การบริการประชาชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิภาพ ประกอบกับขณะนี้รัฐบาลได้มีการปฏิรูประบบราชการ เพื่อมุ่งให้มีการปรับเปลี่ยนบทบาทของภาครัฐ เพื่อเปิดโอกาสให้เอกชน ประชาชนและชุมชน เข้ามามีบทบาทมากขึ้น โดยคำนึงถึงประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสำคัญ การลดขั้นตอนการบังคับบัญชาให้สั้นลง การปฏิบัตินิติราชการเป็นไปด้วยความรวดเร็ว มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ บุคลากรภาครัฐ

^{๓๙} กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน,นโยบายการกำกับดูแลองค์กรที่ดี, (มปท : ๒๕๕๔)

มีความเป็นมืออาชีพ มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานหลัก ซึ่งการให้บริการประชาชนตามกรอบภารกิจของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ในปัจจุบันยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน อันเนื่องมาจากมีขั้นตอนการดำเนินการมากมายหลายขั้นตอน ตามบทบัญญัติและระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งไม่เอื้อประโยชน์ในด้านการบริการประชาชนเท่าที่ควร ดังนั้นจะมีวิธีการพัฒนาระบบราชการให้บริการประชาชนให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนได้อย่างไร

ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาวิจัย เรื่องคุณภาพการให้บริการประชาชนของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ ทั้งนี้ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับนำไปพัฒนา ปรับปรุงแก้ไขการให้บริการต่อประชาชนได้อย่างมีคุณภาพต่อไป

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชนของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาคุณภาพการให้บริการประชาชนของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ และเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาการดำเนินการการให้บริการประชาชนของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ โดยศึกษากับประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่ม แบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จำนวน ๒๗๙ คน จากการสุ่มประชาชนด้วยการ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) จำนวน ๑,๐๑๙ คน^{๔๐} ด้วยการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่จัดทำขึ้นเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบโดยการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกัน จึงทำการเปรียบเทียบ

^{๔๐} กลุ่มงานคดี, สถิติตัวชี้วัดที่ ๔, เดือนเมษายน ๒๕๕๔ ถึง มีนาคม ๒๕๕๕

รายคู่ โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และสรุปข้อมูล ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยจำแนกตามคุณภาพ การให้บริการประชาชน

๔.สรุปผลการวิจัย

ประชาชนที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ ประชาชนที่มารับบริการจาก สถานพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนผู้ตอบ แบบสอบถามส่วนใหญ่เป็น เพศหญิงจำนวน ๑๕๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๑๐ มีอายุ ๓๖-๕๐ ปีจำนวน ๘๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๔๐ มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีจำนวน ๒๒๗ คน คิดเป็น ร้อยละ ๘๑.๔๐ ประกอบอาชีพรับจ้างจำนวน ๑๐๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๗๐ และมีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๗๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๙๐

๕.อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย ประชาชนมีระดับ ความพึงพอใจต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนของ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา รายละเอียดแต่ละด้าน มีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ จากผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนมีระดับความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๙$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีระดับความพึงพอใจต่อ ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรวดี ภูวนารถนุรักษ์ ซึ่งได้ศึกษาเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนต่อบริการของโรงเรียนกวดวิชา: กรณีศึกษาโรงเรียนกวด วิชาวัฒนาจังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิเคราะห์ พบว่า ทุกปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการของ โรงเรียนกวดวิชาวัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ มีระดับความพึงพอใจในระดับมาก สำหรับปัจจัยย่อยที่มี ค่าเฉลี่ยสูงสุดในแต่ละด้านมีดังนี้ ด้านกระบวนการให้บริการได้แก่พนักงานสามารถให้บริการได้ รวดเร็วและถูกต้องซึ่งมีความพึงพอใจในระดับมาก^๔

ด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่ จากผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนมี ระดับความพึงพอใจด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๓$) และ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีความพึงพอใจ ด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลมาศ ผือโย ได้ศึกษาถึง การศึกษามาตรฐานการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนในเขตองค์การบริหาร ส่วนตำบลป่าพุทรา อำเภอป่าพุทรา จังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิจัย พบว่า มาตรฐาน การ

^๔จิรวดี ภูวนารถนุรักษ์, “ความพึงพอใจของนักเรียนต่อบริการของโรงเรียนกวดวิชา: กรณีศึกษา โรงเรียนกวดวิชาวัฒนาจังหวัดเชียงใหม่”, สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖)

ปฏิบัติงาน ได้แก่ ด้านกระบวนการ ด้านบุคลากร และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก กับคุณภาพการให้บริการประชาชนแสดงความสัมพันธ์ในระดับสูงทุกด้าน^{๔๒}

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก จากผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของประชาชน มีระดับความพึงพอใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า ประชาชนมีความพึงพอใจด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชโรจน์ จิตรภรณ์ศรี ว่าที่ร้อยตรี ได้ศึกษาถึง ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการให้บริการตามนโยบาย จุดเดียวเบ็ดเสร็จ ของสำนักงานเขตราชเทวี โดยใช้ผู้ที่ไปขอรับบริการจำนวน ๑๘๘ คน ผลการวิจัยได้พบว่าความพึงพอใจมากที่สุดเป็นอันดับ ๑ คือ ด้านกระบวนการให้บริการ รองลงมาได้แก่ ด้านการอำนวยความสะดวก ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการบริการของเจ้าหน้าที่ และด้านสถานที่ให้บริการตามลำดับ^{๔๓}

ด้านคุณภาพการให้บริการ จากผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของประชาชน มีระดับความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า ประชาชนมีความพึงพอใจด้านคุณภาพการให้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สยาม ธรรมชื่น ได้ศึกษา “ความพึงพอใจของลูกค้าต่อส่วนประสมการตลาดบริการของห้างหุ้นส่วนจำกัดเจ.เอส.อีเล็คทริกคอล ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจสูงสุดในระดับมากที่สุดนี้ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์/บริการได้แก่ การให้บริการถูกต้องตรงตามที่ถูกคำคาดหวัง^{๔๔}

ด้านความเชื่อมั่นเกี่ยวกับการให้บริการ จากผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนมีระดับความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า ประชาชนมีความพึงพอใจด้านคุณภาพการให้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประภาส ตันติพันธุ์พิพัฒน์ ได้ศึกษา “ความพึงพอใจของผู้เข้าพักต่อการบริการที่พักอาศัยรายเดือนในเครือโชคชัยอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการใช้บริการที่พักอาศัยในเครือโชคชัยจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจต่อองค์ประกอบคุณภาพบริการโดยรวมมี

^{๔๒} กมลมาศ ผือโย, “การศึกษามาตรฐานการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา อำเภอส่วนตำบลป่าพุทรา จังหวัดกำแพงเพชร”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการจัดการภาครัฐแนวใหม่), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๕๓)

^{๔๓} วิชโรจน์ จิตรภรณ์ศรี ว่าที่ร้อยตรี, “ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการบริการตามนโยบายจุดเดียวเบ็ดเสร็จ ของสำนักงานเขตราชเทวี” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (สาขานโยบายสาธารณะ), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘) หน้า ๔๑.

^{๔๔} สยาม ธรรมชื่น, “ความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อการใช้บริการของโรงแรมดิอินเตอร์เนชั่นแนลเชียงใหม่”, สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๘) (สาขานโยบายสาธารณะ), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘) หน้า ๔๑.

ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ลำดับแรกคือด้านความน่าเชื่อถือ รองลงมาคือด้านการทำให้ลูกค้ามั่นใจ ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า ด้านความเข้าใจลูกค้าและด้านการเสนอสิ่งที่เป็นรูปธรรม^{๔๕}

เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนมีระดับความพึงพอใจต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

ประชาชนที่มีเพศต่างกัน พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีระดับความพึงพอใจโดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาประชาชนที่มีเพศต่างกันในแต่ละด้าน พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีเพศต่างกันมีระดับความพึงพอใจไม่แตกต่างกันทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **กนิษฐา กุลกนิษฐ** ทำวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการตามแนวสังคหวัตถุ ๔ ของสำนักงานสรรพากรพื้นที่นครปฐม” ผลการเปรียบเทียบ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ปัจจัยที่ทำให้ประชาชนมีความพึงพอใจแตกต่างกัน ได้แก่ จำนวนครั้งในการใช้บริการต่อปี ส่วนปัจจัยที่ทำให้ประชาชนมีความพึงพอใจไม่แตกต่างกันตามระดับสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน^{๔๖}

ประชาชนที่มีอายุต่างกัน พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีระดับความพึงพอใจโดยรวมแตกต่างกัน ($\text{sig.} = 0.011$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีอายุต่างกันมีระดับความพึงพอใจด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการแตกต่างกัน ($\text{sig.} = 0.046$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านคุณภาพการให้บริการ และด้านความเชื่อมั่นเกี่ยวกับการให้บริการ พบว่า ความคิดเห็นของประชาชน ที่มีอายุต่างกันมีระดับความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหานภสินธุ์ ยโสโร (ธีรณานนท์)** ทำวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของผู้โดยสารต่อการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพมหานคร (ขสมก.)” ผลการวิจัย พบว่า การเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้โดยสารในการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพมหานคร (ขสมก.) จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำให้

^{๔๕} ประภาส ตันตพันธุ์พิพัฒน์ , “ความพึงพอใจของผู้เข้าพักต่อการบริการที่พักอาศัยรายเดือนในเครือโชคชัยอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่” สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๙)

^{๔๖} กนิษฐา กุลกนิษฐ, “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการตามแนวสังคหวัตถุ ๔ ของสำนักงานสรรพากรพื้นที่นครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓)

ความพึงพอใจของผู้โดยสารในการให้บริการแตกต่าง ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และ รายได้ต่อเดือน^{๔๗}

ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความพึงพอใจโดยรวมไม่แตกต่างกัน (sig. = ๐.๓๑๘) จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีระดับความพึงพอใจไม่แตกต่างกันทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระสัณชัย จิตตสโร (ลุ่มดี)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของสำนักงานเทศบาลนครนครสวรรค์ตามหลักสังคหวัตถุ ๔” ผลการศึกษารายงาน พบว่า ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของสำนักงานเทศบาลนครนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชน ผู้ตอบแบบสอบถามที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของสำนักงานเทศบาลนครนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน^{๔๘}

ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีระดับความพึงพอใจโดยรวมแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีอาชีพต่างกันมีระดับความพึงพอใจโดยรวมไม่แตกต่างกัน (sig. = ๐.๒๐๔) จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีอาชีพต่างกันมีระดับความพึงพอใจ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สมหมาย บัวจันทร์, พันตรี** ได้วิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์และยกระดับความพึงพอใจในการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของสำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัย พบว่า ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลแล้วพบว่าบุคคลที่มีระดับการศึกษาและ รายได้ต่อเดือนต่างกันมีความพึงพอใจต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สำหรับเพศ อายุ สถานภาพสมรส อาชีพ มีผลไม่ต่างกัน^{๔๙}

ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีระดับความพึงพอใจโดยรวมไม่แตกต่างกัน (sig. = ๐.๑๓๔) จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีระดับความพึงพอใจไม่แตกต่างกันทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **กนิษฐา กุลกนิษฐ** ซึ่งทำวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการตามแนวสังคหวัตถุ ๔ ของสำนักงานสรรพากรพื้นที่นครปฐม” ผลการวิจัย พบว่า ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการตามแนวสังคหวัตถุ ๔ ของสำนักงานสรรพากรพื้นที่นครปฐม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ปัจจัยที่ทำให้ประชาชนมีความพึงพอใจแตกต่างกัน ได้แก่ จำนวนครั้ง

^{๔๗} พระมหานภสินธุ์ โสโร (ธีรธนาพันธ์), “ความพึงพอใจของผู้โดยสารต่อการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพมหานคร (ขสมก.)”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓)

^{๔๘} พระสัณชัย จิตตสโร (ลุ่มดี), “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของสำนักงานเทศบาลนครนครสวรรค์ตามหลักสังคหวัตถุ ๔”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์)**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓)

^{๔๙} สมหมาย บัวจันทร์, พันตรี, “การวิเคราะห์และยกระดับความพึงพอใจในการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของสำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์)**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑)

ในการใช้บริการต่อไป ส่วนปัจจัยที่ทำให้ประชาชนมีความพึงพอใจไม่แตกต่างกันตามระดับสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน^{๕๐}

เอกสารอ้างอิง

- กนิษฐา กุลกนิษฐ. “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการตามแนวสังคหวัตถุ ๔ ของสำนักงานสรรพากรพื้นที่นครปฐม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓
- กมลมาศ ผือโย, “การศึกษามาตรฐานการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา อำเภอส่วนตำบลป่าพุทรา จังหวัดกำแพงเพชร”, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการจัดการภาครัฐแนวใหม่)**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๕๓)
- จิรวดี ภูวนารณนุรักษ์. “ความพึงพอใจของนักเรียนต่อบริการของโรงเรียนกวดวิชา : กรณีศึกษาโรงเรียนกวดวิชาพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่” **สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖.
- ประภาส ตันติพันธุ์พิพัฒน์. “ความพึงพอใจของผู้เข้าพักต่อการบริการที่พักอาศัยรายเดือนในเครือข่ายชัชวาลย์อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่”. **สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๔.
- พระมหานภสินธุ์โสธโร (ธีรธนานนท์). “ความพึงพอใจของผู้โดยสารต่อการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพมหานคร (ขสมก.)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระสักรัย จิตตสโร (ถัยดี). “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของสำนักงานเทศบาลนครนครสวรรค์ตามหลักสังคหวัตถุ ๔”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- วิชโรจน์ จิตรภิมย์ศรี, ว่าที่ร้อยตรี. “ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการบริการตามนโยบายจุดเดียวเบ็ดเสร็จ ของสำนักงานเขตราชเทวี”. **วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตสาขานโยบายสาธารณะ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๘.
- สมหมาย บัวจันทร์, พันตรี. “การวิเคราะห์และยกระดับความพึงพอใจในการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของสำนักงานเขตบางแคกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑
- สยาม ธรรมชื่น. “ความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อการใช้บริการของโรงแรมดิอินเตอร์เนชั่นแนลเชียงใหม่”. **สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๘.

การพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกรณีศึกษา สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตร

Improving the quality of farmer's life under the sufficiency economy philosophy : a case study of farmer rehabilitation and development fund office, Phichit branch.

จารุวรรณ บัวทุม
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ (๑) เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล (๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตร

การวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรในจังหวัดพิจิตร จำนวน ๓๙๘ คน โดยการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ด้วยการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เป็นแบบสอบถามที่จัดทำขึ้นเอง วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบ โดยการทดสอบสมมติฐานค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกัน จึงทำการเปรียบเทียบรายคู่ โดยมีผลต่างนัยสำคัญที่น้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

ผลจากการวิจัยพบว่า

การพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกรณีศึกษาสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านความพอประมาณ ด้านความมีภูมิคุ้มกัน ด้านความมีเหตุผล ด้านความรู้ และด้านคุณธรรม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกรณีศึกษาสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตร

โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล สรุปได้ว่า เกษตรกรที่มีเพศต่างกันและมี อายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตรโดยรวมแตกต่างกัน จึงปฏิเสธ

สมมุติฐานการวิจัยส่วนเกษตรกรที่มี ระดับการศึกษาแตกต่างกันและมีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงาน กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตร โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

ผลการศึกษา ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ การพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตาม แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกรณีศึกษาสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัด พิจิตร พบว่า ปัญหา ๑.การทำการเกษตรเกษตรกรยังใช้สารเคมีเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ค่าใช้จ่ายในการ ประกอบอาชีพ เพิ่มขึ้น พืชผลทางการเกษตรราคาต่ำไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจึงทำให้ เกษตรกรเป็นหนี้สินไม่สามารถฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรได้ และปัจจุบันเกษตรกรยังยึดติดกับเครื่องมือ สมัยใหม่ในการทำการเกษตรทำให้มีต้นทุนในการประกอบอาชีพสูง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้อง ช่วยบรรณรค์ปลูกฝังให้เกษตรกรรู้จักการพึ่งพาตนเองให้ได้ในระดับหนึ่ง รู้จักประหยัดอดออมและรู้จัก การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่ม และหน่วยงานควรกำกับดูแลเกษตรกรเกี่ยวกับการฟื้นฟูอาชีพ อย่างใกล้ชิดโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการประกอบอาชีพ ๒.เกษตรกรส่วนใหญ่จะปลูกพืชทาง เกษตรชนิดเดียวกันทำให้พืชผลทางการเกษตรล้นตลาด ราคาตกต่ำ หน่วยงานต้องจัดหาทุนให้ เกษตรกรกรณีที่สำนักงานเห็นว่าเป็นพืชผลทางเศรษฐกิจจนกว่าจะได้ขายผลผลิตและจัดหาตลาด รองรับผลผลิตการเกษตรให้เกษตรกร ๓.เกษตรกรส่วนมากจะเน้นการผลิตเพื่อการค้ามากกว่าใช้เอง ส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตในสิ่งที่ต้องบริโภคใช้สอยในครัวเรือนหรือในกลุ่ม หรือการบริโภคในสิ่งที่ กลุ่มผลิตได้เอง ไม่ต้องซื้อหาจากภายนอกเป็นหลัก ๔)เกษตรกรบางส่วนไม่พร้อม ที่จะปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นหน่วยงานต้องจัดทำโครงการ หรือจัดตั้งคณะเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ความรู้เกษตรกร เห็นความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง อย่างสม่ำเสมอ ๕) เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีกิจกรรมที่ได้ทำร่วมกัน จึงเป็นเหตุให้ต่างคนต่างทำมาหา กิน เพื่อเป็นการสร้างความสามัคคีและเกื้อกูลกันในกลุ่ม/องค์กร ส่งเสริมให้มีโครงการที่เข้าร่วมมือ ร่วมแรงกันทำในกลุ่ม/องค์กร ให้เกษตรกรตระหนักถึงความซื่อสัตย์ในการประกอบอาชีพและให้มีความอดทน ความพากเพียรและประกอบอาชีพด้วยความตั้งใจจึงจะพบกับความสำเร็จในการ ประกอบอาชีพต่อไป

ABSTRACT

The objectives of this study were: 1) to study the quality of farmer's life according to the Sufficiency Economy philosophy 2) to compare the opinions of farmers of improving the quality of farmer's life according to the Sufficiency Economy philosophy by classifying on personal factors 3) to study problems, barriers, and suggestion of the way to improve quality of farmer's life according to the Sufficiency Economy Philosophy of The Office of Rehabilitation and Development Fund, Farmers Branch in Phichit province.

The sampling groups used in this study were 398 farmers who were members of the Office of Farmers Rehabilitation and Development Fund, Branch of Phichit province. The sampling groups were selected by Accidental Sampling and using Quantitative Research Approach. Questionnaire was selected to be the research tool which created by researcher. The statistics employed in data analysis consist of frequency, percentage, mean and standard deviation. The Hypothesis statistical testing by mean of t-test to group of sample group, one way-ANOVA, and pair comparison by mean of Least-Significant Different (LSD)

Results of the Research:

The overall of improve quality of farmer's life according to the Sufficiency Economy Philosophy of The Office of Farmers Rehabilitation and Development Fund, Branch of Phichit province is at high level($X=3.92$). When considered at each aspect is moderation, self-immunity, reasonableness, knowledge and ethics. It found that they were at a high level for all.

The result of comparing the personnel's opinion of farmers toward improving quality of farmer's life according to the Sufficiency Economy Philosophy of The Office of Farmers Rehabilitation and Development Fund, Branch of Phichit province by classifying on personal factors. It revealed that different in gender and age effect to improve quality of life. It found that different in education and income, no different in effect of improve quality of farmer's life according to the Sufficiency Economy Philosophy of The Office of Farmers Rehabilitation and Development Fund, Branch of Phichit province.

For problems, barriers, and suggestion of the way to improve quality of farmer's life according to the Sufficiency Economy Philosophy of The Office of Farmers Rehabilitation and Development Fund, Branch of Phichit province as follows: 1) it found farmers spent a lot of money for buying chemical and new technology tools for their production to gain. It made many farmers end up in debt. The office should support and let farmers realized for moderation and help each other in community and the officers take a closer care by suggestion them to apply the Sufficiency Economy Philosophy 2) Most farmers usually plant the same agricultural, these made a price of production fall and over supply. So the office will find a place or market to sell them all. 3) All production always trade in market but farmers didn't keep or consume those production in community or family. There were a campaign encouraging people to plant and keep some production consume

within family first before sell them all. 4) There was a seminar or training farmers for understanding a Philosophy of Sufficiency Economy because some farmers were not ready and did not like to change it yet. 5) There did not have any activities to participate in community which made them live in separately. To unite people within community by setting up a project for them to realize to be honest in their career, be patient, diligent and determined for success in their careers in the future.

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทยตั้งแต่ปี ๒๕๑๗ ขณะนี้ได้หยั่งรากลึกลงในสังคมไทย พระองค์ทรงให้ความสำคัญกับ “การพัฒนาคน” ในการดำเนินวิถีชีวิตอย่างมั่นคงบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง ความพอมีพอกิน การรู้จักความพอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงความถูกต้องตามหลักวิชา ตลอดจนมีคุณธรรมเป็นกรอบในการดำรงชีวิต หลักการทรงงานของพระองค์จะเน้นการ “เข้าใจ เข้าถึง และร่วมพัฒนา” อย่างสอดคล้องกับ “ภูมิสังคม” ที่ให้ความสำคัญกับความหลากหลายของระบบภูมินิเวศ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณี เพื่อผลประโยชน์ของประชาชน โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นการพัฒนาที่มุ่งสู่ “การพึ่งพาตนเอง” ดำเนินการด้วยความรอบคอบ วิเคราะห์ห้ระมัดระวัง “ทำตามลำดับขั้นตอน” มีการทดลองด้วยความเพียรจนมั่นใจ จึงนำไปเผยแพร่ใช้ประโยชน์สู่สาธารณะ

สังคมไทยได้ตระหนักและน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานาทางการพัฒนาประเทศตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔) ที่ประเทศไทยเผชิญกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ และสถานการณ์ในขณะนั้นได้สะท้อนผลการพัฒนาประเทศที่ไม่สมดุลและยั่งยืน เนื่องจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ขณะที่สังคมเผชิญปัญหาในหลายด้าน และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง ปัจจุบันการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นไปอย่างกว้างขวาง เป็นปรัชญาที่ชี้นำยุทธศาสตร์และนโยบายการพัฒนาประเทศให้มุ่งสู่การพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืน ทุกภาคส่วนในสังคมไทยได้นำไปเป็นแนวทางการดำรงชีวิตและการปฏิบัติตนในทุกระดับตั้งแต่ปัจเจก ครอบครัว ชุมชน จนถึงประเทศมีส่วนเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและบริหารจัดการความเสี่ยง ทำให้สังคมไทยสามารถฟื้นตัวและผ่านพ้นภาวะวิกฤตเศรษฐกิจและภัยพิบัติได้ดีกว่าในอดีต อย่างไรก็ตาม การพัฒนาประเทศในอนาคต สังคมไทยยังมีปัญหาเชิงโครงสร้างที่เป็นจุดอ่อนและอุปสรรคสำคัญ โดยเฉพาะความเหลื่อมล้ำในสังคม และการบริหารจัดการภาครัฐที่อ่อนแอ ประกอบกับต้องเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและรุนแรงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นทั้งโอกาสและข้อจำกัด จึงต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง มุ่งให้เกิดภูมิคุ้มกันและมีการจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม บนพื้นฐานของการสร้างองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์เป็นของตนเอง รวมทั้งการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จริงจัง และมีธรรมาภิบาล

ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่จะมีผลต่อทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนา ฉบับที่ ๑๑ สะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยยังต้องเผชิญกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศที่ผันผวน ซับซ้อนและคาดการณ์ผลกระทบได้ยาก แม้ว่าในภาพรวมสังคมไทยมีภูมิคุ้มกันเพิ่มขึ้น และมีภูมิคุ้มกันที่แข็งแกร่งแตกต่างกันไปทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน และสังคม แต่ก็ยังไม่เพียงพอที่จะรองรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ประเทศต้องเผชิญกับความเสี่ยงในหลายมิติ โดยเฉพาะความเสี่ยงจากการบริหารภาครัฐที่อ่อนแอ โครงสร้างเศรษฐกิจที่ไม่สามารถรองรับการเติบโตอย่างยั่งยืน ทั้งความเสี่ยงจากความเสื่อมถอยของค่านิยมที่ดีงามในสังคมไทย ความเสื่อมโทรมของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความเสี่ยงด้านความมั่นคงของประเทศ จึงจำเป็นต้องนำภูมิคุ้มกันที่มีอยู่พร้อมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งขึ้นภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเสริมสร้างทุนที่มีอยู่ของประเทศให้เข้มแข็ง ทั้งทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม เพื่อเตรียมพร้อมให้ประเทศสามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนา ฉบับที่ ๑๑ จึงมีแนวคิดที่มีความต่อเนื่องจากแนวคิดของแผนพัฒนา ฉบับที่ ๘-๑๐ โดยยังคงยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” รวมทั้ง “สร้างสมดุลการพัฒนา” ในทุกมิติ และขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในทุกระดับ เพื่อให้การพัฒนาและบริหารประเทศเป็นไปบนทางสายกลาง เชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาอย่างบูรณาการ ทั้งคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการเมือง โดยมีการวิเคราะห์อย่าง “มีเหตุผล” และใช้หลัก “ความพอประมาณ” ให้เกิดความสมดุลระหว่างมิติทางวัตถุกับจิตใจของคนในชาติ ความสมดุลระหว่างความสามารถในการพึ่งตนเองกับการแข่งขันในเวทีโลก ความสมดุลระหว่างสังคมชนบทกับเมืองเตรียม “ระบบภูมิคุ้มกัน” ด้วยการบริหารจัดการความเสี่ยงให้เพียงพอพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในประเทศ ทั้งนี้ การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอนต้องใช้ “ความรู้” ในการพัฒนาด้านต่างๆ ด้วยความรอบคอบ เป็นไปตามลำดับขั้นตอน และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย รวมทั้งเสริมสร้างศีลธรรมและสำนึกใน “คุณธรรม” จริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินชีวิตด้วย “ความเพียร” จะเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีให้พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ^{๕๑}

เมื่อสังคมไทยเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมมาเป็นเกษตรกรรมสมัยใหม่ ทำให้การประกอบอาชีพเกษตรกรรมต้องมีค่าใช้จ่ายสูงปัญหาเหล่านี้จึงเป็นปัญหาที่เรื้อรังมาโดยตลอดในสังคมไทย ดังนั้น แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นปรัชญา ที่ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่สามารถปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างสมดุลและยั่งยืนเป็นการเหมาะสมกับสังคมไทยทำให้สังคมไทยรู้จักกินพอดี อยู่พอดี มีปัญญาเท่าทัน มีความเป็นอยู่อย่างพอเพียงรู้จักการใช้เป็น เก็บเป็น ไม่เป็นหนี้และเลียงอบายมุขซึ่งจะเป็นทางแห่งการที่จะนำมาซึ่งการประทุติในทางทุจริตนอกรีต

^{๕๑} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, (สศช.),แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : ๒๕๕๔), หน้า ๗.

นอกรอย เลี้ยงชีพในทางอันมิชอบ แต่ในปัจจุบันการบริโภคนั้นกลายเป็นค่านิยมที่ยึดติดกับวัตถุที่ทำให้คนเราใช้จ่ายเกิดความจำเป็นและทำให้เกิดความต้องการที่ไม่รู้จักความพอดีและความเพียงพอ ความคิดที่จะเอาแต่ได้ ฝ่ายเดียว การเอารัดเอาเปรียบและทำมาหากินที่ส่อไปในทางทุจริตจนกลายเป็นปัญหาและภาระของสังคมวิถีเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการผลิตที่พึ่งพาตนเอง มีผลผลิตและอาหารเพื่อการบริโภคมีการใช้แรงงานในครอบครัวสม่ำเสมอและมีการทำในพื้นที่ตลอดปี มีรายได้จากกิจกรรมการเกษตรอย่างต่อเนื่อง ลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกโดยมีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรในไร่นาอย่างเต็มที่ เพื่อลดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ และความแปรปรวนของราคาผลผลิต ลดรายจ่ายในครอบครัว ลดการใช้สารเคมีทำให้คุณภาพของดินและระบบนิเวศน์เกษตรของไร่นาและชุมชนดีขึ้น สมาชิกมีเวลาอยู่กับครอบครัวมากขึ้น ครอบครัวมีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นครอบครัวที่เข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ มีความคิดที่จะแจกจ่ายแบ่งปันไปให้ผู้อื่น ซึ่งจะทำให้ได้เพื่อน และเกิดเป็นวัฒนธรรมที่ดี ที่จะช่วยลดความเห็นแก่ตัว และสร้างความพอเพียงให้เกิดขึ้นในจิตใจการมีจิตในที่แบ่งปันเป็นพื้นฐานให้เกิดการรวมกลุ่มในสังคมชุมชนมีความเข้มแข็งถือได้ว่าเป็นทุนทางสังคมที่สามารถขับเคลื่อนเพื่อช่วยเหลือคนยากจนและคนด้อยโอกาสในลักษณะที่อยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร^{๕๒}

จากพระราชดำรัส “เศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎีใหม่” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งแนะแนวทางการดำเนินชีวิตให้แก่พสกนิกรชาวไทย ทำให้เกิดหน่วยงานสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรเกิดขึ้น เหตุผลคือที่ผ่านมาการพัฒนาการเกษตรจะเป็นการกำหนดนโยบายโดยทางราชการซึ่งมิได้เปิดโอกาสให้เกษตรกรได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาสภาพความเป็นอยู่และการประกอบเกษตรกรรมของตนเอง จึงทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงตามความต้องการของเกษตรกรอย่างแท้จริง ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงจำเป็นต้องจัดตั้งองค์กรที่รับผิดชอบในการฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรอย่างต่อเนื่องและเป็นอิสระตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการประสานความร่วมมือระหว่างข้าราชการในระดับกำหนดนโยบาย ผู้ปฏิบัติการ นักวิชาการ และเกษตรกรเป็นผู้กำหนดนโยบายในการบริหารกองทุนฟื้นฟูเกษตรกร และเปิดโอกาสให้เกษตรกรที่ขาดปัจจัยในการประกอบอาชีพรวมตัวกันเป็นองค์กรเกษตรกร เพื่อทำแผนและโครงการในการขอรับการสนับสนุนจากกองทุน ซึ่งจะมีการจัดระบบการติดตามและประเมินผลการดำเนินการเพื่อให้การฟื้นฟูและพัฒนาสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของเกษตรกรสัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหมายของการจัดให้มีกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรเกิดขึ้น และได้พระราชบัญญัติ “กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร” พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้ประกาศว่า หมวด ๑ กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรมาตรา ๕ ให้จัดตั้งกองทุนขึ้นกองทุนหนึ่ง เรียกว่า “กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร” ให้กองทุนเป็นนิติบุคคล มีวัตถุประสงค์ (๑) ส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่มของเกษตรกรในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร (๒) ส่งเสริมและสนับสนุนการฟื้นฟูและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมของเกษตรกร (๓) พัฒนาความรู้ในด้านการเกษตรกรรมหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรเกษตรกร (๔) พัฒนา

^{๕๒} กาญจนา แก้วเทพและกนกศักดิ์ แก้วเท,การพึ่งตัวเองศักยภาพในการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองการพิมพ์, ๒๕๓๐), หน้า ๙.

ศักยภาพในการพึ่งพาตนเองและเกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่างเกษตรกร^{๕๓} ทำให้บทบาทหน้าที่และวัตถุประสงค์ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรเกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูอาชีพของเกษตรกร และต้องการให้เกษตรกรที่ประสบปัญหาเรื่องนี้ ปรับแนวคิด ทักษะคติ พฤติกรรม ฟื้นฟูและพัฒนาอาชีพหลัก สร้างอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ เพื่อจะได้ไม่ต้องกลับมาเป็นหนี้ซ้ำอีกรอบ สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาช่วยในการฟื้นฟูและพัฒนาสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของเกษตรกรสัมฤทธิ์ผลตาม “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ได้นั่นเอง

ผู้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เนื่องมาจากยุทธศาสตร์ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรที่ได้จัดทำขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ที่ได้กำหนดยุทธศาสตร์ของสำนักงานกองทุนไว้ ๕ ข้อด้วยกัน ๑. จัดการหนี้ของเกษตรกรให้เหมาะสมเพื่อให้เกษตรกรมีโอกาสฟื้นฟูอาชีพและดำรงชีพได้อย่างมั่นคง ๒. พัฒนาศักยภาพองค์กรเกษตรกรให้มีความเข้มแข็งสามารถนำพาสมาชิกเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูและพัฒนาอาชีพได้อย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๓. ฟื้นฟูและพัฒนาอาชีพหลักให้เกษตรกรพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ๔. สร้างรายได้เพิ่ม เสริมอาชีพหลัก ด้วยองค์ความรู้และภูมิปัญญาบนฐานทรัพยากรขององค์กรและชุมชน^{๕๔} และสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ยังได้กำหนดวิสัยทัศน์และภารกิจ ที่ได้สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ดังนี้ พันธกิจที่ ๑. ส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรเกษตรกรมีความเข้มแข็งเพื่อเป็นศูนย์กลางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินและความยากจนของเกษตรกร ๒. ส่งเสริมสนับสนุนการฟื้นฟูและพัฒนาอาชีพเกษตรกรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ๓. พัฒนาความรู้ในด้านการเกษตรหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรเพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่องค์กรเกษตรกร ๔. พัฒนาศักยภาพในการพึ่งตนเองและเกื้อกูลซึ่งกันและกันของเกษตรกร^{๕๕} ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าวิสัยทัศน์หัวข้อดังกล่าวนี้ มีความจำเป็นและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในท่ามกลางสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและทิศทางการพัฒนาของประเทศที่อยู่ในขั้นหัวเลี้ยวหัวต่อไม่น่าไว้วางใจ และต้องการแนวทางการแก้ไขปัญหาและการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องแน่ชัดโดยมีหลักแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาทและคำนึงถึงความพอประมาณ คือ ให้ทำอะไรด้วยความพอดี ไม่มากไม่น้อยเกินไป และต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่นในขณะเดียวกันก็ต้องมีเหตุผลในการกระทำและมีการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว คือ มีการเตรียมตัวให้พร้อมที่จะรับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงต่างๆที่จะเกิดขึ้น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งกำลังเป็นแนวความคิดหลักอย่างน้อยก็ในหลักการในการแก้ไขปัญหาการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรของหน่วยงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร และมีแนวโน้มว่าจะเป็น

^{๕๓} สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร, “พระราชบัญญัติ กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร พ.ศ. ๒๕๔๒”, (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์ บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๔.

^{๕๔} สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร, “ยุทธศาสตร์กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร, ประจำปี ๒๕๔๙”, (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๒.

^{๕๕} สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร, “ระเบียบ ข้อบังคับ กฎกระทรวง กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร”(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๗, หน้า ๒๙.

ทางเลือกของประเทศ ท่ามกลางกระแสที่เชื่อมโยงรากของเศรษฐกิจระบบทุนนิยมเสรีและบริโภคนิยมอยู่ในขณะนี้

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษา วิจัย เรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรมสาขาจังหวัดพิจิตร ทั้งนี้เพื่อจะได้นำข้อมูลจากการวิจัยนำไปพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีคุณภาพต่อไป

๒.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรมสาขาจังหวัดพิจิตร

๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรมสาขาจังหวัดพิจิตร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรมสาขาจังหวัดพิจิตร

๓.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรมสาขาจังหวัดพิจิตร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรม สาขาจังหวัดพิจิตร เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรมสาขาจังหวัดพิจิตรโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรมสาขาจังหวัดพิจิตร ศึกษาเกี่ยวกับเกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๙๘ คน จากการสุ่มประชากรโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro yamane) ในจำนวนประชากร ๕๖,๒๔๘ คน โดย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบโดยการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และสรุปข้อมูลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยจำแนกตาม ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านความมีภูมิคุ้มกัน ด้านความรู้ ด้านคุณธรรม

๔.สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตร โดยจะสรุปตามลำดับ ดังนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๐๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๕๐ มีอายุมากกว่า ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๖๙ คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๕๐ มีระดับการศึกษาประถมศึกษาจำนวน ๒๔๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๑๐ และมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาทจำนวน ๑๗๙ คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๐๐

๔.๒ ความคิดเห็นของเกษตรกรการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร สาขาจังหวัดพิจิตร สามารถสรุปผลและอธิบายได้ดังนี้ คือ

ความคิดเห็นของเกษตรกรการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตร โดยรวมพบว่า ความคิดเห็นของเกษตรกรการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๑. ด้านความรู้ พบว่า ความคิดเห็นของเกษตรกรการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตร ด้านความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๒. ด้านความมีภูมิคุ้มกัน และด้านคุณธรรม พบว่า ความคิดเห็นของเกษตรกรการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตร ด้านความมีภูมิคุ้มกันและด้านคุณธรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๗$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๓. ด้านความมีเหตุผล พบว่า ความคิดเห็นของเกษตรกรการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตร ด้านความมีเหตุผลในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔. ด้านความพอประมาณ พบว่า คิดเห็นของเกษตรกรการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตร

ด้านความพอประมาณในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๐$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔.๓ เปรียบเทียบความคิดเห็นของเกษตรกร การพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตร จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

การพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตร ประกอบด้วยด้าน ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านความมีภูมิคุ้มกัน ด้านความรู้ และด้านคุณธรรม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือน แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวกันและการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference:LSD) นำไปสู่การตอบสมมติฐานที่ตั้งไว้

เพศ พบว่าเกษตรกรที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตร โดยรวมไม่แตกต่างกัน (sig. = ๐.๗๒๓) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าไม่แตกต่างกัน

อายุ พบว่าเกษตรกรที่มีอายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตร โดยรวมไม่แตกต่างกัน (sig. = ๐.๑๑๐) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าเกษตรกรที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตร ด้านความพอประมาณ และด้านความมีเหตุผลแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วน ด้านความมีภูมิคุ้มกัน ด้านความรู้ ด้านคุณธรรม ไม่แตกต่างกัน

ระดับการศึกษา พบว่าเกษตรกรที่มีระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตร โดยรวมแตกต่างกัน (sig. = ๐.๐๔๘) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เกษตรกรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตร ด้านความพอประมาณและด้านความมีเหตุผล ด้านความมีภูมิคุ้มกัน ด้านความรู้ และ ด้านคุณธรรม ไม่แตกต่างกัน

รายได้ต่อเดือน พบว่าเกษตรกรที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตร โดยรวมแตกต่างกัน (sig. = ๐.๐๐๐) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เกษตรกรที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของ

สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรมสาขาจังหวัดพิจิตร ด้านความพอประมาณและด้านความมีเหตุผล ด้านความมีภูมิคุ้มกัน ด้านความรู้ และ ด้านคุณธรรม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้และด้านความมีเหตุผลเกษตรกรรมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

๕.อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจเกี่ยวกับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรมสาขาจังหวัดพิจิตร โดยจะอภิปรายผลตามลำดับ ดังนี้

๕.๑ ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรมสาขาจังหวัดพิจิตร

จากผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรมสาขาจังหวัดพิจิตร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๒$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรในจังหวัดพิจิตร ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรมสาขาจังหวัดพิจิตร อยู่ในระดับที่มาก ได้แก่ ๑) ด้านความพอประมาณ ๒) ด้านความมีเหตุผล ๓) ด้านความมีภูมิคุ้มกัน ๔) ด้านความรู้ ๕) ด้านคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พันโท วีรพล แพทย์ประสิทธิ์^{๕๖} ได้ศึกษาเรื่อง การรับรู้บทบาทของกองทัพบกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทามอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดอุบลราชธานี จากผลการวิจัยเอกสารเชิงคุณภาพพบว่า มีหลักพุทธธรรมขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าหลายหลักธรรม เป็นหลักการสำคัญที่ปรากฏในพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทามอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดอุบลราชธานี ได้มีการวางรากฐานแนวคิดจากพลตรี พิเชษฐ์ วิสัยจรได้ใช้หลักพุทธธรรมเหล่านี้เป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร เช่น หลักมัชฌิมาปฏิปทา หลักพึ่งตนเอง เป็นต้นโดยเน้นให้ประชาชนอยู่ได้โดยไม่โลภ ไม่เบียดเบียน ไม่แก่งแย่งชิงดี ประกอบสัมมาอาชีพ กินอยู่อย่างพอเพียง เอื้อเฟื้อแบ่งปัน บริโภควัตถุอย่างคำนึงถึงอัตถประโยชน์อย่างสูงสุด ไม่ฟุ้งเฟ้อ สำหรับผลการวิจัยเชิงปริมาณภาคสนาม ณ หมู่บ้านชาดจาก การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการใช้สถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า ๓ ด้านการรับรู้ต่อผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎร ราษฎรที่เข้าร่วมโครงการฯ รับรู้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($X = ๓.๖๓$)

^{๕๖} พันโท วีรพล แพทย์ประสิทธิ์, “การรับรู้บทบาทของกองทัพบกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทามอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดอุบลราชธานี” วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต(พระพุทธศาสนา), (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ

เมื่อพิจารณารายด้านมีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

๑. ด้านความพอประมาณ จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของเกษตรกรการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรมสาขาจังหวัดพิจิตร ด้านความพอประมาณในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระมหามิตร ฐิตปญโญ (วันยาว)**^{๕๗} ได้ศึกษาเรื่อง “ความรู้จักพอประมาณในพระพุทธศาสนากับหลักเศรษฐกิจในแนวพระราชดำริ” ความรู้จักพอประมาณได้เริ่มจากสมมติฐานภายใต้จิตสำนึกใน ตัวมนุษย์ และเป็นหลักคำสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติ ตามหลัก ปฏิบัติที่คำนึงถึงศีลธรรม ในการประกอบสัมมาอาชีพ โดยใช้สติปัญญาควบคุมความอยากและกำหนดเป้าหมายของการดำเนินชีวิตไปสู่การมีคุณภาพและจิตวิญญาณที่อิสระ

๒. ด้านความมีเหตุผล จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของเกษตรกรการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรมสาขาจังหวัดพิจิตร ด้านความมีเหตุผลในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาจุลศักดิ์ จิรวทฒโน (รณน้อย)**^{๕๘} ได้ศึกษาเรื่อง “แนวคิดและวิธีการแก้ปัญหาเศรษฐกิจแนวพุทธของปราชญ์อีสาน” ด้านหลักพุทธธรรมที่ปราชญ์อีสานนำมาใช้ คือ อิทธิบาท ๔ ขรรษาธรรม ๔ สังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักในการทำงาน โดยเฉพาะในด้านการผลิตเพราะเป็นธรรมที่สอดคล้องกับการทำงาน ผลจากการที่ดำเนินตามหลักธรรม ทำให้ปราชญ์อีสานและสมาชิกสามารถอุ้มชูตัวเองได้ สามารถดำรงอยู่อย่างไม่เดือดร้อน มีพอกินพอใช้ มีความสุขจากการทำงาน มีอาหารที่พอเพียง ทำให้ครอบครัวมีความสงบเป็นปกติสุขพ้นจากความเป็นหนี้สิน ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอดี พออยู่ พอกิน พอใช้ ยึดหลัก มัชฌิมาปฏิปทาในการดำเนินชีวิต ดำเนินชีวิตแบบพอมีพอกินเป็นสัมมาอาชีพก่อนเป็นเบื้องต้น จากนั้นจึงพัฒนาไปสู่การกินดีอยู่ดี วิธีการแนวคิดของปราชญ์อีสาน เป็นแนวคิดที่มุ่งไปสู่ความยั่งยืน ด้วยการรู้จักตนเอง พึงตนเอง พอเพียง พอประมาณ ไม่โลภมาก ไม่ประมาท มีเหตุผลในการดำเนินชีวิต

๓. ด้านความมีภูมิคุ้มกัน จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของเกษตรกรการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรมสาขาจังหวัดพิจิตร ด้านความมีภูมิคุ้มกันในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระมหาสมชาย**

^{๕๗}พระมหามิตร ฐิตปญโญ (วันยาว), “ความรู้จักพอประมาณในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริ”, **วิทยานิพนธ์ ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗),บทคัดย่อ.

^{๕๘}พระมหาจุลศักดิ์ จิรวทฒโน (รณน้อย) “แนวคิดและวิธีการแก้ปัญหาเศรษฐกิจแนวพุทธของปราชญ์อีสาน”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗),บทคัดย่อ.

สิริจันท (หานนท์)^{๕๙} ได้ศึกษาเรื่อง “พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของ พระเทพวรคุณ(สมาน สุเมโธ)” ผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพระเทพวรคุณ (สมาน สุเมโธ) สงเคราะห์ลงเป็น ๒ ด้าน ได้แก่ (๑) ผลในด้านกายภาพที่มีต่อสังคมและชุมชน (๒) ผลในด้านจิตใจ และปัญหาที่มีต่อสังคมและชุมชน ซึ่งในข้อแรก มีผลต่อการพึ่งตนเอง, หน้าที่ในครอบครัว, การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน, การสืบสานประเพณี, โครงการและการพัฒนาองค์กรสงฆ์และชุมชน ส่วนในข้อที่สอง เป็นการส่งเสริมความรู้ด้านปรัชญา และวิชาการทางพระพุทธศาสนา และเป็นการส่งเสริมความรู้เชิงอนุรักษ์

๔. ด้านความรู้ จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของเกษตรกรการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร สาขาจังหวัดพิจิตร ด้านความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาสมชาย สิริจันท (หานนท์)^{๖๐}** ได้ศึกษาเรื่อง “พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของ พระเทพวรคุณ(สมาน สุเมโธ)” การพัฒนาด้านปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติตนต่อสรรพสิ่งทั้งปวง ไม่ให้เกิดความลุ่มหลงมัวเมา แต่ให้เป็นอิสระจากสิ่งต่างๆ นอกจากนั้น ก็ได้ศึกษาถึง โทษ(ผลกระทบ) ของการไม่พัฒนาคุณภาพชีวิต คุณค่าของการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งต่อตนและสังคม หลักพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต หลักธรรมที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

๕. ด้านคุณธรรม จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของเกษตรกรการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร สาขาจังหวัดพิจิตร ด้านคุณธรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๗$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นายมนูญ มุกข์ประดิษฐ์^{๖๑}** ในการศึกษาเรื่อง วิเคราะห์ ปรัชญาและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา การพัฒนาประเทศในช่วง ๕ ทศวรรษที่ผ่านมาชี้ให้เห็นชัดถึงผลการพัฒนาที่ไม่สมดุลทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้เกิดปัญหาความยากจนและความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมนอกจากนี้ความอ่อนแอของสังคมไทยภายใต้กระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยมยังก่อให้เกิดปัญหาทางศีลธรรม จริยธรรม และค่านิยม ในวิถีชีวิตที่ดีงามของคนไทยอย่างรุนแรงอีกด้วย ขณะเดียวกันกับที่โครงการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริกว่า ๓,๐๐๐

^{๕๙}พระมหาสมชาย สิริจันท (หานนท์), “พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของ พระเทพวรคุณ (สมาน สุเมโธ)” วิทยานิพนธ์ ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗).

^{๖๐}พระมหาสมชาย สิริจันท (หานนท์), “พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของ พระเทพวรคุณ (สมาน สุเมโธ)” วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), บทคัดย่อ.

^{๖๑}นายมนูญ มุกข์ประดิษฐ์, “วิเคราะห์ ปรัชญาและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา” วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต(พระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), บทคัดย่อ.

โครงการที่มุ่งเน้นความ พออยู่ – พอกิน พอเพียงและคุณภาพชีวิตของประชากรที่ได้น้อมนำเอาหลักพระพุทธธรรมมาเป็นแนวทางการพัฒนาของพระองค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ก่อให้เกิดคุณูปการแก่ประชาชนและประเทศชาติเป็นเอนกอนันต์ จนกระทั่งภาครัฐได้น้อมนำเอาไปเป็นปรัชญานำในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาของประเทศไทย

๕.๒ เปรียบเทียบความคิดเห็นความคิดเห็นของเกษตรกรการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร สาขาจังหวัดพิจิตร จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

เกษตรกรที่มีเพศ ต่างกัน พบว่า มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตร โดยรวมไม่แตกต่างกัน (sig. = ๐.๗๒๓) จึงปฏิเสธสมมุติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเกษตรกรที่มีเพศต่างกันในแต่ละด้านพบว่า เกษตรกรที่มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภิรมย์ สุทา^{๒๒} ได้ศึกษาวิจัย บทบาทผู้นำต่อการพัฒนาท้องถิ่น; ศึกษาเฉพาะกรณีสุขาภิบาลแม่ริมจังหวัดเชียงใหม่จากการศึกษาพบว่า ประชาชนต้องการให้ประธานสุขาภิบาลต้องมาจากการเลือกตั้งซึ่งสรุปว่าประธานที่มาจากการเลือกตั้งมีความรู้ความสามารถไม่ด้อยไปกว่าประธานที่มาจากการแต่งตั้งและประธานที่มาจากการเลือกตั้ง เห็นว่าความสำคัญของปัญหาของประชาชนมากกว่าประธานที่มาจากการแต่งตั้งจากการทดสอบสมมุติฐานพบว่า เพศ อายุ สถานภาพ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าอายุต่างกัน แต่ระดับความเห็นไม่แตกต่างกัน

เกษตรกรที่มีอายุต่างกัน พบว่า มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตร โดยรวมไม่แตกต่างกัน (sig. = ๐.๑๑๐) จึงปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าเกษตรกรที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตร ด้านความพอประมาณ และด้านความมีเหตุผลแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วน ด้านความมีภูมิคุ้มกัน ด้านความรู้ ด้านคุณธรรม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เชิดชัย ฐะระแพง และคณะ^{๒๓} ได้ศึกษาวิจัย เรื่องเจตคติของสมาชิกที่มีต่อการดำเนินงานของสหกรณ์เครดิตยูเนียนตำบลวังตะโก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาถึงเจตคติของสมาชิกที่มีต่อการดำเนินงานของสหกรณ์เครดิตยูเนียนตำบลวังตะโก อำเภอเมืองจังหวัดเพชรบุรี พบว่าสมาชิกสหกรณ์ยูเนียนตำบลวังตะโก ที่มีระยะเวลาการเป็นสมาชิก อายุ อาชีพ รายได้ต่อเดือน

^{๒๒}ภิรมย์ สุทา บทบาทผู้นำต่อการพัฒนาท้องถิ่น; ศึกษาเฉพาะกรณีสุขาภิบาลแม่ริมจังหวัดเชียงใหม่ วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์การปกครอง (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐) หน้าที่ ๑๒๕-๑๒๖

^{๒๓}เชิดชัย ฐะระแพง และคณะ, "เจตคติของสมาชิกที่มีต่อการดำเนินงานของสหกรณ์เครดิตยูเนียนตำบลวังตะโก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี" วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยเพชรบุรี, ๒๕๔๗, หน้าที่ ๑๒๔

และจำนวนหุ่นต่างกัน มีเจตคติต่อการดำเนินงานใน ๔ ด้าน โดยรวมทุกด้านไม่แตกต่างกันทุกด้านกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

เกษตรกรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน พบว่า มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตร โดยรวมแตกต่างกัน (sig. = ๐.๐๔๘) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เกษตรกรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตร ด้านความพอประมาณและด้านความมีเหตุผล ด้านความมีภูมิคุ้มกัน ด้านความรู้ และ ด้านคุณธรรม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **อริษฐ์ เลาลลิต**^{๖๔} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรต่อการพัฒนาสังคม เกษตรกรที่ยั่งยืน” ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบการปฏิเสธสมมติฐานว่า ตัวแปรอิสระ ๔ ตัวแปร จากจำนวนตัวแปรทั้งหมด ๖ ตัวแปร พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับประเด็นโครงสร้าง อำนาจ บทบาท หน้าที่ การจัดองค์กรของกองทุนฯ คือ เพศ อายุ การศึกษา และอาชีพ ส่วนตัวแปรอิสระ ๒ ตัวแปรจากจำนวนตัวแปรทั้งหมด ๖ ตัวแปร พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับประเด็นในการรวมกลุ่มของเกษตรกรเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนคือ เพศ, อายุ จากการเปรียบเทียบว่า การศึกษาของเกษตรกรผู้ตอบแบบสอบถามจะมีผลต่อการรวมกลุ่มของเกษตรกรเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนแตกต่างกันหรือไม่ จึงตั้งสมมติฐานว่า “การศึกษาต่างกันจะมีผลต่อความสัมพันธ์ในการรวมกลุ่มของเกษตรกรเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนแตกต่างกัน” จากผลการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนเปรียบเทียบ พบว่า ค่าMean ของกลุ่มเกษตรกรที่จบชั้นประถมศึกษา หรือต่ำกว่า = ๒๖.๐๖ กลุ่มเกษตรกรที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น = ๒๔.๓๔ กลุ่มเกษตรกรที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าสูงกว่า = ๒๖.๕๕ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่า Sig. ในที่นี้ = ๐.๐๐๑) ค่าMean ดังกล่าวทั้ง ๓ ค่านี้มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงต้องยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้นี้ ผลการวิจัยแสดงว่า การศึกษาที่แตกต่างกันของเกษตรกรนั้นย่อมมีผลต่อความสัมพันธ์ในการรวมกลุ่มของเกษตรกรเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนแตกต่างกันตามไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรที่มีระดับการศึกษาต่ำจะมีการรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาได้ดีกว่าเกษตรกรที่มีระดับการศึกษาสูง

เกษตรกรที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน พบว่า มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาขาจังหวัดพิจิตร โดยรวมแตกต่างกัน (sig. = ๐.๐๐๐) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เกษตรกรที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงาน

^{๖๔} อริษฐ์ เลาลลิต, “บทบาทของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรต่อการพัฒนาสังคมเกษตรกรที่ยั่งยืน” การค้นคว้าแบบอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง) (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๕), หน้า ๗๓ - ๗๔.

กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรมสาขาจังหวัดพิจิตร ด้านความพอประมาณและ ด้านความมีเหตุผล ด้านความมีภูมิคุ้มกัน ด้านความรู้ และ ด้านคุณธรรม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้และด้านความมีเหตุผล เกษตรกรมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิจจา เตชะศิริธนะกุล และธัญมัย เจียรกุล^{๒๕} ได้ศึกษาวิจัยถึงเรื่องรูปแบบการปรับตัวตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา ชุมชนเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่าประชากรในเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานี ได้รับทราบเรื่องราวเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด และมีความเข้าใจเห็นประโยชน์ของการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน มีการปรับตัวโดยการใช้จ่ายอย่างประหยัดมากที่สุด ซึ่งผู้มีอิทธิพลต่อการใช้จ่ายคือตนเอง โดยเป็นการใช้จ่ายเพื่อซื้ออาหาร และเพื่อการศึกษา ซึ่งสิ่งที่จำเป็น ทำให้เห็นว่าประชากรไม่พุ่มพวยเนื่องจากรายได้ของประชาชนส่วนใหญ่มาจากการทำงาน และมีรายได้ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท ต่อเดือน และประชากรยังไม่เข้าใจความหมายของการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ในตัวเท่าที่ควร จากการทดสอบสมมติฐานพบว่ารายได้เพศ มีผลต่อการปรับตัว และอายุมีผลต่อการปรับตัวน้อยที่สุด

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, (สศช.),แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ

สังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑, กรุงเทพมหานคร : ๒๕๕๔.

กาญจนา แก้วเทพและกนกศักดิ์ แก้วเท,การพึ่งตัวเองศักยภาพในการพัฒนาชนบท,

กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองการพิมพ์, ๒๕๓๐.

สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรม, “พระราชบัญญัติ กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรม

พ.ศ. ๒๕๔๒”, กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์ บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด,

๒๕๔๒.

สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรม,“ยุทธศาสตร์กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรม,

ประจำปี ๒๕๔๔”,กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๔ .

สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรม,“ระเบียบ ข้อบังคับ กฎกระทรวง กองทุนฟื้นฟูและ

พัฒนาเกษตรกรรม”(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๗.

พันโท วีรพล แพทย์ประสิทธิ์, “การรับรู้บทบาทของกองทัพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนว

พุทธปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดง

นาทามอันเนื่องจากพระราชดำริ จังหวัดอุบลราชธานี” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์

มหาบัณฑิต(พระพุทธศาสนา),(มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๕๐.

พระมหามิตร ฐิตปณฺโญ (วันยาว), “ความรู้จักพอประมาณในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับหลัก

^{๒๕} กิจจา เตชะศิริธนะกุล และ ดร. ธัญมัย เจียรกุล “รูปแบบการปรับตัวตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกรณีศึกษาชุมชนเมืองจังหวัดอุบลราชธานี” วิทยานิพนธ์หลักสูตรพัฒนบริหารศาสตร, คณะบริหารศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

เศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริ”, **วิทยานิพนธ์ ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระมหาจุลศักดิ์ จิรวทมน (รณน้อย) “แนวคิดและวิธีการแก้ปัญหาเศรษฐกิจแนวพุทธของปราชญ์อีสาน”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระมหาสมชาย สิริจินโท (หานนท์), “พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของพระเทพวรคุณ (สมาน สุเมโธ)” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระมหาสมชาย สิริจินโท (หานนท์), “พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของพระเทพวรคุณ (สมาน สุเมโธ)” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

มนูญ มุกข์ประดิษฐ์, “วิเคราะห์ ปรัชญาและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)**, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

ภิรมย์ สุทา บทบาทผู้นำต่อการพัฒนาท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีสุขาภิบาลแมริมจังหวัดเชียงใหม่ **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์การปกครอง**, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐.

เชิดชัย ธุระแพง และคณะ, “เจตคติของสมาชิกที่มีต่อการดำเนินงานของสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนตำบลวังตะโก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี” **วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยเพชรบุรี**, ๒๕๔๗.

อริษฐ์ เลาลลิต, “บทบาทของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรมต่อการพัฒนาสังคมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน” **การค้นคว้าแบบอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕.

กิจจา เตชะศิริธนะกุล และ ดร. ธันยมัย เจียรกุล “รูปแบบการปรับตัวตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกรณีศึกษาชุมชนเมืองจังหวัดอุบลราชธานี” **วิทยานิพนธ์หลักสูตรพัฒนาบูรณาการศาสตร์**, คณะบริหารศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๐.

“สุ จิ ปุ ลิ วินิมุตโต กถํ โส ปณฺหิตโต ภเว”

“คนที่เว้นจากการฟัง คิด ถาม เขียน จะพึงเป็นคนฉลาดได้อย่างไร”

พุทธศาสตร์บูรณาการสังคมศาสตร์ พัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืน

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

๙๙๙ ม.๖ ต.นครสวรรค์ออก อ.เมืองฯ จ.นครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

โทรศัพท์ ๐-๕๖๒๑-๙๙๓/๐ โทรสาร ๐-๕๖๒๑-๙๙๙๙

<http://www.nbc.mcu.ac.th> Email : mcu.nakhonsawan@gmail.com